Schaár Erzsébet

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

1970 JUN 21

ZALAI HÍRLAP
Zalaegerszeg

1970. június 21.

102

Schaár Erzsébet, a kitűnő szobrászművész legutóbbi, műcsarnokbeli kiállítása is osztatlan sikert hozott. Képünkön a művésznő egyik nagyhatású alkotása.

(Selmeczi Tóth János felvétele)

Napi dolgok, napi gondok

Ha nem adsz pénzt, négy miniből kell maxit csináltatnom.

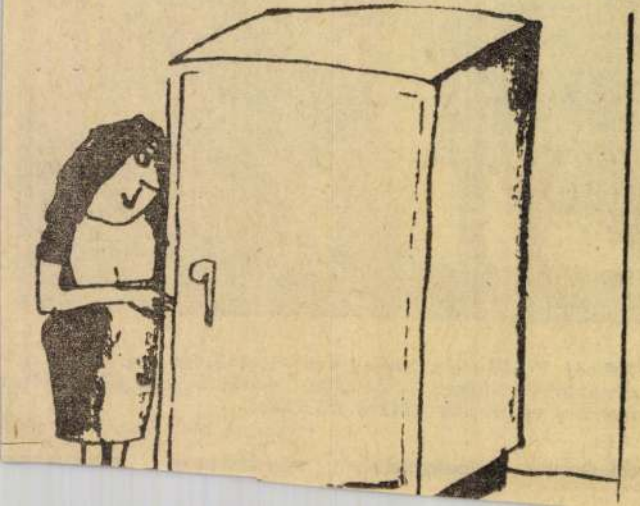

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 367-748, 340-726

BUDAPESTER RUNDSCHAU

1977 MÁJ 23

Erzsébet Schaár

21/1977

1021,

BR stellt vor Gábor Nemes

Erzsébet Schaár

und Tibor Vilt

Nicht weil sie durch eheliche Bande miteinander verbunden waren, kamen *Erzsébet Schaár* und *Tibor Wilt* in diesen Spalten nebeneinander, und ihre Arbeiten im Wilhelm Lehbruck-Museum auf einer Duisberger Ausstellung, die am 3. Juni beginnt. Es ist vielmehr die künstlerische Affinität, die diese beiden ebenso anregenden wie originellen Meister der ungarischen Gegenwartsplastik vereint.

Sie sind nicht etwa, wie man nun denken könnte, durch gleichgeformte, gegenständliche und emotionelle Substanz, auch nicht durch vergleichbare Stilmerkmale ihrer künstlerischen Lösungen verbunden. Es ist die künstlerische Handhabung der Materie: Den Zuschauer fast bewußt zur Unrast reizende Absicht, die schonungslose Ablehnung des einmal Gelösten schon im Augenblick der Aufkeimung einer neuen Erkenntnis, das unentwegte Experimentieren der Materie, den Formen und sogar dem Raum — all dies stellt sie unverkennbar und untrennbar nebeneinander. Beide sind im wahrsten Sinne des Wortes ewige unversöhnliche Avantgardisten!

Erzsébet Schaár, die im vergangenen Jahr im Alter von 68 Jahren verschieden ist, begann als inventionsreiche und phsychologieverständige Künstlerin des Porträts und und der Kleinplastik. In ihren späteren Werken meinte man Giacomettis geistigen Einfluß zu erkennen. Jahrzehnte hindurch galt sie als hochgebildete, kultivierte Bildhauerin der vordersten Linie — aber sie schien sich auf einer allzu regelrechten Laufbahn zu bewegen.

Bis plötzlich zu Beginn der 60er Jahre, nach nicht besonders produktiven Jahren, explosionsartig eine ganz andere Erzsébet Schaár in den Ausstellungssälen erschien. Es folgten nun anderthalb Jahrzehnte, die die ganze kunstliebende Öffentlichkeit in Aufruhr versetzte und ihre Tätigkeit auf die höchsten ungarischen — wäre sie besser bekannt, könnten wir's noch bestimmter aussprechen — und europäischen Gipfel emporsteigen ließen.

Pierre Emmanuel, Mitglied der Französischen Akademie, der zu ihrem Album in begeisterten Tönen eine Einleitung schrieb, sagte von *dieser* Schaár: „Sie schafft Räume, ihr Rohstoff ist die Leere, die geometrische, strengumgrenzte, gefangen genommene Leere".

Diese „raumschaffende" Phantasie von Erzsébet Schaár ist nachgerade überwältigend. Vielleicht noch wichtiger aber ist die Tatsache, daß ihr Raum immer menschlich ist — ob nun die Figur auf ihren Statuen anwesend ist oder bloß die Spuren und Requisiten ihres Lebens ihre Existenz andeuten. Denn die letzte Frage ist immer die gleiche: Wo ist der Platz des Menschen im Raum, in der Welt, wie kann er aus der Leere Lebendes schaffen?

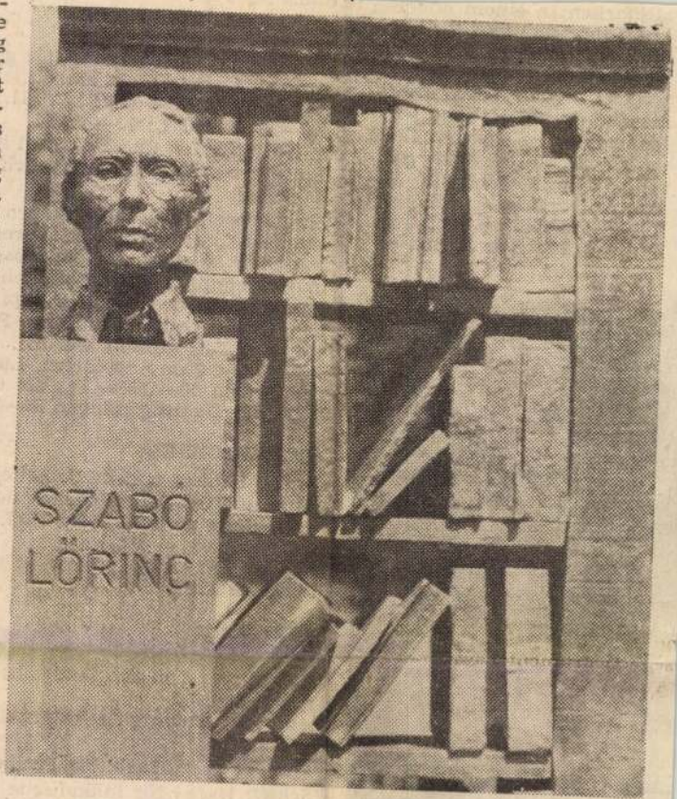

Erzsébet Schaár: Denkmal von Lőrincz Szabó in Debrecen

alljährlich in einem anderen Land ihr traditionelles Treffen. Der nächste Gastgeber ist Ungarn, und zwar das wegen seines Thermalwassers berühmte Heilbad Zalakaros im Komitat Zala, wo die DCR Rally '77 zwischen dem 27. und 30. Mai ihre Mitglieder auch diesmal mit einem reichen Programm und Ausflügen erwartet.

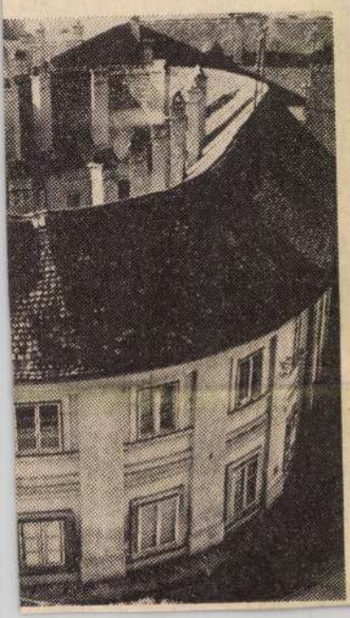

Unterkunft, Verkeh

Wo Sie informiert werden

AUSKUNFT:
In Budapest: Auf West-, Ost- und Südbahnhof, auf Flughafen Ferihegy, der internationalen Schiffsstation (Vigadó tér) und in den Reisebüros, die sich gleichzeitig mit der Unterbringung von ausländischen Touristen, Veranstaltungen und Stadtrundfahrten und Landestouren, Ausflügen, kulturellen und sonstigen Programmen — unter Mitwirkung von Fremdenführern — befassen.
IBUSZ (Hauptstelle: V, Felszabadulás tér 5)
EXPRESS (Jugendreisebüro, V. Szabadság tér 17)
MALÉV (Luftverkehr, V. Váci utca 1)
VOLÁNTOURIST (Autobusverkehr, V. Oktober 6. u. 13)
COOPTOURIST (Reisebüro, V. Kossuth tér 13)
BUDAPESTTOURIST (V. Roosevelt tér 5)
SIÓTOUR (Balaton-Reisebüro, VII, Wesselényi u.26)
WAGGONS-LITS (COOK — Internationale Schlafwagen- und Fremdenverkehrsgesellschaft, V. Pilvax köz 1—3)
In der Provinz: Auf den Bahnhöfen, den Zweigstellen der Fremdenverkehrsbüros, in Hotels, bestimmten Campings, bei größeren Veranstaltungen (Sommeruniversität, Festwochen, und -spiele, Festivals, wissenschaftliche Beratungen usw.) an Ort und Stelle, an wichtigen Grenzübergangstellen bei den Angestellten der Reisebüros.

UNTERKUNFT:
Hotelreservierung: Hungarhotels, (V. Petőfi S. u. 14 und VII, Lenin krt. 49).
Pannonia Service (V, Kígyó u. 4—6),
Danubius Service (V, Martinelli tér 3),
Privatquartier: Zimmernachweis, BUDAPESTTOURIST, (V, Roosevelt tér 5, VI, Bajcsy-Zs. út 55, VIII, Baross tér 3),
Camping: VI, Tanács krt. 3c, V, Kossuth tér 13—15, Felszabadulás tér 5

PREISE:
Hotelpreise: nach Klassen, sie gehören in die freie Preiskategorie C, deshalb nicht einheitlich
Kategorie I.: 370—720 Ft.; A II.: 280—500 Ft.; Kategorie B: 220—350 Ft.; C I.: 60—190 Ft.
In Urlaubsorten und Budapest gibt es in der ersten, der Vor- und der Nachsaison gewöhnlich Preisermäßigungen zwischen 20—60%.
Zimmernachweis: I. Klasse pro Person 80 Ft. Bei den Privatzimmern, die bei den Reisebüros und Fremdenverkehrsstellen reserviert werden können, müssen Badezimmer, Fernseher- und Telefonbenutzuung extra bezahlt werden.
Camping: In den Luxus-Campings werden Preise frei festgelegt, in den anderen muß pro Person und pro Tag ein Reservierungspreis gezahlt werden. Auch die meisten Bungalows stehen auf Campingplätzen, Luxusbungalows kosten täglich pro Person 70—150.— Ft., die übrigen je nach Lage und Niveau der Dienstleistungen 20—50 Ft.

GELDWECHSEL:
In den Banken und Zweigstellen, Hotels, den Budapester, Provinz- und Grenzzweigstellen der Reisebüros.
Valutakurs vom 21. März 1977.
100 Mark 484,— Ft.
100 DM 857,47 Ft.
100 öSch 120,70 Ft.

VERKEHR:
Von Budapest:
Eisenbahn: Von den Zentralbahnhöfen Ost, West und Süd sowie Kelenföld
Autobus: Abfahrt der internationalen und Fernbusse: V, Engels tér
Flugverkehr: Flughafen Ferihegy.
Schiff: Hafen für inländische und internationale Flußfahrten am Donauufer, V, Vigadó tér
Stadtverkehr in Budapest: Mit Autobus oder Zahnradbahn: blaue Fahrscheine für 1,50 Ft. Straßenbahn, Trolleybus und Untergrundbahn: gelbe Scheine für 1,— Ft.
(Erhältlich in Trafiks und an den Kassen der Verkehrsknotenpunkte. Die Verkehrsmittel fahren ohne Schaffner, weshalb die Karten in den Fahrzeugen an den angebrachten Apparaten gelocht werden müssen, Passagiere ohne gültigen Fahrschein zahlen Strafe.) Neue Metro. Einwurf eines Forintstückes.
Für Fahrten mit der Pionierseisenbahn, der Vorortbahn HÉV [illegible]arten an den Kassen zu lösen.
[illegible]gsschiffen wechselt nach Saison
[illegible]eiterhin 1 Forint pro 350 m

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726

BUDAPESTER RUNDSCHAU

1977 MÁJ 23.

Erzsébet Schaár

1021

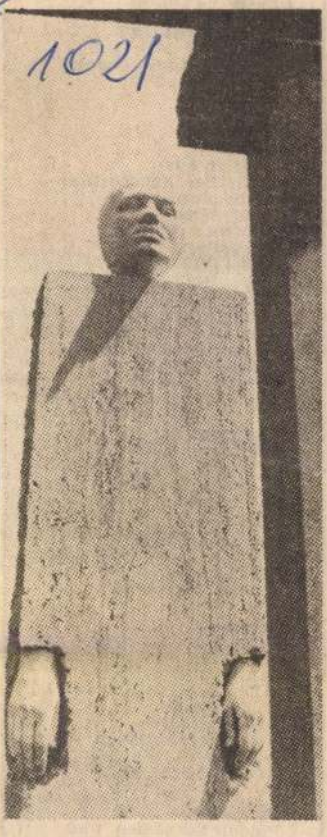

Erzsébet Schaár: Gelehrte, Detail, Polyurethanschaum, Gips (1968)

A-1011 WIEN

Schweiz:

AZED AG
Dornacher Straße 60—62
CH-4000 Basel
PINKUS ET CO.
Froschaugasse 7
CH-8001 ZÜRICH 1

Dänemark:

Munksgaard Ltd.
Norregade 6 DK-1165
KOPENHAGEN K.

Finnland:

RAUTATIEKIRJA-
Rautatiekirjakauppa Oy
Kolvuvaarankuja 2
SF-02670 Hämevaara

Schweden:

ALMQVIST ET WIKSELI
Subscription Agency
26, Gamla Brogatan
S-101 20 STOCKHOLM 1
Wennergren-
Williams AB
Nordenflychtsvägen 70
D 104 25
STOCKHOLM 20

Bulgarien,
Polen, Rumänien und
Tschechoslowakei:
Bestellungsannahme
bei allen Postämtern

Schaár Erzsébet, szobrász

megjelenítették Székhistória c. sorozatát.

Hajdu Ráfis G.: A Bábszínház Avignonban 7.

Népszabadság, Bp. 1977 aug. 12.

Schaár Erzsébet, szobrász

L. Kokas Ignác

Rózsa Gyula: Egy igényes műgyűjtő 9.—
Népszabadság, Bp. 1977. jún. 19.

Schaár Erzsébet, szobrász

„Személyének s művének" – művészetének ismertetése.

Németh Lajos: Schaár Erzsébetről
Jelenkor, Pécs, 1977. júl-aug.

683-686.
XX/7-8.

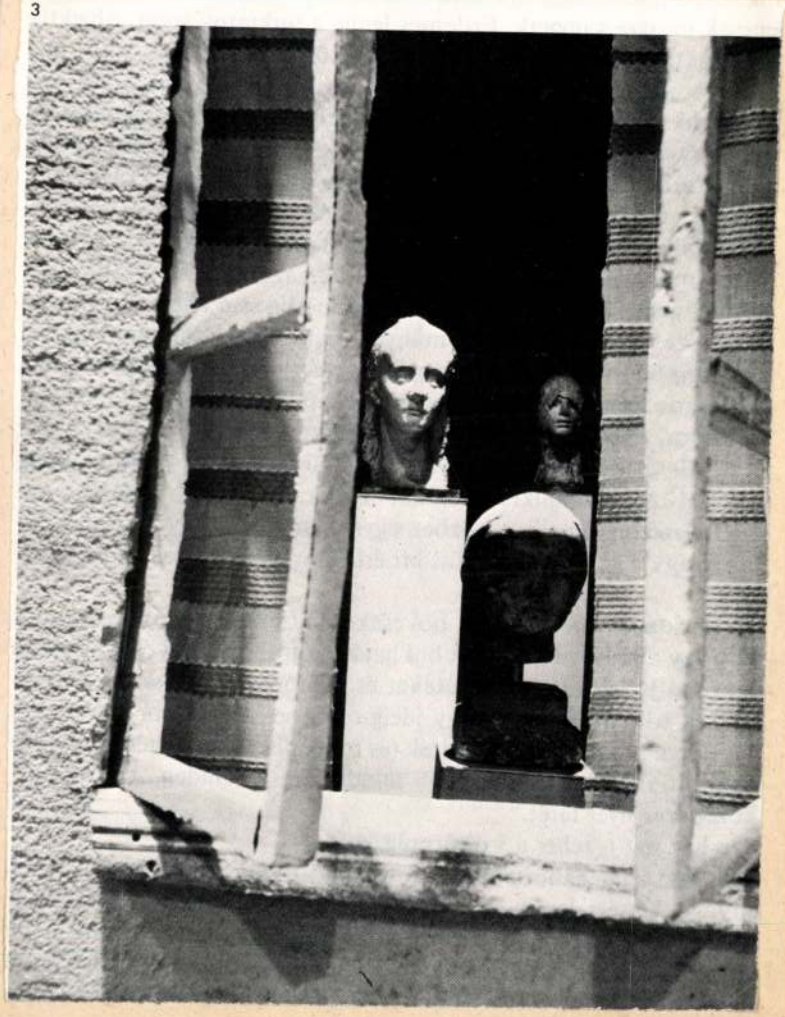

Schaár Erzsébet

Utca, részlet

Kovács Péter: A szocialista tendenciák helyzete a mai magyar képzőművészetben.

MŰVÉSZET, 1980. október - 6. lap.

MDK.

Schaár Erzsébet

Szobrairól

Esti Hirlap 1966 máj.3.

Schaár Erzsébet, szobrász MDK

Csók István emléktábláját

Kéméti el. (Dombormű.)

– : Új szobrok, emléktáblák a fővárosban 7

NÉPSZABADSÁG, 1966. ápr. 26.

Schaár Erzsébet

Kiállítása nyílt a nékestelhézvári

mukeumban

„Fotelban ülő" (emlitve)

„Psota ak szége" — " —

„Tolnai Klári" — " —

„Kórus" — " —

„Fiu és lány" — " —

„Fal előtt és fal mögött

Nagyvarsa 1966 jul. 31 Fold

MDK.

Schaár Erzsébet

dombormüvéről

Esti Hirlap 1966 máj.3.

Schaár Erzsébet M.D.K.

Bartók ábrázolás

Szij Béla: Bartók a képzőművészetben

A Magyar Nemzeti Galéria Közleményei V. Bp. 1965.

145. l.

Schaár Erzsébet

Dérynné - szobra a Margitszigetem kerül felállításra.

Magyar Nemzet 1965. dec. 28.

Schadt Erzsébet

Neve említve

Kritika 1966. jún.

Schaár Erzsébet, nobrász

MDh

Kovács András Két arckép c. filmjében Psota Irén, a szinésznő és Schaár Erzsébet, a nobrásznő kettős portréját fogalmazza meg. (III. miskolci filmfesztivál.)

Molnár G. Pál: Jást úton

8

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1966. máj. 17.

MDK.

Schaár Erzsébet

Kiállitási kritika

Kisalföld 1966 febr.18.

Schaár Erzsébet szobrász M.D.K.

Müve a kiállitáson

Perneczky Géza: Magyar szobrászat 1920-1945
Kiállitás Székesfehérváron

Magyar Nemzet 1966. márc. 25. 4. l.

Schadr Erzsébet

„Halott katonák", terrakotta, 30×50 cm,
„Hevező alak", terrakotta, 30×40 cm
egész táblám, fekete-fehér reprodukció.

Körner Éva: In search of a Synthesis.
The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1967. 25. s. 45 l.

Schaár Erzsébet

21

„Nő szörmekabátban", alabástrom gipsz, 30 cm. fekete-fehér egész tábla reprodukció.

Körner Éva: In search of a Synthesis. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1967. 25. sz. 45 l.

Schaár Erzsébet

Közölt művek:

„A karosszékben", életnagyságu, alabástrom-gipsz, egész táblán, fekete fehér reprodukció.

Körner Éva: In search of a Synthesis.

The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1967. 25. sz. 451.

Schaár Erzsébet

Terrakottáiban felfedezi újra meg újra, Bámuukra meg felfedezteti a dolgok törékenységét, az anyag végső egyedüliségét és az emberi formák mulékonyságát.

Körner Éva: In search of a Synthesis. The New Hung. Quarterly, Bpest, 1967. 25 pr 45 l.

Schaár Erzsébet

A pillanat örökkévalósága és a visszavonhatatlan végleges jellegzettesége, a pillanatnyi eshetőség – élet és halál – vibrál e témákban egy szörnyű kétértelműségben.

Körner Éva: In search of a Synthesis. The New Hung. Quarterly, Bp. 1967. 25. sz. 45 l.

Schaár Erzsébet

A kétértelműség még intenzivebbé válik a művésznő terrakottáinál, melyek egyszer tojáshéj vékonysággal – törékenyek – lágyan, nyersen megmintázva mutatkoznak meg a kiállitáson.

Körner Éva: In search of a Synthesis.

The New Hung. Quarterly, Bp. 1967. 25. sz. 151.

Schaár Erzsébet

Az élő pillanat, a megtörtént esemény, az imént tett mozdulat, a tőr, amely ép leesett – mindezt kutatja az alkotó a hajlongó alakokban, a szerelmesekben, az alvoknál, a meghattaknál.

Körner Éva: In search of a Synthesis. The New Hung. Quarterly, Bp. 1967. 25. sz. 45 l.

Schaár Erzsébet

Eme megnyilvánulást anti-szobrá-szatként jelölhetjük meg. Műveinél különös dimenziónelküli alakok vonulnak fel, hasonlóan mint a fizikai létnek kivetítése, a kéz és agy szabad és automatikus műveletével.

Körner Éva: In search of a Synthesis. The New Hung. Quarterly, Apost. 1967. 25. sz. 45 l.

Schaár Erzsébet, novénm

L: Deim Pál

12

–: Mai magyar művészet

Esti Hírlap. Bp. 1982 jan. 23

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművésznő

„Tudósok", mészkő, 280 cm. 1940. Tihany

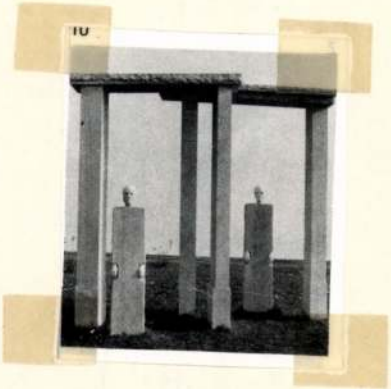

Művészet, 1982. Febr. 6. old.

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Schaár Erzsébet,

SOMOGYI NÉPLAP

Munkácsy-díjas szobrászművész

1021
1981 AUG 20

Gyermekfej. Schaár Erzsébet alkotása.

(A Műcsarnokban rendezett kiállítás anyagából)

SOMOGYI NÉPLAP 7

...tott sportolói. Az edzőtábort

Járási labdarúgó

Marcali járás: Buzsák—Vitya 3:2, Balatonberény—Ordacsehi 6:0, Somogysámson—Tapsony 3:7, Lengyeltóti—Nemesvid 4:1, Szőlősgyörök—Táska 2:1, Öreglak—Balatonszentgyörgy 3:3, Somogyvár—Mesztegnyő 2:1.

Siófoki járás: Zamárdi—Látrány 3:2, Kötcse—Somogymeggyes 4:3, Balatonszabadi—Balatonszemes 1:0, Balatonföldvár—Kőröshegy 0:2, Balatoni Vasas—Somogybabod 9:2, Balatonszárszó—Törökkoppány 1:0, Nagyberény—Balatonendréd 3:1, Andocs—Siófoki Bányász II. 2:1.

Kaposvári járás: Mezőcso-

Schaár Erzsébet Munkácsy-díjas szobrászművész (1908–1975)

Az V. Budapesti Nemzetközi Képzőművészeti Kiállítás a Műcsarnokban szept. 24.-ig tekinthető meg.

A kiállításon Schaár Erzsébet művei is szerepelnek.

Kisplasztikák a Műcsarnokban.

Lakásépítő, Budapest, 1981. aug. 23.

Schaár Erzsébet

kiállítása Tornában

Népszabadság, 1986. VII. 30

Schaár Erzsébet, szobrász

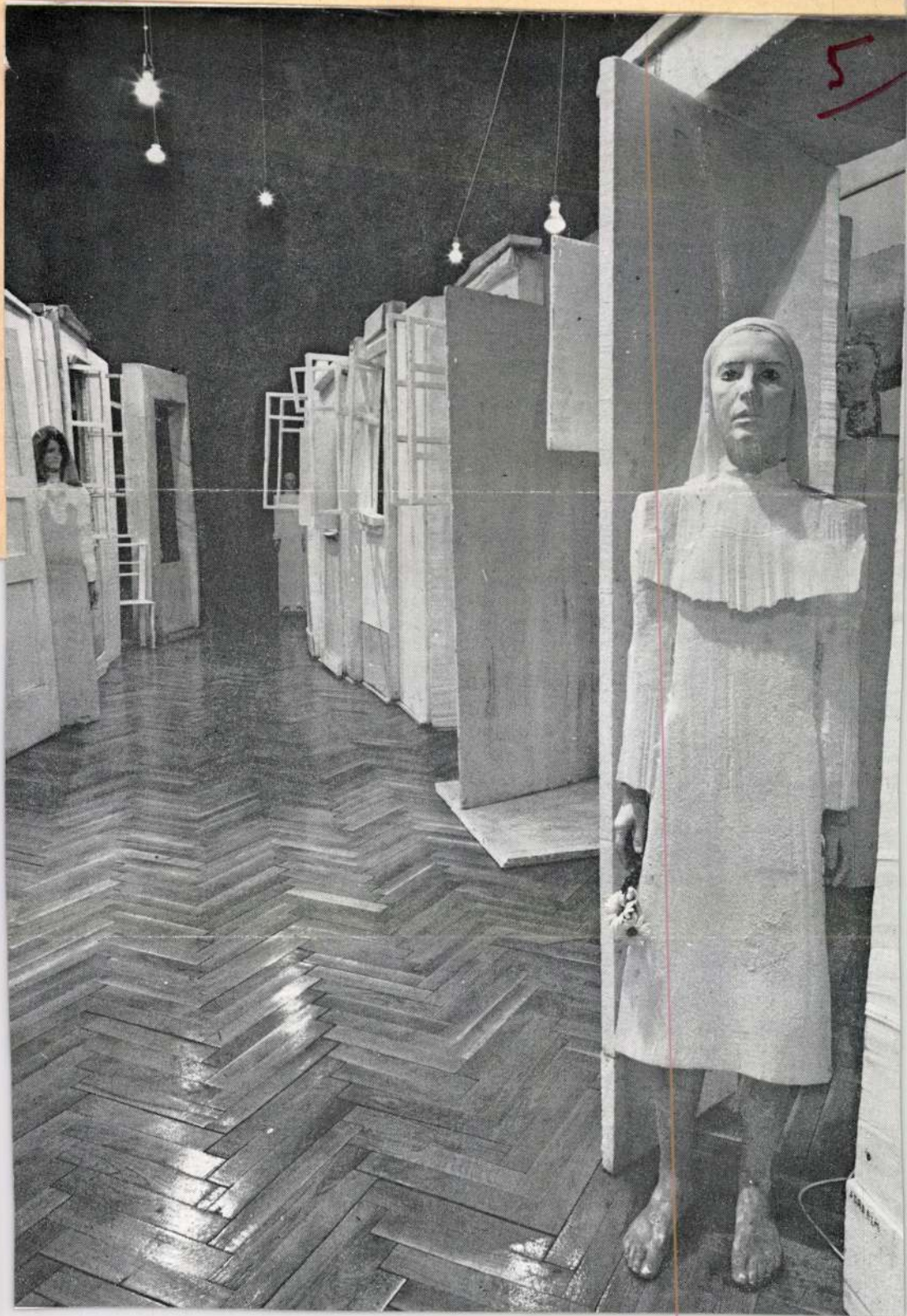

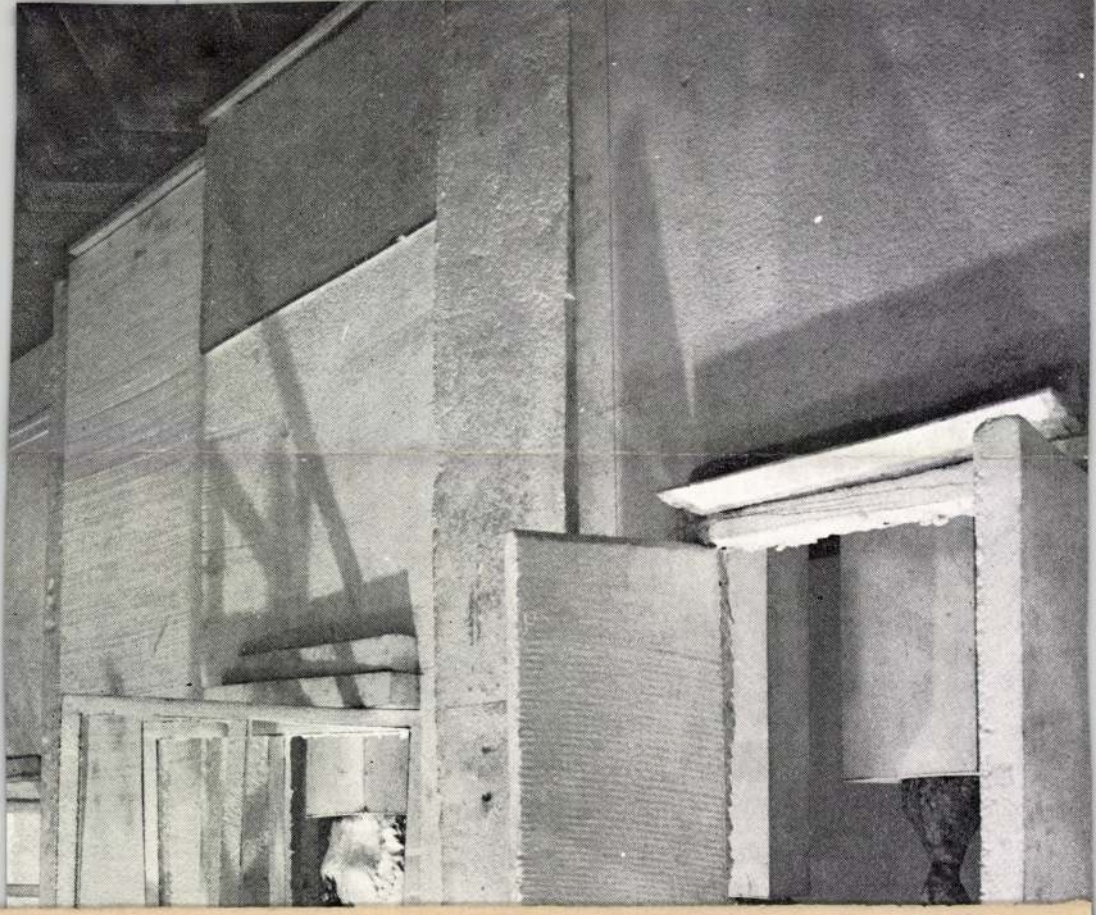

Fotó: Horváth Péter

men, egy-két helyen hümmögnének, másutt viszont csodálkoznának, hogy mennyire megértjük értékítéletüket. Megjegyeznék az indiai *Narayan Kulkarni* fantasztikus birodalmát, aztán a francia *Daniel Pontoreau* nevét, aki növény-szögecseket csíráztat terrakotta kubusaiban, áhítozván egy tiszta, érzékletes világra. A görög *Aposztolosz Fanadikisz* városfalak közé szorított polgárát meglátva megkérdeznék: miért rombolja, roncsolja önmagát az ember. Ez a mentalitás ugyanis idegen a számukra. Mint egy csecsebecse, hatást gyakorolna rájuk a lengyel *Mariusz Kulpa* madárijesztő és kígyóformájú plasztikáival. A kubai *Enrique Angulo Castro* romantikus érzékenységgel mintázott bronzaiból megértenék a földi élet temperamentumát. De megtapogatnák a ciprusi *Kosztasz Argyrou*, a vietnami *Dang Van Thiet*, a brazil *Elvo Benito Damo*, a finn *Mavno Hartman*, a spanyol *Jose Luis Sanchez* és *Amadeo Gabino*, a román *Ion Iancut* plasztikáit. Kiéreznék, bármennyire furcsa is nekik, az emberi társadalmak ellentmondásossága, az emberek izgágasága, azért ezek a szobrok éppúgy jellemeznek bennünket, mint a zenénk és az irodalmunk.

Úgy vélnék; hogy a plasztikák is kifejezik az emberi civilizáció mindennapjait. A magyar *Paizs László* szobrai például formakultúrájukkal állnának közel hozzájuk. *Lóránt Zsuzsa* faragott figuráit legszívesebben babusgatnák, *Farkas Ádám* bronztájai saját vidékeiket juttatná az eszükbe. *Bányai József* jelei hieroglifekként élnének a tudatukban, *Szentirmai Zoltán* térigényes plasztikái egy nép történelmének az emlékműveiként kerülnének múzeumaikba.

Vendégeink természetesen tisztában lennének azzal is, hogy a Budapesten látható anyag a világ pillanatnyi termése. Megállapítanák, hogy szobrászilag felkészültek az itt kiállító mesterek. A kambodzsaiak éppúgy, mint a hollandok vagy a jugoszlávok. Így aztán, ahogy megérkeztek, úgy távoznának a Műcsarnokból — észrevétlenül. A szobrokat — legnagyobb meglepetésünkre — úgy hagynák, ahogy megpillantották őket. Közben azonban letapogató szerveikkel másolatokat készítenének a felsorolt művészek alkotásairól. A műveket beprogramoznák saját komputereikbe, csak az emlékképeiket vinnék el magukkal. A nézők, akik tanúi lennének ezeknek a jeleneteknek, nem is tudnák, hogy minek örüljenek jobban: ennek a hihetetlennek tűnő álomképnek, avagy a kiállítás nyújtotta gyorsfényképnek. Ez utóbbi tájékoztat, informál, míg a másik — akár játék, akár nem — inkább az eligazodásban segít. Feltételezett vendégeink ugyanis éppoly érzékenyen reagálnak minden plasztikai megnyilvánulásra, mint ahogy azt mi is tesszük. Megjegyezve, kiemelve az értékeket a művek tömegéből. A kiugrók elismerése a világ jelenlegi állásához éppúgy hozzátartozik, mint az átlag szemlézése. Nélkülük elképzelhetetlen lenne egy nemzetközi verniszázs. Tudnák ezt az idegen bolygóról érkezők is, akik velünk együtt mondanák: a második évtizedébe lépő nemzetközi kisplasztikai kiállítás létéért nemcsak a legjobbakat, hanem a derékhadat is megilleti az elismerés és a köszönet. Ekként ez a mostani is belesimul a kiállítási élet folyamába. Csak figyelni kell, jó érzékkel műveket észrevenni, s akkor nemcsak a feltételezett vendégek komputere, hanem a mi fejünk is megtelik emlékképekkel.

M. Zs.

A nyugati szövetségi rends

1981 AUG 7
MAGYAR IFJÚSÁG
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-138/340-726

A vezető tőkés államok ottawai csúcsértekezlete ismét ráirányította a figyelmet a nyugati szövetségi rendszerre, annak működésére, fejlődési tendenciáira, az összetartó és széthúzó erőkre.

Mielőtt ezekre kitérnénk, mindenekelőtt arra kell válaszolnunk, mit értünk nyugati szövetségi rendszer alatt. Legszélesebb értelemben a fejlett tőkés világ három erőközpontjának egymáshoz való viszonyát. Ezek az erőközpontok: az Amerikai Egyesült Államok, Japán és Nyugat-Európa. (Ebből történetesen az is kitűnik, hogy a meghatározás nem pontos. Japán például fejlett ország, de nem nyugati, Nyugat-Európa pedig a harmadik erőközpont — szuverén nemzeti államokból áll, különböző elkötelezettségekkel és sok tekintetben eltérő érdekekkel.)

Katonapolitikai értelemben a nyugati szövetségi rendszer elsősorban az észak-atlanti tömb, vagyis a NATO országainak együttműködésében jut kifejezésre. A NATO vezető ereje az Amerikai Egyesült Államok. Tagjai még: Kanada, az NSZK, Anglia, Olaszország, Belgium, Hollandia, Luxemburg, Dánia, Norvégia, Izland, Görögország, Törökország, Portugália. Franciaország — amely a NATO katonai szervezetében nem vesz részt, amióta onnan 1966-ban *De Gaulle* elnöksége idején kilépett — továbbra is NATO-tag, részt vesz a politikai kooperációban.

Gazdasági-politikai értelemben az együttműködés növekvő jelentőségű fórumát jelentik a hét vezető tőkés ország állam-, illetve kormányfőinek évenkénti csúcstalálkozói. A részt vevő országok: az NSZK, Anglia, Franciaország, Olaszország, Japán, Kanada és az Amerikai Egyesült Államok. A legutóbbi, 1981. júliusi, ottawai csúcskonferenciát megelőzően hat tanácskozásukra került sor.

1. 1975 novemberében Rambuillet-ben. (Ezen Kanada nem volt jelen.)
2. 1976 júniusában Puerto Ricóban.
3. 1977 májusában Londonban.
4. 1978 júliusában Bonnban.
5. 1979 júniusában Tokióban.
6. 1980 júliusában Velencében.

Ezek az immár megszokottá vált találkozók jelentik a legmagasabb szintű rendszeres tanácskozás kézenfekvő fórumát a világ vezető tőkés országai között. (Magyarázatképpen: a NATO-ban a részt vevő országok külügy- és hadügyminiszterei ugyan évente kétszer is találkoznak, állam-, illetve kormányfői találkozókat azonban nem tartanak rendszeresen. Az esetleges közös piaci csúcstalálkozókon pedig természetesen nincs jelen sem az Amerikai Egyesült Államok, sem pedig Japán.) Az értekezletek növekvő súlyát tükrözi a páratlan méretű diplomáciai tevékenység, amellyel ezeket előkészítik: két- és több oldalú megbeszélések sorára kerül sor, az előkészítésbe bekapcsolódnak különböző nemzetközi szervezetek is.

Az, hogy az 1981-es csúcs iránt a szokottnál is nagyobb érdeklődés nyilvánult meg, részben a világgazdaság, részben pedig a világpolitika fejleményeivel függött össze. Ami a világgazdasági hátteret illeti, a meghatározó az, hogy — a gazdasági szférában — a ciklikus (tehát időközönként visszatérő) túltermelési válság a fejlett tőkésállamokban — Japán kivételével — tovább tart, lényeges enyhülést nem is jeleznek előre. Jellemzők a magas inflációs ráták s a tömeges munkanélküliség, ami, mint a legutóbbi angliai események is mutatják, a leginkább rengésbiztosnak hitt struktúrákat is kikezdheti. A válságjelenségek súlya a szó szoros értelmében ránehezedik a külgazdasági kapcsolatokra: éleződik a verseny az exportpiacokért, az energia- és nyersanyagforrásokért. Például az autógyártó cégek versenye még soha nem volt olyan éles, mint most: miközben nagy nyugat-európai és amerikai cégek súlyos visszaeséssel küzdenek, a legnagyobb japán autógyárak lényegében tartani, esetenként szélesíteni tudják részvételüket az európai és észak-amerikai piacokon. Az „autóháború" végét nem látni, s az Egyesült Államok a közelmúltban csupán a legmagasabb szinten alkalmazott legkeményebb nyomással tudta elérni, hogy a Felkelő Nap országa „önként" valamelyest korlátozza autóexportját.

A konkrét gazdasági-pénzügyi viták középpontjában most elsősorban a páratlanul magas amerikai kamatláb állt, bizonyos értelemben valamennyi gazdasági vitakérdés ebben csúcsosodott ki. A Reagan-kormányzat legfontosabb feladatának az infláció letörését tartja. Ezt szolgálja a roppant magasan tartott kamatszint. Ez javította a dollár helyzetét és az erős dollár olcsóbbá tette az USA számára az olaj beszerzését is. Másként hat a vezető tőkés valuta rekordkamatlába az USA konkurrenseire. Elsősorban a szociáldemokrata-szocialista kormányfők — mint *Schmidt* vagy *Mitterrand* — szeretnének nagyobb eredményeket elérni a munkanélküliség elleni harcban. (Nyugat-Európában nyolc és fél millió munkanélküli van.) Ehhez a gazdaság megélénkülésére, beruházásokra volna szükség. Erre azonban nincs módjuk. Mivel a tőke mindig oda áramlik, ahol a feltételek kedvezőbbek, nekik is követniük kell a magas amerikai kamatlábakat, hogy megakadályozzák a tőke kiáramlását. A felemelt kamatlábak viszont kedvezőtlenül hatnak a beruházásokra, „hűtik" az egész gazdasági klímát.

További negatív következmény ezen országok szempontjából, hogy az olajimportért, amelyet dollárban számolnak, az amerikai valuta megerősödésével arányosan saját valutájukban többbet kell fizetniük. A hatás ugyanaz, mintha a termelők az árat emelték volna. Az NSZK például a dollár—márka árfolyamváltozás eredményeképpen egy 20—25 százalékkal többet fizet a kőolajért, mint egy esztendővel ezelőtt!

A kanadai fővárosban az USA szövetségeseinek próbálkozásaira egy rövid szó volt a válasz: *no* — nem! Washington félreérthetetlenné tette azt a szándékát, hogy tovább folytatja a mostani pénzügyi politikát, amíg az a várt eredményt az infláció elleni harcban meg nem hozza.

Mint említettük, az Ottawa iránti érdeklődés egyik oka a gazdasági problémák kiélezettsége volt. A másik ok a problémák összefüggése a politikai szférával s általában a világpolitikai helyzet kiélezettsége. Elmondható, hogy amióta ilyen típusú konferenciákat tartanak, még sosem volt ennyire feszült a világhelyzet. Már Ottawa előtt is előrevetette árnyékát: az Egyesült Államok, amely legalábbis január 20., az új elnök beiktatása óta nyíltan erőfölényre törekszik a Szovjetunióval szemben, a politika minden eszközét, tehát a gazdaságpolitikát is e cél szolgálatába állítja. Így is történt. Washington indítványára megtárgyalták az embargólista korszerűsítésének ügyét. Ez a rosszemlékű, hidegháborús lista azoknak az áruknak felsorolását tartalmazza, amelyeknek szállítását a szocialista országokba korlátozzák, illetve megtiltják. Az, hogy a gazdasági zárónyilatkozatban olyan kitételt fogadtak el, amely szerint a kelet—nyugati kereskedelmet a Nyugat úgynevezett politikai és biztonsági érdekeivel kell összhangba hozni, azt sejteti, hogy — elsősorban a fejlett technológiát képviselő termékek korlátozásával — e lista szigorításával lehet számolni.

A gazdasági kérdések és a hidegháborús politikai ügyben a Kancellária NSZK, a legnagyobb nyomás is Schmidt kancellárra nehezedett, aki — a jelek szerint — ennek ellenállt. Pozitív jel az is, hogy már az ottawai találkozó után megállapodás jött létre az ügylet egy fontos részletéről, a Mannesman cég által szállítandó csővezetékek finanszírozásáról. Másrészt viszont bizonyosra vehető az, hogy a nyomás folytatódni és fokozódni fog, kihasználva a tárgyalások elhúzódását, azt, hogy még több fontos részletkérdésben nem jött létre a megegyezés.

Végül, de egyáltalán nem utolsósorban a vezető tőkés országok csúcstalálkozóján — annak ellenére, hogy azt most is „gazdasági csúcsnak" nevezték — minden korábbinál nagyobb helyet foglaltak el a közvetlen politikai és katonapolitikai témák. Washington szemmel láthatóan nem akarta kihagyni ezt az alkalmat, hogy demonstrálja: vezető partnerei felsorakoznak mögötte, elfogadják értékelését a nemzetközi helyzetről és csatlakoznak ahhoz. Ennek megfelelően elérte azt, hogy szövetségesei áldásukat adták arra a vonalra, amely a „szovjet fenyegetés" címszava alatt katonai fölényre törekszik. Áldásukat adták erre annak ellenére, hogy van olyan részt vevő ország — éppen az NSZK —, ahol még sosem volt olyan széles körű az ellenállás e vonallal és konkrét következményeivel, az eurorakétákkal szemben, mint éppen most. Feltételezni lehet, hogy egyes nyugat-európai vezetők a szóbeli engedményeket épp abban a reményben tették meg, hogy ezek semmire vagy legalábbis nem sokra kötelezik őket, s folytathatják tovább az érdekeiknek megfelelő politikát. Másrészt az ilyen számítások nem szoktak beválni: az effajta engedmények többnyire új nyomás kiindulópontját jelentik, s éppen azok mozgásszabadságát korlátozzák, akik ezeket az engedményeket tették. Mindenesetre feltűnő, hogy Európának némely kisebb tőkés országa sokkal nagyobb önállóságot vívott ki nemzeti érdekei védelmében, a katonapolitikai döntések dolgában, mint a nagyok. Belgium és Hollandia a presszió ellenére továbbra sem mondott igent az eurorakétákra, Dánia és Norvégia pedig egyelőre visszautasította a részvételt a NATO őszre tervezett monstre tengeri hadgyakorlatán.

Vajda Péter

Reagan elnök Schmidt és Szuzuki társaságában az ottawai csúcstalálkozón. A hangulat kitűnő – legalábbis a fotósok társaságában

Erzsébet Schaar 16. Jan. 1976 L'Impartial

Réminiscences 1975

1021

Hommage à Bartok au Festival de musique de Lucerne

Alors que Bartok fut fêté par le monde entier en l'année 1975 — trentième anniversaire de sa mort — Lucerne, par le ministère des Semaines internationales de musique, devait, plus que toute autre ville, lui rendre un éclatant hommage. Bartok n'a-t-il pas fait de fréquents séjours en Suisse ? N'y a-t-il pas composé de nombreuses partitions ?

Haut lieu de la musique, le festival a parfaitement tenu le rôle important qui lui était imparti en faisant appel à des musiciens de tout premier plan (rares sont en effet les festivals qui, en l'espace de quelques semaines, offrent à leur public les plus grands orchestres, solistes et chefs internationaux, comme nous allons le voir) et en fournissant d'autre part une excellente plate-forme pour contempler le paysage bartokien.

Les années ont prouvé qu'il ne s'agit plus maintenant de convaincre, mais de faire connaître et d'explorer un immense domaine, afin que peu à peu, nul recoin ne soit délaissé. L'itinéraire que nous proposons n'est pas un inventaire, c'est un itinéraire personnel, reconnu au hasard des concerts de ces Semaines internationales de musique de Lucerne 1975 :

Une forme tragique tout d'abord « Le mandarin merveilleux » (1918-19) (interprétation à Lucerne New York Philharmonic orchestra, direction Pierre Boulez). La violence de la musique surprend ; la plus grande partie de l'œuvre est martelée par les cuivres et la percussion, c'est une surabondance constante de rythmes et de couleurs qui révèle que la verve orchestrale de Bartok peut rivaliser avec celle de Stravinsky à l'occasion.

Pierre Boulez, à la tête du New York Philharmonic Orchestra, dirigeant le « Mandarin merveilleux » au Festival de Lucerne de l'an passé.

Les thèmes de la « Suite de danses » (1923) (Orchestre suisse du Festival, direction Janos Ferencsik) sont pleins de verve authentiquement hongroise, la mélodie ici est reine, indiscutablement liée à son rythme. Avec le « deuxième concerto pour piano » (1931) (Sinfonierorchester des Südwestfunks Baden-Baden, direction Kenichiro Kobayashi, soliste Dezsö Ranki) c'est la libération, masses sonores qui s'entrechoquent, un chant d'une vie et d'un dynamisme rares.

Signalons le « cinquième quatuor » (1934) (Tokyo String quartet) dont l'auditeur garde un souvenir ébloui.

Le « Concerto pour violon » (1937-38) (Israël Philharmonic orchestra, direction Zubin Mehta, soliste Itzhak Perlman) marque, dans l'œuvre de Bartok, le retour aux œuvres pour grand orchestre. L'incessant travail de timbres fait par le compositeur au cours d'une quinzaine d'années, a porté ses fruits, il dispose maintenant d'un instrument d'une richesse incomparable. Relevons encore le « Divertimento pour cordes » (1939) écrit en Suisse dans les montagnes de la Gruyère (Orchestre Suisse du Festival, direction Mosne Atzmon) une des dernières œuvres européennes du compositeur.

Entre le « Divertimento » et le « Concerto pour orchestre » (1943) (Orchestre philharmonique de Berlin, direction Herbert von Karajan) quatre années se sont écoulées : la guerre, la fuite aux USA, la maladie. De ces années de détresse jaillit, somptueux, bouleversant, ce qui est du consentement universel un chef-d'œuvre : le Concerto pour orchestre.

De la même année date la « Sonate pour violon seul » écrite à la demande de Menuhin (interprétée par Menuhin à Lucerne) où les problèmes techniques sont au premier plan. De cette dernière expérience, Bartok tire des effets de sonorité inouïs.

UNE INTÉRESSANTE EXPOSITION

Afin de conférer à cet hommage un large rayonnement, les promoteurs lucernois présentaient une exposition de partitions, lettres autographes du maître, ainsi que des documents du plus haut intérêt, et, parallèlement, une exposition d'art plastique hongrois couvrant l'époque 1900-1950, d'où émergeait, puissante, l'œuvre de Erzsébet Schaar.

Cette femme-sculpteur est un « architecte de l'immobilité verticale » comme la dénomment les critiques spécialisés. La salle d'exposition n'est pas un simple contenant, l'artiste la modifie en y plaçant ses œuvres. Le spectateur erre entre ces objets édifiés

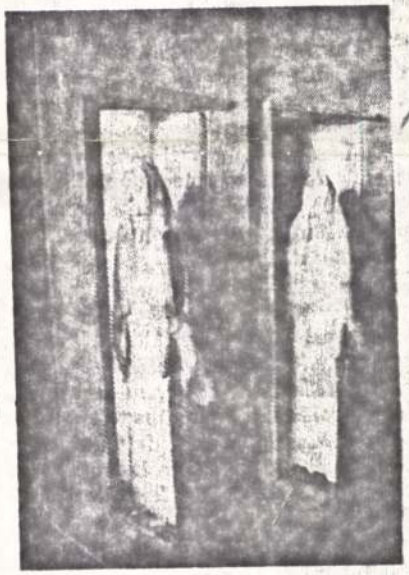

Une œuvre d'art plastique hongrois signée Erzsébet Schaar.

Béla Bartok (1881 - 1945)

plutôt que sculptés : des murs qui n'ont d'autre fonction que de se dresser là, presque toujours percés d'une fenêtre dont les battants s'ouvrent à demi, mais s'ouvrent sur rien. Ces ouvertures donnent sur un nulle part qui n'est ni dehors, ni dedans : symbole de l'incommunicable. Des figures peuplent cette absence si remarquablement matérialisée. Parfois de vrais cheveux tombent sur les épaules et voilà figurée de façon démentielle l'impénétrabilité de l'être. Un art bouleversant, qui transpose pour la conscience moderne, une histoire universelle.

D. de C.

Schaár Erzsébet, Izobán

Schaár Erzsébet a Smohay-házban

Lehet, hogy a cím második felét egyelőre csak a fehérváriak értik, mégis ez a pontos, pontosabb, mintha azt írom: Schaár-gyűjtemény Székesfehérváron. A Smohay-ház telitalálat. Nem a históriája miatt, ámbár az sem mindennapos mifelénk, hogy csendes múzeumbarát, halk iparosember egy közgyűjteményre testálja városi házát és ingóságát, előzmények nélkül, a neve megörökítésére hivatott kikötések nélkül. Olyan hasznosan különös ez a végrendelet-történet a mi világunkban, mint kényelmes múlt századi ülőbútor a modern lakószobában, épp olyan a hangulata a tettnek, mint a követ-

A hangulat és a műtörténeti megbízhatóság — említettem — jelen van. Mert jelen van az a sokak által megcsodált, eddig mégis csak kevesek látta fenséges nagyasszonyportré, amelyet a tulajdonképpen csodagyerek Schaár tizenhét évesen, kilencszázhuszonötben mintázott édesanyjáról. Aztán jelen van az a negyvenes évekbeli kisbronz, amely a *Közösségi művészet felé* kiállítás idejét dokumentálja, s jelen az a néhány érett és mély fa dombormű, amely megérteti, miért emelte fel nyomtatott szavát az ötvenes évek csendjében Schaár Erzsébet érdekében Ferenczy Béni. Schaár Erzsébet

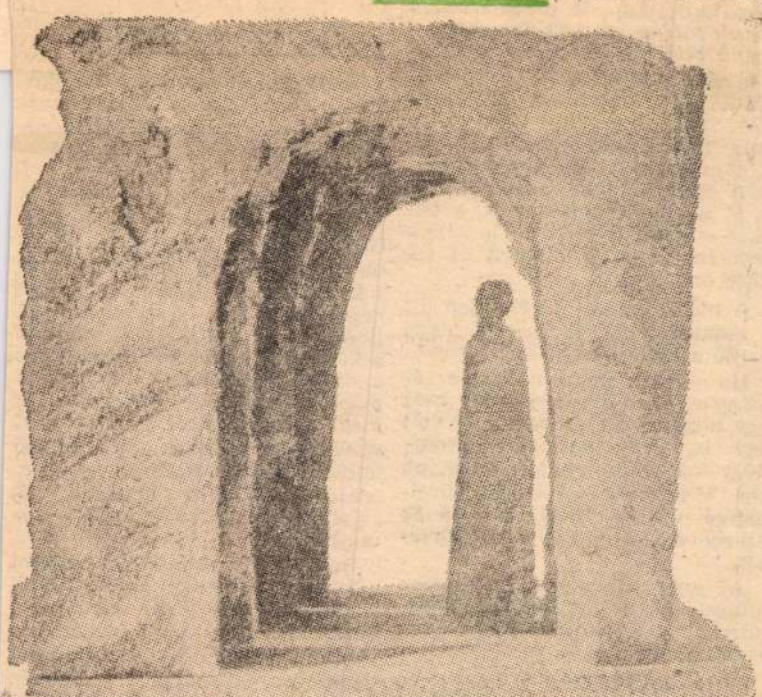

Pincegádor figurával, 1969. Bronz, 23 cm.

kezményének, a Schaár-szobroknak az örökölt szobákban.

Ezek a szobák aligha szerepelnek a műemléki lajstromokban. Nem városi barokk palota a fehérvári Smohay-ház, még csak rendes barokk kori polgárháznak sem mondható, mert látnivalóan évtizedek és tulajdonosok sora igazított, toldott és rontott az eredetiségén. Egyszóval kisvárosi vegyes, körülbelül olyan, mint amilyen a budafoki Schaár-ház lehetett, amelyet a Schaár-méltatások oly sokszor megénekeltek. Ezért telitalálat benne a Schaár-múzeum. Mert ha igaz — márpedig évek elteltével mind igazabbnak látszik —, hogy Schaár Erzsébet utolsó, nagy korszakához az elbontott szülőház emléke adta az élményt, az érzelmi ürügyet, az inspiráló látszattémát, akkor jól kell érezniük magukat a Schaár-műveknek ebben a környezetben.

Jól is érzik magukat. Ez részint az arányt érző, szobrászatot értő, hangulatot megtervező kiállításrendező *Kovács Péternek* köszönhető, másrészt annak a ténynek, hogy a késői, nagy korszak művei nincsenek egyedül. Az éppen öt esztendeje meghalt szobrász és Fehérvár kapcsolatai köztudottak. Fehérvári kiállítások, fehérvári megrendelések, fehérvári alumíniumüzemi alkotás az előzményei annak a gyűjtőmunkának, amelyet minisztériumi segítséggel, örökösök közreműködésével, a maga erejével az István király Múzeum a Schaár-életmű ügyében végzett-végez, s amely a másik feltétel volt az örökölt Smohay-ház mellett ehhez az emberi múzeumhoz. Kit érdekel egyelőre, hogy ez az emlékgyűjtemény nem márványpadlós, hogy a gyorsan rendbe tett lakószobák még nem válhattak minden szögletükben példás-elegáns múzeumszobákká — túlságosan sok sterillé tökéletesített emlékmúzeumot, túlságosan sok évtizedekig cizellált, kivárhatatlanul hosszú ideig babrált gyűjteményt láttunk mostanában ahhoz, hogy okkal örüljünk a frissminapi fehérvári megnyitásnak.

legalább háromszor kezdte újra csendekkel teli szobrászpályáját, és a fehérvári gyűjtemény jó darabokkal jelzi a csendeket megelőző és az újrakezdésekre figyelmeztető eredményeket. Válogat és jelez — nem részletes pályatörténetet illusztrál a tömör emlékkiállítás —, hogy az utolsó, a hatvanas évekkel kezdődő (és az 1975-ös halállal oly hirtelen-időszerűtlenül befejeződő) fordulatsort pontosan bemutathassa. Figyeljünk ezekre a fordulatokra.

Figyeljünk és következtessünk egy erős szobrászat némely tanulságaira. Ami a Giacometti-rokonságot illeti, engem a Fehérváron látható kitűnő figurák sem győztek meg arról, amit a Schaár-méltatások túlnyomó többsége immár másfél évtizede érez, hogy tudniillik a nagy svájci-olasz-francia érett életműve meg a magyar szobrászasszony hatvan körüli művei oly biztonságosan elkülöníthető, egymással legfeljebb ha ellentétbe állítható szellemi különbözőségek. A fehérvári kiállítás néhány kisbronza ma is azt mutatja nekem, hogy ezek a szívszorítóan törékeny fiúk és leányok még erősen a Giacometti vonzkörében, egy Giacometti vonzkörébe került jó tehetség kezében készültek. Az általános művészettörténeti tapasztalat pedig arra tanú, hogy egy anyahivatásba csaknem tizenöt évre visszahúzódó, saját alkotói folyamatát szinte újrakezdő (mi több, másodszor újrakezdő) tehetségtől képtelenség volna is elvárni, hogy az újrakezdet kezdetén Giacometti léptékű szellemi önállósággal lépjen elő.

Mindezt Schaár valódi és utánozhatatlan szellemi önállósága miatt érdemes végiggondolni. Mert amennyire erőpazarlásnak hiszem a látható-tapintható Giacometti-követés elvitatását a hatvanas évek elejének kisbronzaiból, annyira szükségesnek érzem a teljes szellemi önállóság felismerését ott, ahol félreismerhetetlen, a következő esztendőkben. A korai kisbronzok átélik, olykor legfeljebb ironikus-irodalmiasra fogalmazzák egy nagy példaéletmű gondolatiságát, az őket követő szoborportrék, cibált lelkű, zaklatott képmások *(Psota Irén)* már szuverének, földhöz lapítók, Schaár igazságaitól félelmetesek, s a mellettük-utánuk készült téri kompozíciók olyan teljesek, hogy akárkihez méricskélhetők.

Ez utóbbiak szellemi-emberi-plasztikai önállóságát vonja kétségbe a Schaár-értékelők kisebbik része. A kétségbevonók emlékeznek arra, hogy a hatvannyolcas velencei biennálé venezuelai pavilonjában kiállított egy Marisol nevű nagyon invenciózus pop art-szobrásznő, akinek Amerikában készített, az amerikai életformát igen szellemesen karikírozó fa- és lemezkompozíciói azzal képesztettek el, hogy ládatestből kinőtt naturális lábakon álltak, és ládatestből kinőtt, megdöbbentően naturális fejet viseltek. Egyébként igen természetesen, komikus banalitással csoportosultak, várakoztak, ültek ezek a tarka ruhás ládák, nagyon finom arroganciával tették azt, amit tenniük kellett: provokálták a fogyasztói Amerikát.

Mármost Schaár késői, érett lányalakjai, asszonyfigurái is ha nem ládatestből, de kétségkívül hasábtörzsből, hasábkarból nyújtják ki fájdalmasan törékeny kezüket, emelik fel megrendítő naturalista szomorúságú fejüket — Fehérváron is. De aki láthatta eredetiben Marisol szándékosan és szellemesen bazári ládaasszonyait, s lehetősége van arra, hogy összehasonlítsa őket Schaár gipszfehér, alumíniumfehér, műanyagfehér fenséges hasábasszonyaival — az pontosan tudja, mi a különbség az egy célra kihegyezett szarkasztikus karikatúra, meg a sokgondolatú, kavargó érzelmű monumentális *nagyszobrászat* között. A szabadalom Marisolé, tényeket próbál tagadni, aki tagadja. A megtermékenyítő ötlet szobrászilag érvényes, monumentum-teljességgel érvényes alkotó kisajátítása a Schaár Erzsébet tulajdona. És a Schaár Erzsébet közönségének, a Schaár-szobrok fájdalmát, líráját, katarzisát, reménytelenségét, felszabadultságát befogadó közönségnek a tulajdona.

Nem kell ezt az önállóságot olyan külső érvekkel sem igazolni, mint a fehérvári kiállítás kis térkompozíciói, ezek az alumíniumból, bronzból, rézből, üvegből öntött-csiszolt-szerelt kapuk, pincegádorok, ablakok és falak. Az emberrel vagy az ember hiányával telt arasznyi mélységek fokozatosan vezettek saját logikájuk szerint a több méteres Schaár-kompozíciókhoz, és azok hasábasszonyaihoz — ez tény, méghozzá jól látható tény. De az utóbbiakban, a hasábasszonyokban úgy van jelen Budafok, múlt, hazai keserűség, öröm (amihez már semmi köze Marisolnak), hogy véren szerzett szerves önállóságuk előzmények ismerete nélkül is félreérthetetlen. A kisplasztikák egyébként sem dokumentumok, hanem önálló, zárt alkotások; a többi között jelenlétük miatt nem műtörténeti pályarajz, hanem izgalmas, eleven kiállítás a Smohay-ház emléktárlata.

Amely — úgy vélem — a legjobb pillanatban nyílt meg. Még élt Schaár Erzsébet, még látható volt nagy, összegző *Utca* című kompozíciója, amikor elkezdődött életművének a félreértelmezése. A művész meghalt, a romlandó anyagban maradt *Utca* sorsa bizonytalan, s bizonytalan az is, hogy ha újra, Schaár nélkül egyszer felállítják, nem lesz-e az a felállítás önkényes-önkéntelen félreértelmezés. A Schaár-legendák különböző legendagyártó helyeken szaporodnak. A legendák korrigálója ott látható a Smohay-ház örökölt három szobájában.

Rózsa Gyula

RADV

Cappello

Veron
szebb vi
alakban
ta, dom
lán feh
délszaki
átellenb
ga az é
közepko
A vár
rakkal,
ver- m
Erbe tér
ház, ame
pel minc
rossal v
pen. Az
gatják, t

dős, nagyszerű San Zénó templomot, és udvarát többet fényképezik, mint a méltán nevezetes Arénát, a római körszínházat. Ha az utas a világ bármely részéről Veronába vetődik, törvényszerűen elzarándokol ide, a Via Cappello 23. szám alá, belép az egyszerű kapun, a négyzet alakú belső udvaron megáll a repkénnyel befuttatott kőfal mellett, és meghatottan néz körül.

Ez az épület a *Casa di Giulietta* — Júlia háza.

Shakespeare hősnője életnagyságban néz szembe velünk, mint alig két évtizede odaállított szobor — de nem ez indítja meg a látogatókat. Hanem: *az erkély.* Azt hiszem, valamely ház tartozéka se előtte, se azóta nem játszott még ekkora szerepet az irodalomban és az emberöltők tudatában, mint ez a kőrácsos, kicsiny balkon.

Mert hinni akarjuk, hogy *valóban ez az az erkély,* hogy létezett az a Capulet leány, hogy Veronában élt, és hogy éppen ebben a háromszintes, félköríves ablakú épületben lakott. És természetesen, hogy éppen erről az erkélyről szólott le Rómeónak (kőhajításnyira Rómeó lakóháza is meglelhető):

Hogyan jöttél be hozzánk, és miért?
A fal magas, megmászni oly nehéz...

Bizony, nehéz is lehetett, mert ez a sima kőfal szinte megmászhatatlanul (és kijózanítóan) magas, (óhatatlan kételyt ébreszt *a hely legendáját* illetően, avagy az ifjú Montague-nak kaszkadőri gyakorlattal kellett rendelkeznie). De a látogatók — szerencsére — mit sem törődnek az efféle gyarló kötözködéssel: áhítattal szorítják fülükhöz a falra szerelt telefoninformátor kagylóját, amely — pénzdarab bedobása után — magnószalagról négy nyelven suttogja el a halhatatlan veronai szerelmesek célszerűen zanzásított, szívbemarkoló történetét.

Művészet és valóság

Még valami Veronából. A pályaudvar, a Stazione Porta Nuova mellett szálltam le a napi városnézés után a buszról, és félúton a valóban pirinyó Hotel Piccolo felé, pihenőül leültem egy kis játszótér padjára.

A két lány menetrendszerű pontossággal, minden este nyolc órakor érkezett a park előtt húzódó, porlepte fasorba. Az egyik kövér volt, s már nem egészen fiatal, kivágott, nagyvirágos ruhában, a másik szinte szembetűnően jelentéktelen, amilyenről rögtön lesiklik a tekintet; semmilyen színű kiskosztüm, smink nélküli arc, sötétkeretes szemüveg.

Kiválasztottak egy parkoló autót, a molett felült a motorháztetőre, följebb rántotta térdén a ruháját, a másik meg újságlepedőt terített a csomagtartóra, és a szoknyáját eligazgatva, arra telepedett. Ültek az autón mozdulatlanul, szótlanul, aztán a molett kinyitott egy colásdobozt, a másik meg fonalgombolyagot, kötőtűt szedett elő a táskájából és kötni kezdett.

Olasz filmek jutottak eszembe: szétfeszítve bosszúsan legyintett („Mamma mia, életemben nem hallottam ekkora summát!"), de a nagyvirágos lány keze se maradt tétlen, ökölbe szorult, kövér ujjai a térdét csapkodták, s végül — döntő érvként — a jobbja sebesen magasba röppent és esküre emelkedett.

A másik ezalatt türelmesen ült a csomagtartón, és lerakta maga mellé a kötőtűket.

Ha az alku nem vezetett eredményre, az autós legyintett még egy utolsót és elrobogott, de volt úgy is, hogy egyszerre három-négy kocsi kanyarodott a lányok elé. Villogó irányjelzővel türelmesen várták, hogy az elsőnek érkezővel létrejön-e a megegyezés.

Az utca másik oldalán, olaszos aláfestésül, negyedóránként megkondult a Könyörülő Szent Szűz templomának toronyórája.

Mire besötétedett, a nagyvirágos is, meg az egykedvű kötögető is, estéről estére eltűnt egy-egy kocsi belsejében.

Nem maradt utánuk más, mint egy *Corriere della Sera,* meg egy kiürült colásdoboz a parkoló autó tetején.

Oroszlán-KRESZ

Néhány kilométernyire a Garda-tótól van egy szafari, azaz erdei környezetbe helyezett állatkert, ahol ketrec és egyéb korlátozó tényezők nélkül, szabadon járnak-kelnek a vadak. És közöttük, autón, a látogatók.

A pénztárnál a borsos belépőjegy mellé egy kis brosúrát is nyomnak a kezünkbe, amely nem más, mint egy három nyelvű, speciális házi KRESZ. Ez elmondja, hogy a szerpentinen mindvégig lépésben szabad közlekedni, az ablakokat fel kell húzni, a rádióantennát visszatolni, az állatokat zavaró kürtjelzés szigorúan tilos — és a legfontosabb szabály: a szafari egész területén *a vadállatoknak előnyük van a gépkocsival szemben.*

Megyünk lépésben a kanyargós aszfaltúton. Két orrszarvú mellett haladunk el, fölöttünk tarka tollú óriás papagájok tollászkodnak, amott egy csoportban öt elefánt. Békésnek látszanak, ámbátor ki tudja?...

Törölgetjük belül a bepárásodott kocsiablakot, mögöttünk egy holland autóbusz tele gyerekkel, előttünk két olasz rendszámú kocsi, rómaiak.

Apró termetű majmok falkái következnek, a lombok közül ráugrálnak az autóbusz tetejére. Mi is sorra kerülünk, három—négy barna szőrű utas utazik egyszerre a Lada tetején, benéznek, nyújtogatják a mancsukat, kocogtatják az ablakot.

A fő attrakció, befejezésül, az oroszlánok birodalma. Bal kézre tucatnyi oroszlán hever a fűben, hímek, nőstények vegyesen. Öles húsdarabokat marcangolnak, körülöttük véres, lerágott csontok. Ez nem „manipulált" tekintély: itt valóban királyokról és királynékról van szó. Néha felállnak, és látszólag céltalanul sétára indulnak. Hol távolodnak, hol közelítenek. De itt a távolodás se jelent többet nyolc—tíz méternél...

Halad előttem a két római autó. Mantova. Piazza Sordello, középkori városközpont, duomo, hercegi palota, rendőrség, kis szálloda presszója hangulatos teraszszal.

Jólesne egy citromos tonic a forróságban megtett autóút után. Hűvös helyet keresek a kocsinak: boltíves kapubejárat egy sok száz éves házban, a bejáró néptelen, tágas udvarra szolgál. Bezárom az autót, és elindulunk a kávézó felé. Közben megnézzük a dómot, elüldögélünk a hercegi palota árnyékos kertjében, és megisszuk a tonicot. Amikor visszaérünk a boltívek alatt hűsölő kocsihoz, észreveszem, hogy a vezetőülés melletti kisablak, az „elefántfül" nyitva van. És a kocsiajtó is.

Belül első pillantásra semmi változás, a bent maradt holmi, ruhadarab, miegymás érintetlen, de az ülés alá dugott táskám eltűnt. Szerény líráinkat a farmernadrágom legmélyebb zsebében őrzöm, az útlevél, jogosítvány is mindig velem van — első pillanatban nem is tudom, mi volt éppen a táskában.

Keresgélni kezdek, és akkor jut eszembe, hogy az egyik fényképezőgép. Nem új, de jó márka. Meg néhány elfényképezett filmtekercs. Golyóstoll, jegyzetek. Ja igen, és a kis gyógyszeres úticsomag. Fájdalomcsillapító, egyebek.

Mit lehet ilyenkor tenni? Megyek a questurára, hogy bejelentsem, ott van százötven méternyire. A kapuban strázsáló fiatal rendőr, látva izgatott ábrázatomat, és felismerve bennem a külföldit, rám néz:

— Una borsa verde? — kérdi.

— Si, si — mondom. — Egy zöld táska.

Int, hogy menjek beljebb. Hosszú folyosón vezet végig, benyit az ügyeletes tiszt ajtaján.

Az asztalon már ott hever az én vállra akasztható, spenótzöld műbőr táskám.

— Eldobták az utcán, és egy járókelő behozta — magyarázza németül a civilruhás tiszt. — Motorkerékpárosok csinálják. Ha meglátnak valamit a parkoló kocsiban, egyikük a motoron maradva falaz, a másik egy fémtárggyal benyomja a kisablakot, és a kocsi máris nyitva van.

Kérdi, mi volt a táskában. Elsorolom. Kiborítja az asztalra a tartalmát. A fényképezőgép hiányzik, de megvan a notesz, a golyóstoll, a három filmtekercs.

És eltűnt a gyógyszeres zacskó, benne Salvador, Daedalon, és egy doboz hashajtó.

— Narkósok — bólint a rendőr. — Minden külföldi gyógyszerben kábítószert sejtenek.

Jegyzőkönyvet diktál, és rezignált arccal hozzáteszi, hogy ha megkerül a gép, a követségen keresztül értesítenek.

Bólintok. Egyikünknek sincsenek illúziói.

Megyek kifelé, vállamon a táskával. Sajnálom a kis Leicát, nem lett volna szabad a kocsiban hagynom.

De azért némi elégtételem marad. Földereng bennem egy kép. Elképzelem az én narkós tolvajaimat, amint társaikkal összejönnek az esti szeánszra, körbeülnek a földön, és egy új, idegen mámor üdvözítő kábulatára várva lenyelnek három-három Phe-

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor utca 17.
Telefon: 188—296, 188—307

MAGYAR NEMZET

1968 SEP 15

Schaár Erzsébet

1024

Magyar Nemzet

Új szobor készül Tihanyba

Látogatás Schaár Erzsébet műtermében

Új szoborral gazdagodik jövőre a Tihanyi-félsziget. A művet, *Schaár* Erzsébet szobrászművész kompozícióját, egyik legszebb pontján, a Biológiai Kutató Intézet parkjában, közvetlenül a Balaton partján állítják majd fel. A művésznő azonban már elkészült az alkotással — csak művének kőbefaragása van hátra —, s a hófehéren világító szobor most ott áll a budafoki műteremház kertjében. A fák és a pázsit zöldje kellemes ellentéttel emeli ki szigorú rendjét.

Monumentális és mégis otthonos

— Ilyen, illetve majdnem ilyen lesz Tihanyban is a szobrom környezete — mondta Schaár Erzsébet, amint átvágtunk a kert bokrai között, s lassan kibontakozott előttünk a kompozíció. — A Balatont most hozzá kell képzelni, de a zöld növényzet ugyanígy veszi majd közre a figurákat. Ezért is dolgoztam itt a kertben, s nem maradtam fenn velük a műteremben. Szükségem volt a levegőre, a zöldre, hogy le tudjam mérni az összhatást.

A szobor — vagy pontosabban fogalmazva a szoborcsoport, hisz nem egyetlen figuráról van szó — hallatlan természetességgel simul környezetébe. Két, kissé egymás mögé húzódó kapuzata feszült, de mindig újra összeálló egységekre bontja a teret, s fehér tömbjeik közül mozdíthatatlan biztonsággal „lép" ki a két, ugyancsak fehér mészkőből készülő figura. Különös lények ezek. Testük maga az alig munkált kőtömb lesz, csupán a faragás „kéznyomai" és a naturálisan megjelenő kezek és fejek jelzik „életüket". És mégis élnek! Oly természetes ritmusban állva a kapuk előterében, s fogadva a közeledőt, mintha a tóból léptek volna elő üdvözlésére. Velük az egész kompozíció a befogadás gesztusára nyílik: monumentális és — ha szabad ezt szoborra mondani — mégis otthonos. Nem áll magas talapzaton, nem távolodik el környezetétől, sőt ellenkezőleg, részévé integrálódik. Körüljárható, mindenfelől új nézetet, új arcot mutat.

— Sokáig tűnődtem, amíg ezt a formát választottam — szólal meg újra Schaár Erzsébet, felvéve a beszélgetés megszakadt fonalát. — De nem tehettem másként. Ennek a szobornak ugyanis legalább négy fő távlati nézete lesz majd Tihanyban: látszik az intézetből, az országútról, a Balatonról és fentről, a hegyről, az apátság mellől és a Rege Cukrászda teraszáról. Mindez együttesen meghatározta a színt, a méretet és természetesen a formát is. Hiszen négy oldalról kellett egyenértékű látványt nyújtani, ezt pedig egyetlen figurával vagy egy megszokott szoborcsoporttal semmiképpen nem tudtam volna elérni. És ez a kapuzatos, figurás kompozíció látszott a legalkalmasabbnak a közeli képek kiegyensúlyozott megformálására is. Mindezen túl, nagyon ügyeltem az arányok megtartására magán a kompozíción belül. Sokat tűnődtem, kísérleteztem, míg végül rájöttem a legegyszerűbb megoldásra — a klasszikus aranymetszésre. Ennek megfelelően alakítottam ki minden részletet: a figurák méretei a kapuzat méreteit visszhangozzák, s ezeknek felelnek meg a kapuk részleteinek belső arányai is.

A nagy probléma: a tér

A tér kialakítása — formálásának, súlypontozásának lehetőségei — régi problémát jelent Schaár Erzsébet szobrászatában. Legutóbbi, székesfehérvári tárlatán ezek a „kint" és „bent" viszonylatait kutató, a „fal előtt" és „fal mögött" erővonalaival kísérletező művek már fontos szerepet játszottak. És ezen az úton vitték őt előre újabb művei is: a székesfehérvári Könnyűfémmű segítségével kiöntött alumínium ajtók, s a legutóbbi alkotások — a milánói szobrászati triennáléra elküldött kompozíciói, s ez, a most elkészült, Tihanyba kerülő csoport.

— Mit jelent, milyen új eredményeket hozhat ez a kutatás a tér viszonylatai után? — kérdeztük.

— Erre a kérdésre — úgy hiszem — csak a művek maguk válaszolhatnak. Magam csak annyit tehetek hozzá, hogy elmondom az utat, ami hozzájuk vezetett.

— A tér — ez köztudott — ugyanolyan fontos eleme a szobornak, mint maga az anyag, amelyből megformáljuk. Hisz azzal, hogy egy adott pontjáról odaállítunk egy kompozíciót, nem csupán a mű által betöltött teret változtatjuk meg, „töltjük meg", hanem tágabb környezetét is. Ez a lehetőség engem mindig rendkívül érdekelt; most pedig teljesen lefoglalnak a vele kapcsolatos problémák. Ezért is örültem, amikor tavaly megkaptam ezt a megbízást a tihanyi szoborra és elfogadták elképzelésemet. Vele ily módon sok mindent sikerült tisztáznom, olyan dolgokat, amelyekre másként nem nyílt volna lehetőségem.

— Mik voltak ezek a tisztázandó kérdések?

— A tér problémáinak kutatását megnyitó munkáim kisplasztikák voltak — feleli Schaár Erzsébet. — Ezeket mutattam be — más, korábbi szobraimmal együtt — a székesfehérvári István király Múzeumban. De kis méretben minden „egyszerűbb". A figurákat elég volt „jelezni", kidolgozásuk, a részletek megmunkálása szükségtelen volt. Mondanivalóm kifejezéséhez csupán jelenlétük kellett, mert így is világosan érezteték, hogy a tér számomra nem csupán mértani, de emberi viszonylatokat is jelent.

A kulcs

— A tihanyi Biológiai Kutató Intézet parkjába szánt szobrom azonban már nagy volt... Az emberalakok „jelzésére" itt nem is gondolhattam. De ez nem is jelentheteti volna megoldást. Azt sem akartam viszont, hogy a figurák veszítsenek a jelzések tömörségéből, hogy törékeny „vendégek"-ként elveszítsék kontaktusukat a kapuk tömbjeivel. Tömbszerűen akartam tehát őket is kifaragni. Sokáig nem találtam a megoldást; s végül — őszintén megvallva — a véletlen vezetett rá. Az egyik figura faragása közben próbaképp mellé illesztettem egy régi, emberi kézről készült öntvényemet. És — magam is megdöbbentem — az addig holt anyag megelevenedett. Kezembe került a kulcs — s a faragott, szögletes tömböket, alakjaimat csaknem eredeti formáikban meghagyva természetes részletekkel, fejjel és kezekkel egészítettem ki.

A tömbök és a természetes formák összhangja sajátos lélekként alakította ezeket a figurákat: az eleven részletek élővé teszik a testek tömegét is, harmonikus együttesbe olvadva össze velük. A két elevenné, emberivé vált alak pedig a kapuk tömbjeitől környezve a tér, a természet részévé épül — megvalósítva a mű és az őt körülölelő világ harmóniáját.

Horváth György

Magyar Nemzet

gáról van itt szó — és e tekintetben Tóth Aladár valóban megközelíthetetlen ideál marad minden zenekritikus számára.

Egy nagy mester belső gazdagsága érzékenység és magasrendű kultúra nemesfém ötvözete, amely — az olvasó szerencsére — ötvös és végtelenül expresszív írásművészettel társul, és egyik a másikból nyeri szuggesztív pátoszát. Az olvasót szinte legyőzi és két vállra fekteti az a módszer, ahogyan minden irányból körüljárva a jelenséget, kimondja végső ítéletét.

Mert végtelenül szereti olvasóját, a zene közönségét. Ha a közönség téved, szelíd erőszakkal utasítja rendre, de olyan módon, hogy megkeresi tévedésének okait. Semmi felsőbbség és semmi szakértelem- vagy tudásfitogtatás nincs ezekben az írásokban, pedig azóta sem akadt Tóth Aladárnál érzékenyebb és értőbb zenekritikus. Manapság, amikor egymást érik a közönség műveletlenségéről szóló, a dilettáns művészetkedvelőket ostorozó cikkek és tanulmányok — éppen ma a leginkább aktuális Tóth Aladár szeretetteljes attitűdje, amelylyel sohasem szűkíteni, hanem kizárólag és egyedül bővíteni akarta a zenerajongók táborát.

Ez a hatalmas kötet önmagáért beszél, végső soron nem szorul semmiféle kommentárra. Mégis, engedtessék meg e sorok írójának, hogy tanáccsal szolgáljon az olvasó számára. A zeneszerető olvasó úgy tanulhat a legtöbbet és a legjobban Tóth Aladár írásaiból, ha alkalmankint olvas el egy-egy konkrét téma körül forgó cikkcsoportot. Tehát, ha a rádióban vagy hanglemezen egy-egy régi nagy művészt hall, ha egy-egy nagy alkotómesterről akar tájékozódni, akkor vegye elő ezt a remekművű zenei krónikát, és a kötet végén található névmutató szerint keresse vissza az oda vonatkozó tanulmányokat.

Tóth Aladárt, aki ez év február 4-én ünnepelte hetvenedik születése napját, nem érhette nagyobb megtiszteltetés, mint hogy *Lukács György* akadémikus írta kötetének bevezetőjét.

Pernye András

A z

Budapesten tartj

Kevesen tudják, hogy nemcsak tekintélyes, hanem szigorú testület is az *Ifjú Zenebarátok Nemzetközi Szervezete*, francia nevén a *Fèdèration Internationale des Jeunesses Musicales*. Függetlenségét például olyan komolyan értelmezi, hogy az USA-t sokáig azért nem vette föl a tagok sorába, mert ott az ifjúság zenei tevékenységét hivatalos állami személy, a Carneggie Hall igazgatója szervezi. Hazánk 1965-ben került be a szervezetbe, az USA csak utánunk...

A Jeunesses elvei közé tartozik, hogy tagjainak tenniük is kell valamit a muzsikáért; a passzív zenehallgatás önmagában nem elegendő. Ha nem így lenne, Magyarország ifjúsága e zenei szervezetben bizonyára világrekordot érne el, hiszen 1967-ben hat híján

ezer ifjúsági hangversenyt

rendeztek nálunk, 365 ezer hallgatónak, a bérlők száma pedig 85 ezer volt, négyszer annyi, mint a felnőt bérleteseké. Ez a sok ifjú zenehallgató és bérlő még nem Jeunessestag. Az Ifjú Zenebarátok Magyarországi Szervezetének csupán 2500 részvevője van; olyanok, akik valamiféle szervezeti életet élnek, évenként legalább négy foglalkozást tartanak, a közös hangversenylátogatáson túlmenően. És még így is, a szervezetben résztvevő 27 ország között a magunk ezernél több zenei rendezvényével tekintélyes rangsorolást értünk el tavaly, csak Jugoszlávia előz meg bennünket, ott azonban 80 ezer a Jeunesses-tagok száma.

Az okok, amelyekért Magyarországot szívesen látják e szervezetben, eléggé ismertek. Az alap mindenekelőtt a világszerte híres ének-zene oktatásunk az általános iskolában, azután a tematikus rendben egymás mellé sorakozó, rangos ifjúsági hangversenyek, és nem utolsósorban azok a zenei klubok, amelyekben a 11—14 évesek készülnek elő a muzsika intenzívebb befogadására, és arra is, hogy e klubokból kinőve a Jeunesses tag-

FANA

rősre talál az ismeretlenben, saját vérére az idegenben.

A különlegességet keresi? A konvencióktól akar szabadulni? Nem! Otthonát érzi, mint az a bizonyos ketrecéből szabadult vad a szabad rengetegben. És éppen ez különbözteti meg Bartókot a Liszt Ferencektől és Sztravinszkijktól, a zenének ezektől a nyughatatlan kéjutazóitól, akik spleenből járják az ismeretlen tájakat, akiket pusztán a sablonok unalma hajt a szokatlanság birodalmába. Igaz, könnyű összetéveszteni Bartókot ezekkel, annyira könnyű, hogy Bartók nemegyszer maga is összetévesztette magát velük, sorstársként ölelve magához Lisztet, Sztravinszkijt. Mert Bartók szinte teljesen elmerül a lázas keresés, a szakadatlan küzdelem önfeledt munkájában. Erdei vad abban is:

ébred küzdelmének felemelő eszmeiségére. Vad törtetéseinek, elszánt kutatásainak kusza ösvényei egyetlen széles úttá fonódnak össze előtte. Felméri tekintetével a rengeteget, és melyben mint vadonban kereste otthonát, a felfedezett földet egészen a magáénak, a maga országának érzi. Valami sajátosan forró, vallásos líra, valami emelkedett, felfokozott személyes pátosz, a nagyság és elhivatottság hősi öntudata zeng hangjában, mikor kinyilatkoztatja: ez vagyok én, lásd, ez az én birodalmam!

Ilyen hősi hitvallás, egy egész küzdelmes művészélet eszmei tartalmának himnikus kinyilatkoztatása az a Bartók-mű, mely a hétfői filharmonikus hangversenyen csendült fel hazánkban először: a *Cantata profana*.

Bartóknak ez a kettős karra, nagyzenekarra, tenor- és barintonszólóra írt kantátája nálunk még újdonság. De a külföld már ismeri: a londoni rádió mutatta be két és fél évvel ezelőtt. Hogy magyar előadása ennyi ideig késett, annak legfőbb oka a kórusrész rendkívül nehézsége. Vaszy Viktor érdeme, hogy végre a Palestrina-kórus vállalkozott a mű betanulására. Vaszy fáradhatatlan, lelkes betanító munkája meg is hozta gyümölcsét: a Cantata profana hétfőn az Operaházban előadásra került a filharmonikus hangversenyen Bruckner V. szimfóniájának és a Respighi Madarak-szvitjének társaságában. Az előadást Dohnányi Ernő fölényes muzikalitással vezényelte, a szólókat két kiváló énekművészünk, Rösler Endre és Palló Imre tolmácsolta.

Bartók a Cantata profánában olyan grandiózus alkotással ajándékozta meg nemzetét, hogy nekünk magyaroknak kétségkívül elsőrendű kulturális feladatunk lehetne: kifejleszteni a remekmű súlyos technikai problémáinak bravúros megoldásához szükséges

Schaár Erzsébet, szobrász

...alálára

...cs ...olsó ...t évi fe... ...erős és izgal... ...ak. Nem számít... ...ttük, hogy túl van a ... ...évén, de inkább elhes... ...tudni nem akartuk a lex... ...ban olvasható pontos születési dátumát. Mert azt akartuk tudni, hogy életbíró és sok jó szobrot fog még csinálni, hiszen — ezt is tudtuk — érett korára lett nagy és a legtermékenyebb.

Legalább háromszor kezdett pályát Schaár Erzsébet, legalább kétszer szakította meg sorsa a sikersorozatot, de kihívásra alkotó kihívással válaszolt, s mindig megismételte, mindig magasabb régiókban ismételte meg a felívelést. Először, jó negyven-ötven éve csodagyerek számba dédelgette a hírnév az ifjú Kisfaludi Strobl-növendéket, s látszólag megbízások, nyertes pályázatok egyengették első útjait. Akkor ízlésokok, kereskedelmi szobrászszellemet megvalósítani nem tudó határozottsága, s később faji megkülönböztetés szegte szárnyát terveinek. Második nagy és távlatos nekiindulása közvetlenül a felszabadulás után ígérkezett. Tagja volt a formailag korszerű, lényeget tekintve újat akaró művésztársulásoknak, s a „Közösségi művészet felé" kiállításon, új, elkötelezett művészetünk először, s önként szerveződött 1948-as seregszemléjén megint ráirányult — méltán — a közfigyelem. Úgy emlegették a kritikák akkor, negyvennyolcban, mint aki egyik biztosítéka, teremtője és végrehajtója lesz egy új, elkötelezett köztéri plasztikának; — ki tudja, az ötvenes évek elejének művészetpolitikája, és az akkoriban vállalt visszavonultsága közül ...nek volt nagyobb szerepe ...jabb elcsendesedésében.

Biztosítéka, teremtője és végrehajtója lett mégis az új, elkötelezett köztéri plasztikánknak jó tíz esztendő múlva, harmadik és mennyiségre-minőségre példátlanul termékeny korszakában. Kisbronzokkal és kis gesztusokkal kezdte újra jó tizenöt esztendővel ezelőtt, s a Ferenczy Béni ihletését, meg személyes rokonszenvét viselő kisplasztikákból jutott el — nem túlzás: káprázatos gyorsasággal — a szuverén, teljes, minden értelmében nagy szobrászatig. Mintha huszon- vagy harminc éves volna, olyan mohó tehetséggel, érzékenységgel csiszolta a maga használatára a modern európai szobrászat összes vívmányait, ebben az érett ifjúságában tette magáévá mindazt, amit szürrealizmus, kubizmus, pop art, Giacometti és expresszionizmus valaha is értékszintre emelt.

Valóban tehetséggel, s valóban magáévá tette. Mert szürrealizmus, kubizmus, pop art és expresszionizmus engedelmes eszközévé, kihívóan szuverén sajátjává vált úgyszólván hónapok alatt, s szolgálta Károlyi Mihály fenséges fájdalmát, Radnóti késéles védtelenségét, Goldmann György megtiport kommunista humanizmusát a Schaár-féle szobrászatban. Fájdalmas és fájdalmakon férfiasan, katartikusan győzedelmeskedő volt ez a szobrászat, s feszítő mondandói, plasztikai érettsége egyszerre jelölte ki a köztéri műfajra, a szabad térre, a nagy levegőre — Tihanyba, Sachsenhausenba, Budapestre.

Schaár Erzsébet sok nagy gondolata, sok közérdekű gondolata maradt a műteremben. Azt szokás írni, nekrológok végén — s ez esetben igaz is volna —, hogy elkészült remekei kárpótolnak. Nem igaz: sok el nem készült, most már soha el nem készülő nagy művét gyászoljuk a kárpótlás tudata nélkül Schaár Erzsébet ravatalánál.

lám — 7.

szept. 2.

az Ország-Világ szerkesztőségét.

– **A mezőgazdasági, élelmiszer- és fagazdasági szakmunkások** egyetemi-főiskolai előkészítő tanfolyamát a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen hétfőn megnyitották. Az előkészítő oktatás célja, hogy az érettségivel nem rendelkező tehetséges, és arra rátermett fizikai munkásokat egyetemre, főiskolára segítse.

– *BÓDY IRÉN, Munkácsy-díjas iparművész kiállítása Sopronban vasárnap megnyílt. A neves iparművész kékfestő mintáit mutatja be.*

– ÚJ GYÚJTÓGYERTYAGYÁR épül a Veszprémi Bakony Műveknél. Üzembe helyezésével teljes egészében fedezni lehet majd a hazai szükségletet. Az új üzem teljesítménye 1976-tól évi 5 millió gyertya lesz.

– **Néhány napos látogatásra Magyarországra érkezett** a francia nemzetgyűlés honvédelmi bizottságának küldöttsége.

– *A FINN SZÍNÉSZSZAKSZERVEZET meghívására Vass Imre, a Művészeti Szakszervezetek Szövetségének főtitkára Helsinkibe utazott.*

– ÜNNEPI DÍSZELŐADÁSON mutatták be hétfőn Győr legnagyobb filmszínházában, a Rába moziban. A sa-

ipari Dolgozók Szakszervezete.

— **Elutazott hazánkból** a Moldavai SZSZK kolhoztanácsának küldöttsége. A TOT-tal létrejött megállapodás szerint a jövőben tovább bővülnek a moldvai kolhozok és a magyar termelőszövetkezetek kapcsolatai.

— **Hazaérkezett** a kelet-szlovákiai Trebisovból a Magyar Nők Országos Tanácsának delegációja, amely részt vett a hitleri fasizmus felett aratott győzelem 30. évfordulója alkalmából rendezett megemlékezésen.

— **A Gépipari Technológiai Intézet** V. tudományos ülésszaka a Technika Házában hétfőn megkezdődött. Tíz ország 36 intézményének képviseletében külföldi szakemberek is érkeztek a tanácskozásra.

— AZ IFJÚSÁG HÁZA — a város legújabb és legkorszerűbb közművelődési intézménye — Pécsett szeptember 1-én megnyitotta kapuit. Az épület a Mecsekalján élő több mint ötvenezer fiatal közös művelődési-szórakoztató központja lesz.

— **A változó csillagokkal foglalkozó kutatók** — 23 ország mintegy 80 szakembere — Budapes-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

MAGYAR HIRDETŐ 1971 ÁPR 4

1021 Schaár Erzsébet

ARCKÉPEK A MÁBÓL

Schaár Erzsébet

SZOBRÁSZMŰVÉSZ

RIPORTER: Kérem, beszéljen művészi indulásáról.

SCHAÁR ERZSÉBET: Mint minden gyerek, én is rajzoltam. Velünk szemben lakott egy szobrász, ő adott nekem anyagot, és elkezdtem mintázni. A felnőttek lebeszéltek a szobrászatról és ezért mintegy kompromisszumként, iratkoztam az Iparrajz-iskolába. Egy évet töltöttem ott. A szobrászatot Fülöp Elemér tanította, aki elvitt a műhelyébe és már tizenöt éves koromban portrét mintáztatott velem. Mint afféle gyerek, nem gondoltam végig, hogy ez mit jelent. Tulajdonképpen sohasem vettem komolyan, hogy én szobrász leszek, csak éppen kedvem volt hozzá. Így felvételiztem annak az évnek az őszén a Képzőművészeti Főiskolára, ahová — tekintve, hogy nem volt érettségim — rendkívüli hallgatóként vettek fel. Azt sem vették észre, hogy a tizenhatodik életévemet sem töltöttem be. Így indultam.

RIPORTER: Önt újító jellegű művésznek tartják. Mit jelent a korszerűség az Ön számára?

SCHAÁR ERZSÉBET: Azt hiszem, az én számomra sem jelent mást, mint minden szobrász számára, aki figyeli a korát és ábrázolni szeretné. Ez minden időben így volt. Életem folyamán alapvető élménnyé vált a rossz és a kártékony érzékelése az emberi élet minden szintjén. Ennek következménye, hogy legfőbb igyekezetem az ez elleni tiltakozásom minél több ember számára érthető kifejezése. Tapasztalatom az, hogy ezt a közérthetőséget többé-kevésbé el is értem.

RIPORTER: A szobrászat, általában a képzőművészet ősi emberi tevékenység. Lát-e valamilyen alapvető módosulást a képzőművészet mai helyzetében, és ha igen, minek tulajdonítja azt?

SCHAÁR ERZSÉBET: A hírközlés, a fotó és a film a mai ember számára olyannyira

Schaár Erzsébet
(Balla Demeter felvétele)

előtérbe került, hogy hatása alól egy szobrász sem vonhatja ki magát. A század képzőművészei, elsősorban az orosz konstruktivisták a tizes évektől vagy még korábban, óriási mértékben megváltoztatták és kialakították a képzőművészet lehetőségeit. Az ő kezdeményezésüket folytatta azóta korunk minden jelentős képzőművésze több-kevesebb sikerrel. Például Giacometti, akinek a munkássága — személyes közlendőjén túl — megváltoztatta a szobrászi tér eddigi fogalmát. Tekintve, hogy a szobrászat legfőbb problémája a téralkotás, ezzel a számunkra mindenfelé nyitható térrel, tekintve, hogy a tér végtelen — óriási lehetőségek nyíltak. Átalakuló korban élve mindenki a maga módján munkálkodik, és reméljük, hogy eljön a kor, amikor a szobrászok nem nevezik majd magukat művészeknek, mint ahogy nem nevezték magukat az egyiptomiak, a görögök nagy korszakukban, amikor természetes módon lehettek egy közösség munkásai.

RIPORTER: Véleménye szerint a szobrászatnak milyen lehetősége van eszközeinek kiegészítésére, hogy képes legyen kifejezni korunk bonyolult érzésvilágát? Egyáltalán szükségét látja-e a képzőművészet eszközeinek kiegészítésére?

SCHAÁR ERZSÉBET: Az előző kérdésre adott válaszomban ez nagyjából benne is foglaltatik. Az előbbi folyamat kiszélesítéséhez hozzá segítenek a különféle új anyagok felhasználásának lehetőségei.

RIPORTER: Kérem, beszéljen arról, mit tart az utóbbi tizenöt évben élete legfontosabb eseményének. A munkájával kapcsolatos történésekre gondolok.

SCHAÁR ERZSÉBET: Az előző kérdésre adott válaszomban azt mondtam: soha sem vettem egészen komolyan, hogy szobrász vagyok. Talán az utolsó 15 év élményanyaga kényszerített arra, hogy közöljem mindazt ami felgyűlt bennem. Úgy gondolom, korszakunk követelménye, hogy amit csinálunk, az kikerüljön az életbe: funkcionáljon. És az ez alkalommal tapasztalt reagálások adják meg részben azt a kontrollt, amelyre szükségünk van. Ez a kapcsolat segít a további munkában. Ilyen élmény volt számomra a middelheimi biennálé és sok külföldi kiállításon való részvétel. A hazaiak közül a legfontosabb a székesfehérvári István király Múzeumban és tavaly nyáron a Műcsarnokban rendezett nagy kiállításom volt. Természetesen a kortárs képzőművészek kiállításai, illetve funkcióban levő műveikkel való találkozások is ehhez az élménycsoporthoz tartoznak.

RIPORTER: Mit tervez?

SCHAÁR ERZSÉBET: Folytatni a térrel való plasztikus gyakorlatokat. Erre való lehetőséget ad talán a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem előtt felállítandó szobor és két film. Ezek közül az egyik a soproni kőfejtő improvizált és a törekvéseimmel rokon bonyolult belső tere. A másik a Máré-vára. Nem képzőművészeti filmekre gondolok, hanem arra, hogy közlendőimet a film segítségével is érzékeltessem. Egy operatőr úgy nevezte ezt, hogy filmplaszti-

TAL V

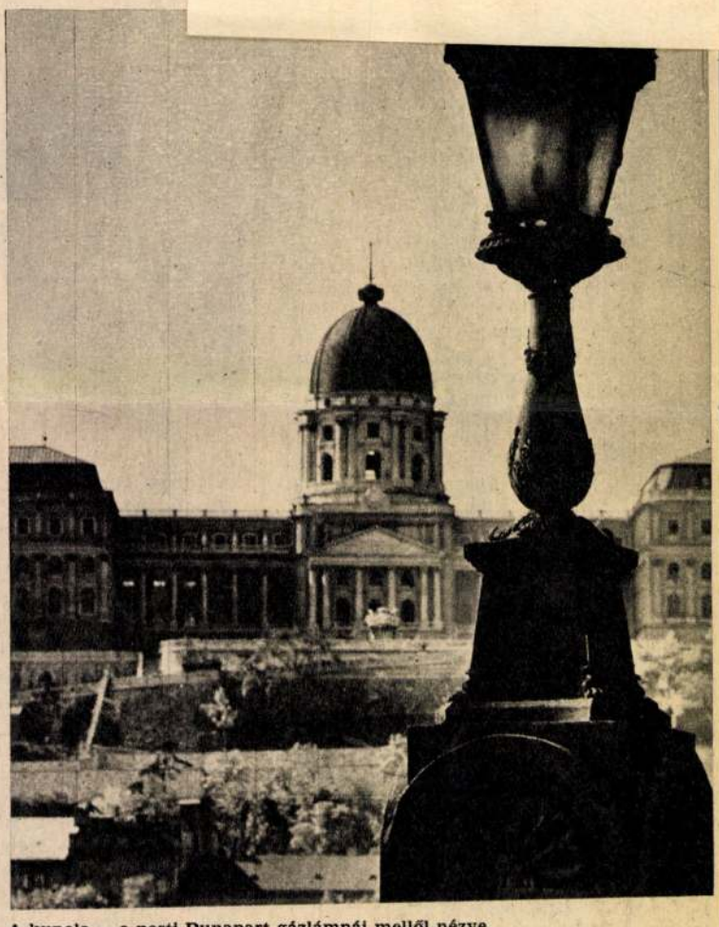

A kupola — a pesti Dunapart gázlámpái mellől nézve

Az újjáépült Buzogánytorony a Ferdinánd-kapuval

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

ÉLET ÉS IRODALOM

Schaár Erzsébet

1021

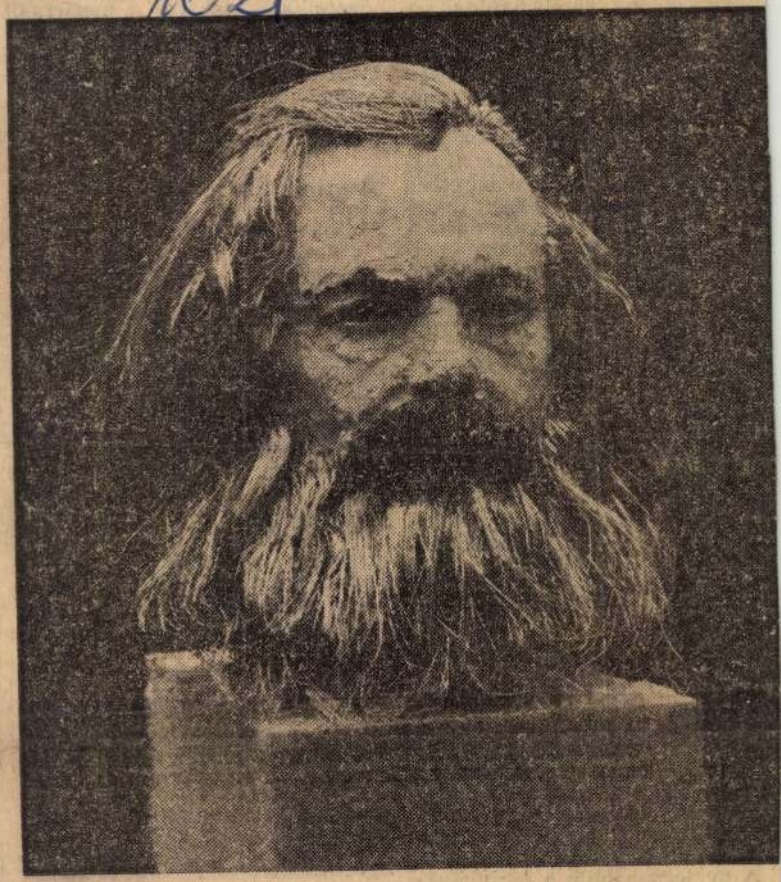

Schaár Erzsébet utolsó szobra: Marx

Az újságírás sok tekintetben azt műveli velünk, amit hajdani korok emberével a mágiák előénekese művelt: megadja mindennapi ritusaink tartalmát, keretét, ütemét. Mindennapi gyakorlatunkat valami fensőbb jelentőséggel, sorsszerűséggel teliti. A mai kor előénekese az újságíró. *Beilleszti* valami közös keretbe, s e keretben értelmezi az eseményeket: ösztökél, mi is *így* értelmezzük őket. A termékenységi ritus, a hálaadó ritus, a nemiség ritusa, az étkezés, a halál, a kegyetlenség ritusa és az örök karneváliritus ilyenformán telepszik át — többezer éves átalakulással — újságjaink híroldalára.

Január

Kedvező az időjárás a téli sportok kedvelőinek (hódolóinak, rajongóinak, szerelmeseinek).

A téli sportok kedvelői (hódolói, rajongói, szerelmesei) ismét hiába várják a havazást.

A belkereskedelem felkészült a sörigények zökkenőmentes kielégítésére.

Zajlik a Duna (fénykép piszkos jégtáblákkal).

Február

Évszázados megfigyelésen alapuló népi bölcsesség szerint a medve stb. (lehetőleg állatkerti fényképpel).

Befagyott a Balaton. Rövid magyarázat fényképpel, rianással. A tó jégpáncélját a fakutyázók és a jégvitorlázók vették birtokukba.

A

H

S

Színpompás viziparade a D...
A tűzszerészek birtokukba vették a Citadellát: minden eddiginél színpompásabb tűzijátékra számíthatunk.

XY megkezdte rendes évi szabadságát.

Idejében szerezze be tanszerszükségletét.

Szeptember

Megkezdődött a tanév.

Kiürültek a strandok, megkezdődött a balatoni utószezon, a halállomány lehalászása, a vadászidény stb.

Fokozni kell a betakarítás lendületét.

A parlamenti folyosón az országgyűlés szünetében (beszélgető képviselők fényképével vagy karikatúrájával).

Október

Egyetemisták napoznak a Dunapart lépcsőjén. Ki kell használni a vénasszonyok nyarát. (Egyetemisták, illetve játszótéren süt-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068. 337-748. 340-726

MAGYAR NEMZET

1977 JUN 30

1011

Magyar Nemzet

Schaár Erzsébet elmondja...

„A kapuban ott áll a nő,
És vár és vár. Senkise jő.
Oly régen vár.
Már nem is ő.
A kapun át
Senkise jő
Sohase már
Senkise jár
Csak az idő."

Ezt a néhány sort találtam *Schaár* Erzsébet kiállításán a vendégkönyvbe írva. Azon a kiállításon, amelyen először láttuk az élő arcú, élő kezű, testetlen testű nőt, aki különféle kapuk mögött, rácsos ablakokon át néz és vár. Visszavár valakit? Vagy nem is vár. Csak van? Csak el van zárva a világtól. Az élettől. Rácsos ablakkal, vagy súlyos kővel, vagy színes üvegrétegekkel, melyek áttetszőek, mint a múlt? Feledhetetlen jelkép ez a visszaváró, magános, testetlen asszonyalak, aki néhol mosolyog, néhol keserű grimaszba torzul az arca, néhol fémes fényű, csavaros, rézszínű, Botticellis haja van és csodálatosan gyengéd keze. Néhol előrehajol picit, mintha távoli hang hívására figyelne, egy hangra, mely az időből szól, a múlt előtti múltból. Mintha minden egyedül hagyott nő ott élne benne, szent Margittól a mai negyven és ötven év közti elvált asszonyokig, akiknek a férje a titkárnőjét vette el.

Én legalább is így értelmeztem.

Amikor pár nappal ezelőtt *Schaár* Erzsébet meghívására meglátogattam új lakásán, még mindig ezt hittem. Amikor a pici kertben, melyet magas kőfal határol, megláttam egy hatalmas fa alatt zöld háttérben a kaput a nővel, aki egy példányban áll és vár, és másodpéldányban kinéz egy kis rácsos börtönablakon, végre megkérdeztem, *jól értettem-e?*

— Én is emlékszem erre a versikére a vendégkönyvben — mondja — és voltaképpen nagyon szép ez a női értelmezés. Valóban így is érthettem volna. Talán néha valóban így is értettem; de valójában mégsem. Van egy elméletem. Eszerint *a rossz cselekedetek falakat húznak az emberek közé. Falakat, amelyek elzárják őket egymástól.* És amelyeket lebontani nagyon nehéz. Ez a másik értelmezés is igaz lehet mégis. Ennek bizonyítéka, hogy fölkeresett egy fiatal műtörténésznő, eladnék-e neki egy ilyen nőt a kapuval? Mert ő *Máré várának* a gondnoka.

Máré vára legendája

— Ennek a legendának az az én szobrom eleven illusztrációja lehetne. A dolog érdekelt. Mondtam, gyerünk, nézzük meg Máré várát. Elmentünk. Valahogy a Bakony mélyén megtaláltuk ezt a furcsa várat. Először azt gondoltam, ide aztán mégsem adok szobrot! Hiszen ide élő ember évszámra nem vetődik el. Csak a rókák mondanak jó éjszakát egymásnak. Ezzel az erővel bedobhatnám a Dunába is a szobromat. De aztán megláttam ezt a csodálatos várat, döbbenetes erejű falaival. Az udvarán forrás. És meghallottam a hozzá fűződő mondát. *Máré vára* voltaképpen két ikervár volt. Két fivéré; egymással szemben, két dombtetőn. Az egyik Máré fivér nős volt, a másik nőtlen. A nős fivér felesége gyönyörű asszony; mégis elment a férj a keresztes hadjáratba. A szép fiatal nő búsult a férje után. De aztán, ahogy ez lenni szokott, vigasztalódott. A sógorával. Ami természetes; hiszen hasonlított is a férjére, meg jelen is volt. Óriási szerelem támadt köztük. Gyerek is született. Kislány. Tizennégy éves volt, mikor a férj hazajött. Megölte az öccsét és lerombolta a várat. A kislány is meghalt. Az asszony is. Csak a férfi lova menekült meg árván a pusztulásból. A nőknek azonban azóta sincs nyugtuk. Az asszony újholdkor *itt áll a kapuban* és várja a szeretőjét, aki már nem jön soha többé. A lány pedig éjszakánként lemegy a forráshoz és megmossa hosszú fekete haját.

— Én most tehát nemcsak a kapuban álló nőt küldöm le Máré várába, hanem *megmintázom a magános lovat is és a lányt a forrásnál, ahogy letérdelve mossa a haját.*

Máré vára tehát hirtelen olyan művészi díszt kap, hogy látványossággá válhat, bármilyen messze van az idegenforgalom megszokott útjától.

Az orvosnő újjáteremtése

— Még az idén nyáron hozzáfognék ehhez a munkához — mondja Schaár Erzsébet, ha nem kaptam volna most egy sürgős portrérendelést, *Hugonnay Vilma, az első magyar orvosnő* szobrát kell megmintáznom fénykép után.

Váratlan élmény következik. Schaár Erzsébet elmondja azt a titokzatos folyamatot, *hogyan közelíti meg a szobrász a modelljét, aki már meghalt,* aki nincs sehol, akiről csak egy fényképet, agyonretusált fényképet ismer.

Ezt a fényképet nézi, nézegeti hosszasan. Oda teszi az ágya melletti asztalra, olvas róla, ha van mit. Ebben az esetben Schaár Erzsébet Kertész Erzsébet Hugonnay-életrajzát olvasta. Többször is. Addig-addig nézi a fényképet, amíg az egyszerre beszélni kezd hozzá. Hallja a hangját. Itt kezdődik. Aztán már meg is érti, amit mond. Kérdéseket intéz hozzá. Megkérdezi, miért akart mindenáron orvos lenni, mikor grófnő volt? Miért vállalta a rengeteg munkát, helyenként megaláztatást? Aztán már mozogni is látja. Tudja, mikor — mit tenne. Barátkozik vele. Csak amikor már állandó beszélgető partnerévé vált, kezd hozzá az első vázlathoz.

— Életnagyságban. Ez ugyanis hozzátartozik a dologhoz. Az *emberi arc méretei is hozzátartoznak karakteréhez.* Ha kicsinyítem, zsugorított, „zanza"-fej lesz belőle. Ha nagyítom, a kifejezése vész el, hamis pátosz lesz úrrá rajta. Persze, néha ezt is meg kell tenni. De akkor egész más technikával dolgozom. Szerencsére, most a tétényi kastély számára életnagyságú portré kell. Ott élt, abban a kastélyban. Úgy fogják felállítani a szobrát, mintha ott járna a virágai közt, a cserjék közt, amiket részben ő ültetett.

Beszélgetés közben odaértünk a műterembe. Állványon rajztábla; rajta Hugonnay Vilma két fényképe. Az egyik fiatalon mutatja, szoros derekú, magas nyakú, szigorú, az akkori szüffrazsetthez illő ruhában. De vállán virággal. Ezt a képet választotta a művésznő modellként.

— Ha egyszer úgyse emlékszik rá senki, miért ne teremtsem én újjá, fiatalnak?

Lerombolni a falakat

A szobor egyelőre gipszből van. Ebből a hálátlan anyagból, mely inkább csak átmeneti anyag. De itt most élő felületű emberarc. A szem finom telt plasztikája, a szemrés hosszúkás datolyamagrajza, a szemhéj alig érezteteti könnyű fáradtsága az intellektuális, sokat tanuló, örök diáklányt mutatja.

— Ugyan miért lett mindenáron orvos? Mikor gazdag volt, szép volt, nem kellett pénzt keresnie, se hiúságát kielégíteni. Segíteni akart? Vagy bizonyítani, hogy egy nő mi mindenre képes? *Vagy csak le akarta rombolni a falakat, amelyeket gonoszság húzott ember és ember közé, és amelyet lerombolni olyan rettenetesen nehéz?*

A szobor vállára Schaár Erzsébet halványlila selyemvirágot tett. Ez a halványlila olyan élővé teszi a fehér gipszet, hogy el sem lehet képzelni, hogyan sikerül majd a bronzszoborra ugyanilyen hatásosan elhelyezni?

— Talán halvány ezüst réteggel fogom bevonni, hogy a virág lila maradhasson rajta — mondja Schaár Erzsébet ábrándosan és olyan gyengéden cirógatja meg a szobrot, mintha csakugyan a barátnője lenne.

Fedor Ágnes

A szovj… el… a Barátság Házában

Kedden délután baráti találkozót rendezett a *Barátság Házában* a Magyar—Szovjet Baráti Társaság. A találkozón V. J. *Pavlov*, a Szovjetunió magyarországi nagykövete tájékoztatta a társaság vezető munkatársait és a budapesti tagcsoportok ügyvezető elnökeit, az MSZBT aktivistáit a *Szovjetunió Kommunista Pártja XXIV. kongresszusának* tanácskozásáról és határozatairól. A nagy érdeklődéssel kísért előadás után a nagykövet válaszolt a részvevők kérdéseire.

Magyar—csehszlovák belkereskedelmi tárgyalások

Dr. *Sághy* Vilmos, a belkereskedelmi miniszter első helyettese és Ing. E. *Decker* szlovák kereskedelmi miniszterhelyettes vezetésével kedden a Budapest Szállóban megkezdődött a magyar—csehszlovák belkereskedelmi állandó bizottság harmadik ülésszaka. Megvitatják az 1971. évi magyar—csehszlovák belkereskedelmi választékcsere és a határmenti forgalom, valamint a belkereskedelmi műszaki-tudományos együttműködés helyzetét, javaslatokat dolgoznak ki a műszaki-tudományos, valamint a gazdasági együttműködés további elmélyítésére.

Az állandó bizottság tudomásul vette az operatív munkacsoport jelentését a Tatán októberben megrendezendő közös magyar—csehszlovák kiállításról, elfogadta szervezési elveit és programját. A csehszlovák delegáció vezetőjét, Ing. E. Deckert fogadta *Szurdi* István belkereskedelmi miniszter.

Vas megye és a Mari ASZSZK testvérkerület

Kedden egyhetes látogatás után elutazott Vas megyéből a Mari ASZSZK küldöttsége, amelyet V. P. *Nyikonov* kandidátus, a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának tagja, az SZKP mari területi bizottságának első titkára, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának küldötte vezetett. A vendégek megismerkedtek Szombathellyel, ellátogattak Körmendre, Szentgotthárdra, Nemesmedvesre, Kemenesaljára. Dr. *Gonda* György, a megyei tanács elnöke az új tanácstörvényről tájékoztatta a vendégeket, akikkel Vas megye vezetői megállapodtak, hogy a megye és a Mari ASZSZK között testvéri kapcsolatot létesítenek.

Kedden Komárom megyébe is küldöttség érkezett a Csencsen-Ingus Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaságból. A küldöttséget M. A. *Dorohov* területi pártbizottsági titkár vezeti. Az ünnepélyes fogadtatás után Komárom megye vezetői megbeszélték, hogy közvetlenebb barátság kialakítása érdekében a magyar bányavidék s a Csencsen-Ingus Köztársaság legyen testvérterület.

A Nemzetközi Beruházási Bank tanácsának ülése

A Nemzetközi Beruházási Bank Tanácsa befejezte harmadik ülésszakát.

A tanácsülésen Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, Mongólia a Német Demokratikus Köztársaság, Románia és a Szovjetunió küldöttsége; továbbá a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának és a Nemzetközi Gazdasági Együttműködés Bankjának képviselői vettek részt.

Az ülésen dr. *László* Andor államtitkár, a Magyar Nemzeti Bank elnöke, a magyar küldöttség vezetője elnökölt.

A tanácsülésen meghatározták azokat a létesítményeket, amelyek megvalósításához a bank hitelt nyújt, elfogadták a bank 1971. évi hiteltervezetét, megvitatták és határozatot hoztak a tagországok 1972. évi hozzájárulásáról a bank tőkéjéhez.

A Hazafias Népfron…

A Hazafias Népfront budapesti bizottságának elnöksége kedd délutáni ülésén összegezte a néhány hete indított *„Hétfő esti párbeszéd Budapestről"* vitafórum eddigi tapasztalatait.

A családi nevelést segítő népfront-megmozduláshoz az ifjúságpolitikai határozatok végrehajtása adott indítékot. A népfront a szülőkhöz fordul: az ifjúság neveléséért vállalt társadalmi felelősségen túl a családi nevelés pótolhatatlan. Az új tanévben kerületenként szülői összejöveteleken vitatják meg, hogy milyen fontos az otthoni nevelés. A szülők nagy hányadának nincs elegendő, vagy helyes pedagógiai ismerete, gyakran a nevelési tanácsok ellentmondásosak, a szülő nem mindig jó tapasztalatok alapján nevel. A *szülők parlamentjének* előkészítésére népfront-munkabizottságot küldtek ki.

A budapesti közgondokról tárgyaló vitafórum tapasztalatait dr. *Reischl* Antal professzor, a népfrontbizottság alelnöke ismertette, megemlítve, hogy a hétfő esti párbeszédeken a budapestiek olyan problémákról tájékozódhatnak az illetékesektől, amelyek kisebb-nagyobb kollektívák gondját vagy örömét tükrözik. Ezek az interpellációk később a fővárosi tanács ülése elé is kerülnek.

Az év második felére tervezett munkaprogramját vitatta meg legutóbbi ülésén a Hazafias Népfront budapesti gazdaság- és várospolitikai munkabizottsága. Alapvető feladatként jelölték meg a soron következő népfrontkongresszusra való felkészülést. A MSZMP X. és a HNF IV. kongresszusának dokumentumai alapján elemzik az elmúlt három esztendő várospolitikai tevékenységét, kiszélesítésének lehetőségeit.

Több, fontos tanácskozás rendeznek szeptemberben; ezek közül is kiemelkedik a fővá… körüli *hegyvidékek, parkerdők fejlesztésével* foglalkozó konferencia, amelyre meghívják az összes érintett társadalmi és állami szervezet képviselőjét. Szeptemberben folytatják a HNF budapesti bizottsága és a Magyar Nemzet közös nyilvános vitafórumsorozatát, a már eddig is nagy sikerű hétfői párbeszédeket. Az első őszi interpellációra előreláthatólag szeptember 13-án kerül sor.

Budapestiek az idegenforgalomról a címe annak az anketsorozatnak, amelyen a fővárosi lakosoknak módjuk nyílik arra, hogy a szezon befejeztével elmondják tapasztalataikat, javaslataikat.

A napi sajtó, különböző előadások évről évre visszatérő témája a közlekedés. Ezt vizsgálja egy speciális oldaláról a gazdaság- és várospolitikai munkabizottság októberi anketsorozata. Néhány fontosabb téma: *a gyermekek és az ifjúság körében végzett közlekedési propaganda, a tömegkommunikációs eszközök szerepe, a közlekedési morál időszerű kérdései*, végül a forgalom növekedésével összefüggő és várható intézkedések a IV. ötéves terv időszakában.

A már szép hagyományokra visszatekintő *diplomaterv-akciót* októberben ismét megrendezik. Az 1970—71-es tanév legjobb pályamunkáiból a fővárosi bemutatóteremben nyílik meg kiállítás. Az év utolsó hónapjában kerül sor a társadalmi munkások második tanácskozására.

A főváros lakossága az elmúlt napokban vette birtokába a Normafa környéki erdei tornapályát. A budai társadalmi bizottság tervbe vette hasonló pálya létesítését Hűvösvölgyben. Terveik között sze…

1021

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész (1908-1975).

1983.VIII.4.Petőfi lo.45 SzM

Láttuk, hallottuk

- A müsorvezető Rózsa T.Endre.

- A Láttuk, hallottuk mai müvészeti müsorában önök először egy utcáról fognak hallani. Ez az utca meglepő módon a Magyar Nemzeti Galériában van kiállitva. A mikrofonnál Bolyár Iván.

- Kezdjük először azzal, hogy került ez az utca a Nemzeti Galériába és ki készitette.

- Az utcát Sár Erzsébet szobrászmüvész készitette, Cserninszki Mária müvészettörténész bányászta elő és hozta ide és részben rekonstruálta, ugyanis ez az utca ez Mindszenten volt kiállitva, eredetileg, azután darabjaira szedték és a Sár Erzsébet visszahagyott rajzai és eredeti alaprajzai alapján kellett rekonstruálni itt Budapesten.

- Sár Erzsébet most lenne 75 éves és gondolom ez a kiállitás a születésének a 75. évfordulóját akarja valamilyen formában emlékezetessé tenni és egyuttal alig néhány éve annak, hogy Sár Erzsébet meghalt.

- Nem biztos, hogy Sár Erzsébet születésének loo.évfordulóját megfogja érni ez a kiállitás. Ugyanis a müvésznő poliuretán habban dolgozott, ez volt a nyersanyaga, fölfedezte azt, hogy ezt ugyan ugy lehet önteni, bronzba, mint ahogy a homok öntést, vagy a viasz öntést meg lehet csinálni és tulajdonképpen a nyers váz maradt meg. Már az eddigi szállitások sem tettek tulságosan jót ennek az anyagnak, és mivel nincs pénz a végleges anyagba való kivitelezésére, ezért félő, hogy tönkre fog menni. Hallottam róla, hogy megpróbálnak valamilyen formában, akár gyüjtés révén is pénzt szerezni arra, hogy bronzba lehessen önteni az egész anyagot. Én a magam részéről őszintén szólva nem volnék ennek nagy hive, mert az egésznek a megformálása, darabolása sokkal inkább kivánna kővet, ugy mint ahogy a tihanyi Sár Erzsébet szobor is kőből áll. Jobban megy hozzá és az egész utcának a hangulatát sokkal jobban tudná hordozni a kő. És ezekután most már el kellene mondani, hogy mi ez az utca.

- Azt hiszem, hogy nagyon egyszerü egy olyan szobor együttes, amibe be lehet menni.

- Be lehet menni és tulajdonképpen a szobrok között ugy él-

hetünk, hisz életnagyságuak, mint hogyha kortalan kortársaink lennének. Ez paradoxnak hangzik, de az alapok maguk megformáltságukban, maszkszerü arcukkal, ahogy ablakokon kinéznek, benéznek, tükrökben szemlélik magukat, teljesen időtlenek, inkább egy panteonnak, vagy pedig egy régészeti leletnek a képét mutatják, sem mint egy olyan fajta környezetet, mondjuk, mint egy utca, a maga szinességével, ahova az ember teljesen másképp néz be.

- Igen hát az utca legnagyobb jellemzője a forgatag, az a szines áramlás, ahogy az autók, a villamosok, az emberek áramolnak az uttesten és a járdákon, ez az utca viszont a Nemzeti Galériában az az utca, amit Sár Erzsébet készitett az viszont mozdulatlan.

- Mozdulatlan és időtelen, sőt mondhatni azt is, hogy olyan, mint egy szürrealista pillanatképe az életnek, mintegy álombeli jelenés, ahol egyszerre az egész élet megdermedt, de ez a megdermedt élet mégis olyan, hogy vonzza a járókelőt, hogy belemenjen, nem taszit, csak olyan furcsa az egész, mintha az ember inkább a halottai között sétálna, nem temetőben, halottai között. Halottai között, akik jóllehet már régen nincsenek, mégis bent az emberben élőek. És ezeket a mindenkiben élő halottakat, ezeket idézi fel Sár Erzsébet, és közéjük invitál meg. Talán olynmódon, mint ahogy Szicíliában az a különös szokás van, hogy nincs Mikulás, ellenben a gyerekeket a halottak napján ajándékozzák meg, és az ajándékokat a halottak hozzák a gyerekeknek.

- Ha egy szobrásszal kapcsolatban azt emlegetik és most itt ebbe a beszélgetésbe azt emlegetjük, hogy a halállal van kapcsolatban, azt hiszem nem csinálunk tulságosan nagy kedvet a látogatóknak, hogy elmenjenek megnézni ezt a kiállitást. Hiszen a halál tabu téma és az embrek nem szivesen gondolnak erre.

- Nem ilyen fajta halál ez, nem temetői halál ez, és nem sirkerti látvány ez, ami itt elénk tárul. Sár Erzsébet utolsó nagykiállitásán együtt léptünk ki a Műcsarnokból a Hősök terére. Hirtelenjében ránéztem a Millenniumi emlékműre és azt mondtam, hogy Erzsi hiszen maga ugyen ezt csinálja. Az a fajta halál, az a fajta időtlenség az csak a multnak a megidézése, vagy a multnak a rögzitése, egy személyes multté, amelyik lehetett gyerekkorban, lehetett a felnőtt korban, lehetett az élet bármelyik pillanatában, de ez rögzült

pillanatképpé, illetve pillnat szobornüvé, ha ilyen kife-
jezést használhatunk.

SCHAAR ERZSÉBET

MÉrt. 1994/1-2. 183.ll
185
186

Schaár Erzsébet

Mahácson helyezik el bronzból alkotott Petőfi-mellszobrát.
(említve)

Népújság, Heves, 1973. jan. 2.

Schaár Erzsébet

Petőfi szobrát Mohácsan
állítják fel

Nagyszalla 1973 február 2
Kolb

Schaár Erzsébet

szobraiszerepelnek a moszkvai Puskin
Muzeumban rendezett magyar szoborkiállitáson

Magyar Nemzet 1973 február 15
4.old.

de. D. K

SAÁR Erzsébet

Női alakok

Magyar Nemzet 1960 (XVI.) 147. sz. 4. o.

(d. m.) Grafikai és kisplasztikai kiállítás

Szia !!

Szia !!

Szia !!

1.

Schaár Erzsébet

A Műcsarnokban kiállítása nyílt. A Tudósok c. térplasztikát a tihanyi biológiai intézet számára készítette. A kiállítás „emlékműszobrászként" mutatja be a művészt. Tanult az etruszk és az egyiptomi sírszobrászattól, de az avantgardetól is. Térplasztikáit üvegből (színesből is), tükörből, bronzból, hungarocelből építi.

Bojár Iván: Kiállításról-kiállításra; Magyar Hírlap, 1970. V. 19. 6. l.

M.D.K

Szabó Erzsébet
szobrász.

Művével részt vesz a kiállításon.

Dutka Mária: A VII. Magyar Képzőművészeti Kiállítás szobrai.
Magyar Nemzet, 1959 ápr. 4. 12 l.

SCHAÁR Erzsébet

GYÖRGY Péter: Az a bizonyos nyolc-kilenc év.
= Holmi, 1990.9.sz. 1083.p.

diszitett, áttört kereszt

szete nem puritán. A hetedik
os különbséget tettek a tisztelet
egyedül Istent illeti meg. Az
ban azonban egyaránt igyekszik fel-
g anyagainak szépségét és a
edő ember Teremtőt dicsőitő
.

Kárpáti László

6./ A szerződés tartalmazza a hely
bantartási munkák munkadíját,
igazgatási határain belül a ki
és anyagköltségeket és azok il
költséget, továbbá a vállalkoz
határain kívül végzett szervíz
költségeit, a vállalkozó az át
számlánk részletezve - érvénye

7./ A vállalkozó jogosult a szerző
díj-tételeket érvényesiteni -
lat alapján - a szerződött mús
A megrendelő köteles a számla
mított 10 napon belül a vállal

8./ A vállalkozó a kezelésben lévő
táshoz és karbantartáshoz szük
Kivéve az esetleges KKM által
sokat /deviza korlátozás/.

9./ Ezen szerződés aláírásakor lép

SCHAÁR ERZSÉBET, VILT Tibor

KOVÁCS Péter: Schaár Erzsébet és Vilt Tibor kiállítása.
= Vigilia,54. évf. 4.sz. 1988 318 - 319.p. ill.

Székesfehérvár,

Schaár Erzsébet

NAGY, Hdikó: Modern to Postmodern: The New Hungarian Gallery in Szélesfehérvár. = NHQ. Vol. XXXI. No. 119. 1990 150–153. p.

Béremelés

A dolgozó neve	alapbér
Balajtiné Szabó Edit	21.600.-
Bardoly István	11.700.-
Bod Lászlóné	16.950.-
Dávid Ferenc	13.400.-
Galavics Géza	16.450.-
Horváthné Ács Kató	9.900.-
Kabai Tiborné	11.100.-
Kerny Terézia	10.200.-
Kontha Sándor	15.500.-
Korner Éva	15.800.-
Majoros Valéria	10.000.-
Nováky Hajnalka	8.000.-
MAKKY György	12.100.-
Marosi Ernő	22.050.-
Marosi Ernőné	12.200.-
Mojzer Miklósné	16.750.-
Nagy Leventéné	8.600.-
Pataki Gábor	10.950.-
Ruzsa Györgyné	10.650.-
Sisa József	11.450.-
Szabolcsi Miklósné	18.700.-
Szobor Albertné	14.700.-
Timár Árpád	14.350.-
Tóth Györgyné	10.200.-
Tóth Melinda	12.200.-

Schaár Erzsébet

nehrámúvés

A Műcsarnok vándorkiállítása 1982 febr.-júliusig Franciaországban

Művészet
1982 okt.

(38 old.)

Schaár Erzsébet

nohránműrén

1972-ben faragja Gulyás Gyula „Geometrikus hasáb" c. alkotását, ekkor jár a műrén-telepen – Balatonbogláron – fenti műrénis Lóska Lajos ákke

Műrénet
88/6

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész (1908-1975).

A Mesteriskola VIII. ciklusának programja, 1984-85.

Június 6. Janáky István építész bemutatja Schaár Erzsébet „Utca" című szoborkompozíciója pécsi felállításának terveit.

Magyar Építőművészet, 1989., 1-2 szám, borító belső oldala.

Schaár [Erzsébet], nobrán

L.: Ek 8.

Aradi N.: Harminc... 7.

Népszabadság, Bp. 1976 júl. 3.

Schaár Erzsébet nobiliss

L.: Pár B.

Lukács B.: Harmine ... 4.

STI HIRLAP, Bp. 1976 jún. 24.

Schaár Erzsébet

"Jelszobrok" cimmel Vadas József számol be Kiss István szobrászmüvész -Mücsarnokban rendezett- kiállitásáról.
A müvész alkotásait részletező kritika megemlit néhány müvészt, akiknek hatása érződik Kiss István müvein, megnevezve a felsoroltak egy-egy alkotását is: Ferenczy Béni, Berény Róbert, Varga Imre, Schaár Erzsébet, Somogyi József.
Fenti cimü Vadas-cikket lásd: Kiss István nevénél.

Élet és Irodalom, Bp. 1977. okt. 1.
XXI. évf. 41. sz. 13. lap.

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet, életnagyságú kerustok szobrát a Margitszigeten helyezték el.

Fehete Judit: Kerti órzások.
Művészet, 1977. október - 38. lap.

Schaár Erzsébet, nobrán 2

„Egy kapcsolat története" .... stb [folytatás]:

8. A házasság nakanai	1977. ápr. 15.–	15. n.
9. A nemi	" " 22.–	17. "
10. A nő ...	" máj. 13.–	19. "
11. A férfi ...	" " 27.–	21. "
12. A házasság és a gyermek	" jún. 10.	23. "
13. Magánélet ...	" " 24	25. "

— Szexualitás és párkapcsolat a felnőttkorban

Élet és Tudomány, Bp. 1977. ápr. 15–júl. 1. XXXII 15–26.

Schaár Erzsébet, sobrán 1.

„Egy kapcsolat története" c. sorozata, cím illusztráció a „Szexualitás és párkapcsolat c. sorozathoz:

1. Ki és mikor ...	1977. jan. 7.	–	1. szám.
2. A házasság nélkül ...	" " 21.	–	3. "
3. A magányosan élő ...	" febr. 4.	–	5. "
4. A házasság megváltozó ...	" " 18.	–	7. "
5. A hagyományos és ...	" márc. 4.	–	9. "
6. Mai házasság ...	" " 18.	–	11. "
7. Feszültségek ...	" ápr. 1.		13. "

– : Szexualitás és párkapcsolat a felnőtt korban.

XXXII/1-19

Élet és Tudomány, Bp. 1977. jan. 7 – ápr. 1.

A legkedvezőbb életkor

Néhány évszázada még nem volt különösebben nehéz a házasságra lelkileg felkészülni. Régen ugyanis éppen lelki szempontból sokkal kevesebbet vártak a házasságtól. Aki nemileg éretté vált és egészséges volt, az alkalmas volt a házasságra. A lányokat igyekeztek minél korábban férjhez adni, persze leginkább az ő családjuknál tekintélyesebb, gazdagabb férfihoz. A férfinak ellenben ahhoz, hogy meg-

Képsorunk: Schaár Erzsébet Egy kapcsolat története című alkotása

Schaár

Élet és TUdomány, Bp.1977.jan. 7

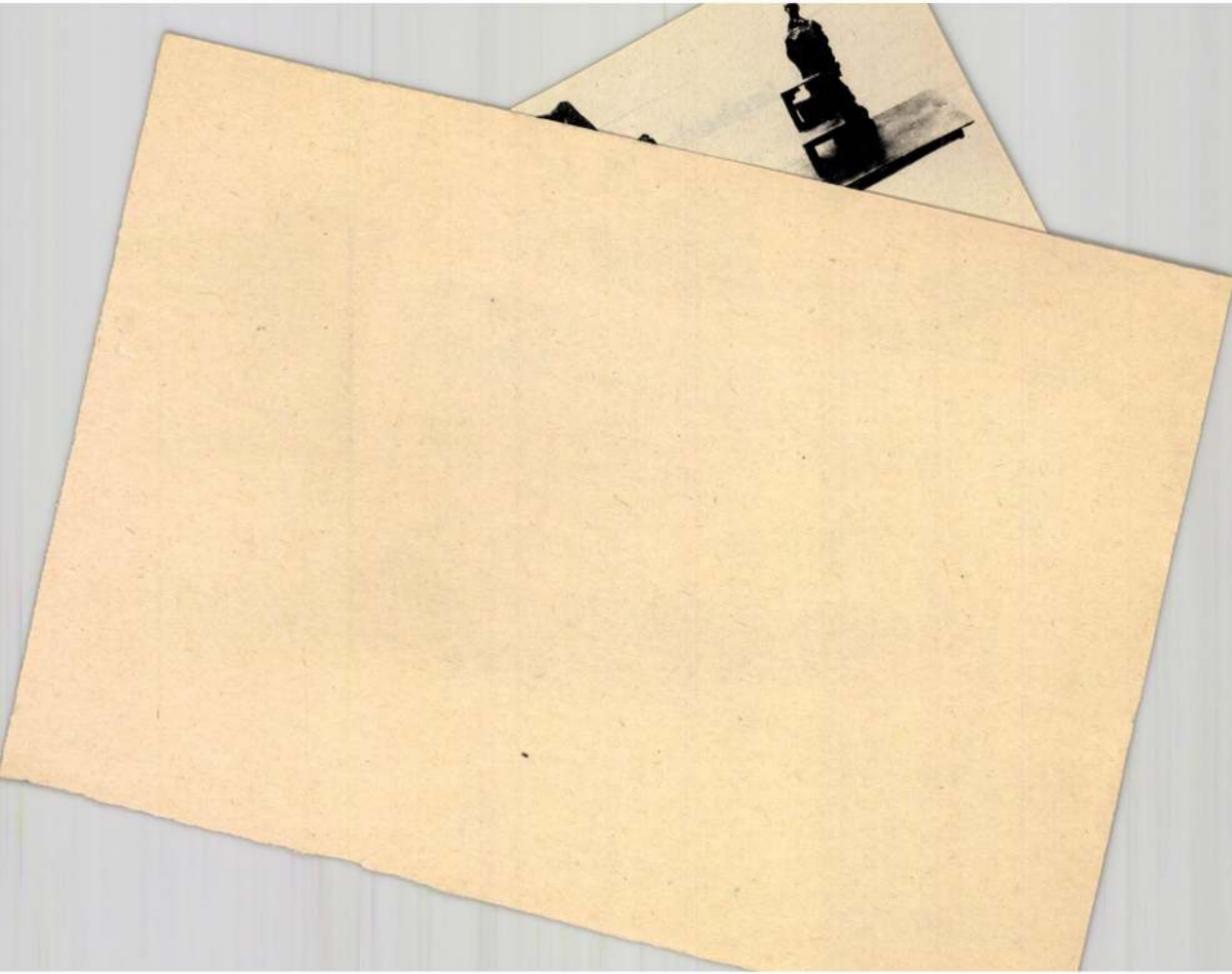

Schaár Erzsébet, szobrász

1

a periódus időtartama (millió év)	3,3 – 4,05	2,4 – 3,3	700 ezer – 24	700 ezer –		
a mágneses irány + a mai – ellentett	–	+	–	+	+	–
a periódus elnevezése	Gilbert	Gauss	Matuyama	Brunhes	Brunhes	Matuyama

dr Szilágyi Vilmos: Szexualitás és párkapcsolat a felnőtt korban 10-12.

Élet és TUdomány, Bp. 1977. jan 7.

XXXII/1

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet mint neves portré szobrász lemondott a mintázásról egy nap és átállott az öntésre.

------:Három magyar szobrászról a "L' Oeil"-ben.
Művészet, 1976.március - 43.oldal.

Schaár Erzsébet

A Projekt munkatársai írja, hogy Schaár Erzsébet kiegyetlen a művésznő egész munkássága alatt ugyanazt a néhány tárgyat és motívumot variálta.

—: Schaár Erzsébet misztériumai, Művészet, 1976. március – 42. oldal.

Schaár Erzsébet

A hatvanas évek vége felé az ember alakok „elmozdulnak" a falaktól, az ablaktáblák és ajtók más ablakokra és ajtókra nyílnak, de semmi sem történik az időtől megfordott világban.

---:Schaár Erzsébet misztériuma.

Müvészet,1976.március - 42.oldal.

Schaár Erzsébet

A hatvanas évek elégiai alkotott
félmúter magasterzakottai történe-
lem előtti lelelehre emlékeztetnek

—: Schár Erzsébet misztériumai
Művészet, 1976. március – 42 oldal.

Schaár Erzsébet

Kő Pál és Schaár Erzsébet szolor kompozíciói között közvetlen kapcsolat mutatható ki. Schaárnál a térért van a figura, míg Kő Pál alkotásainál a figuráért van a tér.

Lóska Lajos: Kő Pál "Szárnyakészitő"-je.

Művészet, 1976. április - 15. oldal.

Schaár Erzsébet

Méltatás.

Loska Lajos: Kő Pál "Szárnyakészitője"
Művészet, 1976.április - 15.oldal.

Schaár Erzsébet
szobrászművész

MK SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

NÉPÚJSÁG (TOLNA)

1983 AUG 13.

Schaár Erzsébet kompozíciója

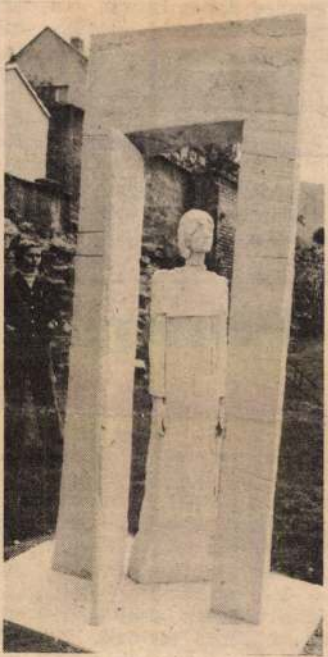

Az ajtóban álló lány a székesfehérvári szoborkertben.

kor Hollandiát is elérte a hidegháború, a haladó szellemű énekesnő 1952-ben végleg az NDK-ban telepedett le.

Egyénisége, művészete elválaszthatatlan a szocialista német állam kultúrájától. A mindmáig népszerű énekes-

Filmgyár

Lengyelországban a fokozatos konszolidálódásnak köszönhetően a filmgyártás már tavaly elérte a szokásos évi átlagot. A műtermekben 35 filmet forgattak.

A rendezők többsége — néhány továbbra is külföldön tartózkodó alkotót leszámítva — újra munkához látott. A nehéz időszak értékes alkotásai közé tartozik a Czeslaw Milosz-regényből forgatott Konwicki-film, „Az Issy völgye"; a Kawalerowicz-mű, az ortodox zsidók

irányban való átformálásához. Szükségünk van egymásra — mondta előadását befejezve.

Ezt követően több képviselő, így *Schöner Alfréd* és

lakozott. A szervezet célja, hogy az egyezmény alapgondolatai egész Európában érvényesüljenek az Uráltól az Atlanti-óceánig.

D. K.

...lyozás helyett béralku

Ám az idő sürget, s minél hamarabb meg kell kezdeni az *ágazati kollektív szerződések* rendszerének kialakítását. Ebben egyformán érdekelt a kamara és a szakszervezet. Úgy döntöttek, hogy *mintaszerződést* készítenek, amely a későbbiekben alapjául szolgálhat az ágazati keretszerződéseknek.

A tanácskozás résztvevői véleményt cseréltek a kormányzat jövő évi bérpolitikai elképzeléseiről, valamint az adórendszer módosítására vonatkozó javaslatokról. Mindkét fél egyetértett abban, hogy *a személyi jövedelemadó mértékét csökkenteni kell*, s ezzel mérsékelni teljesítmény-visszatartó hatását — különösen a bérből és fizetésből élők esetében. Teljes volt az egyetértés abban is, hogy túlzottan magas lesz a vállalkozási nyereségadó és az állami tulajdon után fizetett, jövőre bevezetendő osztalék együttes mértéke. A tanácskozás résztvevői indokoltnak tartották, hogy a beruházások utáni általános forgalmi adó 100 százalékban visszaigényelhető legyen.

(MTI)

...az adózási ...lanságok ellen

...akszervezet budapesti

kórház küldötte, miközben hangoztatta, nem lehet elmosni a felső vezetői felelősséget a szakszervezetekben, fontosnak ítélte, hogy a mai

munka célja a *jobb bérhelyzet*, a tisztességes szociális viszonyok biztosítása — emelte ki. Miközben folyik az egyes egészségügyi szak-

SCHAAR Erzsébet
Népszava, 1989. nov. 3. 6. o.

Otromba támadás a Schaár-utca ellen Pécsett

Pécsnek is megvan a maga *Antoniewicz Roland-ügye*". A szenvedő alanya ebben az esetben a Szabad Demokraták Szövetsége. Ismeretlen nyilatkozó vagy nyilatkozók kultúraellenességgel próbálták lejáratni az SZDSZ helyi szervezetét. Az ürügyet az 1975-ben elhunyt *Schaár Erzsébet* szobrászművész Utca című nagyszabású alkotásának pécsi elhelyezésében találták meg.

A Pécsett megjelenő Dunántúli Naplóban nyilatkozatot tettek közzé a magukat az SZDSZ vállalkozói és munkáscsoportjának nevező szerzők. Kifogásolták, hogy nagyon sokba kerül a műalkotás elhelyezése. *„Nem vagyunk kultúraellenesek, de véleményünk szerint ennél fontosabb dolgokra is költhették volna ezt a pénzt"* — hangoztatták a nyílt levélben.

A város közvéleménye megrökönyödve fogadta a durva kultúraellenes támadást, már csak azért is, mert egy többségében értelmiségieket tömörítő szervezet nevében jelent meg. Az SZDSZ pécsi—baranyai szervezetének ügyvivője nyomban cáfolta, hogy bármi közük lenne az otromba nyilatkozathoz. Szerinte sokkal inkább az SZDSZ befeketítését célozta az akció. Az ismeretlen szerzők állásfoglalása mindenesetre meghökkentően hasonlít azok véleményére, akik az emlékezetes — országos visszhangot is kiváltó — pécsi kultúrvita során a művészeti intézményeknek szánt pénzek elvonását és más, *„fontosabb"* dolgokra való felhasználását sürgették.

A *„sugallatot"* valószínűleg az adta, hogy Pécs nevezetes múzeumutcájában most készült el az az épület, amely befogadja a több mint száz elemből álló szoboregyüttest. A szó eredeti értelmében utcáról van szó, amelyen a látogató végigsétálhat majd, s a kitárt ablakok mögött, a felnyíló ajtókban természetes nagyságú emberalakok állnak. A modern magyar szobrászat egyedülálló — európai rangú — remekműve olyan látványosságnak ígérkezik, amelyért önmagában is érdemes lesz Pécsre látogatni. Védőépületének létrehozása, az eredetileg hungarocellből készült alakok gipszbe öntése természetesen sokba kerül, de a költségek zömét a Művelődési Minisztérium vállalta.

(MTI)

(Hiszen Hauser – *Manierizmus*-könyvében – a Belohorszkyéval ellentétes módon interpretálja a regényt és címszereplőjét.) A *Hamlet* vizsgálata „Duns Scotus skolasztikus bölcseletének fényében" nem több szépen kibontott ötletnél; az analógiák felsorolásának ugyanis nincs bizonyító értéke. Pontosabban: a hatás annyira közvetett, hogy a jelenleg rendelkezésünkre álló eszközökkel nem lehet sem bizonyítani, sem cáfolni. Féloldalasnak és történetietlennek tetszik a *Vörös és fekete* értelmezése a Kierkegaard-féle etikai stádiumra alapozott „racionális romantika"-fogalom jegyében – a pozitivizmus szerepének háttérbe szorításával.

Az analógiák iránti vonzalom nemcsak a stílus metaforikusságában nyilvánul meg, hanem az okfejtésben is. Mindez rendkívül megnehezíti a gondolatmenet követését. Az Ady predestinációba vetett hitét taglaló hosszú paragrafus például téves – gyakorlatilag a fatalizmusnak megfelelő – predestináció-fogalomból indul ki, s a többszörös metaforikus áttétel és a dedukció módszerét egyesítve jut el a kálvini predestináció-elv helyes, bár még mindig metaforikus summázatáig. Más lapra tartozik, hogy Ady mindig – és mindig *ugyanúgy* – hitt-e a predestináció-dogmában. Nem egy verse ellentmond ilyen tárgyú nyilatkozatainak. És legfőképpen: érdemes-e néhány kevéssé újszerű alaptételből kritika nélkül, deduktív módon kibontani Ady „lírai kozmogóniáját"? Az eredmény ugyanis az a „költőfelettivé" növelt Ady-kép, amely szociológiai és politikai jelenség *is*, azaz csak a fogadtatással kölcsönhatásban vizsgálható.

Nem tagadható, hogy a kötet egésze „ihletforrás és izgatószer", ahogy Szentkuthy mondja Kerényi Károly egyik könyvéről. Az *Egy újkori humanista Pannóniából* például Husserl-párhuzamával és más ötleteivel talán inspirálhatja a még „telítetlen" Vas István-filológia jövőbeli művelőit. Belohorszky lendülete és lelkesültsége racionális korunkban ritkaságszámba megy – reméljük, e vonzó esszéista-tulajdonságok a jövőben inkább segítik, mint gátolják a szerzői szándék tárgyiasulását. *(Szépirodalmi Könyvkiadó.)*

SZÉKY JÁNOS

SCHAÁR ERZSÉBET: Kirakat (1973)

DISPUTA

SÜKÖSD MIHÁLY

Címszavak a kortársi regényről

Prózairodalmunk, regényirodalmunk, regénykritikánk, irodalmi életünk alapkérdéseiről van szó Ungvári Tamás *Regény és kritika* című dolgozatában. Illetve *lenne* szó, ha Ungvári szorosabbra fűzné gondolatmenetét, pontosabban használná fogalmait, ha érvelésének, közölnivalójának iránya világosabban bontakozna ki. Szövegének első, vázlatos fogalmazványát hallgatva, az Írószövetségben arra gondoltam: milyen kár, hogy a nevek, adatok, ötletek bozótjában elvész a tanulmányíró önálló gondolatmenete, az egyéni szempontok laza általánosságokkal és általánosításokkal keverednek. Reméltem, Ungvárinak lesz ideje és kedve szövegének írásos megjelentetése során tételeit átgondolni, a tárgyról való nézeteit egyértelművé rendezni.

Mindez javarészt elmaradt. Ungvári tanulmányával leginkább az a gondom, hogy igazából sem elfogadni, sem elhárítani nem tudom a tételeit, mert a tételei túl sokfélék, s a megfogalmazásuk túl laza. A tárgyról, a magyar regény múltjáról és jelenéről korábban többször is volt alkalmam véleményt mondani. Egyértelmű polémia és monomániás magánbeszéd helyett ezért most címszavakkal kell beérnem; Ungvári dolgozatával kezdve, de lehetőség szerint inkább a tárgynál, a *dolog szívé*nél időzve.

Először

Ungvári – ezúttal – Lukács némely jól ismert, a magyar regényirodalomra vonatkozó tételének bírálójaként fogalmaz. Furcsa szereposztás, de ezúttal vele szemben védenem kell Lukács vonatkozó tételeit. Értsük meg egymást: Lukácsnak kevés figyelme és rossz füle volt a magyar regényirodalom számos egyedi műve és értéke befogadására. Kemény Zsigmondot, Babitsot, Kosztolányit, Krúdyt, Füst Milánt, Németh Lászlót (hogy csak néhány nagy nevet említsünk) prekoncepciók felől olvasta, kérdés az is, milyen figyelmesen és alaposan olvasta. Ez – nem én mondom először, én sem itt mondom először – ténykérdés. De ugyanígy tény, s az előzőtől csaknem független tény, hogy Lukács alapvetőt jelentett ki, amikor – sokszor, sok helyütt – a magyar társadalom elmaradott fejlődésével, osztályok, rétegek, életmódok kialakulatlan keverékmintáival vélte igazolni a magyar regény töredékes, megszakításos, hiányos fejlődésmenetét. Gondolatmenetének alapvető igazát bizonyítja, hogy tőle lényegileg függetlenül, a magyar regény antinómiáit belülről, a gyakorlat felől átélve olyan – akkor fiatal – regényíró-esszéisták jutottak hozzá hasonló következtetésre, mint Sőtér és Kolozsvári Grandpierre.

Úgyszintén nem hiszem el, nem fogadhatom el Ungvári bírálatát Bálint György *Nyugati regény – magyar regény* című, alapvető tanulmányáról. „Az egyes műveket egyes írók írják – az irodalmat a kor írja. Egy-egy irodalmi mű egy-egy író tudatos alkotása: az irodalom viszont az egész kor önkéntelen megnyilatkozása." Lehet, hogy ez nem hajszálpontos megfogalmazás, bizonyos, hogy a tanulmány magyar regénypéldái nem szerencsések, de nyilvánvaló, hogy Bálint György mit akar közölni: az alapvető tényt, hogy a magyar regényirodalom sok évtizedes hiányai, s e hiányok determinált folyamata legalább olyan fontos jelenség, mint az egyes, elszigetelt regény-remekművek létezése.

Schaár Erzsébet

Az idő nélküli, berázt tér csak egyik eleme Schaár hátborzongató, falakról, ablakokból, épületekből álló írtágainak.

----:Schaár Erzsébet misztériuma.

Művészet, 1976. március - 42. oldal.

Schaár Erzsébet

Ujabb szobrai hatalmi sztélékneh látszanak, anélkül a tér nélkül, amelyet a szobrász teremtett körejük.

-----:Három magyar szobrászról a "L' Oeil"-ben.
Művészet, 1976.március - 43.oldal.

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet az architektúra szobrásza. Egyéni értelemmel szabrázza fel a teret, korunk egyik nagy szobrásza.

-----:Három magyar szobrászról a "L' Oeil"-ben.

Művészet, 1976.március - 43.oldal.

Schaár Erzsébet

Pierre Volz cikkében Schaár Erzsébet művészetét méltatja a magyar avantgard törté-netébe ágyazva.

---:Három magyar szobrászról a"L'Oeil"-ben.
Művészet,1976.március - 43.oldal.

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet 66 évesen
alkotta meg az „Utcá"-t.

Kernács Gabriella: Ember és kalitka.
Művészet, 1976.április - ő 18.oldal.

(63. old.)

Schaár Erzsébet

nohánművé.

Igor Szvetlov Tápzőművészeti Tűgyéhez.

Avadi Nóra
ám

Schaár Erzsébet: Tudós nők, kő, 280 cm, 1968–70
(fotó Kovács Ferenc)

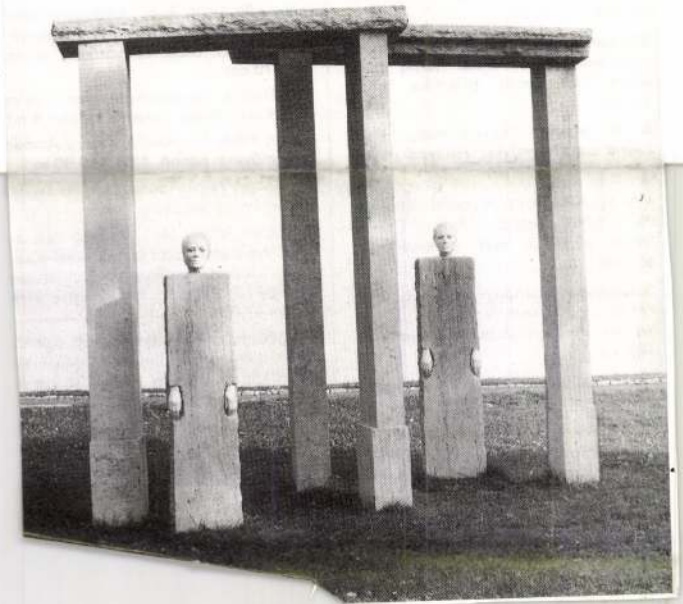

Művészet
88/6

relief, színezett polyester, 150 × 120 cm

Miskolc, Avasi lt. Posta épület előtti park: *Paizs László* szobrászművész: *Csavart forma,* plasztika, acél, műanyag, M: 800 cm

Dunaújváros, Gárdonyi Általános Iskola: *Palotás József* szobrászművész: *Gárdonyi Géza*-mellszobor, bronz, 5/4-es életnagyság

Ajka, Vasútállomás: *Rieger Tibor* szobrászművész: Figurális díszkút, bronz, mészkő

Bonn, Magyar Nagykövetség: *Szilágyi Ildikó* ötvösművész: népköztársasági címer, sárgaréz, ∅: 45 cm

Budapest XXI., Erdősor u. lt. ABC Áruház: *Szőke Lajos* szobrászművész: ivókút, mészkő, krómacél, M: 120 cm

Kapuvár, ABC Áruház bejárata: *Szőke*

Oroszlány, Városi Tanács: *Zámbó Kornél* festőművész: faintarzia, 8 m²

Debrecen, Margit tér 1. sz. Általános Iskola: *Turcsányi Judit iparművész –Csaszina József* grafikusművész: mázas csempe falikép, két, egyenként 0,80 × 27,00 m

Belgrád, Magyar Nagykövetség: *Köblit Birgit* iparművész: ólmozott üvegablak 670 × 135, 426 × 135, 360 × 135 cm é *Tükrös,* relief, üveg, tükör, 170 × 139 cm

Belgrád, Magyar Nagykövetség: *Ioanni dou Thomai* iparművész: csillár, króm acél, színezett opalin, üveg, M: 550 cm

Közt

Schaár Erzsébet 1.

A legkiválóbb magyar szobrásznő. Különösen a portré és a kisplasztika műfajában alkotott maradandót. /Bartók-, Károlyi-portré/. Több művében közel kerül Giacometti szellemiéhez, mégis eredendő lírai világa önálló formanyelv megteremtésére képes.

Németh Lajos: Modern magyar művészet, Corvina Kiadó 137. l.

Schaár Erzsébet 2.

Motívumai természeti indítéhúak, de az organikusat szétbontja. Néhol drámai erejű /Fehvő nő, Elektra, Turóczy-síremlék-terv/, máshor a szecesszió szellemre jellemzi /Fehvő akt faággal/, térdimenziói mindig izgalmasak /Szobasarok 1966/.

Némethy Lajos: Modern magyar [illegible] 1968

137. l.

Schaár Erzsébet 3.

Kis méretű reliefjei a forma-adást megelőző gyúrás taktilis élményét ébresztik. Műveinel tulajdonképpen az impresszionista szobrászati tradíciókhoz kötődik, de művészetébe szürrealisztikus hang is vegyül /Emlék 1967/.

Németh Lajos: [illegible] 137. l.

Schaár Erzsébet

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., BÁLÁN ÚT 31
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

ORSZÁG VILÁG
Budapest

19 SEP 12

LADÁNYI MIHÁLY:

UTAK

Szerelemből a szerelembe,
akárcsak jobb hazát keresve,
akárcsak kenyeret keresve,
szerelemből a szerelembe —

Megy az ember lefelé lassan,
mintha egy liliom-lugasban,
árván és fogat csikorgatva,
egyedülből a magányosba.

1024

ÚJ KÖNYVEK MARGÓJÁRA

DOBOSSY LÁSZLÓ: HAŠEK VILÁGA

Svejket, a derék katonát ma már mindenhol ismerik a világon: kalandjait 30 nyelvre lefordították, filmre vitték, színházban, sőt operában is játszották. Nem túlzás tehát azt mondani róla, hogy visszavonhatatlanul „bevonult" az irodalmi köztudatba. Ezek után jogosnak tűnik a kérdés: lehet-e még valami újat mondani Svejkről és annak megteremtőjéről, Jaroslav Hašekről? Dobossy Lászlónak ez sikerült. Hašek életének és művének nemzetközileg elismert kutatója új, kevésbé ismert oldaláról mutatja be a prágai humoristát. Monográfiájában mindenekelőtt azt az erkölcsi állandót mutatja ki, amely Hašek minden tettének rugója volt, azt, hogy életeszménye nem az érvényesülés, hanem a szabadság: „Álarcot ölt, hogy mögéje rejtőzve lehessen az, amivé nem válhat a társadalmi konvenciók közt: senkitől és semmitől nem függő szabad ember." Kétségtelen, hogy ez az életszemlélet vezette Hašeket a prágai kiskocsmáktól a Vörös Hadseregig, az álnév alatt való szereplésig. (A Hašek-bibliográfia adatai szerint a cseh író 73 újságnak, folyóiratnak volt munkatársa, és saját nevén kívül 105 álnév alatt közölte írásait), majd élete főművének megírásáig. Hašek szembenállása a császári rendszerrel és az elnyomó hatalommal teremtette meg Svejket, „az embert az embertelenség ellen".

Az Európa Kiadónál megjelent kis könyv nemcsak érdekes és mulatságos, de nagyon időszerű is, mert ahogyan a szerző írja, „megint pörbe fogták a jó katonát, most már a szocializmus vívmányait féltve tőle".

K. I.

MŰZSÁK, MŰZEUMI MAGAZIN 70/2. SZÁM

Az új folyóirat legutolsó számában Molnár Auréi ad a legfrisebb régészeti eredményeken alapuló, jó szintézist a Balaton környékéről. Tóbiás Áron tolmácsolja az olvasónak a kitűnő művészházaspár, Schaár Erzsébet—Vilt Tibor vitáját a modern művészetről. László Miklós a Szépművészeti Múzeumban megrendezésre kerülő, külföldön élő magyar művészek kiállításáról ír. A nagytétényi kastélymúzeum féltett kincsét — a barokk kori relief-intarziás szekrényt — Batár Ferenc mutatja be. A továbbiakban hírt kapunk a Néprajzi Múzeum legújabb kiállításáról, a világhírű koronaékszerekről, végül a Petőfi Irodalmi Múzeumban készülő Kassák Lajos kollázs-bemutatóról. A füzetet útijegyzet, könyvkritika és a világ minden tájáról érkezett kis hírek zárják. A Magazin igen tartalmas, nívós tájékoztatást nyújt hazánk múzeumi, művészeti életéről (Népművelési Propaganda Iroda gondozásában).

Sz. K.

FORGÁCS LÁSZLÓ: TUDATOSSÁG ÉS KÖLTŐISÉG II

A „kor próbája" híján nehéz objektív érvényű esztétikai ítéletet alkotni kortárs művészeti irányzatról. A nehézség azonban csökken, ha az esztéta az előző korok tapasztalatait általánosítva próbálja megragadni saját kora művészetének lényegét. Ez a törekvés ölt testet Forgács László munkásságában. A nagy vállalkozás — az esztétika átfogó történeti vizsgálata — torzó marad, a szerző korai halála itt nemcsak az alkotó, hanem a mű tragédiája is. Forgács művének második kötetében a kritikai realizmus esztétikai meghatározásához jutott el. Megállapította, hogy a kapitalizmus kórában az elidegenedett világ reális átfogásához epikus nyugalom szükséges, ez azonban nem járhat együtt a „drámai felháborodással", „a lírai tiltakozással". A kor irodalma mégis teljes értékű: kettős tükörben verődik vissza a világ képe. Balzac, Tolsztoj, Arany epikus nyugalma mellett ott van Stendhal, Dosztojevszkij, Petőfi szenvedélyes tiltakozása. A szerző értékes esztétikai elemzését adja a múlt század epikájának — elsősorban a fenti párhuzam szerint. Művének bevezetésében, összegezésében és az elemzés során ezen túl általános érvényű esztétikai absztrakciókra is vállalkozik. Tételei nem vitathatatlanok, de ez nem is célja a szerzőnek. Azonban éppen a vita lehet az, ami esztétikai tudatunk tisztábbá tételével közelebb juttat minket bonyolult világunk megismeréséhez.

(k. á.)

MIROSLAV KRLEŽA: KÁLVÁRIA

1920-ban írta a jugoszláv irodalom „élő klasszikusa" ezt az expresszionista ihletésű, „valahol Közép-Európában játszódó", forradalmi drámáját. Még többet tudtunk meg a Csuka Zoltán által — kitűnően — lefordított „Kálvária" segítségével a „Glembay család", a „Filip Latinovics hazatérése" és más, nálunk is ismert és becsült művek alkotójáról. Bizonyos — a korra jellemző — messianizmus is van jelen ebben a drámában, és éppen e messianizmusból következik, hogy olyan különleges és félelmetes jelentőséget tanúsít az író Kristijannak, a besúgónak: mintha az ő aljas tevékenysége nélkül nem is lehetett volna leverni a dráma középpontjában levő sztrájkot. A mű szuggesztivitása azonban igazi költőt idéz, és ez a költészet ma is aktuális. (Magyar Helikon)

A.

11. A VÖRÖS VIHAR VÁR

Jellegzetes szaúdi épület, háremrácsos ablakokkal

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V. Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307.

1908 FEB 1 -1

Schaár Erzsébet

MAGYAR NEMZET

Schaár Erzsébet szobrászművész Szobasarok című bronz kisplasztikáját az antwerpeni szépművészeti múzeum, Fal előtt, fal mögött című alkotását pedig a middelheimi parkmúzeum vásárolta meg. A két kompozíció Schaár Erzsébet több más alkotásával együtt a middelheimi szabadtéri szobor-biennálén szerepelt.

1021

MAGYAR HIRDETŐ
SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-746, 340-726

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész (1925–1975)

TÁRSADALMI SZEMLE

1984 SEP

1021 Schaár Erzsébet: Nővérek

1984-ig 8241-ről fokozatosan 7600-ra cs
lióról 100 millióra emelkedett. A kiado
zalékát a hivatásos könyvkiadók jelente
nácsok, társadalmi és kulturális szervez
művek többnyire alacsony példányszámb
könyvárusi forgalomban nem kaphatók.

A példányszám-emelkedés mindeneke
tudományos-fantasztikus műveket, krim
— anyagi okokból — magas példányszá
kedelem 1970-ben 1 milliárd, 1983-ban
nyolított le. A könyvforgalom tehát 1
emelkedett. A könyvszakma helyzeténe
lemzőbb, mint az a tény, hogy ugyanezer
letek halmozódtak fel. Ez a felhalmozódá
ben érezhetően felgyorsult.

A tartalmi gazdagodásban sz
megismerték az új olvasói
könyvkiadásban?

A kiadók kulturális életünk fontos mű
művészet, a társadalom-, a természet-
ismeretek fejlődése szempontjából egya
kölcsi, világnézeti arculatának formálá
Ezért lényeges kérdés: hogyan reagáln
nyekre, a gazdasági, politikai, ideológi
és a művészetek új jelenségeire, folyamat

Könyvkiadásunk tartalmi gazdagodás
felismerték (szerényebben fogalmazva:

SCHAÄR Erzsébet

V. Nemzetközi Kisplasztikai Kiállítás, 1981 Bp.

RETROSPEKTÍV KIÁLLÍTÁS

SCHAÁR ERZSÉBET
(1908—1975)

Hat évvel Schaár Erzsébet halála után egyre világosabban és egyre pontosabban látjuk azt a különös helyet és fontosságot, amelyet művészete a modern szobrászatban elfoglal.
A hatvanas és hetvenes években nemcsak saját, korábbi plasztikai gondolatait bontotta ki és teljesítette életművé: e két évtized alatt készült művei — miközben Schaár plasztikai gondolatainak belső törvényeit követték — valami természetes észrevétlenséggel a szobor nálunk elfogadott fogalmát is megváltoztatták, kibővítették és kiterjesztették; új értékeket vezettek be a magyar szobrászatban. Az utolsó években használt anyagai is hangsúlyozták ezt: a porózus, fehér hungarocell, amelyet késsel vágott formára, vagy áttüzesített kanállal „faragott", a nőalakok kenderkóc-haja, néhány portré fémszálból, alumíniumdrótból készült „frizurája", a textilanyagok, művirágok alkalmazása a szobron, s végül a színes üveglapok, vagy üvegtömbök már első pillantásra, külsőleg is elárulták a változást.
A kompozíciók sajátos, gyakran a dobozszínház jeleneteire emlékeztető szcenikája, az emberalakok és tárgyak között feszülő drámaiság és rögtönzöttség atmoszférája azonban mélyebb és lényegibb vonásokat mutattak: Schaár szobrászatának alapvető, meghatározó tényeit jelölték. Ez a szobrászat az idő és az időtlenség mellé harmadiknak az ideiglenesség problémáját is felfedezte a plasztika számára és ezzel a tartós, megbízható, szolid értékekre, „művességre" oly büszke magyar szobrászat ellentétét, antitézisét hozta létre. Túl ezen, 1968—69 körül művei egy részében átlépte a kisplasztikának, ennek az oly tipikusan hazai műfajnak, a mérethatárait; életnagyságú vagy ennél nagyobb figurái és architektúrái új térszemléletet, a térnek nálunk szokatlan — naturális — értelmezését vezették be. Utolsó nagy kompozíciója, a székesfehérvári Csók Képtár terére komponált Utca szinte enciklopédikus teljességgel foglalta össze Schaár Erzsébet művészetének valamennyi eredményét, valamennyi új vívmányát, amelyekkel túllépett a festészetnél mindig jóval konzervatívabb magyar szobrászat hagyományain, és — nincs rá jobb szó — felszabadította az utat mind kortársai, mind a fiatalabb nemzedékek előtt.
Első jelentős, ismert portrészobrát 1925-ben készítette édesanyjáról, az Utca-kompozíció 1974-ben keletkezett, e két dátum között húzódó alkotói pálya csaknem öt évtizedet ölel fel, szakaszainak, periódusainak ritmusa azonban sajátos, és nagy csendek szakítják meg. Ha nem lenne olyan frivol dolog életének és munkásságának folyamatát „kompozíciónak" nevezni, azt is mondhatnánk, hogy — zenei utalással élve — az első és második tételben (főiskolás évek, korai portrék, illetve a negyvenes évek fadomborművei) megjelennek a főtémák, több variációban, több oldalról bemutatva, néha csak részletként; a fergeteges kidolgozás, a nagyszabású, egyre mélyebbre hatoló, és egyre gazdagabb kibontakozás az utolsó másfél-két évtized csaknem pillanatnyi rövidségű időtartama alatt következett be. Ha ma, Schaár

2.

5.

halála után néhány évvel megpróbálunk máris művészettörténeti távlatból végigtekinteni alkotásain, elkerülhetetlen, hogy az egész teljesítményt az utolsó nagy korszak felől, visszanézve tegyük ezt. Különös módon éppen így áll helyre Schaár művészetének értékrendje. „Talán tíz éve sincs, hogy egyáltalán szobrásznak tartom magam" — mondta egy interjúban 1967-ben. És ez azt jelentette, hogy ekkor, az ötvenes évek végén talált rá teljes bizonyossággal arra az útra, arra a feladatra, arra a szuverén mondanivalóra, amely addig csak halvány körvonalakkal, sejtésszerűen, felvillanásként volt jelen szobrászatában. Hosszú hallgatás, a műhelymunka magányossága után 1960-ban lépett újra nyilvánosság elé; kiállítása világosan mutatta, jelezte előre a következő korszak irányát, noha gazdagságáról és felszabadult, műfaji korlátokat elsöprő erejéről persze szinte semmit sem árult el. Ugyanakkor bemutatott kisplasztikái olyan el-elejtett és időről időre felvett szálakat gombolyítottak tovább, amelyek ugyancsak a pálya elejére vezetnek vissza.
Schaár Erzsébet a Képzőművészeti Főiskolán Kisfaludi Stróbl Zsigmond tanítványa volt. Ennek a bravúros mintázókészségű, sok akadémikus-naturalisztikus elemet alkalmazó, minden ízében „profi" szobrásznak a hatása közvetlenül nem olvasható le még főiskolai munkáiról sem. Áttételesen mégis kimutatható, elsősorban a korai portrék remekbe szabott karakterében, a plasztikai tömegek érzékletességében, a felületek gyengéd, de érzékletes mintázásában (Édesanyám, 1925; Önarckép, 1926) s ez később is a képmások meghatározó, alaprétege marad, a harmincas évek leányfejeitől (Kalapos leány, Gyermekfej) a hatvanas-hetvenes évtizedekben készült remek arcképsorozatig.
Schaár azonban soha nem vette át, nem érte el a portréknak azt a perfekt, könnyed, első pillanatra is hatásos (hogy ne mondjuk, hatásvadászó) fajtáját, amely mestere kezenyomán oly magától értetődő természetességgel született.
Az ő munkáinak mesterségbeli, plasztikai biztonsága csupán az a tartóváz, amely egyébként olyan érzékeny és törékeny anyagát — az emberi pszichikum legbenső állapotait, a rezdülésnyi szomorúságot, magányt, tétova tűnődést — rögzítette. Fejszobrain, de a velük párhuzamosan készült kicsiny aktokon és torzókon is szembeötlik a mintázásnak valami különös intenzitása, és közvetlen személyessége; a felületek, akár elsimították, akár apró, alig látható, inkább csak tapintható egyenetlenségek bontják meg őket, szinte még a mintázó kéz melegét őrzik. Ez a személyes, és személyhez szóló közvetlenség, noha a szobrok felületén vált valóban „kézzel foghatóvá", Schaár plasztikai gondolkodásának legmélyéről tört fel, annak lényegét, központi magvát alkotta, ezért is maradt meg mindvégig, még a látszólag rideg hungarocellalakok esetében is.
A portrékat eltöltő melankólia, leheletnyi szomorúság, vagy fátyolos kedélyvilág, meg a harmincas évek női akt-szobrainak didergős magánysága egyelőre a szobrászi

11.

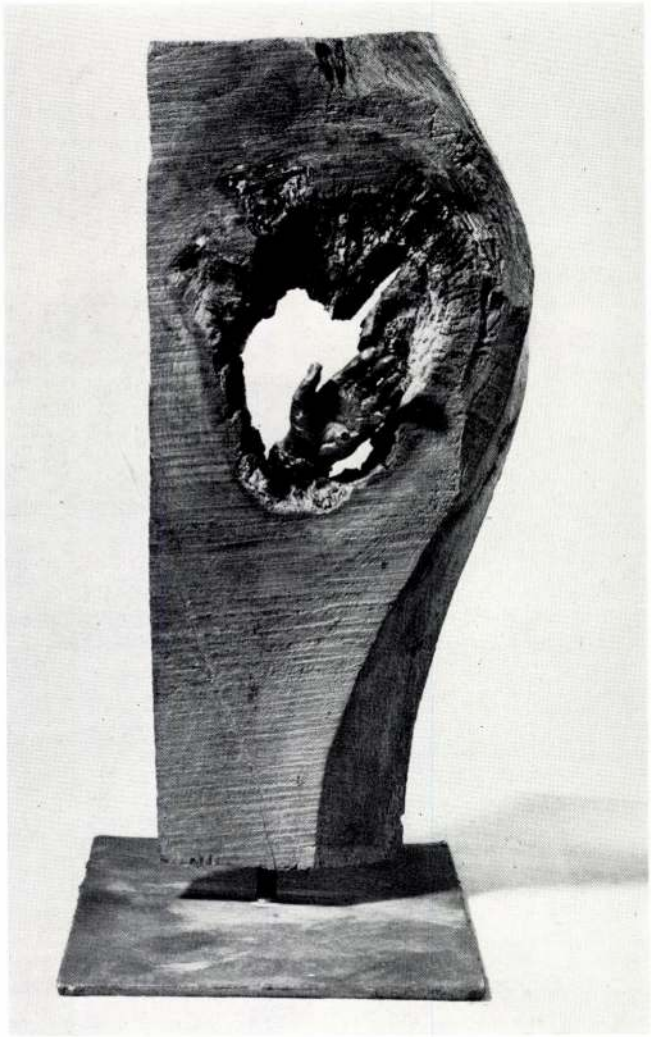

12.

nyelv hagyományosabb fordulataiban fejeződött ki, ezek alkalmazása azonban kivételes érzékenységről tanúskodott. A gyöngéd és elégikus hang még 1950 körül is szól (Szomorkodó akt, 1950), és aztán a hatvanas évek elejének kisméretű reliefjeiben ismerünk rá újra (Bogyók, 1962; Öregség, 1963; Kezek, 1964): itt még a mintázott közegben megjelenő eredeti tárgyakat (ágak, kezek) is hatalmába keríti és átformálja, átitatja érzelemmel.

Schaár szobrászatának döntő fordulatához vezető úton szerény útjelzőként állnak kicsiny, fába faragott reliefjei, amelyeknek tenyérnyi mérete és látszólagos igénytelensége furcsán fordított arányban van azzal a jelentőséggel, amelyet az életműben játszanak. A kompozíciók keretében nőalakok jelennek meg, belépnek egy ajtón, tükör előtt állnak vagy ablakban könyökölnek. A művek igazi témája, igazi mondandója mégsem ezekben a zsánerszerű jelenetekben rejlik. Az egyiken a lépő figura rövidülésben ábrázolt ajtókeret mellett halad el; egy másikon az akttól balra és hátrább, kisebb-távolibb alak tűnik fel. Az ablakban könyöklő mögött az ablak szárnyai a relief mélye felé kissé nyitva maradnak; másutt a keskeny mezőben a kompozíció szélére szorult női akttal szembe a tükör megnyitja a távlatot. Így Schaár kicsiny alakjai a reliefek alig néhány térréteget érzékeltető képmezejében mozogva is a *térben* léteznek. Talán meg lehet kockáztatni azt is, hogy a kompozíció egészében ők azok a vonatkozási pontok (tárgyak), amelyek a térrétegek egymáshoz való viszonyát, a kint és bent, a közel és távol relációit értelmezik. Schaár itt, a negyvenes évek végén még csak óvatosan, inkább csak egy-egy bevésett, rövidülésben megmutatott elemmel (ajtókeret, ablak, tükör) utal az egymásba kapcsolódó terek folyamatosságára, de mégis: későbbi nagy kibontakozásának alapgondolatát, legfontosabb princípiumát fogalmazta meg. Az ember környezetének megszabott terében él, s míg részben maga is tárgyként vesz részt abban, másrészről alanya, életrekeltője is annak.

A tér — fizikai kiterjedés, de amennyiben emberi létezés tere, telve van megannyi emberi tartalommal, érzelemmel, emlékkel. És Schaár számára elsősorban ezek által a tartalmak által létezik. A korai kis fadomborművekben természetesen ennek a gondolatnak inkább csak a csíráit, próbálgatását kísérhetjük figyelemmel. Közvetlenül folytatása és kibontakozása a hatvanas évek közepétől kezdve történik meg. Nem kevésbé fontos volt a szobrász számára az is, hogy különös alakjainak, női aktjainak helyzetét, magányosságát, a végtelen térben való elhelyezkedését tisztázza és megfogalmazza. A földön kuporgó, lehajtott fejű, önmagába zárkózó Szomorkodó akt nyilvánvalóvá teszi, hogy Schaár alakjai a térbe kivetett lények, s az idők folyamán ez a kivetettség csak még súlyosabbá, hangsúlyosabbá válik szobrászatában. Nagyon különös, hogy ott, ahol egy-egy tárggyal vagy másik alakkal kapcsolódnak kompozícióvá, magányuk fokozódik és még véglegesebb (Női akt székkel, 1949—59; Beszélgetők, 1949 — átalakítva 1959). Tárgy és ember, ember és ember kapcsolata csupán formai, mint például a Női akt székkel című műnél, ahol a szék támlájának formája mintegy megismétli a test körvonalát.

A Beszélgetőké még ennyi sem: a két, zsámolyon ülő figura attól, hogy a művész egymás mellé helyezte őket, nem vált kettős kompozícióvá: két magány — egymás mellett, mint majd később az 1965-ös Fiú és leány, vagy a Fa alatt 1. és 2. végsőkig csupaszított formában mutatja.

A negyvenes évek reliefjei, a következő évtized kisplasztikái sok rokon vonást mutatnak néhány kortárs munkáival, így elsősorban az expresszív eszközökkel dolgozó Forgách Hann Erzsébetnek és Vilt Tibornak szobraival.

Az a problémakör azonban, amelynek körvonalai e két évtized számban csekély termésében kirajzolódik, már nagyon önálló és nagyon messzire vezető távlatokat jelez.

1963—64 között Schaár munkásságának rövid, de nagyon fontos szakasza következett: e két év alatt vette véglegesen birtokába a korábban megsejtett területeket. Az 1963-as Kórus és az 1965-ben készült Öt fiú közvetlenül a kis fadomborművek problémáját folytatta, és végül az Álló fiú (1965) illetve a Fiú és lány (1965) kompozícióján át az ember által átélt építészeti környezet érzelmi telítettségének megfogalmazásáig vezetett (Zsámoly, 1965).

Amíg a reliefeken az alakok és a megnyíló ajtók-ablakok térbeli viszonya csak plasztikai utalások segítségével fejeződött ki, és így megmaradt a mélységben tagolt képmezőben belül, a Kórus „szereplői" elválnak a háttértől, önállósulnak, kilépnek a térbe. Közben azonban önmaguk nem válnak teljes plasztikává, megőrzik reliefjellegüket: inkább csak a figurák sziluettjei, lenyomatai e törékeny, lapos lemezek, amelyeket laza sorokba fűzve állít a szobrász az alapsíkra. Egy képzeletbeli relief tér-rétegei kelnek önálló életre, az alakok között lassan, szelíden áramlik át a tér, s ez az áramlás — mint valami könnyű szél — megmozdítja, meglebbenti a sziluetteket.

Az Öt fiú további lépést jelez a probléma mélye felé vezető úton. Első pillantásra, és megformálás technikáját illetőleg a Kórus egyszerű folytatásának látszik, mégsem csupán a a kompozíció ötalakos változatáról van szó: a sziluettek szigorúbb, mozdulatlan beállítása, az alakfűzés tömörsége, zártsága elárulja, hogy Schaár itt az egyes, magányos figura helyzetét akarja rögzíteni, és a kompozíció szorosabbra fűzésével, a plasztikai tömeg redukálásával és tömörítésével e felé a cél felé tör. Az Álló fiú alakja elkeskenyített, csaknem pengeszerűen éles és törékeny; talapzata négyzetes sík, amelynek a plasztikai tömeghez képest eltúlzott mérete arra szolgál, hogy a rajta tűszerűen felmagasodó figura magányát, végletes egyedüllétét kifejezze. Mint később is gyakran, Schaár az ürességnek, a kopár térnek ugyanolyan plasztikai értéket adott, mint a tömegnek, és az előbbit éppen az utóbbi hangsúlyozott jelenlétének érzékeltetésére használta.

14.

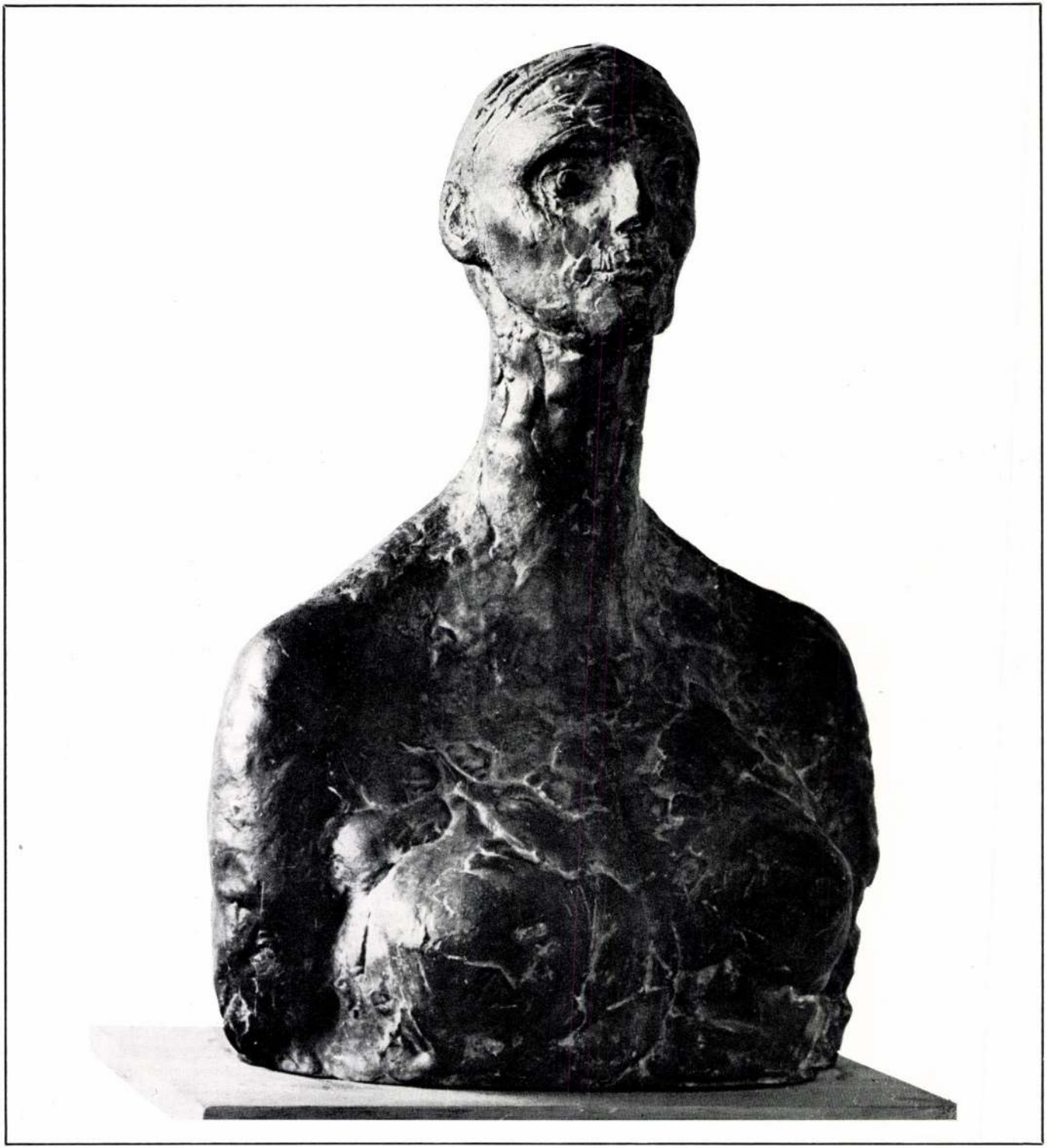

Az Álló fiú vagy a Fiú és lány (1965) — ezek a végtelenbe rögzített, ürességbe letűzött vékony jelenségek — a körülöttük szinte materiálisan jelenlevő tér iszonyú súlyát hordozzák vállukon. A következő években ennek a plasztikai gondolatnak különböző, bár rokontípusú variációi születnek, ilyen például a Fa alatt (1966), az Ülő nő (1966), de a Kóré (1966) is. Ennél Schaár először transzponálta jellegzetes emberalakját olyan „életnagyságú" méretbe, amely 1969-től — az első kirakat-kompozícióktól kezdve — az Utcá-ig meghatározó lesz — és egyáltalán nem a „méret" miatt — utolsó korszakában.

A hatvanas évek közepén a térbe száműzött lények mellett más témák is foglalkoztatták a szobrászt. A művek két csoportja hozott új értékeket mind Schaár művészetébe, mind a kortárs magyar szobrászatba: a különböző bundás nőket ábrázoló kisplasztikák, illetve a terrakotta kompozíciók. A Bundás nő (1964) és a két változatban is készült Bundás nők (1965) közötti különbség ismét rávilágít az életműben bekövetkezett stílusváltásra. Másrészt azonban ezek a művek sajátos karakter-darabok; egy jellegzetes női alakot, női magatartást formálnak meg, és különös módon, eközben éppen a pillanatnyi, mulandó, időhöz kötött és divattal változó jegyeket hangsúlyozzák. Olykor még a szobor anyaga, a festett gipsz is erősíti a mulandóságnak, az időlegességnek a hatását. Schaár egyik kritikusa „Váci utcai tanagráknak" nevezte ezeket a figurákat és ez a találó kifejezés pontosan mutat rá lényegi vonásaikra, a gyorsan múló idő, a pillanatnyi érvényét olyan varázsosan elevenné tevő erejükre. Bennük is megragadó, de a terrakottákban lesz igazán megrendítő Schaár szobrászatának ekkoriban hirtelen felerősödő és kiteljesedő tulajdonsága: az elemi érzékletesség, amely a mintázó kéz bensőséges lenyomataiban annyira élő és friss, el nem kopott érzelmet tud közvetíteni. Ez a fajta érzékletesség — utaltunk rá — megvolt a korai portrék mintázásában is, de csak 1965 körül tört ki a felszínre teljes erejével és gazdagságával.

25.

Az ágyban fekvők, a szerelmesek vagy a halott katonák agyagból gyúrt, hengeresre sodrott pálcikateste, a rájuk boruló, tépett szélű agyaglepény-takarók hevenyészettnek tűnő és feldúlt formái semmibe veszik a klasszikus plasztika értékeit, egyetlen dolgot tartanak fontosnak: hogy a mintázó kéz mozgása szeizmográfként kövesse a szobrász belső gondolati-érzelmi rezdüléseit. Schaár ezekben a gyakran csupán tenyérnyi remekművekben végtelenül megrövidítette az érzelem és a gondolat útját a plasztikai képig, és ezzel mindvégig fent tudta tartani azt a magasfeszültséget, amely létrejöttük kiváltója is volt. Később, például a nagy hungarocell figurák esetében ugyanez a közvetlenség, a plasztikai gondolat és a megjelenítés közötti szoros és bensőséges kapcsolat olvasható ki a formálás bizonyos improvizált jellegéből, a plasztikában szokatlan anyagok — a kéznél levő és gyorsan alkalmazható drót, kóc, textil stb. — felhasználásából.

Schaár Erzsébet szobrászatának ezek a korszaknyitó, mély változásai pályája elejétől kezdve lehetőségként benne rejlettek tehetségének természetében, mégis, a hatvanas évek közepén megtörtént fordulatot külső hatások és egybeesések is segítették. Ami az ún. hatásokat illeti, a szót nyugodtan idézőjelbe tehetjük. Még akkor is, ha — olykor rövid időre, mint például Giacometti művei — ezek a „hatások" műveinek formálásán is felismerhető nyomot hagytak. Nagyon jellegzetes azonban, és egész művészetére általánosítható az a tény, hogy Giacometti szobrászatának alaposabb megismerésekor is lényegében önnön problémáinak tükörképét találta meg, s amikor az emberi alak helyét próbálta meghatározni a térrel való viszonyon belül, a svájci olasz mestertől bizonyos értelemben megerősítést, igazolást kapott. Ugyanígy ismerhette fel az amerikai Marisol színes és romlékony világában saját igényét arra, hogy a hagyományokat meghaladva gyorsan, szokatlan érzelmi közvetlenséggel fejezze ki a legszűkebb jelenidő tartalmait is. De nemcsak mesterségének, műfajának elődei és kortársai inspiráltak ilyen módon: a legkülönbözőbb dolgok a filmtől a divatig. Többször említette maga is, hogy Resnais Tavaly Marienbadban c. filmjének néhány jelenete a barokk palota termeiben bolyongó estélyi ruhás alakokkal így vált számára azonossá a Kórus térbeszúrt magányos és laza fűzésű csoportjával, s így alkalmazta a divatos szemfestést hungarocell-leányainak arcán.

Érdekes, hogy alakjainak és tereinek legpontosabb tartalmi megfelelése és összecsengése, gyakran azonossága Pilinszky János főként hatvanas évekbeli költészetével csaknem ismeretlen a szakirodalomban; először csak közös kötetük — Tér és kapcsolat — bizonyította, igazolta ezt a rokonságot. Rokonságukat nem műveik kölcsönös ismerete, nem szándék, hatás, vagy közös munka teremtette meg; egyszerűen csak néhány végső kérdés hasonlósága, a világlátás közelsége, és persze azonos hely és idő, atmoszféra és élményanyag is. Ha olyan Pilinszky-versekre gondolunk, mint az Apokrif vagy az Epilógus, melyeknek nemegy sora szinte szószerinti megfelelője Schaár plasztikai képeinek, felfedezzük azt a mindkettejük művészetében azonos gondolatot, hogy az ember a térbe, a létezésbe kivetett, didergően magányos teremtmény; s azt is látni fogjuk, hogy hasonló módszerük — Pilinszkynél a szókapcsolások, szóképek végletes tömörsége, Schaárnál az alakok karcsú tű-formába sűrített tömege — hasonló vagy azonos feszültséget és intenzitást eredményez. Schaár álló, lépő fiú és lányfigurái azok „az izzó mezőbe tüzdelt árva lécek", amelyekről Pilinszky beszél, fekvő terrakotta-alakjai „forró szegek a jéghideg homokban", s ők állnak a versek „mágneses viharában". Ezek a sokhelyütt kimutatható egyezések a hatvanas évek folyamán rejtve maradtak; mély rokonságuk csak akkor vált világossá és egyben illusztratívabbá, amikor Schaár Utca-kompozíciójához Pilinszky néhány új költeményét, illetve korábbi verseit adaptálta.

1966—67 körül kezdett foglalkozni a szobrász az emberalakot környező tárgyi-építészeti világgal, a figura és az általa átélt, elsajátított, különös, emlékeket, időt, nosztalgiát előhívó és megőrző tér bonyolult kapcsolatával. Schaár lényei ettől kezdve magányosak maradnak ugyan, de magányuk nem olyan kivetett, száműzött magány, mint korábban. Most falak, ajtók, ablakok veszik körül őket, boltívek hajlanak föléjük, terek, térrendszerek nyílnak meg előttük és mögöttük. Ezen a ponton ismét külső megerősítést talált, ezúttal olyan forrásból, amely valójában lényének, világának, élményeinek egyik legalapvetőbb, döntő élménye volt: a budafoki ház, ahol született s ahol az utolsó évek kivételével egész életét töltötte. Ez az építészetileg jelentéktelen és semmilyen-stílusú emeletes épület, melynek ajtó-ablaknyílásai, szoba arányai mégis megőrizték a múlt századi eklektika halovány visszfényét — ez a ház észrevétlenül természetes színhelye, tere volt Schaárnak. A ház ősképét jelenthette számára mindig is, ez az utolsó korszak remekműveiből nyilvánvaló, de plasztikai kép csak egy adott pillanatban vált belőle. „Hazaérkezve azzal kezdtem a napot, hogy takarítottam a lakásban. Kinyitottam az ablakokat. Kitártam az ajtót. A térben a levegő szilárd tömeg lenne. Néztem a három szomszéd szobába nyíló ajtót. Mind a három ajtó különböző irányban állt. Én pedig ott a középen, mint egy kis pont." Schaár szavai nemcsak a probléma hirtelen felismerését fogalmazták meg, hanem egyúttal szinte vizuális — plasztikai jelenséggé is alakították azt; az elbeszélés egyszerre idézi fel a húsz évvel korábbi fadomborművek kompozícióját, a szobrász téri gondolatainak első csíráit, és ugyanakkor pontosan leírja új műveinek alapképletét.

Következő korszakában a lényeg valóban ez: a ház vagy a szoba falai között ott áll egy-egy tű-szerűen törékeny, vagy penge-vékonyságú figura, kivétel nélkül leány-asszony-alakok, előttük és mellettük ablakok és ajtószárnyak nyílnak a térben, ezeken át az alakok mozdulatlanul

18.

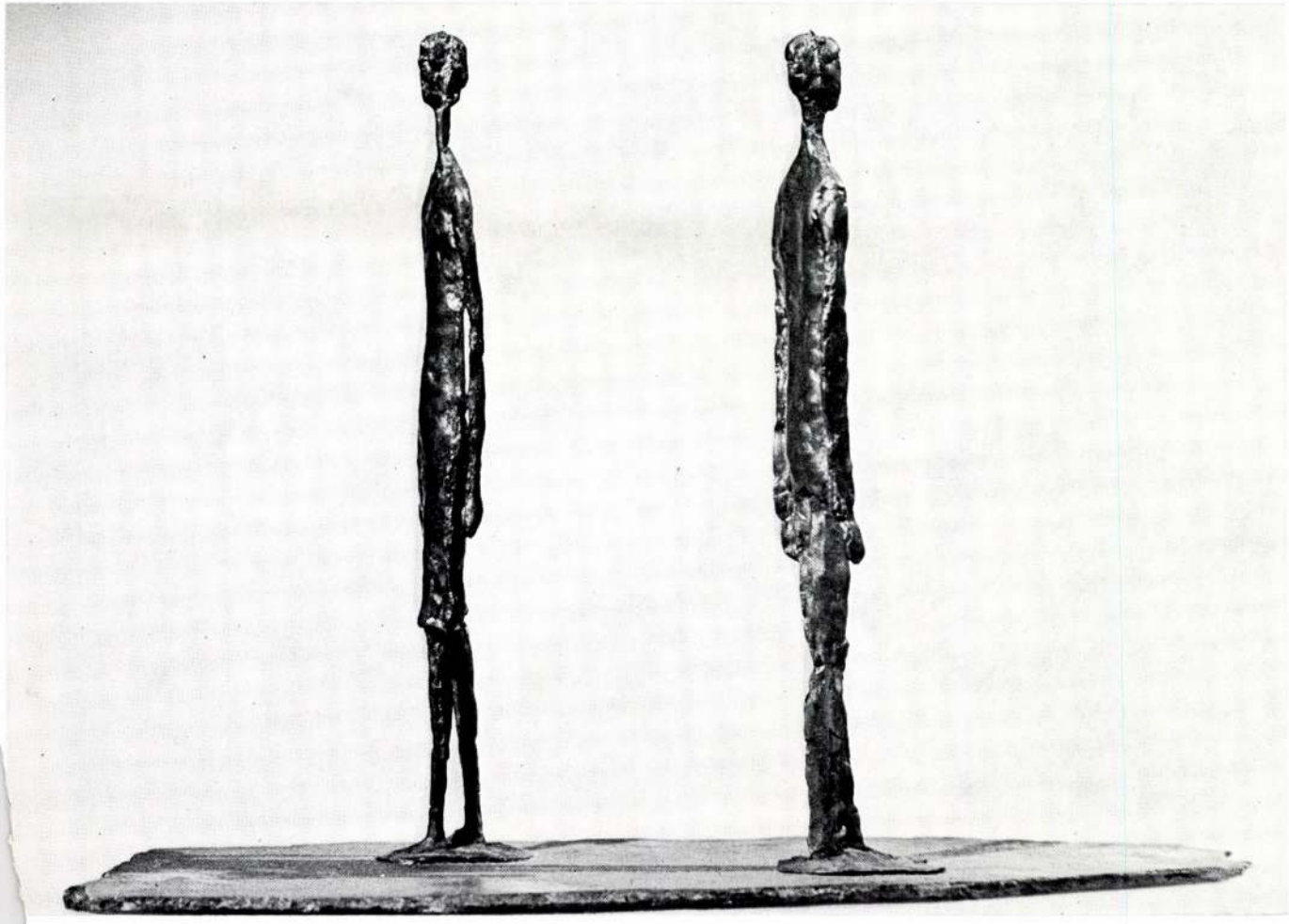

19.

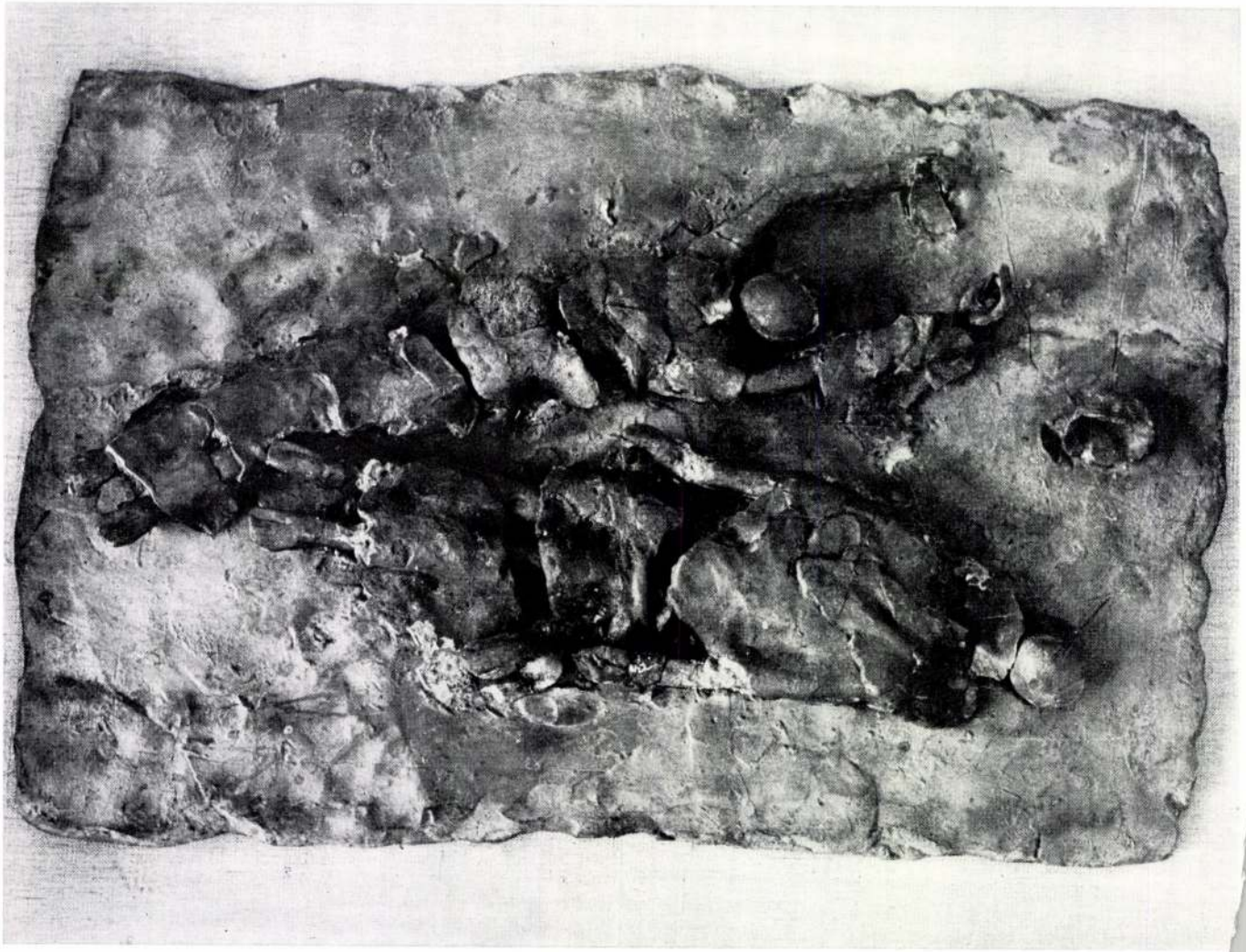

is behatolnak a következő, távolabbi térbe. A nyílásokkal áttört falak között ki-be áramlik valami mágneses közeg, amelynek gyújtópontjában, tartalmi középpontjában jelenik meg az emberi figura. Az első ilyen kompozíciókban Schaár még a Bundás nőkre emlékeztető típusokat helyezett a térbe, és egy-két gesztussal utalt rá, hogy alakjai nemcsak tárgyak a térben, hanem résztvevők abban, ha látszólag passzívak is: emlékeik, érzelmeik ott bolyonganak a falak között (Falnak támaszkodó, 1966; Fal előtt és fal mögött, 1966). Később, amikor mintázással alakított asszonyait sajátos karakterű hungarocell lemezkékből tépett és bronzbaöntött sziluettek váltották fel, elmaradtak az emlékező, nosztalgikus gesztusok. A töredezett körvonalú emberformák már tárgyszerűbben jelennek meg, s egyszersmind materiális hasonlóságuk a falakhoz — azonosulásuk e falakkal és terekkel — hangsúlyosabb lett. Az ajtók és ablakok szabálytalan rajza, a falak érzékeny felülete, a terek imbolygó geometriája különös architektúrákat teremt a néző szeme előtt: a távoli emlékekből felmerülő, álomszerű és mégis, minden zugában mélységesen ismerős, emlékekkel átitatott házbelsőket. Falaik között — „mint egy kis pont" — jelenik meg rebbenő árnyként, maga az emlékező.

1967-től folyamatosan, gazdag változatokban formálta meg a szobrász ezt a gondolatot, s csaknem mindegyik remekmű. Az egyszerűbb kompozíciók látszólagos szűkszavúsága és eszköztelensége — gyakran mindössze egyetlenegy ablakkal áttört falat látunk — kimeríthetetlenül sokféle, rejtett belső életet tár fel. (Ólomfal, 1967; Fal, 1968; Ablak I., 1968). Az egymáshoz hasonló szobrok tartalma és atmoszférája aszerint változik, ahogyan az ablak formája, az ablakszárnyak térbehasító iránya, az ablakosztások ritmusa, a fények és árnyékok vándorlása. Ott, ahol a figura belép a falak közé, a tér kitágul, s ugyanakkor zártabb lesz: az emlékező szubjektum és az emlékeket előhívó tárgyi világ párbeszéde, a köztük levő vonzás és feszültség áramlik a szobrász által megszabott téri keretek között, annak határait át nem lépve, de folyamatos izzásban tartva a levegőt. (Parasztmenyasszony, 1968; Boltívek, 1969; Ápolónők, 1970; A budafoki ház, 1968; Három figura, 1968). Ennek a folyamatnak szülötte, eredménye az a korábban sem Schaárnál, sem a magyar szobrászatban nem ismert, új minőségű tér, amelyben ember, tárgy és architektúra feloldódik. Schaár autonóm tere ez, személyiséggel átitatott és a személyiség által mélységesen átélt lírai közeg. Míg másoknál a teret plasztikai eszközök, tömeg, kompozíció, forma alakítja, Schaár tünékeny és semmivé foszló anyagokból — emlékek lenyomataiból, érzelmek és álmok foszlányaiból — teremti meg azt.

A hatvanas évek végén nemegyszer illesztett tükördarabokat a falak közé, az ablakok és ajtók mellé, vagy a padló síkját helyettesítette velük. Egyébként is szabálytalan és titokzatos szobabelsői ezzel alig áttekinthetővé és nyugtalanítóan rejtélyesekké váltak. A bonyolult fényvisszaverődések

20.

22.

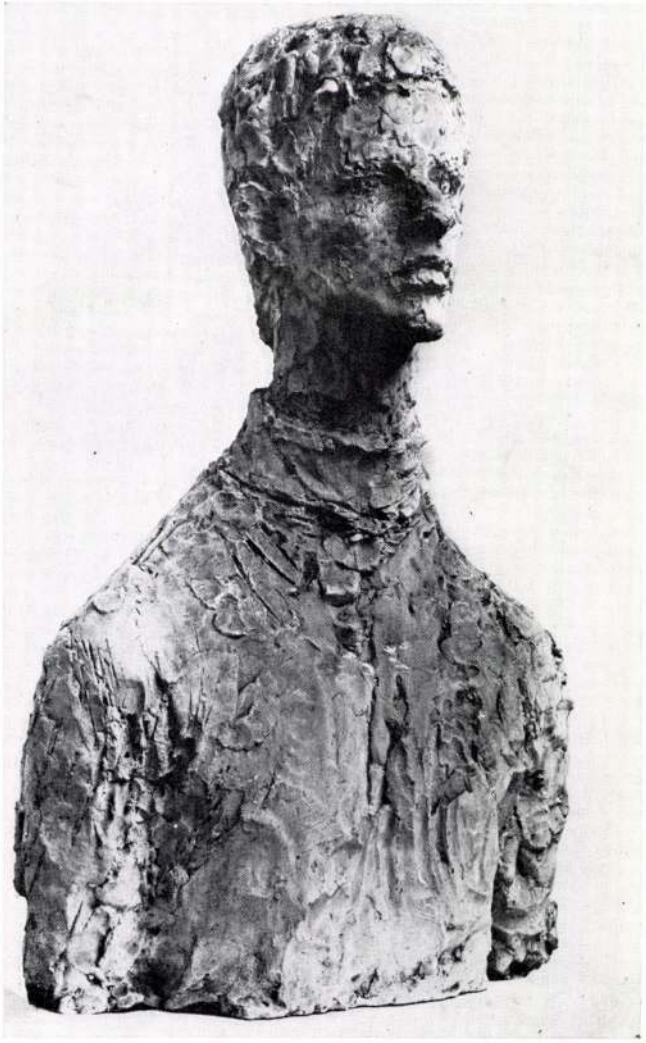

és szeszélyesnek látszó tükröződések, a részletek feleselő, megsokszorozódó játéka végtelenné tágította kisméretű tereinek dimenzióit és szelíd hömpölygéssé növesztette nosztalgikus kedélyhullámaikat. A tükrös kompozíciók (Ablakok között, 1968; Két tükör között, 1972) közvetlenül vezették el Schaárt az üvegszobrokhoz. Itt az architektúra elemei — a falak, ajtószárnyak — gyakran többrétegű, színes üveglemezek: vízzöld, kék, sárga, átlátszó vagy vastagabban homályló síkok. A falak mozdíthatatlanul állnak, megszabott teret hasítanak ki a végtelen térből, mégis amit közre fognak, ami közöttük — belül — van, felfoghatatlan, határ nélküli. Az üvegsíkok kijelölik az architektúra határait, de ezek a határok majdnem csak jelképesek: ahogy a fény áthatol az üvegen, úgy hatol át a belső közeg is rajta. Kint és bent között eltűnik a válaszfal, és ez a tény már jelzi Schaár utolsó éveinek egyik fontos szándékát, gondolkodásának irányát. Amikor a hatvanas évek vége felé kilépett a kisplasztika keretei közül és a Kóréval, vagy a fehérvári Alumínium Szimpozionon készített Ajtók-ban megtalálta szobraihoz az „életnagyságú" méretet, az a gondolat foglalkoztatta, hogy szobraiba beengedje a mindennapi élet dimenzióit, valóságos léptéket, és ezáltal szobrainak hatókörét is kiterjessze a valóságos térre. Az Ajtók (1967) szorosan egymásra csukódó szárnyai között még nincs hely arra, hogy a néző belépjen közéjük; az Ajtóban álló lány (1970) betölti az ajtónyílást és véglegesen egyedül — nélkülünk — helyezkedik el megszabott közegében. Velük párhuzamosan készült azonban Schaár műtermében egy sor hungarocell-figura, amelyeket rögtönözve lépcső tetejére állított (Figura lépcsőn, 1969), falak között helyezett el (Ajtó és ablak között, 1969), vagy egyszerűen odatámasztott a műterem sarkába, különös, véletlenszerű kapcsolatokba rendezve őket egymással, a környező tárgyakkal és azzal a belső térrel, amelyben ő maga élt és dolgozott. Aki valaha járt ebben a műteremben, pontosan megérezte ezeknek az ilyen módon improvizált, és a szobrász mindennapi tevékenysége közben állandóan változó, minden részletében átélt, belakott és folytonosan alakuló térnek, ennek a mágneses erőtérnek intenzitását. 1970-ben készült az a két nagyméretű Kirakat-kompozíció, amelybe a néző maga is beléphetett Schaár alakjai közé, s míg azonossá vált velük, eleven kompozíciós elemként, a térben való részvétellel minden szemléletnél mélyebben és valóságosabban élhette át a teret s benne önnön helyzetét, szerepét, plasztikai jelentőségét. A Kirakat I. különös fontossága abban van, hogy a végső összegezést, az Utcát megelőzően egyetlen egységbe foglalja Schaár hatvanas évekbeli csaknem valamennyi újítását és eredményét. Az adott terem egy sarkában a falakat tükörrel borította be, majd ezt a sarkot a terem többi részétől hatalmas, a tükrökkel háromszöget bezáró üvegfallal, „kirakatüveggel" határolta el. A „kirakat" két oldalán — „kint" és „bent" —, fehér hungarocellből, gipszből és kenderkócból formált

28/9.

törékeny leányfigurák álltak, álomszerű mozdulatlanságban, s körülöttük állt a levegő is. A tér azonban megmozdult: a derékszögű tükrök bonyolult tükörképmetszeteit a ferde üvegfal a maga átlátszó és egyúttal tükröző felületével végtelenül megsokszorozta; és ez az illuzionisztikus térjáték a kompozíció minden pontjáról másként jelent meg, a néző mozgása és alakjának tükröződése szerint is változva. Schaárnak ez az alaprajzában olyan szimplán geometrikus (háromszögalakú) tere végképpen megváltoztatta a köznapi tér fogalmát, titokzatossá és kiismerhetetlenné, egyben rejtélyesen vonzóvá tette. Az alakok hevenyészett jelenésszerűsége, az anyagok időnek fittyet hányó, hangsúlyozott időlegessége, a tükrökkel és üveglapokkal „elszédített" új minőségű tér — azaz Schaár nagy újító vívmányainak mindegyike ritka koncentrált formában jelent itt meg. A plasztika és a valóság helycseréjének és egybeolvadásának logikus következménye a gondolatban több évig érlelt, majd 1974-ben, néhány hét alatt felépített Utca lett. Schaár összegyűjtötte az évek óta műtermének falai mellett álldogáló nagyméretű figuráit, megbízásból vagy csak kedvtelésből mintázott portréinak gipszpéldányát, hatalmas hungarocelltömbökbe ajtó- és ablaknyílásokat vágott és ebből a sokféle, sokértelmű anyagból, ebből az árnyéktalanul ragyogó fehér tömegből kezdte formálni a benne élő nagyszabású plasztikai látomását. A székesfehérvári Csók Képtár emeleti nagyterme szabta meg méreteivel, léptékével azt a valóságos teret, amelyhez Schaárnak alkalmaznia kellett a maga szobrászilag alakított autonóm terét. Egyik legfontosabb feladata az volt, hogy ezt a két idegen elemet egyetlen, meggyőző egységbe foglalja. A fehér hungarocell-lapokat a terem teljes hosszában végig egy képzeletbeli, kissé szabálytalan vonalú „utca" két oldalán állította fel. A falsíkok egyenetlen, véletlenszülte, alkalminak látszó kapcsolódásaikkal, a mélybe vezető vagy éppen csak résnyi ajtónyílásokkal, a régies jellegű, kifelé és befelé egyszerre megnyitott „ablaktáblákkal" — és persze a valóságos épületekéhez közelítő méretekkel — különös félálom-város valóság és képzelet között elhelyezkedő képét, emlékét idézték fel.
Az ablakokon át a „belső" terekbe — tulajdonképpen a falak mögötti ürességbe — pillanthattunk be: egy-egy ablakkeretben gipszfejek (pályája elejétől kezdve készült portréi) sorakoztak a posztamenseken, olykor távoli emlékképként lebegve, a falaktól távol, máskor hirtelen premier plánban, érintésnyi közelségben. A lassan kitáruló ajtók mögött és a „házfalak" előtt fiatal nők keskeny és vékony, szelíden, a háttérhez simuló alakja jelent meg, s az „Utca" semmibe nyíló végén is ott állt egy közülük, néma várakozásban. Jelenlétük részben ugyanolyan lebegően súlytalan, árnyékszerű és rebbenő volt, mint a kisbronz szobabelsők tépett körvonalú árnyékalakjaié. Schaár azonban a nagy figurák megformálásánál már évek óta különös módszert vezetett be: a hungarocell-tömbből kifűrészelt, lapos, alig-plasztikájú, pillérszerű testekhez élő emberi arcról és kézről készült gipszöntvényt illesztett. Az eleven arcok és kezek szinte még a gipszben is lélegző valósága betört a hungarocell törékeny álomvilágába, és ettől a perctől kezdve az álom és valóság folyamatos, lüktető kettőssége uralta a teret. Aláhúzták, hangsúlyozták ezt azok a kompozícióba bevitt valóságtöredékek is — a menyasszony-figura művirágkoszorúja, a Hugonnay-portré ruhájára tűzött lila textilvirág, egy divatos ékszer valamelyik leány nyakában — amelyek színességükkel, romlandóságukkal, köznapi olcsóságukkal, egyszóval csupa „szobrászatellenes" mozzanattal annyira elmélyítették a mű megrendítő sugárzását. Schaár Utcája azonban nem a szemlélet számára készült, hanem azért, hogy belépjenek terébe, hogy végigjárják elkanyarodó ívét, hogy tetszés szerint, vagy a feltáruló belső terek ösztönzésére lelassítva a mozgást, valamilyen párbeszédet folytassanak világával. És valóban, az Utca tartalma, az ember és a tér, a jelenlét és az elmúlás, a valóság és az álom érzelemmel, emlékkel és nosztalgiával telített közege csakis ebben a reális mozgásban tárul fel igazán, és csak így sajátítható el, élhető át. Schaár egyik kritikusa „porladó emlékműnek" nevezte az Utcát. Ennek az egymásnak ellentmondó két szónak az összekapcsolása hosszú elemzéseknél pontosabban jelöli meg művészetének sajátos princípiumait: a törékenységet és erőt, a szublimált plasztikai képet és az elbűvölően materiális valóságot, amelyet szobraiban olyan hasonlíthatatlan egységgé forrasztott.
Az Utca-kompozíciót halála előtt néhány hónapp l a luzerni múzeumban is bemutatta, és az a tény, hogy itt új helyszínhez, más alakú és léptékű térhez kellett adaptálni elképzeléseit, világosan jelzi: összegező műve és módszerei jócskán tartogattak még új lehetőségeket.
Életműve hirtelen halálával lezárult ugyan, de mégis, e tény is olyan időlegesnek tűnik. Műveinek látható hatása csak itt-ott bukkan fel, elsősorban induló fiatal szobrászok némelyikénél a hatvanas évek közepén (pl. Asszonyi Tamás, Szöllössy Enikő). De azt, hogy a térnek micsoda intenzitása, a megszokottól mennyire eltérő minősége, az ürességnek milyen súlya és mágneses vonzereje, egy tárgynak milyen izzó érzelmi sugárzása képzelhető el, azt az ő titokzatos alkotásai világították meg egész szobrászatunk számára.
Az Utca kapui képletesen is nyitva állnak.

KOVALOVSZKY MÁRTA

28/1.

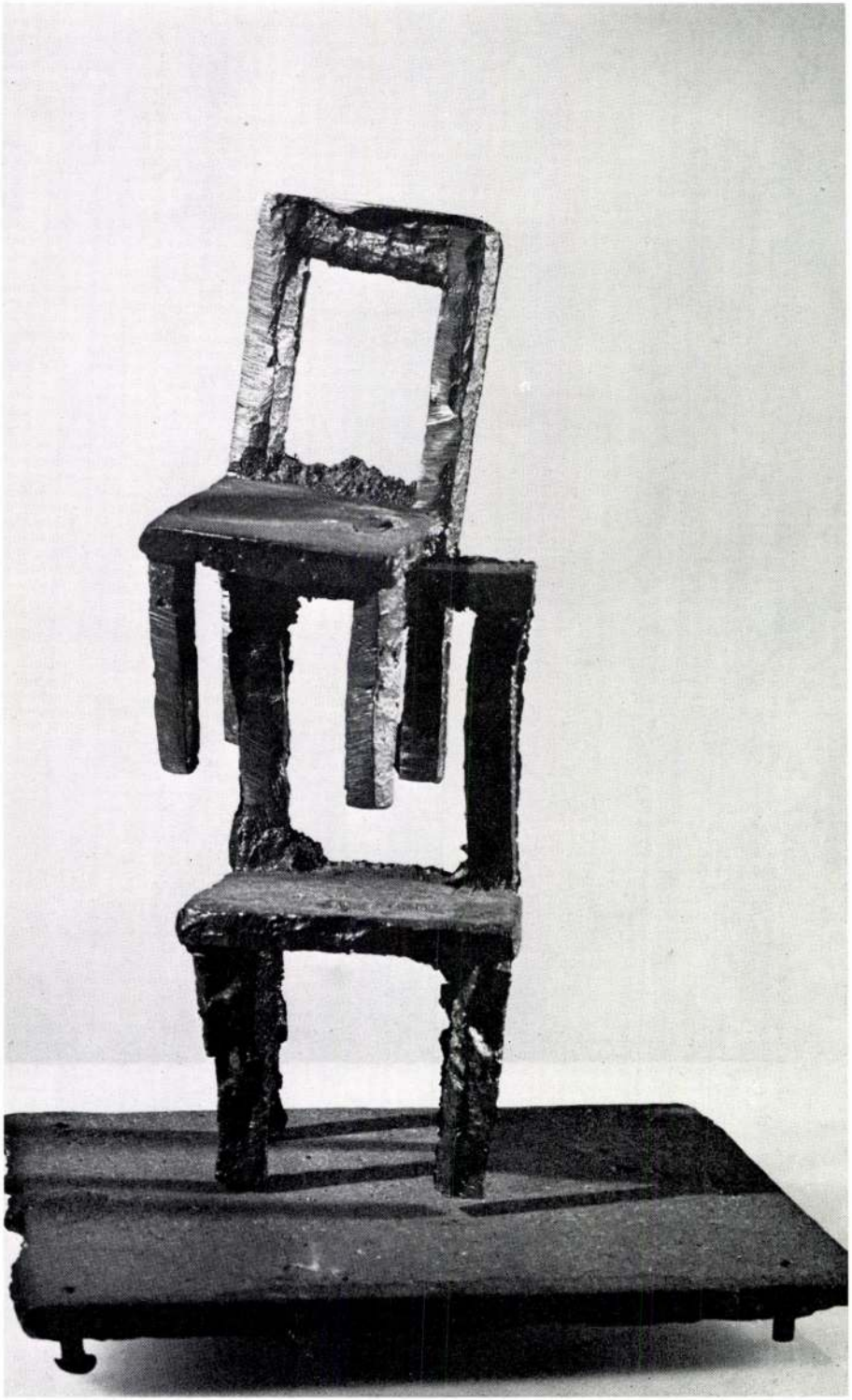

KATALÓGUS

1. ÉDESANYÁM, 1925
   műkő, 32 cm
   Székesfehérvár, István király Múzeum

2. GYERMEKFEJ (KISFIÚ), 1926 körül
   ólom, 30 cm
   Vilt Pál tulajdona

3. LEÁNYKAFEJ, 1939
   bronz, 26,5 cm
   Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

4. NŐI AKT SZÉKKEL, 1949—59
   bronz, 19 cm
   Vilt Pál tulajdona

5. BESZÉLGETŐK, 1949
   galvanoplasztika, 18 × 11 × 11 cm
   Vilt Pál tulajdona

6. SZOMORKODÓ AKT, 1950
   bronz, 7,5 cm
   Vilt Pál tualjdona

7. HŐSCINCÉR, 1960 körül
   bronz, 17 × 32,5 cm
   Vilt Pál tulajdona

8. BOGYÓK, 1962
   bronz, 32 × 39 cm
   Vilt Pál tulajdona

9. ÖREGSÉG, 1963
   galvanoplasztika, 42 × 31 cm
   Vilt Pál tulajdona

10. SZITAKÖTŐ, 1963
    galvanoplasztika, 27 × 42,5 cm
    Vilt Pál tulajdona

11. EMLÉKMŰTERV, 1963
    fa, bronz, 31 cm
    Székesfehérvár, István király Múzeum

12. EGYEDÜL (FEKVŐ), 1964
    terrakotta, 25 × 18,5 cm
    Vilt Pál tulajdona

13. FÖLDÖN, 1964
    bronz, 18 × 25 × 16 cm
    Vilt Pál tulajdona

14. PSOTA IRÉN, 1964
    ólom, 61,5 cm
    Székesfehérvár, István király Múzeum

28/10

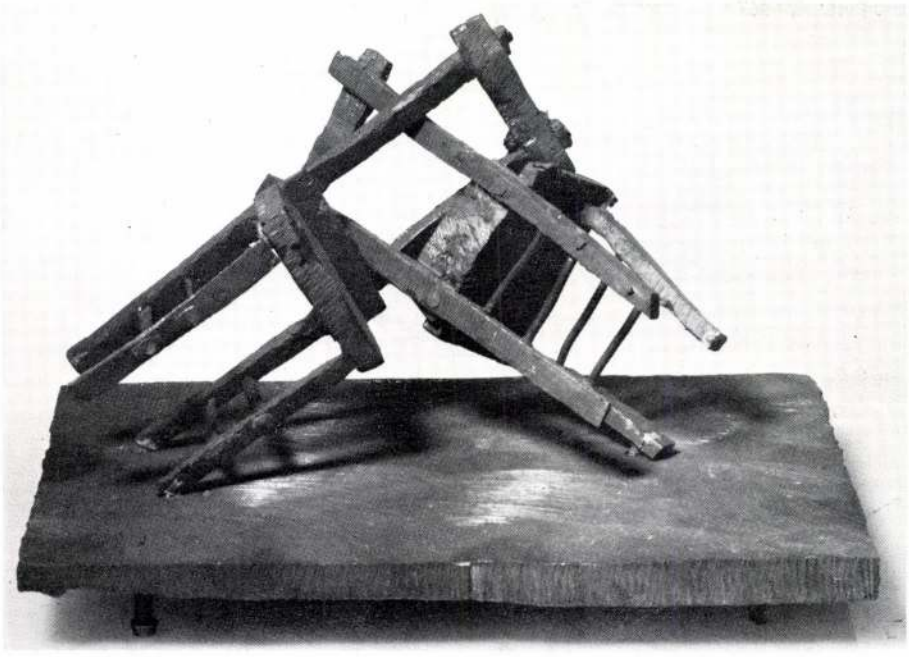

28/12

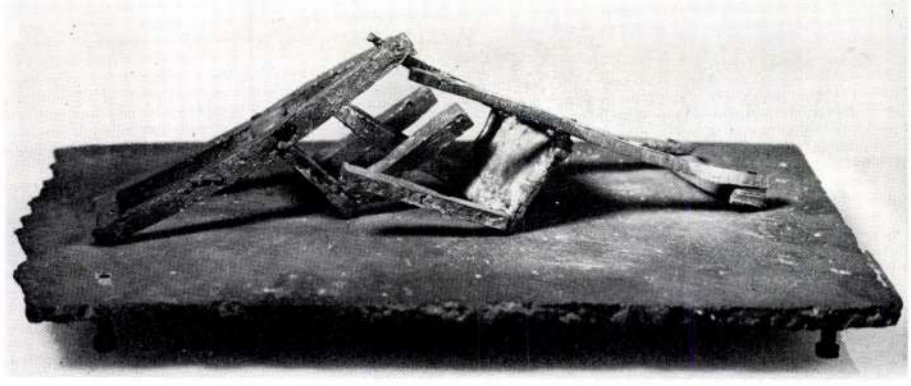

28/13

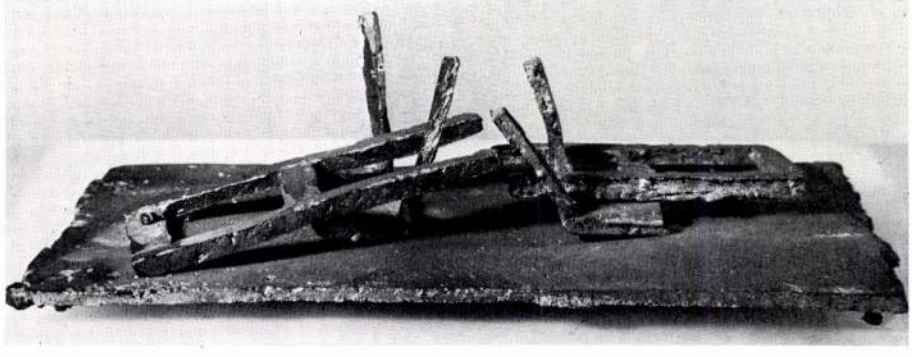

15. BUNDÁS NŐK, 1964
bronz, 20; 18,5 és 19 cm
Székesfehérvár, István király Múzeum

16. KEZEK, 1964
gipsz, 44 × 25 cm
Vilt Pál tulajdona

17. ÁLLÓ FIÚ, 1965
bronz, 26 cm
Székesfehérvár, István király Múzeum

18. FIÚ ÉS LÁNY, 1965
bronz, 22 és 23 cm
Székesfehérvár, István király Múzeum

19. HALOTT KATONÁK, 1965
bronz, 33 × 48 cm
Székesfehérvár, István király Múzeum

20. NŐK BUNDÁBAN I., 1965
színezett gipsz, 51 cm
Vilt Pál tulajdona

21. KÁROLYI MIHÁLY, 1965
bronz, 70 cm
Károlyi Mihályné tulajdona

22. FIÚBÜSZT, 1965
gipsz, 71 cm
Vilt Pál tulajdona

23. SZERELMESEK, 1965
terrakotta, 25 × 15 cm
Vilt Pál tulajdona

24. 1944 — BUDAPEST, 1965
alumínium, bronz, 60 cm
Vilt Pál tulajdona

25. FALNAK TÁMASZKODÓ, 1966 körül
bronz, 21 cm
Vilt Pál tulajdona

26. FAL ELŐTT, FAL MÖGÖTT, 1966
bronz, 22,5 cm
Vilt Pál tulajdona

27. EMLÉK, 1967
bronz, 22 × 56 cm
Vilt Pál tulajdona

28. SZÉKEK (EGY KAPCSOLAT TÖRTÉNETE) 1—13, 1967—72
bronz, 9—11 cm
Székesfehérvár, István király Múzeum

29. PARASZTMENYASSZONY (FIGURA AJTÓK KÖZT), 1968
bronz, 30 cm
Vilt Pál tulajdona

30. HÁROM FIGURA, 1968
réz, bronz, 28,5 × 14 × 27 cm
Vilt Pál tulajdona

31. HÁROM FAL, 1968
bronz, réz, 38,5 cm, 35,5 cm
és 34 cm
Székesfehérvár, István király Múzeum

32. A BUDAFOKI HÁZ, 1968
bronz, 42 cm
Vilt Pál tulajdona

33. ÁTTETSZŐ TÉR, 1969
bronz, üveg, 35 cm
Vilt Pál tulajdona

34. PINCEGÁDOR FIGURÁVAL (PINCEAJTÓ), 1969
bronz, réz, 19 cm
Székesfehérvár, István király Múzeum

35. BELSŐ TÉR, 1969
üveg, bronz, 30 cm
Székesfehérvár, István király Múzeum

36. BRONZTÜKÖR, 1969
üveg, bronz, 34,5 × 44 × 31,5 cm
Vilt Pál tulajdona

37. ÜVEGHÁZ, 1969
üveg, bronz, 23 cm
Vilt Pál tulajdona

38. A KÉKSZAKÁLLÚ HERCEG VÁRA, 1970
üveg, bronz, 57 × 53 × 48,5 cm
Székesfehérvár, István király Múzeum

39. BRONZ PERSPEKTÍVA (BELSŐ TÉR), 1972
bronz, 33 × 40,5 cm
Székesfehérvár, István király Múzeum

40. SZEKRÉNY ELŐTT, 1972
bronz, üveg, 22 × 27 × 16 cm
Székesfehérvár, István király Múzeum

41. POHÁRSZÉK, 1972
bronz, üveg, 40 × 40 cm
Vilt Pál tulajdona

42. ABLAKBAN, 1972
alumínium, 58 × 31 × 18 cm
Vilt Pál tulajdona

43. KÉT TÜKÖR KÖZÖTT, 1972
bronz, üveg, 24 × 25 × 20 cm
Székesfehérvár, István király Múzeum

44. KIRAKAT, 1973
sárga-, és vörösréz, üveg, tükör,
20 × 35 × 30 cm
Pécs, Janus Pannonius Múzeum

45. ÁPOLÓNŐK, 1974
alumínium, 35,2 cm
Székesfehérvár, István király Múzeum

FOTÓK
GELENCSÉR Ferenc
(11, 14, 18, 19, 28, 31, 35, 38, 43, 45)

SZABÓ Mihály—WAHR János
(2, 5, 12, 25, 20, 22, 30, 33, 37)

EXPOSITION

RÉTROSPECTIVE

SCHAÁR, ERZSÉBET
(1908-1975)

30.

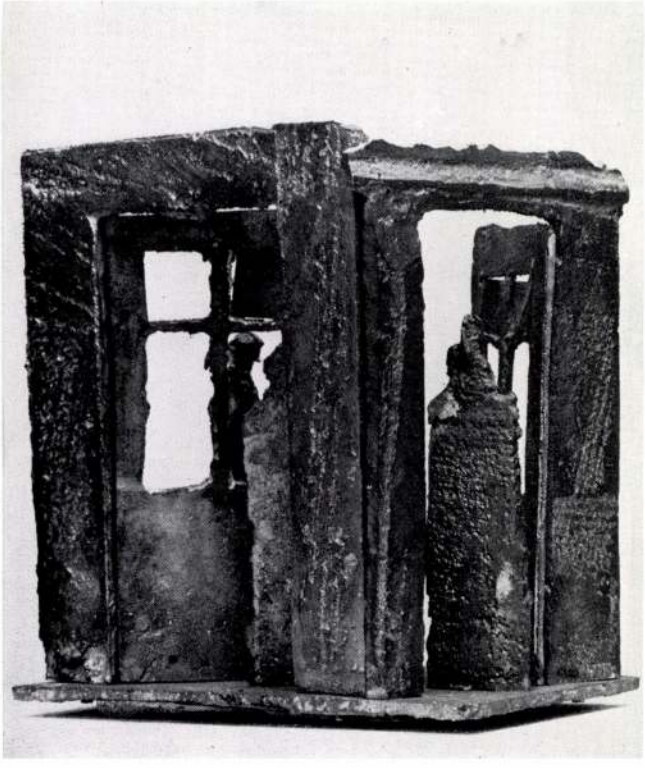

Six ans après la mort d'Erzsébet Schaár, l'importance et la place particulière que son art occupe dans la sculpture hongroise moderne se dessine de plus en plus nettement. Ce ne sont pas seulement ses propres idées plastiques qu'elle a dégagées et développées en son œuvre au cours des années soixante, soixante-dix : ses œuvres nées au cours de ces vingt années — tout en obéissant aux règles internes des idées plastiques de Schaár — ont modifié, élargi, étendu — d'un inaperçu naturel — aussi la notion de la statue conçue chez nous : elles ont introduit de nouvelles valeurs dans la sculpture hongroise. C'est ce dont témoignent également ses matières utilisées pendant les dernières années : la hungarocelle blanche et poreuse qu'elle a taillée ou qu'elle a « sculptée » avec une cuillère chauffée, les cheveux en étoupe de chanvre des figures de femme, la « coiffure » en fil de fer et d'aluminium de certains portraits, l'application de textiles, de fleurs artificielles sur les statues, et puis les plaquettes ou les blocs de verre colorés ont dénoncé le changement déjà au premier coup d'œil, de l'aspect extérieur. La scénographie particulière des compositions qui font souvent penser aux scènes de théâtre, l'atmosphère dramatique et improvisée des figures et des objets ont toutefois montré des aspects substanciels plus profonds : les facterus décisifs, fondamentaux de la sculpture de Schaár. Cette sculpture a découvert un troisième problème pour la plastique en outre du temps et de l'intemporalité, celui du provisoire, créant ainsi l'antithèse, le contraire de la sculpture hongroise, tellement fière des valeurs durables, sûres et solides de l'art. Outre cela, une partie de ses œuvres nées en 1968-69 ont franchi les frontières de mesures de la petite sculpture, genre si typiquement hongrois ; ses figures, et ses architectures de grandeur nature ou plus grandes ont introduit une nouvelle conception notamment l'interprétation naturelle de l'espace — inhabituelle chez nous.
Sa dernière grande composition, la « Rue », conçue pour la place de la Galerie Csók à Székesfehérvár, a réuni avec une plénitude encyclopédique tous les résultats, toutes les nouveautés de l'art d'Erzsébet Schaár, par lesquels elle a dépassé les traditions de la sculpture hongroise beaucoup plus conservatrice que la peinture, et elle a libéré — faute de meilleure expression — le chemin à ses contemporains et aux générations plus jeunes.
Elle a fait son premier portrait-statue important connu de sa mère en 1925, et a terminé sa dernière composition la « Rue » en 1974. Cette carrière artistique marquée par ces deux dates comprend près de cinquante ans ; elle est caractérisée par un rythme particulier des étapes et des périodes différentes et interrompue de longs silences. S'il n'était pas tellement frivole d'attribuer le nom « composition » à sa vie et à son œuvre, on pourrait dire—par

31.

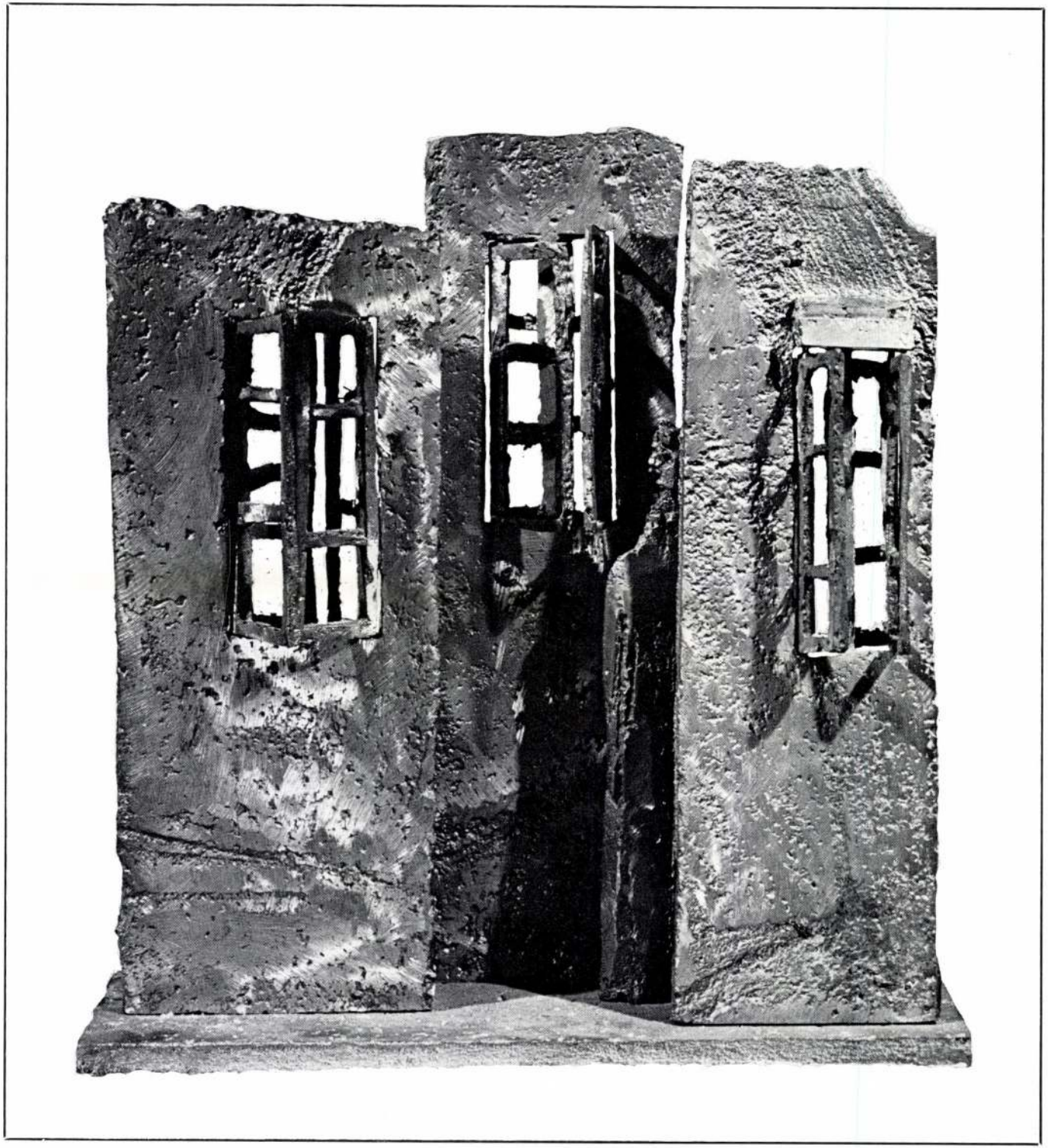

un parallèle de musique-que les motifs principaux, en plusieurs variantes, présentés de plusieurs côtés, quelques fois en détail ; apparaissent au premier et au deuxième mouvements (années d'étude, premiers portraits, reliefs en bois des années quarante) ; l'exécution de bravoure, le développement monumental de plus en plus approfondi, de plus en plus riche caractérisent, la période extrêment courte des derniers dix à quinze ans. Si on essaye de passer en revue, aujourd'hui, après sa mort, les œuvres de Schaár d'un recul d'histoire de l'art, cela se fera inévitablement en sens inverse, en partant de la dernière période. Chose curieuse, l'ordre de valeur de l'art d'Erzsébet Schaár ne s'établit que de cette manière-ci. « Il n'y a même pas une dizaine d'années que je me considère comme artiste » a-t-elle dit à une interview en 1967. Cela signifie que c'est à la fin des années cinquante qu'elle a trouvé avec certitude le chemin, le devoir, le contenu souverain qui ne s'étaient présentés jusqu'alors que par des silhouettes vagues, des pressentiments, des éclats. Elle se présente devant le public en 1960, après un long silence, après la solitude du travail d'atelier : son exposition a clairement montré, indiqué les tendances de la période à venir, bien qu'elle n'ait presque rien révélé de sa richesse, de sa force délibérée de fond, qui démolit toutes limites de genre. Ses petites statues exposées à cette même occasion développent des idées parfois abandonnées parfois reprises lesquelles, remontent également au début de sa carrière.

Erzsébet Schaár a été disciple de Zsigmond Kisfaludi Stróbl à l'École Nationale des Beaux-Arts. Ce sculpteur qui avait un don de modelage de bravoure frappant, qui utilisait beaucoup d'éléments académiques-naturalistes, qui était « professionnel » jusqu'au bout du doigt, n'a exercé aucune influence directe sur les œuvres de Schaár nées pendant les années d'étude. Une influence indirecte peut tout de même être décelée, surtout dans le caractère merveilleux des premiers portraits, dans l'aspect sensitif des masses plastiques, dans le modelage tendre mais sensitif des surfaces (Ma mère, 1925 ; Autoportrait, 1926). Ces traits restent décisifs, fondamentaux dans les portraits, à partir des têtes de fille (Fille au chapeau, Tête d'enfant) des années trente, jusqu'à la série des portraits magnifiques faits au cours des années soixante, soixante-dix. Schaár n'a cependant jamais atteint le genre parfait, aisé, impressionnant au premier abord (pour ne pas dire théâtral) du portrait qui naît d'un naturel allant de soi sous les mains de son maître. La sûreté plastique, professionnelle des œuvres de Schaár ne constitue que la charpente qui soutient une matière si sensible et si fragile ; l'état le plus intime de l'âme humain, la nuance de la tristesse, la solitude, la rêverie vague. Une intensité particulière, une personnalité directe du modelage marquent les statues de tête, mais aussi les petits nus et les torses faits parallèlement avec celles-là ;

33.

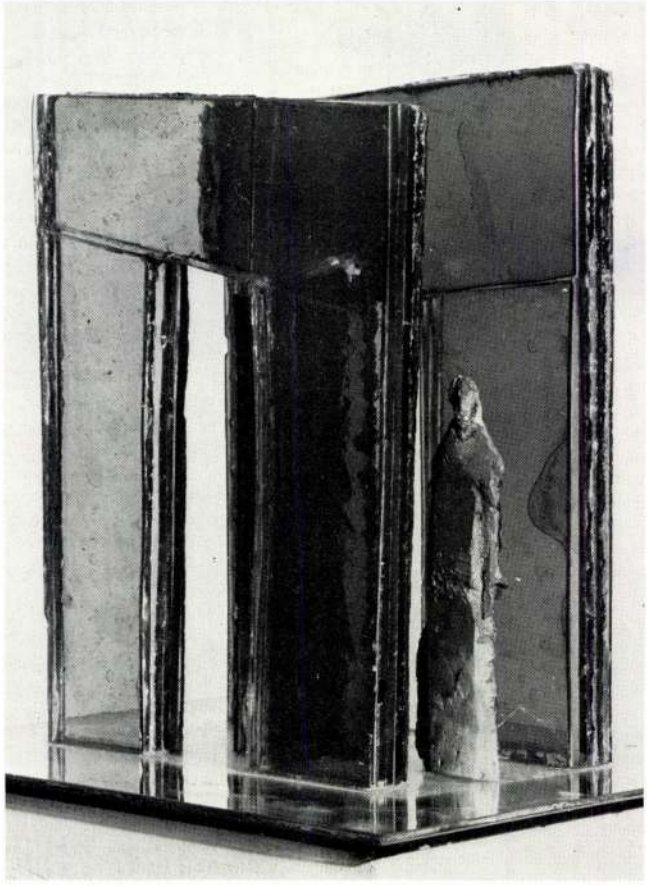

les surfaces — aplanies ou semées d'inégalités minuscules possibles plutôt à tâter qu'à voir — gardent encore la chaleur de la main modelante. Bien qu'elle soit « tangible » sur la surface des statues, la familiarité personnelle surgit, du plus profond des idées plastiques de Schaár pour en former le noyau, l'essentiel. La mélancolie caractérisant les portraits, la nuance de tristesse, l'état d'âme voilé et la solitude frileuse des nus de femme des années trente se traduisent encore par des moyens traditionnels du langage de sculpture, mais leur application révèle une sensibilité exceptionelle. La voix tendre, mélancolique s'entend encore au début des années cinquante (Désolation (Nu), 1950) elle retentit dans les petits reliefs du début des années soixante (Baies, 1962 ; Vieillesse, 1963 ; Mains, 1964), dans le cas de ces œuvres, même les objets réels, (des branches, des mains) encadrés par la matière modelée, sont emparés, transformés, imprégnés de sentiments.
Le chemin qui conduit au tournant décisif de la sculpture de Schaár est jalonné de petits reliefs en bois dont la taille minuscule et la simplicité apparente s'opposent curieusement à l'importance qu'ils détiennent dans l'œuvre complet. Des figures de femme apparaissent dans des compositions, elles entrent par une porte, elles sont debout devant une glace, ou elles s'accoudent à une fenêtre.
Le vrai sujet, le vrai contenu des œuvres ne réside tout de même pas dans ces scènes de genre. Dans un des reliefs la figure en mouvement passe à côté d'un chambranle représenté en perspective, dans un autre, à gauche du nu, derrière lui une autre figure plus petite, plus lointaine apparaît. Les vantaux d'une fenêtres — derrière la figure accoudante — restent un peu ouverts vers le fond du relief ; ailleurs la glace — placée en face du nu de femme serré à la bordure de la composition dans l'espace étroit — ouvre la perspective. Ainsi les petites figures de Schaár existent-elles *dans l'espaçe*, même en vivant dans les quelques couches de dimension. Il est possible de dire qu'elles sont les points de repère dans la totalité de la composition, qui donnent un sens à la relation des couches de dimension, à celle du dedans et du dehors, du près, du lointain.
A cette époque, à la fin des années quarante, les allusions à la continuité des espaces compénétrants sont encore timides, se manifestent seulement par quelques éléments gravés, montrés en perspective (chambranles, fenêtres, glaces), et pourtant : l'idée de base, le principe le plus important du développement postérieur se formule. L'homme vit dans l'espace de son milieu et d'une part il en fait partie — comme objet — d'autre part il en est le sujet, le maître. L'espace est un étendu physique, mais autant qu'il est l'espace de l'existence humaine il est rempli de contenu, de sentiments, de souvenirs humains. Et pour Schaár il existe en premier lieu par ces contenus. Les petits reliefs en bois matérialisent les premiers essais, les possibilités de cette idée.

35.

Sa reprise directe et son développement datent du milieu des années soixante. Il n'était pas moins important pour l'artiste d'éclaircir et de préciser la solitude, la situation, la position dans l'espace infini de ses figures particulières, de ses nus de femme. Le nu triste accroupi par terre, la tête baissée, se repliant sur elle-même ne fait qu'accentuer que les figures de Schaár sont des êtres chassés dans l'espace, et dans la suite du temps cette solitude s'aggrave, se souligne de plus en plus dans sa sculpture. Il est curieux de voir que là où les figures forment une composition avec un objet ou avec une autre figure, leur solitude s'accentue, et devient encore plus définitive. (Nu avec une chaise, 1949-59 ; Conversation, 1949, transformée en 1959). La relation entre objet et homme, homme et homme n'est que formelle, comme par exemple dans le cas du Nu avec une chaise, où la forme du dossier de la chaise répète pour ainsi dire le contour du corps. Dans le cas de la Conversation, la relation est encore plus pauvre : les deux figures assises sur un tabouret, bien que l'artiste les ait posées côte à côte, ne donnent aucunement l'impression d'une composition double ; il s'agit de deux solitudes l'une à côté de l'autre, illustrée plus tard par le Garçon et fille en 1965 ou bien les figures complètement dénudées de l'Au-dessous de l'arbre N° 1, N° 2.
Les reliefs des années quarante, les petites statues des décades suivantes montrent des rapprochements des œuvres de quelques contemporains, en premier lieu des statues d'Erzsébet Forgách Hann, et de Tibor Vilt, qui travaillent avec des moyens expressifs. Les problèmes dont les silhouettes se distinguent par les œuvres peu nombreuses de ces deux décades, indiquent pourtant des perspectives très in dépendantes.
Les années entre 1963 et 1965 représentent une période courte mais importante dans la carrière de Schaár : c'est là qu'elle prend possession d'une façon définitive des domaines pressentis jusqu'alors. « Le Chœur » en 1963 et le « Cinq Garçons » en 1965 ont repris le problème des petits reliefs en bois, le « Garçon debout » en 1965 et le « Garçon et fille » en 1965 ont conduit jusqu'à la compréhension des sentiments du milieu architectural vécu par l'homme. (Sellette, 1965).
Tandis que sur les reliefs la relation spéciale entre les figures et les portes, les fenêtres ouvertes s'est manifestée par des allusions plastiques, ne quittant pas ainsi le champs d'image réparti en profondeur, les « participants » du « Chœur » se détachent de l'arrière-plan, s'émancipent, entrent dans l'espace. Eux-mêmes, ils ne deviennent pas entretemps complètement plastiques, ils gardent leur caractère de relief : les plaquettes plates, fragiles que l'artiste installe devant l'arrière-plan en rangs lâches, sont plutôt les silhouettes les empreintes des figures. Les couches de dimension d'un relief imaginaire se distinguent, l'espace afflue lentement, tendrement entre les figures et, cet afflux — comme le vent léger — fait flotter les silhouettes.
Le « Cinq garçons » est un nouveau pas vers le fond du problème. Au premier abord et du point de vue de la technique, il est la simple suite du « Chœur », il ne s'agit tout de même pas d'une variante à cinq figures de la même composition : la position plus stricte, immobile des silhouettes, la caractère fermé, concentré de la composition des figures révèlent que Schaár veut représenter ici la situation de la figure solitaire, isolée, et tâche d'atteindre ce but par une composition plus serrée et par la réduction et la concentration de la masse plastique. La figure du « Garçon debout » est étranglée, elle est aigüe, fragile, comme une lame ; sa base est un plan carré dont les proportions exagérées par rapport à celles de la masse plastique servent à traduire la solitude définitive de la figure en épingle y étant placée. Schaár a très souvent donné la même valeur plastique au vide, à l'espace nu qu'à la masse, et le premier ne faisait que souligner dans ses œuvres la présence accentuée de la dernière. Le « Garçon debout » ou le « Garçon et fille » (1965) — les phénomènes fins, fixés dans l'infini, plantés dans le vide, portent le poids terrible de l'espace quasi matériellement présent, sur leurs épaules. Au cours des années suivantes naissent des variantes différentes, mais de type voisin de cette idée plastique, dont « Au-dessous de l'arbre » (1966), « Femme assise » (1966), Coré (1966). C'est la première fois que Schaár transpose sa figure d'homme caractéristique en « grandeur nature » procédé caractérisant essentiellement sa dernière période notammement entre 1969 — premières compositions de vitrine — et la création de la « Rue », mais, non pas pour la « mesure ».
Au milieu des années soixante à part les êtres expulsés dans l'espace d'autres sujets ont également préoccupé l'artiste. Deux catégories d'œuvres représentent de nouvelles valeurs et dans l'art de Schaár et dans la sculpture contemporaine hongroise : les petites statues représentant des femmes en manteau de fourrure et les compositions en terre cuite.
La différence entre la « Femme en manteau de fourrure » (1964) et les « Femmes en manteau de fourrure » (1965) connues en deux variantes montrent, à leur tour le changement de style survenu dans l'œuvre. D'autre part ces sculptures sont des pièces particulières de genre ; elles représentent un type, un comportement caractéristique de femme, et de façon curieuse, elles soulignent en même temps les traits momentanés, mortels, liés au temps, changeant avec la mode. Quelque fois la matière de la sculpture elle-même — le plâtre peint — accentue l'effet de la fragilité, le caractère provisoire. Un des critiques de Schaár a appelé ces figures par « tanagras de la rue Váci », et cette expression frappante traduit parfaitement leurs traits

37.

fondamentaux, leur force qui anime d'une façon si fascinante la valeur momentanée du temps. La qualité soudain saisissante, qui sera vraiment impressionnante dans les compositions en terre cuite, qui se dégage, s'accentue soudain, à cette époque- là dans l'art de Schaár, est la sensibilité élémentaire qui peut transmettre des sentiments tellement vivants et frais par les traces intimes de la main modelante. Cette sensibilité — comme nous l'avons mentionné — était présente dans les premiers portraits, mais elle ne s'est manifestée avec toute sa force et toute sa richesse qu'en 1965.

Les corps de baton roulés en argile des figures couchées au lit, des amoureux ou des soldats morts, les formes bouleversées des couvertures en argile à la bordure déchirée cachant ces corps, négligent les valeurs classiques de la plastique, une chose est importante pour elles c'est que tous les mouvements de la main modelante suivent comme un séismographe, les frémissements affectifs, spirituels de l'artiste. Schaár a infiniment raccourci le chemin entre l'idée, le sentiment et leur réalisation dans l'image plastique dans ses chefs-d'œuvre souvent minuscules, tout en pouvant conserver jusqu'à la fin la haute tension, qui les a engendrés. Plus tard, par exemple, dans le cas des grandes figures en hungarocelle cette même familiarité, la liaison étroite et intime entre la pensée plastique et la réalisation peuvent être découvertes dans le caractère improvisé du modelage, dans l'application des matières inhabituelles dans la plastique, comme le fil de fer, l'étoupe, les textiles à la portée de la main, facilement utilisables.

Les changements profonds et capitaux de la sculpture de Schaár ont résidé dans la nature de son talent, dès le début de sa carrière, tout de même le tournant intervenu au milieu des années soixante a été aidé aussi par des effets extérieurs et par des coïncidences. En ce qui concerne les soit-disant effets, le mot peut tranquillement être mis entre guillemets. Même si ces « effets », — comme ceux des ouvrages de Giacometti — ont laissé pour peu de temps des traces reconnaissables, sur ses œuvres.

Il est toutefois très caractéristique et valable pour toute sa carrière artistique que même en faisant la connaissance approfondie de la sculpture de Giacometti, Schaár a trouvé l'image de ses propres problèmes, et quand elle voulait définir la place de la figure humaine dans sa relation avec l'espace, elle a reçu un certain renforcement, une justification du maître italien de Suisse. De la même manière, elle a pu reconnaître dans le monde coloré et périssable de l'Américain Marisol, sa propre exigence d'exprimer vite, en dépassant les traditions, par une familiarité sentimentale, inhabituelle, les contenus du présent le plus restreint aussi. Mais elle n'était pas inspirée tout simplement par ses prédecesseurs et par ses contemporains, mais aussi par divers effets, à partir de la mode jusqu'au cinéma. Elle-même a mentionné plusieurs fois, que les images des personnes en robe de soirée errant dans le palais baroque du film de Resnais, « L'année dernière à Marienbad », se sont identifiées au groupe lâche et solitaire des figures plantées dans l'espace du Chœur, et c'est ainsi qu'elle a commencé à appliquer le maquillage à la mode sur le visage de ses filles en hungarocelle.

Il est curieux que la correspondance, l'harmonie, souvent l'identité de sa sculpture avec la poésie surtout des années soixante de János Pilinszky, sont quasi inconnues dans la littérature ; cette parenté a été justifiée, prouvée pour la première fois seulement par leur travail édité en commun — « Espace et liaison ». Cette parenté n'a pas été crée par la connaissance mutuelle de leurs œuvres, non plus par l'intension, l'effet ou le travail commun, elle a été créée simplement par la ressemblance de quelques questions définitives tels que le voisinage de la vision du monde, et naturellement l'espace et le temps, l'atmosphère et l'expérience identiques. Si nous révoquons quelques poèmes de Pilinszky, tels que « l'Apocrif » ou « l'Epilogue », dont quelques vers correspondent quasi mot à mot aux images plastiques de Schaár, nous pouvons découvrir l'idée commune de leur art, notamment c'est que l'homme est expulsé dans l'espace, dans l'existence, il est une création frileusement solitaire ; nous allons voir aussi que leur méthode similaire a pour effet une intensité et une tension parallèles voire identiques : la densité excessive des expressions, des images chez Pilinszky, la masse des figures concentrée en épingle chez Schaár. Les figures de garçon et de fille en marche ou debout de Schaár sont « les lamelles abandonnées plantées dans le champ incandescent » dont Pilinszky parle, ses figures couchées en terre-cuite sont « les clous chauds au sable froid », et supportent « l'orage magnétique » des poèmes.

Ces correspondances palpables à beaucoup d'endroits sont restés cachées au cours des années soixante ; cette profonde parenté n'est devenue claire et pertinente qu'au moment où Schaár a adapté quelques-unes des nouvelles et anciennes poèmes de Pilinszky à sa composition la « Rue ».

C'est vers 1966-67 que l'artiste a commencé à s'occuper du monde des objets et de l'architecture qui entoure les hommes, de la relation compliquée entre la figure et l'espace curieux où l'homme vit, qu'il assimile, qui révoque en lui des souvenirs, le temps, la nostalgie. Les êtres de Schaár restent solitaires à partir de ce temps-là, mais leur solitude n'est plus tellement désepérée qu'avant. Maintenant ils sont entourés de murs, de portes, de fenêtres ; des vôutes les couvrent, des espaces s'ouvrent devant et derrière eux. Schaár a trouvé sur ce point de nouveau, un réconfort extérieur, cette fois d'une source qui était une des bases les plus fondamentales de son être, de son monde, de ses expériences : la maison de Budafok, où elle est née,

38.

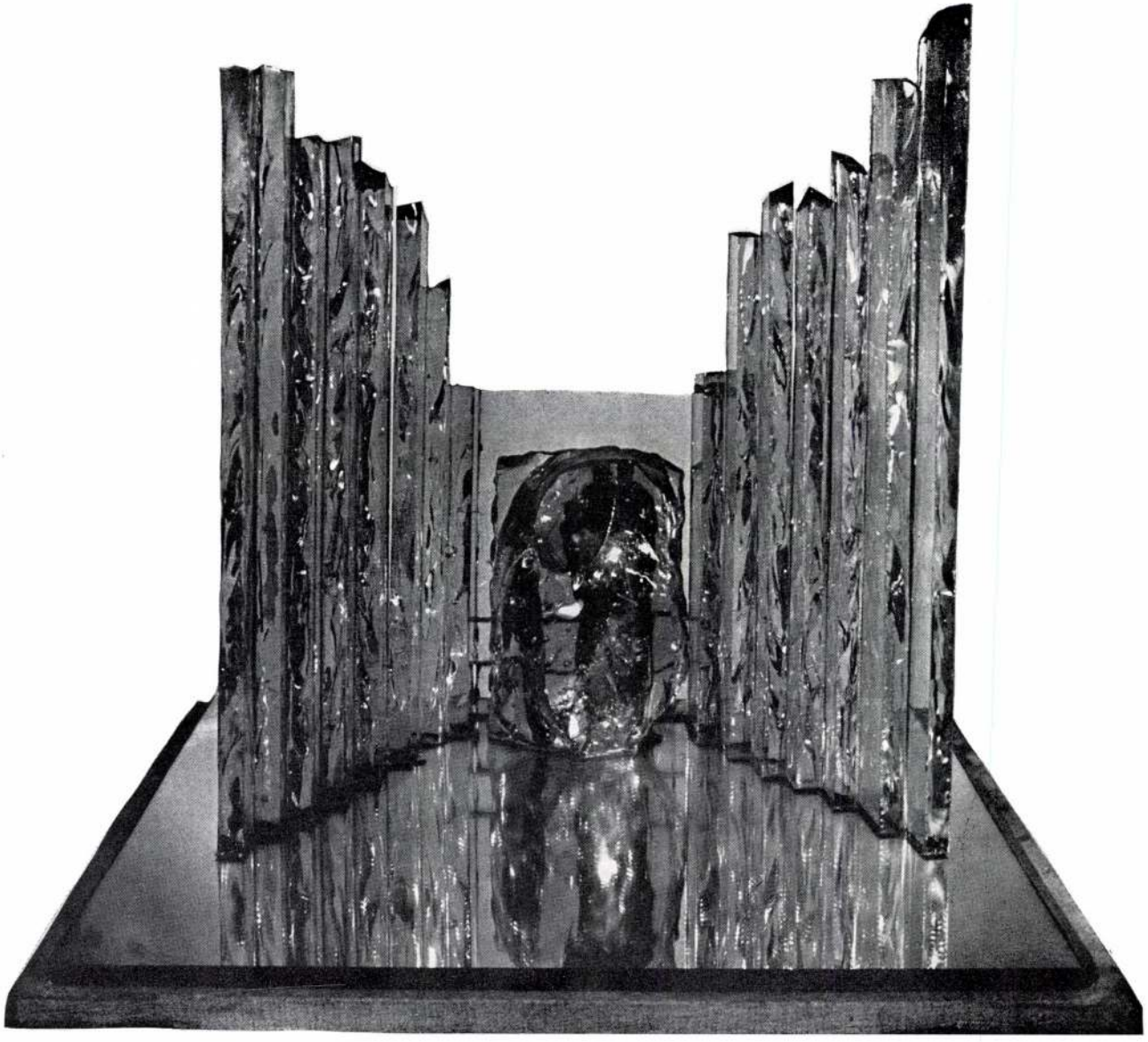

et où elle a passé toute sa vie, à l'exception des dernières années. Les portes et les fenêtres, les proportions des chambres de ce bâtiment insignifiant du point de vue architectural ont pourtant gardé le reflet pâle de l'eclécticisme du siècle passé. Cette maison signifiait pour Schaár, de façon inaperçue, l'espace et le milien naturels. Cette maison lui a fourni le prototype des maisons, cela est illustré par les chefs-d'œuvre de la dernière période, mais l'image plastique ne s'en est présentée qu'à un moment donné. « Après être rentrée, j'ai commencé la journée par faire le ménage. J'ai ouvert les fenêtres. J'ai ouvert la porte. L'air formait une masse solide dans l'espace. Je regardais les portes qui donnaient sur les trois pièces voisines. Les trois portes ont indiqué des directions différentes. Et moi, au milieu, comme un petit rien. » Les propos de Schaár n'ont pas seulement précisé la reconnaissance soudaine du problème, mais aussi ils en donnent une forme visuelle plastique, ils évoquent la composition des reliefs en bois tout comme les premiers germes des idées de l'artiste sur l'espace et ils indiquent en même temps les bases de ses œuvres ultérieures.

Dans sa nouvelle période l'essentiel est vraiment ceci : des figures fragiles comme une épingle, ou fines comme une lame se trouvent parmi les murs de la maison ou de la pièce, elles sont — sans exception — des femmes laissant des fenêtres et des portes s'ouvrir dans l'espace devant et derrière elles pour pénétrer à travers celles-là, même immobile, dans l'espace suivante, plus lointain. Une substance megnétique afflue par les murs percés d'ouvertures, et l'homme apparaît dans son point focal, dans son centre. Dans les premières compositions de ce genre, Schaár a encore mis dans l'espace des types qui ressemblent aux « Femmes en manteau de fourrure » et elle a montré par quelques gestes que ses figures ne sont pas simplement des objets dans l'espace, mais y participent, même si c'est apparemment passif : leurs souvenirs, leurs sentiments errent parmi les murs (« S'appuyant contre le mur », 1966 ; « Devant et derrière le mur », 1966). Plus tard, quand les femmes modelées sont remplacées par les silhouettes de caractère particulier déchirées de plaquettes de hungarocelle et coulées en bronze, les gestes nostalgiques disparaissent. Les figures d'homme à la silhouette effritée, ont déjà plutôt un caractère d'objet, la similitude entre elles et les murs, leur identité avec ces murs et les espaces sont plus accentuées. Le dessin irrégulier des portes et des fenêtres, la surface sensible des murs, la géométrie chancelante des espaces créent des architectures curieuses sous les yeux du spectateur : des intérieurs submergeant de souvenirs lointains, ressemblant à un rêve et pourtant profondément connu, imprégnés de souvenirs. C'est entre les murs — « comme un petit rien » — qu'apparaît la personne qui se souvient, comme une ombre qui s'envole. Depuis 1967, l'artiste a donné diverses formes à cette idée, et presque toutes en sont des chefs-d'œuvre. Le laconisme apparent des compositions plus simples — souvent on ne voit qu'un mur percé d'une fenêtre — décèle une vie intérieure cachée, inépuisablement multiple (« Mur de plomb », 1967 ; « Mur », 1968 ; « Fenêtre I. », 1968). Le contenu et l'atmosphère des œuvres se ressamblants changent selon la forme, la direction prise dans l'espace, le rythme de la proportion des fenêtres, la migration des lumières et des ombres. Là où la figure est entourée de murs, l'espace s'élargit, tout en devenant plus fermée : le dialogue entre l'individu se souvenant et le monde objectif évoquent les souvenirs, l'attirance et la tension existant entre eux affluent dans l'espace créée par l'artiste tout en restant entre ses limites, mais en maintenant la tension caractérisant l'atmosphère (« Jeune mariée paysanne », 1968 ; « Voûtes », 1969 ; « Infirmières », 1970 ; « La maison de Budafok », 1968 ; « Trois figures », 1968). Le résultat de ce processus est un espace de qualité nouvelle, inconnue jusqu'alors et dans l'art de Schaár, et dans la sculpture hongroise, où se fondent homme, objet et architecture. C'est le domaine autonome de Schaár, domaine lyrique imprégné de personnalité et profondément vécu par celle-ci. Tandis que certains constituent leur espace à l'aide des moyens plastiques tels que, la masse, la composition, la forme, — Schaár la crée de matières futiles, puériles — des empreintes de souvenirs, des lambeaux de sentiments, des rêves.

À la fin des années soixante elle a souvent plaqué une glace entre les murs, près des fenêtres et des portes, ou elle a remplacé le plancher par une glace. Ses intérieurs insolites et mystérieux sont devenus ainsi à peine compréhensibles, et encore plus mystiques. Le jeu des réflexions complexes et des reflets apparement capricieux, celui des détails se répondants, se multipliants ont élargi jusqu'à l'infini les dimensions des petits espaces de Schaár, et ce jeu a transformé en roulement timide leurs vagues d'humour. Les compositions à glace (« Entre des fenêtres », 1967 ; « Entre deux miroires », 1972) ont directement conduit Schaár aux statues de verre. Ici les éléments de l'architecture — les murs, les chambranles — sont des plaques colorées de verre, souvent de plusieurs couches : des plans verts, bleus, jaunes, transparents ou opaques de l'épaisseur. Les murs s'élèvent, ils encadrent un espace limité de l'espace infini, pourtant ce qu'ils entourent, ce qu'il y a entre eux — à l'intérieur — est incompréhensible, sans limites. Ces plans de verre indiquent les limites de l'architecture, mais ces limites sont presque symboliques comme la lumière traverse le verre, de la même manière, l'intérieur le traverse aussi. La cloison disparaît entre l'extérieur et l'intérieur, ce fait indique déjà une des intentions importantes, la direction des idées des dernières années de Schaár. Quand, vers la fin des années soixante, elle a quitté le domaine de la petite plastique,

43.

45.

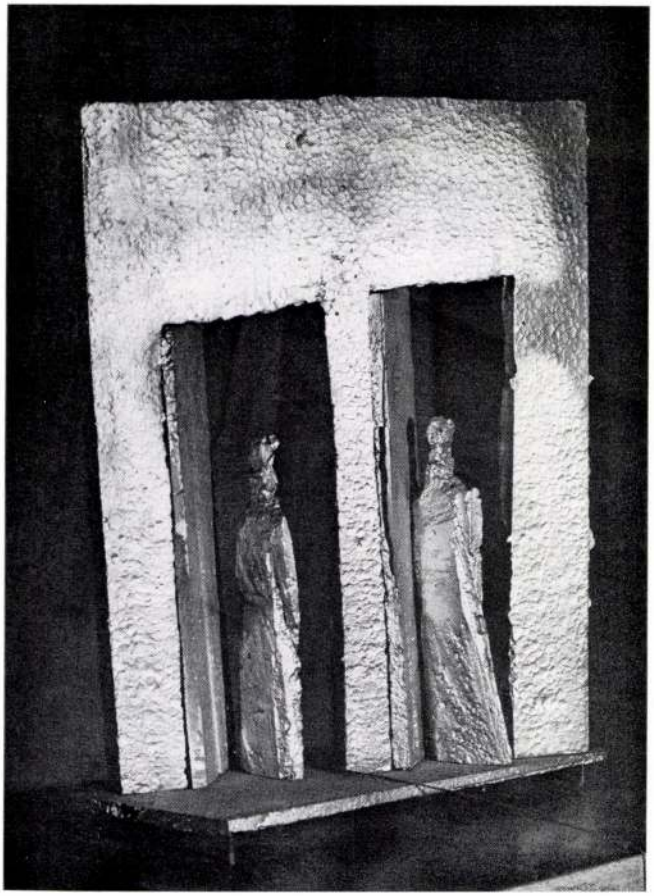

et quand elle a trouvé la grandeur « nature » pour ses statues par le « Coré » ou par la « Porte » faite pour le Symposium d'Aluminium de Fehérvár, elle avait l'idée de de laisser pénétrer les dimensions de la vie quotidienne, les proportions réelles dans les statues, en élargissant ainsi le sphère de ses statues : en leur empruntant celui de l'espace réel. Entre les chambranles bien fermés des « Portes » (1967), il n'y a pas encore de place pour le spectateur d'y entrer. La « Fille à la porte » (1970) remplit l'embrasure et elle s'installe définitivement seule — sans nous — dans son espace déterminé. Parallèlement à ceux-ci, d'autres œuvres sont nées dans l'atelier de Schaár : des figures en hungarocelle qu'elle a posées — spontanément — en haut de l'escalier (« Figure à l'escalier », 1968), entre des murs (« Entre porte et fenêtre », 1969), ou qu'elle a tout simplement appuyées contre le mur dans le coin de son atelier, elle les a mises en relation particulière entre elles, ou avec des objets et de l'espace où elle vivait, travaillait. Celui qui est jamais allé dans cet atelier, a très bien senti l'intensité improvisée de ce champs de force magnétique, de cet espace changeant sans arrêt par la suite de l'activité quotidienne de l'artiste, qui est vécue, habitée jusqu'aux moindres détails, qui ne cesse de se développer. Dans les deux grandes compositions de « Vitrine » — terminées en 1970 — le spectateur peut entrer parmi les figures de Schaár, et pendant qu'il s'identifie à elles, comme un élément vivant de la composition, il peut vivre — par la participation — l'espace, et dans celle-ci sa propre place, sa situation, son rôle, son importance plastique — plus profondément et plus réellement que par n'importe quelle contemplation. L'importance de la « Vitrine I, » c'est qu'elle réunit — précédant ainsi la récapitulation définitive, la Rue — toutes les innovations et résultats de Schaár acquis au cours des années soixante. Elle a couvert les murs du coin de la pièce donnée par des glaces, après elle a fermé ce coin par un mur de verre, par une « vitrine » formant un triangle avec la glace. Des deux côtés de la « vitrine », à l'intérieur et à l'extérieur, des figures de fille fragiles, faites en hungarocelle blanche, en plâtre et en étoupe de chanvre sont placées, dans une immobilité de rêve, l'air les entourant est aussi immobile. Mais l'espace se met à bouger : les reflets complexes des glaces rectangulaires se multiplient par la surface transparente et en même temps réfléchissante du mur de verre en biais ; ce jeu d'espace illusoire se présente sous des formes différentes à partir de chaque point de la composition, en fonction du mouvement et de la réflexion du corps du spectateur. Cette espace si simplement géométrique (triangulaire) de Schaár a définitivement changé la notion quotidienne de l'espace, elle l'a rendue mystérieuse et indéchiffrable, en même temps mystérieusement attrayante. Le caractère d'apparition improvisée des figures, l'aspect temporel accentué des matières faisant fi du temps, l'espace

de la nouvelle qualité « étourdie » par des glaces et des plaques de verre — c'est-à-dire toutes les innovations de Schaár se sont présentées sous des formes très concentrées.
La conséquence logique du changement de place et de la fusion de la plastique et de la réalité a été la « Rue » méditée pendant plusieurs années, et construite en 1974 pendant quelques semaines. Schaár a réuni toutes ses figures appuyées contre le mur de son atelier pendant des années, les copies de plâtre des portraits faits sur commande ou par plaisir, elle a coupé des embrasures de portes et de fenêtres en un bloc énorme de hungarocelle, et elle a commencé à développer la grandiose vision plastique qui se cachait derrière cette matière multiple, derrière cette masse blanche, brillant sans ombre. La grande salle de la Galerie Csók de Székesfehérvár signifiait l'espace réel auquel Schaár devait adapter son propre espace de sculpture autonome.
Un de ses principaux devoirs a été d'intégrer ces éléments étrangers en un ensemble organique. Les plaques blanches de hungarocelle ont été installées tout au long de la salle, des deux côtés d'une « rue » imaginaire, suivant une ligne un peu irrégulière. Les rencontres inégales, involontaires des murs, les entrebâillements étroits des portes ou ceux qui cachent des profondeurs, les « fenêtres » de caractère ancien, ouvertes vers l'extérieur et l'intérieur, et naturellement les mesures rapprochant celles des bâtiments réels ont évoqué l'image, le souvenir placés entre la réalité et l'imagination d'une ville étrange de demi-sommeil. On a pu voir les espaces « intérieurs » — le vide derrière les murs — à travers les fenêtres : des têtes de plâtre ont été posées sur les appuis des fenêtres (des portraits faits dès le début de la carrière), quelques fois, loin des murs, en flottant, comme des souvenirs lointains, quelques fois en premier plan, inattendu, tout près. Derrière les portes s'ouvrant lentement, et devant les « murs » se sont apparues des silhouettes minces et fragiles de jeunes femmes intégrées au fond, il y en avait une autre aussi au bout de la « Rue » donnant dans le rien, dans l'attente muette. Leur présence a — en partie — le même caractère léger, flottant, pareil à une ombre que les figures d'ombre à la silhouette effritée des petits intérieurs de bronze.
Schaár a introduit depuis des années une méthode particulière dans le modelage des grandes figures : elle a ajusté une empreinte de plâtre faite de visages et de mains humains vivants aux corps plats, à peine plastiques, pareils à un pilier, sciés du bloc de hungarocelle. La réalité quasi respirante des visages et des mains vivants a pénétré dans le monde fragile des rêves de la hungarocelle, et à partir de ce moment, le paralèlle continuel, vivant de rêves et de la réalité a dominé l'espace. Ce fait a été souligné par des fragments de la réalité incroduits dans les compositions qui, par leurs couleurs, par leur caractère périssable et vulgaire, en un mot par des moyens « antisculpturels » ont tellement renforcé le rayonnement impressionnant de l'œuvre : la couronne de fleurs artificielle de la fiancée, la fleur mauve de textile appliquée à la robe du portrait de Hugonnay, un bijou à la mode autour du cou d'une fille. La « Rue » de Schaár n'a tout de même pas été faite pour être regardée, mais pour qu'on entre dans son espace, qu'on en suive la ligne irrégulière, pour qu'on engage un dialogue avec son monde, en ralentissant la promenade. Et, en effet, le contenu de la « Rue », le monde de l'homme et de l'espace, la présence et l'absence, la réalité et le rêve, ce monde rempli de souvenirs et de nostalgies ne s'ouvre devant le spectateur que par ce mouvement réel, il n'est possible de l'assimiler, de le vivre que par ce moyen. Un des critiques de Schaár a appelé la « Rue » monument qui s'effrite.
La relation entre ces deux mots contradictoires précise mieux qu'aucune analyse les principes particuliers de son art : la fragilité et la force, l'image plastique sublime et la réalité matérielle qu'elle a unies en un ensemble sans pareil dans ses statues. Elle a présenté la Rue quelques mois avant sa mort, au musée de Lucerne aussi, et le fait qu'elle devait adapter ses idées à un nouveau milieu, à une espace de mesures et de forme différentes, indique clairement : son œuvre de synthèse et ses méthodes avaient encore beaucoup de réserves.
Son œuvre finit avec sa mort soudaine, mais ce fait aussi paraît si temporaire. L'effet visible de ses œuvres se présente peu, seulement dans les œuvres de jeunes sculpteurs surtout au milieu des années soixante (Tamás Asszonyi, Enikő Szőllőssy). Mais c'étaient ses œuvres mystérieuses à avoir donné des éclaircissements à la sculpture hongroise, sur la question de savoir quelle intensité l'espace possède, combien il est différent de l'espace habituel, combien le poids et l'attirance magnétique du vide est grand, quel rayonnement sentimental les objets peuvent avoir. Les portes de la « Rue » sont ouvertes même au sens figuré.

MÁRTA KOVALOVSZKY

CATALOGUE

1. MA MÈRE, 1925
pierre artificielle, 32 cm
Musée István király, Székesfehérvár

2. TÊTE D'ENFANT (GARÇON), autour de 1926
plomb, 30 cm
propriété de Pál Vilt

3. TÊTE D'UNE PETITE FILLE, 1939
bronze, 26,5 cm
Galerie Nationale, Budapest

4. NU AVEC UNE CHAISE, 1949-59
bronze, 10 cm
propriété de Pál Vilt

5. CONVERSATION, 1949
galvanoplastie, 18 × 11 × 11 cm
propriété de Pál Vilt

6. DÉSOLATION (NU), 1950
bronze, 7,5 cm
propriété de Pál Vilt

7. CAPRICORNE, autour de 1960
bronze, 17 × 32,5 cm
propriété de Pál Vilt

8. BAIES, 1962
bronze, 32 × 39 cm
propriété de Pál Vilt

9. VIEILLESSE, 1963
galvanoplastie, 42 × 31 cm
propriété de Pál Vilt

10. TAMISIER, 1963
galvanoplastie, 27 × 42,5 cm
propriété de Pál Vilt

11. PROJET DE MONUMENT, 1963
bois, bronze, 31 cm
Musée István király, Székesfehérvár

12. SEUL (SITUÉ), 1964
terre cuite, 25 × 18,5 cm
propriété de Pál Vilt

13. SUR LE SOL, 1964
bronze, 18 × 25 × 16 cm
propriété de Pál Vilt

14. IRÈNE PSOTA, 1964
plomb, 61,5 cm
Musée István király, Székesfehérvár

15. FEMMES EN MANTEAU DE FOURRURE, 1964
bronze, 20, 18,5 et 19 cm
Musée István király, Székesfehérvár

16. MAINS, 1964
plâtre, 44 × 25 cm
propriété de Pál Vilt

17. GARÇON DEBOUT, 1965
bronze, 26 cm
Musée István király, Székesfehérvár

18. GARÇON ET FILLE, 1965
bronze, 22 et 23 cm
Musée István király, Székesfehérvár

19. SOLDATS MORTS, 1965
bronze, 33 × 48 cm
Musée István király, Székesfehérvár

20. FEMMES EN MANTEAU DE FOURRURE I, 1965
plâtre, 51 cm
propriété de Pál Vilt

21. MIHÁLY KÁROLYI, 1965
bronze, 70 cm
propriété de Mme Katinka Károlyi

22. BUSTE DE GARÇON, 1965
plâtre, 71 cm
propriété de Pál Vilt

23. AMOUREUX, 1965
terre cuite, 25 × 15 cm
propriété de Pál Vilt

24. 1944 — BUDAPEST, 1965
aluminium, bronze, 60 cm
propriété de Pál Vilt

25. APPUYÉE CONTRE LE MUR, autour de 1966
bronze, 21 cm
propriété de Pál Vilt

26. DEVANT ET DERRIÈRE LE MUR, 1966
bronze, 22,5 cm
propriété de Pál Vilt

27. SOUVENIR, 1967
bronze, 22 × 56 cm
propriété de Pál Vilt

28. CHAISES (L'HISTOIRE D'UNE RELATION) 1-13, 1967-72
bronze, 9-11 cm
Musée István király, Székesfehérvár

29. JEUNE MARIÉE PAYSANNE (FIGURE ENTRE DES PORTES), 1968
bronze, 30 cm
propriété de Pál Vilt

30. TROIS FIGURES, 1968
cuivre, bronze, 28,5 × 14 × 27 cm
propriété de Pál Vilt

31. TROIS MURS, 1968
bronze, cuivre, 38,5 cm ; 35,5 cm et 34 cm
Musée István király, Székesfehérvár

32. MAISON DE BUDAFOK, 1968
bronze, 42 cm
propriété de Pál Vilt

33. ESPACE TRANSLUCIDE, 1969
bronze, verre, 35 cm
propriété de Pál Vilt

34. ENTRÉE DE CAVE AVEC FIGURE (PORTE DE CAVE), 1969
bronze, cuivre, 19 cm
Musée István király, Székesfehérvár

35. ESPACE INTERIEUR, 1969
verre, bronze, 30 cm
Musée István király, Székesfehérvár

36. MIROIR DE BRONZE, 1969
verre, bronze, 34,5 × 44 × 31,5 cm
propriété de Pál Vilt

37. MAISON DE VERRE, 1969
verre, bronze, 23 cm
propriété de Pál Vilt

38. LE CHATEAU DE LA BARBE BLEU, 1970
verre, bronze, 57 × 53 × 48,5 cm
Musée István király, Székesfehérvár

39. PERSPECTIVE DE BRONZE
(ESPACE INTERIEUR), 1972
bronze, 33 × 40,5 cm
Musée István király, Székesfehérvár

40. DEVANT L'ARMOIR, 1972
bronze, verre, 22 × 27 × 16 cm
Musée István király, Székesfehérvár

41. BUFFET, 1972
bronze, verre, 40 × 40 cm
propriété de Pál Vilt

42. À LA FENÊTRE, 1972
aluminium, 58 × 31 × 18 cm
propriété de Pál Vilt

43. ENTRE DEUX MIROIRES, 1972
bronze, verre, 24 × 25 × 20 cm
Musée István király, Székesfehérvár

44. VITRINE, 1973
cuivre, verre, miroir, 20 × 35 × 30 cm
Musée Janus Pannonius, Pécs

45. INFIRMIÈRES, 1974
aluminium, 35,2 cm
Musée István király, Székesfehérvár

PHOTOS
GELENCSÉR, Ferenc
(11, 14, 18, 19, 28, 31, 35, 38, 43, 45)

SZABÓ, Mihály—WAHR, János
(2, 5, 12, 25, 20, 22, 30, 33, 37)

Az **N&n** galéria tisztelettel meghívja
Önt és barátait
2003. október 29-én, szerdán 18 órára

Schaár Erzsébet

• 1908 – 1975 •

című kiállítására.

megnyitja:
Kovács Péter
művészettörténész

galéria N&n

A kiállítás megtekinthető:
2003. november 23-ig

Timár Árpád
MTA Művészettörténeti Ki.
Úri utca 49.
BUDAPEST
1014

NYOMTATVÁNY

SCHAÁR ERZSÉBET

hajo GALÉRIA
OCTOGON
SOROS ALAPÍTVÁNY
HTSART
ÉPÍTÉSZFÓRUM
BESZÉLŐ

2003 10 28 / 2003 11 23

Schaár Erzsébet

• 1908 – 1975 •

1065 Budapest, Hajós utca 39. tel., fax.: /+ 36 1/ 332 18 83, 302 45 96 http://www.nagyballint.hu

Megérezte, hogy a szobrászat nagy kérdései már nem a kisplasztikában dőlnek el, és hogy megváltozott a művészet társadalmi szerepe, az intérieurből áttevődött az utcára, a kirakatokba, az öltözködésbe, a film- és szinházművészetbe.

Néray Katalin - Scaár Erzsébet műcsarnoki kiállitása; Képzőművészeti Almanach 3; 37. l.

A döntő lökést Giacomettitől kapta, ő is utcai jeleneteket, embercsoportokat kezdett mintázni /Bundás nők, Fiatalok/. Egyetlen dolog érdekelte - a dolgok behatolésa térbe, szemben Henry Moore törekvéseivel. Bár letért Giacomatti útjáról, alapkoncepciója ugyanaz maradt.

Néray Katalin - Scaár Erzsébet műcsarnoki kiállitása; Képzőművészeti Almanach 3; 37.l.

Schaár Erzsébet

Belsőtér, 1969-1970. üveg. 40×50×50 (regn.)
Mélyülés, 1970. üveg, 30×40×40

I. Nemzetközi Kisplasztikai Bizmiálé,
Múcsarnok, 1971.

Schaár Erzsébet

Három fújma térben, 1968. vér 30×28×28

Fújmás térben, 1969. vér, 36×38×30

I. Nemzetközi Kisplasztikai Biennálé, Miskolc), 1971.

Szabó Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész

Hazánk felszabadulásának 14. évfordulójának alkalmából Érdemes Művész címmel tüntették ki.

Szocialista Művészetért, 1972. máj.

Schaár Erzsébet, szobrász

A Mohácson felállításra kerülő
Petőfi-bronz-mellszobrot kéziti.

— : Szobrok bölcsője 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1973. febr. 24.

Schaár Erzsébet

Kotrász

„Petőfi dombornui"

" (repro)

(d.m.): Schaár Erzsébet, Petőfi dombornüve

Nők Lapja, 1973. aug. 4. – 20 oldal.

Schaár Erzsébet
szobrára

Nemrég avatták fel Mohácson,
egy valamikori fogadó falánál
Schaár Erzsébet szobrászművész Petőfi-
emléktábláját, ugyanis ebben a foga-
dóban pihent meg a költő.

(d. m.): Schaár Erzsébet Petőfi-domborműve
Vörös Csillag, 1973. ~~július~~ aug. 4 – 20 oldal

Schraár Erzsébet
nohran

Méltatlás

Vadas József: Villány 1973.
Müvészet, 1973.szeptember - 40.oldal

Schaár Erzsébet
szobrász

A pécsi néptáncban látható
a művész alkotásai.

Romváry Ferenc: Pécs - a muzeumok városa.
Művészet, 1973. szeptember - 33.oldal

Schaár Erzsébet

Áhetsző tér II. 1969. Színes üveg, grafit és tükör. 35 cm. (színes!)

Képzőművészeti Almanach 3, Corvina 1972, 36-37. l. közt

Schaár Erzsébet

műve:

„Radnóti Miklós," 1969. XIII. Radnóti Miklós utca 1. 53. sz. reprodukció.

Székely András: A száféves Budapest szobraiból. Budapest, 1972

291

1963
Emlékmüterv
Projet de Monument
Denkmalentwurf

1964
Psota Irén
Irén Psota
Irén Psota

1964
Bundás nök
Femmes en manteau de fourrure
Frauen in Pelz

1965
Álló fiú
Garçon debout
Stehender Knabe

1965
Halott katonák
Soldats morts
Gefallene Soldaten

1966
Fal előtt, fal mögött
Devant mur, derrière mur
Vor der Wand, hinter der Wand

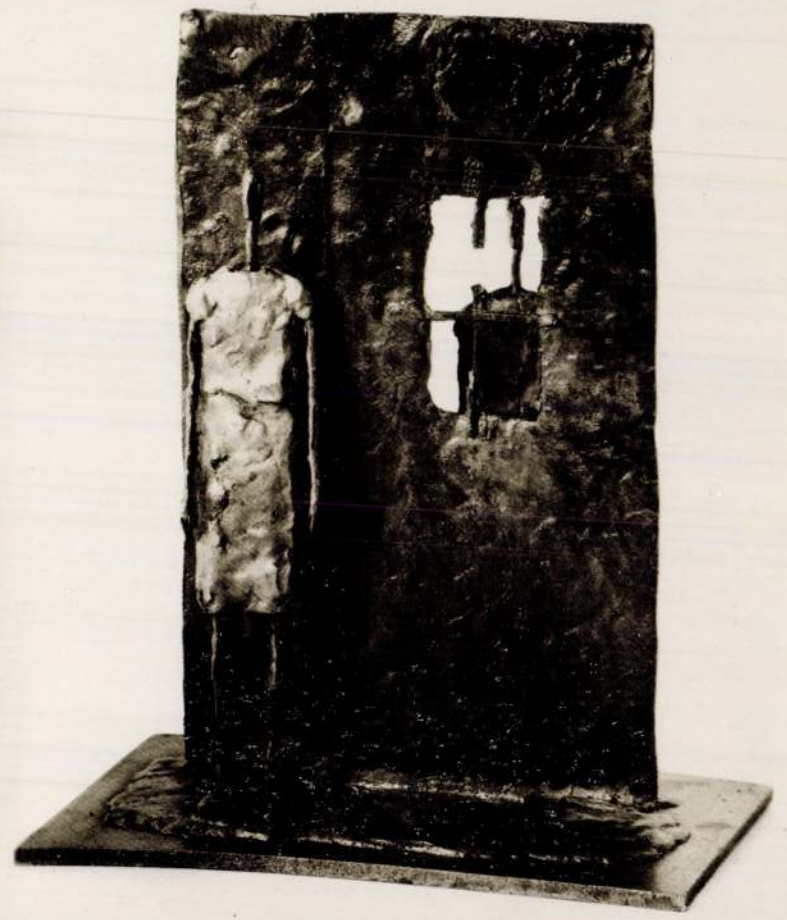

1972
Bronz perspektiva (Belső tér)
Perspective en bronze (Intérieur)
Perspektive in Bronze (Innenraum)

1972
Két tükör között
Entre deux glaces
Zwischen zwei Spiegeln

Schaár Erzsébet /1908-1975/

V. Budapesti Nemzetközi Kisplasztikai Kiállítás
Ve Exposition Internationale de la Petite Sculpture de Budapest
V. Budapester Internationale Kleinplastikausstellung

Budapest-Műcsarnok, június 20–szeptember 27

'81

A XX. századi magyar szobrászművészet egyik legsajátosabb, legegyénibb hangú alkotója volt Schaár Erzsébet. Munkássága változatos, mindig megújulni, gazdagodni képes alkotói tevékenységet tükröz. Első jelentős portrészobrát 1925-ben készítette édesanyjáról. Érzékenység, lírai megfogalmazás, a legkarakteresebb vonások kiemelése jellemzik valamennyi portréját, így *Psota Irén* színművésznőről készült ólomszobrát is. Ez a szobrászati műfaj élete végéig foglalkoztatta, s híres *Utca* c. térkompozíciójában jelentős helyet kaptak ezek az alkotások, elhelyezve egy-egy kiemelten fontos nyílásban, ablakban. Érdekes együttest jelentenek munkásságában azok a kisplasztikák, amelyek penge vékonyságú figurákon keresztül közölnek nagyon fontos, nagyon lényeges tartalmakat, viszonylatokat (*Álló fiú, Bundás nők*). A negyvenes években kezdett el kisméretű dombormûveket mintázni. Ennek a csoportnak megrendítő záró darabja a *Halott katonák* c. alkotása (1965), ahol az értelmetlen pusztulás, a háború áldozatainak kevés eszközzel mintázott megrendítő kettőse ébreszt tiltakozást, cselekvési vágyat a béke megőrzésére. Az elnagyoltan jelzett figurák, a sivár környezet fokozza a tartalmi-gondolati mondanivaló hatását. Ehhez a gondolatkörhöz tartozik *Emlékműterve* (1963) is. Aknaszaggatta nyíláson egy könyörgő, tenyérrel kifelé fordított kézfej nyúlik ki; a fának és bronznak együttes alkalmazása csak erősíti ennek a háború elleni tiltakozásnak, mementónak erejét. A hatvanas évek közepén kezdett el foglalkozni a falaknak, ajtóknak, belső tereknek világával. Először alakjait helyezte különböző térviszonylatokba, majd egyre céltudatosabban csak a térnek, a szerkezetnek, ezek erejének és emberre ható létének problémája izgatta elsősorban. Felhasználta a bronzot, az üveget, majd végül a tükröt. Döbbenetes eredményeket ért el. Ezek a kompozíciók szinte szétvetették környezetüket, egyre nagyobb teret kívántak maguknak. S ekkor, az 1970. évi Műcsarnokban rendezett gyűjteményes kiállításán jelentek meg nagyméretű, hungarocellből épített térkompozíciói. A hatás óriási volt. Ezek a terek, eg...iáshoz szervesen kapcsolódó együttesek megteltek azokkal a figurákkal, amelyeknek testét egy-egy hasáb jelezte, a kóchajjal ékesített fejeket és kezeket viszont naturális hűséggel mintázta, eszünkbe juttatva azt az örök igazságot, hogy a fejnek, a gondolkodásnak, a személyiséget jelentő arcnak és a dolgozó, cselekvő kéznek ereje együttese határozza meg az alkotó embert, az egész világ képét. Ennek a monumentális szobrászati periódusnak legismertebb, megvalósításra került darabja a tihanyi Biológiai Kutatóintézet kertjében felállított kétalakos mészkő kompozíciója. Volt egy kedvelt, hosszú időn keresztül visszatérő témája, a *Székek* (1967—73). Alcímül az „Egy kapcsolat története'' gondolatot jelölte meg. Végigvezet a békésen egymás mellett álló székektől a széképítmény, majd a szétcsúszás, egymásba dőlés, végül megsemmisülés fázisain. Tizenhárom kis remekmű, tizenhárom — emberi kapcsolatokat, viszonylatokat szimbolizáló gondolat. Ez az érzékenység, elvont gondolkodás is sajátja volt Schaár Erzsébetnek. Ebben az időben, a hetvenes évek elején külföldi sikerek is kísérték pályáját (Middelheimben, Würtzburgban, Bécsben mutatták be alkotásait), több művét vásárolták meg jelentős közgyűjtemények. 1974-ben nyílt meg a székesfehérvári Csók Képtárban az életművét összefoglaló kiállítása. Itt építette fel az Utcát, elhelyezve ebbe a térrendszerbe mindazt, amelyet fontosnak tartott eddigi munkásságában. Tele volt további tervekkel, elképzelésekkel, új kifejezési lehetőségek kutatását kereste. S ekkor, legtermékenyebb periódusában, alkotói ereje teljében halt meg 1975-ben. Az V. Budapesti Nemzetközi Kisplasztikai Kiállítás keretében bemutatásra kerülő egyéni tárlata méltó módon képviseli a XX. századi magyar szobrászat legjobb eredményeit.

L' une des artistes au ton le plus individuel, le plus spécifique de l'art sculptural hongrois du XXe siècle a été Erzsébet Schaár. Ses œuvres reflètent une activité variée, capable de se rénover et de s'enrichir continuellement. Sa première pièce d'importance, exécutée en 1925, était une statue-portrait représentant sa mère. Chacun de ses portraits est caractérisé par la sensibilité, par une formulation lyrique, la mise en relief des traits les plus caractéristiques, comme c'est notamment le cas de sa statue en plomb modèle de l'actrice *Irén Psota*. Ce genre de sculpture l'occupa jusqu'à la fin de sa vie, et dans sa fameuse composition spatiale intitulée *La rue*, des créations de ce genre y obtinrent une place très importante, disposées à une fenêtre, ou à tout autre orifice d'importance particulière. Ces plastiques, qui communiquent, au moyen de figures minces comme des lames, un contenu et des rapports essentiels et importants (*Garçon debout, Femmes en manteau de fourrure*) représentent un ensemble intéressant dans ses œuvres. C'est dans les années quarante qu'elle se mit à modeler des petits reliefs. La pièce de clôture émouvante de ce groupe est l'œuvre intitulée *Soldats morts* (1965), où la destruction insensée et les victimes de la guerre modelés par des moyens simples éveillent la prostestation et volonté d'agir pour la sauvegarde de la paix. Les figures indiquées grossièrement dans un environnement dénudé augmentent l'effet du commentaire de contenu. C'est à cette sphère d'idées que se rattache son *Projet de Monument* (1963) aussi. D'une fente provoquée par l'explosion d'une mine sort une main qui, la paume tournée, s'étend en suppliant et l'emploi simultané du bois et du bronze ne fait qu'accélérer la force de cette protestation, de ce mémento contre la guerre. C'est au millieu des années 60 qu'elle commence à s'occuper du monde des murs, des portes et des espaces intérieurs. D'abord, elle dispose ses figures dans divers rapports spatiaux, puis, de plus en plus consciemment, c'est l'espace, la structure, leur force et effet sur l'homme qui la préoccupent en premier lieu. Elle utilise le bronze, le verre et finalement, le miroir. De la sorte, elle parvint à des résultats percutants. Ces compositions semblent vouloir briser leur environnement, pour revendiquer toujours plus d'espace. Puis, à son exposition organisée en 1970 à la Galérie d'Art, apparaissent ses compositions spatiales de grandes dimensions, construites en matière synthétique. L'effet fut immense. Les espaces, les ensembles se joignant intégralement l'un à l'autre, étaient remplis de figures dont le corps n'était indiqué que par une bûche, mais dont les têtes ornées de cheveux de filasse et les mains étaient modelées avec une fidélité naturelle, rappellant l'éternelle vérité que c'est la force, l'ensemble composé par la tête, la pensée, le visage représentant la personnalité et la main agissante, qui détermine l'homme créateur, l'image du monde entier. La pièce la plus connue de cette période sculpturale monumentale est la composition à double figure, en pierre calcaire, érigée dans le jardin de l'Institut des Recherches Biologiques de Tihany. L'artiste avaint un thème favori, reparaissant pendant longtemps: *les Chaises* (1967—73), dont elle a énoncé l'idée en lui donnant le sous-titre l'Histoire d'un rapport. Elle part de chaises paisiblement disposées côte à côte, jusqu'à une édifice en chaises, pour aboutir, par les phases de la décomposition et de l'écroulement, jusqu'à l'anéantissement. Treize petits chefs-d'œuvre — treize pensées symbolisant des rapports, des relations humaines. Cette sensibilité, ce mode de penser abstrait étaient propres à Erzsébet Schaár. Dans cette période, au début des années soixante-dix, des succès à l'étranger ont également accompagné sa carrière (ses œuvres ont été présentées à Middelheim, à Wurzbourg, à Vienne) et plusieurs de ses sculptures ont été achetées par d'importantes collections publiques. C'est en 1974 que fut inaugurée, à la Galerie Csók de Székesfehérvár son exposition résumant l'œuvre de sa vie. C'est là qu'elle a construit la Rue, en disposant dans cet espace tout ce qu'elle considérait comme important parmi ses travaux. Elle était pleine de projets et d'idées nouvelles, et recherchait de nouvelles possibilités d'expression. Et c'est au cours de la période la plus féconde de sa vie, en plein épanouissement de ses forces créatrices, qu'elle disparut en 1975. Son exposition individuelle, présentée dans le cadre de la Ve Exposition Internationale de la Petite Sculpture de Budapest représente dignement les résultats de la sculpture hongroise du XXe siècle.

E rzsébet Schaár war eine der markantesten Persönlichkeiten der ungarischen Bildhauerei des 20. Jahrhunderts, ein Künstler von unverwechselbarer individuellen Note. Ihr mannigfaltiges Lebenswerk zeugt von ständiger Erneuerung und Bereicherung ihrer Kunst. Sie schuf ihre erste bedeutende Porträtbüste 1925 von ihrer Mutter. Sensibilität, lyrischer Ton, die Hervorhebung der charakteristischen Züge kennzeichnen alle ihre Bildnisse, unter anderem auch die Bleiplastik von der Schauspielerin *Irén Psota*. Dieses Genre beschäftigte die Künstlerin bis zu ihrem Lebensende, und in ihrer berühmten Raumkomposition *"Strasse"* bekamen diese Werke zusätzliche Bedeutung, indem sie in einigen betont hervorgehobenen Öffnungen oder Fenstern aufgestellt wurden. Eine interessante Gruppe stellen unter den Kleinplastiken von Erzsébet Schaár einige klingenschmale Figuren dar, denen sie sehr wichtige, wesentliche Inhalte anvertraute (*"Stehender Knabe", "Frauen in Pelz"*). In den vierziger Jahren begann die Künstlerin kleinformatige Reliefs zu modellieren. Das ergreifende Schlusstück dieser Gruppe sind die *"Gefallenen Soldaten"* (1965). Mit knappen Mitteln werden hier die Opfer der sinnlosen kriegerischen Zerstörung vergegenwärtigt, die in den Leuten Protest erweckt und ihren Tatendrang zur Erhaltung des Friedens aktiviert. Die summarisch angedeuteten Figuren und ihre öde Umgebung steigern die Wirkung der Aussage. Zu diesen Gedankenkreis gehört auch der *"Denkmalentwurf"* (1963). Durch eine Öffnung, die offensichtlich von einer Mine aufgerissen wurde, reicht eine Hand mit dem Handteller nach aussen flehend heraus; die Kraft dieses Mementos, dieses Protestes gegen den Krieg gewinnt an Spannung durch den Kontrast des Holzes und der Bronze. Mitte der sechziger Jahre begann sich die Künstlerin mit der Welt der Wände, Türen und der Innenräume zu beschäftigen. Zuerst stellte sie ihre Figuren in unterschiedliche Raumverhältnisse, um dann immer bewusster den Problemen des Raums, der Struktur, sowie deren Kraft und Wirkung auf den Menschen nachzugehen. Sie verwendete Bronze, Glas und schliesslich Spiegelglas , wobei sie erstaunliche Ergebnisse erzielte. Diese Kompositionen schienen ihre Umgebung zu sprengen und nahmen immer grösseren Raum für sich in Anspruch. An der Kollektivausstellung im Jahr 1970 in der Kunsthalle in Budapest trat sie mit grossformatigen Raumkompositionen aus Hungarozell vor die Öffentlichkeit. Die Wirkung war überwältigend. Diese Räume, diese organisch aneinandergeknüpften Einheiten füllten sich mit Figuren, deren Körper nur durch Prismen angedeutet, jedoch ihre mit Werghaar bedeckten Köpfe und ihre Hände mit grösster Naturtreue geformt waren. Sie riefen die ewig gültige Wahrheit ins Gedächtnis, dass der schöpferische Mensch und sein Weltbild durch den Kopf, also den Gedanken, durch das für die Persönlichkeit stehende Gesicht und durch die Kraft der arbeitenden, betriebsamen Hände bestimmt wird. Das bekannteste Stück dieser Reihe ist eine zweifigurige Kalksteinkomposition im Garten des Biologischen Forschungsinstituts in Tihany. Erzsébet Schaár hatte ein wiederholt aufgegriffenes Lieblingsthema, die *"Stühle"* (1967—1973). Im Untertitel bezeichnete die Künstlerin diese Folge als "Geschichte einer Beziehung". Der Bogen reicht von den friedlich nebeneinanderstehenden Stühlen über aufgestapelte Stühle und über die Phasen des Auseinandergleitens und der Zueinanderneigung bis zur Vernichtung. — Dreizehn kleine Meisterwerke, dreizehn Gedanken als Symbole von menschlichen Beziehungen. Sensibilität und abstraktes Denken zeichneten Erzsébet Schaár in hohem Masse aus. Anfang der siebziger Jahre hatte sie Erfolge auch im Ausland, wo ihr Ausstellungen gewidmet wurden (Middelheim, Würzburg, Wien), und mehrere ihrer Werke gelangten durch Ankauf in öffentliche Sammlungen. Im Jahr 1974 war an der Kollektivausstellung in der Galerie Csók in Székesfehérvár ihr ganzes Lebenswerk repräsentiert. Hier baute sie die "Strasse" auf und unterbrachte in diesem Raumsystem all das, was sie in ihrem Schaffen als wichtiges Ergebnis betrachtete. Voller schöpferischer Pläne und Ideen, auf der Suche nach neuen Ausdrucksmöglichkeiten starb sie 1975, in ihrer fruchtbarsten Schaffensperiode, auf der Höhe ihrer Schaffenskraft. Die Erzsébet Schaár gewidmete Schau im Rahmen der V. Internationalen Ausstellung für Kleinplastik in Budapest vermag die ungarische Bildhauerei des 20. Jahrhunderts würdig zu vertreten.

1967—1972
Székek (Egy kapcsolat története)
Chaises (L'Histoire d'un rapport)
Stühle (Geschichte einer Beziehung)

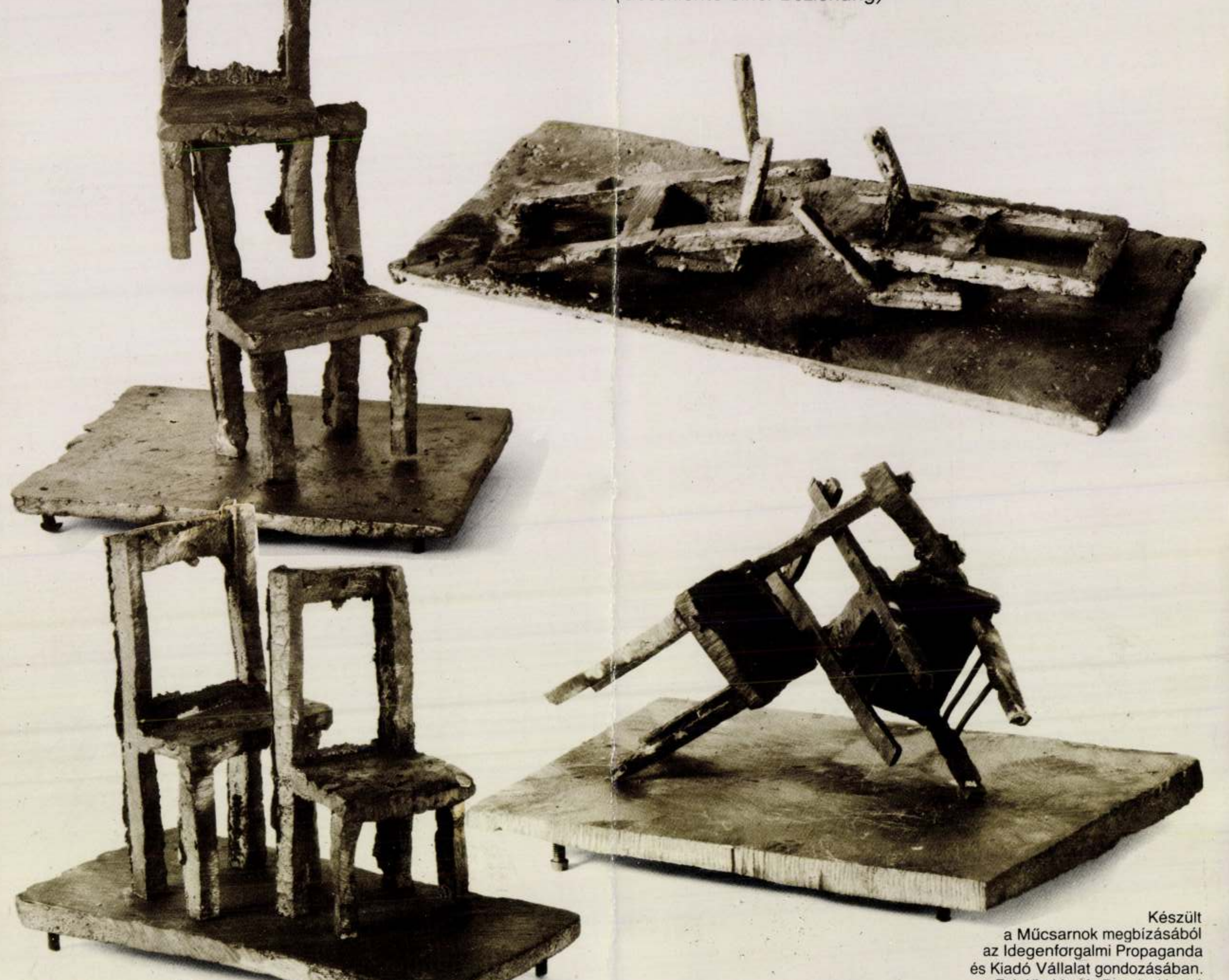

A címlapon: *Három fal, 1968*
Sur la couverture: *Trois murs, 1968*
Titelblatt: *Drei Wände, 1968*

Készült
a Műcsarnok megbízásából
az Idegenforgalmi Propaganda
és Kiadó Vállalat gondozásában.
Felelős kiadó: *Teszár József*
Foto: *Török László*
Grafika: *Komonczy Csaba*

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész 4.) Folytatás

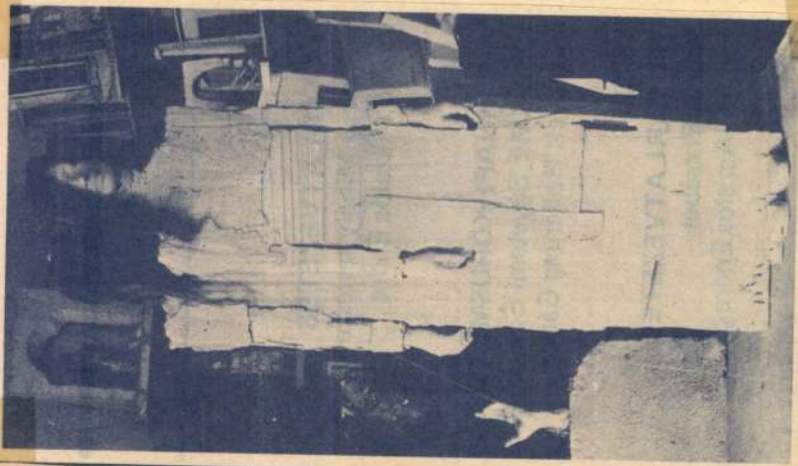

Részlet Schaár Erzsébet műtermében

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. szeptember.

Schaár Erzsébet
alkotása Goldmann György szobrász-
művész emlékkiállítása.

Magyar Hírlap 1972/150 Gold.

Schaár Erzsébet

Az ablak-motivum ujabb előfordulásai a magyar müvészetben pszichikailag főként a két világhaboru közötti, magánytól menekvő életérzés tartalmának a kifejezései, mint pl. Kokas festményeim, Schaár szobrain.

Aradi Nóra: Szcialista képzőművészet jelképei
Kossuth Könyvkiadó/Corvina Kiadó 1974 37.old.

2) Schaár Erzsébet

szobrán

1966-os szekesfehérvári kiállítása.

Utcai jeleneteket, embernoportokat

mintáz, a tér problémája izgatja.

Képzőmű v. Almanach S. 37.

Corvina 1972.

Schaár Erzsébet

A pécsi Kisplasztikai Biennálé (1969. X. 5. – XI. 9.) egyik díjnyertese.

Népszövetségi Almanach 3, Corvina 1972, 61. l.

Schaár Erzsébet

szobrán

~ díjat nyert a Pécsi Kisplasztikai

Biennálén. /1969/

Képzőmův. Almanach 3. 60.

Cosvina 1972

Schaár Erzsébet

"Fehér árnyak" cimmel Vadas József számol be a müvész kiállitásáról, a székesfehérvári Csók István Képtárban. "Csupa halott az panoptikumában. Magyarországnak ezideig nem volt nemzeti pantheonja, most Schaár Erzsébet megcsinálta a maga módján"
Bartók Béla, Kodály Zoltán, Móra Ferenc, Szabó Lőrinc szobrait emliti meg, egy-egy jellemző, -az élő mesterekre vonatkozó- megjegyzéssel, kidomboritva ezzel a müvész alkotásait. A gipszportrék mellett, egy márványból faragott gyermekfejre hivja fel a figyelmet, mely a müvész klasszicista korának idejét jelzi.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. juli. 6.
XVIII. évf. 27. sz. 12. lap.

élet

Schaár Erzsébet

A huszas-harmincas évek lágyan modellált arcképeire és aktjaira emlékezve, melyek a magyar klasszcizmus modorában készültek, beszél a müvész mai alkotásairól, a téglaformáju testekről, de ugyanakkor a mértani idomok mellett az élő modellekről készitett arcok, a kezek, sőt még a cipő is "megtévesztően valódiak." Majd rátér a hatvanas években mintázott "pálcikavékony lábakkal, gyertyalobogásu nyakkal, fodrozódó drapériákkal remegő figuráira," melyek Giacometti hatására keltek "életre". Ezután következtek a magányt, az egyedüllétet, a szorongást kivetitő müvek. A kalitkába helyezett ülő, vagy álló alakok, elzárva a világtól, amit a nyitott ajtó, vagy ablak sem enyhitett.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. juli 6. XVIII. évf. 27. sz. 12. lap.

Schaár Erzsébet

Az ujabb motivum a tükör, mint a székesfehérvári tárlat is mutatja: tükrös kompozíciókkal indul. „A müvész első közölnivalója: megakarja osztani szorongásait. A térbe állitott figura mögötti tükörképben, már ott van a társ." Majd a kritika megállapitja, hogy mennyire nem tudott belenyugodni, "megbékélni az egzisztencializmus szubjektumfelfogásával, azt a mostani kiállitáson szereplő főmüve mutatja."
A korábban készitett, különálló müveit egymás mellé állitotta, házak ból utcát, házsort alakitott, "a közös utcában már ott a lehetőség, hogy a fehér árnyak alakot öltsenek, hogy a magukra hagyott, magányban élő emberek összetalálkozzanak."

Élet és Irodalom, Bp. 1974. juli. 6. XVIII. évf. 27. sz. 12. lap.

Schaár Erzsébet

Áttetsző tér. 1969. Színes üveg.
Belső tér. 1969. Színes üveg.
Virakat előtt. 1970. Hungarocell és gipsz.
Vinu és benn. 1967. Alu mínium és bronz. 220 cm.

Képzőművészeti Almanach 3, Corvina 1972

Schaár Erzsébet

A pécsi országos kisplasztikai biennálén „Tér" c. műve szerepelt. (említve.)

Tárlatról-tárlatra.

1971. X. 31. TV. 14 20/12/Kj

L: Pais Lóránt

Rózsa Gyula: Családi gyűjtemény

15

Népszabadság, Bp. 1981. jún. 28.

Hungarocellel kezdett el dolgozni, kisméretü szobrait erről a kintáról öntötte és gyönyörü rücskös felületet kapott. Az anyag az architektura vagy a ruhás emberi alak érzékeltetésére kiválóan alkalmas, ha arc- és kézöntvé nyakkal, kenderkóccal /haj/ vagy vörösrézdróttal keveredik.

Néray Katalin - Schaár Erzsébet mücsarnoki kiállitása; Képzőmüvészeti Almanach 3; 38. l.

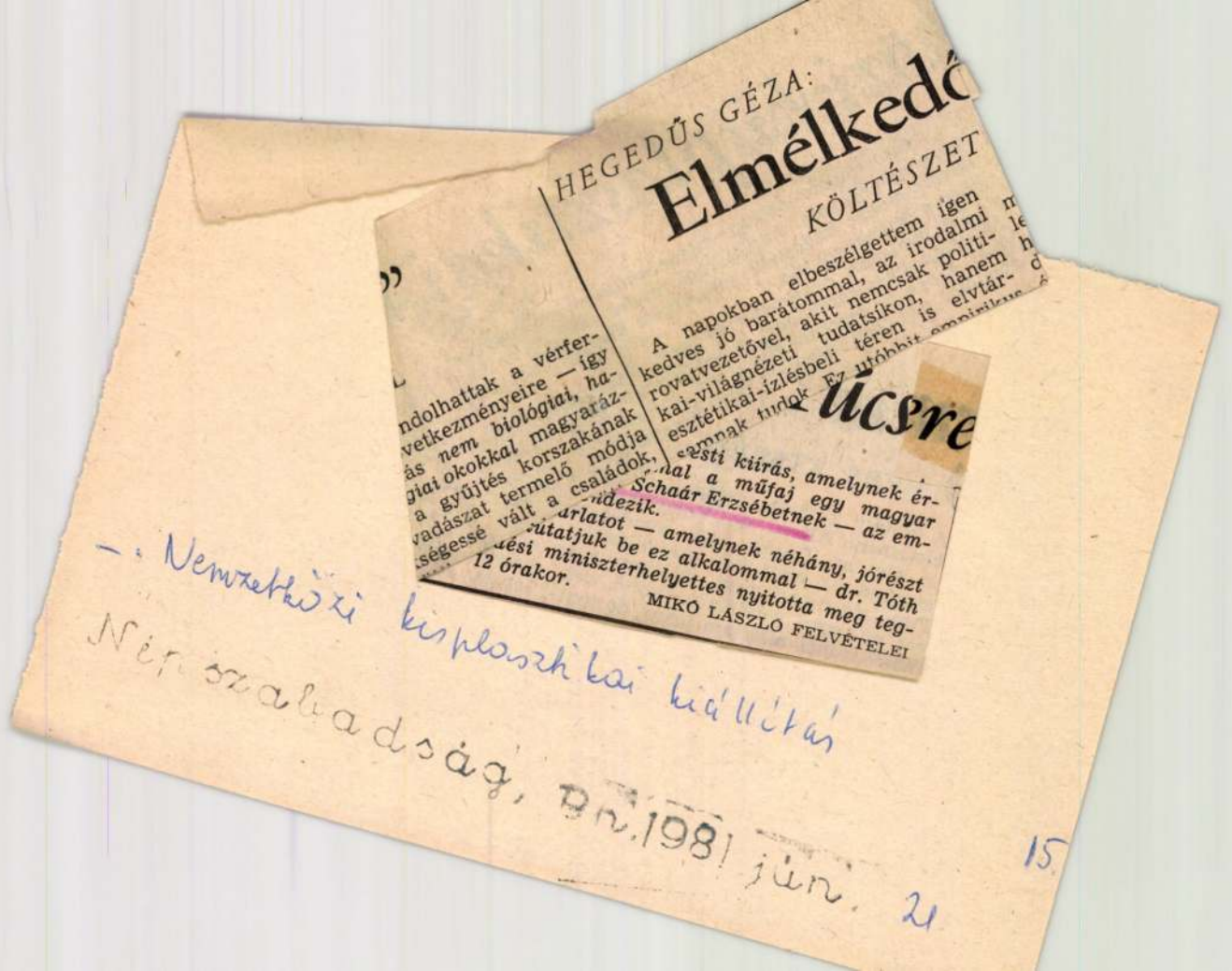

HEGEDŰS GÉZA:

Elmélkedő

KÖLTÉSZET

A napokban elbeszélgettem igen kedves jó barátommal, az irodalmi rovatvezetővel, akit nemcsak politikai-világnézeti tudatsíkon, hanem esztétikai-ízlésbeli téren is elvtár-

...ndolhattak a vérfer-
...vetkezményeire — így
...ás *nem biológiai, ha-*
...*giai okokkal* magyaráz-
...a gyűjtés korszakának
...vadászat termelő módja
...ségessé vált a családok,

...ücsre

...esti kiírás, amelynek ér-
...mal a műfaj egy magyar
... Schaár Erzsébetnek — az em-
...ndezik.
...arlatot — amelynek néhány, jórészt
...útatjuk be ez alkalommal — dr. Tóth
...dési miniszterhelyettes nyitotta meg teg-
12 órakor.

MIKÓ LÁSZLÓ FELVÉTELEI

— Nemzetközi kisplasztikai kiállítás

Népszabadság, Bn. 1981 jún. 21

15

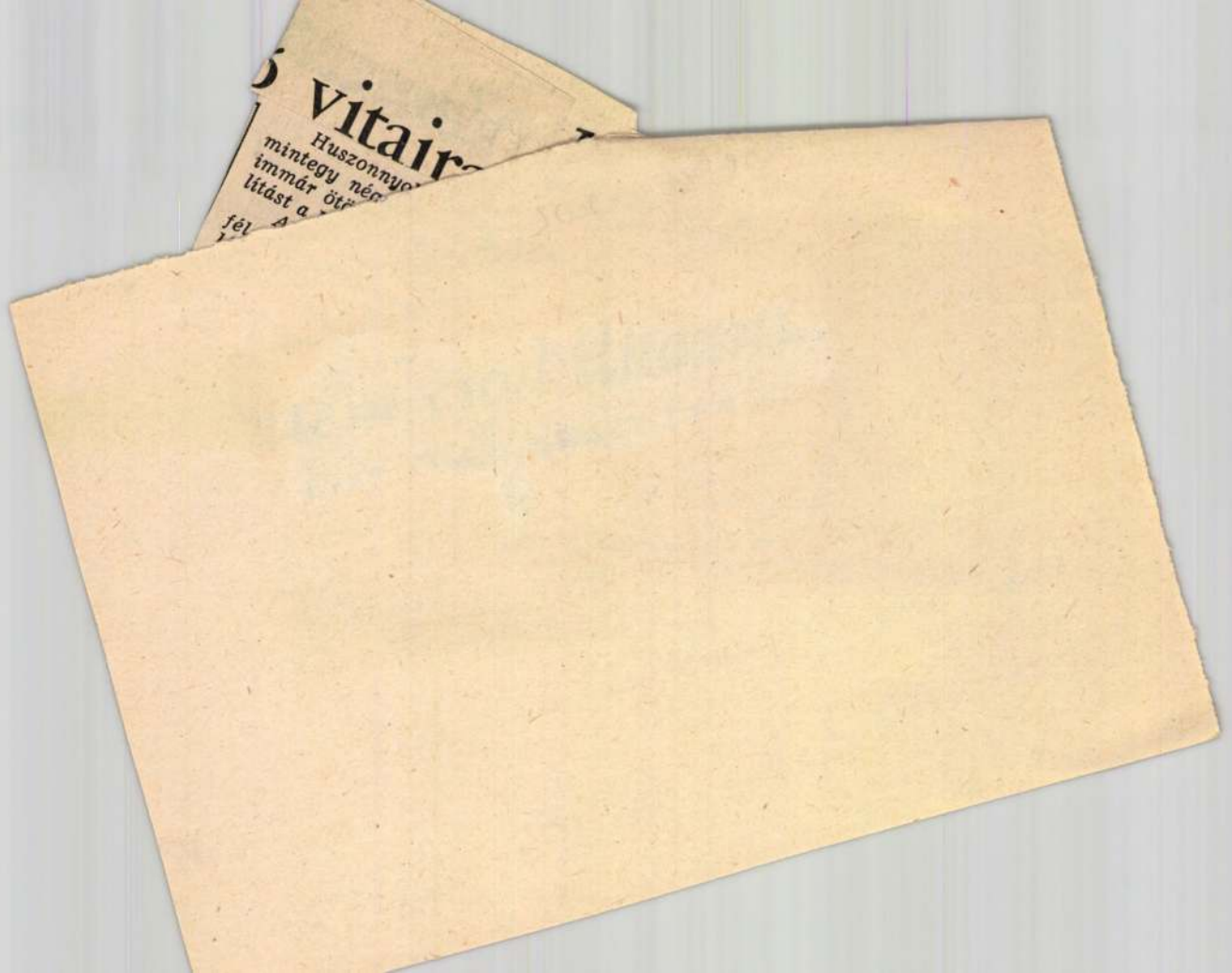

Schaár Erzsébet 1.

Mint tehetséges portrészobrászra Ferenczy Béni figyelt fel /Irás és kép, 1961/. Tiz évvel ezelőtti első budapesti kiállitásán a kisplasztika müfajában is bemutatkozott. 1966-os székesfehérvári kiállitása jelentette a robbanást, ahonnan a mai állapothoz fejlődött.

Néray Katalin - Schaár Erzsébet mücsarnoki kiállitása; Képzőművészeti Almanach 3. Corvina 1972, 37. l.

Schaár Erzsébet

Ajtója a székesfehérvári Könnyűfémmű támogatásával jött létre.

Beke László: Analízisek és következtetések Vilt Tibor kiállításán; Képzőművészeti Almanach 3; 45. l.

Schaár Erzsébet

Férjével szemben, aki a szobrot architektúrává transzponálja, ő építészeti elemekből („ablak", „ajtó") szobrot csinál.

Beke László: Analízisek és következtetések Vilt Tibor kiállításán; Képzőművészeti Almanach 3; 45.1.

V. Schaár Erzsébet

Bemutatott műve:

142. sz. „Leánykafej", bronz.

Nemzeti Parantpárt kiállítása, Budapest, 1945. VI.

Schaár Erzsébet

megjelent olykor a Gresham kávéház-
ban összegyűlt művészek társaságában.

Portaky Dénes: Bernáth Aurél,
Budapest, 1972

SP

Schaár Erzsébet

Gobrai szerepelnek a bordeauxi
Musée des Beaux Arts-ban megnyílt
magyar képzőművészeti kiállításon

Magyar Nemzet 1972 október 27 4.old.

Schaár Erzsébet

Szobrokkal szerepel a Koppenhágában (októberben), majd Aarhusban nyíló mai magyar képzőművészeti kiállítás anyagában.

[Művelődés], 1972/3. sz. 63. l.

Schaár Erzsébet

Jobrár emlitve

Kritika 1971 február
25. old.

Schaár Erzsébet

szobrán

„Áttetsző tér" 1969.

Színes üveg. Repő.

Képzőművészeti o Almanach 3

Corvina 1972

Schaár Erzsébet
szobrai

„Belső tér" 1969.
Színes üveg. Repr.

Képzőművészeti Almanach 3.
Corvina 1972.

Scheár Erzsébet

szobrán

Kerahet előtt. 1970.

Hungarocell és gipsz.

Repő.

Képzőművészeti almanach 3

Corvina 1972

Schaár Erzsébet
szobrász

„Kina és bronz" 1967.
Aluminium és bronz.
220 cm.
Repr.

Képzőművészeti Almanach 3
Corvina 1972

Schaár Erzsébet

szobrász

~ vről: Ferenczy Béni ú, „Irás

és kép" c. könyvében /1961/

Képrőmű v. Almanach 3. 37.

Corvina 1972.

~~233 11~~

235

Schaár Erzsébet
szobrán

„Áttetszőtér II." 1969.

Sárnes üveg, bronz és tükör.

35 cm. Repr.

Képőmű Almanach 3 36.
Corvina 1972.

5) Schaár Erzsébet

szobrán

Üregmunkái.

Kisvőnüv. Almanach 3. 39.

Corvina 1972.

4) Schaár Erzsébet
szobrán

szerepeltek.

Művei: „Tudósok", „Kinn és benn",

a) agárdi kompozíció.

Képzőművészeti Almanach 5. 38

Corvina 1972.

3) Schaár Erzsébet

szobrán

Művei: „Bandás nők"

„Fiatalok"

kiállításán nak a legújabb művei

Képzőművészeti Almanach 3. 38.

Corvina 1972.

V. Schaar Erzsébet

alkotása

Deryne Szeppataki Rózsa

Miskolc szobrai

Rózsa-Magyarország 1972/181 4 old.

1) Schaár Erzsébet

[redacted] szobrász

~ Tereaczy Béni figyelt fel rá!

Ír Schaár Erzsébetről az „Írás és kép" c. könyvében. (1961).

Képzőmű Almanach 3. 37.

Corvina 1972.

5

Schaár Erzsébet szobrászművész

A győri Kazinczy Gimnázium fizikatanára Kalozsváry Ernő műgyűjtő birtokában van és lakásán látható a művész egyik szobra (repr.)

Szapudi András: A tanár gyűjteménye.
Ifjúsági Magazin, Budapest, 1974. máj.

Schaár Erzsébet

Dérynél (bronzszobor)
Dérynél park, március 1965.

Miskolc, 1971.
Kulturális Tájékoztató, 63. l.

Schaár Erzsébet

Kivakart, 1970. üveg, plexi, vér
40x30x50

I. Nemzetközi Kisplasztikai Biennálé
Műcsarnok, 1971.

Schaár Erzsébet

Fehér nőalak, mellén kereszttel, a művész kiállitásáról.
Repr.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. juli. 27.
XVIII. évf. 3o. sz. 5. lap.

Schaár Erzsébet

kiállitása Székesfehérváron látható.

Magyar Hirlap 1974/202 6.o

Schaár Erzsébet, nobrász

Sík Csaba egy Schaár-portrét is kándékozik írni.

B. I.: Egy lektor naplója 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1972. nov. 29.

Schaár Erzsébet grafikái

Belgiumban lesz kiállítása.

— : Magyar kiállítások külföldön 6.

Népszabadság, Bp. - 1973. márc. 1.

Schaár Erzsébet

Székesfehérvárott, az
István király Múzeumban
Erzsébet és Vilt
közös szoborkiállí-
nyílt meg a nyári
i idény.

Vilt Tiborral közös
szoborkiállitása nyilt
a székesfehérvári
István király Muzeumban

Népszava, 1977. julius 26.
5. oldal.

Beck András.

1945 április 3-án megalakult "Magyar Képző-
művészek Szabad Szervezete"nek első ügyvezető
alelnöke.

Bende J:
A Képzőművészeti egyesületek története, kézirat.

Schaár Erzsébet, szobrász

Nagyon tetszettek művei.

S. P.: Szobrászművészetünk sikere

Moszkvában 7.

Nérszabadság, Bp 1973. március 13.

Schaár Erzsébet

Pályafutását már 15 éves korában kezdte; a budapesti Képzőművészeti Akadémiára vették fel az akkoriban fennálló előírások mellőzésével.

Körner Éva: In search of a Synthesis.
The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1967. 25. sz. 141. l.

Schaár Erzsébet, szobrán

Károlyi Any veszet írt S. E-ről.

Károlyi Any: Schaár Erzsébetről

3.

Élet és Irodalom. Bp. 1983. szept. 30. XXVII/39

Schaár Erzsébet, szobrász

In memoriam Vitt Tibor, Schaár Erzsébet

Mészöly Miklós: Makk ász 15.

Élet és Irodalom, Bp. 1983. szept. 16. XXVII/37

Schaár Erzsébet, szobrász

SCHAÁR ERZSÉBET, az 1975-ben elhunyt szobrászművész alkotásaiból nyílt meg kiállítás Egerben. A művelődési központ kamaratermében a művész kisplasztikáit mutatják be. A tárlatvezetésben az alkotó életpályájával is megismerkedhetnek a látogatók.

—; Hír

20.

Népszabadság, Bp. 1981. okt. 18.

Schaár Erzsébet, szobrán

L. Fajó János

Vadas József: Szoborjárás 12

Élet és Irodalom Bp. 1983. júl. 29 XXVII/30

Schaár Erzsébet, szobrász

L. Ströbl Alajos

Horváth Kálmán: A szegedi panteon 5.

Népszabadság Bp. 1982 jan. 24.

Schaár Erzsébet, szobrász

L: Vili Tibor

–: Gazdag kiállítási program ... 7.

Nincs szabadság Bp. 1982 jan. 12.

SCHAAR Erzsébet szobrász

KOVÁCS Péter: Mulandó anyagok. In. Életünk, 1985. 10.sz. 920924.p.

SCHAAR Erzsébet

"A hatvanas évek második fele - ma egyre inkább így látjuk valami aranykorra emlékeztetett, sokszínűsége, telített harmóniára törekvése, a klasszikus koroktól örökölt teljesség igénye avantgarde bátorsággal párosult. És így valóban nagy művek születtek, életművek bontakoztak ki, koronázódtak meg Kondor, Schaár, Vilt..."

KOVALOVSZKY Márta: Századvég előtt. In. ÉLETÜNK, 1985. 10.sz. 928. p.

SCHAÁR Erzsébet

"A szobrászok közül Medgyessy, Bokros Birman és Vilt érdekelte és hozzászólása is bizonyitja,hogy mily nagyra tartotta Ferenczy Béni Petőfi szobrát,a felszégéről készült rajzait pedig zseniálisnak titulálta,miut ahogy annak minősitett Kondor műveit is. Schaár Erzsébet szobrait nem ismerte, azok elmondás és néhány reprodukció alapján érdekelték. "

In. Németh Lajos: Fülep Lajos és a modern művészet. = Jelenkor, 28.évf. 9.sz. 1985. 784.p.

SCHAÁR Erzsébet

"A hatvanas évtized végéig a társadalom és a művészek viszonyát a kulturához, a történelemhez, az időhöz, a mindennapi élet dolgaihoz némi heroikus indulat és jó adag lágy nosztalgia szabta meg, a régi nagy korok, a klasszikus teljesség vágy uszott, halovány füstként a levegőben, Kondor képei fölött éppúgy, mint Schaár vagy Vigh Tamás szobrai...körül."

KOVALOVSZKY Márta: Századvég előtt. In. Életünk, 22.évf. 10.sz. 1985. 930.p.

Schaár Erzsébet

■ Schaár Erzsébet szobrászművész kiállítása 24-től látható a rétsági Asztalos János Művelődési Házban.

A Bécsi porcelán az Iparművé-

Népnabadság, 1986. IX. 23

Schaár Erzsébet, szobrán

L: Deim Pál

Vadas József: Tárt kapuk 12.

Élet és Irodalom Bp. 1985. ápr. 12. XXIX/15

Schaár Erzsébet, nobrón

L: Bukta Imre

B.: Magyarok Skóciában 8.

Élet és Irodalom Br. 1985 nov. 8. XXIX/45

Schaár Erzsébet

— **Kortárs képzőművészet** címmel 18 magyar művész több mint 300 alkotásából kiállítás nyílt vasárnap Székesfehérvárott, a Csók István Képtárban. Egyebek között Schaár Erzsébet, Gedő Ilka, Keserű Ilona, El Kazovszkij és Gawahorn András munkáit láthatják az érdeklődők a december 31-ig tartó tárlaton.

Népszava 1985. XII. 2.

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet utcája Pécsett

Pécs nevezetes múzeumutcája új látványossággal gazdagodik: ott állítják fel *Schaár Erzsébet* szobrászművész *Utca* című kompozícióját. *Valóságos* utcáról van szó, amelyen a járókelő végighaladhat, két oldalt házakat jelképező ajtó- és ablakkeretek, s életnagyságú emberi alakok állnak — összesen 27 figura. Az utcát az úgynevezett tükörterem zárja le, ahonnan a látogató visszapillanthat az egész műre. Korszakunk magyar szobrászatának egyedülálló remeke lel végleges és méltó otthonra Pécsett.

Népszava 1985. 11. 16.

Schaár Erzsébet

Magyar kulturális napok

Kedden elkezdődtek a lengyelországi magyar kulturális napok Varsón kívüli eseményei is; miközben a lengyel főváros közönsége is újabb magyar művészeti eseményeken vehet részt.

Varsóban *Schaár Erzsébet* és *Vilt Tibor* szobrászművészek tárlatát nyitották meg, majd kora este *Szabó László Sortűz a fekete bivalyért* című filmjének bemutatójával elindult a magyar filmszemle.

A *Miskolci Nemzeti Színház*, amelyet meleg szavakkal méltatott a hét végén a Trybuna Ludu, a LEMP központi lapja, kedden *Katowicében* lépett fel Örkény István *Tóték* című darabjával. Az *Állami Népi Együttes* táncosai kedden pihennek, miután hétfőn este nagy sikerrel adták elő a varsói Operett Színházban *Lakodalmas táncok* című műsorukat. Mától kezdve három vidéki városban mutatkoznak be a lengyel közönségnek.

(MTI)

Népszava 1985. III. 6.

Schaár Erzsébet

Weöres Sándor markáns, önálló egyéniségének tartja.

Dévényi Iván: Weöres Sándor otthonában; Műgyűjtő 1972/4. 12. 49. l.

Schaár Erzsébet

Gulyás Gyula festőművész

Budapest, 1984. 19.

Schaár Erzsébet 8.

A szerző idéz Herbert Readnek a modern szobrászatról szóló könyvéből /"A modern művészt természete és sorsa invidualistává teszi."/ S. E.-nek a XX- század nagy nőszobrászai közt van a helye, Germaine Richier, Barbara Hepworth, Louise Nevelson, Marisol Escobar társaságában.

Néray Katalin - Schaár Erzsébet műcsarnoki kiállítása; Képzőművészeti Almanach 3; 39. l.

Schaár Erzsébet 7.

Legujabb üvegmunkáiban a tükrök és üvegek megsokszorozzák a teret, átlátszóvá teszik. Érdemes lenne szobrait a fertőrákosi kőbányában kiállitani, amit mintha az ő tervei alapján faragtak volna ki. /Ez a terv komolyan foglalkoztatja./

Néray Katalin - Schaár Erzsébet műcsarnoki kiállitása; Képzőművészeti Almanach 3; 38. l.

Csupán legujabb munkáit állitotta ki. Témaköre leszükitett - ajtó és ablakok, székek, a négy fal és aház. A Tudósok, a Kinn és benn és az agárdi kompozició kivételével a többi happeningszerüen erre a kiállitásra állt összse, valamennyi epoxigyantából vagy poliészterből kiöntve.

Néray Katalin - Schaár Erzsébet mücsarnoki kiállitása; Képzőművészeti Almanach 3; 38. l.

Itt érintkezik művészete a pop arttal - a mulandó ~~xy~~ anyagok használatában, a maszkok, az "élethü" részletek alkalmazásában, az environmentek kialakitásában. Hiányzik viszont belőle a szatirizáló hajlam, a morbid jelleg /Marisol, Segal, Frank Gallo/. Ő inkább az archaikus művészet felől közeledik a műhöz.

Néray Katalin - Schaár Erzsébet műcsarnoki kiállitása; Képzőművészeti Almanach 3; 38. l.

Schaár Erzsébet emlékkiállítás
(C ép. fsz.)
Schaár Erzsébet 1908. július 27-én született Budafokon. Meghalt 1975. augusztus 29-én.
Sokakban még elevenen él 1974-ben rendezett székesfehérvári tárlata, különösen hungarocell-gipsz szobraiból és korábbi gipsz portréiból az adott térre komponált nagyszabású műegyüttese, „Utcá"-ja. Utolsó műve egy másik „Utca", amelyet 1975 júniusában, halála előtt a luzerni Kunst-múzeum két termére adaptálva épített fel. Ennek, a hazai közönség előtt még ismeretlen változatnak a felállításával tiszteleg a Magyar Nemzeti Galéria a szobrász emléke előtt.
Nyílik július 26-án.

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművésznő 1) Folytatás

július

26 KEDD

16.00
KIÁLLÍTÁSMEGNYITÓ
Schaár Erzsébet emlékkiállítás
(C épület földszint)

27
szerda

17,00
Schaár Erzsébet portréfilmek
emlékezés a művész születésének
75 évfordulójára
(Vetítés B ép. fsz. előadóterem.)

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. július-augusztus.

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrásznűvész
2) Folytatás.

„Kiserkély" c. műve /repr./

Magyar Nemzeti Galéria,
1983. július–augusztus.

Schaár Erzsébet emlékkiállítás
(C ép. fsz.)

Schaár Erzsébet 1908. július 27-én született Budafokon. Meghalt 1975. augusztus 29-én.

Sokakban még elevenen él 1974-ben rendezett székesfehérvári tárlata, különösen hungarocell-gipsz szobraiból és korábbi gipsz portréiból az adott térre komponált nagyszabású műegyüttese, „Utcá"-ja. Utolsó műve egy másik „Utca", amelyet 1975 júniusában, halála előtt a luzerni Kunst-múzeum két termére adaptálva épített fel. Ennek, a hazai közönség előtt még ismeretlen változatnak a felállításával tiszteleg a Magyar Nemzeti Galéria a szobrász emléke előtt.

Nyílik július 26-án.

Schaár Erzsébet
szikly vera tárlata a Pécsi
galériában

Magyar Nemzet 1985. VI. 5.

Schaar Erzsébet
Kiállítás Varsóban

Magyar Nemzet 1985. 11. 23.

Schaár Erzsébet

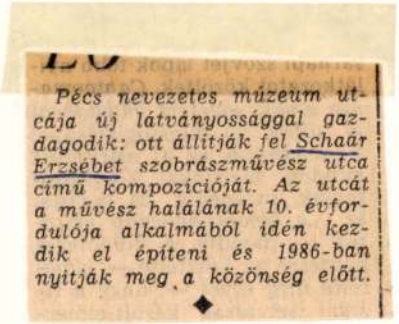

Pécs nevezetes múzeum utcája új látványossággal gazdagodik: ott állítják fel Schaár Erzsébet szobrászművész utca című kompozícióját. Az utcát a művész halálának 10. évfordulója alkalmából idén kezdik el építeni és 1986-ban nyitják meg a közönség előtt.

◆

Magyar Nemzet 1985. 11. 18.

Schaár

Magyar kulturális napok Varsóban

Kedden kezdetüket vették a lengyelországi magyar kulturális napok Varsón kívüli eseményei is, miközben a lengyel főváros közönsége is újabb magyar művészeti eseményeken vehet részt.

Varsóban délben nyitották meg a Zachetában, az itteni műcsarnokban Schaár Erzsébet és Vilt Tibor szobrászművészek tárlatát.

Az ünnepélyes eseményen ott volt *Köpeczi* Béla művelődési miniszter, valamint Witold *Nawrocki*, a LEMP KB kulturális osztályának vezetője és *Biczó* György, hazánk varsói nagykövete. Kora este *Szabó* László *„Sortűz a fekete bivalyért"* című filmjének bemutatójával elindult a magyar filmszemle.

A Miskolci Nemzeti Színház, amelyet meleg szavakkal méltatott a hétvégén a Trybuna Ludu, a LEMP központi lapja, kedden Katowicében lépett fel Örkény *Tóték* című darabjával. Az Állami Népi Együttes táncosai kedden pihentek, miután hétfőn este nagy sikerrel adták elő a varsói Operett Színházban a *Lakodalmas táncok* című műsorukat, hogy azután szerdától kezdve három vidéki városban mutatkozzanak be a lengyel közönségnek.

tett": Wellington segítségére sietett, amikor a brit koronától való elválással önállóbb gazdaságot alakított ki, s egyik fölvásárlója lett a közös piaci feltételek szigorításakor. Új-Zéland legfontosabb kiviteli termékeinek, a birkahúsnak, a gyapjúnak és a vajnak a legnagyobb vásárlói az amerikai fogyasztók. Így, amikor a Fehér Ház ellenintézkedéseken gondolkozott, természetes, hogy felötlött a legkézenfekvőbb, *a gazdasági megtorlás*. A heveskedőket nyugalomra intik azok, akik nem hiszik el, hogy Lange döntése végleges volna. A meggyőzés híveinek azonban látniuk kell, a miniszterelnök egyelőre kitart a nézete mellett. Ezt elismételte a napokban a Fehér Házban is, ahol *Reagan* elnök-

a „veszélyről" sem, amely az ő magatartásából adódhat. Hiszen Új-Zéland bátorítást adhat a nyugat-európai habozóknak, és jelentősen befolyásolhatja a holland és belga honatyákat is a végső szó kimondásában.

Megbolygathatja a wellingtoni következetesség a nyugatnémet hangulatot is, hiszen máris nagy visszhangot keltett egy *Pershinggel* bekövetkezett baleset. A Zöldek szóvivője, Heinz *Shur* úgy nyilatkozott, „örömmel lehet üdvözölni Lange kijelentését és következetességét, amely azt bizonyítja, a nyugati érdekszférában — bárhol legyen is az földrajzilag — érvényesülhet az akarat az atomfegyverekkel szemben." Washingtont kimondva, kimondatlan úgyszin-

Schaár Erzsébet
kiállítása Varsóban

Magyar Nemzet 1985. III. 5.

Schaár Erzsébet

Kiállítás Parsch

Magyar Nemzet 1984. VI. 16.

Schaár Erzsébet

Több is szerepel Vattay Ferenc gyűjteményében.

Dévényi János: A „hites fotográfus" gyűjteménye; Műgyűjtő, 1973/2. sz. 13. l.

Schaár Erzsébet szobrász

Kovalovszky Mária: Nyelvlecke

Művészet, 1982. október

Schaár Erzsébet

Nagy Zoltán: Magyar üvegszobrászok kiállítása a Fam üvegmúzeumban

Művészet, 1982. október

Schaár Erzsébet szobrász

Menyhárt László: A közvetlenségről – közvetlenül

Művészet, 1982. junius

Schaár Erzsébet

kiállítás bejelentésére

Magyar Nemzet 1984. II. 7.

Schaár Erzsébet
Kiállítás a Budapest Galériában

Magyar Nemzet 1984. III. 18.

Schaár Erzsébet

Mészáros Mária kiállítása az Ernst

Múzeumban

Magyar Laura 1984. IX. 22.

Schaár Erzsébet

— **Üvegszobrok** címmel nyílt kiállítás szerdán az Ernst Múzeumban. A tárlaton neves művészek, Schaár Erzsébet, Vilt Tibor, Z. Gács György, Bohus Zoltán, Buczkó György, Lugossy Mária, Kertészfi Ágnes és Mészáros Mari alkotásaiból látható válogatás.

Magyar Nemzet 1984. VIII. 23.

Schaár Erzsébet szobrász

Cserntzky Mária: Schaár Erzsébet emlékkiállítás

Művészet, 1983. Julius

Schaár Erzsébet szobrász

Néray Katalin: Egy deletett George Segalnál

Művészet, 1982. március

Schaár Erzsébet szobrász

Egry Margit: Svéd vélemények a modern magyar művészetről

Művészet, 1982. október

Schaár Erzsébet

Láncz Sándor: Képzőművészeti Kvónika

Selenkor, 1984. IV. hó

Schaár Erzsébet nobrász

Wehner Tibor: kő-tér

Művészet, 1982. február

Schaar Erzsébet szobrai

Néray Katalin: Velence: biennálé az avantgarde után

Művészet, 1983. február

Schaár Erzsébet

Lóska Lajos: Embertárgyak

Művészet, 1983. november

Schaár Erzsébet szobrai

Fájer Imre: Tizenöt év a miskolci Galériában

Művészet, 1982. június

Schaar Erzsébet szobrász

Wehner Tibor: Helyszini ludósítás fonogy
József Bartók szobráról

Schaár Erzsébet szobrász

Gyetvai Ágnes: Kortársaink közgyűjteményben

Művészet, 1982. március

Schaár Erzsébet szobrász

Lyiaki Gabriella: Kasseli diplomához

Művészet, 1982. december

Schaár Erzsébet nobrász

k. Kurti Katalin: Uj nerzemények

Művészet, 1983. március

Schaár Erzsébet, szobrász

L: Vigh Tomás

Frank János: Smohay 12-13.

Élet és Irodalom Bp. 1984 · már 16. XXVIII/11

Schaár Erzsébet, szobrász

L: Z. Gács Gy.

Vadas József: Átlátszó titkok 12

Élet és Irodalom Bp. 1984. okt. 5. XXVIII/40

Schaár Erzsébet, nolvón

L: Major Máté

Vadas József: Építész a történelemben 13.

Élet és Irodalom Br. 1984. aug. 3. XXVIII/31

Schaár Erzsébet, szobrán

épe

ndó színpadi ru-
fedje az elkép-
sli az előadások
ított időt, gyűlö-
róbára teljes szö-
ik, szerepéhségé-
ít, levelez, kilin-
bogó heroinai lel-
gyar színház föl-

aki modelljével
ozhatott, hasonló
zik, mint a szem-

Vadas József: Tő(mű)utca 12.

Élet és Irodalom dn. 1983. aug. 26 XXVII/34

Schacár Erzsébet, szolzán

L: Kéri Ádám

Frank János: Tendenciáink Madridban 12

Élet és Irodalom Bp. 1983. nov. 4. XXVII/44

Saar Erzsébet
nohász

„Petőfi" (repro)

Földes Anna: Stop műalkotás.
Nők Lapja, 1968. szept. – 38 szám

Schaár Erzsébet

Az „én múzeumom" születésének körülményei

Magyar Vencel

1986. 1. 27.

Schaár Erzsébet

Magyar szobrászat 1945 - 1984

Élet és Tudomány 1985. X.4.

Schaár Erzsébet

Kortárs képzőművészet címmel 18 magyar művész több mint 300 alkotásából kiállítás nyílt meg vasárnap a székesfehérvári Csók István Képtárban. A tárlat anyagát az István király Múzeum kortárs gyűjteményéből, valamint műtermek anyagából válogatták. Egyebek között Schaár Erzsébet, Gedő Ilka, Keserű Ilona, El Kazovszkij munkái láthatók december 31-ig. A most kiállított anyagot előzőleg, október-novemberben a skóciai Glasgow-ban bemutatták a Magyar Napok alkalmából.

Magyar Nemzet 1985. XII. 2.

8

új írás

IRODALMI
MŰVÉSZETI ÉS KRITIKAI
FOLYÓIRAT
X. ÉVFOLYAM
1970. AUGUSZTUS

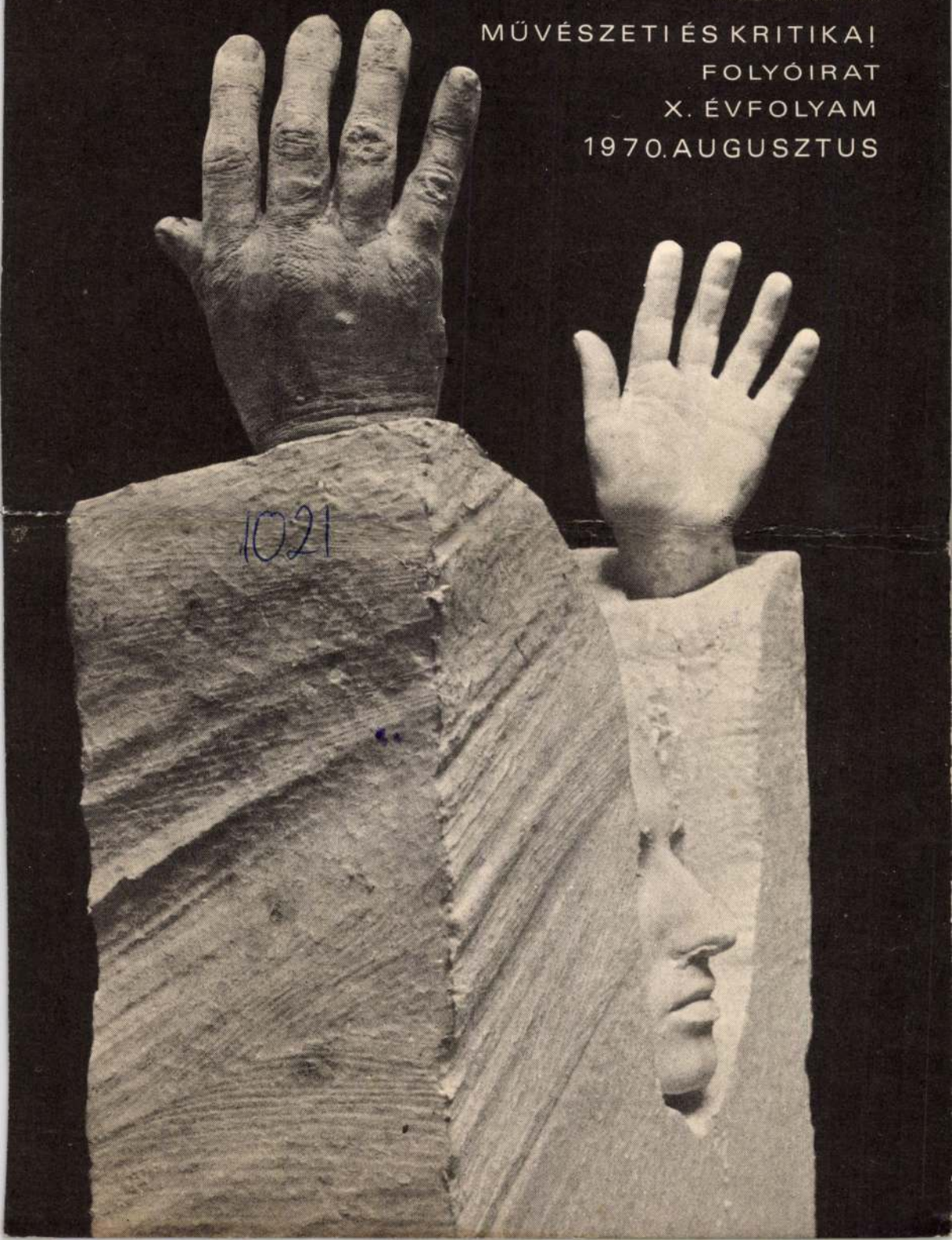

1021

SCHAÁR ERZSÉBET

A művészet amit akar: az állandóság. Megtalálni a törvényt, a kristálypontokat, azokat az elemi összetevőket, amikre a Lét összege épül. A Lét: jelenségeiben, dolgaiban és halmazaiban, csöndjében és virágzásában. A Lét: jelenségeiben múlandó, törékeny és tűnékeny, állandóság-nélküli az elvirágzásban, virágzó köd-tolongás, eleven forró tajték-lüktetés. És mi az ami megmarad? És érdemes-e a kimondásra és megfogalmazásra, ami megmarad? Vagy csak a változékonyság, a töredékesség, a foszladékosság, a síkok, tömbök, terek, üregek, belső homályok és ragyogások elvirágzását és csobogását az időben, vagy csak a valamit, ami a semmiből kiáll, s formát kap, arcot, kócot és hajat egy pillanatra, vagy csak a semmiből a halálba áttűnő jelenség-időket, jelenlét-pillanatokat kell egy pillanatra rögzítenünk, hogy merengésükkel, fintorukkal, habból-kiálló fölemelt eres kezükkel az elmúlásra intsenek? Schaár Erzsébet ezt mondja, ezt teszi mostani műveivel, a fehér és zöld és kék jelenség-részletekkel, amelyek kiállnak a dermedt fehér gomolyból, a habos szilárd, szivacsos tömbből, vagy ott állnak önmagukat nézve, raffia-hajjal az elmúlás fehér tükrös kirakatában.

Fuhász Ferenc

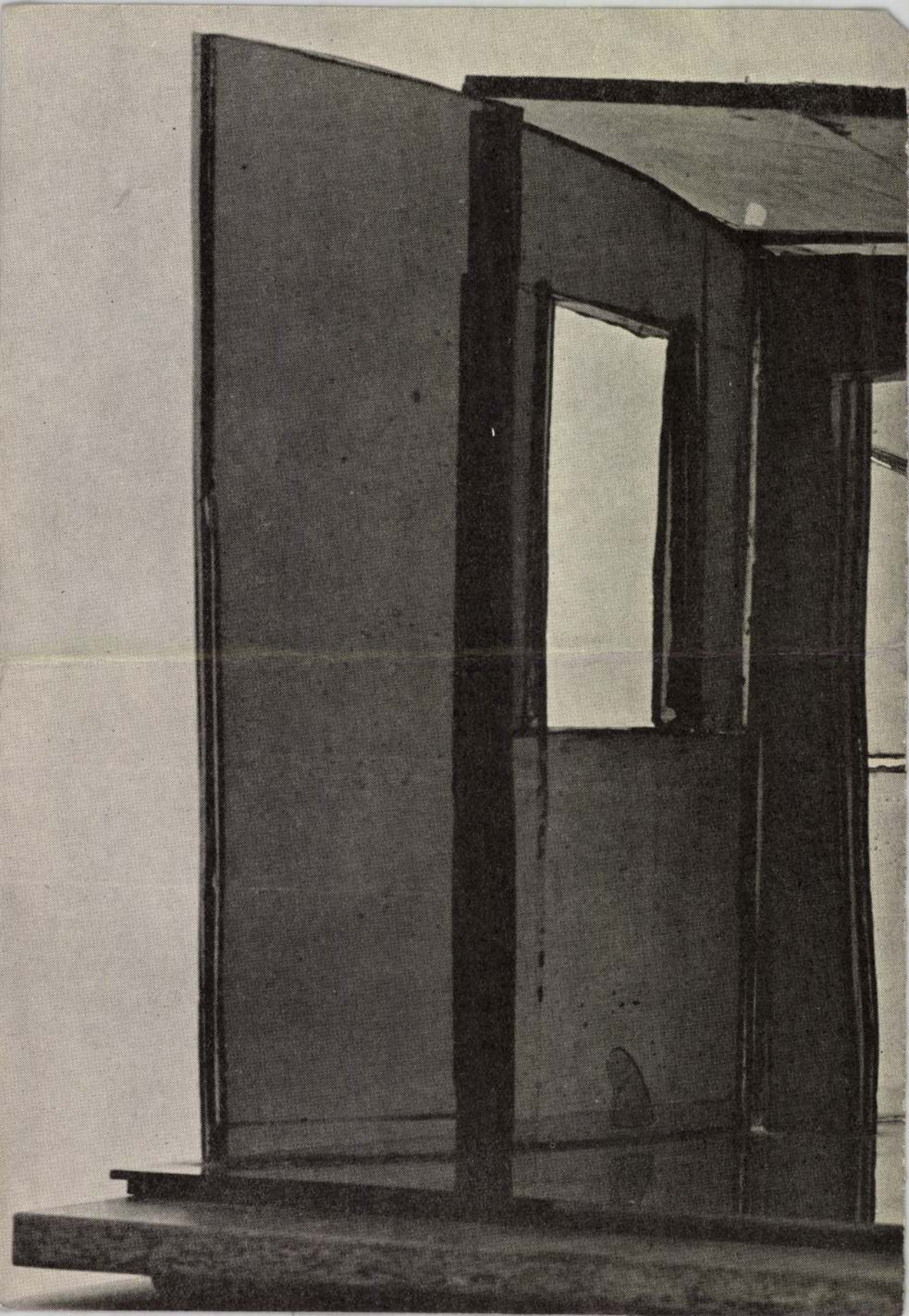

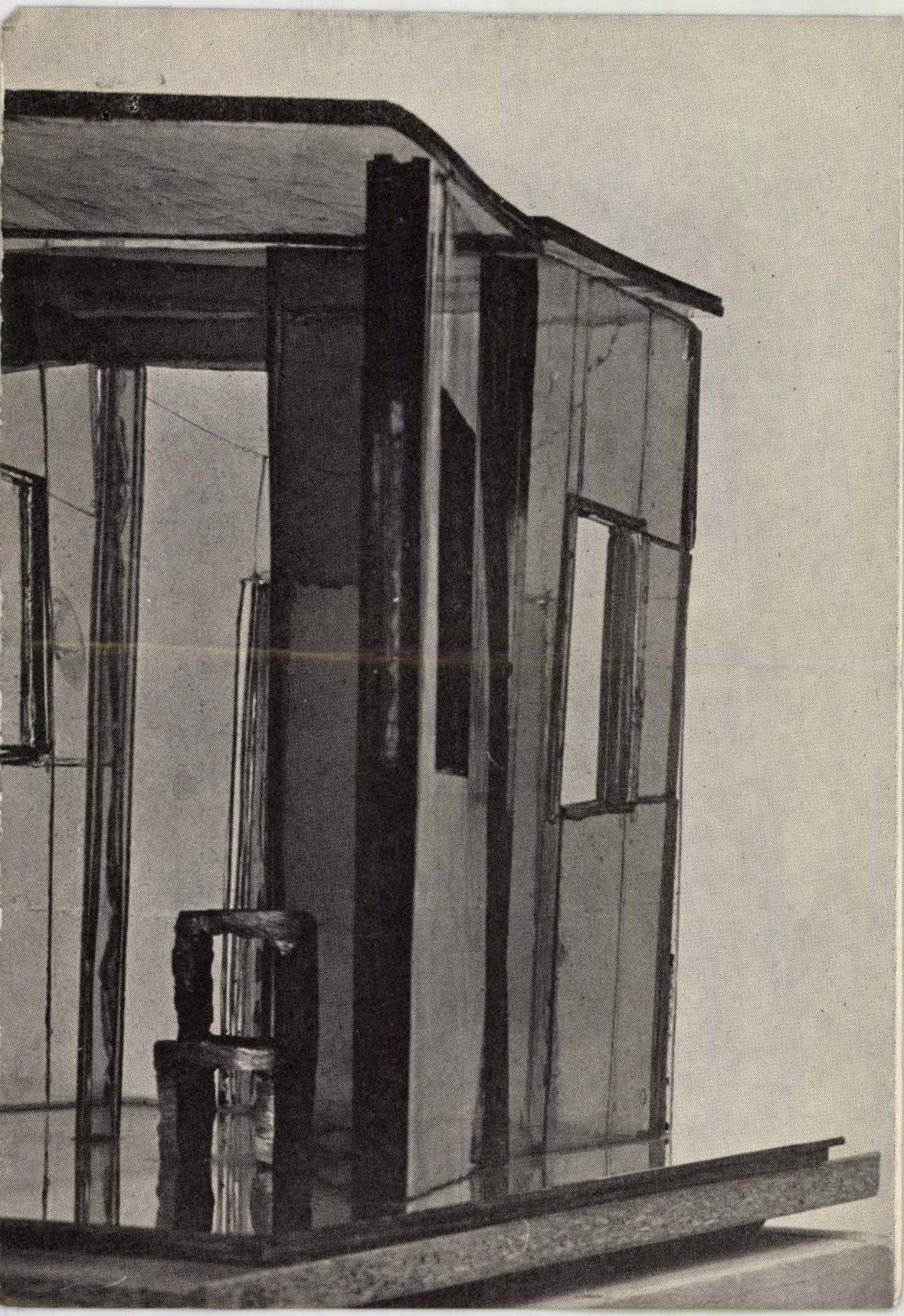

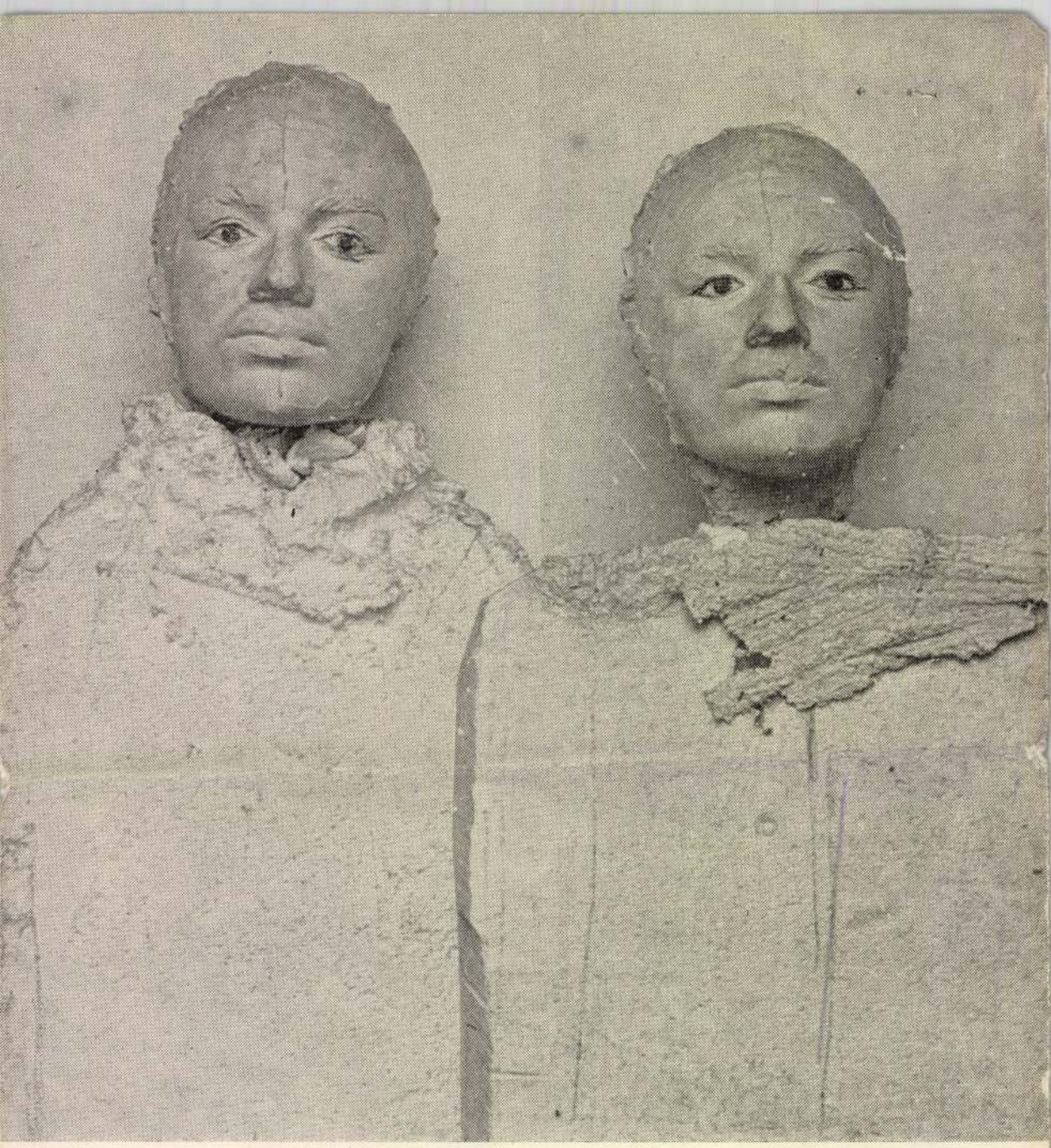

ÁRA 8 FORINT

új írás

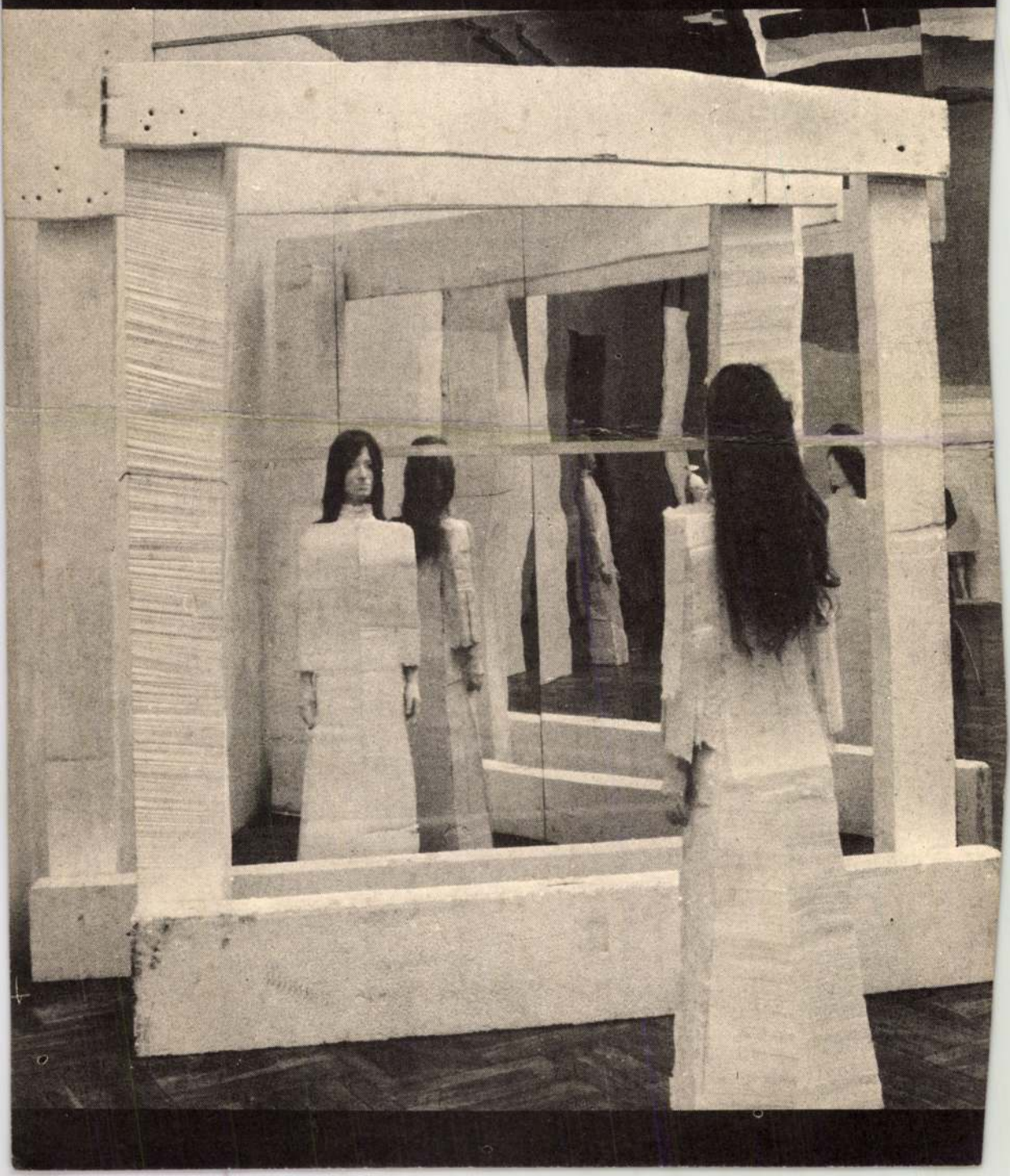

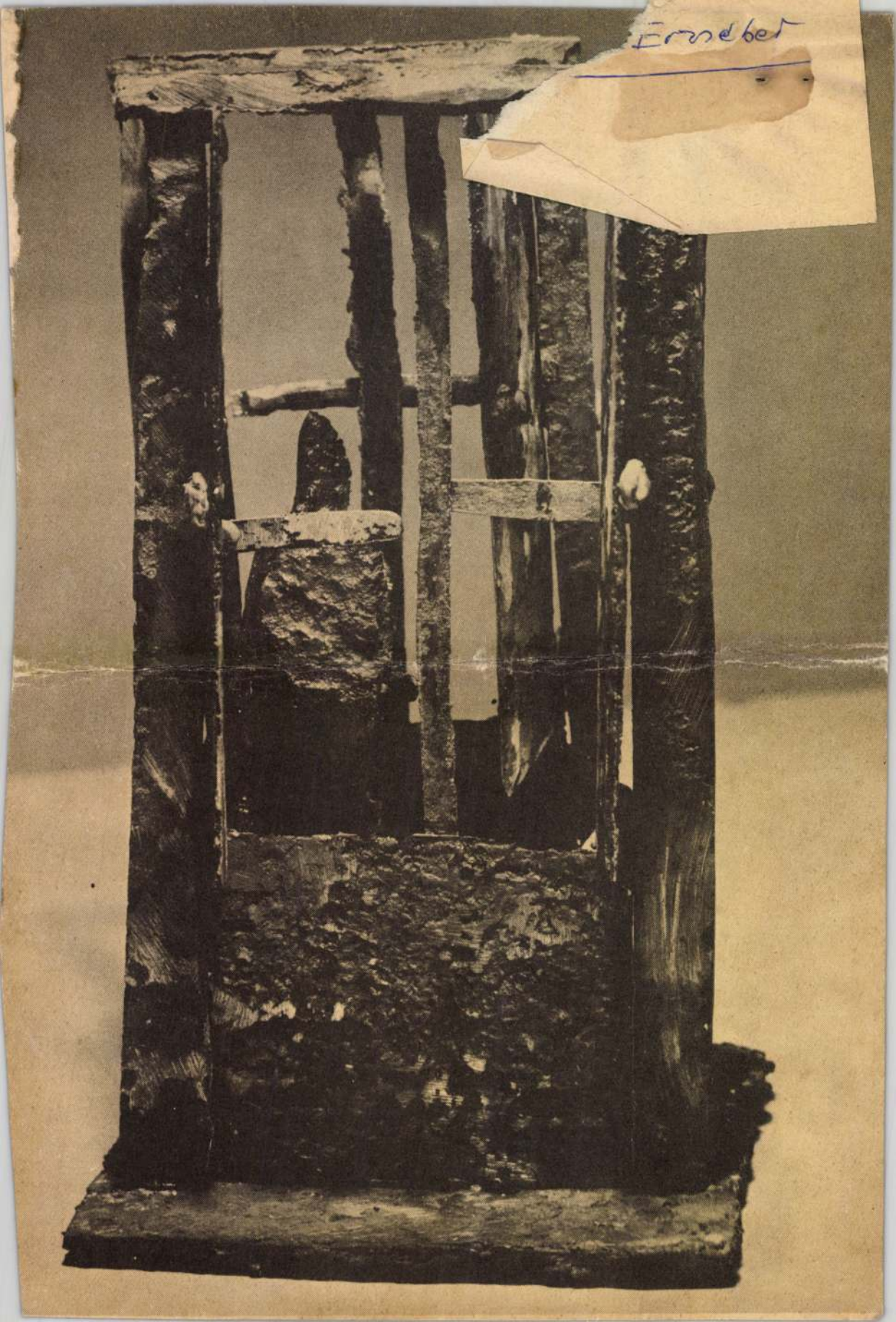

1021

75/10

Schaár Erzsébet szobrász-művész

OKTÓBER

KRITIKA

MŰVELŐDÉSPOLITIKAI ÉS KRITIKAI LAP

Múzeumi jelentés:
a KNEB
a közgyűjtemények
munkájáról

—

Vita a mai magyar
színházművészetről

—

Egy magyar szobrász
útja:
Schaár Erzsébet

—

Illyés Gyula esszéiről

—

Balázs Béla naplója

ÁRA: 4 Ft

c/ 18 old

Settembrini igazolása?

Gondolom, másnak is, aki olvasgatja az európai biztonsági értekezlet záróokmányát — különösképpen a szellemi életről szóló fejezeteket —, eszébe fog jutni az a regény, amely első ízben s azóta is egyedülálló panorámában felvázolta az európai gondolatvilág problematikáját: Thomas Mann Varázshegye és benne Lodovico Settembrini elmefuttatásai egy új Európáról, amelyben a haladás és az értelem győz majd a sötétség felett. A hasonlatosságok indítják el az asszociációt. Pedig — s ezért is időznék el egy keveset Settembrini Mann által persze ironizált gondolatainál — a különbségek a tanulságosabbak. Hogyan festett a polgári liberális olasz professzornak, a század eleji civilizáció megszállott hívének jövőképe Európáról?

„Settembrini osztályozása és előadása szerint — olvasható a két nagyapáról szóló fejezetben — két elv harcol a világuralomért: hatalom és jog, zsarnokság és szabadság, babona és tudomány, a veszteglés, a megrögzöttség elve és az erjedő mozgásé, a haladásé... Kétség sem férhet hozzá, hogy végül is a két hatalom közül melyik diadalmaskodik: a győzelem a felvilágosodásé lesz, az értelmes tökéletesedésé. Mert az emberiesség egyre több népet ragad magával diadalútján, egyre több területet hódít meg magában Európában... Teljes győzelméhez azonban még sok hiányzik... De ez a nap eljövend — tette hozzá Settembrini, és finoman mosolygott bajusza alatt —, eljő, ha nem galamblábakon, akkor sasszárnyakon és felvirrad a népek egyetemes testvériségének hajnala az értelem, a tudomány és a jog jegyében, és magával hozza a polgári demokrácia szent szövetségét, tündöklő ellenlábasát ama háromszor is aljas szövetségnek, a fejedelmek és a kabinetek szövetségének... magával hozza a világköztársaságot. E végső cél eléréséhez azonban mindenekelőtt arra van szükség, hogy a veszteg- és leigázó, ázsiai principiumát ellenállásának központjába, éltető idejében találják el. Arról van szó, hogy Ausztria fejére kell csapást mérni, Ausztriát kell elpusztítani, egyfelől hogy bosszút álljunk a történtekért, másfelől hogy útjára bocsássuk a jog és a boldogság uralmát a földön.”

Ötven éve, még több is, hogy ez a szöveg megíródott. Nyilvánvaló, hogy ma egy gyökeresen más Európáról van szó, és ha lesz „nap, amely eljövend”, az nem a polgári demokrácia hajnalhasadásáé lesz. Mégis érdemes elgondolni, hogyan reagálna a helsinki dokumentumra. Settembrini, ha mostanságban feltámadna. Attól bizonyára el lenne ragadtatva — önmaga igazolását is fedezné fel benne —, hogy Európa államai közös megegyezés alapján ünnepélyesen kinyilvánították, hogy nemcsak a biztonság és a gazdaság kérdéseiben hajlandók együttműködni, de szellemi téren is összehangolják erőfeszítéseiket — „attól az óhajtól vezérelve, hogy hozzájáruljanak a béke és a népek közötti megértés erősítéséhez, valamint az emberi személyiség szellemi gazdagodásához, faji, nemi, nyelvi és vallási megkülönböztetés nélkül; annak tudatában, hogy a fokozódó csereakciók a kultúra, valamint az oktatás területén, a tájékoztatás bővítése, az emberek közötti kapcsolatok és a humanitárius kérdések megoldása hozzájárul e célok eléréséhez...” Lelkendező hevülékenységében még azt hinné, hogy jóslatai szerint alakult a világ sora, hiszen mi másról szólna ez az okmány, mint a felvilágosultság, az „értelmes tökéletesedés” diadaláról, az emberiességről, amely „egyre több területet hódít meg Európában”, „a népek egyetemes testvériségének hajnaláról az értelem, a tudomány és a jog jegyében”.

Hogy a polgári demokrácia szent szövetségéről nem szól és Ausztria elpusztítása se szerepel benne? Hát istenem; a történelem konkrét útjai kifürkészhetetlenek — így vigasztalhatná magát. Csakhogy intellektusának mozgékonyságát, éles logikáját ismerve, fel kell tételeznünk, hogy hamarosan rádöbbenne: az ő koncepciója szerint az emberiesség, a kultúra hordozója egy meghatározott társadalmi rendszer. Csakis e rendszer elterjesztésével hódíthatná meg az értelem Európát. Helsinkiben viszont abban állapodtak meg, hogy a részvevő államok politikai, gazdasági és társadalmi rendszerüktől függetlenül működnek együtt egymással; szó sincs az egyik vagy másik társadalmi rendszer vagy eszme diadaláról, államok elpusztításáról nem is szólva.

Figyeljük csak meg a fogalmazásokat ebben az okmányban, teszem a kulturális együttműködésről és cseréről szóló fejezetben (amelyet itt rövidítve közlünk); miről is esik itt szó? Az emberek és a népek közötti jobb megértésről, az államok közötti tartós egyetértésről, arról, hogy szélesebb társadalmi rétegek vegyenek részt aktívan a kulturális életben, a kölcsönös bizalom fejlődéséről, az államok közötti kapcsolatok javításáról, a kulturális csere növeléséről, az aktív együttműködésről a kultúrában, az egyes kultúrák gazdagításáról, a közös értékek tudatának erősítéséről — hogy csak néhány fogalmat idézzek a fejezet bevezetéséből. Sehol sem találkozni egyik vagy másik politikai irányzatra, társadalmi rendszerre, gondolkodásmódra vonatkoztatható minősítésekkel, mellettük vagy ellenük állást foglaló kitételekkel. Itt nem esik szó reakcióról vagy progresszióról, nem beszélnek a kulturális fejlődés tartalmáról, veszteglő vagy előretörő világnézetekről — csak kapcsolatok és cserék és együttműködések fejlődnek, az információ, a kölcsönös megismerés halad előre.

Persze a derék Settembrini nem érte meg azt a hatvan évet, amely az ő kora és a miénk között eltelt, nem olvasta a Varázshegyet sem, amelyből — méghozzá a húszas évek elején — megtudhatta volna, hogy az ő elképzeléseiről már akkor is némi iróniával tájékoztatta a szerző a közvéleményt. Különben rögtön rájött volna, hogy a helsinki megállapodások nem helyezhetők el azon az útvonalon, amelyet az ő fantáziája járt be, sőt. Viszont nem is illúziók, nem is vágyképek, hanem realitások, amennyiben az európai államok legfelsőbb szinten szentesített, közös akaratát fejezik ki. Amazokból ugyan mi lett? Nyomukban két világháború pusztított végig Európán, míg a helsinki értekezlet eredményesen zárult, és ajánlásai ösztönző hatása bizonyára hamarosan érezhető lesz az európai szellemi életben is.

A fentebb közölt részleteket is elegendő átböngészni, hogy az ember rájöjjön e szöveg különlegességeire, sajátosságaira. Csak a legelemibb, a legalapvetőbb fogalmak jelölnek

Az Európai Biztonsági

EGYÜTTMŰKÖDÉS

Az alábbiakban — rövidítve — közöljük az 1975. augusztus 1-én Helsinkiben 35 állam nevében aláírt záróokmánynak az „Együttműködés emberiességi és egyéb területeken” című főfejezetéből a kulturális együttműködésről és cserékről szóló fejezetet.

A részvevő államok,

tekintetbe véve, hogy a kulturális cserék és a kulturális együttműködés hozzájárulnak az emberek és népek közötti jobb megértéshez, s ezáltal az államok közötti tartós egyetértéshez;

megerősítve az e területen már többoldalúan egyeztetett következtetéseket, különösen azokat, amelyeket az európai kulturális politikai kérdésekkel foglalkozó, az UNESCO rendezésében 1972 júniusában Helsinkiben tartott, kormányok közötti konferencia levont, mely konferencián érdeklődéssel viseltettek az iránt, hogy egyre szélesebb társadalmi rétegek vegyenek részt aktívan a mind sokrétűbbé váló kulturális életben;

tovább kívánva folytatni erőfeszítéseiket, hogy a kölcsönös bizalom fejlődésével s a részt vevő államok közötti kapcsolatok további javulásával ezen a területen előrehaladást érjenek el;

készen arra, hogy ebben a szellemben lényegesen növeljék kulturális cseréjüket mind az emberek, mind a művek tekintetében, s fejlesszék egymás között az aktív együttműködést kétoldalú és sokoldalú alapon egyaránt, a kultúra minden területén;

abban a meggyőződésükben, hogy kölcsönös kapcsolataiknak ez az erősödése hozzájárul a megfelelő kultúrák gazdagításához, mindegyik eredetiségének a megőrzése mellett, valamint a közös értékek tudatának erősödéséhez, miközben továbbfejlesztik a kulturális együttműködést a világ többi országával,

kijelentik, hogy közösen az alábbi célokat tűzik maguk elé:

a) fejlesztik a kölcsönös tájékoztatást a kulturális eredmények jobb megismerése céljából,

b) megjavítják a kulturális értékek cseréjének és terjesztésének anyagi feltételeit,

c) előmozdítják az egyes kulturális eredmények hozzáférhetőségét mindenki számára,

d) fejlesztik az érintkezést és együttműködést a kulturális tevékenységben részt vevő személyek között,

e) keresik a kulturális együttműködés új formáit és területeit,

ily módon kinyilvánítják közös törekvésüket, hogy fokozatosan egymással összefüggő és hosszú lejáratú tevékenységet folytatnak a jelen nyilatkozat célkitűzéseinek megvalósítása érdekében; továbbá

kifejezik azt a szándékukat, hogy ezennel hozzálátnak a következők megvalósításához:

A kapcsolatok bővítése

A különböző szinteken bővítik és megjavítják az együttműködést és a kapcsolatokat a kultúra területén, nevezetesen:

— megfelelő esetekben két- vagy többoldalú egyezményeket kötnek, amelyek a kapcsolatok bővítését irányozzák elő illetékes állami intézmények és nem kormányzati szervek között a kultúra területén, továbbá a kulturális tevékenységben részt vevő személyek között, figyelembe véve mind a rugalmasság, mind a meglevő egyezmények lehető legteljesebb kihasználásának igényét, és szem előtt tartva, hogy az egyezmények és más megállapodások a kulturális együttműködés és csere fejlesztésének fontos eszközei;

— előmozdítják a közvetlen érintkezés és együttműködés fejlesztését a megfelelő állami intézmények és nem kormányzati szervek között, beleértve az olyan érintkezést és együttműködést is, amely különleges egyezmények és megállapodások alapján jön létre, ha szükséges;

— bátorítják a közvetlen érintkezést és kapcsolattartást a kulturális tevékenységben részt vevő személyek között, beleértve az olyan érintkezést és kapcsolatokat is, melyek — szükség esetén — különleges egyezmények és megállapodások alapján jönnek létre;

Kölcsönös megismerés

Hatáskörükben, két- és többoldalú szinten, megfelelő intézkedéseket tesznek, amelyeknek célja, hogy népeik átfogóbban és teljesebben megismerjék a kultúra különböző területein elért eredményeket, így többek között:

— közösen tanulmányozzák — szükség esetén a megfelelő nemzetközi szervezetek segítségével — egy kulturális adatbank létesítésének és szervezetének lehetőségét Európában — amely összegyűjtené a részt vevő államok információit, s kérésre levelezőinek a rendelkezésére bocsátaná —, és ebből a célból összehívják az érdekelt államok szakértőinek értekezletét;

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet szobraiból filmet csináltak, Schaár Erzsébet szobraiból bábprodukciót csináltak, Schaár Erzsébet szobraiból verset, könyvet, fotóetűdöt csináltak — Schaár Erzsébet szobraiból csak egy dolgot nem csináltak: nagy és maradandó anyagból készült Schaár Erzsébet-plasztikákat.

Azazhogy csináltak: hármat. Tizennégy esztendővel ezelőtt, amikor a szobrász ötvenhárom esztendős, a tehetségével való nemtörődömség pedig több évtizedes és elviselhetetlen volt már. *Ferenczy Béni*, a ritkán és súllyal megszólaló mester — az élő művésztársakról nagyon megválogatva megnyilatkozó mester — emelt nyilvános szót Schaár portréplasztikája érdekében, és azt mintha megfogadták volna. Kerüljük hát a felszínes látszatot, korántsem arról van szó, hogy a szobrászatügyi illetékesek tudatosan és rendszeresen negáltak volna egy életművet ízlés- vagy művészetpolitikai okokból, teljes programszerűséggel. Annál kevésbé, mert Schaár Erzsébet második, felszabadulás utáni félrehúzódásának szubjektív, családi-egyéni oka legalább akkora volt, mint művészetlégköri, szobrászat-közéleti. S annál kevésbé, mert — Károlyi-büszt a Károlyi-palotában, Liszt- és Bartók-portré a Semmelweis utcai zenedében, Goldmann a Kálmán utcában, Radnóti-emlékplasztika és Csók István-kisbronz — Schaár Erzsébet kapott hol több, hol kevesebb kisplasztika-megbízást ebben a tizennégy évben. Csakhogy e tizennégyből legalább hét esztendőn át kiállítások sorával bizonyította, hogy nő létére, hatvan éves létére kisplasztikusból *monumentalistává*, méghozzá kort, szobrászatot, társadalmat, életérzést és intellektust birtokló, rendkívüli monumentalistává változott. De nem volt újabb Ferenczy Béni, aki erre is felhívta volna a szoborállításban illetékes hivatalok figyelmét.

Mi, kritikusok kórusban figyelmeztettünk — nem kívánom senkinek azt az elégtételérzésünket, ami most, váratlan halálával igazolódott: értékeket vesztegetett a nemtörődömség, a puha ellenállás felé döntés. Mert kiállításait megrendezték, tárlatokra rendszeresen meghívták és elismerték, a portréit szerették, művészetpolitikai fenntartásokra személye okot nem adott, szobrászata még kevésbé, sőt; — csak nagy szobrai maradtak rendre gipszben, romlandó anyagban, ideiglenes poliuretánban.

Minősített esettel állunk tehát szemben, egy későn kiteljesedő, káprázatosan kiteljesedő elkötelezett életművel, amellyel — most már végérvényesen biztos — rosszul gazdálkodtak, ki tudja, milyen okokból.

Magyarázat nincs, csupán tanulság lesz az életpályavázlatban, amely alább következik.

1.

A hatvanegyes Ferenczy Béni-írás már legalább a harmadik felfedeztetés volt Schaár Erzsébet életében. Majdnem csodagyerekként emlegették a társasági lapok az első alkalmából, ez az ünneplés formáját tekintve még kétes értékű, az ünneplés tárgyát illetően feltétlenül indokolt volt a nagy ígéret Kisfaludi Strobl-növendék esetében. 1937 szeptemberében teszi közzé a Pesti Napló, hogy tekintélyes bizottság döntött „Brunszvick Teréz grófnő emlékműve ügyében", és a kiállításokon már szép érdemeket szerzett ifjú Schaár Erzsébet készíti a monumentumot „a gróf Bethlen István bástyasétányra". A vasárnapi mellékletek rendre közlik a szobrásznő és a hírveréshez képest feltűnően kis méretű szo-

társadalmi tragédiák, évtizedes, visszafojtott közlésvágy és évtizedes, ki tudja, milyen egyéni-kollektív drámákkal magyarázható fájdalomömlenyek. A keserűséggel tüntető *Károlyi*-büszt, a késéles fájdalmát mutató *Bartók*-arcmás kétségkívül volt annyira meglepő az eddigi, harmonikus plasztikák után, hogy meghökkenve fogadjuk egy ötvenhét éves szobrász neve fölött őket; magyarázatul szolgál az is, hogy ezek a plasztikák mind

erősebben viselték magukon Giacometti, a szépséges reménytelenség, a gyönyörködtető mazochizmus nagy szobrászának Schaár által soha nem tagadott formai-szellemi hatását egy időben. S dicséretéül szolgál az akkori, a Schaárt még értő szobrászati gyakorlatnak, hogy ezek az alakuló szobrászatízlésünkben oly kihívóan tragikus-fenséges szobrok még rendre megtalálták helyüket a társadalomban, méltó felállítási helyhez segítette őket lassan az állami megbízatás.

Annál szomorúbb, hogy e megrendítő, de még egyhúrúan megrendítő plasztika után Schaár *gazdagodó szobrászatát* mintha elhagyta volna a megértés — éppen a bonyolultabb, egyénibb, teljesebb alkotások időszakában. *A művészeti kísérletezések útja kiszámíthatatlan* — ez a legfontosabb, megszívlelendő tanulsága a hatvanas évek második felében újabb fordulatba lendülő Schaár-életpályának. A magányos, rettegő és rettegtetően fenséges emberalakok ugyanis egy periódusban mind magányosabbá, formailag mind szófukarabbá, mind társtalanabbá lettek. Olyanformán, hogy a magányos emberek szívszorító figurája lassan el is fogyott Schaár szobrászatából, s a látható, magányfelfalta törékeny alakok lassan átadták helyüket *a láthatatlan figura* létének, a magányos alak *emlékének*. A széken ülő, magábaroskadó-felmorzsolódó ember után üres, kinőtt szék, a hideg falak közt, hideg térben didergő figura után csak a hideg-üres falak látszottak megmaradni kisplasztikáiban. A pályaív a tartalmi dehumanizáció, a szuggesztíven fenséges kiüresedésköltészet felé látszott hajlani. De alig maradt ideje a kritikának arra, hogy mindezt konstatálja — szeretném, ha nem volna lejáratott itt a kifejezés — az érett korára gyönyörűen megtáltosodott szobrász tartalmi-lényegi-témabeli törekvése ismét és nagyszerűen változott.

A magányos figurától kísérleteiben a magányos, figurátlan térig eljutó Schaár lassan elkezdett *steril térproblémákkal* foglalkozni. Vagyis kísérletezni síkokkal, anyagokkal, üveggel, majd tükörrel, látszólag végképp feledve embert, drámát, s a magánytudatnak olyan fokára érkezvén, amely már meg sem kísérli, reménytelen vállalkozásnak tartja az egyén és a társadalom drámáit megnevezni. *Az emberfigura* eltűnése egy művészetben nem törvényszerűen jelenti a embergondolat, *az emberközpontúság* eltűnését is, de Schaár ekkori variációiban, hideg, okos, makacs térkutatásaiban valóban egyszerre tűnt el az emberalak, meg az emberi gondolat is látszólag.

És egyszerre is tért vissza. Mert — és itt a bizonyítéka annak, hogy a művészi kísérlet végeredménye kiszámíthatatlan, hogy nagy művész kísérleteit jóindulatú türelemmel és együttszurkolással kell kísérnie kritikának, közönségnek, mecénásnak — Schaár szobrászata pontosan ilyen váratlanul és logikusan fordult ismét ellentétébe, az embernélküliségből az emberibe. Látszólag igen logikusan és zökkenőmentesen történt ez is, mert a szobrász absztrakt térkutatásaiba már *a virtuális teret*, az üveget és a tükröt is belevonta — szükséges volt tehát egy ponton túl *valamire*, ami dimenziót ad a térnek, valamire, amit tükrözhet a tükrözésre alkalmas foncsorozott üveg. Staffázs-figurára, léptéket adó alakra volt szüksége. Először csak a figura jele, késpengeformára egyszerűsített csíkja jelent meg ismét a szobrokon, aztán vele együtt ismét a lélegző tér, az emberrel teli humánus atmoszféra, sőt a tükrös-üveges, a hideg alumíniumot meleg-barátságos bronzzal variáló kompozíciókban már a fájdalmas-játékos vagy játékos-fájdalmas, de mindenképpen érzelemmel teli világ is.

3.

Ekkor váltott át Schaár Erzsébet, a hatvanadik életévében megifjodott mester a *nagyplasztikákra*. S minthogy mester volt, s tudta, hogy izgalmas térproblémáit, üvegfalak, falak, nyitott ajtók és ablakok, meg előttük álló emberjelző sémák problémáit *nem viheti át gépiesen* a nagyméretű, háznyi, teremnyi monumentális plasztikákra, *megteremtette e nagyplasztikai betakarításhoz a szükséges figurákat is.* Nevetséges iskolásdi volna tagadni is, cáfolni is, hogy Schaár építészeti együtteseiben a hasábtestű, de naturális fejű és naturális kezű figurák, ezek az elvontságot és lélegző egyszeriséget oly sokkoláan egyesítő alakok az amerikai-venezuelai *Marisol* hatására kerültek-e be vagy sem, hiszen *egészen más a lényegük is*, mint Marisol hordótörzsű, ládatestű figuráinak. Schaár a teljesen általánosnak és a teljesen, megrendítően egyedinek olyan feszültségét teremtette meg ezzel, amely nemcsak izgalmasan nagy térkonstrukcióinak felnagyítására volt használható. Hanem például *szabványsorsú* hasáb-emberek, de *fallá épülni képes* kockaemberek fenséges érzékeltetésére a *Sachsenhauseni emlékmű* megrendítő kompozícióján, ezen a nemzetközi antifasiszta szobrászatban is feltűnő és tökéletes szoborcsoporton.

4.

A tihanyi park plasztikáján meg az agárdi, harmadik nagy Schaár-szobron kívül több példát aztán nem is vizsgálhatunk monumentális méretben. Mert hiába rendezett nagy sikerű, *kivitelezésre kész szobrok sorát ajánló* kiállítást Schaár Erzsébet e nagy korszaka elején, 1970-ben a Műcsarnokban, hiába állapította meg tavalyi, székesfehérvári „utca"-kiállításáról a kritika ízlésre és elfogultságra való tekintet nélkül, hogy nagyszerű alkotás, egyszerre emlékműve melankolikus elmúlásnak, biztatóan érdemes elmulásnak, fájdalmas történelemnek és óvatosan-szemérmesen optimista (*éppen ezért* a legmélyén igen erősen optimista) világszemléletnek. A kompozíciók a szoborállítóknak nem kellettek.

Mert Schaár Erzsébet, akit a kritika egyértelműen elismert, akit a társművészetek a bábszínpadtól az irodalomig és a filmig egységesen biztattak, mert rendre megtermékenyültek tőle — Schaár Erzsébet nagy szobrászata egyetlen szféra agyát nem tudta megtermékenyíteni: a szoborállítókét. A szobormegbízások elosztói talán nem is voltak rossz szívvel iránta, a kisplasztikai megbízások csurrantak-cseppentek, *amikor már hasonlíthatatlan nagyplasztikát készített* — csak nagyplasztikájára nem volt szüksége látszólag senkinek. Hogy aztán a szobrászati közéletben szokásos gáncsoskodáson, a művésztársak tudatos mellőzésén kívül mennyi volt ebben a „csupán" óvatoskodás, a „csak" bátortalan hivatali ügyvitel, az most már édesmindegy. Az eredmény egyre megy: a szobrok gipszben maradtak.

Ez a tanulsága Schaár Erzsébet utolsó periódusának. Bonyolult, egymást segítő és egymást megszüntetve megtagadó szakaszok váltották egymást utolsó hét esztendejében, már réges-régen nagylélegzetű, monumentális és *monumentálisan humanista, elkötelezett* emlékműveket mintázott — amikor a zsüritudat, a szobormegrendelő tudat *még mindig tíz évvel korábbi portréinál ragadt meg*, s tíz évvel korábbi szobrászatára adott — amikor adott — megrendelést. A tanulság tehát nem más, mint hogy a jelentős művész fejlődését, az életpályák kiteljesedését követni, megérteni nemcsak a kritikának, *a hivatalnak is kötelessége* — ha mégoly gyorsan, mégoly üstökösszerűen következik be is ez a kiteljesedés, mint Schaár Erzsébet esetében, s ha mégoly váratlan, értelmetlen halállal pusztul is el az alkotó, mint ő.

Mert Schaár életművében az történt „rövid" hét esztendő leforgása alatt, amit Ferenczy Bénivel, Bokros Birman Dezsővel, Beck. Ö. Fülöppel évtizedeken keresztül csinált a szűk látókörű magyar szobrászatpolitika: képtelen volt megérteni időben nagyságukat, s a haladó magyar szobrászat legnagyobb alakjai úgy távoztak, hogy egyetlen múzeumi teremre való *kisbronzban* hagyták ránk mindazt, *ami köztereinket talmi értékek helyett díszíthetné.*

5.

Azazhogy mégsem egészen az történt, és szeretném, ha jelen eszmefuttatásomból ezt szívlelnék meg azok, akiket illet. Schaár Erzsébet meghalt, de nem okvetlenül kell besorolnunk a kisplasztikában rekesztettek lajstromába. Schaár *nagygipszeket* hagyott ránk, kiönthető, kifaragható kész *szobormodelleket*, szoborállításhoz használható *alaprajzokat* és *fotódokumentációkat.*

Vagyis egy utolsó sanszot a köztéri szabrászat gazdáinak. Használják ki!

RÓZSA GYULA

KRITIKA

matikus, érdekes ember. Nagyon okos és művelt, pompás beszéd-kultúrájú, valami precízőz csiszoltsága a társalgásának, szellemes,

SAJTÓFIGYELŐ
HÍRADÓ
BUDAPEST, IX., Üllői út 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
KRITIKA
Budapest
1975 -- 10

Illyés Gyula: Iránytűvel

Két kötet, másfél ezernél több oldal. Az eddigi leggazdagabb válogatás Illyés Gyula esszéiből, tanulmányaiból, kritikáiból. Tekintélyes részük megjelent már 1964-ben *Ingyen lakoma* címmel, számos közülük az 1971-es *Hajszálgyökerek*ben, némelyik azonban egyikben sem. Gyorsan enyésző vagy az olvasók sokasága számára elérhetetlen lapokból menekítette ide ez utóbbiakat a kötetek szerkesztőjének irodalomtörténeti fontosságú szorgoskodása. Teljességet az *Iránytűvel* ennek ellenére sem ad, a majdani újabb kiadás gondozói gyűjteni kezdhetik máris a tarlón maradt, de ide illő Illyés-írásokat. De ha ezt említem, hozzá kell tennem azt is, hogy olyan munka, amely lényegesen változtatna vagy akár módosítana az Illyésről az Iránytűvel két kötete alapján kirajzolódó képen, ismereteim szerint nincs. Ebben az értelemben tehát, s ez nem mond ellent az előbbieknek, teljességet ad ez a válogatás.

Egy oldalon lehetetlen megválaszolni, hogy valójában mit is jelent ez. Legfeljebb arra van esély, hogy néhány jellegzetességről hírt adjak, hogy az olvasáshoz bizonnyal meglevő kedvet növeljem. Elsőként annak elmondásával, amit Illyés művészetének értői sokszor leírtak már, de amit ismételni soha nem felesleges: nemesen izgalmas, érdekes olvasmány ez a két kötet. Régen megfogalmazta már Illyés Gyula, s gondolkodásának, tevékenységének meghatározó eleme ez napjainkig, hogy értelme, értéke akkor van igazán a változtatni akaró írásnak, szónak, ha el is jut azokhoz, akiknek szánták, akikért teremtődtek. Bárki ellenőrizheti, ezúttal az Iránytűvel két kötetében, hogy Illyés nem rekedt meg a tétel megfogalmazásánál, az igény jogosságát, egyben a követelmény teljesíthetőségét saját írásai tömegével igazolta. Illyést megérti bárki, aki nem rest gondolkodni. Megérti, mert Illyés tudatosan erre törekszik. Tanulmányainak gondolati szerkezete kristálytiszta, követhető, áttekinthető, nyelvezete pedig tökéletesen feszül ezen a rácson. Amit általánosan érvényes elvként, célként fogalmaz például 1954-es esszéjében *(Magyar beszéd)*: *„Szépen az ír és beszél, akinek sikerül még a bonyolult gondolatait is egyszerűen és világosan előadni. A művészet pedig ott kezdődik, ahol az ember az ilyen előadással még élvezetet is szerez hallgatóinak"* — azt rendre megvalósítja írásaiban. Következetessége olykor — látszatra — képtelen, mulatságos helyzetet teremt. Hiszen olvassa bárki Follain líráját, vagy Babitsét, s mellette a róluk szóló Illyés-tanulmányokat, rájön hamar, mennyivel nehezebb igazán érteni az előbbieket, mint az utóbbiakat. De mindez Illyés akarata szerint alakul így. S így hasznos. *„A Betű nem talált el úgy a néphez, mint egykor a Dal"* — olvasom az Iránytűvel bevezetőjében. Ezen is változtatni akar Illyés, élvezetes, érthető írásait lépcsőként, hídként állítja a Betű és a nép közé, s invitál szíves szóval: emelkedj csak, s ereszkedj is, egyre mélyebbre. Egyet még mindehhez. Hallottam már azt, hogy könnyű Illyésnek ízesen, szépen, világosan írni, beszélni, hiszen — úgymond — örökségül kapta ezt, Rácegres-puszta, Gyánt, Ozora, Cece adományaként. Ez nemcsak azért nem igaz, mert képtelenség, mert Illyés gondolkodását, nyelvi stílusát a ráció, a világosság francia megszállottjai is alakították. Azért sem, mert — ez nyomon követhető, bizonyítható — nem adottságról, hanem egy hosszú, folyamatos, szívós munka eredményéről van itt szó. Olvassanak bele az 1928-as Babits-írásba, vegyék szemügyre csak ezt a fél mondatot: „a kultúrát negatíve úgy lehetne definiálni" — Illyés írta ezt is! — s nyilvánvalóvá válik hamar, hogy az anyanyelv művészévé, mesterévé Illyés alakította önmagát.

Közlőként, közvetítőként is ráismerünk a plebejus demokrata művészre. Illyés életműve azért olyan egységes, bonthatatlan tomb, mert minden „szerepét" egyetlen cél szolgálatában „alakítja". A nép, a nemzet, a magyarság — ezzel egyben az ember, az emberiség — sorsának jobbítását segíti a *Puszták népe, A reformáció genfi emlékműve előtt* éppúgy, mint a Molière-esszé vagy a nyelvművelő tanulmányok. Az irodalom, a művészetek általános kérdéseiről szóló, vagy az életműveket, egyes alkotásokat szemlélő, ismertető Illyés gondolkodását a plebejus demokrataság, a népi elkötelezettség határozza meg — nem egyedül, de — alapvetően. A kirekesztő indulat szerencsére hiányzik belőle, értékelni, közelíteni tudja azokat a művészi törekvéseket, azokat a művészeket, amelyekkel, illetve akikkel azonosulni nem akar, nem tud, de szívközelbe más, mint a nép érdekeit, céljait szolgáló, az idő, a hely kívánta feladatoknak művészien megfelelő, nem kerül írásaiban. Elfogadja, szükségesnek is tartja — *a maga helyén* — Dürrenmattot, Ionescót, a szürrealizmust, a dadaizmust, de igazán melegen, közelítőn a nép felé forduló polgár Racine-ról szól, aki „nyelvének világosságát, egyszerűségét a néptől tanulta". Arról a Molière-ről, aki „elsősorban is nyelvében és szemléletében népi", aki „a nép nyelvén, a nép módján, a nép számára" teszi nevetségessé a népellenes világrendet. A művészet Illyés szerint igazmondás, a valóság hű, szemléletes, pontos, szép megmutatása. És a szabadságharc egyik eszköze. Miként a művészetről való szólás. Az Iránytűvel írásainak szerzője gyakorta él ezzel a lehetőséggel. Puskinról ír 1937-ben, s érdemes felidézni, mit tart, talán a legfontosabbnak, itt és ekkor elmondani: „A szabadságért és a haladásért lelkesülő réteget képviselte Puskin a cárizmus, a valóban ázsiai bojár közigazgatás és a rendőrség szerepét betöltő ortodox egyházzal szemben." A francia irodalom antológiáját, saját előszavával, akkor bocsátja nyilvánosság elé, amikor Franciaország már német megszállás alatt van. Előszavának utolsó mondata így hangzik: „Hálánk jeléül szeretném felmutatni ezt a tisztelgés-gyűjteményt a francia népnek sorsa nehéz pillanatában." Köztudott, hogyan szerkeszti Illyés a Magyar Csillagot, a Babits-emlékkönyvet, szemben az ordas eszmékkel, a fejgyűlölettel is.

Aki figyelmesen olvassa, észre kell hogy vegye: Illyés megváltozott történelmi, társadalmi körülmények között változatlanul folytatja szabadságharcát, értékmentő tevékenységét. Jogosan, indokoltan, de olyan eszközökkel is olykor, amelyek alapvető hibáját éppen ő fedezte fel, jóval korábban. Kosztolányi nevezetes Ady-írására gondolok. „Európai" gőgöt sugárzó, durva munka ez, olyan elnézést, amilyennel Illyés iránta viseltetett, nem érdemelt, semmiképpen. Ahogyan Illyés következő megállapításáért sem áll helyt Kosztolányi életműve: „A kor egyik legforradalmibb írójával lesz ismerkedésünk. A legesztétikusabbnak kikiáltott (megrovásként kikiáltott) írónk volt tán a leginkább proletárérzelmű." Ez, hangozzék bár tisztelet-lenül, nem meggyőző állítás. Ebben a korban József Attila alkotott, Móricz Zsigmond. S nem utolsósorban: Illyés Gyula. Amit viszont Kosztolányi Ady-írásáról, azaz a szándékról felidéz, elmond Illyés, az pontos, találó lehet. Elképzelhető, hogy Kosztolányi bízott abban: az „erős taszítástól" egyensúlyba kerül az Ady-kérdés. És pontos Illyés tömör, értékelő mondata: „A taszítás, sikerült, az egyensúly nem." Mégis, Illyés fegyvere a felszabadulás után, főként az ötvenes évek első felében ez lesz. A feltételezett Kosztolányi-módszer. Olykor később is. Így válik — *nem kétes értékűvé* — hanem eredményeiben olykor felemássá az a szabadságharc, az az értékmentés, amelyet Illyés folytat, szemben a kirekesztő, szektás törekvésekkel, esztendőkön át a hivatalos kulturális politikával. Az a szándék, az az indulat, amellyel Szabó Lőrincért vív (Vagy boncoljuk-e magunkat elevenen?), tiszta, szép, jogos. Ám a taszítás sikerül, az egyensúly nem. Az életmű, s az ember rágalmazásától sem visszariadó részben vagy egészen téves ítéleteket akként véli megsemmi-

nünk kell: egyszer … gyar szellemi élet magyar is volt", akkor is tarthatatlan, ha emlékezetünk ebből a korból Veres Péter mellett csupán Illyés Gyulát őrizné meg. Ami valószínűtlen. A további példák helyett — nem önigazolásként — idézek néhány sort abból a tanulmányból, Kenyeres Zoltánéból, amely eddig a legalaposabban elemezte Illyés irodalomszemléletét: „Illyés Gyula… Németh Lászlóról szóló cikkében visszavetíti mai egységideálját a két háború közötti időbe. A népi irodalom nemzedéki csoportosulásnak indult a harmincas években, s ha kitágult is idővel a kerülete, korántsem olyan átmérőjűvé növekedett meg, hogy Babits Mihály, József Attila és Hunyady Sándor egyaránt elférjen benne, mint Illyés láttatja. A múltat utólag nem lehet korrigálni: a népi irodalom nem ölelte fel az egész nemzeti irodalmat — nem a népi szekértáborból tekintett ki mindenki a világra, nem is mindenki akart onnan kitekinteni, aki elkötelezte lelkét a nemzet érdekeinek. Ez az egység akkor nem valósult meg, ma pedig már kevés volna."

Szükség lett volna akkor arra az egységre. S szükség van ma egy másikra, amelyet Illyés is szorgalmaz, hányódva kétségbeesés és bizakodás között, hosszú idő óta. A nemzet, a magyarság gondjaival kapcsolatban. Amelynek legnagyobb hatású szószólója Illyés Gyula. Vitázni lehet vele, írásaival. Olykor könnyűnek is látszik ez, hiszen túlélez, sarkít nemegyszer, mint például 1970-es keltezésű beszélgetésében, amikor így fogalmaz: „Népek versenye folyik körülöttünk, és ez számunkra sem lehet mellékes, provinciális jelenség." Egészséges, jó szellemű párbeszédben helyén való az a megállapítás is, amely figyelmeztet, a közös szándékra, célra téve a hangsúlyt, arra, hogy Illyésnek is lehetnek, vannak továbbgondolásra szoruló, sőt vitatható megállapításai ebben a kérdéskörben. De a szocializmus, a nép, a marxizmus ellen egyaránt vétenénk, ha lebecsülnénk gondjainknak ezt a részét, ha arra tennénk a hangsúlyt, hol téved Illyés Gyula, s nem arra, hogy a szocializmus fejlődése még nagyon sokáig elválaszthatatlan a nemzeti fejlődéstől, hogy „sorskérdéseink" a szocializmusnak is sorskérdései. Illyéshez hasonló kétségbeesett felelősséggel Kölcsey üzent tán utoljára, 1833-ban *(Viszon-izenet a nemzeti nyelv ügyében a főrendi válaszra)* ezekkel a sorokkal: „mert régi lakjaikból s földjéről ki lehet űzni a nemzetet, s egy más földön megtelepedve még nemzet is maradhat: de nyelvétől megfosztott nép többé nem él". Más történelmi, társadalmi feltételek között így hangzik Illyés néhány — az enyhébbek közül való — szava 1971-ben: „Sok itt a tennivaló. Ahogyan Kölcseyék kimutatták a nagy veszélyt, s ez negyvennyolcban erőt adott. Nekünk pontosan ki kellene mutatni, hogy hol tart ez a nép… Áldhatjuk a körülményeket. Régen volt ilyen nyugodt élete a nemzetnek. Most kellene megoldani sok mindent. Tisztázni." Hozzátenni ehhez bármit — fölösleges. Dolgozni kell. Megvalósítani szándékainkat. Ez az Iránytűvel legfontosabb üzenete. *(Szépirodalmi)*

HAJDU RÁFIS GÁBOR

aranyos színüket, egyelőre nem is patinázódnak, nem szeretem a patinázást.

Mindig arra gondoltam, hogy ez csak ujjgyakorlat, meg hogy ebbe a térbe embert is állítsak (többször már meg is próbáltam), és az ember is hasítson ki egy darabot a térből, a levegőből. Ezekkel a teret adó plasztikáimmal megkerültem a nehezét, előbb csináltam teret, hogy majd az embert is beleállítsam. A valóságot szeretném adni. A valóságba belekapaszkodhatik az ember, hogy egyáltalán valamilyen talajon álljon.

(A tér, közelebbről inkább az architektúra ábrázolása most Schaár Erzsébet újabb törekvése. Ez már a „fehérvári" szobrainál is elkezdődött, a Szék fallal című régebbi kisplasztika kétméteres nagyítását módom volt a budafoki kertben, fák, bokrok között megnézni, térbe állítva. Ez még lírai plasztika, az újabb darabok keményebbek, feszesebbek, tárgyilagosabbak. Persze a Schaár-féle tárgyilagosság még mindig líra. A tárgy a fal. Egy fal, két fal, sőt három fal, nyitott ablakok, ablakkeretek, nyitott ajtók bonyolult, de megszerkesztett rendszere, mégsem a konstruktivitás szigorú szabályai szerint. Ez a szellem nem antik, de nem is barokk. Lehet, hogy XX. századi? Olykor már megjelenik egy-egy emberi alak lapos, szinte aranyhal formájú jelzése az ember által épített, a teret határoló házfalak keretében. Mennyire érvényes Ferenczy Béni Schaár Erzsébetről írt – még ugyan a portréit elemző, de a fenti plasztikákra is transzponálható – régi cikke: „... nála minden forma valóban a helyén van, pontosan ott, ahol lennie kell, egy gondolattal sem idébb vagy odább. Ez nem anatómia, hanem elvi, »filozófiai« pontosság és rend.")

– Az új térplasztikái mellett portrézik is. A Károlyi Mihály-, Benedek Marcell- vagy a Psota Irén-arcmásai nagyon ismertek.

– Úgy érzem, hogy nem tudok portrét csinálni. A portréval annyit dolgozom, mint semmi mással. Ez kötött műfaj, ez a legnehezebb. A portrészobrászat az illető személy jelenléte, sőt a részvétele nélkül jóformán el sem képzelhető. Persze néha fénykép után is kell arcképet mintázni, ez sokkal nehezebb. Olyankor szinte mágikusan magam elé kell szuggerálni a modellt. És nagyon nehéz fotó nyomán az emberi fej térbeliségét megtalálni. A fénykép más műfaj, síkba teszi a fejet. Tehát a síkban megjelent formákból kell kiolvasnom, amit feltétlenül a térben kell megjelenítenem. Ha módom van rá – mint a Károlyi-fejnél – filmeket és híradókat is megnézek. Amikor mintázok, azt kell képzelnem, hogy előttem van az ember. Ha a villamoson velem szemben ül egy ember, azt keresem benne, hogy a szeme sarkában hátha van valami, ami a – fényképen látott – modellemre emlékeztet.

– A portrénak az volt a szerepe, hogy megörökítsen valakit. De most már, hogy van fényképezés, az arcmás-szobrászat megörökítő igénye megszűnt. Mégis, éppen azért, mert ez más műfaj, mint a fénykép, a portré a leggazdagabb szobrászati téma. Tulajdonképpen egy kis golyó, tojás az ember feje, ezen belül, kívül, széltében, minden irányban történő plasztikai differenciáltsága, formagazdagsága az, ami végül a személyiséget megközelíti, sőt kiadja.

(1967)

Schaár Erzsébet

Szerepelt a KUT és MME közös tárlatán.

M. 1932. XI. 6.

Schaár Erzsébet

Szerepelt a KUT és UME közös tárlatán.

MO.

~~8 ó Újság~~ 1932. XI. 6.

Schaár Erzsébet

szobrász

Szinyei Merse Pál Társaság VIII. Tavaszi Szalonja - szoborral szerepel.

Nemzeti Ujság
1933.III.19.

Schaár Erzsébet

festőművész

A Szinyei Társaság a VIII. Szinyei Tavaszi Szalonon kiállított képéért kitüntető elismerésben részesítette.

Budapesti Hirlap
1935. III. 25.

Schaar

szobrász

Szinyei Társaság tavaszi kiállitása - Nemzeti Szalonban - szoborral szerepel.

Bst.
1933.III.19.

M.D.K.

Schaár Erzsébet
szobrász

„Dézyrie" szobra

Feladatok, eredmények. — 41 lap
Művészet, 1960. augusztus.

M.D.K.

Schaár Erzsébet
szobrász

Czotter Ernő szobrát készíti.

Feladatok – eredmények. – 42 lap
Művészet, 1960. augusztus.

Schrader Erzsébet

Ez évben jött létre a debreceni Tóth Árpád gimnázium Képzőművészeti Galériája. Az iskolamúzeum a mai magyar festészet és szobrászat java műveit tartalmazza, – a művész alkotását is.

Lasonci Miklós: Iskolagalériák.
Magyarország, 1944. szept. 1.

Schacár Erzsébet, szobrász

A rövid tanulmány elsőrorban
a Schnár-emlékkiállítással
ömefüggésben vizsgálja
a cím anyagát.

Aradi Nóra: A kisplasztikáról 932–935

Jelenkor, Pécs, 1981. okt. XXIV/10

Schaár Erzsébet, szolván

L: Bányai József

(kas): Nemzetközi kisplantikai kiállítás 2

Esti Hírlap, Bp. 1981-június 19.

Schacár Erzsébet, nolván

L: Lóránt Zsuzsa

Harangozó M. Illedelmes középnek 2.

Esti Hírlap Br. 1981 júl. 7.

Schadt Erzsébet, szobrászművésznő

„Művészet és társadalom 1945-1980" címmel megnyílt a Műcsarnokban hazánk felszabadulásának 35. évfordulója és az MSZMP XII. kongresszusának tiszteletére rendezett kiállítás. — a társadalom és a művészet fejlődésének újabb állomását jelzi a művészek kisbrávnd.

Wehner Tibor: Ünnepi kiállítás a Műcsarnokban. Dolgozók Lapja, 1980. márc. 30.

15 Schaár Erzsébet, szobrászművész

„Üvegkompozíció", 1970.

Művészet, 1980. ápr. 7. old.

lom, 1945–1980

biztosítása helyett a megismerés aktív segítése a cél. Többre vállalkozik tehát az aktív kiállítás, mint a „megmutatás".

A mű és a közönség aktív kapcsolatának a megteremtését már nem lehet személytelenül megvalósítani, hiszen a művek értelmezésén túl a közönséggel is ugyanilyen mértékben kell számolni.

Az előzmények ismerete és általában a befogadás és értelmezés feltételeinek a megteremtése már igen összetett feladat. Ilyen értelemben az aktív kiállítás eszköztára sokkal tágabb, mint a passzív bemutatóé. Nem idegenkedik a közlés, az értelmezés hatékonyabbá tétele érdekében gazdagabb kommunikációs módszerek alkalmazásától sem a kiállítás kompozíciós rendszerében. Ez tehát olyan aktív alkotó tevékenységet feltételez, ahol a gondolatközlés, az alá- és fölérendelés, az egész kommunikációs struktúra szerkesztése magán viseli, feltételezi a kiállítást létrehozók állásfoglalását.

Csak olyan közlésrendszer lehet hiteles és hatékony, amely a közönséget nemcsak a mű iránti tiszteletre (hódolatra), hanem a megértésre, befogadásra is inspirálja. Ehhez pedig a tervezőnek-

Schaár Erzsébet

Budapest utcáira, tereire kerülő művészi alkotásokról hozott ma döntést a Főv. Tanács Végrehajtó Bizottsága. — a Margitszigeti Művészsétányra kerül jövő évben műve, Kernstok Károly portréja.

(említve).

Esti Krónika I

1972. XI. 22. 19.00 Ka.

Schaár Erzsébet, szobrászművész

Pontosan negyedszázada nyílt meg a székesfehérvári múzeum képtára, a Csók István Képtár. A 25 éves jubileum alkalmával kiállítás nyílt a képtárban. – Az utóbbi években neves művészeink hagyatékai gyarapították a Képtárat. Fehérvárra kerültek például Vajda Lajos, Schaár Erzsébet művei.

Jó reggelt!

1980. III. 27. 4.25 /N/.

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész 3) Folytatás

11
vasárnap

15.00
TIT Tárlatvezetés
Schaár Erzsébet
Vezető: Arnalds Endre

24 SZOMBAT
SATURDAY

15.00
FILMVETÍTÉS
Két évszázad magyar alkotásaiból
Magyar romantika,
Magyar szecesszió,
Jelek a homályban,
A magyar avantgarde születése
Schaár Erzsébet: Terek

Magyar Nemzeti Galéria,
1983. szeptember.

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész

2. Folytatás

10 SZOMBAT
SATURDAY

15.00
FILMVETÍTÉS
Művészet és népművészet az NDK-ban
(német nyelvű vetítés),
Művészet és művészek,
W. Klemke,
Élő népművészet,
Érchegységi népművészet
Schaár Erzsébet: Terek

17
Szombat 15.00 Filmvetítés
Az antik kultúra emlékei II.
Kréta minószi művészete,
Kelleas istenei,
Trójai háború,
Athén,
Etruszk művészet
Schaár Erzsébet: Terek.

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. szeptember

Schaár Erzsébet szobrászművész.

A Moszkvában nemrég megnyílt magyar szobrászművészeti kiállításon szerepelt alkotása.

„Ülő nő" c. (említve)

Igor Szvetlov: Magyar szobrászművészet Moszkvában.

Tolna m. Népújság, 1973. ápr. 3.

Schaár Erzsébet

Petőfi bronz mellszobrát Mohácson állítják fel. (említve).

(MTI): Új szobrok országszerte bővülő kisplasztikai választék.
Népszava, 1973. febr. 2.

Schaár Erzsébet
szobrász

Schaár Erzsébet kompozíciót
mutatnak be a tárlaton

I.Szvetlov: Mai magyar szobrászati kiállitás Moszkvában.
Müvészet, 1973. május - 11.oldal

Schaár Erzsébet, szobrász

Megemlítve. [kornissal kapcsolatban.]

[Jegyzetek .....]

Dévényi Iván: Képzőművészeti könyvszemle 692-695.

JELENKOR, Pécs, 1972, jül.-aug. XV/7-8

Schaár Erzsébet 1.

A szerző a budafoki műterem leirását adja. A kompoziciók egyes motivumaiban ujjáfogalmazódnak a ház, az otthon, a műterem épitészeti részletei. Téralkotó fantáziája az átélt terek élményéből táplálkozik. Az ajtóban álló figura variációi közé tartozik a Boltivek és a Belső tér.

Beke László; Impressziók Schaár Erzsébet műtermében; Képzőművészeti Almanach 2, Corvina 197o. 123.l.

Ablak-szobra könnyü, fehér müanyaghabból készült, és sajátos viszonyba került a mögötte álló valódi ablakkal, amellyel a nagysága is megegyezik. Másutt kicsiny bronzalakok között életnagyságu, ugyancsak hófehér müanyaghabból készült női sziluettfigurák álldogálnak.

Beke László; Impressziók Schaár Erzsébet mütermében; Képzőművészeti Almanach 2, Corvina 197o, 123.l.

Schaár Erzsébet 3.

A földön rengeteg vázlat, leendő szobor-részlet hever, gipsz-kezek, lábak, szájak, maszkok mindenütt. Műanyaghabból és gipszből készült kompozicióí is csupán vázlatok, "kvázi-műalkotások". Analógiaként az "objet trouvé" vagy az "environment" művészetéhez állhatnak közel.

Beke László: Impressziók Schaár Erzsébet műtermében; Képzőművészeti Almanach 2, Corvina 1970, 123.l.

Schaár Erzsébet
nobán

Részt vett a tárlaton Schaár
Erzsébetis.

Bauer Jenő: Kisplasztikai biennale a Múcsarnokban.
Művészet, 1972. január - 34 oldal.

Schaár E rzsébet

S. E. mütermében /belső fotó/

Fal kis ablakkal 1969; müanyaghab, 26x 26o cm

Falak 1967; bronz

Képzőművészeti Almanach2, Corvina 197o

Schaár Erzsébet

Maszkok 1969; gipsz, mag. 24 cm

Kéz

Közeledő 1969, részlet; műanyaghab és gipsz, mag. 21o cm

Képzőművészeti Almanach 2, Corvina, 197o

Schaár Erzsébet

Goldmann György portréját a
Kálmán u. 15. 4. ház falán leleplezték el.

Magyar Nemzet 1972 május 30
4. old.

Schaár Erzsébet
mohán

A Magyar Népkörtársaság érdemes
művésze címet kapta.

— Kitüntetesek
Művészet, 1972 április – 9 oldal

Schaár Erzsébet

„A Magyar Népköztársaság
érdemes művésze" címmel tüntették

Magyar Nemzet 1972 április 1
4. old.

Schaár Erzsébet

Művei szerepelnek a varsói új

Magyar Intézetben rendezett Zia Ullitáson

· Magyar Nemzet 1972 március 7

4. old.

SCHAÁR ERZSÉBET

Művei kiállítva az 1. Nemzetközi Kisplasztikai Biennálén.

Kovalik Sándor: Jegyzetek a biennáléról.

Társadalmi Szemle, 1971. december
103. lap.

SCHAAR ERZSÉBET

Művei kiállítva az 1. Nemzetközi Kisplasztikai Biennálén.

Tóth Sándor: Absztrakció és művészet.

Dél-Magyarország, 1971. okt. 22.

SCHAAR ERZSÉBET

Művei kiállítva a Kisplasztikai Biennálén. (csak.)

Passuth Krisztina: Kisplasztikai biennálé.

Tükör, 1976. 400-16.

Schaár Erzsébet, szobrai

Kodály-portréja Békéscsabán

lesz.

– : Új emlékművek, Körtéri szobrok

Készülnek 7

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1974. aug. 6,

Schaár Erzsébet, szobrász

Két kisplasztikája van Kiállítva.

↓

Rózsa Gyula: A Kolozsvány-gyűjtemény Győrött 7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1974. aug. 7.

Schaár Erzsébet szobrász

Székesfehérvárott megnyílott kiállításának bemutatása, ismertetése, értékelése.
Tárgyalt művei: Sachsenhausen emlékmű, Károly, Bartók, Kodály, Szabó Lőrinc, Petőfi Mór, Radnóti-portrék.

Rózsa Gyula: Schaár Erzsébet emlékművei

7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1974. júl. 16.

Schaár Erzsébet, szobrász

Mohácson ápr. 11-én leplezték le Petőfi-domborművét.

— : A Jelenkor krónikája 479-480.

JELENKOR, Pécs, 1973. május XVI/5.

Schaár Erzsébet, szobrász

Mohácson elhelyezett Pétőfi-domborművét fischer János ismerteti a Baranyai Művelődés idei második számában.

– : A Jelenkor krónikája 863-864.

JELENKOR, Pécs, 1973. szept. XVI/9.

Schaár Erzsébet szobrászművész.

Henszlmann Imre portréja. Az épület oldalhomlokzatát díszíti a műemlékvédelem úttörőjének portrészobra. (ennlítve és repr.)

Füles, 1973. febr. 1.

Schaár Erzsébet

A kölni Glaub-galériában „Figurák a térben" címmel dec. 19.-én nyílik meg az a bemutató, melyen a művész 21 kisplasztikája kerül az érdeklődők elé.

Petőfi Népe, Kecskemét, 1972. dec. 9.

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas restaurátorművész, 1) [illegible]

3 SZOMBAT SATURDAY

15.00
FILMVETÍTÉS
Az antik kultúra emlékei I.
Elsüllyedt városok kincsei (Dioszkuria),
Két vár (Konstanca környéki emlékek),
Ókori kultúra (Bulgária),
Hisztria városa,
Pannónia
Schaár Erzsébet: Terek

4 VASÁRNAP SUNDAY

9.30
TIT TÁRLATVEZETÉS
Schaár Erzsébet
Vezető: Csernitzky Mária

15.00
TIT TÁRLATVEZETÉS
Schaár Erzsébet
Vezető: Csernitzky Mária

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. szeptember.

Schaár Erzsébet, nobrán

Henszlmann Imre domborművét
kérítette el. A emlékművet Budán
az Orsz. Műemléki Felügyelőség székházának
falán helyezték el.

—: A műemlékvédelem centenáriumi ünnepsége
az Akadémián 7.

Népszabadság, Bp. 1972. ápr. 12.

Schaár Erzsébet, hobrász

Érdemes művész címet kapta.

—: Művészeket tüntettek ki a Parlamentben

4.

Népszabadság B. 1972. ápr. 1.

Schaár Erzsébet, festmény

Kiállít Varsóban.

— : Magyar kiállítások külföldön 9.

Népszabadság, Bp. 1972. márc. 8.

Schaár Erzsébet művész

Érdemes művész.

↓

— : Új kiváló és érdemes művészek 1.

ESTI HIRLAP, Bp. 1972. márc. 31.

Schaár Erzsébet

Budapesten született. Művészeti tanulmányokat a Képzőművészeti Főiskolán végzett. Több külföldi országban járt tanulmányúton.

Baranyi Judit: I. nemzetközi kisplasztikai biennálé, Budapest, 1971.

Schaár Erzsébet

Számos egyéni kiállítása volt, legutóbb 1970-ben a Műcsarnokban. Rendszeresen réptoevője a külföldön rendezett reprezentatív kiállításoknak.

Boronyi Judit: I. nemzetközi hisplantírai kiállítás (biennálé) Budapest, 1971.

Schaár Erzsébet

Több szobra került jelentős hazai, európai és amerikai múzeumokba, illetve magántulajdonba. 1962-ben Munkácsy díjas.

Bárányi Judit: I. nemzetközi kisplasztikai biennálé, Budapest, 1971

Schaár Erzsébet, szobrász

Elkészítette Henszlmann Imre emlékét megörökítő domborművét, melyet a az bon. Műemléki felügyelőség Tánczics utcai kékhárának falán helyeznek el.

— : Henszlmann Imre

12.

EST/ HIRLAP, Bp. 1972. ápr. 11.

Schaár Erzsébet

Számos műve került köztéri felállításra.

Bemutatott művei: 97. sz. „Három figura térben, 1968, réz, 30 x 28 x 28 cm. 98 sz. „Figurák térben, 1969, réz, 36 x 38 x 30 cm.

Baranyi Judit: I. nemzetközi kisplasztikai biennálé, Budapest, 1971

Schaár Erzsébet

99. p. „Belső tér", 1969-1970. üveg, 40 x 50 x 50 cm; 100 p. „Mélyülés," 1970, üveg, 30 x 40 x 40 cm; 101 p. „Kirakat" 1970., üveg, plexi, réz, 40 x 50 x 50 cm.

Baranyi Judit: I. nemzetközi kisplasztikai kiennálé. Budapest, 1971.

Schaár Erzsébet

nyerte a II. országos kisplasztikai biennalé (1969) első díját.

Romváry Ferenc: III. országos kisplasztikai biennale, Pécs, 1971.

Schaár Erzsébet

Munkácsy díjas (1962). 1909. július 27-én született Budapesten. Képzőművépeti Főiskolára járt. Önálló kiállításai Budapesten: 1932, 1960, 1970 illetve Székesfehérvárott 1966.

Romváry Ferenc: III. országos kisplantirai biennálé, Pécs, 1971

Schaár Erzsébet

Részt vett a II. kisplasztikai biennálén és első díjat nyert (1969). A Nemzeti Galéria és a Modern Magyar Képtár számos művét őrzi.

Romváry Ferenc: III. országos kisplasztikai biennálé, Pécs, 1971

Schaár Erzsébet

Bemutatott műve, egész táblán, fehete fehér reprodukció:

„Tér," 1970., bronz, 40 cm.

Romváry Ferenc: III. országos kisplasztikai biennálé, Pécs, 1971.

Schaár Erzsébet

plasztikus müvein szürealista elemek szerepelnek.

Németh Lajos: Symbolism and Surrealism in Modern Hungarian Art. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1972. 45 sz.

196 1

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrasz, /1909/

Borsos Miklós/1906/,Kerényi Jeno/1909/,Mikus Sandor /1903/,Schaár Erzsebet/1909/,Somogyi József/1916/, Laborcz Ferenc/1908/,a szazad első felében még csak messziről közelitették későbbi,mai alkotói világuk felé. 570.old

HECKENAST JÁNOS: Rumi Rajki István szobrászművész 564.old

VASI SZEMLE, XXV.évf. 1971. 4.szám, Szombathely

Schaár Erzsébet

a vízkeszfehérvári Csók István-
képtárban nyílt meg június 23-án
kiállítása

június 25
4. old.

Schaár Erzsébet
nohán

„Tudósok" 1968-70
(repro)

Quadi Nóra: Utak, zsákutcák, lehetőségek.
Művészet, 1974. április - 32 oldal.

Schaár Erzsébet
sobrán

Schaár Erzsébet leöntött gipsz-
figurái: natúra, másolatok.

Ovadi Nóra: Utak, rsákutcák, lehetőségek.
Művészet, 1974. április - 32 oldal.

Schaár Erzsébet
festőművész

Méltatás

U. Kovalovszky Mária: Expresszionizmus - forma ...
Művészet, 1974. május – 15 lap

Schaár Erzsébet

Petőfi Sándor születésének 150. és a szabadságharc 125 évfordulója tiszteletére domborművű emléktáblát készít Makóra városa részére, melyet az egykori szálloda épületén helyeznek el, ahol egykoron a nagy költő is megszállt. (emlékezve)

Délmagyarország, 1972. okt. 10.

Schaár Erzsébet szobrászművész.

Domborművét, mely Henszlmann Imrét ábrázolja, tegnap Budán, az Orsz. Műemléki Felügyelőség Táncsics Mihály utcai székházának falán felavatták.

Népszabadság, 1972. ápr. 12.

Schaár Erzsébet, nobrán

Megemlítve.

Szán Imre: Ételek ízéről

M. 6.

Népszabadság, Bp. 1972. jan. 23.

ER Ausschnitt 1 BERLIN 42, Telex: 1-85538
Schaár Erzsébet
1021
15. 1. 72 G

Das beklemmende Erlebnis des Raumes

Aus der Werkstatt der ungarischen Bildhauerin Erzsébet Schaár

Wer das Budapester Atelier der Bildhauerin zsébet Schaár betritt, könnte auf den ersten ick an eine ungarische Pop-Art-Variante nken. Zwischen großen weißen Wänden und hmenartigen Gebilden stehen ebenso weiße, ntige Figuren mit ganz naturalistischen Köpr und Händen. Die kleinen Räume mit kulisnartig aufgestellten farbigen Glasscheiben ernern an Environments.

o solche Berühngspunkte mit aktuelKunstströmungen ürbar werden, sind sie, nn nicht zufällig, so ch äußerlich. Erzsébet haár hat diese Stan ihres künstlerischen eges von einer ganz deren Richtung her reicht.

Jahrelang sah man von bronzene Kleinstiken: Figuren, die an er gar in den Boden ürückt, an eine Wand ehnt, auf einen Stuhl etzt waren. Manchd war es auch der hl allein, vor ein ick Wand mit einem ster gestellt. Die Darllung des Raumes ist e Art der Welt-Erfahg. Der Mensch, der genstand im Raum, Mensch, der in den um vordringt, tastend ängstlich manchmal, sucht seine Welt zu assen, erfährt die Unmlichkeit, die Einnkeit. Das wird jetzt ihren großen Skulpen deutlicher. Ein es Material bietet sich rascherer Skizzierung In Ungarn heißt es ungarocell", bei uns es andere Namen. Jefalls ist es ein leichschaumig-poröser ff, schneeweiß, leicht behandeln, allerdings sehr einfacher mung zugänglich. Er ibt lange, schlanke fe Frauengestalten Kopf mit Haaren und nde sind, wie gesagt, eingesetzt. Er ergibt h weiße Wände, Rahmen für Fenster oder gel, halb geöffnete Türen. Die Frauen stevor dem Spiegel, blicken angstvoll durch Fenster, sind wie in die Wand eingemauert. Pop-Gebilde, die realistischen Gestalten, wir sonst kennen, wirken meist leblos. Bei sébet Schaár herrscht eine unheimliche, unttliche Stille, aber diese Stille scheint zu en. Die bewußt unpersönlichen Gestalten sind keine bloßen Puppen, sie scheinen eine tiefe Erfahrung zu vermitteln.

Es ist unwichtig, wie naturalistisch Raum und Figuren dargestellt sind. In den kleinen Glas-Modellen gibt es nur Andeutungen von Figuren — wenn überhaupt. Oder den schon von den Klein-Bronzen vertrauten primitiven Stuhl. Die farbigen Scheiben sind wie Kulissen aufgebaut und vermitteln den Gleichnis-Inhalt, der immer schon mit Kulissen und Spiegeln verbunden war, auf neue, persönliche Art: Der unwirkliche, scheinbar durchsichtige, tatsächlich aber undurchschaubare durch Irrgänge und Spiegel harrende Raum. Lebenserfahrung auf eine lapidare Formel gebracht. Hier scheint eine neue Entwicklung bei der Künstlerin zu beginnen. Diese Glas-Gebilde könnten in monumentaler Größe zu beklemmenden Erlebnissen für den Betrachter und Begeher werden: Räume, di scheinbar offen sind und dennoch Wänd haben, gegen die man anrennt. Man wird ange zogen und geht, wenn man sie betritt, einen ge fährlichen Weg — gefährlich wie das Leben.

Erzsébet Schaár gehört heute schon zur mitt leren bis älteren Künstlergeneration, aber si scheint noch auf keinen „Stil" festgelegt. Di gebürtige Budapesterin begann bereits 15jährig mit ihren Studien, war ein Jahr auf der Buda pester Kunstakademie und ging dann nach Paris. Als Porträtistin war sie bald sehr beliebt Ihre erste Ausstellung in Budapest hatte sie 1932 — die zweite erst 1960! Man kann sich ausmalen, daß dazwischen viele Jahre lagen, da ihre Kunst nicht gerade offizielle Förderung genoß. Gleichwohl ist sie aber in ungarischen Galerien vertreten, in mehreren Städten stehen Großplastiken. 1962 bekam sie den Munkácsy-Preis. Auch das Ausland interessiert sich mehr und mehr für sie. Verheiratet ist sie mit dem nicht weniger angesehenen Bildhauer Tibor Vilt.

Dr. Lothar Sträter

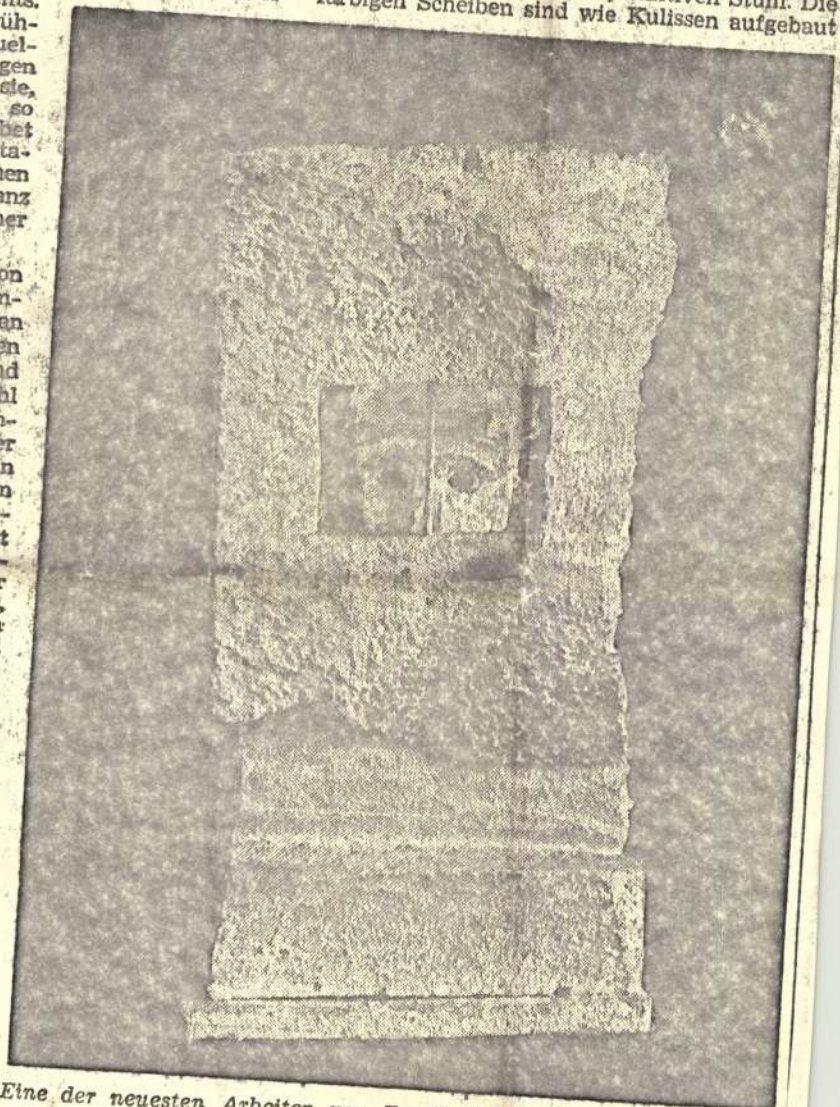

Eine der neuesten Arbeiten von Erzsébet Schaár. *Foto: Demeter*

Intendant Nagel

Schadr Erzsébet

1021

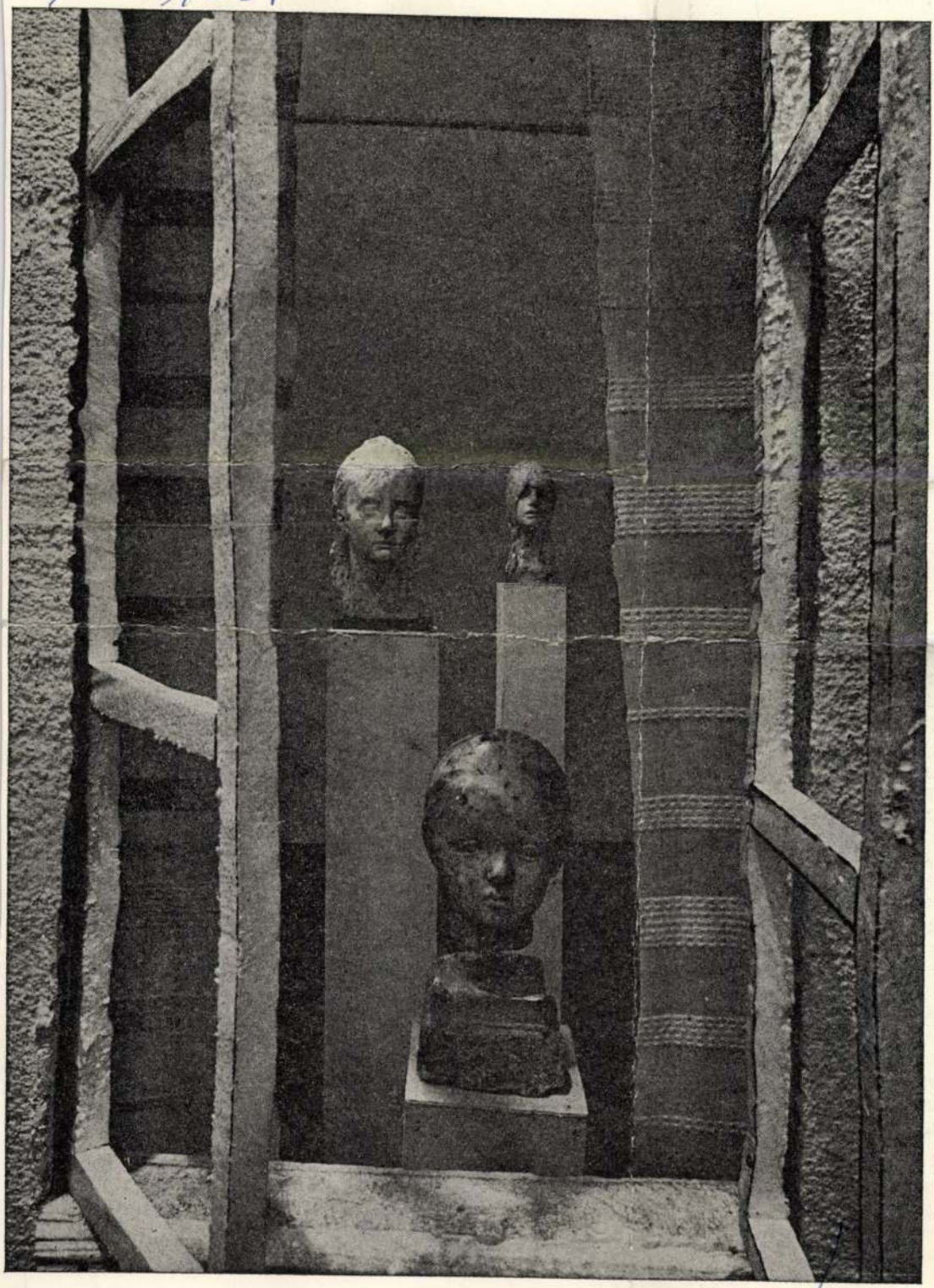

12,— Ft

SZAMUNK SZERZŐI:

BAJOMI LÁZÁR ENDRE
BERTHA BULCSU
BÉCSY TAMÁS
BÉLÁDI MIKLÓS
BIHARI SÁNDOR
BISZTRAY ÁDÁM
BODOSI GYÖRGY
BODRI FERENC
BÓLYA PÉTER
CZINE MIHÁLY
CSÁNYI LÁSZLÓ
DÉVÉNYI IVÁN
DOMOKOS MÁTYÁS
FODOR ANDRÁS
FUTAKY HAJNA
HUBAY MIKLÓS
KARINTHY FERENC
KENDE SÁNDOR
KENYERES ZOLTÁN
KERESZTURY DEZSŐ
KESZTHELYI REZSŐ
KISS PINTÉR IMRE
KOLOZSVÁRI GRANDPIERRE EMIL
LÁNCZ SÁNDOR
LÁZÁR ERVIN
MÉSZÖLY MIKLÓS
NAGY GÁSPÁR
NÉMETH LAJOS
PÁKOLITZ ISTVÁN
PÁL JÓZSEF
PETRÓCZI ÉVA
POMOGÁTS BÉLA
RÓNAY GYÖRGY
SZABÓ B. ISTVÁN
SZAKOLCZAY LAJOS
TAKÁCS GYULA
TANDORI DEZSŐ
THIERY ÁRPÁD
VEKERDI LÁSZLÓ

KÉPEK:

ANNA MARGIT
BÁN BÉLA
BORSOS MIKLÓS
GOLDMANN GYÖRGY
MARTYN FERENC
SCHAÁR ERZSÉBET
SIMON BÉLA
SZILAGYI GÁBOR

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-743, 340-726

1983 SEP 17

NÉPÜLTSÁG (TOLNA)

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész (1908-1975)

1021

Liszt Ferenc

Schaár Erzsébet szobra

Gy

Ha a gye
tüsszent — a
már aggódni
komoly beteg és kórházba
kell feküdnie, azonnal pánikba esik. Még akkor is, ha az orvosok biztos gyógyulást ígérnek, a kérdések egész serege tolul fel a képzeletében. Mennyi tanulási időt veszít a gyerek, nem marad-e el a tanulásban korosztályától? Mindebben az úgynevezett egészségügyi iskolák nyújtanak segítséget a bolgár szülőknek. 1963-ban 26 volt, 1983-ban már 47 ilyen működik a különböző üdülő-központokban, amelyekben több mint 6000 gyerek tanul és gyógyul egyszerre. Az egészségügyi iskolákba a gyermekeket díjmentesen, teljes ellátással veszik fel. A tanintézetekbe kórházból vagy szanatóriumból jönnek a fiúk és a leányok. A cél a betegség következményeinek leküzdése és a tanulási lemaradás

ják. A pedagógusok feleltetés helyett inkább beszélgetnek, megvitatják az anyagot.

Figyelmet érdemel az a gyakorlat is, hogy a növendékek megfelelő szakoktatásban részesülnek. A haszkovói gyógyfürdők melletti iskolában például, ahol szív- és reumatikus megbetegedéseket kezelnek, közgazdasági technikum működik. A varseci egészségügyi iskolában cukorbetegeket, szív- és érbetegeket, reumásokat gyógyítanak. Szintén közgazdasági technikum nyílt. A szandanszki üdülőközpont iskolájában allergiás megbetegedésekben szenvedő gyermekeket kezelnek. A felsorolást sokáig lehetne folytatni. Egy dolog azonban mindenhol közös: ezekben az iskolákban rátermett szakemberek gondoskodnak a gyermekekről.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor utca 17.
Telefon: 188—296, 188—307

1968 OKT 30

MAGYAR NEMZET

Megnyílt a Károlyi palotában az Őszirózsás forradalom emlékkiállítás

Egy épületről leverték az osztrák címert. Vértes Marcell sikoltó plakátjai: Lukachich, anyjuk szoknyájába csimpaszkodó két zokogó, rongyokba öltözött gyermekkel. Újságok címlapjai, ahogy a forradalmat üdvözlik. Filmvetítés: az október 28-i, második lánchídi csata jelenetei. Képek az október 31-i Astoriáról. Képek a Parlament előtti térről november 16-án, a népköztársaság kikiáltásakor...

A Károlyi palotában — ahol 1918. október 26-án a Nemzeti Tanács megalakult — ma nyílt meg az *Őszirózsás forradalom emlékkiállítás*, a Magyar Nemzeti Múzeum, a Párttörténeti Intézet, az Országos Széchényi Könyvtár és az Országos Levéltár közreműködésével.

Az emlékkiállítás nemcsak az őszirózsás forradalom napjait mutatja, hanem hármas félévszázados évforduló őszirózsás forradalom, a Kommunista Párt megalakulása és a Tanácsköztársaság kikiáltása alkalmából rendezett ötvenéves emlékünnepélyek sorát nyitja meg. Felidézi a forradalomhoz vezető utat, a népvesztő világháború mérhetetlen áldozatait (870 ezer halott, 690 ezer sebesült, 482 ezer fogoly, 300 ezer hadiárva) és az akkori történelmi idők fontosabb mozzanatait. Például a cattarói matrózlázadást, a MÁVAG-sztrájkot, az orosz polgári, majd szocialista forradalmat kísérő újságcikkeket, bizalmas rendelkezéseket. Láthatunk rendkívül érdekes kulturális emlékeket; ilyen Hatvany Lajos ceruzával blokklapra írt feljegyzése arról, hogy az írók közül kiket javasol behívni a Nemzeti Tanács nagytanácsába: Ady Endrét, Babits Mihályt, Kosztolányi Dezsőt, Lengyel Menyhértet, Feleky Gézát, Móricz Zsigmondot, Lakatos Lászlót, Gábor Andort, Karinthy Frigyest, Kaffka Margitot. És a vitrin üvege mögött láthatjuk Ady Endre halála előtti utolsó olvasmányát, az 1918 decemberi *Esztendőt*. Az ereklyét Csinszka ajándékozta Hatvany Lajosnak.

Az emlékkiállítás csatlakozik a kevés helyen, két szobában már régebben megnyílt, ugyancsak kiválóan rendezett, az eseményeket érzékletes közelségbe hozó *Károlyi Mihály emlékkiállításhoz*. Károlyinak Schaár Erzsébet mintázta meg a szobrát, alatta Károlyi egy mondata áll: „Elszakadtam osztályomtól és érett ésszel, megpróbált szívvel új közösséget választottam: a magyar dolgozókat."

k. r.

fiatal értelmiségiekkel és m
gyar főiskolásokkal találko
tak. A hangulatos, baráti ös
szejövetelen a Dél-vietnar
Nemzeti Felszabadítási Fro
harcát *Le Huvan*, a DNFF b
dapesti állandó képviseletén
tagja ismertette, a magyar f
talok segítőkész szolidaritásá
dr. *Gombár* József, a KISZ
központi bizottságának osz
tályvezetője elemezte. Az EL
TE KISZ-fiataljai a találkozón
felhívással fordultak a magyar
egyetemek és főiskolák hall
gatóihoz:

re. Vietnami
sok, tájékoztatások, beszélge
tések formájában *ismertessék*
a magyar diákfiatalokkal né
pük hősies harcának mozzana
tait, eredményeit, egyéni él
ményeiket és tapasztalataikat.

A törvényesség őrei az üzemekben

A munkaügyi döntőbizottsági elnökök II. országos konferenciája

Kedden délelőtt *Földvári* Aladárnak, a SZOT alelnökének megnyitójával megkezdődött a munkaügyi döntőbizottsági elnökök második országos konferenciája. A tanácskozáson *Veres* József munkaügyi miniszter tartott előadást „A munkaügyi döntőbizottságok

Veres József a feladatok sorában felhívta a figyelmet *az 1969. évi kollektív szerződések megkötésére*, amelyben a döntőbizottságok jó előkészítő munkájával számos későbbi vitát meg lehet *előzni*. A hibák sorában rámutatott arra, hogy a társadalmi tulajdont károsító, az ittas állapotban elkövetett veszélyeztetés és egyéb ze[illegible]elekmények elbírálása még mindig megengedhetetlenül enyhe, nagyobb szigorra van szükség.

Dr. *Beckl* Sándor, a SZOT titkára korreferátumában megállapította, hogy a munkaügyi viták száma az előző évi adatokhoz képest országos viszonylatban csökkent, de még most is találkozunk törvénysértő intézkedésekkel.

Az előadásokat követő vitában felszólalt dr. *Szénási* Géza, a Legfőbb Ügyészség vezetője, majd pedig dr. *Korom* Mihály igazságügyminiszter is. Az ügyészség, illetve a bíróság és a munkaügyi döntőbizottságok kapcsolatának helyes irányelveit fogalmazták meg.

MDK

Schaár Erzsébet

Gyermekfej, terr.

Éva, br.

KUT; N.Szal. 1938. okt.

MDK

Schaar Erzsébet

Magyar képzőművésznők sikere Londonban. Színházi Élet 1938. 18. sz. 44-45. l.

Schaár

Shcaár Erzsébet

Gyermekfej, terrakotta
Éva, bronz

KUT kiáll. N.Szalon. 1938. okt. 1.

MDK

Schaár Erzsébet, szobrászm.

"Éva"-ját meg kell dicsérni.

Sz.I.: A KUT kiállítása - Nemzeti Szalon.
Nemzeti Újság. 1938.okt.30. 27.l.

V. Schaár Erzsébet
Gyermekfej, bronz
Női akt, gipsz

KUT kiáll. N.Szal. 1940. nov.

MDK

Schaar Erzsébet

Kisleányfej

Tavaszi Tárlat. 1940 ápr.-máj. 10.1.

Mücs.

Schaar Erzsébet

Női figura I. bronz
" " II. "
Fiu-fej, "
Gyermekfej, "

KUT kiáll. N. Szal. 1941. nov.

MDK

Schaar Erzsébet, szobrász

Női figura I.	Bronz.
Női figura II.	"
Fiu-fej.	"
Gyermekfej.	

XXXXXXXXXXXX Nemz. Szalon. Kut. 1941 nov.-dec. Kat.

MDK

SCHAAR ERZSÉBET

kitüntető elism.

17. Tav.~~zárlat~~ Szal. dijnyerteseinek névsor
N.Szal. 1942. jun.

V. Schaár Erzsébet
Leányka fej, gipsz
Bronzvázlat

KUT. kiáll. N.Szal. 1942. nov.

MDK

V. Schaar Erzsébet

"Leányka fej" bronz

A Nemzeti Parasztpárt Kiáll.Bpest.1945.
Jun.24. - Jul.8. Kat.

MDK

Schaár Erzsébet

Gyermekfej, bronz

Férfi fej, "

Fiatal magyar képzőmüv. Főv. Képtár 29. kiáll.
1946. dec. 13 1.

Schaár Erzsébet
Leányfej, bronz

Alkotás Művészház XXXV. kiáll. 1947. jun.

Schaar Erzsébet

szobrász

KUT kiállitása - Nemzeti Szalonban - szoborral szerepel.

E s t .
1930.I.12.

MDK

Schaár Erzsébet

Gyermekfej, repr.

Képzőművészet 1930. IV. évf. 31. sz.
147.l.

MDK

Schaár Erzsébet

Gyermekfej, szob.

Képzőművészet, 1930. 31. sz. 147.1.

Schaar Erzsébet

szobrász

KUT.kiállításon - Nemzeti Szalonban - szoborral szerepel.

Uj Nemzedék
1930.I.14.

Saár Erzsébet

szobrász

KUT. Képzőművészek Uj Társasága kiállítása - Nemzeti Szalonban - szoborral szerepel. arcbete

8 órai Ujság
1930.I.12.

Schaar Emérlet

[illegible]

[illegible] - [illegible] - [illegible]. Fokatigér két finnan mintázott feje.

[illegible]
[illegible]

Schaar Erzsébet

szobrász

K.U.T.kiállitása - Nemzeti Szalonban - szoborral szerepel. Egyiptomi tanulmányfeje.

Pesti Hirlap
1930.I.12.

Schaar Erzsébet

szobrász

Tavaszi Tárlat - Nemzeti Szalonban - szoborral szerepel. A modernebb törekvéseket szobortepi képviselik többé-kevésbé elég jól.

Budapesti Hirlap
1929.VI.16.

MDK

Schaar Erzsébet

Női fej
R.D. portréja

N. Szal. tavaszi kiáll. 1929. jun.
11 1.

M.D.K.

Schaar Erzsébet

A Szinyei Merse Pál Társaság által rendezett "Tavaszi Szalon" kiállitáson szereplő müvészek 25%-a festőnő, mint a lap irja: "Kis beszámoló a modern hölgyekről" cimmel. Közöttük szerepel a müvész is, akinek müveit a kritika kiemeli.

Délibáb, Bp. 1928. juni. 16. II. évf. 24. sz. 64. lap

MDK

Schaar Erzsébet szobrasz

Akt, gipsz
Rajz.
Rajz.
Rajz.

Tamás Galéria Kiallitasai. XLII. Kiall.

MDK

Schaar Erzsébet szobrasz

Nôi torzó, galvano
Nôi fej, gipsz
Akt, "
Torzó, galvano

Tamás Galéria kiállitasai. XLII. kiall.

MDK

Schaar Erzsébet szobrasz

Dr. Fleischmann László arcképe, gipsz Mgt.
Gyermekfej, gipsz
Torzó, "
Maszk, "

Tamás Galéria Kiállitasai. XLII.Kiáll.

MDK

Schaar Erzsébet szobrasz

Svetosar Popaditch, bronz Mgt.
Mellszobor, gipsz .
Női fej, "
Douchane Seb.Roche, " Mgt.

Tamás Galéria Kiallitasai. XLII.Kiall.

MDK

Schaar Erzsébet szobrasz

Dr.B.Ö. portréja, bronz, Mgt.
Dr.R.D. " " "
Férfiarckép, gipsz Mgt.
Tanulmányfej, " "

Tamás Galéria Kiallitasai.XLII.K$_1$all.

(1932)

Schaar Erzsébet MDK

Arckép, gipsz
Klaber László arcképe, gipsz
Tanulmányfej, gipsz

Nemzeti Szalon 1928. ápr.
Tavaszi Szalon

MDK

Schaar Erzsébet, szobrász

neve érdemes a megemlitésre.

Tárlat. K. Tavaszi Szalon. A Szinnyei Tára. rendezésében. "Képzőművészet" 1930. 10.sz. 132.l.

MDK

Schaár Erzsébet
Női fej, gipsz
Ady, gipsz
Leány, gipsz
Conrád Veidt, gipsz

N.Szal. 374. kiáll. 1927. márc.
18 l.

-

ze kapott szállást, s ugyanakkor
ly is ide költözött két szép nagy
.
tott anyagot illeti, a német és
i inkább a mult század első felé-
tekintettel Magyarországnak Auszt-
ros kapcsolataira. Ez az anyag
ékeny. A bécsi biedermeier festé-
dinand Georg Waldmüller és Fried-
pel a gyüjteményben. Az előbbi
Ember képesládával cimü vászná-
ült s néhány finoman jellemző arc-

Schaár Erzsébet

Szerepelt a Műcsarnok Őszi tárlatán.

NM 1926. X. 24.

Schaár Erzsébet

Gupsz
Női torzó

AME I.kiáll. N.Szal. 1931. jun. 11 1.

MDK

Schaár Erzsébet

Bonaparte Napoleon, gipsz

Tanulmény, terr.

KUT. UME kiáll. N.Szal. 1932. nov. 14 l.

SHAÁR ERZSÉBET

Velencei Biennale 1932: 3o6.1.

Schaár-Erzsébet.

A Tamás Galériában kiállitották müveit 1932-be

Bende :
A Képzőmüvészeti egyesületek története,kézirat.

Schaár Erzsébet

Szerepelt a KUT és MME közös tárlatán.

M. 1932. XI. 6.

M.D.K.

Vilt Tiborné Sáár Erzsébet

Pekáry Dagmar: „Vilt Tibor" cimmel ir a művészről és feleségéről, valamint munkájukról. Az interju során elmondja, hogy a házaspár áprilisban és májusban Párisban és Baselban gyüjteményes kiállitást rendez mindkettőjük alkotásaiból.

Szinház, Bp. 1948. márc. 9-15. IV. évf. 11. sz.

Schaár Erzsébet

PESTI HIRLAP 1937. IX. 19

— **A Brunswick Teréz-szoborpályázat eredménye.** A Brunswick Teréz-szoborpályázat birálóbizottsága a pályázatra beérkezett művek közül *Schaár Erzsébet* „Szeretet" jeligéjü szobortervezetét fogadta el. A bizottságnak az a terve, hogy a nőiességet és meleg anyai ragaszkodást kifejező szobrot a *Brunswick Teréz* által alapitott *Budavári Nőegylet* házán állittatja fel.

A Budai Nőegylet a Bástya-sétányon felállíttatja gróf Brunswick Teréz szobrát, amely Schaár Erzsébet szobrászművésznő alkotása.

Nemzeti Szalon 1936. febr – márc
Kut

SCHAÁR ERZSÉBET: Gyermekfej.

Schaár Erzsébet

nobrány

Schaár Erzsébet, szobrász

HARMADIK KÉP:
Schaár Erzsébet portréja az első magyar orvosnőnek, Hugonnai Vilmának állít emléket. A szobor a nagytéteényi kastély kertjébe kerül

-: Szobrok születnek. 2.

Esti Hírlap, Bp. 1977 júl. 30

Schaár Erzsébet, testő

L. Guláesy L.

– Hétszázi éves Madonna

2.

Est Hirlap, Bp. 1981 márc. 27.

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet készítette Goldman György emléktábláját, amit az V. kerületi Kálmán Imre utcában elhelyezve. A szöveg: „É házban élt és alkotott Goldmann György."

Heitler László: Goldman.
Művészet, 1980. március - 47. lap.

Schaár Erzsébet, f szobrán

L: Varga Imre

-: Harmincháromi magyar művész ... 7.

Nepszabadság, Bp. 1980 máj. 30-

Schaár Erzsébet, nobián

● TÁRLATOK. Ma délután Schaár Erzsébet emlékkiállítását, Székesfehérvárott, Karda Imre fazekas népi iparművész kiállítását Siófokon nyitják meg. A század eleji fotóművészetről rendezett kiállítás helyszíne Győrött a Petőfi Sándor Ifjúsági Ház.

12.

–: o Tárlatok.

Esti Hirlap, Bp. 1980. márc. 22

Schaár Erzsébet

üvegkompozició

Horváth György: A korral szembesülve.
MŰVÉSZET, 1980. április - 3. lap.

15

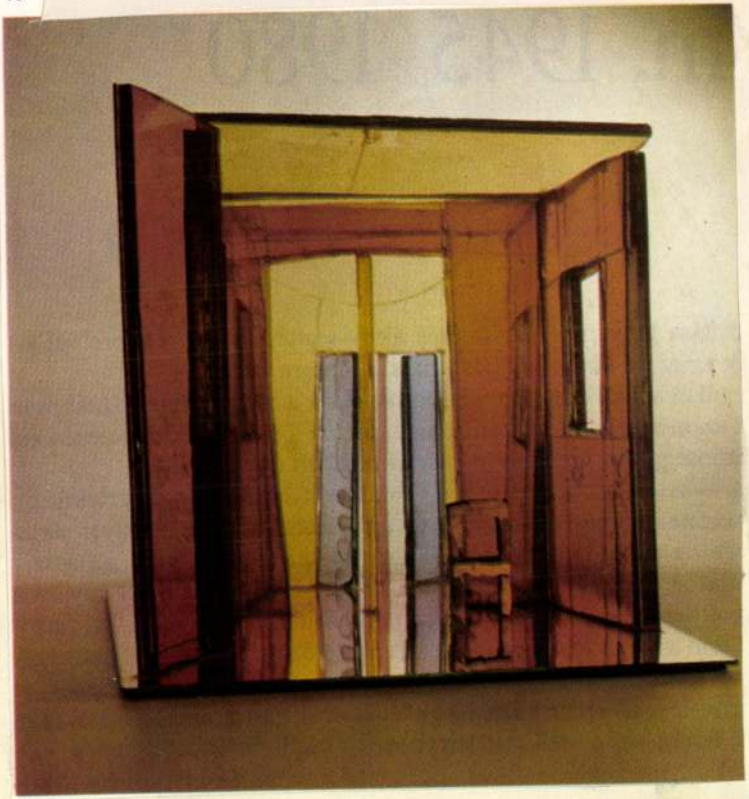

Schaár Erzsébet

A művész munkáit bemutat-
ták a biennálen.

Rideg Gábor: A hetvenes évek művészete?
Művészet, 1980. november - 33. lap.

Schaár Erzsébet szobrász

a Műcsarnokban megnyílt „Jubileumi képzőművészeti kiállítás"-on szerepel a művész alkotása.

Láncz Sándor: A jubileumi kiállítás tükrében.
Magyar Hírlap, 1975. máj. 4.

Schaár Erzsébet

A szobrászok közül Somogyi József, Schaár Erzsébet, Kiss Nagy András és Borsos Miklós nevét említi meg Vadas József: a "Jubileumi Képzőművészeti Kiállitásról" "Belépés mindenkinek" címmel.
A művészek alkotásairól a részletes beszámolót lásd: Czóbel Béla neve mellett.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. május 3.
XIX. évf. 18. sz. 13. lap.

Schaár Erzsébet szobrászművész

A 30.-ik évfordulón a Műcsarnokban rendezett képzőművészeti kiállításon szerepel műve „Kapu előtt" c. (említve)

Brestyánszky Ilona: Körkép.
Nők Lapja, Budapest, 1975. máj. 17.

Schaár Erzsébet

A művész életművében a felszabadulás előtt is jelentős művek születtek, de kiteljesedésük a háború után kezdődött.

D. Fehér Zsuzsa: Múzeum jelen időben. Magyar Hírlap, 1945. jan. 4.

Schaár Erzsébet szobrászművész

Március végén zárult a Műcsarnakban a „Köztulajdon a képzőművészetben" c. kiállítás, amely jelképes elszámolás az ország területén lévő alkotásokról. Így a művész jellemábrázoló művei: „Liszt" – „Bartók" – „Petőfi" (említve)

Bartha Éva: Jegyzetek a képzőművészeti köztulajdonról.

Népművelés, 1975. 5. 31. old.

Schaár Erzsébet szobrászművész

a Jubileumi Képzőművészeti kiállításon szerepelnek művei: „Nők térben és Kapu előtt" c. plasztikája. (említve)

Horváth György: Jubileumi Képzőművészeti kiállítás a Műcsarnokban, Magyar Nemzet, 1971. ápr. 27.

Schaár Erzsébet (nobrán)

1975. sept. 26-tól okt. 12-ig az Iparművészeti Múzeum-
ban mutatják be nobrait.

Népszava, 1975. aug. 28. 103. ev. 201 n. 5 p.

Schaár Erzsébet

"Kirakat" cimü müvét,-mint a Pécsi Modern Magyar Képtár szerzeményét- bemutatja a lap. Repr.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. márc. 29.
XIX. évf. 13. sz. 8. lap.

Schaár Erzsébet

"Luzerni Magyar Tárlat" cimmel a "Tájékozódás" c. rovat arról tudósit, julius 12.-én megnyilt a luzerni Kunstmuzeumban a "Magyar Művészet 1900-1950" c. kiállitás.
Csontváry Kosztka Tivadar, Ferenczy Károly, Kernstok Károly, Berény Róbert, Tihanyi Lajos, Máttisch Teutsch János, Kassák Lajos, Martyn Ferenc művészek szerepelnek a tárlaton.
A székesfehérvári muzeumban Schaár Erzsébetnek tavaly bemutatott "Utca" komplexuma is bemutatásra került Luzernben.
A Kunstmuzeum igazgatója, Jean-Christophe Amman kezdeményezésére rendezték.

Elet és Irodalom, Bp. 1975. julius 19.
XIX. évf. 29. sz. 6. lap.

Schaár Erzsébet

Iszlai Zoltán: "Állami bábmaximum" cimmel "A tárgyak és emberek" c. müsorról ir és kiemeli Szilágyi Dezső Székhistóráját /Schaár Erzsébet kompozicióira rendeztek.
Két székkel játszák végig a jelenetet, a kritika szerint a két szék "végigéli az életet - az életünket.."

/amelyet

Élet és Irodalom, Bp. 1975. junius 14.
XIX. évf. 24. sz. 12. lap.

Schaar Erzsébet (sokszor)

1975. aug. 29-én halt meg.

Nógrád, 1975. aug. 31. 103. cf. 204 m. 12 p.

Schaár Erzsébet

A nagyatádi művésztelepen fafaragást tanit

Bencsik István, Dein Pál, Gy. Molnár István,

Schaár Erzsébet, ifj Szabó István, Vilt Tibor

Népmüvelés 1975/9/2o

S. Nagy K:Egy művésztelep közmüvelődási funkciója

Schaár Erzsébet
Szobrász

Kiállítás Debrecenben

Magyar Hírlap 1973 VII. 322

Erzsébet Schaár

Wissenschaftler, 1968/70. Stein.
Höhe 280 cm.
(repr.)

Bildende Kunst, 1974. 11 ~~ol~~ 546 ald

Schaár Erzsébet szobrászművész

A Műcsarnokban rendezett Jubileumi Képzőművészeti Kiállításon szerepel műve: „Emlék" c. (emlitve)

r. i.: Jubileumi tárlat.
Napló (Veszprém), 1975. ápr. 26.

Schaár Erzsébet szobrászművész

„Köztulajdon 1945–1975" ímmel nyílt meg a Műcsarnokban az a kiállítás, melyen ma élő művészek jobbára fényképeken összegyűjtött alkotásai láthatók. Tihanyban a Biológiai Intézet kertjében lévő „kapni" szerepelnek e tárlaton (említve)

K. M.: Közös kincseink.

[illegible]inain, 1975. ápr. 16.

Schaár Erzsébet, szobrász

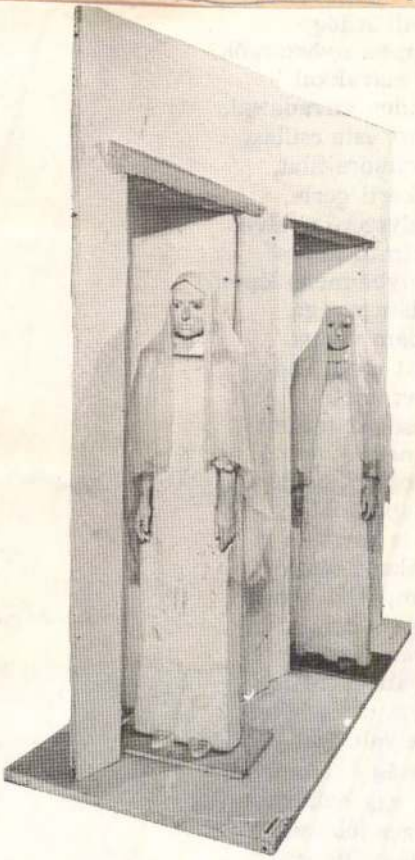

Schaár Erzsébet alkotása

életútja 116.

1975. május

közi szó-cserélés,
vágya, menedéke,
sose volt béke,
rvosság és álom,
em, egy halálom,
i véges jelenség,
n világmindenség,
ő létre lettem,

egy fekete varjú.

— Gyere velem hazafelé. Megfrustokolunk, aztán alszunk egy kicsikét. Elfáradtam.

A varjú nem ugrott el, amikor elcsoszogott mellette az öreg. Hosszan nézett utána, majd föllibbent.

Schaár Erzsébet, nobrán

Schaár Erzsébet. műve

Hátoldal

Látóhatár. 1975. május

Schaár Erzsébet, Szobrász

Kiállít a Műcsarnokban.

Rózsa Gyula: Számvetés és történelem
M. S.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. ápr. 27.

Schaár Erzsébet, nobrán

Megemlítve.

M. G. P.: Kis sem mi sépek 7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. ápr. 19.

Schaár Erzsébet, molnár

Bor István egyik ex librise
Schaár nevet viseli.

Bor István: ex libris
[Schaár]

625.

KÖNYVTÁRUNK, Bp., 1971. okt.

XXI
10.

Schaár Erzsébet

szobász

A művésznő a képzőművészek szabadszakszervezetének 1948-as kiállításán részt vett.

Rózsa Gyula: Szobrászatunk 30 esztendeje....

Művészet, 1975. április - 8.oldal

Schaár Erzsébet
szobrász

A művésznő „Kapu előtt" című
művét állította ki a tárlaton.

Brestyánszky Ilona: Kortép
Nők Lapja, 1975. május 14-15 oldal

Schwarz Erzsébet
szobrász

Méltatics

Brestyánszky Ilona: Körlép
Nők Lapja 1975. május 17 - 15 oldal

Schaár Erzsébet
szobrász

„Emlékmű"
(repro)

F.A.: Emlékeztető
Nők Lapja, 1975 május 17 - 5 oldal

Schaár Erzsébet, szobrász

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönetet mondunk mindazoknak a barátainknak és ismerőseinknek, akik Schaár Erzsébet halála után mérhetetlen fájdalmunkat részvétükkel enyhíteni igyekeztek. Vilt Tibor és Vilt Pál.

– : Köszönetnyilvánítás 1/1.

NÉPSZABADSÁG Bp. 1975. szept. 26.

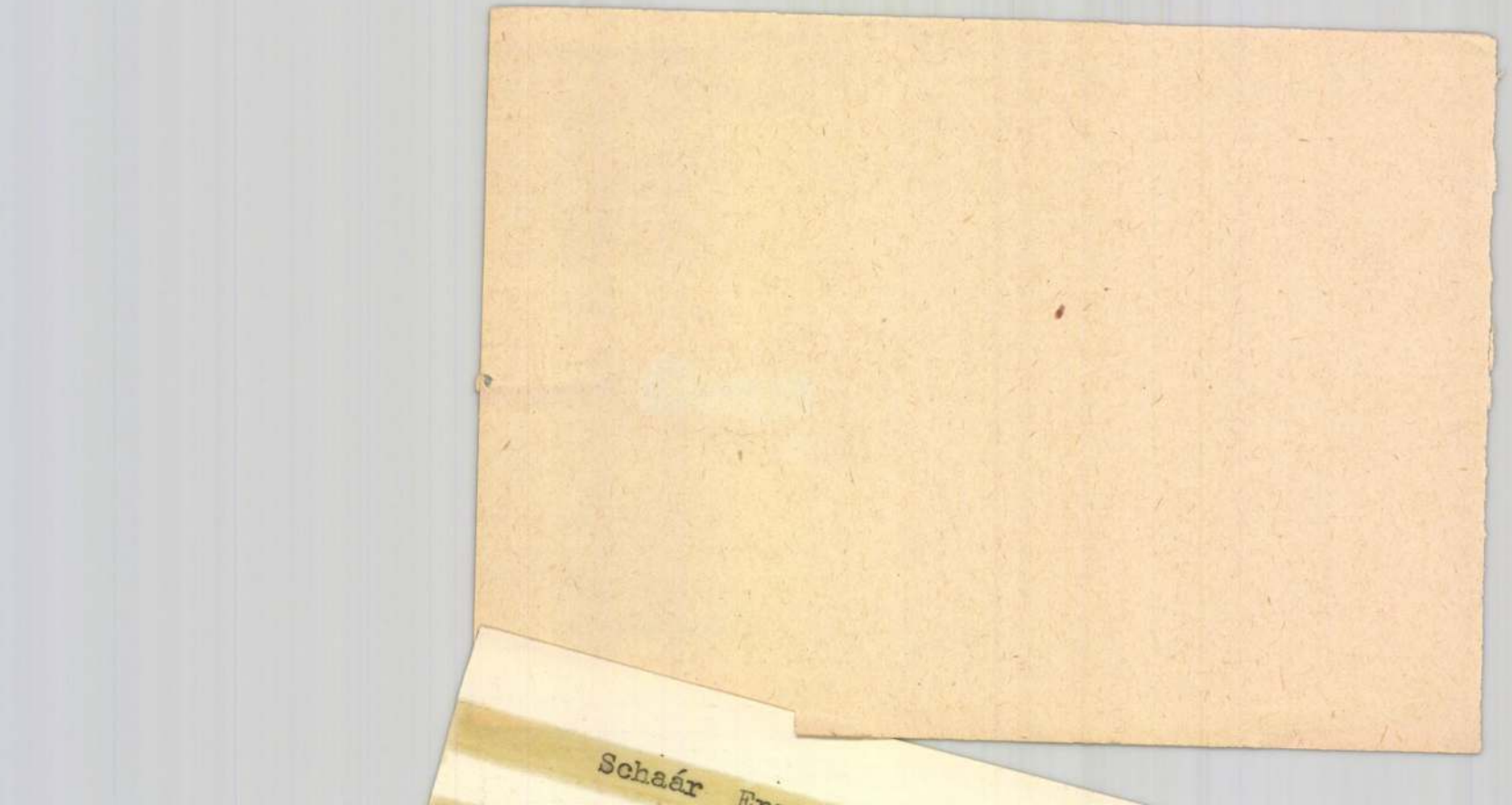
Schaár

SCHAÁR ERZSÉBET

ÉS

VILT TIBOR

SZOBRÁSZMŰVÉSZEK DUISBURGI KIÁLLÍTÁSA
A SZÉKESFEHÉRVÁRI ISTVÁN KIRÁLY MÚZEUMBAN
JÚLIUS 24 – AUGUSZTUS 21.

MEGTEKINTHETŐ: HÉTFŐ KIVÉTELÉVEL
NAPONTA 10–18 ÓRÁIG

F. k.: Dr. Fitz Jenő – 77.4682 FMNYV

SCHAFER ERZSÉBET

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet grafikusművész
kiállítása Székesfehérvárott a
Csók István Képtárban május
22-én nyílt meg.

------:Kiállítási naptár.
Művészet, 1977. június - 48.oldal.

Schaár Erzsébet

1974 okkóbérében a Lektor atus pá-
lyaváltot ist ke, amelynek részvéte-
lére felkértik a művészt is.

Fekete Judit: "Humáncentrikus"..."heterocentrikus"....
Művészet, 1977. julius - 40. oldal.

Schaár Erzsébet

1976 áprilisában a szakértői
zsűri elbírálta Schaár Erzsébet
kompozícióját és úgy találta,
hogy lírai műve nem a vegyi-
szolet jelképezi.

Fekete Judit: "Humáncentrikus"...."heterocentrikus".....
Művészet,1977. julius - 40.oldal.

Schadar Erzsébet, szobrászművész
Düsseldorfban (NSZK) a magyar hét keretében Schadar Erzsébet és Vilt Tibornak megnyílt a kiállítása.

TV-Híradó

1974. jún. 4. TV. 19.30 M.

Schaár Erzsébet

Méltatás

Fekete Judit: "Humánacentrikus"...."heterocentrikus"....
Művészet, 1977. július - 40. oldal.

Schaár Erzsébet, szobrász

L: Vili Tibor

-: Hl

Népszabadság, Bp. 1977. júl. 26. 8.

Neueste Nachrichten
1977. VI. 7

Erzsébet Schaár

1021

Reges Interesse für Ungarische Woche

Bemühungen um Ausweitung der Kooperation

Duisburg, 6. Juni (NN) — Bismarck hat einmal gesagt: „Die Ungarn sind alle entweder Husaren oder Advokaten". Auf der Duisburger Ungarischen Woche wollen wir die Fenster weit öffnen, damit mit solchen Klischees endlich Schluß gemacht wird. Das erklärte der Ministerpräsident des Landes Nordrhein-Westfalen Heinz Kühn bei der Eröffnung der Ungarischen Woche in Duisburg.

Auf der Eröffnungsveranstaltung sprachen am Sonnabend von ungarischer Seite der Präsident des Instituts für Kulturelle Auslandsbeziehungen Rudolf Rónai und der Botschafter in Bonn, László Hamburger. Letzterer betonte, daß die ungarischen Veranstalter der Freundschaftswoche ihr Bemühen darauf richten, durch die Vermittlung eines vielseitigen Bildes vom heutigen Ungarn das Interesse an diesem Land zu fördern. Durch ein gründlicheres Kennenlernen würde ein sicheres Fundament für vielfältige Zusammenarbeit im Geiste der Schlußakte von Helsinki gelegt.

Die zentrale Ausstellung in der Duisburger Mercator-Halle wurde bereits am Sonnabend und Sonntag von mehr als zehntausend Gästen aus der Stadt und ihrer Umgebung besucht.

Die Rheinische Post hebt in ihrem Titel hervor: „Das vielseitige Land an der Donau stellt sich im Schaufenster Duisburg umfassend vor." Zwei Bereiche haben die Ungarn in den Vordergrund ihrer Selbstdarstellung geschoben" — schreibt das Blatt —, „die Kultur ihrer Heimat, wie sie wuchs und heute besteht und die Leistungsfähigkeit ihrer exportierenden Firmen."

In bezug auf den kulturellen Teil der Ungarischen Woche äußern sich die Zeitungen anerkennend über das reichhaltige Programm. Konzerte, Filmvorführungen, Ausstellungen der bildenden Künste und eine vielseitige Vortragsserie bieten gute Möglichkeiten zum Kennenlernen der ungarischen Kultur. Dabei werden unter den bisherigen Veranstaltungen vor allem der große Erfolg des Ungarischen Staatlichen Volkskunstensembles, die Auftritte des Dirigenten Géza Oberfrank und des Pianisten Gyula Kiss sowie die Ausstellung mit Werken Erzsébet Schaár und Tibor Vilt gewürdigt.

Es ist kein Zufall, daß im Zentrum der BRD-Stahlindustrie, das zudem über den größten Flußhafen der Welt verfügt, die wirtschaftlichen Themen eine besondere Rolle spielen. Die BRD ist Ungarns bedeutendster Handelspartner unter den kapitalistischen Ländern, und beide Seiten sind um einen weiteren Ausbau der Beziehungen bemüht. Auf dieser Grundlage begannen am Montag die von Hungexpo und Niederrheinischer Industrie- und Handelskammer gemeinsam geführten Wirtschaftstage.

Auf der Eröffnungssitzung informierte Staatssekretär Dr. Béla Csikós-Nagy über den V. Fünfjahrplan unseres Landes und ging dabei auf die daraus erwachsenden Möglichkeiten zur Entwicklung der Außenhandelsbeziehungen ein. Der Hauptabteilungsleiter der Ungarischen Handelskammer, Dr. Gerd Biró, wies auf die Bedeutung der Kooperation zwischen ungarischen und westdeutschen Betrieben hin. Anhand von konkreten Beispielen umriß er die sich ständig erweiternden Möglichkeiten der Zusammenarbeit in der Dritten Welt. Ebenfalls mit Fragen der Kooperation befaßte sich der Abteilungsleiter im ungarischen Außenhandelsministerium Róbert Gerst, der insbesondere neue Möglichkeiten der Gründung von gemischten Unternehmen darstellte.

Der Präsident der Niederrheinischen Industrie- und Handelskammer und Vorstandsmitglied der Thyssen AG, Karl-Heinz Kürten, betonte auf der Eröffnungssitzung: „Ungarn ist für uns heute nicht mehr nur das Land vorzüglicher Weine und der Produzent köstlicher Delikatessen, sondern ein Partner, dessen Technologie erhebliche Fortschritte gemacht hat. Wir möchten mit der heutigen Veranstaltung dokumentieren, daß wir bereit sind, Ihre Bemühungen um die Schaffung einer leistungsfähigen exportorientierten Wirtschaft zu unterstützen. Damit ergeben sich für beide Partner neue Perspektiven einer erfolgversprechenden Zusammenarbeit".

Schaár Erzsébet

nobrász

Schaár Erzsébet Sachsenhausein
szemlikműve a legnegránóbb
alkotások közül való.

F.A.: Emlékerlető

Nők lapja, 1975. május 17-5 oldal.

Schaár Erzsébet
szobrász

A művésznő az Állami
Bábszínház „Tárgyak és
emberek" című művének
egyik díszlettervezője.

— Kultúrális Tukor
Tukor, 1975. május 27 – 12 oldal.

Schaár Erzsébet
szobrász

Schaár Erzsébet szikesfekérőáru
ki állításáról a Művészet folyói-
rat 1974 októberi szama érte-
sit.

Fekete György: „Élet út"
Művészet, 1975. május - 38 oldal.

Schaár Erzsébet

Méltatás.

L. L.: Lábossy Gábor kiállítása.
Művészet, 1980. május – 46. lap.

Schaár Erzsébet szobrász

Egy műve nekapcsolva KUT kiállításán a Nemzeti Szalonban

Lyság 1937 XI. 20

Tata (Komárom)

Ady Endre-utca 73. Ház, föl
4 tengely, XVIII.sz.

Tata V.ü. MV. Bp. 1952, második

MDK

Schaár Erzsébet

Brunswick Teréz szoborpályázat

Döntés a Brunswick Teréz szoborpályázaton.
Pesti Napló, 1937. szept. 19. 18 l.

Schaár Erzsébet szobrán

Kis bronza nagyszerű a KUT

kiállításán a Nemzeti

Szalonban

Magyar Hirlap 1937 XI. 21

Schaár Erzsébet

MDK

kitüntető elismerés

N.Szal. Tavaszi szalon 1937.

Saás Erzsébet

Szerepel az európai művésznők párisi kiállításán

Pesti Hirlap 1937 II. 13

MDK

Schaár Erzsébet

kitüntető elismerésben részesült.

XII. Tavaszi Szal. N.Szal. 1937. máj. 4 l.

MDK

Schaár Erzsébet

Kisleány fej, br,

Kis bronz

KUT, N.Szal. 1937. nov.

Schaar Erzsébet

zobrázt

Gyermekfej c. zobor-
mube repr.

Magyar Művészet

1936. 152. l.

BUDAPEST
APR 27 22

Schaár Erzsébet

festőművésznő

A Szinyei Társaság a VIII. Tavaszi Szalon-on kiállított képéért dicsérő elismerésben részesítette.

Nemzeti Újság
1933. III. 25.

Schaár Erzsébet

szobrász

Szinyei Merse Pál Társaság Tavaszi Szalonja - Nemzeti Szalonban - szoborral szerepel. Kumbás Fej

Pesti Hirlap
1933.III.19.

Saári Erzsébet

szobrász

Szinyei Merse Pál Társaság kiállitása - Tavaszi Szalon - a Nemzeti Szalonban - szoborral szerepel.

Szép bronzstanulmány

Magyarság
1933.III.19.

Schadr Emőke

szobrász

Szinyei Társaság kiállítása - Nemzeti Szalonban - szoborral szerepel. Portré.

Magyarország
1933.III.19.

MDK

Schaar Erzsi

Női fej, terr.

Nemz. Képzőmüv. kiáll. Műcs. 1933. ápr.

42 l.

Schaár Erzsébet

Gyerekfej, gipsz
Női figura, "

KUT kiáll. N.Szal. 1934. dec. 6 1.

MDK

Schaár Erzsébet

Gyermekfej

/e.a./:A KUT kiállitása. Ujság 1934. dec. 2.

MDK

Schaár Erzsébet

kitüntető elism.

N.Szal. Tsv.Szal. Kiáll. 1934.

MDK

Schaár Erzsébet

Két kiállitás. Mai kisplasztika és szoborportré.
Pesti Napló 1935. jan. 20. 13.l.

Schaár Erzsébet

Gyermekfej, olaj

" gipsz

KUT kiáll. N.Szal. 1936. febr. 5 l.

MDK

Schaár Erzsébet szobrász

K.A: KUT kiáll. Pesti Napló, 1936. febr. 23. 12 l.

MDK

Schaár Erzsébet

Fiatal leány. Gipsz.

Az Orsz.Magy.Képzőm.Társ.jubileumi kiáll.
képes tárgymutatója.1936.máj-jun. 16.1.

Schäár Erzsébet MDK

Gyermekfej, olf.
Gyermekfej, gipsz

Nemzeti Szalon 1936. febr._márc.8.
KUT kiállitás

Schaár Erzsébet
Gyermekfej, bronz

Főv. Képtár XXXV. kiáll. 1948. ápr. 18 l.

Schaar Erzsébet MDK

Spolarich L. képmása, gipsz

Műcsarnok 1926. Őszi kiállitás

M.D.K.

Schaar Erzsébet szobrász

"G. Kammer Zsuzsa" c. szobor portré repr. az Őszi tárlatról.

Szinházi Élet, Bp. 1926. nov. 8-14. XVI. évf. 45. sz. 64. lap.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

1975 SEP 7
SOMOGYI NÉPLAP

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet: Boltívek.

adatok szerint — e
tő 16 kilogrammo
gyártási eredmény

— **Súlyos földre**
tított szombaton
rokországban. Le
személy életét vesz
temes az anyagi kár is. Legalább két falu teljesen a földdel egyenlővé vált.

Még pusztít a tűzvész

Az év legnagyobb erdőtüze pusztít Kaliforniában — már 9 nap óta. Eddig 17 ezer hektárnyi erdő vált a lángok martalékává. Az oltás 1,6 millió dollárba került, s a kárt 468 ezer dollárra becsülik. A tüzet — valószínűleg — egy elhagyott tábortűz okozta.

szakmunkás-bizonyítvány, továbbá legalább két év szakirányának megfelelő munkában eltöltött idő. — 2. Technikusi minősítőre előkészítő tanfolyam. A jelentkezés feltétele: a) gépészeti szakközépiskolai érettségi bizonyítvány és minimum 2 év, szakirányának megfelelő, munkában eltöltött idő. b) (vagy): érettségi és szakmunkás bizonyítvány (ebben az esetben még az 1. pontban hirdetett különbözeti vizsga is), valamint minimum 2 év, szakirányának megfelelő munkában eltöltött idő. Jelentkezni — mindkét tanfolyamra — szeptember 30-ig lehet. Részletesebb felvilágosítást és jelentkezési lapot az iskolában lehet kapni.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

1975 AUG 31

NÉPSZABADSÁG

Schaár Erzsébet, szobrász-
művész, érdemes művész

— **Schaár Erzsébet** szobrászművész, érdemes művész pénteken elhunyt. Temetéséről később intézkednek.

ARGUS
Internationaler Argus der Presse AG, 8030 Zürich, Postfach, Tel. 01 34 49 37. Argus International de la Presse SA, 1228 Plan-les-Ouates/Genève, Case postale, Tél. 022 71 26 62. Weitere Angaben über untenstehendes Organ/précisions supplémentaires sur la publication mentionnée ci-dessous: Argus-Media-Information Tel. 01 34 49 37

1021
Luzerner Neueste Nachrichten
Luzern (CH)
Aufl. t. 60752
Erzsébet Schaar
14. Juli 1975

... werden. ... wahrtes Mittagessen serviert wurde.

9250

Ausstellung im Luzerner Kunstmuseum eröffnet

«Die ungarische Malerei trägt Bekenntniscarakter»

B. Seine Exzellenz, György Varsanyi, Botschafter der Ungarischen Volksrepublik in der Schweiz, Schultheiss Dr. Karl Kennel und Stadtpräsident Dr. Hans Rudolf Meyer waren anwesend, als am Samstagnachmittag im Kunstmuseum die Ausstellung «Kunst in Ungarn, 1900 bis 1950» eröffnet wurde. Die Redner würdigten die durch die Ausstellung in die Wege geleiteten kulturellen Bande zwischen beiden Ländern. Zustande gekommen ist die Ausstellung — ein Rahmenprogramm zu den kommenden Musikfestwochen — dank der Bereitwilligkeit ungarischer Behörden, die auch finanzielle Unterstützung zusicherten.

Die ausgestellten Werke stammen aus zwei Museen: eine Anzahl kommt aus der ungarischen Nationalgalerie in Budapest, ein anderer Teil aus dem Janus Pannonius Museum in Pécs; nur wenige Bilder gehören privaten Leihgebern. Die Auswahl und Ausstellung wurde vom Luzerner Konservator Jean-Christophe Ammann in enger Zusammenarbeit mit ungarischen Museumsfachleuten besorgt.

Die Ausstellung, begleitet von einem informativen Katalog, vermittelt nach Ansicht ungarischer Vernissagegäste einen «guten und lebendigen Ueberblick, auch wenn das Gesamtbild nicht vollständig ist». Einen speziellen Platz an dieser Uebersichtsausstellung nimmt das raumgestaltende Werk der heute 70jährigen Bildhauerin Erzsébet Schaar ein, welches die Künstlerin in Luzern erst zum zweiten Mal aufgebaut hat. Das vielteilige Werk «Die Strasse», an die 25 Meter lang, aus dem «gewöhnlichen» Material Stiropor, integriert den Besucher «in sich». Er wandert durch eine schmäler werdende Gasse und blickt durch Tür und Fensteröffnungen auf die «Bewohner». Die in dieser Arbeit vereinigten Skulpturen stammen aus verschiedenen Schaffensperioden der Künstlerin. Nicht der Aufbau, die Struktur einer Skulptur standen im Vordergrund. Der plastische Gedanke der Modellierung steigert sich durch die «Setzung» der Figuren in imaginäre, oft gespiegelte Räume.

Der Betrachter der ausgestellten Werke aus verschiedenen Epochen sollte sich stets auch die gesellschaftlichen und politischen Bedingungen vor Augen halten, die den betreffenden Zeitabschnitt geprägt haben. Im 19. Jahrhundert galt das Malen in Ungarn als patriotische Tat. Während der Herrschaft der Habsburger schilderte die Historienmalerei die Unterdrückung und Verbitterung. Aber auch bei der Herausbildung des neuen Weltbildes, bei den einzelnen Schritten zur staatlichen Existenz der Gegenwart, hat die ungarische Malerei ihre Sensibilität gegenüber den allgemeinen und öffentlichen Interessen nicht verloren.

Frau Dr. Eva Bodnar, Kustodin an der Budapester Nationalgalerie, führte die Besucher der Vernissage in die ungarische Kunstgeschichte ein und zeichnete folgendes Charakterbild: «Die ungarische Malerei trägt Bekenntniscarakter. In schweren Zeiten, in stürmischen, historischen Epochen bewahrte sie die Kontinuität der Kultur. Ihre Vorzüge und ihre Schwächen hängen mit der Entwicklung der ungarischen Gesellschaft zusammen; will man sie analysieren, kann man sie nicht gewaltsam von dieser Entwicklung trennen. Ihr Herzschlag war oft unregelmässig — und das mahnt zur Vorsicht bei mechanischen Vergleichen mit der europäischen Malerei.

Vor diesem kunstgeschichtlichen Exkurs hatten die Honoratioren das Wort. Dr. Otto Koch als Präsident der Kunstgesellschaft dankte dem Botschafter für das Zustandekommen der Ausstellung. Stadtpräsident Dr. Hans Rudolf Meyer, «von grosser Dankbarkeit erfüllt», wies darauf hin, wie der Vorhang, der vor Jahren zwischen Westen und Osten in Europa niedergegangen sei, durch Zusammenarbeit auf kulturellem Gebiet langsam in den Hintergrund rückte. «Luzern hat immer den kulturellen Austausch zwischen den Ländern des Abendlandes gesucht», deklamierte der Stadtpräsident feierlich und wies auf die Beziehungen zwischen den IMF und Ungarn, Polen und Tschechoslowakei hin. Ehe die Gäste sich an ungarischen Tokajer erlaben durften, beschloss György Varsanyi den Reigen der Redner. Der Botschafter hofft, dass die Ausstellung einen Schritt zur Verfestigung der Beziehungen zwischen beiden Ländern darstellen wird.

Arbeitsstunden

des Bettenhochhauses, das einst seinem Departement unterstellt sein wird, noch wenig zu belasten. Falls sich der Bau als zu gross erweise, warte er mit überraschenden Lösungen auf: Aussichtsrestaurant auf dem Dach oder ebendort Astronomisches Institut für die geplante Universität.

Der Bau, eine Teamarbeit

Rudolf Schärli, Obmann der Architekten-Gruppe 5, brachte eine nachdenkliche Note in die Feier. Er wies auf die Schatten hin, die auf das Berufsbild des Architekten gefallen sind. Dieser werde zum Sündenbock erklärt für die nicht mehr heile Umwelt, für Betonwüsten in Stadt und Land. Er sprach vom langen Weg der Planung, von der Atomisierung der Kompetenzen durch Behörden und politische Gremien. Was die Architekten-Gruppe 5 des Kantonsspitals an Gültigem zu bieten habe, sei die Leistung des Teams. Die Leistung der Teamarbeit bleibe: «Wir Architekten stehen zu diesem Werk.»

Lärmende Beschwörung der Geister

Ehe noch Marcel Desserich im Namen der Ingenieurgruppe seinen Dank und seine Glückwünsche formulieren konnte, zog die Guggenmusig «Noggeler» schränzend in dumpfen Pauken-

1975 Augenklinik. Es
len der Verwaltungstrak
des Bettenhochhauses. Er
in Angriff genommen wer

In der jetzigen Gestal
unverkleidet, steht das n
mit seinem Bettenhochha
vertraut im Areal; dies d
wenn die Fenster gesetzt
eine vermutlich braune
Schärlis politisches Farb
Schwarz = Braun) erhalten wird.

Schlussbericht IV wird über den jetzigen Stand der Kosten informieren.

Die gesellschaftliche Seite der Ruderregatta

Rund 500 Gäste am Regattaball im Kursaal

wepe. Während die Ruderer der Rotsee-Regatta in ihren Hotelbetten von Siegen auf dem Göttersee träumten, gaben sich die «Götter» der Ruderverbände und des Regattavereins Luzern ganz anderen Dingen hin. Der gesellschaftliche Teil dieses sportlichen Anlasses verband die Funktionäre und weitere Gäste am Freitagabend am Regattaball im Kursaal. Am Samstag fand dann der offizielle Empfang der FISA, des Weltverbandes der Ruderer, im Nölliturm statt.

Zwei Sekuritaswächter, die für besondere Anlässe reservierten weissen Handschuhe übergestreift, stellten sich am Freitagabend beim Kursaal-Eingang auf, um die Gäste des Regatta-Balles zu empfangen. Der Regattaverein Luzern hat nämlich nicht nur die Rennen auf dem Rotsee in Szene gesetzt; er arrangierte diesen Ball, um den Funktionären und weiteren Gästen auch ausserhalb des sportlichen Geschehens etwas zu bieten. Rund 500 Freunde des Rudersportes, vor allen Dingen solche, die eine Ballnacht nicht verschmähen, liessen sich denn auch bald einmal zu Spitzenleistungen im «eleganten Zweier» auf dem Tanzparkett hinreissen. Elegant, weil die Damen in Roben brillierten und dadurch dem Ball festliche Akzente und charmante Glanzlichter verliehen. Den Takt zum Tanzvergnügen gab die Band von Ambros Seelos an, die übrigens um Mitternacht das Publikum ganz in den Bann ihrer Show zog. Zwischendurch fidelten die urchigen Mannen der Original-Appenzeller-Streichmusik Bänziger aus Herisau den Ballgästen etwas aus «ihrem schmucken Ländli» vor. In den silbernen Sektkübeln schmolz derweil langsam das Eis dahin, Gläser klangen aneinander, und im milden, flackernden Kerzenschein orakelte man zwischen den Tanzpausen, wer wohl dieses oder jenes Rennen gewinnen werde. Nicht lange allerdings: Die Band rief bis zum frü

...von Snobismus...

wenn es scheint, dass Snobismus und «Déjà-vu-Gefühle» von der Jeans-Generation hinweggefegt beziehungsweise der Lächerlichkeit preisgegeben wurden — ganz aus den Ausstellungsräumen verbannt sind sie auch heute noch nicht.

SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

SOMOGYI NÉPLAP

1982 FEB 13

ligencia — mondta Géza, csak Géza érezte így.

1021

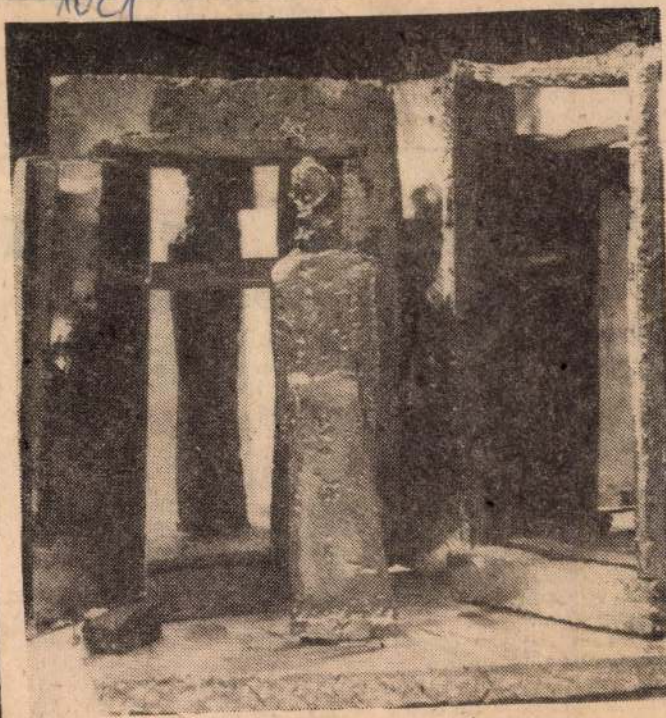

Szekrény előtt. Schaár Erzsébet kisplasztikája.

a romoka
közlekedé
az oktatá
Hogy h
mi történ
ként lett nemcsak nagy, hanem egyre gyönyörűbb és lüktetőbb életű metropolis

A lokálpatriotizmus közösségi vonásai erősödtek meg Budapest lakosságában, ame-

könyvespolc

A nagy Sz

Leonyid Andrejev elbeszélései

Régi adósságot törlesztett az Európa kiadó, mikor a közelmúltban újra az olvasók kezébe adta *Leonyid Andrejev* kisregényeit és elbeszéléseit. Talán művészetének kedvelői közül is kevesen tudják, hogy Andrejev az 1910-es évek Európájának egyik legolvasottabb írója volt. Azután annyi más nagysághoz hasonlóan ő is elfűnt a feledés süllyesztőjében.

Az újabb magyar olvasógeneráció egy 1958-ban megjelent válogatásból ismerhette meg először Andrejev írásait. Justus Pálnak, az elbeszélések kiváló műfordítójának akkor elhangzott

és súlyos ellentmondásokkal teli élet azonban fiatalon felőrölte szervezetét. 1919-ben, alig negyvennyolc évesen elhunyt.

A súlyos ellentmondások — különösen alkotóművészetének második szakaszában — írásaiban is mind gyakrabban föllelhetők. Miért tartjuk ma mégis számon nemcsak az orosz, hanem az egész európai századforduló legjelentősebb írói között? Mert az 1900-as évek elején, a cári önkény tobzódása idején írt elbeszéléseiben szenvedélyesen fölemeli szavát a zsarnokság, az emberek

Schaar Erzsébet

(Vilt Tiborné)

rőd

Hubay Miklós:

Schaar Erzsébet

szobrainhoz.

Magyar Művészet

1948. 168. l.

képekkel.

Parasztlány (1935), stukkó

Leányfej (1935) mamvány

Leány kalapban (1942) bronz

Férfifej (1942) bronz

Fiatal férfi arcmása 1946) bronz

Nőakt, Rajz, 1938

Itt felvorolt munkái vannak veprod.

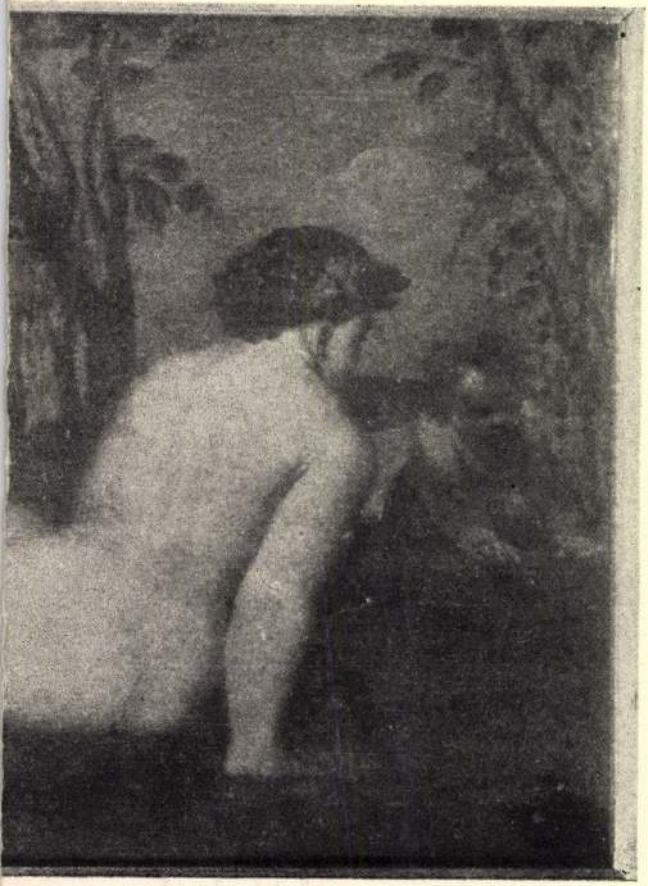

Schaar Erzsébet

szobrász Budapest

Önarckép, relief

repr.

Früh Dőm Pestm

I. k. 32. l. ülés

Eletrapát lásd

u. o. 198. l.

MOB kat. 3213.

Le problème de l'Europe Centrale

Recherche d'une solution rationnelle et raisonnable	LOUIS DE VIENNE
Union Interparlementaire	MARIO ROUSTAN
Le général Klapka et Genève	EDOUARD CHAPUISAT
Le prince Eugène de Savoie et la destinée allemande	ANTOINE IJJAS
Les pactes de non-agression et la paix européenne	GEORGES OTTLIK
La bibliothèque de Mathias Corvin	EDITH HOFFMANN
Le soir de Berzsenyi	ANTOINE SZERB
Philippe E. de László	ERVIN YBL

*

Chronique du mois

L'Entretien de Budapest — Tutoiement (conte d'ALEXANDRE TÖRÖK) — Qui t'a demandé ton avis ? (FRÉDÉRIC KARINTHY) — L'économie de l'Autriche et son commerce extérieur en 1935 (JEAN BADSEVANT)

*

"When writing to our advertisers, please mention The Hungarian Quarterly"

SCHAÁR ERZSÉBET

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068. 337-748. 340-726

1982 4.
TÁRSADALMI SZEMLE

1021

Schaár Erzsébet: 1944 Budapest

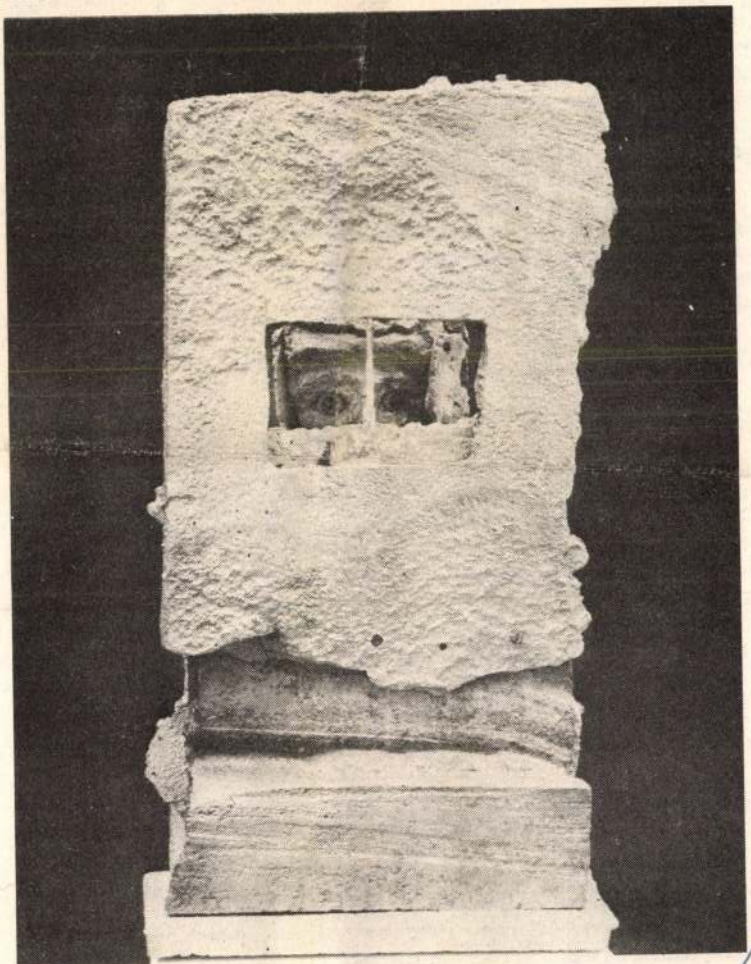

társulásban részt vevő vállalati szervezetek
tott társulásokba, amelyet korábban középir
lat gyakorolt. Szükségképpen növekszik az
(rendszerközpontok, kutató intézmények, agr
szervező, orientáló szerepe. Az egész agrár
ipart tekintve a főváros és a vidék, a fal
vidék javára változik. Terjedni fog az agrá-
az ipari és a mezőgazdasági, valamint a termelési és a tudományos szervezetek különféle intenzitású és időtartamú kooperációja.

A gazdálkodásban új minőséget kell elérni, ezért tovább *emelkednek a felkészültséggel és a falusi életfeltételekkel szemben támasztott helyi, országos és nemzetközi igények.*

A mezőgazdasági termelésnek a szellemi és anyagi javak lényegesen jobb színvonalára, az eddiginél sokkal *biztonságosabb ipari háttérre kell támaszkodnia.* Az országon belüli gazdasági verseny nyíltabbá és szorosabbá, a külföldi piacokért való küzdelem keményebbé válik. Az emberi tényező szerepe folyamatosan növekszik a gazdálkodás feltételeinek javításában, az eredmények elérésében és a települések olyanná alakításában, amelyben a következő nemzedékek felkészítése már előnyösebb lehet.

A mezőgazdasági lakosság aránya tovább csökken, a falvak lakóhelyfunkciója pedig erősödik. A beáramló gépek és ipari eszközök, az anyagfelhasználás, valamint a nagyobb teljesítményre képes biológiai potenciál által egy mezőgazdasági dolgozó mind több agrártermék előállítására lesz képes. Az egy mezőgazdasági dolgozó által megművelt terület s előállított érték legalább kétszerese lesz annak, amit a fejlett ipari országokban egy mezőgazdasági kereső jelenleg megművel, illetve ami értéket előállít.

Mindebből következik, hogy a falvak és a kertvárosok közötti különbségek jórészt formai jegyekre redukálódnak. A falvak népességcsökkenése megáll, és a települések elnevezési, várossá nyilvánítási versengése helyett az elért és biztosítható életminőség, a kulturált élet körülményei lesznek a meghatározók.

Ebben a faluban is helyt kell kapnia a személyi jellegű termelő tevékenységnek, természetesen az urbanizációs igényekkel egyeztetve. Ha nincs elégséges termelési lehetőség a faluban, vagy nem érdemes azt kihasználni — ami az eredményt illetően ugyanaz — akkor értelmét veszti a faluhoz való ragaszkodás. Az ilyen esetekben a falu taszít, s felerősödik a városba áramlás.

●

A települések otthonok keretei. Ennek megfelelően szükséges foglalkozni jövőjükkel. Tervszerűen és differenciáltan, a „használók" igényeire tekintettel, sőt velük együtt, mert a falvakat a falusiak mégiscsak maguknak építik. Maguknak, olyan mezőgazdaság területén, amelynek alapját a két évtizeddel ezelőtt befejezett szocialista átszervezés vetette meg.

12 Eduard Sauma ünnepi beszéde. Gazdálkodás, 1981. 6. sz., 64. old.

Schaár Erzsébet szobrászművész

A várakozó tér

Schaár Erzsébet szobrairól

Adósai vagyunk Schaár Erzsébetnek — jutott eszembe az Iparművészeti Múzeumban rendezett posztumusz kamarakiállítás szemlélése közben. Adósa vagyok én, személyesen, nem az embernek, a művésznek — ez már kiegyenlíthetetlen adósság lenne —, hanem annak, amit az ő művészetének nevezünk, a megformált műveknek, az elkészült, kiállított kompozícióban pihenő gondolatnak, akarásnak és szeretetnek. A bonyolult, elvont fogalmakkal megközelíthető és továbbítható, mégis egyszerű, közvetlen emberi üzenetnek. Nem azért vagyunk adósok, mert nem engedtünk a csábításnak, hogy a KLTE díszudvarán kiállított művei előtt időzzünk, gyönyörködjünk. Megtettük ezt, es akiknek alkalmuk volt Székesfehérvárra utazni, a híres és méltán egyedülállonak tartott schaári utcában is jártunk, a következetes rendszertelenséggel komponált, kitünő portrékkal és néma, szinte a helyükre lehelt nőalakokkal benépesített utcában; melyben minden elem, alak, falkonstrukció önmagában teljes és több is önmagánál. Mikrokozmoszunk egy megszenvedett szépséggel, a résztvevő szeretettel, a környezet legmindennapibb elemeinek arányosságával teljes világ képe, szelete és ábrázolása egyben. S elmélyültünk az apró üveg, fém térkompozíciókban, amelyek a túldíszített század eleji stílusú — bár a kiállításhoz igyekezettel szépített teremben új utalásokat tettek a térre, az életüket egyszerre védő és körülhatároló falakkal kapcsolatban.

Mesélték, hogy a fehérvári kiállítás rendezése utolsó szakaszában Schaár körbejárta nőalakjait és virágszálat helyezett kezükbe. Ezek a virágszálak előttünk, a látogatók előtt hozzájárultak ahhoz, hogy a téranalízis, a portrékba tömörített életművek kortalansága, a nőalakok várakozásának állandósága egyszerű és pillanatnyi jelleget is nyerjen, s ezzel a külsődleges, de mégis emberi szándékból fakadó eszközzel is fokozza a katartikus hatást.

Ez, a virágok elhelyezésében is megnyilvánuló gyöngédség, az emberek iránti csöndes, ám annál erősebb és tartósabb szeretet nyilvánul meg Schaár Erzsébet minden művében — és ebben vagyunk, vagyok adósa: műveinek, térkompozícióinak értelmezése után nem engedünk eléggé a késztetésnek, a művek értelmes emberi jelenlétre, cselekvésre való várakozásának. Kétségtelen ugyanis, hogy Schaár ajtókkal, ablakokkal nyitott, tükrökkel szélesített, mélyített és sokszorozott terei egyrészt épp e nyitottsággal, kitágulással, másrészt az elemek tömbszerű és felületi kidolgozásával a lakott tér szépségeire hívja fel a figyelmünket. Arra, hogy a tér elsősorban általunk és értünk szép. Minden apró felületi játék, tükrös tágulás és sokszorozódás jelenlétünk, cselekvéseink, kapcsolataink valósága és — még inkább — lehetősége miatt szép. Nem hiányunkat jelentik ki Schaár kompozíciói. Várakozást jelentenek a terek, s ösztönzést a még értelmesebb jelenlétre. A termékeny pillanat kitágul, az emberi lét pontosan meg nem határozható állapottá válik, az ábrázolás az általános felé tolódva (az arcokban és kezekben is) jelent kifejező, ösztönző erőt.

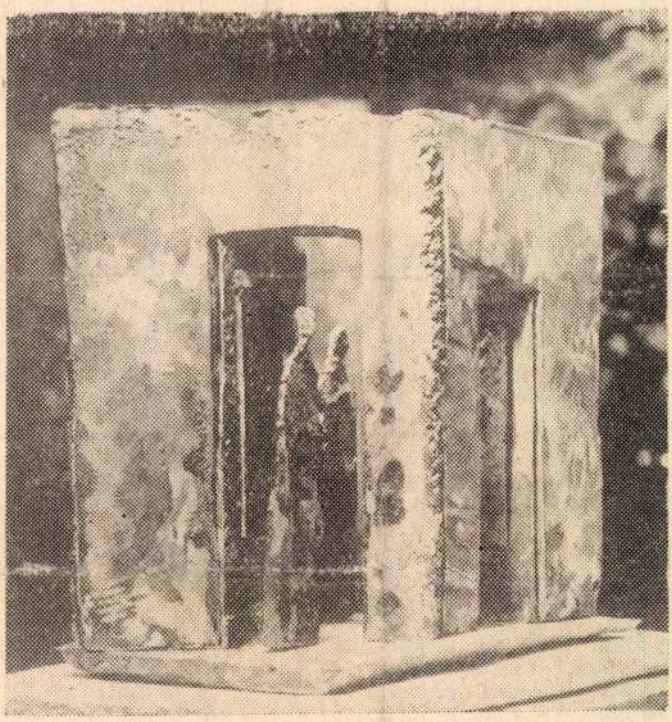

Ami rossz történik, vagy ami tragikum kifejezése Schaár műveiben, az épp a terek tökéletessége, az abban megjelenő emberi szépség miatt válik még tragikusabbá, emberellenessé, tilossá a jövőben!

Lehetne elemezni Schaár önmagában való tárgy-, formaszeretetét. De művészetéből következik, hogy elsősorban az ember és a tárgy kapcsolatát kell figyelnünk kompozícióiban. Egy kapcsolat története című sorozata is (melyben a tizenháromból egy jelenetben bukkan fel az ember) székábrázolásaival erről beszél. A legtökéletesebb egyensúly — mondja a sorozat — csak az ember által érhető el és tartható meg; abban a pillanatban, amelyben kilép az általa elindított történésből, hiába a legművészibb forma, tömegek, arányok legnagyszerűbb viszonylata — megkezdődik és végkifejletig jut a bomlás. S hogy ez ne történjék, ehhez legerősebb, legállandóbb koncentrációnkra, tevékenységünkre van szükség. Talán ebben az ösztönző, várakozó állapotában késztető hatásban kapcsolódik Schaár és Pilinszky János művészete — ahogyan ez a kapcsolat közös könyvükben is megmutatkozik.

Szabó Ernő

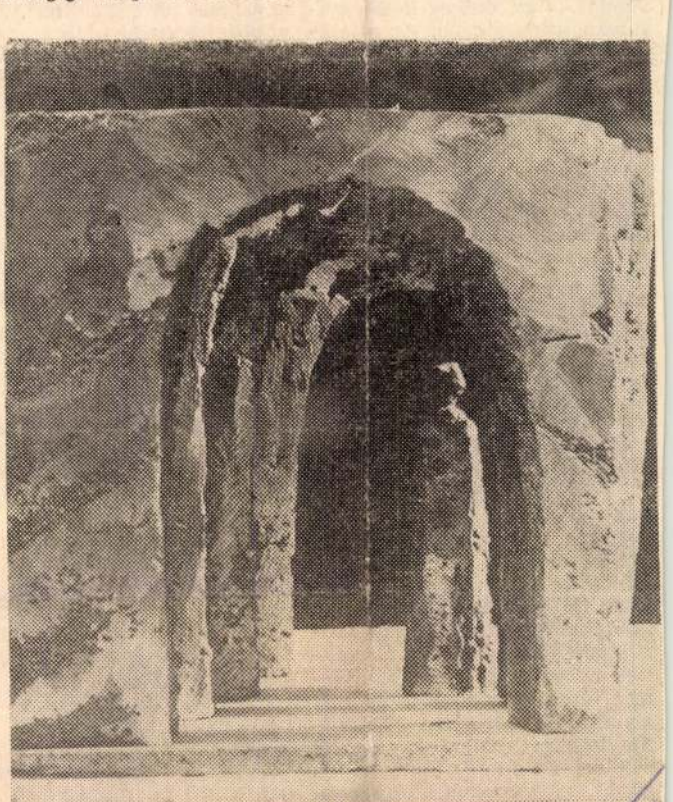

kes és értékes, ma már kultúrtörténeti emléknek számító ritkaságra, a „Nagy-bányai Katholikus Algymnasium" feliratú évkönyvre. A 116 esztendős kiadványból az is kiderül, milyen tantárgyak miatt fájt az akkori idők diákjának feje. Íme a tanrend: Kötelező volt a latin, görög, német és magyar nyelv, a hittan, a mennyiségtan, az akkor még „földirat"-nak nevezett földrajz, a történelem, a természettudományok közül pedig az állattan, ásványtan és a fizikai ismereteket nyújtó természettan, valamint a mai ábrázoló geometriának megfelelő „mértani nézettan".

Korántsem volt tehát szegényes ez az ősi órarend. Tanúsága szerint már a múlt század közepén is időszerű lett volna a tanulnivaló mérsékelése, a diákok túlterhelésének csökkentése. Pedig az ismeretek akkori mennyiségét, a tudományok akkori állását tekintve még az információrobbanás sem okolható. Hol is kezdődött hát a diák túlterheltsége...?

Afrikai felsőoktatás — gondokkal

Mi a szerepe a tanulóifjúságnak Közép-Afrika fejlődé-

lehetőségeket, amelyek a kontinens felsőoktatásának gyökeres átalakítását eredményezhetik. A résztvevők többsége hangsúlyozta, hogy „a mostani oktatási rendszernek gyenge eredményei miatt tovább nő az afrikai ipar függősége a külföldi gazdasági szakemberektől".

Műveltség és jövedelem

Az Egyesült Államokban élő fiatalok iskolázottsági szintjének és bérezésének kapcsolatait vizsgálja az USA Statisztikai Hivatalának egyik tanulmányjelentése.

A felmérés szerint az egyetemet, főiskolát végzett fiatalok kétszer, sőt háromszor magasabb évi jövedelmet érnek el, mint az általános iskolát végzettek. A dollár 1972-es értékében közzétett adatok a következő összefüggést mutatják: Azok a fiatalok, akik öt vagy annál is több évet töltenek el főiskolán, egyetemen — tehát valamilyen felsőoktatási intézményben —, és a diplomaszerzés után is a felsőoktatásban tevékenykednek, átlagosan több mint 800 ezer dollár jövedelemre tehetnek szert egész életükben, míg a tanulásra

kedett. Ez az emelkedés, hangsúlyozza a tanulmány, elválaszthatatlan az iskolázottságra fordított idő megnövekedésétől. Míg két évtizeddel ez előtt a huszonöt esztendős fiatalok átlagosan 10,4 évig folytatták tanulmányaikat, addig mai, hasonló korú utódaikra 12,3 tanulmányi év jut. Egy másik összehasonlítás szerint két évtizeddel ezelőtt a 46 millió huszonévesnek alig nyolc százaléka járt egyetemre, 1973-ban viszont (akkor 53,1 millió volt a 25 évesek száma) 12 százalék vett részt a felsőoktatásban. Számbelileg csaknem negyvennyolc százalékos az emelkedés.

A jövedelem és a felsőoktatásban eltöltött tanulmányévek két évtizedes növekedésének aránya csaknem azonos mértékű — állapítja meg az USA Statisztikai Hivatalának tanulmánya, az összegzésben szinte egyenlőségjelet téve az anyagi és szellemi javak közé.

Jogászhallgatók érdekében

A budapesti, a szegedi és a pécsi tudományegyetem jogtudományi karával kötött együttműködési megállapodás az Igazságügyi Minisztérium

EZT OLVAST

Hogyan tanulnak Kanadában? — Újvidéki példa — Tan

„Az iskolai oktatásban, a szakmai vagy az akadémiai képzésben való részvételhez olyan széles lehetőségek kínálkoznak a felnőtt kanadai lakosság számára, amilyen a világon sehol másutt nem. Nyugodtan megállapíthatjuk, hogy napjaink oktatáspolitikai kínálata ebben az országban a legjobb" — a fenti mondatokat Hildegard Hammbrücher cikkében olvashatjuk, aki Kanada oktatásügyét elemezte a Die Zeit egyik októberi számában. A nyugatnémet politikus négy hetet töltött az észak-amerikai országban; az Európai Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) különbizottságának tagjaként vizsgálta: Hogyan tanulnak a kanadaiak?

A kanadai oktatás első lépcsője az egy esztendeig tartó óvoda — az ötévesek 95 százaléka iratkozik be. Az általános és középiskola felépítése sok érdekességet nyújt: minden tanuló hetente kap különkülön, erejéhez mért feladatot, az értékelést pedig pontrendszer alapján végzik; aki az itt meghatározottakat teljesíti: búcsút mondhat az iskolának, mindegy, hogy tizenegy vagy tizennégy év tanulás után.

Az egyetemi, főiskolai oktatásról szólva a cikkíró megemlíti, hogy Kanada 144 főiskoláján és 66 egyetemén csaknem 600 ezer nappali tagozatos hallgató tanul. Nagy létszámú az esti és levelező oktatásban részt vevők csoportja is. Az országban különösen nagy gondot fordítanak a felnőttek továbbtanulására — az utóbbi másfél évtizedben kiépített oktatási rendszer közel hétmillió kanadai számára teszi lehetővé a rendszeres művelődést. Forradalmi változásnak nevezi a kanadai oktatásügy elmúlt tíz-tizenöt évének krónikáját; 1960-ban 369 millió dollárt fordítottak oktatási célokra, az elmúlt esztendőben ennek a tízszeresét. Ugyanebben az időszakban négyszer-

sére nőtt a nappali tagozaton tanulók száma.

A fejlődés árnyékoldalát elemezve utal a regionális különbségekre, a nyelvi, nemzetiségi problémákra. Mindmáig nem megoldott az eszkimók és az indiánok közel 100 ezer főt kitevő népcsoportjának oktatásügye. Ezek a gyerekek — mint írja — „továbbra is az évekkel ezelőtti szomorú helyzetben vannak, hiszen sokszor nem lehetséges, sokszor pedig nem kívánatos, hogy beiratkozzanak az iskolákba". A továbbfejlődés akadálya az is, hogy az alkotmány értelmében az oktatásügy kizárólag az egyes provinciák feladata, a szövetségi kormány, bár sok segítséget nyújt az államoknak, hivatalos oktatásügyi politikával mégsem rendelkezik. E széttagoltság pedig — állapítja meg a cikkíró — jelentős visszahúzó erőt jelent az oly sok pozitívummal rendelkező kanadai oktatáspolitikában.

* * *

Az előbbi cikk a kanadai helyzetet elemezte, a Frankfurter Allgemeine Zeitung pedig az NSZK tanügyi problémájához szól hozzá a Csak a képesítés végett művelődünk? című írásában. Az NSZK-ban egyre több pályázót utasítanak el az egyetemek; a felsőoktatási intézmények fogadóképessége nem növekszik egyenes arányban a jelentkezők számával. Az elmúlt évben 2600, az idén már 14 000 pályázó maradt a bástyákon kívül. A pedagógusok nagyarányú megszaporodása, az úgynevezett tanárlavina

több problémát vet fel, ugyan is az utóbbi évek születés arányszáma fokozatosan csök ken: kevesebb lesz a diák, sol a pedagógus. Az egyeteme végzettek elhelyezkedése meg nehezedik. A cikk írója felhív ja a figyelmet, hogy „a taná rok munkába állását a jövő ben ellenőrizni kell, s főleg ar ra kell ügyelni, hogy ne alkal mazzanak egyszerre egész ta nárnemzedékeket, amelyek a későbbi generációknak még a legjobbjai elől is elveszik az állásokat. Épp elég baj, hogy ez számos egyetemen má megtörtént, semmi okunk hogy az iskolákban is megis météljük ezt a hibát" — ösz szegzi a mondanivalóját. A cikkíró az életkor szempontjá ból vegyes összetételű tanár testület mellett tesz hitet, hi szen egy-egy pedagógiai vagy politikai irányzat, melyet egy egész tantestület képvisel, kellő ellensúlyozás hiányában egyoldalúan befolyásolhatja a tanulók fejlődését.

* * *

Mária Terézia idejében komoly egészségügyi „törvény" látott napvilágot; a Duna mentén egészségügyi védőövezetet hoztak létre, a határőrvidéken szigorú ellenőrzésekkel állták útját a terjedő járványoknak. Összefogásra volt szükség szerbek, horvátok, románok magyarok, osztrákok közös munkájával lehetséges ma is az egészségügy, a növényvédelem, vagy akár egy még égetőbb probléma, a környezetvédelem feladatainak maradéktalan megoldása. Az Újvidéken megjelenő magyar nyelvű hetilap, a Dolgozók ez

MAGYAR KÉPZŐ- ÉS
IPARMŰVÉSZEK SZÖVETSÉGE
Budapest, V., Vörösmarty tér 1.
Tel.: 184 - o74.

Budapest, 1978.VII.17.
Ikt.szám:1587/78.
Stsz.: 115/78-3oopl.

Schaár Erzsébet szobrászmüvész, Munkácsy-díjas,
Érdemes Müvész

születésének 7o. évfordulója tiszteletére a Farkasréti temetőben lévő D. 3474 sz. urnáját

1978. julius hó 27.-én, csütörtökön délelőtt 11 órakor megkoszoruzzuk.

Szeretnénk, ha ezen a megemlékezésen minél több kollégánk részt venne.

Üdvözlettel:

Gábor Eszter s.k.
szakosztálytitkár

Csikszentmihályi Róbert s.k.
szakosztálytitkár

Schadt Erzsébet,

szobrászművésznő

SCHAÁR
ERZSÉBET
SZÜLETÉSÉNEK 75. ÉVFORDULÓJÁN
1983. JÚLIUS 26-ÁN 16 ÓRAKOR
MEGNYITJUK EMLÉKKIÁLLÍTÁSÁT
A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA
C ÉPÜLETÉNEK FÖLDSZINTJÉN

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet alkotásai a vérő számára, akinek sarnak emlékei a közelmult történelméből jól ismert látvanyokat nyujtanak a műnöz-nő bronzból formázott tárgyai.

----:Schaár Erzsébet misztériuma.

Müvészet,1976.március - 42.oldal.

SCHAÁR Erzsebet

Emben Mária: The street. = NHQ Vol. XXV. No 93
1984 171-172. p. ill

Bp. MN6, 1983. Ziall

hónapok óta
nyilt benuta-

eti Galériában.

elentős alak-
ndezték meg.

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas festőművésznő (1901-1975).

1983.VII.28.Petőfi 10.45.

Láttuk hallottuk

- Most hallgassák meg művészeti rövid hireinket.

- A Rákóczi uti Fényes Adolf teremben folytatódik a
tartó szocio-fotó kiállitás sorozat. A tegnap előtt
tó cime, és témája a gyász.

- Schaár Erzsébet emlékkiállitás nyilt a Magyar Nemz

- Papp Gábornak a magyar alkalmazott grafika egyik j
jának kiállitását a budapesti Történeti Muzeumban re

-

Schaár Erzsébet, Munkácsy díjas szobrászművész (1908–1975).

Jul. 1.-e óta látható a Műcsarnokban a „Művészeti Szimpozionok eredményei" c. kiállítás sorozat első tárlata, amelyek a magyarországi szobrász művésztelepek eredményeit mutatja be. 1967-ben Székesfehérváron volt az első. – Takács Kábor készített akkor dokumentum filmet. – az öt szobrász: Laboroz Ferenc, Schaár Erzsébet, Szebényi Ivan, Varga Imre és Vilt Tibor. Ők 1967 kora őszén a Székesfehérvári Könnyűfémműben dolgoztak hat héten át – bizonyára nem gondolták, hogy ők öten „szimpozion." Pedig összejöttek, sőt a munka hevében tanácskoztak is. – Schaár Erzsébet munkája ma is áll, pedig azóta jó néhány év telt el.

Stúdió '83.

1983. VII. 19. Televízió 21.55

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas festőművésznő (1908–1975).

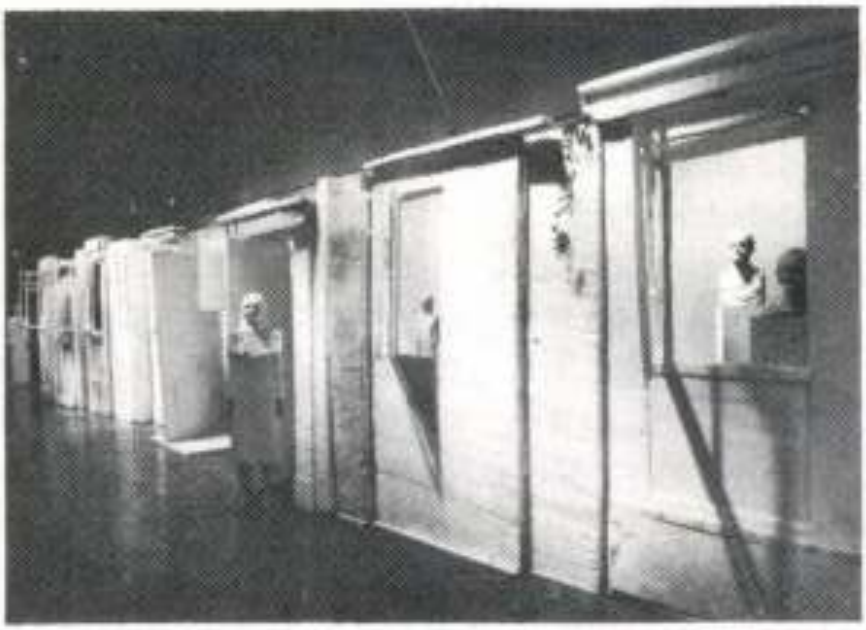

Schaár Erzsébet-emlékkiállítás

Magyar Nemzeti Galéria,
1983. VII. 26–X. 16.

Schaár Erzsébet: Utca, részlet, 1974
(fotó Gyulyás J.)

Művészet, 1983. júl. 60.-old.

dott, az ősi ácsmesterség és a vastechnika szembesítésével az antropomorfizálás elemibb jelrendszereit mozgósította.

A grafikusok teljesítménye halványabb volt, mint ahogy azt a modern magyar grafikai tradíció nyomán elvárhattuk volna. Két kiforrott grafikusegyéniség szereplése jelentette a folytatás ígéretét. *Maracskó Gabriella* groteszk paródiái korántsem vonzóak. A tustoll érintése nyomán fékevesztetten gabalyodó vonalszövevényben a mindennapi gyarlóságok komikuma fokozódik bohózattá. A rajz a spontaneitás vad törvényei szerint alakul a művész kiapadhatatlan fantáziáját, nyers humorát követve. Kár, hogy *Maracskó Gabriellát* *Varga Éva.* Az egyszerűsített fekvő férfifigurák plasztikai helyzeteit vizsgálta sorozatán *Fischer György. Szanyi Péter* archaikus asszociációkat keltő női és férfi figurát mintázott.

Merényi Valéria vegyes technikájú

SCHAAR Erzsébet

KOVÁCS Péter: Fejezetek a magyar szobrászat közelmultjából. = Életünk, XXVIII. évf. 1990

769,774,1005,1011,

SCHAÁR ERZSÉBET

RÓZSA Gyula: Uj törekvések a hatvanas évek magyar képzőművészetében. - Mozgó Világ, XVII. évf.7.sz. 1991 91

Rec. Hatvanas évek c. kiáll. MNG,1991

Schaár Erzsébet emlékére

Újjárendezett gyűjtemény

Székesfehérvárott, a Jókai utcai Smohay-házban, több mint két éven át technikai okokból zárva volt a látogatók előtt a Schaár Erzsébet Gyűjtemény. Smohay János fehérvári kalaposmester és festő egykori műtermében most — újjárendezve — ismét látható a művészi hagyaték: mintegy 60 kisplasztika, dombormű, életnagyságú kompozíció.

Népszabadság, 1988. aug. 12.

Schaár Erzsébet
nekrológ

SCHAÁR ERZSÉBET szobrászművész kiállítása — két év szünet után — ismét látható Székesfehérváron. A XX. századi szobrászat kiemelkedő alakjának művészi hagyatéka 1980-ban kapott állandó otthont a városban, Mohay János hajdani kalaposmester és amatőr festő házában. A kiállítást két éven át az épületben végzett belső munkálatok miatt tartották zárva.

Népnaplódság, 1988. júl. 8.

Schaár Erzsébet, Munkácsy díjas szobrászművész (1908-1945).

Az Ernst Múzeumban mától egy hónapig látható ízelítőül a magyar üvegszobrászat kiemelkedő alkotásaiból. Olyan művészek, mint Z. Gács György, Schaár Erzsébet, Vilt Tibor, Bohus Zoltán, vagy Lugossy Mária a hagyományos alakítható és faragható anyagokat feledve, a gögös üveghez nyúltak? Talán hogy kipróbálják az üveget annak fényét áteresztő, vagy fénytörő, vagy fény visszaverő eflektusaival játszanak, bizonyítsanak, hogy e speciális anyag egy különös keret az egyéni mondandó kifejezésére.

TV-Híradó 1.

1984. VIII. 22. Televízió 1-műsor 20.00 (Sz. Ind).

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész (1908-1975).

1982-ben Fiúmországban, Richinő város üvegmúzeumában mutatta be a Múcsarnok a „Magyar üvegszobrászat" c. kiállítást. – Most az Ernst Múzeumban kerülnek bemutatásra ezek a művek. A tárlaton többek között Lugossy Mária, Buckó György, Schaár Erzsébet, Zégács György munkái láthatók.

Studió '84.

1984. VIII. 28. TV-1. 21.20

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész (1908–1945).

Vilt Tibor szobrászművész mostani kamaratárlatán 25 kisplasztikája szerepel az 1944–68 közötti korszakából, mely különös állomása művészetének, – az együtterzés jellemzi ezen időszakot. A „Bücsü" integető embert jelez, másik kezével széket fog, – mágányát. A szék humánus attributum, 1947-ben alkalmazza elsőként Vilt, – később Schaár Erzsébet fő motívuma lesz. (említve).

Losonci Miklós: Vilt Tibor szobrai.
Vas Népe, 1984. szept. 29.

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész (1908-1975).
Ernst Múzeum.

1982-ben Finnországban, Rihimaki város Finn Üvegmúzeumában rendezte meg a Műcsarnok a „Magyar Üvegművészet" c. kiállítást. Sikerük volt. Most Magyarországon mutatják be ezeket a műveket, a kiállítók: Schaár Erzsébet, Vilt Tibor és még többen.

Üvegszobrok
1984. szept. 23-i'g

Műcsarnok és Kamaratermei, 1984. szeptember.

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművésa (1908-1975).

Gulyás Gyula és Hencze Tamás jó barátok, nem először állítanaki ki együtt, most is a Pécsek Galériában. – Gulyás Gyula jó barátságban volt Schaár Erzsébettel és Vilt Tiborral – az utóbbi műtermében dolgozott is – talán a sokoldalú Vilt példájára fogott a tőle idegen portrézásba.

Frank János: Gulyás Gyula és Hencze Tamás kiállítása.
Gipsz és festék.
Budapest, 1984. szept., 16-old.

SCHAÁR ERZSÉBET szobrász

SCHAÁR ERZSÉBET szobrászművész születése 75. évfordulója alkalmából emlékkiállítás nyílik meg július 26-án a Magyar Nemzeti Galériában.

Népszabadság 1983. VII. 22.

SCHAAR Erzsébet

ISMÉT LÁTHATÓ LESZ, több mint egyéves szünet után, május 15-től Székesfehérvár egyik legszebb állandó képzőművészeti kiállítása, az 1975-ben elhunyt Schaár Erzsébet alkotásainak gyűjteménye.

Népszabadság 1983. V. 6.

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész (1908–1975).

Issei Amemiya japán szobrászművész 1976-ban Nagyatádon dolgozott az alkotótelepen. – Elmondja a művésznő, hogy 1969-ben Bencsik Istvánnal Csehszlovákiában, Piestanban együtt dolgoztak a művésztelepen. Az ő meghívására 1971-ben magánenberként járt nálunk és több magyar művésszel ismerkedett meg: Vilt Tibor – Schaár Erzsébet – Kesorü Ilonával.

Büttnerné Bódy Ágnes: Beszélgetés Issei Amemiyával.
Somogyi Néplap, 1984. ápr. 14.

Schaár Erzsebet, MDK

Gyermekfej. Repr. 147.l.

A Debreceni Déri-Muzeum. - Képzömüv. 31.sz.1930.jun.
131-34.l.

Lovább

Schaár Erzsébet

Schönberger Armand

Szönyi István

Vaszary János

Vilt Tibor

Vörös Géza

l.

Tamás Galéria

53.4.

tlen festő.

zadból.

t, de szembe néz. Capu-
zeme és szemöldöke barna,
Kék collaréjának keskeny
, kettős lánczon, keresztet

— Lelt. sz. 456. — Vétetett
n (109–891). — Kifizettetett
tt 1892 január 2-án (41–892).
1892 május 22-iki 16647 és
atározat (98–892).
datok. 1894 : VIII. 379. *Isme-*
— 1907 : VII. 55. *Ismeretlen*
ocsai érsek.

MDK

Schaár Erzsébet festő

M.Szal. tárlatai. /Szinyei Társ./ Képzőművészet, 1930. 31.sz. 145 l.

Schaar Erzsébet.

A Tamás Galéria kiállitásain szereplő müvész.

Bende J:
A képzőművészeti egyesületek története,kézirat.

SCHAÁR ERZSÉBET

Fiu-fej. Gipsz 35 cm.

III.Magyar Képzőművészeti kiáll.kat. Műcsarnok 1952.dec-
1953.márc.

Schaár Erzsébet

a haladó magyar művészet méltó képviselője.

Németh Lajos: „Hungarian Art 1945-1969." The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1970. 37. sz. 1971

Schaàt Erzsèbèt nottàsz

Szöveqben emlitett mü: Kàrolyi Mihàly portréja
Liszt Ferenc " – "

Tibèly Gàbor: A X. Ki-
àlitàs nottai

1966 feb. Mürészet

Schaan Erzsébet

A KIÁLLÍTÁS MEGTEKINTHETŐ: 1973. DECEMBER 18-IG
A KOSSUTH LAJOS TUDOMÁNYEGYETEM DÍSZUDVARÁN

73-8648 SZD.

A DEBRECENI VÁROSI TANÁCS, A KIÁLLÍTÁSI INTÉZMÉNYEK
ÉS A KOSSUTH LAJOS TUDOMÁNYEGYETEM
SZERETETTEL MEGHÍVJA ÖNT

SCHAÄR ERZSÉBET

SZOBRÁSZMŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSÁRA

MEGNYITÓ: 1973. NOVEMBER 22-ÉN 11 ÓRAKOR

Az otthon, a ház építészeti mű, vízszintes és függőleges síkok rendezett szerkezete. Olyan rendszer, amelyhez viszonyítani lehet, amelynek öntörvényű arányai és tagolási hagyományai vannak. Más szóval emberléptékű, és többé-kevésbé ismétlődő, megszokott funkciójú helyiségekből és kiegészítőkből (ajtó, ablak) áll. Ezek a viszonyok papírra vetített geometrikus vonalhálóval is visszaadhatók, de térben is felidézhetők vízszintes és függőleges síklapok megfelelő csoportosításával, amely egyszerre adhat sajátos ritmusélményt – ilyen értelemben tehát elvont, plasztikai élményt – és emlékeztethet konkrétan az otthon, a lakás gondolatára.

Az ablaknál, falnál, ajtónál álló magányos nőalakok éppen ezért egyszerre juttatnak beteljesedett plasztikai gondolat élményéhez és emlékeztetnek valami ezen túlira: az otthonra, az ősi törvények megszabta emberi kapcsolatok hiányára, arra a világ-állapotra, amely az embert e kapcsolatok híján érzelmi zsákutcába szorította.

Uj irás 1975/11/95

dolat megvalósítása az építészet lehetőségeinek és felségterületeinek határait súrolja. azt is mondhatnánk, hogy a téralkotás és a térkitöltés egymással annyira szervesen összefüggő feladatok, hogy a *plasztika* megjelölés bármelyiküket illetheti, és a szobrászati téralkotásnak az építészeti élménnyel való vegyítése nagyon is fontos gondolat az emberi környezet rohamos gyorsaságú megváltozásának korában.

Schaár Erzsébet rendkívüli érzékenységgel mintázott portréiról tért át a kisplasztikára és alkotta meg azokat a figurákat, amelyeket kitűnő kritikusa – igen találóan – *Váci utcai tanagrák*nak nevezett. A most elemezni szánt mű szempontjából nem e szobrocskák mintázása, ideges vibrálása az, amit ki kell emelnünk, hanem az, hogy e művek legtöbbje *csoportkompozíció*, vagyis egyik figura a másikkal – vagy a többivel – való kapcsolatától kap jelentéstöbbletet és kerül egy bizonyos, határozott aurába, a több alak között és körül keletkezett sajátos hangulatú térbe. Mi szükséges ahhoz, hogy egy szobrászati csoportkompozíció tere létrejöjjön? Tulajdonképpen ott kezdődik, hogy a (színpadszerű) alapsíkból legalább két forma kiemelkedik, legyen az egyik bármily jelentéktelen méretű. Ha ráadásul két vagy több azonos motívumot megtestesítő plasztikai forma van jelen egy alapsík területén, ezek között a formák között feltétlenül *sajátos töltésű tér* keletkezik, távolságuk vagy közelségük ezen a téren belül értelmezhető, ezeket a formákat kénytelenek vagyunk egymással összevetni, összehasonlítani, egymásból értelmezni, plasztikai jelentőségüket egymáshoz mérni.

Schaár Erzsébet, szobrász

A Pécsi Modern Magyar Képtár anyagából az e cikkben közölt képek jegyzéke, szobrok, Fekete repr.

43.sz.kép.-Schaár Erzsébet: "Kirakat",,cimü müve.-1973 réz,üveg,-20+35+54 cm.-Ltsz:74.365.-346.old

Romváry Ferenc: A Modern Magy.Képtár története
Uj szerzemények IV. [illegible].old

A Jan.Pann.Múz.Évk. XIX. 1974. Pécs

Schaár Erzsébet, szobrasz

1974-es Bienálés új szerzemény:Schaár Erzsébet:Kirak Deim Pal, plasztika,Kigyós Sándor:Hajlitás,Farkas Ádá Bronz,Kiss Nagy Andras:Niké,Mészáros Mihály:Massiaccio emlékére,és Paizs László:Acryl cimü szobra. 336.old

Romváry Ferenc: A Modern Magy.Képtár története
Uj szerzemények IV. 333.old

A Jan.Pann.Múz.Évk. XIX. 1974. Pécs

Schaár Erzsébet

„Bejáratok"

– Neurethori ...

Művészet, 1976. III.

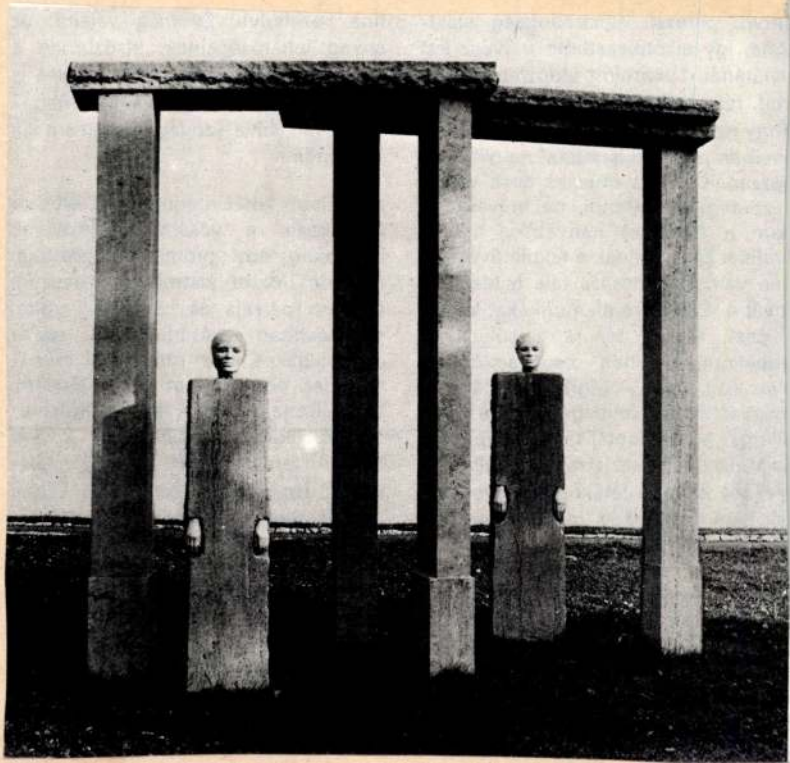

Schaár Erzsébet

Székesfehérvárott szobortér nyílt,
ahol jelenleg Schaár Erzsébet és
Vitt Tibor szobrai láthatók.

— : Szoborpark Székesfehérvárott
Új Tükör, 1977. október 16 - 35. lap.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Délmagyarország

Schaár Erzsébet szobrászművész

1972 OKT 13

1021

Készülődés a Petőfi-jubileumra

Baranya városaiban, falvaiban is megkezdődtek az előkészületek Petőfi Sándor születése 150. évfordulójának méltó megünneplésére. Mohácson dombormű-emléktáblát — Schaár Erzsébet szobrászművész alkotását — helyeznek el azon az épületen, amely Petőfi szállásheje volt. Himesházán nem járt ugyan a költő, de a termelőszövetkezet a nevét viseli, róla nevezik el a község új terét és itt állítják majd fel a költő szobrát, amelyet Bocz Gyula szobrászművész készít. A Pécsett élő Martyn Ferenc Munkácsy-díjas festőművész „Petőfi olvasása közben" címmel rajzsorozaton dolgozik. A Pécsi Tanárképző Főiskola pályázatot hirdetett a költő életével és munkásságával kapcsolatos tudományos értekezésekre, zenei és képzőművészeti alkotásokra, valamint a Petőfi-emlékév plakátjaira.

A száza

Dr. Szemes Szerén izgal
dúlt arccal rohan be Cs
gáz- és vízvezeték-szerel
alagsori műhelyébe:

— Azonnal jöjjön, segíts
a gyerekeim azóta már p
kokat úsztatnak a szobába
ponti fűtés csapja...

Cső Szilárd keresztbe t
hallgatja a kipirult orvos
egy cigarettára, és a füst
életre kelti azt a néhány
előtti délutánt, amikor ő
dége a doktor úrnak.

— ... csináljon már vala
tenért! — jut el ismét a
előtte topogó türelmetlen

Cső Szilárd komótosan f
szekészíti „műszertáskáját
kosan begombolja munka
s mély sóhajtással kísérv
„Na, mehetünk".

Szemes Szerén doktor k
előbb járva mutatja az i
előszobában Cső Szilárd n
apró erekben csordogál ki
a szobából. De az orvos m
ki az ajtót, tessékelné be
tőjét.

Cső Szilárd azonban ha
— Nem hoztam gumicsi
gammal, talán innen vesz

SZABADKAI PROFESSZOR ELŐADÁSA

A Gépipari Tudományos Egyesület Csongrád megyei szervezetének rendezésében

Schaár Erzsébet, nobrász

...: alkotása 200.

...ba 1975. május

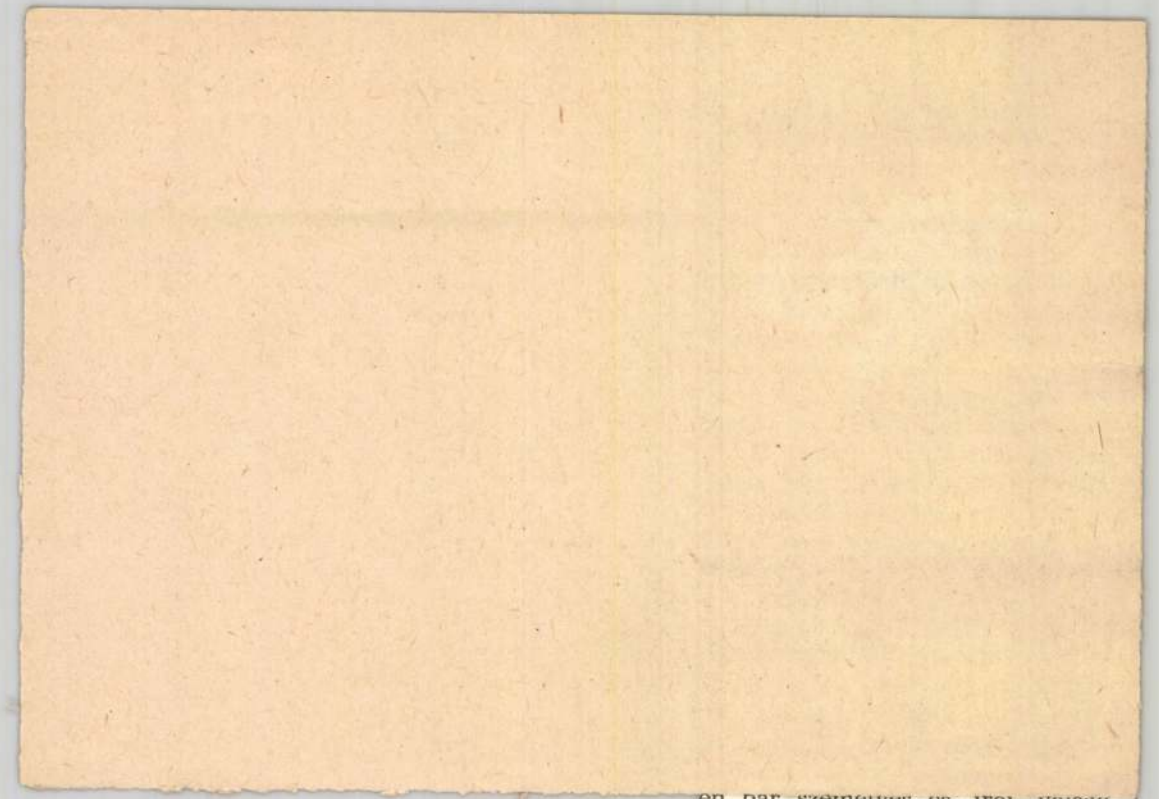

en bar személyes és írói válság,
*ilig*ban végül feloldódik, s lehet így

Schaár Erzsébet

szobrász

Kiállitásán bemutatta nagy bronzalakját „Kóré"-t. A kiállitásán szerepelnek arasznyi pálcikafugárai is.

Frank János: Schaár Erzsébet kiállitása.
Élet és Irodalom, 1966. aug. 13 – 8 lap.

Schaár Erzsébet

szobrász

M.D.K.

Székesfehérvárott az István Király Múzeumban tartott tárlatot. – „Támaszkodó" (repro)

Frank János: Schaár Erzsébet kiállítása, Élet és Irodalom, 1966. augusztus 13-8 lap.

Schaár Erzsébet

M.D.

nolrán

Kiállításán bemutatta fekvő terrahottai-t. A „Fekvők"-et, a „Halott katonák"-at.

Frank János: Schaár Erzsébet kiállítása. Élet és Irodalom, 1966. aug. 13 - 8 lap

...naar Erzsébet
szobrász

M.D.K

A kiállításán bemutatta a „lapos" szobrok csoportját. Ehhez a csoporthoz kapcsolódik a „Turóczi Szeremlék diptichonja", az Öregség.

Frank János: Schaár Erzsébet kiállítása.
Élet és Irodalom, 1966. aug 13. - 8 kép

Schaár Erzsébet
grafikus

M.D.K.

Kiállításán bemutatta a „Fiú és lány", a „Fiú csoport", a „Kóros" című grafikáit.

Frank János: Schaár Erzsébet kiállítása.
Élet és Irodalom, 1966. aug. 13-i 8 lap.

Schaár Erzsébet szobrász

A kiállítás ismertetése és Schaár Erzsébet szobrászata eredőinek, irányainak és céltérezeinek tömör ismertetése.
(Giacometti-hatás, az agárdi és a tihanyi nagy komozíciók tanúságtétele stb.)

Németh Lajos: Schaár Erzsébet szobrai a Műcsarnokban 1–3, o.

KRITIKA, Bp. 1970. augusztus

VIII./8.

Schaár Érzsébet

Nobrán

M.D.Y.

Kiállításán bemutatta „Fa alatt", „Falnak támaszkodó", a „Fal előtt", fal mögött" című nobráit.

Frank János: Schaár Erzsébet kiállítása, Út és Lodalom, 1966. aug. 13 - 8 lap.

Schaár Erzsébet

Árkádok I. réz és króm 32 cm
— " — II. — " — 28 cm
Boldizsár mellett — " — 28 cm

Schaár Erzsébet kiállítása
Bpest Műcsarnok 1970

Schaás Erzsébet

Szerepel a „Tenni a magyar képzőművészetben" c. kiállításon a nékestehérvári István Király Múzeumban

Dunaújváros 1968 I. 9

SCHAÁR
ERZSÉBET
SZÜLETÉSÉNEK 75. ÉVFORDULÓJÁN
1983. JÚLIUS 26-ÁN 18 ÓRAKOR
MEGNYITJUK EMLÉKKIÁLLÍTÁSÁT
A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA
C ÉPÜLETÉNEK FÖLDSZINTJÉN

L. Schaár Erzsébet

MDK

Saár Erzsébet, szobrász

Női fej .	Gipsz.
Leány malaccal.	"
Laborfalvi Róza.	"

Műcs.-V.M.Képzm.Kiáll. 1954.dec.-1955.jan. Kat. 31.1.

Schadt Erzsébet rovása.

Kiállítása nyílt augusztusban
Kéta fehérvárott

Kritika 1967 I.n. 96 old.

Schaár Erzsébet

1947. a Fővárosi Képtár megrendezte a negyvenéven aluli művészek seregszemléjét mintegy 120 művész részvételével. A kiállitáson kiemelkedett a művész Gyermekfej c. szobra.

Rabinovszky Máriusz: Két korszak határán Bp .1965
216.1

MDa.

Schaár Erzsébet

Kiállitási hir

Népszabadság 1967 máj.16.

Schaár Erzsébet

Szerepel a, hagyatmobrászat
1920-'45' i. kiállításon
Székesfehérvárott

Kritika 1966 XII. n. 39 old.

Schaár

Szerepel a X. hagy. Kép. bův. tárlatos

Kritika 1966 VI. n. 50 old.

Schaár Erzsébet

Műve szerepel a „Mai magyar képzőművészet" c. Kiállításon Párizsban

Erzsébetvárosszéj 1970 április 29
5. old.

MDK.

Schaár Erzsébet

Kiállitási kritika

Népszabadság 1966 aug.31.

MDK.

Schaar Árpád

Kisállítási kritika

Népszabadság 1966 aug. 31.

MDK

V. Schaár Erzsébet

Déryné, mészkő

Felszabadult Bp művészete N.Szal. 1960.

MDK

Schaár Erzsébet

Lenin ábrázolásáról

Magyar Nemzet 1967 nov.11.

MDK

Schaár Erzsébet, nobrász

Ülő nő c. nobra a képzőmův.

Kiállítás egyik értéke.

(fenczik): Kürtözök az előcsarnokban 2

ESTI HIRLAP Bp. 1968. ápr. 11

M.D.Y

Schacár Erzsébet
szobrász

Az ajkai hahótelep részére készítette az „Ülő lány" cemű kompozíciót. – „Ülő lány" (repro)

Dutka Mária: Séta a XI. Magyar Képzőművészeti . . .
Nők Lapja, 1968. május 4 – 16 lap

MDK

Schaár Erzsébet, szobrász

Suggestív erejű kompozíció vel szerepel.

Rózsa Gyula: XI. Magyar Képzőművészeti Kiállítás

9.

Népszabadság, Bp. 1968. ápr.

Schaár Erzsébet
szobrász

M.D.K.

„Ülő nő" szobra beszikárási
„mű".

Kovács Gyula: Beszikárási munkák a XI. Magyar
Művészet, 1968. május – 200 Ap

M.D.K.

Schaár Erzsébet, nobrán

Dérynéről készített mellnobra a XIII. náradi Domonkos-rendi apácakolostor romjai közelében került felállításra a Margit-nigeten.

BUDAPEST, 1968. VI.évf. 5. sz. 9. old.

+ 1 kép.

M.D.K

Schaár Erzsébet

szobrász

„Halott katonák" (repro)

Gap Erzsébet: Kisplasztikák a XI. Képzőművészeti.

Művészet, 1968. május - 1 blop

M.D.K

Schaár Erzsébet

szobrász

„Halott katonák" cimű dom -

„bormüve megváró erejű".

„Halott katonák" (repro)

Csap Erzsébet: Kisplasztikák a XI. Képzőművészeti Kiállítás

~~D. Fehér Zsuzsa: A XI. Magyar Képzőművészeti~~ ..

Művészet, 1968. május - 1. kdep.

Schaar Erzsébet M.D.V.

nobrán

Csók István nobrával

szerepel a tanulóban.

Kovács Gyula: Bernháiási mundák a XI. Magyar...

Művészet, 1968. május - 20 lap.

Schaár Erzsébet szobián

„Liszt" és „Kodolyi" pesztrétkal
nekapcsol a X. hagy. kép. műv.
kiállításon (ezel.)

Balgár Kálmán: X. hagy. kép. műv. kiáll.

Magyar Ifjúság 1965 XI. 6.

Schaár Erzsébet

Károlyi Mihály portréja a X. Magyar Képzőművészeti Kiállításon látható, és a Szobrász munka közben c. kisplasztika

Vigilia: 1965. XI.szám 691.l.

Vili Tiborné

Schaár Ernőtől

1.

Kállai 1948

29. 27

Budapest, 193 4 febr. 11.

entiványi Gyula urnak,

Budapest

kötelékébe tartozó cégeknek Ön elleni
i, hogy tartozását levelem vétele után
i szíveskedjék, mert különben kényte-
ni.-

Tisztelettel

M.D.K.

Schaár Erzsébet
szobrász

Elkészítette Károlyi Mihály,
Benedek Marcell, Psota
Irén ucmásat.

Frank János: Schaár Erzsébetről.
Élt és Irodalom, 1967. jul. 15. 8 lap.

Schaár Erzsébet
szobrász

„Szék fallal" szegebbi kisplaszti-
„kája a művésznek. Ez a mű
a felnagyítva a budapesti kertben
bokrok közé a térbe van helyezve.

Frank János: Schaár Erzsébetnél
Élet és Irodalom, 1967. julius 15-8 lap.

H.D.4

Schaár Erzsébet
grafikai

Új plasztikai műveit
Belgiumban a 9 Mid-
delheimi Biennalen
mutatják be.

Frank Jakos: Schaár Erzsébetről
Élet és Irodalom, 1967. jul. 15-8 lap

M.D.Y

Schaár Erzsébet

szobrász

Egy évé volt gyűjteményes kiállítása Szekesfehérvárott. Ezután az anyagot a bécsi Collégium Hungaricumban mutatták be.

Frank János: Schaár Erzsébetnél.

~~Milles~~ Élet és Irodalom, 1967. jul 15 8 lap.

Schaár Erzsébet MDK

Károlyi portré, bronz

Szobrász munka közben, bronz

Műcsarnok 1965. X. Magy. Képzőm. Kiáll.

Schaár Erzsébet MDK

Tolnai Klári portréja, bronz

Női portré R.E., gipsz

Kisplasztika I-II, bronz

Műcsarnok 1962. IX. Magy. Képzőm. Kiáll.

Schaár Erzsébet

MDK

Imre fürdő - kapu figura I-II. ólom

Liszt portré, bronz

Bartók portré, bronz

Mücsarnok 1965. X. Magy. Képzőm. Kiáll.

Schaar Erzsébet

szobrász

Nemzeti Szalon tárlata - szoborral szerepel.

Magyarság
1929.VI.16.

Schaar Erzsébet

szobrász

Tavaszi Tárlat - Nemzeti Szalonban - szoborral szerepel.- Érdekes női tepe és férfiportréja nívósabb környezetben is feltűnő tehetséget reprezentál.

Pesti Napló
1929.VI.16.

Schaar Erzsébet
szobrász

Tavaszi Tárlat - Nemzeti Szalonban - szobrokkal szere
pel."R.D."portréja válik ki szélesen modellált,de ösz
szevont formáival Női fej-e érdekes felfogása,sensősé-
ges elmélyedés eredménye.-

U j s á g
1929.VI.16.

Schaar Erzsébet

szobrász

Tavaszi Tárlat - Vezeti Szalonban - szoborral szerepel. Portré szobor

Pesti Hirlap
1909.VI.16.

Schaár Erzsébet

Fejnobra nézepel a KUT

kiállításán a Nemzeti Szalonban

Budapesti Hirlap 1937 XI. 21

M.D.K.

Schaár Erzsébet, szobrász

Sréhesfehér várost rendezek ki-
állitásán főleg portré szobrait dicséri
a szerző, melyekben „lirikus lélétlátás"
nyilatkozik meg. Egyes művei Giacometti
probléma-köréhez köreledner-mások,
az ajtóban álló, vagy a fatnak támaszkodó
nő, semmilyen iskolával sem korható
összefüggésbe. Aus den Ausstellungen und
Lajos, Neunth: Ateliers
BUDAPEST, Bp. 1967. V. évf. április sz. 49. old.
Évente egyszer megjelenő különszám.

Schaár Erzsébet MDK

Gyermekfej, ólom

Férfifej, ólom

Ülő nő, bronz

Műcsarnok 1960. VIII.Magy. Képzőm. Kiáll.

Schaár Erzsébet

Női portré, bronz

Gondolkodó, terrakotta

Pihenő, terrakotta

Műcsarnok 1959 Képzőművészek nemzetközi kiáll.

Schaár Erzsébet

figurája a „Közösségi művészet felé" c. kiállitáson két bezében a Lánchid modelljét tartja maga előtt. Viltre emlékeztető a terpenállásban álló figura teljes frontalitása és szimmetriája.

Bezény Róbert: Közösségi művészet felé. Magyar Művészet. 1949. 16. évf. 2. sz. 80. l.

MDK.

Schaár Erzsébet

Kiállitási hir

Bp.Rundsshau 1967 ~~jáj~~. máj 26.

Schaar Erzsébet

Szerepel a KUT jubileumi kiállításán a Nemzeti Szalonban

Pesti Napló 1937 XI. 21.

MDK.

Schaár Erzsébet

Kiállitási hir

Hétfői Hirek 1967 máj.29.

Saár Erzsébet szobrási

Lazarel az európai művésmőt-
párisi kiállítása

Nemzeti Cyvág 1937 II. 13

Schaár Erzsébet

Barlós Béla mellnoltv, 5/4-3
é. n., Ormz,

Dp. v. zeb. Barlós B. Zeneművészeti Szakiskolé, Semelweis-2.

Tájékoztató 64/65, képző és dyar-
művészeti Leztorátus

27 l.

MDK.

Shhaár Erzsébet

Kiállitási hir

Magyar Nemzet 1967 juli.6.

MDA.

Schaár Erzsébet, szobrász

Régi türkmén szőnyegek

Az UNESCO által kezdeményezett, szeptember 20-tól 28-ig tartó *képzőművészeti világhét* programjában az Iparművészeti Múzeum és társintézményei két kiállítással vesznek részt. Az Iparművészeti Múzeum *Schaár Erzsébet* szobrászművész műveit mutatja be kamarakiállításon szeptember 26-tól október 12-ig.

— : Régi türkmén ... 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1975. aug. 27.

Schadr Erzsébet szobrása
a Jubileumi Kiállításon szerepel
műve.

Láttuk, hallottuk
1945. V. 4. Petőfi 12.46 Ka.

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébetnek 1974-ben
Szekesfehérvárott volt eredményes
kiállítása. Munkásságát mél-
tatta J. Szellhov.

Szilágyi Péter: Szovjet körkép a magyar.....
Müvészet, 1975.október - 40.oldal

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet egyik alkotása ami 1974-ben készült a sachsenhausen-magyar emlékszobában van. Munkásságat méltatta J. Szvetlov.

Szilágyi Péter: Szovjet körkép a magyar.....
Müvészet, 1975.október - 40.oldal

Schaár Erzsébet

A rendezőszerek az ideie
meghívtak a művészt
Nagyatádra a művesztelepre

—. Intersymposium, 1975. - Nagyatád,
Művészet, 1975. október - 20 oldal.

Schaár Erzsébet, nobrán

Meghalt 1975. augusztus hó 29-én.

— Hír 14.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. aug. 31.

Schaár Erzsébet, zobrán

Sept. 26-án Kamara kiállítása

Nyílik meg. (Iparmův. Múzeum.:)

— :Új kiállítások a budapesti múzeumok

őszi programjában 7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. aug. 29.

Schaár Erzsébet, kobrák

MEGHOSSZABBÍTOTTÁK

Schaár

A latin-amerikai gazdasági szervezetnek az a feladata, hogy védelmezze a latin-amerikai országok érdekeit a külföldi monopó-

— : Schaár Erzsébet kiállítása 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1975. okt. 14.

Schadt Erzsébet

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HIRDETŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1969 NOV. 30

NÉPSZABADSÁG

Budapest

Schaár Erzsébet, szobrász

L.: Martyn Ferenc

Rózsa Gy: Szobrászat ... 7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. szept. 20.

Schaár Erzsébet, szobrász

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM a nagy érdeklődésre való tekintettel meghosszabbítja Schaár Erzsébet Bronzok, üvegek, térplasztikák című kiállításának nyitvatartását. A kiállítás október 19-ig tekinthető meg. A múzeum hétfő kivételével mindennap 10—18 óráig tart nyitva.

– „Közelem"

14.

NÉPSZABADSÁG

Bp. 1975. okt. 12.

Schaár Erzsébet, nobrász

Schaár – album jelent meg.

– : Nyilnak a sátrak 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1975. máj. 28.

Schaár Erzsébet, szobrász

A Áll. Bábszínházban előadott „Székhistória" c. darabhoz a székeket tervezte.

(m-y): Tárgyak és emberek 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1975. máj. 21.

~~ESTİ HIRLAR~~ ~~ESTİ HIRLAR~~

Schaár Erzsébet

Portrék (repro-)

—bár— : Schaár Erzsébet.
Tükör, 1975. szept. 9 - 10 old al.

Schaár Erzsébet, szobrán

Schaár Erzsébet és Pilinszky
János közös albumának ismertetése.

Rózsa Gyula: Tét és kapcsolat M.S.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. júl. 6.

Schaár Erzsébet szobrászművész

a Nyáron Fehérváron a művész szobrai láthatók.

Miklós Pál: Képzőművészeti Krónika. Jelenkor, Pécs, 1974. 9. 839. old.

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet közterületi alkotásai csupa kimértség, rend, a nagytömbök építészeti nyugalma látható rajta,

— bár — Schaár Erzsébet

Tiszatáj, 1975 szept. 9 - 10 oldal.

Schaár Erzsébet

A művészmő utolsó alkotó korszakában tulajdonképpen csupa emlékművet alkotott, akkor is ha kis alakban hirdette.

– bác – : Schaár Erzsébet

Tükör, 1975 szept. 9 – 10 oldal.

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet szobrászmű-
vészünk a Műcsarnokban
volt tárlata.

— bár — : Schaár Erzsébet.
Tiszatáj, 1975. szept. 9 - 10 oldal.

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet művészete
több fejlődési fokon ment at
a portréművészettől a höz-
tenulete alkotásolig.

— bár — : Schaár Erzsébet.
Tükör, 1975. szept. 9 – 10 oldal.

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet művénele emberközpontú és pásztor szintézisre tör.

Pathó Imre: Vallomás képirásban.
Művészet, 1975.augusztus - 7.oldal

Schaár ERZSÉBET Negativ

Petrás: 616 Kerényiné

Viltné, Schaár Erzsébet: A Lánchid ujjáépitése
szobor

Schaár E

BEKE László:

Schaár Erzsébet
Bp, 1973. Corvina, 38 l., 34 t. - 28 cm

SCHALLER Kiván fertő

Bossmonostor, ciszter templom

Pádnai Szt. Antal emlékezete.
Szilmegy, 1995 22.

en felállítandó életnagyságú szobor
tatta, hogy az emlékbizottság
lmű állásfoglalás. Abban megegyeztek
k a Kerepesi temetőbe kerüljön, de
fajú legyen.
erű szövegelemzést végzett, vagy
felet kielégítő megoldásra:
obrát nem a mauzóleumban, hanem azon
mauzóleumot, hogy az egyben egy
egyen. A ma ismert legkorábbi, talán
t. 1.1.1.) szerint kör alakú magas
agas talapzatra helyezett szobor, a
ság és a Történet jelképes
félkörben magas fal - esetleg
nak végpontjain áldozati
ocsőzet vezet fel, ezek közrefognak
t belsejében elhelyezett sírboltba
változatnak csak távlati rajza
i nem; nem tudni tehát, hogy a
oglalt volna el a pódium alatt,
a-e maga a sírkamra. E kérdés azért

Miteleuropa / Kunst / Regionen / Beziehungen
Beiträge des Studentenkolloquiums vom 9. bis 11. Juni in Bratislava
Teilnehmer-Studenten der Kunstgeschichte
Katedra dejín výtvarného umenia FF UK Bratislava
Művészettörténeti tanszék ELTE Budapest
Institut für Kunstgeschichte Universität Innsbruck

Hrsg. von Štefan Oriško, Bratislava 1993
Veranstalter: Institut für Kunstgeschichte der Comenius Universität
Gondova 2
818 01 Bratislava, Slovakia

Die Herausgabe dieses Heftes wurde von der Association der Kunstkritiker und Kunsthistoriker, Slowakische Kunstunion, Bratislava finanziell unterstützt.

Stredná Európa / Umenie / Regióny / Vzťahy
Zborník referátov z konferencie študentov dejín umenia
Konferencia usporiadala Katedra výtvarného umenia Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave 9.-11. júna 1992, Bratislava
Konferencie sa zúčastnil študenti
Katedry dejín výtvarného umenia FF UK Bratislava
Művészettörténeti tanszék ELTE Budapest
Institut für Kunstgeschichte Universität Innsbruck

Zborník zostavil a na vydanie pripravil Štefan Oriško
Preklady do nemčiny (príspevky študentov z FF UK Bratislava) Verona Heinischová

Na vydanie zborníka prispeli
Asociácia teoretikov, kritikov a historikov výtvarného umenia (Slovenská výtvarná únia, Bratislava) a Slovenský fond výtvarných umení, Bratislava

Zaslané príspevky neprešli jazykovou úpravou
Fotografie a kresby poskytli autori príspevkov
Náklad 200 exemplárov
Vydal: STIMUL, Bratislava 1993
Grafická úprava: Nuno Pereira

© STIMUL

ISBN 80-85697-06-8

MITTELEUROPA

KUNST
REGIONEN
BEZIEHUNGEN

wo sie ihr Leben bis dahin verbrachte mit ihrem Vater (er war ein früh verwittweter, energischer und gelehrte Tierarzt), mit ihrer Schwester, und später mit ihrem Mann.[6] Ihr nächstes Heim war auch vom Gesselschaftsleben berühmt das dort herrschte, es war ein richtiges "Künstler-Salon". Schaár hielt ihre jüdische Abstammung nicht für wichtig, sie sprach nie von ihrer Kriegserlebnisse.[7]

Zum Schluß möchte ich von den Gedichten von Schaárs Freund, János Pilinszky zitieren, mit denen der Dichter Ihre Austellung in Székesfehérvár in 1974 eröffnete. (Diese Gedichte wurden zusammen mit den Reproduktionen von Schaár Statuen in einem selbstständigen Band ausgegeben, mit dem Titel "Raum und Verhältnis).

"Das geschlechtlose Wesen bückt sich,
Es bückt sich, und erhebt sich,
Seine Schönheit ist überflüssiger
Und wichtiger als eine Presidentenwahl."
"Der wind berührt ihr gelbes Haar.
Ich verbinde mich mit ihr,
Der wunderschöne Kopf denkt nach
Und schaut mir die Augen,
Aber was ich nicht sehen kann
Das sind ihre Augen."
(Der Traum)[8]

Anmerkungen

1. Beke László: Schaár Erszebet Ed. Corvian, Budapest, 1973. s. 8
2. Magdalena Abakanowicz: Museum of Contemporary Art, Chicago, Ed. Abbeville, 1982. New York s. 97.
3. Beke László: Schaár Erszébet Ed. Corvian, Budapest, 1973. s. 12.
4. Magdalena Abakanowicz: Mücsarnok, Budapest, Ed. Mücsarnok 1988. s. 24. Magdalena Abakanowicz: Sezon Museum of Art: The Museum of Art. Shaiga, Art Tower Mito, Contemporary Art Gallery, Hirosima City Museum of Contemporary Art Ed. Asahi Shimbun 1991. s. 77.
5. Magdalena Abakanowicz: Museum of Contemporary Art, Chicago s. 18 ff. Magdalena Abakanowicz: Sezon Museum of Art: The Museum of Art. Shaiga, Art Tower Mito, Contemporary Art Gallery, Hirosima City Museum of Contemporary Art Ed. Asahi Shimbun 1991. s. 29. ff
6. Auf Grund Pál Wilts persönlichen Mitteilung
7. Auf Grund Pál Wilts persönlichen Mitteilung
8. Schaár Erszébet - Pilinszky János: Tér és kapscolat (Raum und Beziehung) Ed. Magvető, Budapest, 1975. s. 29.

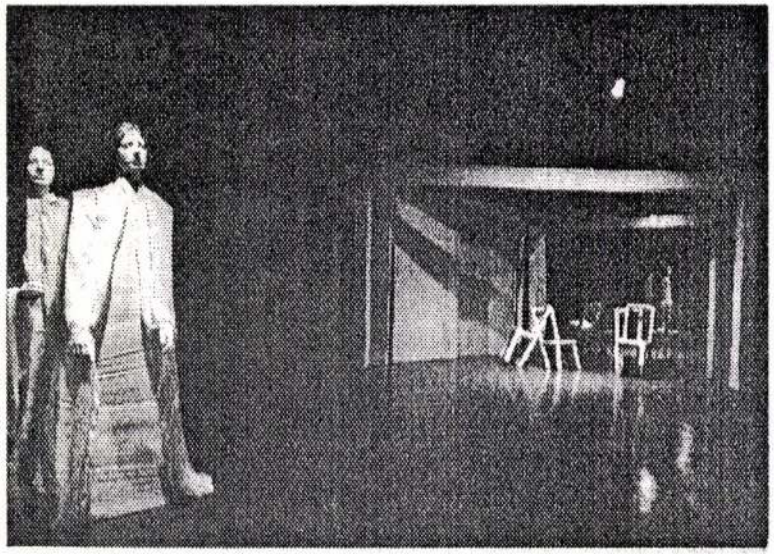

1. Schaár Erzsébet múzeum, Pécs

2. Schaár Erzsébet múzeum, Pécs

in Székesfehérvár ausgestellt in der Csók Galerie. Vor den Wänden des aus Hungarozell verfertigten Hauses, in dessen Fenster und Türen alte und neue Statuen von Schaár stehen, deren Körper aus Hungarozell und Gesicht aus Gips verfertigt wurden, befinden sich auch frühere Porträts.

Es wäre schwierig zu sprechen über die Einsamkeit der bewegungslosen weissen Figuren, die neben den weissen Türen, Fenster und Wände stehen über das Entsetzen, das die Löche der offenen Türen und Fenster hervorrufen, über die Zartheit der Maskgesichten, der Hände, über die Intensität der Augen, die mit Bleistift gezeichnet worden, über die Wirkung des Kunststoffes, das an der Wand hängt, des Tuches an der Schulter einer der Frauenfiguren oder der Halskette, das im Hals einer anderen hängt. Der Raum und die Zeit der Straße sind von solcher geschlossenen Art, in deren der Besucher erschüttert herumgeht, aber es existiert unabhängig von ihm, ohne Zeit und Bewegung.

Die Polnische Magdalena Abakanowitz studierte zwischen 1950 und 1954 an der Fakultät für Malerei der Warschauer Akademie für Bildente Künste. Der akademische Unterricht, und die Erforderungen des sozialistischen Realismus verursachten ihr Schwierigkeiten. Als Konstrukteur der Seidenfabrik in Milanowek, mahlte sie in ihrer Freizeit auf Papier Gouachen mit großen organischen Pflanzenmotiven und Schmetterlingen. In 1955 hat sie mit diesen Gouachen den Großpreis des Cepelia Textilwettbewerbes erhalten. (Cepelia war eine Produktionsgenossenschaft die die Volkskunst unterstüzte). In 1960 stellte sie manche ihrer auf Leinen gemalten Bilder und Ölgemälden aus, aber das Ministerium ließ die Ausstellung zuschließen, da die Bilder abstrakt waren. Abakanowicz wurde an den Lausanner Textil Biennalen, die ab 1962 regelmäßig statt fanden, als Künstlerin anerkannt, und sie erhielt Kritiken als ein Erneuerer der Textilkunst. Bis 1979 nahm sie Teil an den Biennalen, sie trug dazu bei, daß die Textilkunst ihren gegenwärtigen stand erreichte. Ihre suggestive, starke Künstlerpersönlichkeit hatte einen großen einfluß, obwohl sie oft dagegen protestierte, daß man sie als Textilkünstlerin erwähnt.

Abakanowicz experimentierte am Ende der sechziger Jahren auch mit dem Verhältnis von Raum und Ebene. Als Grundmaterial für ihre Überhänge wendete sie natürliche industrielle Abfallstoffe an, z.B. Hanf, Lein, Wolle. Sie bestand auf natürliche Grundstoffe, da die Anwendung von diesen zur Tradition gebunden ist. In den Stoff ihrer Überhänge, deren Oberfläche zu Reliefs ähnelten, baute sie auch neue Elemente, wie z.B. Schiffseil, Pferdehaar, oder eine Hand aus weissem Gips.

(Der in 1966 verfertigte Überhang von Abakanowicz: Komposition mit weißen Händen errinert mich an die flachen Reliefs von Schaár, und an ihren kleinen Denkmalplan - morscher Baumstamm mit Metallhand). Abakanowicz verfertigte ihre erste Textilie die vollständig unabhängig von der Wand war, in 1966. Die Abakanen (der Name des Textilzykels,

der Ende des sechziger und Anfang der siebziger Jahren verfertigt wurde) wurden immer größer. Das größte von diesen ist das in Holland, in s'Hertengenboschen ausgestellte Envorinment, das 8x20x2 Meter groß ist. /Die Installationen von Abakanowicz die Kleider assoziieren, oder den Namen von Kleider haben, erinneren mich an die Kleinplastiken von Schaár von den sechziger Jahren, z.B. Frauen mit Pelz, wo das schwere Kleid von Stäbchenfiguren getragen wird, was als Instrument der Charakterisierung betrachtet werden kann. (In den siebziger Jahren begann Abakanowicz als Fortsetzung und Kontrapunkt ihrer Textilstatuen ihre neue Serie. Die Alterationen, die Muschelschalenformige Statuen aus Sackleinwand, ohne Kopf und Hände. Als Grundform wendete sie Gipsausgüße von menschlichen Figuren an. Darauf kam die Sackleinwand, deren Oberfläche bei jeder einzelnen Statue separat bearbeitet wurde. Mit dieser weder flachen noch plastischen Muschelformen dachte Abakanowicz das Problem des Raumes und der Ebene weiter. Sie stellte ihre Werke in Gruppen aus. (Sitzende Figuren 1974. Rücken 1976. Die Menge 1980.) Ihre Ausstellungen wurde zusammengesetzte Raumeinrichtungen. Sie konnte mit der neuen Gruppierung von alten Werken neue Gedanken Ausdrücken. In 1988 stellte sie ihre Werke in Budapest in 9 Sälen aus, wo die einzelnen Stücke mit allen anderen im Zusammenhang standen, sowohl mit dem Raum, mit der Stadt, und mit dem Land der Ausstellung.

Nach Aussage von Abakanowicz ist das Grundelement ihrer Werke der Faden. "Ich betrachte den Faden als Grundelement im Aufbau unserer Erde, als das größte Geheimniss unserer Umwelt. Alle lebendige Organe sind von Fasern aufgebaut."[4] Die Objekte von Abakanowicz, die nicht aus Textil verfertigt wurden, haben auch natürliches Grundmaterial, wie Holz oder Metall.

Der Besucher lernt ihre Environmenten mit aktiver Teilnahme kennen. Von verschiedenen Sichtswinkeln enthüllen sich verschiedene Aspekte des Gegenstandes, das intensive Gefühle erweckt, die Organischen Formen ergenzen sich in der Phantasie des Zuschauers. Abakanowicz will den Zuschauer mit dem Gegenstand in Verbindung bringen, damit er mit sich entgegenschaut. Jedenfalls hat die erhitzte Atmosphäre ihrer Ausstellungen diesen Effekt.

Abakanowicz berichtet in ihrer lyrischen Prose "X Portrait 20 C" über die Erinnerungen ihrer Kindheit, über das ehemalige Schloß ihrer Famielie in Falety, dessen innere Räume und die Natürliche Umgebung einen großen Einfluß auf ihre Phantasie und auf ihre späteren Werke hatte. Sie schreibt ergreifend sowohl über die Tragödie Ihrer Famielie als auch über ihre eigenen Kriegserlebnisse.[5]

Erszébet Schaár hat nicht über sich geschrieben. In den Werken von Schaár wurde die Anwendung von Bauelementen besonders wichtig, als sie aus dem Haus in Budafok (eine Vorstadt von Budapest) auszog,

M. Abakanowicz und E. Schaár

Silvia Tóth
Budapest

Pierre Emmanuel, französischer katolische Dichter, der während des zweiten Weltkriegs einer der Helden der französischen geistigen Opposition war, widmete besondere Aufmerksamkeit den Osteuropäischen Künstlern, wie z.B. dem ungarischen János Pilinszky, dem rumänischen George Ásztalos und dem russischen Joszif Brodszkij. Er schrieb über die ungarische Bildkünstlerin Erszébet Schaár das folgende: " ... l'artist (Erszébet Schaár) n'érige pas: elle exhume. Et le spectateaur erre entre ces objects comme á travers un champ de fouilles, saisi d'une espéce d'horreur sacrée."[1]

Jasia Reichardt, die Organisatorin der Ausstellung von Magdalena Abakanowicz in London (1975. Whitechapel Art Gallery) schrieb folgendes über die Textilstatuen von Abakanowicz, Die Alterationen: "They... (the Alterations) sprout from this horisontal surface like encrustations of the earth. Their colour is that of nature left to its own devices, with forms reminiscent of the residue of an excavation. They are like things that time has left behind, sinking imperceptibly once more into the soil."[2]

Erszébet Schaár und Magdalena Abakanowicz gehören nicht zur gleichen Generation. Erszébet Schaár lebte von 1908 bis 1975. Magdalena Abakanowicz ist in 1929 geboren, sie ist jetzt 62, und jedes Jahr werden neue Austtellungen von ihr geöffnet. Sie haben einen unterschiedlichen kulturellen Hintergrund und künstlerische Erbe. Doch möchte ich hier die beiden auf einmal erwähnen, da ihre Erlebnisse, Motiven und Entwicklung in den sechziger und siebziger Jahren in vielen Beziehungen ähnlich sind. Ihre Experimenten in den sechziger Jahren führten zum Aufbau solcher persönlichen und suggestiven Räumen (Environmenten), die die Zusammenfassungen ihrer früheren Erfahrungen und Erlebnissen sind.

Beide von ihnen waren noch ganz jung als sie angefangen haben sich mit den bildenden Künsten zu beschäftigen. Als Erszébet Schaár sechzehn Jahre alt war, sie als Wunderkind in die Bildhauerklasse von Zsigmond Kisfaludy an der Akademie für Bildende Künste aufgenommen. Am Anfang ihrer Karriere wurde sie von Naturalismus, Spätimpressionismus und Symbolismus beeinflusst, (Hildebrandt, Rodin, Maillol). Auf ihre Porträtskulpturen wirkrte auch der Expressionismus von Lehbruck. Zum erstemal war sie in 1926 in Paris, da lernte sie Despiau kennen, wessen werke auf sie großen Eindruck machten. Die erste Ausstellung

Schaár Erzsébet

von Schaár wurde in 1932 in Budapest in der Tamás Galerie eröffnet. In den Dreißigern folgte sie die Kunstrichtung von Maillol und Despiau wie es auch andere klassizisierende ungarische Bildhauer taten (Béni Ferenczy, Ferenc Meggyesi, Miklós Borsos). Bis zum Anfang der dreißiger Jahren besuchte sie mehrmals Jugoslawien und arbeitete dort. Sie war ein Mitglied des Gresham-Kreises. In 1935 schloß sie mit Tibor Vilt eine Ehe, mit einem der größten ungarischen Bildhauern, und von da an arbeitete sie zu Hause. Die Fachwelt hielt sie für die größte Porträt-Bildhauerinn ihrer Zeit. Ihre erste eigene Ausstellung wurde in 1960 eröffnet, die eine weitere folgte in 1966. Ab den sechziger Jahren erhielt sie mehrere Aufträge vom Staat. Die Kritik hielt die 1966-er Ausstellung für einen Wendepunkt in der Karriere von Erszébet Schaár. Anfang der sechziger Jahren reduzierte sie den Raum ihrer Plastiken beinahe bis zur flachen Ebene. Während dieser Zeit verfertigte sie ihre anti-plastischen Reliefs. Sie drückte Pflanzenmotive (Beeren, Blätter, Äste), sowohl auch Käfer und Libellen in Ton und machte Bronzegüße von deren Gipsabdrücken. /Öregség (das Greisenalter), Bogyók (die Beeren), Thuróczy-Denkmal/. "Es kann nur die Natur sein, wozu ich greifen darf, woran ich mich festklammern darf, aber meine Beziehung zur Natur kann nur dann die Quelle des Glaubens sein, falls ich meine Vorstellung über sie ausweite, und ich mich über die im Zusammenhang mit der Plastik akzeptierte Konventionen hinaussetze."[3] - behauptete sie. Mitte der sechziger Jahren verfertigte sie ihre liegenden Tonreliefs, in denen manche dünne Stäbchenfiguren zerfallend um sich schlagen, oder sogar schon in Auflösung übergehen unter den schmelzenden Tonstücken. /Szerelmesek (die Verliebten), Ágyban (Im Bett), Halott katonák (Tote Soldaten)/. Zu dieser Zeit entdeckt sie Giacometti, simultan mit den flachen Reliefs verfertigt sie ihre gestreckte, klingelformige Figuren, nach denen diese Periode von Ihr die "Giacometti-Periode" gennant wird. /Kórus (der Chor), Földön (auf der Erde), Bundás nö (Frau mit Pelz). Ab Mitte der sechziger Jahren verfertigt sie Plastiken deren Gegenstand ein architektonisches Element ist: eine Wand mit Fenster oder Türe: oder die Beziehung zwischen einem architektonischen Element und einem Gegenstand oder einer Figur. Nach der Mitte des Jahrzehntes vergrößerte sie ihre Figuren auf die mensliche Lebensgröße. (1966. Kóré)

Sie fängt an neue Materiale zu verwenden, z.B. Hungarozell Gips, Spiegelglass. Sie verfertigte ihre Kleinplastiken aus Hungarozell von diesen machte sie Gipsabdrücke und dann Metallgüße. Sie schleifte das Metall so, als ob es seit tausend Jahren am Meeresboden liegte, oder unter der Erde. /Boltives kapu figurával (Bogentor mit Figur) Hasábok és figurák (Scheiten und Figuren) 1969/. Sie verfertigte den Körper ihrer lebensgroßen Menschenfiguren aus Hungarozell, zum Scheitform gepressten Körper machte sie die Hände und den Kopf aus Gips oder Metallguß. Ihr Hauptwerk, " die Straße" wurde zum erstenmal in 1974

Schaár Erzsébet

1948-februárjában Kállai a Nemzeti Szalonban vendérett kiállítást „A magyar képzőművészet ujabb iránya" címmel. Ezen a tárlaton részt vett a művész.

Szabó Julia: Kállai Ernő szellemi hagyatéka.
Müvészet, 1975, augusztus - 43. oldal

Schaár Erzsébet

Az Opus International-ban Alain Jouffroy méltatta Schaár Erzsébet (munkáit) „maga alkotta világát, melynek közepontjában az egyem problémai állnak". A II. Kisplasztikai Biennalen látta őket a akk írv.

Sinkovits Péter: A mai magyar avantgard...
Művészet, 1975. oktober - 41 oldal

Schaár Erzsébet

Alain Jouffroy Schaár Erzsébetről
azt írja, hogy sok van az alakokban
Marisol figuráiból.

Jinkovits Péter: A mai magyar avantgard
... vesszet, 1975. október - 41 oldal

Schaár Erzsébet

A L'Oeil 75 augusztusi számá-
ban jelent meg egy tanulmány
3 magyar szobrászról. Schaár Erzsébet,
Bocz Gyula és Haraszty István mun-
kásságáról.

Sinkovits Péter: A mai magyar, avantgard...
Művészet, 1975. október - 41 oldal.

Schaár Erzsébet

Kirakat I., 1973. br. üveg,
tükör 35×21×34 cm, ~~[illegible]~~.

IV. Országos Kisplasztikai Bienniálé
Pécs, 1974.

Schwár Erzsébet

szobrász

A művésnő bi ötletéssel

Szekesfehérváron rendezte.

Pap Gábor: Szolay Ferenc ikonosztázia

Művészet, 1975. május - 27 oldal

Schaár Erzsébet

nohán

Méltalós

Kocsogh Ákos · Lesenyei Márta . . .

Művészet, 1975. május - 34 oldal.

Schaar Erzsébet

Kínálat II. 1973. bv. üveg, tükör
25,5 × 39 × 34 cm, repr.

IV. Országos Kisplasztikai Biennálé
Pécs, 1974.

Schaár Erzsébet

Boltívek, 1969.

Modern Magyar Képtár, Pécs

Schaár Erzsébet

Boltívek, 1969. s. rézkarc, 27 cm

Modern Magyar Képtár, Pécs

Schaár Erzsébet, n. obrán

Lánd. Bors István.

Tüskés Tibor: Képzőművének .... 612-620.

JELENKOR, Pécs, 1975. július XVIII/7.

Schaár Erzsébet

Méltatás.

Bán András: Kuló multunk nyomai.
Művészet, 1976. október - 4. oldal.

Schaár Erzsébet, szobrasz

A III.bienalé anyagából,1974-ben került a gyüjteménybe Schaár Erzsébet:"Boltivek" ,cimü alkotasa.A Mecseki Széntröszt megvasarolta és később atadta a Modern Magyar Képtarnak, 336.old

Romváry Ferenc: A modern Magy.Képtár története
Uj szerzemények IV. kötet 333.old

A Jan.Pann.Múz. Evk. XIX. 1974. Pécs

SCHAÁR Erzsébet

KOVALOVSZKY Márta: 1987, ősz: Don Giovanni.
Életünk, 1989.5.sz. 427-431.p.

(TORCZEL Lajos): Az ember legendája. Csehszlovákiai magyar valóságirodalom a két világháború között. (Vál., [bev.] - -.) (Bratislava, 1975), Madách (K.) 402 p. 20 cm.

292/302
UDVARY Gyöngyvér - VINCZE Lajos: Iraki piramis. [Utleirás.] [Bp.] 1984, Kossuth K. 269 p. táblák. 16x18 cm.

/Ország-világ./

293/301
UHNAK, Dorothy: A nyomozás. Regény. (Ford. Prekop Gabriella.) Bp. 1983, Európa. 376 p. 21 cm.

Schaár Erzsébet, nobván

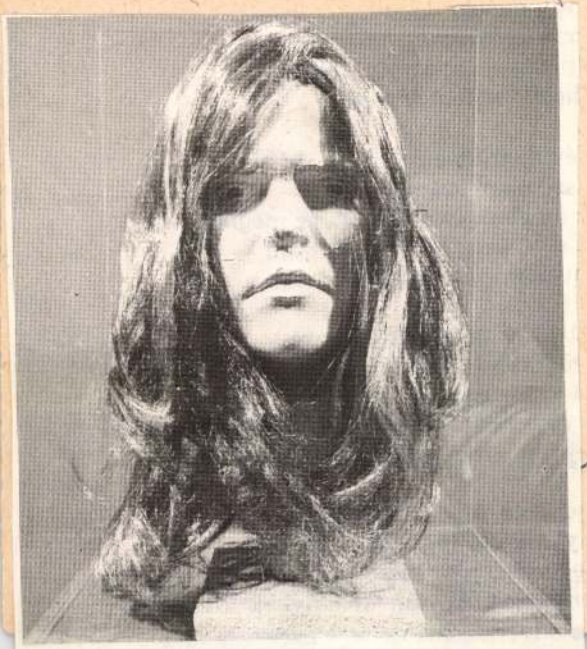

Schaár Erzsébet alkotása

-kotása 68.

75. május

szonyerdol fat ne csortess.

Schaár Erzsébet szobrászművész

Megrendülten tudatjuk, hogy

Schaár Erzsébet

szobrászművész,
Munkácsy-díjas, Érdemes Művész,

1975. augusztus 29-én elhunyt.

Akarata szerint hamvait a **Farkasréti temetőben,** 1975. szeptember 26-án elhelyeztük.

EMLÉKÉT, MŰVÉSZI ÉS EMBERI PÉLDÁJÁT TISZTELETTEL MEGŐRIZZÜK.

Magyar Képzőművészek Szövetsége

Magyar Népköztársaság Művészeti Alapja

A gyászoló család

Schaár Erzsébet

„Bejáratok"

– Neurethori ...

Művészet, 1976. III.

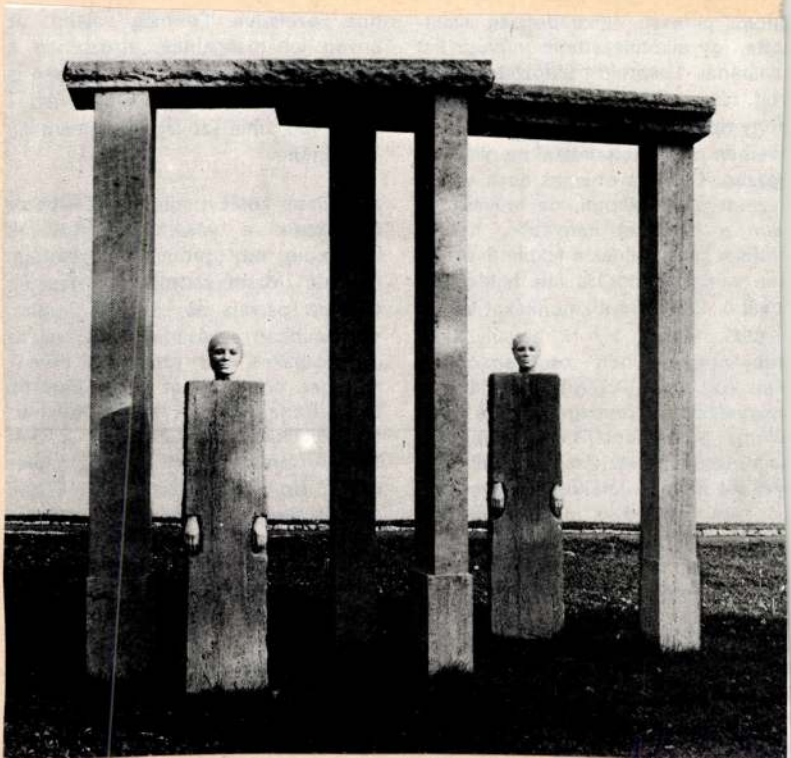

Schaár Erzsébet, szobrász

● *SZOBORPARK. Székesfehérvár új látnivalóval gazdagodott. Az István király Múzeum az intézmény szomszédságában levő üres telket parkosította, s felállította Schaár Erzsébet, illetve Wilt Tibor egy-egy alumínium kompozícióját. A tervek szerint ez lesz az alapja annak a szoborparknak, amelyet a közeljövőben rendeznek be ezen a területen.*

0 – : Szoborpark.

Esti Hírlap, Bp. 1977 szept. 22

8.

Schaár Erzsébet, szobrász

L.:Bencze László

Rózsa Gyula :Képzőművészetünk szép kezdetei 7.

Népszabadság Bp. 1977 nov. 16.

Schaár Erzsébet, szobrász

L: Vilt Tibor

–: [Kérykép – szöveg –]

2.

Esti Hirlap, Bp. 1977. okt. 11

Schaár Erzsébet, szobrai

L.:Bálint Endre

Bodri Ferenc:Művészeti könyvszemle 910-913

Jelenkor, Pécs, 1977. okt. XX/10.

Schaár Erzsébet, szobrász

L.: Deim Pál

Németh G.: Képek, szobrok .... 209-212.

Kritikai határ, Bp. 1974. október

Schaár Erzsébet szobrászművész

az újrealisták eszméi: közösségi ezmék, ami a szobrászoknál még jobban előtérbe kerül, köztéri, vagy épületplasztikái a nyilvánosságe.

Soós Magda: Képzőművészetünkből.

Magyar Hírek, 1975. jan. 4. 8. old.

Selaár Erzsébet

Kinn és benn

Korunk

1975 288 oldal

Schaár Erzsébet, szobrák

L.: Somogyi ~~Ab~~ József, (5)

63-76.

—: hátás és ....

Jászkunság, szobrok, 1976. május

XXII
1-2.

Schaár Erzsébet

A Mücsarnokban Október évfordulója alkalmából rendezett kiállitásról ir Vadas József: "Puskapor nélkül" cimmel. Csöndesnek nevezi a tárlatot, mert nincsenek benne szenzációt keltő ujdonságok, Régebbi müveket, élő és elhunyt müvészek munkáját értékeli vagy kritizálja a felsorolt nevek mellett: Kerényi Jenő, Vigh Tamás, Kiss Nagy András, Somogyi József, Kmetty János, Plesnivy Károly, Schaár Erzsébet, Kondor Béla, Makrisz Agamemnon, Feledy Gyula, Vágó Márton, Szinte Gábor és Oláh György, akinek az 1917-ben és az 1977-ben készült palkátjait összevetve mond birálatot.

Elet és Irodalom, Bp. 1977.nov. 12.XXI.évf 46.sz. 13. lap.

Schadt Erzsébet, szobrászművész
a londoni Várban, a Történeti Múzeumban
megnyílt a „30 év magyar művészetéből" c.
kiállítás, melyen a művész alkotásai
is szerepel.

Láttuk, hallottuk

1977. VI. 26. Petőfi 11.38/K/mk/.

Schaár Erzsébet, szobrászművész

a Nagy Október Szocialista Forradalom tisztelete rendezett képzőművészeti kiállításon szerepelnek a művész alkotásai

Mahlár Ivolt: Magyar Művészek Táslata a Műcsarnokban.
Pest Megyei Hírlap, 1977. nov. 13.

SCHAÁR ERZSÉBET

BOROS Géza: Schaár Erzsébet és Vilt Tibor emlékkiállitása : Budatétényi Galéria. In. Uj Tükör, XXV.évf. 47.sz.1988 3.p.

tése Herenden folytatott tevékenységével állhat közvetlen összefüggésben[11]. Említettük, hogy a kőedénygyártás és árusítás egy, vagy két ember erejét messze túlmenő szervezőmunkát és hitelképes vállalkozót igényelt. Másrészt Herenden, Szentgálon és környékén csak olyan lelőhelyekről olvashatunk, melyek a fazekas- és fajanszárukon kívül bonyolultabb összetételű anyagokból álló kerámiafeleségek gyártását nem tették lehetővé. Később a kőedény, majd a porcelán előállításával foglalkozó Stingl letelepedése első éveiben csak fehéredényességgel foglalkozott. Erre nemcsak gerencsérként, vagy figurásként, illetve amphorariusként való említéséből következtethetünk, hanem egy 1837-es leírásból is.[12]

E közlés megoldja végre a talányt, mert kiderül belőle, hogy Stingl már pápai letelepedése előtt kitanulta Bécsben a porcelánkészítést. Az egyszerű fazekasáruról viszonylag könnyen áttért a kőedény készítésére, melyben már Tatán özv. Schlögl Györgyné műhelyében megfelelő jártasságra tett szert. Az alapanyagok beszerzése sem okozhatott különösebb gondot, hiszen a pápai kőedénygyár lelőhelyeit megyeszerte ismerték. Már az 1840-es adásvételi szerződésekből kiderül, hogy a funduson kívül a műhely csak mint pénzben ki nem fejezhető objektum szerepel. Ennek ellenére, ismerve a gyár 1843 előtti képét, a kutatók azt egy viszonylag nagyobb méretű objektumnak képzelték el. Ezzel szemben az 1837-es le-

Schaar Erzsébet

Der ungarische Bildhauer Tibor Vilt (links) freute sich mit Museumsdirektor Dr. Siegfried Salzmann (Mitte) und Peter Kovács über die Ausstellung im Wilhelm-Lehmbruck-Museum, die heute eröffnet wird. RP-Foto: Probst

Künstlerische Kontakte schon viele Jahre alt

Erzsébet Schaár und Tibor Vilt im Museum

„Künstlerische Kontakte, die seit einigen Jahren bestehen, vertiefen sich in der Ungarischen Woche durch eine Ausstellung von Werken des Ehepaares Erzsébet Schaár und Tibor Vilt. Der Bildhauer Vilt ist zum ersten Mal in Duisburg. Seine Frau konnte die Ausstellung, auf die sie sich sehr gefreut hatte, nicht mehr erleben. Sie starb im vergangenen Jahr. Museumsdirektor Dr. Sieg-

zahlreiche Porträts einbrachten, kam sie später auf ihre weiträumigen, manchmal an Bühnenbilder erinnernden Plastiken, bei denen sie mit Metall und Spiegeln arbeitete — meist aber den einsamen oder isolierten Menschen in den Vorder- oder Hintergrund stellte.

Der vor 72 Jahren geborene Tibor Vilt

DER Ausschnitt

Rheinische Post
00 Duisburg

-3. 6. 77 AH

859

SCHAÁR ERZSÉBET

emlitve ld.Nádler István

Sik Csaba:Tendenciák 1970-1980.Óbudai Galéria

UJ TÜKÖR 1980/XVII/28.sz.3.o.

esse, eas in rebus individualibus i
docebat.

Medio aevo, ex saeculo XI orta
/ante res vel in rebus/ realia nocn

a/ Realismus extremus Platonem
antecedenter exsistere /"universali

versales, sed tantum voces ac nomin
similibus tribuantur.

c/ Realismus moderatus, quem S
ter nominalismum et realismum extre
universale - tamquam abstractum - i
to in re, quia aliquid reale ipsi r
concipitur et quod in omnibus indiv

hogy a látható dolgok mögött ki tudja fürkészni az isteni bölcseség szándékát, elgondolását, s így eljut az igazság, a valóság *(veritas!)* felismeréséhez.[4]

Egy példa annak megvilágítására, hogy mi az igazság, a valóság felismerése Hugo de St. Victore szerint: a galamb az egyház — mondja —, lábai a martirok, akiket a kegyetlen emberek megsebesítettek; azért vörösek tehát az egyház lábai, mert a martyrok vérében jár, akik vérüket ontották Krisztusért. Az ezüstszínű tollazat az egyház szilárdsága, amely olyan erős, mint a tűzben megedzett ezüst. Szárnyainak felszíne égszínkék azért, mert a szemlélődő egyház lelke az ég külsejét utánozza. Szeme sáfrányszínű, az érett gyümölcs színe, mert az egyház érett megfontoltsággal tekint a bizonytalan jövőbe.[5]

Petrus Capuanus kertjének rózsái között sétálgatva nem a porzókat és a bibéket vizsgálja, de nem is illatukat élvezi. A vörös rózsákban a martirokat látja, akiket megsebesítettek a pogányok és a szakadárok. A fehér rózsa Szűz Máriát juttatja eszébe. Legértékesebb azonban — mondja — a piros és a fehér rózsa: tövisből születik, zöld a

[4] H. de S. Victore, Eruditionis Didascalicae libri septem, liber VII. — Migne, Patrologia Latina, CLXXVI, 814.

[5] De bestiis et aliis rebus liber. Migne, i. m. CLXXVII. l., 18. kk.

SCHAÁR ERZSÉBET

Szék ek sorozat emlitve

P.Szabó Ern ő:Albrecht Julia kiállitása.Studió Galéria

UJ TÜKÖR 1980./XVII./4.sz.3.o.

SCHAÁR ERZSÉBET

emlitve mint Mészáros Mari kompozicióinak előképe

Sik Csaba: M.M. kiállitása.Ferencvárosi Pincetárlat
UJ TÜKÖR 1980./XVII/12.sz.4.o.

SCHAÁR ERZSÉBET

emlitve ld. Borbás Tibor

P.Szabó Ernő: B.T. szobrai Fényes Adolf Terem
UJ TÜKÖR 1980/XVII/ 42.sz.4.o.

m és müalkotás a 18. század végén

k am Ende des 18. Jahrhunderts.
nossicher Widerhall eines Barock
udapest, 1971.

orical and social analysis of
ting in the West Hungarian
e author deals with the program
made by the painter, and the
f the contemporary public. With

aktivizmus története /L'histoire
ise/ Budapest, 1971.

tory of the most prominent group
e in the literature and plastic
ished by Lajos Kassák, poet and
apest 1915-1919 and later in
s the editor of two important
/ and Ma /Today/. The modells of
in/ and Die Aktion /Berlin/. He
German expressionists, the French
urists. After 1919 they were
n constructivism. The book is a
Central-European art of the

Hírek.

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas

nobránmüvés (1908-1975).

Magyar művészek Glasgowban. Okt. 4-nov. 1970 ig magyar művészeti hónap lesz. A mai magyar művészetet és művészi képviseli, – köztük van a művész műve is.

Műcsarnok és Kamaratermei

19,85 024 -

A székesfehérvári István király Múzeum

meghívja Önt a

SCHAÁR ERZSÉBET GYŰJTEMÉNY

zártkörű szakmai megnyitójára

1980. március 22-én, szombaton délelőtt 11 órakor

Székesfehérvárott a Smohay-házban

(Jókai u. 11., hátul az emeleten)

A kiállítást megnyitja

VILLANGÓ ISTVÁN

a Kulturális Minisztérium

Közgyűjteményi Főosztályának vezetője

A gyűjteményt bemutatja

KOVÁCS PÉTER

művészettörténész

32
27
Ab. 56 old

A kiállítás megtekinthető:

szombat—vasárnap 10—18 óráig

F. k.: Dr. Fitz Jenő — 80.1268 FEJÉR

SCHAÁR ERZSÉBET GYŰJTEMÉNY

SCHAÁR ERZSÉBET

LÓSKA Lajos: Üvegplasztikák Tihanyban. = Uj Müvészet, I. évf. 2. sz. 1990 36.p.

SCHAÁR ERZSÉBET

A XXII. KER. ÚTTÖRŐ, IFJÚSÁGI ÉS MŰVELŐDÉSI KÖZPONT

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM, A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

ÉS A PANNONPLAST

MEGHÍVJA ÖNT

SCHAÁR ERZSÉBET ÉS VILT TIBOR

EMLÉKKIÁLLÍTÁSÁRA

Megnyitó 1988. szeptember 27-én.

17 ÓRAKOR
A BUDATÉTÉNYI GALÉRIÁBAN
(NAGYTÉTÉNYI ÚT 35.)
Beszédet mond: FELEDY BALÁZS
A MŰVÉSZETI ALAP IGAZGATÓ-
HELYETTESE

18 ÓRAKOR
A NAGYTÉTÉNYI KASTÉLY-
MÚZEUMBAN
KOVÁCS PÉTER
MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ

Felelős kiadó: Nemes László – Budacolor Nyomda

SCHAÁR ERZSÉBET

KIRAKAT
Kiarakat,197o,bronz,üveg,34,5x38,2x25 - 91.7.18

Új Művészet

SCHAÁR ERZSÉBET

Utca [részletek] - 91.6. 44,45/46

Új Művészet

SCHAÁR Emlékek

177

Oltványi 1991

50, **Behr Lajos** a belső tere
az egész ház súlyos sérülések
háborúban. Későbbi alkotás a
épített gloriette, amelynek s
litotta.
51, Bp. V. Szentkirályi u
építve, ép.eng. 19.145/863.),
52, (1863-tól) A kastély
rossz állapotban.
53, mennyezetére Guido Reni
nojában látható, Apollót, A
festményének másolatát festet
54, Bp. VIII. Bródy S. u 8.
mester **Diescher József.** – *VU*
55, Feltehetően itt is **Schaf**
56, Az épület nyers falszerk
ber 4.(falegyenünnep) között
57, Bp. VIII. Dienes L. u 4.
58, Bp. I. Hadnagy u 8-10.
ben, ép.eng. 12.859/1869.). –
Budapest fürdőváros kialakulá
I. 734-738.
59, Bp. V. Károlyi M. u 12.
ben, ép.eng. 17185/866., 34.
419/1866., 870/1866.), épít
1870. 210. – *Liber 318-319.*
60, Például; Bp. VIII. Gyu
Gottgeb Antal, saját magának)
61, Bp. I. Fő u 1. (1867-69.
re **Hofhauser Lajos.**

SCHAÁR Erzsébet

Kritika 1970. 8.

NÉMETH LAJOS

Schaár Erzsébet szobrai a Műcsarnokban

Régen, vagy talán még nem is igen volt ilyen rangos kiállítási szezon a Műcsarnokban, mint a mostani tavaszi. Kondor Béla, Barcsay Jenő, Szántó Piroska, Schaár Erzsébet, majd utána következett Vilt Tibor, közben a többi teremben is érdekes bemutatkozások – a képzőművészetünk sorsát aggódva figyelők most nem panaszkodhatnak. Persze ritkán adódik ilyen izgalmas sor, képzőművészetünk se bírná sokáig szuflával, nem sokáig folytathatná hosszabb távon a hasonló rangú művészek felsorakoztatását.

Akiknek csak a kiállításokon van módja nyomon követni képzőművészetünk fejlődését, azoknak a legnagyobb meglepetés minden bizonnyal Schaár Erzsébet bemutatkozása volt. Az elmúlt tárlatokon jobbára csak portrékkal és néhány kisplasztikával szerepelt, utolsó egyéni kiállítását öt éve rendezte a székesfehérvári István Múzeumban. Egy nagyobb kompozíciótól eltekintve ott csak kisplasztikákat állított ki. Sikere volt, a kritika dicsérte plasztikai és pszichikai érzékenységét, újszerűek voltak szecessziós-naturalisztikus reliefszerű kisbronzai. Amit azonban az elmúlt öt évben alkotott, ahhoz minden korábbi műve csak előkészületnek hat. Nyugodt szívvel leírhatjuk: az elmúlt öt év alatt Schaár Erzsébet nagy szobrásszá érett.

A Székesfehérváron bemutatott anyaggal kapcsolatban gyakran felmerült Giacometti neve. Schaár Erzsébet maga sem tagadta, hogy Giacometti inspirálta, azt lehet mondani, hogy új plasztikai problémakört nyitott meg előtte, felszabadította bizonyos szobrászati konvenciók alól. Hogy mi lett a „hatásból" – azt a mostani kiállítás gazdagon dokumentálja. És az eredmény figyelmeztetés azoknak, akik valamiféle lombikban csinált, absztrakt eredetiséget keresnek minden alkalommal. A művészet története viszonylatok rendszere, egy adott művészi kor lehetőségek és problémák erőtere, ahol hol egy művészben, hol egy műben fogalmazódnak meg vagy tömörülnek bizonyos igazságok, amelyek a felismert igazságok evidenciájának az erejével gyakorolnak vonzást a kortársakra. A kisebb egyéniségek nem is tudnak szabadulni e vonzástól és bolygókká válnak. A nagyobbak érintkeznek, inspirálják egymást, egyszerre vonzódnak és taszítódnak, a mások által megfogalmazott igazságokat asszimilálják és új igazságokat ismernek fel. Így kapcsolódott Schaár Erzsébet is Giacometti művészetéhez. Korábban nem igen törődött a plasztikai tér problémájával, elsősorban az érzékeny mintázás és a pszichikai tényező foglalkoztatta, sőt a fekvő alakokat jelenítő szobraiban már-már elvetett mindenfajta szerkezetet, térkoncepciót, és csupán a mintázás tatiklis érzékenysége hordozta a plasztikai gondolatot. Giacomettinél ezzel szemben az emberi figura térbe láncoltsága, a feszített térviszonylatok hálózata kardinális jelentőségű, nem véletlenül kereste Sartre is épp a téranalízisen keresztül a Giacometti és az egzisztencializmus közötti kapcsolatot. Schaár Erzsébet plasztikai tere nem azonos Giacomettiével, de nincs anélkül. Az ő tere – mint ahogy Beke László nyomdában levő kis monográfiájában remek analízisekkel bizonyítja – lírai tér, teljesen a művészhez, sőt konkréten egy meghatározott

öreg ház atmoszférájához, tárgyi világához, léptékéhez és emberi viszonylataihoz kötött.

E „voyage autour de ma chambre" attitűd – amelynek dokumentuma a kiállítás számos darabja, az ajtó-, ablak-, szék- és falsaroksorozat – arra utal, hogy Schaár Erzsébet művészete elsősorban alanyi, lírai művészet. A tárgyi világ számára emócióval telített, sohasem a dolgok puszta halmaza, hanem emberre vonatkoztatott, humanizált. A tárgyak asszociációs szférafókuszai, jelentésük egyszerre pszichikai és plasztikai. A bármily logikus térszerkezet sosem elvontan geometrikus, nyoma sincs a mérnöki számításnak, az elvont konstruktív értékek hangsúlyának. A székek, az ajtók körvonala finoman rezegtetett, az érzékeny felület még a bronzban is megőrzi a dolgok „epidermiszét", az idő és a használat koptatta anyagnak az emberre vonatkoztatottságát. Ez határolja el egyébként Schaár Erzsébet szobrait a pop art formakörétől, minden esetleges külső rokonság ellenére is. Ahogy Schaár Erzsébet humanizálta a tárgyi világot, ugyanúgy humanizálta a pop art néhány módszertani sajátosságát. Míg a pop artban a dolgok egymáshoz való viszonya a véletlennek vagy a művészi szeszélynek szolgáltatódott ki, tudatosan kizártak minden emberre vonatkoztatottságot, sőt még az abszurd jelentést is, Schaár Erzsébetnél ellentétes folyamat játszódik, minden elem emberi viszonylat sugallója, a tárgyi világ tehát humanizálódott. Az első években ez a „voyage autour de ma chambre" – vagy talán helyesebben „voyage autour d'une maison" – szellemében történt, az újabb művekben – különösen az üveg „épületszobrokban" – a közvetlen alanyi jelleget szélesebb dimenzió váltotta fel, a közvetlen pszichikai meghatározó és a vele adekvát lírai tér helyét a szimbolikus tér foglalta el, a szobasarok már-már kaffkaian zárt teréből sosem volt vallás templomának cellája alakult, ahol a tükröződések amolyan Van Eyck-i „világtükör"-szimbolikát sugallnak.

E szobasarok, „kis-épület" bronz- és üvegsorozat is bizonyítja, hogy Schaár Erzsébet legújabb korszakában már messze maga mögött hagyta a Giacometti-inspirációt, és plasztikaértelmezése is eltér az itthon honos műfaji normáktól. Méginkább megmutatkozik ez a méreteiben is nagyszabású asszony-architektúra kompozíciókban, amelyek új utat nyitottak a modern magyar monumentális plasztikában. E nagy kompozíciókon a kisbronzok zárt térkoncepciója a szcenikus térhez közeledett. A képzőművészeti és a szcenikai térértelmezés a régi korokban áthatotta egymást, az idők során azonban külön utat jártak be. Még a festészet inkább megtartotta a kapcsolatot, a szobrászat azonban – amely pedig tényleges három dimenzióbeli kiterjedése miatt elvben közelebb áll hozzá – mindinkább elhatárolta magát a szcenikus tértől. Az európai – és így a magyar – szobrászatban is a tér kubusszerű értelmezése vált uralkodóvá, tehát lényegében a klasszikus görög szobrászatnak az elve, amely szerint a kontrapposztós mozgás a kubusszerűen zárt teren belül zajlik le, a kompozíció mikrokozmikusan zárt. A görög szobrászatnak ezt az elvét művészi gyakorlatában Maillol, elméleti síkon pedig Hildebrand élesztette újjá, szükségszerű reakcióként Rodin és a naturalista plasztikával szemben, amelyeknél a térviszonylatok kimerültek a véletlenben, és hiányzott a mikrokozmikus zártság is. A magyar szobrászok túlnyomó része a hildebrandi műfajértelmezés talaján állt, még akkor is, ha esetleg bizonyos megfontolásból az arányokat expresszíven torzította is.

A szobrászatnak és azon belül a plasztikai térnek az effajta értelmezése azonban a plasztikai gondolkodás történelmileg kialakult lehetőségeinek csupán az egyik össze-

tevője. Gondoljunk csak a jobb szó híján „primitívnek" vagy a „természeti népek" művészetének nevezett plasztikára, amelyben a szobrászat a ritus része, és a plasztika és a tánc nemcsak hogy kiegészítik egymást vagy egymás mellett élnek, hanem mind tartalmi, mind formai értelemben szüntelenül át is hatják egymást. De utalhatunk a középkori misztériumjátékok és a faszobrászat kapcsolatára, a gótikus oltárkonstrukciókra, a permszki faszobrokra, a breton kálváriákra vagy általában a stáció szobrokra, a spanyol és különösen a mexikói barokk szobrászatra – ezek bizonyítják, hogy a szobrászati térnek a szcenikus értelmezése egyáltalán nem új keletű, és korántsem vétek a szobrászati principium ellen –, persze lehet az is, mint példázza az akadémikus emlékműszobrászat. De hogy ne csupán a régi korokra utaljunk: Degas balerinanövendéket ábrázoló, felöltöztetett remek szobra legalább olyan közel állt a háncsszoknyába bújtatott néger figurákhoz, mint Despiau-hoz, frappánssága pedig lepipálja a felöltöztetett pop art figurákat. Degas-tól egyébként egyenesen vezetett az út Manzù-hoz, akinek legújabb műveit ugyancsak inspirálta a pop art gondolat.

A szobrászatnak tehát nemcsak a mailloli, a klasszicista vagy az expresszionista útja lehetséges, a szcenikus tér plasztikai megvalósítása újszerű megoldásokat tesz lehetővé a köztéri plasztikában, mint ahogy Schaár Erzsébet két kivitelezett munkája, az agárdi és a tinanyi nagy kompozíció ténylegesen is bizonyítja. E nagy kompozícióknak és a még nem kivitelezetteknek is – amelyeknél ugyancsak egy maszkszerű méltóságos nyugalmú női figura és az architektonika közötti feszültség alkotja a kompozíció fő problémakörét – megvannak az érintkezési pontjai a pop arttal, különösen Marisol műveivel, de az eltérés itt is szembeötlő. Míg Marisolnál a tér többnyire semleges, véletlenszerű, banális, illetve plasztikai értelemben nem is létezik, összemosódik a naturális térrel, Schaár Erzsébetnél e hallgatag asszonyok megkonstruált térbe kerülnek, annak fókuszai, léptékének a megszabói. Másrészt a figura és környezete – ajtó, ablakátvágás, kapuzat vagy tükröző szobasarok – között és a figurán belül is pszichikai feszültség húzódik. A maszkarcú és egy tömbből faragott testű asszonyok a Kékszakállú asszonyaiként sorakoznak, minden illusztratív, fogalmilag is appercepciálható utalás nélkül szimbolikus – többnyire tragikus – sugallatúak, illetve szimbolikus tartalmakat érintő asszociációs sorokat indítanak meg. Ezért a kisbronzokhoz hasonlóan itt is a többrétű és bonyolult jelentés dominál.

KÖRNER ÉVA

Szántó Piroska kiállítása

Műcsarnok 1970 május

Szántó Piroska mintegy harminc esztendős művészi pályája során mindig is jelentős magyar művészeti áramlatok tagja volt; korábban a Szocialista Művészcsoportté, majd Szentendréé. Mégis szuverenitása mindig megőrizte határozott, nagyon is megkülönböztető körvonalait. Mindig függetlenítette legszorosabb szellemi társaitól és az izmusokban pregnánsan megnyilatkozó szemléleti kontrasztoktól is.

Bár Szántó Piroska festészete szüntelenül megújult, de belső törvényei szerint asszimilált személyes élményeket és művészeti hatásokat, s a változatos eseményekből végül is organikus évgyűrűk épültek.

A Műcsarnokban megrendezett kiállítás nem tette lehetővé, hogy az évről évre, minden nyáron új növekedésnek induló festészet belső egységét bizonyítsa, mert csak az utóbbi évek terméséből adott ízelítőt, de aki Szántó Piroska régebbi képeit is ismeri, meggyőződhetett a nőies változékonyság mögött rejlő következetességről.

Mert női művészet a Szántó Piroskáé, elsősorban és feltűnően az. Ebben rejlik ereje, még akkor is, ha természetéhez tartozik, hogy dúsan termő spontán megnyilvánulásai nem mindig maradandóak és a jól működő önkiválasztás folytán egy részük elhullik. Női művészet ez abban az igazi értelemben, hogy képes a világnak csak nő számára megjelenő összefüggéseit, képeit feltárni. Ez témaválasztás kérdése is, de főleg a téma értelmezéséé.

Hiába tartozott Szántó Piroska kezdetben egy par excellence realista, majd egy par excellence szürrealista irányzathoz, realitás és szürrealitás az őt érintő pontokon nem egymással ellentétes, hanem egymásbafonódó, egymást kiegészítő szemléleti kategóriák.

Szántó Piroska realizmusa szenzuális értékeiben nem volt azonos a szocialista csoportbeli társai társadalmi program szerint, spekulatíven alakított realizmusával, szürrealizmusa meg nem alkalmazta az elvonatkoztató, intellektuális szisztémát, melyet barátja és példaképe, Vajda Lajos alakított ki.

Az anyagi-kézzelfogható dolgok, a matéria szeretete elementáris fokon, az ízelő-érzékelő tapasztalat Szántó Piroska festészetének fő mozgatója; és magva a nagy természet-termékenység-mítosz átélésének képessége, ez a női adottság, mely arra kényszeríti, hogy nemcsak a hagyományosan kialakított mitikus-mondai témákban, hanem a legfelületibb jelenségben is az örök körforgás, egy kikerülhetetetlen törvény megnyilvánulását fogja fel. Mégpedig nem tudatos kívülálló szemlélőként, hanem magán keresztül, a természetet magába fogadva, és magát a természetbe átömlesztve.

Így vált ennek a női művészetnek fő szereplőjévé a természet, és kapott formát egy sajátos „histoire naturelle", melyben az emberi: a társadalmi és személyes realitások szokatlan távlatai és relációi bukkannak föl.

A korai, harmincas évek beli képeken is összemosódott társadalmi és természeti tematika. A terhes proletárasszonyok, a *Kofahajó* fáradtságtól leigázott utasai, a *Bajótiak* éppúgy a természet nagy áramkörének részecskéi, mint az *Almafa* ágazata, koronája.

A Műcsarnok-beli kiállításon az egyik legkorábbi, 1963-ban datált kiemelkedően erőteljes képen a *Konvex-konkáv* című, a virág-világ elemeiből az embert magába foglaló szilárd szerkezetű mikrokozmosz ötvöződött. Valamivel későbbiek, 1965–67-ből származnak Szántó Piroska szentendrei kertbirodalma lakóiból született változatos ambivalens antropomorfizációk. A *Halak miséje* (1965) arról tanúskodik, hogy ez a képvilág mennyire rokon a kelta természetmítosz megfogalmazásaival.

Külön csoportot alkotott a Balaton környéki korpuszok ihlette sorozat 1968-ból, amelyben az önmagában jelképes témát a szín és forma fokozott expresszivitása szólaltatta meg új-személyes hangon.

1969-ben születtek az utolsó, a feketearany festmények. Ezekben a természeti képekben a sors lírai és drámai szituációi jelennek meg, a semmi és az örök élet két

SCHAÁR Erzsébet

Vigilia 1988. 4.

kai típusához köti. Ennek sajátos jellegét, a tárgyi világ aprólékos hitelességén túl a pszichológiailag korrekten fölépített, s a sztanyiszlavszkiji (strasbergi) módszerek szerint bravúrosan eljátszott szerepek adják. Egy madárrá válni kívánó fiú s megnyomorodott barátjának kettőse társadalmi lelkiismeret-furdalással a háttérben: biztos út a melodráma felé (amelyet egyébként kiválóan művel például Sidney Pollack, Sidney Lumet vagy manapság Robert Redford).

Nem túl bonyolult, viszont következetes jelképrendszere közepes, kissé mesterkélt, „lila" művészfilmet ígérne. Legalábbis átvitt értelemben: szárnyalni volna a hivatásunk, a fénybe emelkedni, könnyedén és szabadon — ilyesmit megnevezni, kimondani, de még szimbolizálni is elképzelhetetlennek tetszik ízlésesen. Vannak dolgok, amelyekről a hallgatás az egyetlen autentikus közlésforma. Ez a film mégis kimondja a szimbólumok nyelvén ezt a közhelyet, s mégsem válik tőle nyálassá és álszentté.

Mert nem erről a tanáros bölcsességről kíván szólni a *Madárka*. És a tökéletes színészi eszközökkel kivitelezett szívfacsarást is kikerüli a film. A vékony kötelet, melyen sikerrel egyensúlyozik, úgy hívják: *mese*. Birdy elvarázsolt királylány — a legcsekélyebb homoerotikus felhang nélkül —, akit a Gonosz bűvölt meg, ejtett rabul. A Gonosz nem egyszerűen a vietnami háború, mint az első pillantásra látszik (ez melodráma volna, mint Hal Ashby *Hazatérése*), hanem magának a világnak az állapota (amelyből persze a vietnami háború is ered). Az atomizált, üres, bűnös, sivár, személytelen világé, amelyben csak egy kismadártól várhatja Birdy személyének teljes fölvállalását: egészen, bármi ellenében. Al a mese hőse, aki maga is vétkes abban, hogy magára hagyta, kiszolgáltatta barátját. Néki kell megvívnia a sárkányokkal, amelyek nemcsak az ellenséges világban, de az emberi lélekben is laknak, neki kell *minden* áldozatot meghoznia, hogy a varázslatot megtörje, barátját a Gonosztól megváltsa, készen lenni arra, hogy őt akár az elmegyógyintézetbe is kövesse. Ennek az áldozathozatalnak a stádiumait mutatja meg ez a mese.

A Madárka rendezője a szeretni tudás utáni olthatatlan sóvárgásra építi fel filmjét, amely visszafogott, tiszta és szép munka. Stílusában nem találhatni semmi újdonságot, a hagyományos, realista filmi narrációt alkalmazza, ezt azonban mesterien: vagyis egyszerűen és célratörően. A mese nem mitikus tablókon jelenik meg, hanem az emberi lélek néha ijesztő feltárulkozásában. Matthew Modine (Birdy) és Nicolas Cage (Al) nagyszerű játékukkal az ember-mivolt két, talán legalapvetőbb archetípusát jelenítik meg itt: az áldozatot hozó és az áldozatot elfogadó emberét.

Tóth Péter Pál

Színház

Nyikoláj Erdman: Az öngyilkos

A kaposvári Csíky Gergely Színház előadása

Az alaphelyzet Dosztojevszkij *Ördögök*jének Kirillovját idézi: egy öngyilkossági szándék nemcsak megszületik, de ki is tudódik. A „tudók" azonban nem megakadályozni igyekszenek a készülő tettet, hanem az „ügy" szolgálatába akarják állítani. Ami azonban Dosztojevszkij tollán még egy múló és egy éppen születő világ éppen ezért csak groteszkbe *hajló* tragédiája, az szűk ötven évvel később a valósuló utópia komor fényeinél egy meglehetősen ízetlen és sajnos ízléstelen komédia anyaga. Nincsenek ügyek, melyekért halni akár egy pillanatig is érdemesnek tűnhetik, csak — a darabban — nevetségességig nyomorodott ellenzékiek. Bizony sokkal inkább a korabeli irodalompolitika szűklátókörűségének és jelenkorunk felfokozott érdeklődésének, nem pedig a darab immanens értékeinek tudható be, hogy ez az igencsak gyengécske mű lassan legendává növi ki magát.

Az anyaszínházában fájdalmasan kevés lehetőséghez jutó Ács János mellett az utóbbi évek talán legsikeresebb rendezője, a szintén kaposvári Ascher Tamás vállalkozott a majdnem lehetetlenre: rossz darabból jó előadás megteremtésére. A vállalkozás nem eleve lehetetlen! Koltai Róbert és Pogány Judit bravúrosan rendezett és még bravúrosabban megoldott nyitójelenete fájdalmas requiem a lehetetlen és embertelen körülmények között vergődő emberért. Mintha a lélek és a szekularizált nyelvhasználat tragikus, mert embert nyomorító feszültsége kapna hangot Koltai megszólalásaiban. Mert a semmitmondó — sőt a szerző valószínű szándéka szerint a fantom ellenség, a „kispolgár leleplezését" szolgáló — mondatokat oly gazdag és oly emberi

intonáció teszi hallhatóvá, hogy a nézőnek elszorul a szíve. A már Koltai Shylock alakításában is megcsodált vox humana teljessége teszi végképp elviselhetetlenné, mert méltatlanná a díszlettel monumentálissá növelt társbérlet lepusztultságát, és siralmassá azt az emberi életet, melynek csak ezekről a lakásbelsővel is reprezentált viszonyokról adatott meg beszélhetnie. (Hiszen a néhány jelenettel későbbi szertartás alatt a pópának [Szalma Tamás] kérnie kell, hogy zárják a kiszüremkedő hangok elé az ablakot.) Ezekben a nyitójelenetekben Ascher egészen közel kerül ahhoz, hogy megragadja azt a már megszületett új — többek között esztétikai — minőséget, melyet egyelőre csak a köznyelv jelez az egyre szaporodó és egyre változatosabb „istentelen" kezdetű szóösszetételeivel. (A groteszk éppúgy, mint az abszurd ennek csak alesete.) Sajnos néhány remekbe szabott karakteralakítás (Lázár Kati, Molnár Piroska, Kulka János, Bezerédy Zoltán) fölemlegetése mellett ez minden jó, ami erről az előadásról elmondható. Az irodalmi nyersanyag győzedelmeskedik a rendezői érzékenységen: sajnos. Ascher — igaz profi módon és profi tempóban, de — bohózattá rendezi át a színpadi történéseket. S a közönség teli szájjal nevet azokon, akiket talán szánnia illenék inkább: a megalázottakon és a megszomorítottakon. A 30-as évek Szovjetuniójára s főként az ott vergődő lelkek tragédiájának a megnevezésére kevés inadekvátabb kategória képzelhető el, mint a „bohózat". Ráadásul az előadásban a képzeletbéli inga vissza is lendül: a főszereplő Podszekalnyikov lázadását, az öngyilkosság megtagadását Ascher tragédiaként igyekszik (ismét csak hatalmas színpadi biztonsággal) megrendezni. Ez viszont a figura túldimenzionálásához vezet. Így a komédiának rendezett második, s a tragikussá fokozott harmadik rész *között* — ettől az előadástól sem kibontott módon — rejtve marad az a minőség, amit a nyitójelenetben Koltai Róbert kiváló játéka épp csak felvillantott: életünk valósága, melyben a transzcendenciára is nyitott lélek a legtöbbször egyre jelzésszerűbb, egyre rebbenőbb tiltakozások közepette, de véges viszonyainkhoz nyomorodik. Hogy erre az előadásra a díjak valóságos zápora hullott, azt szomorúnak tekinthetnénk azért is, mert ez azt jelentené, hogy csak ennyi telik napjaink színházművészetétől, hogy ez számít csúcsnak; s elszomorító lehetne abban az értelemben is, hogy a siker a közgondolkodás olyan fokú átpolitizálódásáról árulkodik, mely a félaktuális „bemondásokat" a művészet csúcsaival hajlamos összetéveszteni. Holott csak a mondat második fele hordoz némi igazságot. S ez a legszomorúbb. Mert a múlt évadban is születtek ennél jóval figyelemreméltóbb és mindenképpen gazdagabb, átgondoltabb előadások. Ám azoknak az előadásoknak, így Koltai Róbert korszakos Shylock, Dóczy Péter zseniális Saint-Just, s Mihályi Győző, illetve Bregyán Péter elementáris Robespierre, illetve tökéletes Danton alakításának (mindkét említett esetben a rendező Szőke István volt); nos ezeknek az előadásoknak és alakításoknak még az sem adatott meg, hogy Pestre kerülhetvén az elkényelmesedett szakma legalább megtekinthette volna őket. S ez a tény a látott előadásnál is sokkalta élesebb fénnyel villantja fel viszonyaink léleknyomorító kisszerűségét.

Erdei János

Kiállítás

Schaár Erzsébet és Vilt Tibor kiállítása

Hazaérkeztek.
Schaár Erzsébet otthonos volt itt, de Vilt Tibor is itt töltötte alkotói éveinek, évtizedeinek javát.

Schaár Erzsébetnek a kiállításon látható munkái javarészt a budafoki korszak után születtek, esetleg a végleges távozást megelőző utolsó hónapokban. Félig szándékosan, félig szándéktalanul, de valamennyi — és hozzátehetjük, azok a művek is, amelyek ma nincsenek itt, bezárólag az utolsó nagy kompozíciókig, a székesfehérvári és a luzerni „Utcá"-kig — *emlékmű*. Az elpusztult-elveszett Budafok emlékművei, egy elmúlt világé, egy életet meghatározó otthoné, egy műhelyé, egy pályáé, és — azóta ezt is fel kellett ismernünk — egy egész történelmi korszaké, mindnyájunk múltjáé.

Amit Vilttől láthatunk itt, az csaknem mind itt is született: az emlékművé nemesedett gesztus, a „Búcsú", a matisse-os nők a negyvenes évek végéről, az ötvenes évek bénító szorongásait idéző művek és a hatvanas évek közepének, végének konstruktív ízű „szerszám"-szobrai. De

úgy hiszem, itt fogantak a későbbi esztendők kisplasztikái és nagyméretű kompozíciói is. Ez az állítás talán merésznek tűnik. Hisz Vilt élete végéig éppen újító kedvéről, hihetetlen megújulási készségéről volt híres: hetvenes éveiben is a legfiatalabb, a legelevenebb magyar művészek közé tartozott. — És mégis igaznak hiszem, hogy a kései nagy művek szellemi töltése valahonnan innen származik.

Az egykori budafoki ház, Schaár doktor háza már régen nincs meg. Legtovább a kert állt ellen a városképet örökre elszürkítő, minden egyénit felismerhetetlen maszattá mosó erőszaknak. A vonatablakból — Fehérvár és Budapest között utazva — még sokáig véltem felismerni az ismerős bozótot és fákat, utolsó nyomait a helynek, ahol remekművek születtek, ahol Schaár és Vilt, feleség és férj, a század (s higgyék el, nem téveszt meg, nem befolyásol a személyes tisztelet és szeretet), igen, a század két igazi művészóriása viaskodott anyagával, a környező értetlen, sőt ellenséges világgal és egymással. — Félve egészítem ki, mert nem tudom, mennyire érthető, amit mondok; hogy: *és természetesen egymással! Természetesen,* mert ahogy csak ritkán adódik, hogy egy korban egymás mellé kerüljön két ilyen rendkívüli kvalitás, úgy még ritkább, hogy egy fedél alatt bontakoztassák ki képességeiket. Schaár Erzsébet és Vilt Tibor nemcsak élet- és pályatársak voltak, hanem — a szó legnemesebb, de legkeményebb értelmében is! — vetélytársak. Egy alapjában művészetellenes — mert az értéket megtagadó — világban egymás, a másik szellemi felülmúlásának olthatatlan vágya őrizte meg önálló egyéniségüket, s tartotta vissza őket végzetes tévedésektől, a romláshoz vezető, fényesen kivilágított tévutaktól, amelyeknek labirintjában oly sok kiváló tehetség veszett el. Budafok *otthon* volt, fészke egy családnak, találkozóhelye barátoknak, művészeknek, íróknak; aztán műhely volt és küzdőhely, ahol nap mint nap döntő küzdelemre feszült egymással szembe a két szobrász; az eleven indulat őszinte tisztaságban kavarogva, elemi erővel kényszerítette a szembenállókat legeredetibb belső mondanivalójuk, legigazibb művészi kvalitásaik feltárására és bevetésére.

A budafoki ház látogatói sokszor nézték borzongva e küzdelmet. Szokatlan és hihetetlen volt valódi heve és nyíltsága. Utólag sem merek rágondolni, mi lehetett volna a vesztes sorsa? — De vesztes nem volt, s a nyertes sem a küzdők közül került ki. A nyertes — és ezt is ma látjuk igazán — a magyar művészet volt, a magyar művészet, amely Schaár Erzsébet és Vilt Tibor munkái (e harc gyümölcsei) nélkül nemcsak a kettejük által képviselt korszakkal és a kettejük teremtette értékekkel lenne szegényebb, hanem azzal is, ami utánuk jött. Kettejük eredményei, kettejük egymással is megvívott harcai nélkül a magyar művészet aligha tudott volna kiemelkedni mára a provincializmusnak a két háború közt kényelmesen, esztétikusan megépített, mindenfelé jó erődítményekkel bebiztosított bunkerjéből a szellemi Európa nyitott közösségébe.

Schaár Erzsébet és Vilt Tibor művei ezen a kiállításon hazatértek. Abban a múzeumban állnak, melyet mindketten annyira szerettek. Hadd mondjak ezért köszönetet mindazoknak, akik lehetővé tették ezt a kiállítást, s akik ezzel nemcsak a két művész előtt tisztelegnek, hanem lehetővé teszik számunkra annak a szellemi kohónak megidézését is, amelyből jórészt napjaink hazai művészetének egésze is származik.

Kovács Péter

Zene

Ha a vége jó...

Fekete, elrémisztően csúnya tasakban, de végre világra jött Polgár László dallemeze. Három nagyobb egységben szerepelnek rajta a német dalirodalom viszonylag sokat énekelt darabjai: Schubert Téli utazás ciklusából tizenegy részlet, Hugó Wolf Olasz daloskönyvéből nyolc alkotás és a Három Michelangelo-dal, ugyancsak Wolftól.

Ha egy szóban kellene összefoglalni a hanglemez jellemzőit, az így hangzana: egyenetlenség. A Téli utazás dalait talán nem is lehet így önmagukban, elszigetelten megragadni, nem stabilak, nem érthetőek és nagyon nehezen értékelhetőek a dalciklusból kiszakítva. A mű teljes fölvételének jó néhány változatát ismerve, és Hermann Prey feledhetetlen operaházi estjére emlékezve mégis azt kell mondanunk, hogy a felvétel sikeres befejezése esetén se tartozott volna a legkiemelkedőbbek közé. Kifejezőerőben szerény, rugalmatlan az interpretáció, csak Polgár László *hangja* miatt érdemes újra és újra

meghallgatni, amely sötétbarna, bársonyos és meleg, öröm az érzékeknek. Az Olasz daloskönyvön azonban sajnos még ez a rendkívüli hang sem tud segíteni, a részletek ebben a formájukban laposak, szürkék, humortalanok, elkedvetlenítőek. És amikor a hallgató ásítását elnyomva éppen levenné a lemezt, félúton megáll a mozdulattal. A Michelangelo-dalok. Feltételezem, hogy ez a legkésőbben elkészített fölvétel, technikailag sokkal magasabb színvonalú, mint mondjuk a primitíven mikrofonozott és kevert, roppant nyersen szóló Téli utazás. Az énekes hangképzése is megváltozott, számomra sokkal meggyőzőbb, német kiejtése pedig egyértelműen jobb. Garam Zsuzsa szép, melankolikus zongorahangjával harmonizálva, mintha a túlvilágról jönne, minden földi tehertől mentesen, úgy szólal meg az ének. Milyen erő, milyen mélység és micsoda tartalmasság! Énekművészet az elképzelhető legmagasabb fokon. Komolyság, fájdalom és szépség. Bölcsesség és lemondás. Bár ilyen szintű lenne az egész lemez. És ha ez már nem lehet, a hallgatónak csak egy kívánsága marad: még! Reménykedve és türelmetlenül várjuk a folytatást.

Fáy Miklós

A hónap krónikája

A nagy harcok után már régóta közhely, hogy századunk legjelentősebb folyóirata a Nyugat volt, kivált első és végső korszakában. Az előbbinek Ady jelenléte és rendszeres szereplése adta rangját, s természetesen a „nagy nemzedék" kibontakozása, az utóbbi a humanista, háborúellenes gondolat bátor kifejezésének adott rendszeres fórumot Babits és Illyés tevékeny, segítő közreműködésével. Az évek múltával folyvást változott a lap megítélése: fennállása alatt rendszeres támadások célpontja volt jobbról és balról, aztán „gyanús" intézmény lett, „a l'art pour l'art fellegvára", majd akik a könyvtárak polcaira száműzték, hirtelen kézbe vették, mint a progresszió legértékesebb dokumentumát (Esterházy Péter metaforáját kölcsönözve: akkoriban is nagy volt a forgalom a damaszkuszi úton).

Új és elfogulatlan nemzedéknek kellett eljönnie, hogy előítéletektől mentesen, objektív képet rajzoljunk magunknak a század legjelentősebb folyóiratáról. E nemzedék élharcosa *Kenyeres Zoltán*. Az ő gondozásában két kötetben jelentette meg a Szépirodalmi Könyvkiadó a *Nyugat* című antológiát, mely a lap legjelentősebb tanulmányaiból és bírálataiból tartalmaz kiváló keresztmetszetet.

Az irodalom természetesen elsősorban a verseket, regényeket, elbeszéléseket és színműveket jelenti számunkra. Az irodalmi tudat fogalmát azonban alapvetően a tanulmányok és kritikák alakítják, s mai irodalmi tudatunknak csak hasznára válhatik, ha visszaidézzük azt a szellemi bátorságot, újat akarást, merész szokatlanságot, melyet ma egyértelműen e folyóirat nevével kapcsolunk össze.

Szinte nem volt egyetlen olyan korszaka sem a lapnak, amikor a magyar élet és művészet legfontosabb kérdései ne kerültek volna valamilyen formában terítékre. S e kérdések tárgyalása szükségszerűen új műfajokat is életre hívott, amelyek közül mesterfokon gyakorolták például a második és harmadik nemzedék tagjai a világnézet-teremtő esszét. De olyan kérdésekről is olvashatunk, melyek ma sem veszítettek időszerűségükből: fájdalmas és önelemző vallomások, tanulmányok szóltak a magyarság fogyásáról.

Kenyeres Zoltán nagyszerű és szinte reménytelen feladatra vállalkozott, amikor a cseppben meg akarta mutatni a tengert. Kivételesen sikerült. Persze ehhez elképesztően gazdag tudásanyagra volt szüksége, teljesen birtokolnia kellett nemcsak a folyóiratra, hanem a kor történetére vonatkozó ismereteket is. Válogatásában érzékletesen, hitelesen idézi föl a Nyugat korszakait, az egymásra következő nemzedékek némiképp eltérő ízlését és eszmevilágát, irodalmi tudatának kialakulását és megszilárdulását. Akkoriban még természetes volt, hogy egy igazán rangos folyóirat a művészet minden ágára kitekint, azokban is számon tartja a rokon törekvéseket. Ma már klasszikus képzőművészek, Bartók és Kodály alakmása és művészete éppúgy plasztikusan jelenik meg előttünk — ehhez persze olyan nagyszerű írásművészek is kellettek, amilyenek például Tóth Aladár vagy Szabolcsi Bence voltak —, mint azok a társadalmi kérdések, melyek az irodalom, az írók társadalma számára is fontosak voltak.

Nemcsak izgalmas, hiteles olvasmány, hanem időszerű és tanulságos is.

A magyar szobrászat jelene (I.)

NAGY ILDIKÓ

Tér és tömeg*

A szoborban az embernek a térhez fűződő kapcsolata testesül meg. A tér és a tömeg viszonya olyan szimbolikus formának tekinthető, amelyben mindenkor az embernek a világban való helyzete tükröződik. Ahogy az ember a szobor tömegét belehelyezi a végtelen térbe, úgy helyezi el önmagát a végtelen időben. Minden korszak megfogalmazta a maga térértelmezését: — a szobrászat története a térfelfogás története.

A modern szobrászat a térfelfogás bizonytalanná válásával kezdődik. A historizmus az a korszak, amely bár szám szerint nagyon sok szobrot hoz létre, nem hoz új térproblémát a szobrászat történetében. Bár a teóriák megszaporodnak, és a szobrok felállítása vitákat szít és tudományos értekezéseket inspirál, ebben nem a tudatosság, hanem éppen a bizonytalanság jelét kell látnunk, A szobrok kompozíciós hibái, a felállítás és elhelyezés körüli viták, maga az a tény, hogy a szobor oly sok, tőle idegen — irodalmi, verbális, szcenikus — eszközt hív segítségül, jól mutatja, hogy a szobrászi tér és tömeg kapcsolata megbomlott, hogy az ember szilárdnak hitt helye a világban megingott.

A 19. század — Adolf Hildebrand elméletét — még utoljára életre hívott egy teóriát, amely megpróbálta összegezni és visszahozni a klasszikus tradíciót. Ez a szobrászatfelfogás a *látás*-elméleten alapszik, a tér problémáját a *néző* és a szobor viszonyából bontja ki. „A szobrászat kétségtelenül a rajzban állott elő, amint az a mélyítés útján a reliefhez vezetett. Úgy kell felfognunk, mint a felület megelevenítését" — írja (Wilde János ford.). Hildebrand szerint a tér egymás mögötti síkokból áll, és a szobornak egyetlen nézetből, az első síkból kell feltárnia plasztikai lényegét, a műalkotás ezt a nézetet folytatja a mélység felé. Ez az ő híres reliefelmélete, melyben elvész a harmadik dimenzió igazi lehetősége, a mélybe nyúló, átlós irányú kompozíció. Ez az appercipiálási folyamat annak felel meg, ahogy a tárgyakat szemléljük, és jól beleillett a századforduló összművészeti szemléletébe, amelyben minden műtárgy egy nagy egység alárendeltje.

Hildebrand elmélete, bármennyire is megoldásként hatott a maga korában, valójában csak kísérlet volt, amely nem új látásmód kezdete, hanem inkább annak beismerése, hogy tradicionális alapokon már csak a töredékesség teóriája építhető fel. A modern szobrászat ennek az elméletnek a végső következtetéseit levonva született meg.

„Az egyiptomiak guggoló alakokat véstek ki egyszerű kőkockákból olyanképpen, hogy a kő határai megmaradtak, csupán a guggoló alakok tagjaivá lettek. Mint ahogy bizonyos távolságból guggoló embernek tarthatjuk a kőkockát, ugyanúgy változott át a kőkocka valóságos alakká" — írja Hildebrand a szobrászat kezdeteiről. A műfaj első modern mesterei mintha az ő szavait illusztrálnák. Derain, Modigliani, Brâncuşi vagy Archipenko korai művei zárt, alig faragott, nagy kőtömbök, nyílt utalással az archaikus és a természeti népek kultúráira. A szilárdság és időtlenség

* Elhangzott a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat vándorgyűlésén, 1985. június 14-én, Székesfehérvárott.

voltak, zenepedagógiai jellegű darabok tömegét írták; a két utóbbi különösképpen. De mai zeneszerzőink nagyobb része szintén vállalkozik gyerekdarabok írására; Kurtág György *Játékok* című művét világszerte tanítják.

Zenei körökben is eléggé elterjedt az a vélemény, hogy az opera nem a jelenkor műfaja, eljárt fölötte az idő. Mégis születnek ma is operák világszerte, így Magyarországon is. Széles körben ismert a többek közt Szokolay Sándor Vérnásza, Petrovics Emil C'est la guerre és Lysistrate című operája.

Ha nálunk bemutatnak egy új operát, a zenésztársadalom mindig valamiféle csodavárással fordul a zeneszerző és a produkció felé. A *Mózes* bemutatását igen sok vita előzte meg. A szöveget nem az Ótestamentum anyagának pontos átvételével, hanem átírásával maga Durkó Zsolt készítette el. A vita egyik fontos pontja az volt, hogy vajon helyesen járt-e el. A másik kérdés, hogy vajon lehet-e magyarítani a zenei anyagot. Érdemes-e és lehet-e magyar jellegzetességekkel megjeleníteni, meg lehet-e úgy alkotni, hogy teljes operai produkció jöjjön létre, ne pedig sűrített koncentrált kamarazene-anyag. Kiderült, hogy lehet. Végül is főleg a *Mózes* tette nevezetessé Durkó legutóbb évekbeli tevékenységét. Hadd jegyezzem meg, hogy a *Halotti beszéd* még ismertebb, már korábbi keletkezésénél fogva is, és mert ősrégi szöveget használt a művész — a hagyományőrzés gesztusával. A csodálatos szöveg, az Ómagyar Mária-siralom részletei, a mai ember életérzésének zenei kifejezéseivel társulnak.

Hogyan szolgálja a huszadik századi magyar zeneművészet a modern ember eszmei és esztétikai nevelését?

A zene sokrétű közösségi funkciói közt az egyik legfontosabb a nevelés. Szerintem a zene nemcsak az esztétikai és érzelmi nevelés eszköze, nem csupán művészetre nevel, hanem emberségre is; nem csupán saját nemzetünk zenéjének megismerésére törekszünk, hanem a szomszéd népek, a világ népeinek zenéjét is meg akarjuk ismertetni. A testvériség szellemét akarjuk elültetni, ezt tanítjuk, erre neveljük diákjainkat, ezt tartjuk fő feladatunknak. Bartók eszméit szeretnénk a gyakorlatban megvalósítani. Az emberek közti testvériség, a kölcsönös megértés, az emberi értékek iránti fogékonyság — íme, ezek a mi gyakorlati céljaink. S a zene a legcsodálatosabb eszköz, leghatékonyabb lélekformáló erőként van segítségünkre nevelőmunkánkban.

eszménye azonban nem tartható soká. A térbe helyezett, elemi formára redukált, zárt tömeg, mint az emberi biztonság kifejezése Brâncuşi szobraiban (*Prometheusz*, 1911; *Az újszülött*, 1915) olyan végső formát nyert, mely azt is megmutatta, hogy ennek a biztonságnak a fedezete ugyancsak ingatag. A tömeg bár tapinthatóan szilárd, optikailag labilis, nyugtalan. A moden szobrászat útja a zárt tömeg megnyitásával, tér és tömeg új viszonyának kimunkálásához vezetett. Ha ennek az útnak egyik pólusát Derain, Modigliani, Brâncuşi műveiben jelöltük meg, akkor a másik oldalon Moholy-Nagy *Fény-tér-modulátora* (1922—30) áll: szobor és tér, véges és végtelen teljes egybeolvadásával, azonosságával. Az időbeli távolság a két véglet között alig másfél évtized.

A modern szobrászat története szüntelen hullámzás a két véglet között: megújuló kísérletek sora tömeg és forma, véges és végtelen harmóniájának visszaállítására.

Mit fogadott be ebből a magyarországi művészet? Majdnem semmit. Bár az egyetemes szobrászat több nagy egyénisége volt magyar származású, és külföldön élve még hosszú ideig kapcsolatban álltak a hazai művészeti élettel, a magyar szobrászat mégis úgy tett, mintha megállt volna az idő. Leginkább a kubizmus hanyatló, az art decóba süllyedő változatára reagált, ennek felületi, kicsit frivol modernsége azonban nem érintette a szobrászat lényegi kérdéseit. Az első világháború után felépő generáció az európai művészet nagy archaizáló hullámához kapcsolódik. Ez az archaizálás ekkor Európa-szerte jellemző, és meglehetősen eklektikus. A görög-római művészet éppúgy hat, mint a primitív kultúrák, az etruszk vagy a mexikói művészet. A szobrászat ekkor már nem a műfaj öröknek vélt törvényeit keresi, mint a századelőn, hanem régi korok művészetében szeretne megkapaszkodni, a jelenre érvényes eszményeket találni.

Megszaporodnak a teóriák — mint a bizonytalanság biztos jelei —, és ebben a pályakezdő magyar művészek is fogódzót találnak. Ligeti Pál előadás-sorozata és nagyhatású könyve (*Új Pantheon felé*, 1926) a történelem ciklikus ismétlődésével egy új, felfelé ívelő periódus kezdetét jósolja. Ennek művészi kifejezéséhez pedig az archaikus kultúrák példáját adja meg normaként, mert azok alkotásaiban „az irtózatos erejű, megingathatatlan akarás olyan monumentumaihoz érünk, amilyeneket a világ azóta nem termett... Ma már mind szélesebb rétegek kezdik megérteni, hogy egy-egy fáraó-szobor, egy-egy szfinx energiakészlete elegendő volna, hogy a romlásból kivezesse a mai zűrös világot" — írja. Érthető, hogy ez az elmélet erősen hatott az első világháború utáni magyar művészeti élet légüres terében irányt kereső fiatalokra. Mészáros, Goldman, Litmann, Vilt, Kerényi, Schaár korai műveiben az egyiptizálás számos jelét látjuk. Ilyen a stilizálás módja, a festés, a maszk-szerű arcok, de mindenekelőtt a tér és tömeg viszonyának az a felfogása, melyben a tömeg zárt tömbszerűségével uralni akarja a teret, vagyis az ember szilárdnak és öröknek érzi helyét a világban. Ezt azonban — mint a szobrok mutatják — már nem jelenként élik meg a művészek, hanem mintegy illúzióként, hogy a múlt felidézhető, folytatható.

Erről az alapról indul el tehát az a pályakezdő szobrászgeneráció, melynek két tagja, Vilt Tibor és Schaár Erzsébet, majd végig is járja azt az utat, amelyet a modern szobrászat a tér és a tömeg viszonyának értelmezésében felmutat. Pályájuk minden fordulata a térértelmezés változásával függ össze. És bár egyikük munkássága sem független a kortárs áramlatok hatásától, mégis mindkét életmű olyan önnön törvényű fejlődés eredménye, amelyben a szobrászat és speciálisan a magyar szobrászat alakulásának két lehetséges útját követhetjük.

Indulásuk közös. Mindketten fejeket, portrékat és kis figurákat mintáznak. „Fejein a halotti maszkok titokzatos, hunyt szemű mosolya homályosodik" — írja Rabinovszky Máriusz Viltről (1929). Schaár egyik portréját kifejezetten „egyiptomi"-nak nevezik a kritikák (1930), több fejet is mintáz maszkként, lehunyt szemekkel. Vilt későbbi pályáján ez a maszkszerűség nem tér vissza, Schaárnak azonban az egyik legfontosabb kifejezőeszköze marad. A maszk mint a jelentől és az esetleges-

BÁNDI GÁBOR

A mulandóság szobrai

Kunt Ernő néprajzos kandidátus a miskolci Herman Ottó Múzeum kutatója különös kettős tehetséggel rendelkezik. Specialistája a magyar néphitnek, a halotti kultuszok, temetkezési szokások jó ismerője, de írásaiból úgy érzem, hogy a szorosan vett etnográfiai stúdiumokon túl kellő történeti szemlélettel, élő társadalmi problémát, aktuális mondanivalót is lát, abban a minden emberi kultúrában jelen volt és jelenlévő tudati szférában, ami az életről és halálról szoros természetes összefüggésben gondolkodik.

A másik oldal, ami a kutató számára különös előnyt biztosít, vonzódása a plasztikához, pontosabban a látás művészete. A „Múlandóság szobrai" című kiállításból kiemelt fotók első látásra ezt erősítik számunkra. A tudományos téma és a megelevenítés együttes ismerete azonban óhatatlanul felveti bennem, s nagyon szeretném, ha egyre többünkben is, a kutató és fotóművész észrevehető küzdelmét; hogy az elmúlásról és emlékezésről természetes harmóniával gondolkodjunk, s e tudatos harmóniához igazítsuk szokásainkat is. A tárgyszerűen korrekt képek, a nagy földrajzi és időzónában való válogatás elárulja, hogy a szerző a ma már történeti halotti kultuszokban valóban járatos, de arról is árulkodik, — s ezzel nekünk sem árt szembenézni —, hogy egy kicsit nosztalgikusan, szeretettel, lírai módon „visszasírja" azt a bizonyos tudati harmóniát, amely képes volt nagyon is humánus jeleket hagyni az élők számára.

A formai rehabilitáció lehetősége, mondjuk kínálata is közvetve benne rejlik Kunt Ernő képeiben, persze annak keserű tudomásulvételével együtt, hogy ez mindaddig, például temetőinkben csak esztétikusabb látványt eredményezhet, amíg egyénenként és közösségben nem tudunk az emberről, múltjáról, életéről és természetes fizikai elmúlásáról „korszerű görcsöktől" mentes filozófiai-tudati rendszert építeni, s azt megerősíteni új, korhű szokásokkal is.

A képek tehát szép homogén világot mutatnak a régi magyar paraszti társadalom, az egyéni és közösségi élet bizonyos belső harmóniáját tükrözik, s egyben emlékeztetnek bennünket arra is, hogy ennek, civilizációnk és egzisztenciális gondjaink bűvöletében bizony híján vagyunk.

Ad-e némi receptet a látvány és a gondolat — nem tudom! Erre, bár beszélgettünk Kunt Ernővel, a világban újraformálódó szokásokról is, csak saját lelkem háborgásával és békéjével válaszolnatok, s ez még annyira sem ajánlás, mint a szerző jónéhány okos írása vagy szépséges képei kiállításokon vagy nyomtatásban.

Szakmámban megtanultam, hogy letűnt világok embereinek sírjai és az emlékezésre szánt régi jelek, kizárólag az egykori élet rekonstrukciójának eszközei. Az életé, amelyet, amennyire régről való, annyira szükséges is újra felfedezni. Megtanulni szépségeit és hétköznapjait, szabályait, amelyeket meg-

SCHAÁR ERZSEBET
FIATAL LÁNY

9. Szent Orpheus breviáriuma. 6. Vallomás és bábjáték. Bp. 1942.

Szentkuthy Miklós 1948-ig folyóiratokban megjelent cikkei, tanulmányai, novellái

Napkelet:

1927. Lázár István: Aranykapuk városa. (ism.) 1138—9.
1928/6. Terescsényi György: Délibáb. (ism.) 458. l.
1928/10. Emberek, életek, szerelmek (Myriam Harry: Kleopátra szerelmi élete; Maurice Paléologue: II. Sándor cár tragikus regénye). (ism.) 786. l.
1928. Lőrinczy György: A boldogság császára. 465—66.
1928/11. Somfay Margit: Vénusz jegyében. (ism.) 866. l.
1928/12. Sinclair Gluck: Az arany párduc. (ism.) 941. l.
1928/15. Városszintézis (ism.) 230. l.
1928/17. Pakots József: Az ember, aki útvesztőbe jutott. (ism.) 386. l.
1928/21. Royal Academy. (ism.) 716. l.
1928/22. Les maitres conteurs hongrois. (ism.) 780. l.
1929/1. Földi Mihály: Az utolsó álarc. (ism.) 380. l.
1929. Michael Arlen: Ifjú szerelmesek. (ism.) 380—381.

Válasz I.

1934/1. Prae. (regényrészlet) 26—39. l.
1935/1. Gyónás. (elbesz.) 44—49. l.
1935/5—6. Velencei csoda. (elbeszélés) 323—327. l.
1935/11. Költészet és valóság W. U. naplójában. (elbesz.) 654—659. l.
1943/jún. Hölderlin. (tan.) 135—146. l.

Magyarok

1945/6. Változatok az ókori színház témájára. (elb.) 262—269. l.
1946/6. Csendélet cigarettával. (elb.) 283—294. l.
1946/10. Szerb Antal. (tan.) 604—612. l.
1946/12. Haláltánc vagy dögrovás? (elb.) 768—778. l.
1947/1. Thomas Mann. (József és testvéreiről) (tan.) 1—11. l.
1947/3. James Joyce. (tan.) 193—206. l.
1947/4. Devecseri Gábor: Levél a hegyről. (ism.) 312—313. l.
1947/6. XIII. Apolló (regényrészle) 399—410. l.
1947/9. Weöres Sándor (tan.) 605—615. l.
1947/10. Gyermek kereszteshadjárat. (tan.) 711—716. l.
Benvenuto Cellini önéletrajza (ism.) 727—728. l.
1948/4. Gigi megdicsőülése. (elb.) 228—239. l.

Szentkuthy Miklósról 1948-ig megjelent cikkek, tanulmányok

Prae

Németh László: A hét napjai (Magyar Kaleidoszkóp). *Tanú* 1933/V. 302—303. l.
Kállay Miklós: Prae, 1934. V. 13. *Nemzeti Újság* Prae-útmutató. *Nemzeti Újság.* 1934. VI. 10.
Alszeghy Zsolt: Szépirodalmi szemle. Sz. M.: Prae. *Katolikus Szemle* 1934/8. 508—509. l.
Babits Mihály: Könyvről könyvre. Könnyű és nehéz irodalom. *Nyugat* 1934/16. 179—180. l.
Halász Gábor. Sz. M.: Prae. *Nyugat* 1934/18. 275—278. l.
Kállay Miklós: Körutazás könyvországban. *Képes Krónika* 1934/22. 25. l.
(— m —): Nem tudjuk: micsoda. Megmondjuk:

molnak, s akit utána itt érnek, azt deportálják Külső-Mongóliába, újmongol telepesnek. Itt ne feledjük ám lengyel szókönyvünket!

— Tja, ja... Fortuna szekere... — sóhajtja resignáltan a nemzetségfő. Uraim, ha nincs ellenőkre, akkor talán menekülünk... APOLLÓNIA! — reccsenti stentorian nejének, át a kótyavetyei birtokra. — Mielőtt azonban nyakunkba vennők irhánkat s lábunkat, az ördögbe is, uraim! csapra ütünk egy hordó jófajta bergengóciait, és meghallgatjuk amaz Ángolországi viaszos hengereket. Hiszen a nomád nem fog oly gyorsan boldogulni az ötszázigi számolással...

Méltán írhatta erről aztán 1884-ben némi malitiával Liu Sao Csi, a *Shanghai Trash* állandó mittelgyufai tudósítója:

大
雅

Mindeközben a kis Lajtorjás Ambrosz Márton bűvös számokat gügyög bölcsőjében: „19 — 25 — 31 — 41 — 49".

nere AnyjáhozkészülSzentorfeuszba) Mittelgyufa városától négyszáz mértföldekre eső kótyavetyei birtokukról. — Jagger-alsót öltsél ám, mielőtt a nomádra mégy!

Lazán, jazzesen velocipéd-útra kélünk mi Ambrosz püspökkel. Szilajul meglódulunk, mint Lonczi a süketnémák kórusával. Kerekezésünk közben nyájasan mosolyganak ránk a honnak derék rendfenntartó közgei. Baljósan, miként másnapos albatroszok, elbaktat mellettünk vitéz Csepreghy Imre és Ezra Pound. Szavukra se méltatnak bennünket, ajaj!

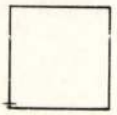

(Ambrosz úr kérésére ide bé fogjuk ragasztani Nagy-Batávia térképét, s könyvecskénk minden exemplárjához mellékletként csatoljuk Lord Ottlik Legesleghalványabb Lábnyomát, valamint három liter Gangesz-vizet.)

Nagyhirtelen, ravasz furfanggal Mittelgyufa felé kanyarítva a London—Kalkutta—Washington vasúti fővonal Schieneit, a SLOW TRAIN COMING luxushálókocsitársaságtól confiscált exclusiv Schlafwaggonokon diadal-csatakosan megtérünk mi másnap; vaspályai görgettyűkön hazaviszünk harminc-négyezer futamat véres emberi beleket, ötven akó hadi latyakot, hatszáz icce csatai gennyet s megannyi harci okádatokat, és marhawaggonszám az árdéliai alchymisták memoárjait, halinakötésben. Ez emlékírások korallzátonyi közé Ambrosz püspök gyakorta mélybúvárlatokat teszen — alkalmas óságú szófigurákért.

— Oda Mittelgyufa, Vaterunser! — Ambrosz ekként szólítja meg rőt szakállú atyjaurát, ki ezidőtt az ősi kúria drawing roomjában a familiaris kutyabőrön hanyatt fekve, az Ambrosz-nemzetség poprádióját birizgálja, és sűrűn teremtettéz, mert sokadszorra sem sikerül receptalnia a Batavia Liberata Radio Statiót.

— Az áldóját, basszátok meg! Quo jure? Édes fiaim, hát mért nem maneuvriroztatok habiliter? Sapperlott! — mond az agg punk, fojtott indulattal, mint kinek gyomrát illendőségből lenyeldesett csavarhúzók marcangolják.

— Czumi, öreg czápa! — szól a püspök feddőleg s archaicusan, és szakállába harap, aztán radicalisan beletúr a fenekébe. — Mittelgyufa ugyan oda, de egész Árdélia visszaszállt kezünkre. Michael Jackson pajtásommal túljártunk a nomádok féleszén!

— Pyramidalis! Colossalis! Keblemre, fiaim! — Az ódon patrióta geysirkönyűket fakaszt... .Megszólal végre a Batavia Liberata Radio Statio. Térdre hullunk, úgy hallgatjuk. Váratlanul s hivatlanul császári fullajtár érkezik Bloomville-ből, húsz postazsák véres kutyanyelvvel. Megetetjük véle ocsmonda kutyanyelveit, s belefojtjuk hitvány czenk labanczát városunk talajvíz telítette közlatrinájába.

— Na, dzsuminger! — mondja Ambrosz; szakálla félig lerágva már. — Különben áttelepítenek bennünket Külső-Mongóliába, s velünk együtt egész Batávia népét. Merthogy Árdéliát ugyan megvíttuk mi ketten, de ihol mondja poprádiónk, hogy szabadító actiónk folytán Batávia a nomádoké lőn. Nagy-Nomádia, harapná le a sátán a dákójukat! Annyira akartuk Árdéliát — hát most mind odamehetünk, sőt oda KELL mennünk. A nomádok ötszázig szá-

SCHAÁR ERZSÉBET

említve mint a győri kiállitócsarnok kiállitója

Salamon Nándor: Illés Árpád festményei
Győri Műcsarnok

UJ TÜKÖR 1980./XVII/ 8.sz.4.o.

Articulus 6.

Utrum haec doctrina sit sapi

.....

RESPONDEO dicendum quod haec
ter omnes sapientias humanas, non
simpliciter. Cum enim sapientis s
autem per altiorem causam de inf
citur in unoquoque genere, qui co
generis. Ut in genere aedificii,
dicitur sapiens et architector, r
lant ligna vel parant lapides: un

A kortársak közt elsőként Schaár Erzsébet neve kívánkozik ide. Akik őt említik, a hungarocell intenzív felhasználása miatt is asszociálják Várnagy műveihez – holott ez az anyag inkább pénzben és időben való szűkölködés kényszerűsége révén jutott ilyen nagy szerephez mindkettőjüknél. Az, hogy mindketten nagyrészt figuratív műveket szabnak a habkönnyű fehérségből, szintén csak felületi azonosság. Schaár nemcsak érettebb, a végső összefoglalások tömörségével dolgozó művész, hanem olyan értelemben is ízig-vérig szobrász, hogy tömböket farag a hungarocellből is, kő vagy beton helyett használja azt. Várnagynál gipsz, agyag, fa, hungarocell – mind tenyészik, burjánzik, indákba fonódik, táncol, vagy olyan organikus szerkezetté, rendszerré áll össze, amelynek paraméterei és koordinátái az idegrendszer és az anatómia, a gondolkodás és érzelem ellentéteinek egységbefogott világából valók. Ami mélységesen közös mindkettőjükben, az éppen a humanizált művészi szintézisre törekvés. Ezt azonban teljesen különböző utakon keresik és valósítják meg. Schaár összefoglal, Várnagy maga után hív felfedező-útra abba a bonyolult, emberi léptékű kozmoszba, amelyben rendet tesz a művészetével. Schaár plasztikusabb, végeredményeket közöl és csoportosít egy sejtelmes, és mégis reális világ utcasornyi kivágatába; Várnagy egy megismerendő-felfedezendő mikrokozmosz útrendszerében készíti feljegyzéseit, ahol saját gyártmányú iránytűjével képes eligazodni és bennünket is eligazítani, amennyiben műveket, és annyira, amilyen műveket formál belőlük.

Schaár Erzsébet szobrászművész
szobrai

Bene László: Schaár Erzsébet
(Corvina, 39 o-tól)

Schaár Erzsébet

Radnóti Miklós (1969)

XIII. Radnóti M. u. 1 - fotó

A gáséves Budapest szobrászbol

Bp. Corvina 1972

53. Zép

Schaár Erzsébet
szobrász

„Nyitott ablak" c. alkotásával
szerepelt a párizsi Rodin Museum
kertjében vendérett „Ember fot-
mák magusi kiállításán.

.-. Magyar müvészek kiállitásai külföldön.
MÜVÉSZET, 1972.szeptember - 46.oldal.

Schaáv Erzsébet

szobrász

Bp I. Országos Műemléki Felügyelőség, Henszlmann Imre portréd ombormű, bronz (repro)

-.-: Nivódijas müvek.

Müvészet, 1973. április - 35.oldal

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

Miskolc új és helyreállitott létesitményei 1945-1970.
1.-Szobrok, bustak, emléktáblák.
42.-Déryné,-I.ker. Színház udvar. Schaár Erzsébet műve.
201.old. 4,jegyz.

ifj. HORVÁTH BÉLA: A Miskolci városkép változása 189.old

Herman Ottó Mus. Évkönyve. XI. Miskolc, 1972

Schaár Erzsébet, szobrász

Kiállítása nyílik meg jan. 18-án
Mikolcon.

— : Schaár Erzsébet 2.

EST I HIRLAP, Bp. 1974. jan. 17.

Schaár Erzsébet, nobrán

Beke Lánló Schaár Erzsébetről
írt tanulmányhötetének ismertetése.

f.R.: Könyvszemle

9.

Népszabadság, Bp 1973. dec. 21.

Schaár Erzsébet, nobrán

Kiállít Miskolcon.

– : o Szobrok

12.

ESTI HIRLAP, Bp. 1974. jan. 18.

Schaár Erzsébet, szobrai

Beke László Schaár-kötete

↓

— : Most jelent meg 8.

Népszabadság, Bp. 1973. nov. 15.

Schaár Erzsébet szobrán

Rátkairól készült szobra
a Szinész-Múzeumban van.

(Kristóf): Pethes Imre Cyrano-orra,
Somlay maszkja 2.

ESTI HIRLAP, B. 1973. dec. 7.

Schaár Erzsébet 1.

munkásságát múlt évi gyűjteményes kiallitása alkalmából részletesen méltathatnik már. Így most röviden csak arra utalunk, hogy üvegből készült térkompiziciói - amelyek sajátos nosztalgikus költöiséget hordoznak - nem egészen egyenletes szintűek.

Bojár Iván: Kisplasztikánk nemzetközi háttér előtt

Magyar Hirlap 1971/291 6 old.

Schaár Erzsébet 2

Mélyülés című kompozíciójában Maradéktalanul érvényesülnek Schaár művészetének eredményei, de a Belső tér című kompozíciója inkább üvegből készült szinpadi makettnak hat. Részt vett a nemzetközi kisplasztikai biennálén.

Bojár Iván: Kisplasztikánk nemzetközi hátter előtt.

Magyar Hirlap 1971/291 6 old

Schaár Erzsébet
szobrász

A művésznő végibb modorát
és fogását Lenin fej-e képvi-
selte.

Horváth Béla: Schaár Erzsébet kiállitása a Mücsarnokban.
MÜVÉSZET, 1970.szeptember - 27.lap

Schaár Erzsébet
szobrán

/1909/

Bundás nők /változatok/ – 1962–63.

Halott katonák, 1965,

Fal előtt és fal mögött, 1969

Magyar műv. tört. 10. 42.
Kiprőmű v. kiad. 1971.

Schaár Erzsébet

székesfehérvári kiállitását (1966) emliti

1. Kovalovszky Márta: A székesfehérvári múzeum kiállitásai. - Müemlékvédelem, 1970.3.sz. 172-173. 1.

Schadr Erzsébet

alkotta a Kaposváron felállított

Gábor Andor szobrot.

Kaposvári útikalauz, Kaposvár. (é.n.)

481

461

Schaár Erzsébet

A bronz kisplasztikai nemzetközi kiállításon (Madrid, Barcelona; ápr.-máj.) Vezényi Jenővel képviseli a magyar szobrászatot.

Műgyűjtő, 1970. 1. sz. 25. p.

MDK

Schaár Erzsébet, szobrai

Három műve látható
a Nemzeti Múzeumban megrendezett
emlékkiállításon.

— : „La Commune" — emlékkiállítás 4.

Népszabadság, Bp. 1971. febr. 17.

Schwábl Erzsébet

Szobrai bemutatására kerültek a párizsi Musée Galliera-ában a mai magyar képzőművészeti kiállítás keretében.

Művgyűjt., 1970. 1. sz. 25. l.

Schaár Erzsébet

művével szerepel a XI.

Magyar Képzőművészeti Kiállításon

– emlékeztet

Pestmegyei Hírlap 1970 április 28
8. old.

MDK

Schaár Erzsébet, szobrai

Megemlítve: a Ferenczy Béni-bibliográfiában.

Szilágyi Ferencné: Ferenczy Béni 152-154.

KÖNYVTÁROS, by. 1968. március XVIII/3.

Schadr Erzsébet

Bibliográfia: Rabinovszky Máriusz: Tavaszi Szalon a Nemzeti Szalonban, Nyugat, 1927. 600-601 l.

Fiola Pál: Vaszary János biográfia és bibliográfia, Kaposvár, 1972

64 l.

MDK

Schaár Erzsébet, szobrai

Új művek c. kiállítás, Műcsarnok.

Rózsa Gyula: Stabil mobil 7.

Népszabadság, Bp. 1971. március 11.

Schaár Erzsébet, szobrász

Szerepel a Műcsarnok ban.

Harangozó Márta: A szövetség tárlata

2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1971. márc. 6.

MDK

MDK

Schaár Erzsébet, szobrász

Sorra kerül a TV műsorában.

— : Ecsettel a város peremén 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1971. márc. 9.

Schaár Erzsébet, szobrász

Kompozíció:

Repr.

— : Szobor 8.5.

Új Írás, Bp. 1970. augusztus X/8

Schaár Erzsébet, nobrusz

Kompozíció:

Repr

— : kobor

103.

Új Írás, Bp. 1970. augusztus

X/8.

Schaár Erzsébet:

"Naturális és elvont elemeket montirozó müveit" méltatja Vadas József: "Szobor a kockában" c. kritikájában, mely a III. Pécsi Országos Kisplasztikai Biennáléról szól.

Élet és Irodalom, Bp. 1971. szept. 25.
XV. évf. 39. sz. 12. lap

Schaár Erzsébet, nobrán

Kisplasztikájából állítottak
ki a főtéren.

— : Megint Salgótarján

7.

Népszabadság, Bp. 1971. aug. 17.

Schaár Erzsébet, nolvás

– művei reprodukálva a
Sculptura Hungarica c. kö-
tetben

D. I.: Képzőművészet
Vigília, 1971. ápr. 279. l.

Schaár Erzsébet, szobrász

- szerepelt az Új művek c. művészeti kiállításon

D. I.: Képzőművészet
Vigília, 1971. máj. 343. l.

MDK

Schaár Erzsébet és

Vilt Tibor, nobránok

Hat kompozíció: Repr.

—: Szobrok

Mümelléklet: 3. és 4. oldal

KRITIKA, BP. 1969. augusztus

VII/8

MDK

Schaár Erzsébet, szobrán

Kompozíció: Repr.

—: Bundás nők

Műmelléklet: 4. o.

KRITIKA, BP. | 1969. augusztus

VII/8.

Schaár Erzsébet

Játék két székkel IV. bronz 13 cm

Látogatóban bronz 24 cm

Távozóban alum. és réz 25 cm

Schaár Erzsébet kiállítása

Bpest Műcsarnok 1970

Schaár Erzsébet, szobrász

MDK

A kisplasztika nála is csak átmeneti fokunk látszik. Legújabb művei a magyar kortési plasztika kísérleteinek tekinthetők.

Németh Lajos: A modern magyar kisplasztikáról
21-23. o.

KRITIKA, BP. 1969. augusztus VII/8.

Schaár Erzsébet, szobrász

Plasztika –
(szájak) : Repr.

Juhász ferenc: Schaár Erzsébet

Műmelléklet:
1.

Új Tirás, Bp. 1970. augusztus

X/8.

Schaár Erzsébet, szobrász

Térkompozíció :
(Házelemek)

Repr.

Juhász Ferenc : Schaár Erzsébet

Műmelléklet : 2-3.

Új Írás, Bp. 1970. augusztus

X/8.

Schaár Erzsébet, szobrász

Kompozíció:
(Két arc) Repr.

Juhász Ferenc:
Schaár Erzsébet Műmelléklet 4. o.

Kj. Irás, Bp. 1970. augusztus X/8.

Schaár Erzsébet, szobrász

Kompozíció:

Repr.:

— : szobor

Hátsó-belső-
borító

Új Írás, Bp. 1970. augusztus

X/8.

Schaár Erzsébet, zobrán

Kompozíció :

Repr

— : Szobor

Hátsó-külső-
borító

Új Tiszá, Bp. 1970. augusztus

X/8.

Schaar Erzsébet, zobrazí

Kompozíció:

Repr

— : Szobor

5.

Léj Kás, kp. 1970. augusztus

X/8

Schaár Erzsébet, nobrazí

Arc :

Repr

— : Scolar

76.

Ú; Jiří, bp. 1970. augustus . x/8.

Schaár Erzsébet, szobrász

Szobor-részlet,

Repr.

— . Szobor

Elülső - belső
- borító.

Új Írás, Bp. 1970. augusztus

x/8.

Schaár Erzsébet, kobrán

kobor - részlet:

Repr.

— : kobor

Címoldal.
[Címlap - külső]

Új Írás, Bp. 1970. augusztus

x/8.

Schaár Erzsébet, szobrász

3. Kompozíció : Repr
4. Kompozíció : Repr.
5. Kompozíció : Repr.

— : Schaár Erzsébet
kiállításáról

Műmelléklet: 2..

KRITIKA, Bp. 1970. augusztus

VIII/8

Schaár Erzsébet, Szobrász

1.) Kompozíció : Repr.

2.) Kompozíció : Repr.

~ : Schaár Erzsébet Kiállításából

Műmelléklet : 1. o

KRITIKA, Bp. 1970. augusztus

VIII/8.

V. Tchoar Erzsébet

Leányka fej, bronz

Nemz Paraszlpárt DÓZSA
Kiáll. Katalógus 1945 jún.

V. Schaan Árpádné

Tapsoló, bronz

Magyar Képzőművészet
I. Kiáll. Katalógus 1946 jún

Schaár Erzsébet

tárlata lesz a fővárosban

– emlitve

Esti magyarország 1970 március 26
4. old.

(S)

Schaár Erzsébet szobrász M.D.K.

1945 óta csupán egy állami megbizatást kapott Déryné mellszobrát.

Ferenczy Béni: Irás és kép, Bp. 1961. 81.l.

M.D.K.

Schaár Erzsébet szobrász

1944 férfifej.

Ezüstfej.

Sok arcképet mintázott Petrovics Elek vásárolt tőle a Szépmüvészeti Muzeum számára.

Utoljára az Muzeumnak Genthon vásárolt 1945-ben.

Ferenczy Béni: Irás és kép, Bp. 1961. 81.l.

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrasz

Ferenczy Béni irta: "Mi az, ami Schaárt látszólag oly vá
vázlatos arcképein mégis az egyiptomi szobrászatot jut
taja eszembe. Egyrészt, hogy nála minden forma valóban a
helyén van, pontosan ott, ahol lennie kell, egy gondolattal
sem idébb vagy odabb." 302.old

A. KOVALOVSZKY MÁRIA: A magyar szobrászat új útjai
301.old

A Janus Pannonius Múz. Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

(5)

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrasz

A kitörés első jelei az ötvenes évek végén és a hatvanas évek elején mutatkoztak. Itt egyszerre egy-egy műben elkülönülve vagy összefonódva, többféle és sokfelé vezető szál indult el, mint például a:
"HULIGÁN LÁNY", című kompozíciója/1958/, a régebbi művek időfogalmat változtatta meg. 302.old

K. KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat új útjai
301.old

A Janus Pannonius Múz. Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

(5)

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

A "FALNAK TAMASZKODÓ",cimü müve
megelevenedő terét Beke László"lirai térnek"nevezi.A
terektől eltérő minőségük éppen abból fakad,hogy zsuf
va vannak alkotójuk élményeivel,nosztalgiaival és ez
levegőnél sürübb közeggel tölti meg a szobakat.
303.old

K.KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat uj útjai
301.old

A Janus Pannonius Muz.Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

Magányos vagy páros,ülő vagy álló figurái körül,szobor
létükben volt valami,akkor még nehezen meghatározható
elem,ami-mint egyfől nem robbant akna-sürüvé tette körü
löttük a levegőt.Nem lehetett tudni,felrobban-e,és ha
igen,mily irányban hat majd. 302.old

K.KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat új útjai
301.old

A Janus Pannonius Múz.É vkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrasz

A " FIUCSOPORT", cimü galvanoplasztikaja/1964/
Itt az emberi alaknak csak jelzéseit tartotta meg, az alak lenyomatait egy sik lemezen, a lemezeket a tér külö: böző pontjaira állitotta, de még csupán néhany sikot jelölt ki velük. 302.old

K.KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat új útjai
301.old

A Janus Pannonius Múz.é vkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrasz

---

rerenczy Béni irta:"Ami az egyiptomi arcképekre emlékez
tet Schaár művészetében-az,hogy ezek a képmasok az örök
lét jegyében készültek.Az egyiptomiak minden művészete
a túlvilagra,a siron túlra utal..." 302.old

K.KOVALOVSZKY MARIA: A magyar szobrászat új útjai
301.old.

A Janus Pannonius Múz.évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

Kerényi, Somogyi, Borsos életműve teljesedni és megállni látszott, Vilt és Schaár viszont robbanásszerű hirtelenséggel törtek ki más területek felé, különböző irányokba a különböző indítékokból is természetesen. Már sokáig egymás mellett és egyenrangúan léteztek. 301.old

K. KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat új útjai
301.old

A Janus Pannonius Múz. Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1973

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrasz

1969-ben üveggel kezdett dolgozni. Kis házait, szobáit szines üveglapokból épitette fel, néha két-három szinü ből és épületeit bronzfigurákkal, bronz tárgyakkal rendezte be. A korábbi lirai tere, az áttetszó, szines üveg fényében könnyedebb, megfoghatatlanabb, lett és árnyék szerübbek az alakok. 303.old

K. KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat új útjai
301.old

A Janus Pannonius Múz. Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

Falakat, szobákat tereket épitő művészet annyi sürített energiát követelt, hogy amint alkalma nyilt, igyekezett kilépni a kisplasztika kereteiből a nagyobb méretek felé. És ott sem vesztett romantikus hevéből. A fehérvári aluminium-szimpóziumon készült "AJTÓ"-t valami transzcendens huzat csapkodja keretében. 303.old

K. KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat új útjai
301.old

A Janus Pannonius Múz. Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1973

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

"KÉT FAL", c. müve. 1969.-1969-ben üveggel kezdett dolgozr
Korabbi lirai tere az attetsző szines üveg fényében
könnyedebb, megfoghatatlanabb és imbolygóbb lett, és elmo
sódottabbak, árnyékszerübbek a falak mögött sötét fosz
lanyként megjelenő alakok. 303.old. II. tábla. Fekete
repr.

K.KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat uj útjai
301.old

A Janus Pannonius Múz.Evkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs. 1975

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrasz

A kitörés első jelei az ötvenes évek végén és a hatvanas évek elején mutatkoztak. Itt egyszerre egy-egy műben elkülönülve, vagy összefonódva, többféle és sokfelé vezető szál indult el, mint például, a:
"BUNDÁS NŐK", című kompozíciója/1964-65/, a régebbi művek időfogalmát változtatta meg. 302.old

K. KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat új útjai
301.old

A Janus Pannonius Múz. Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAAR ERZSÉBET, szobrasz

A"FIU ÉS LANY",cimü müve, 1966.
Ez a kórusokban rejlő teret tovább boviti.Egymással egyenértékü figurakat állit fel a tér két pontjan,lat szólag a nindennapok esetlegességével,de ezek a figurak mint magneses központ vonzzak egymást és szivjak maguk köré a teret. 303.old

K.KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat új útjai
301.old

A Janus Pannonius Múz.Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAAR ERZSÉBET, szobrász

A"FA ALATT ÁLLÓ",cimü müve,1965.
az a kórusokban rejlő teret tovább bővíti.egymással
egyenértékü figurákat állit fel a tér két pontjan,lat
szólag a nindennapok esetlegességével,de ezek a figu-
rák mint magneses központ vonzzák egymást és szivjak
maguk köré a teret. 303.old

K.KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat uj utjai
301.old

A Janus Pannonius Múz.Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrasz

A "KÓRUSOK"-ban az önnön árnyékukra redukalt alakokközt oly téri lehetőségeknek a csiraja jelent meg, melyek a későbbi években kizárólagosan foglalkoztatjak. Oly terű letre lépet, mely a pop-artban elnyerte aktualitasat. de am magy. szobrászatban csak ó vállalkozott meghóditasara. 203. old

K. KOVALOVSZKY MARTA: A magyar szobrászat új útjai
201. old

A Janus Pannonius Múz. Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

Az "ABLAKSOR", cimü müve.

A megelevenedő terét Seke László "lirai térnek" nevezi. Mas terektől eltérő minőségük éppen abból fakad, hogy zsufolva vannak alkotójuk élményeivel, nosztalgiaival és ez a levegőnél sürübb közeggel tölti meg a szobakat.

303.old

K. KOVALOVSZKY MARTA: A magyar szobrászat új útjai

301.old

A Janus Pannonius Múz. Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73, Pécs, 1975

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrasz

"A FAL ELÓTT, FAL MOGOTT, cimü müve.
Megelevenedő terét Beke László "lirai térnek" nevezi. más terektől eltérő minőségük éppen abból fakad, hogy zsufol va vannak alkotójuk élményeivel, nosztalgiaival, és ez a levegőnél sürübb közeggel tölti meg a szobakat.
303.old

K. KOVALOVSZKY MARTA: A magyar szobrászat uj útjai
301.old

A Janus Pannonius Múz. Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73, Pécs, 1975

SCHAÁR ERZSÉBET, suobrász

Falakat,szobákat tereket épitő müvészet annyi süritett energiát birdozott,hogy amint alkalma nyilt,igyekezett kilépni a kisplasztika kereteiből a nagyobb méretek felé.És ott sem vesztett romantikus hevéből. Az agárdi "MENYASSZONY",váratlan jelenés a megnyiló ajtó mögött
303.old

K.KOVALOVSZKY MARTA: A magyar szobrászat új útjai
301.old

A Janus Pannonius Múz.Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73, Pécs, 1975

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

Az " ÖT FIU", című galvano plasztikaja. 1963
Itt az emberi alakmak csak jelzéseit tartotta meg, az
alak lenyomatait egy sík lemezen, a lemezeket a tér kül
böző pontjaira állította, de még csupán néhány síkot je-
lölt ki velük. 302.old

K.KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat új útjai
301.old

A Janus Pannonius Múz.É vkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAAR ERZSÉBET, szobrasz

Az "ÖT FIU", cimü galvanoplasztikaja/1963/.

SCHAAR ERZSÉBET, szobrasz

Ha Ferenczy a portékkal kapcsolatban azt állapitotta meg, hogy "az örökkét jegyében születtek meg", ezek az ujabbak éppen az "örökétet" tagadták, tépett bronz, vagyfes tett gipszformaikban a pillanatnyi, a most jelenlévő, a mulandó, emelkedett talapzatra. 302.old

KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat új útjai
301.old

A Janus Pannonius Múz. Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

Az "KÓRUS", cimü galvanoplasztikaja/1965/.
Itt az emberi alaknak csak jelzéseit tartotta meg, az alak lenyomatait egy sik lemezen, a lemezeket a tér kül[illegible] bözö pontjaira állitotta, de még csupán néhany sikot je lölt ki velük. 308.old

[illegible].KOVALOVSZKY MARIA: A magyar szobrászat új útjai
301.old

A Janus Pannonius Múz.[illegible] vkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

Azt,hogy a portrékban,göröngyös felületeikben ,de főleg az alekos kompozíciókban o**tt** feszül valami céljat, útját még meg nem talált erő,ezt Frenczy nem tudhatta. Mert Frenczy irta:"a vázlatos,göröngyös,felület itten csak engedmény a modernség,a lágyan gyurható anyag felé". 302.old

K.KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat új útjai
301.old

A Janus Pannonius Múz.Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrasz

Az 1960-as évek szobrászatának talán legfontosabb eseményeit azok a változások jelentették, amelyek Schaár Erzsébet és Vilt Tibor művészetében bekövetkeztek.
302.old

K.KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobraszat új útjai
303.old

A Janus Pannonius Múz.Evkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAAR ERZSÉBET, szobrász

1966 után készült művein ahogy a falak őrzik a bentlakók életét, az emlékek elmosódó lenyomatát, úgy az emberek is mint hirtelen jelenések, mint egyéni vonásaiktól megfosztott térjelölők vannak jelen. 303.old

K.KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat új útjai
303.old

A Janus Pannonius Múz.Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAAR ERZSÉBET, szobrász

Ahogy Borsos Miklós műveinek a kő, Vilt Tibornak az anyag, Schaar Erzsébetnek a tér az éltető principiuma, úgy Csiky Tibor ezt a ritmusban találta meg. 305.old

K. KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat új útjai
301.old

A Janus Pannonius Múz. Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

A fal-szoba kompozicióinak nagy része bronzból, vagy bronzból és rézből készült. A falakat csak ablakok és ajtók törték át, ezeken pillanthattunk át a következő térbe, térrészletbe, 303.old

K.KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat új útjai 301.old

A Janus Pannonius Múz.Évkönyve, XVII-XVIII. 1972-73. Pécs, 1975

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrasz

Schaár Erzsébet művészete -bármennyire is egyedüláll
ló út szobrászatunkban-mégsem magányosan fejlődött,
hanem Vilt Tibor művészetével kölcsönhatásban ,dialekt
tikus egységben. 304.old

K.KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat új útjai
304.old

A Janus Pannonius Múz.Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAAR ERZSÉBET, szobrász

A "KIRAKAT ELÖTT", cimü müve/1970/ valóságos emberek és valóságos kirakatok léptékében ismétli meg azt az illu zionista játékot, hogy szobrait, gyönyörü és lakható kris tályait a nagy méretek felé fejleszti. 303.old.

K. KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat új útjai
303.old

A Janus Pannonius Múz. Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAAR ERZSÉBET, szobrasz

Művészettörténetünk a hatvanas évekig úgy könyvelte el mint kitünő portré szobrasztot, aki a kényszerüségből is erényt tud formalni, aki modelljeit egyre mélyebbről fakadó, egyre izgatottabb belső tüzzel tudja életre kelteni. 302.old

K.KOVÁCSOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat új útjai
301.old.

A Janus Pannonius Múz. Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

"TUDÓSOK", c. müve Tihanyban. nemcsak "lirai", de teljesen naturalis e tér, olyan, mint a mindennapok tere, végső értelmét, akkor éri el, amikor a nézó maga is belép a kompozicióba /áthalad a kapun/ és az átélés folyamatát fizikai mozgásával is realizálja. 303.old

K. KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat új útjai
301.old

A Janus Pannonius Múz. Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAAR ERZSÉBET, szobrász

"

A "KAPU", cimü müve. 1967.
A kompozicián belül álló figurak a passziv emlékező szerepét töltik be, ugyanakkor részben mar maguk is az emlékek vilagaba tartoznak. 303.old. I.tábla.
Fekete repr .

K.KOVALOVSZKY MARTA: A magyar szobrászat új útjai
301.old

A Janus Pannonius Múz.Evkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAAR ERZSÉBET, szobrász

Az utolsó 20-25 év szobrászatának legfontosabb irányait Kerényi Jenő, Somogyi József, Borsos Miklós, Vilt Tobor, és Schaar Erzsébet nevéhez fűzhetjük. Ezek az irányok sokáig egymás mellett és egyenrangúan léteztek, és csak az utolsó évtized osztotta meg őket.

K. KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat új útjai
301. old

A Janus Pannonius Múz. Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrasz

Művészetét egy világ választja el a vele rokonnak lát szó avantgarde-tól. Műveinek hangja nem nem a tárgyak metafizikájára válaszol, de az emlékezés közegén át ér kezik az emberi vagy tárgyi alakzatokhoz, és onnan visszaverődve is megőrzi elégikus jellegét. 303.old

K. KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat új útjai
301.old

A Janus Pannonius Múz. Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAAR ERZSEBET, szobrasz

Mig a neoavantgarde environtmentjeiből az idő ki van szürve, Schaárnál az épületek falai a mult és jelen számtalan időrétegét fogják közre. Művészete Közép-Eur Európában hgyökerezik, ahol az időnek, a hagyománynak, meg vannak még a régi jogai. 303.old

K.KOVALOVSZKY MARTA: A magyar szobrászat új útjai
301.old

-

A Janus Pannonius Múz. Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

1969-ben üveggel kezdett dolgozni. a színes üvegek fényé
ben árnyék szerüb ek az alakok. Ez még fokozódik ott, hol
a "padló" és a "mennyezet" sikja tükörlap; a terek megsokszo
rozódnak és a reálisan létező alakok az illuzió világába
tümmek át. 303. old

K. KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat uj útjai
301. old

A Janus Pannonius Múz. Evkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

1966-tól szobrait legszemélyesebb anyagából, egy öreg budaíoki ház szobáinak, nyitott ablakszárnyaiból, egymás áthatő tereiből épitette fel. Ablakokkal attört falak, szobasarkok, falnak támaszkodó vagy a fal két oldalán alló alakok e művek szintérei, szereplői. 303.old

K.KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat új útjai
301.old

A Janus Pannonius Múz. Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

A BUNDÁS NŐKET" követték a szerelmes parokról,halott katonakról,agyban fekvőkről mintazott terakottak-s velük a nappalok,a gyötrő éjszakák,a csillapult szenvedélyek,az öregség,és az enyészet-egy szenvedélyes világ izzó,föld höz,és anyaghoz kötött képei.303.old

K.KOVALOVSZKY MÁRTA: A magyar szobrászat új útjai
301.old

A Janus Pannonius Múz.Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975

SCHAÁR
ERZSÉBET
SZÜLETÉSÉNEK 75. ÉVFORDULÓJÁN
1983. JÚLIUS 26-ÁN 16 ÓRAKOR
MEGNYITJUK EMLÉKKIÁLLÍTÁSÁT
A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA
C ÉPÜLETÉNEK FÖLDSZINTJÉN

Schaár Erzsébet szobrászművész

Júl. 12.-én megnyílt a luzerni Kunstmuzeumban a „Magyar Művészet 1900-1950" c. kiállítás. A tárlathoz külön részlegként csatlakozik a művész terme, melyben a székesfehérvári múzeumban tavaly felállított „utca" komplexumának átfogalmazott változatát mutatja be.

Élet és Irodalom, 1975. júl. 19

Sőhaár Erzsébet

Debrecenben a nagyerdei sétányon állitották fel
a müvésznek Szabó Lőrincről készitett szobrát.

/:lásd: Nagy Sándor, Borsos Miklós,
Vilt Tibor alatt is. :/

Népszava, 1977. május 12.

5. oldal

Schaár Erzsébet

Műve szerepel a 14 művész kiállításán
a Képzőművészek Szabad Szakszervezetében /1948/

Közösségi művészet felé
Kritikák és képek 1945-75 Bp.Corvina 1976.
101.old.

Schaár Erzsébet

Finom hidtartó figurája a régebbi térrendezési tervvel számolt; feltétlenül vonnivel kevésbé monumentálisabb ~~hatáseret~~ elhelyezést igényelne, valahogy a régi nullás kilométerkő szobrának megfelelő helyen.

Rabinovszky Máriusz:Közösségi müvészet felé
/Uj épitészet 1949.I./

Kritikák és képek 1945-75 Bp.Corvina 1976.

105. old.

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

A teret,a térben mozgó embereket akarja.A szobrász a tér el foglalkozik.Ebből a szempontból Giacomettit tartja a legnagyobb szobrásznak.Ő talán az egyetlen,akia század első feléből átlép a másodikba.Ezt a téralakitást el előtte senki soha nem csinálta,s amit mi alkalmazunk, azt tőle vettük át. 18.old

TÓBIÁS ÁRON: Modern Művészet... 18.old

Művészet,Müzeumi Magazin, 1970.2.sz. Bpest.

Schaár Erzsébet, nobrdn.

L:Kmetty János

Képek, szobrok a 30 év magyar képzőművészetéből 7.

Népszabadság, Bp. 1977. máj. 26.

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

Schaár Erzsébet: "Térplasztika",cimü müve.-Fekete repr. 20.old

TÓBIÁS ÁRON: Modern Müvészet... 18.old

Muzsák,Múzeumi Magazin, 1970. 2.sz. Bpest.

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

--

Oly korban élünk,amikor a müvész nem érheti be azzal, hogy csupán illusztrál.Hogy mit tegyen,azt tudja.Igazat mondjon.Talán azt közlik,mint a párizsi biennálén egy müvész,aki citromokból kirakta ezt a szót,hogy CITROM. 22.old

TÓBIÁS ÁRON: Modern Müvésset... 18.old

Muzsák,Múzeumi Magazin. 1970.2.sz. Bpest

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

A tér nem azt jelenti,amit azelőtt,hogy egy figura ki hasit egy szeletkét belőle,s azon belül történnek a dolgok.Hanem a térbe belehasit egy szeletet,mintha a tér a levegőnek atömege lenne,s abba belevágódik pl.egy ablak,vagy egy ajtó. 18.old

TÓBIAS ÁRON: Modern Művészet... 18.old

Muzsák,Múzeumi Magazin, 1970. 2.sz. Bpest

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

Az idő felgyorsult. A képzőművészet türelmetlen. A két em
ber a holdon, pár nap múlva lejönnek. Ez a térnek oly meg
rövidülése, ami az időt feltétlenül felgyorsitja. Igy mi
re a szobrink elkészülnek, már esetleg kicsit másként
csinálnánk. 19.old

TÓBIAS ÁRON: Modern Művészet... 18.old

Muzsák, Múzeumi Magazin, 1970. 2.sz. Epert

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

Schaár mondta:A pop art durva.De egyforma az op-art és
pop-art,csak forditottan egyformak.Az ugyanannak a bo
nak a két vége.Az egyik a közlendő-,az amerikai módszer-
a másik az optikai világ:Vasarelyé. 22.old

TÓBIÁS ÁRON: Modern Művészet... 18.old

Muzsák,Múzeumi Magazin, 1970. 2.sz. Budapest

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

--

A művészek fogékony érzékkel figyelik:merre halad a XX.század művészete?Vitatkoznak egymással,különösen akkor,ha két művész lakik egy fedél alatt,mint Schaár Erzsébet és Vilt Tibor.Mindketten a maguk útját járják a maguk véleménye szerint értelmezik a világot.
18.old

TÓBIÁS ÁRON: Modern Művészet... 18.old

Művészek,Múzeumi Magazin, 1970.2.sz. Bpest.

Schadr. Erzsébet, rajzai

L:Somogyi József

-:Bauhaus-tárlat,Barcsay-muzeum

2.

Esti Hírlap, Bp. 1977 febr. 23

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet grafikusművész emlékkiállítása a székesfehérvári Csók István képtárban május 22-én nyílt meg.

----Kiállítási naptár.
Művészet, 1977.május - 48.oldal.

Schaár Erzsébet

Megírást kapott (1974. X. hó) Schaár Erzsébet, hogy a Békéscsabai MSZMP Oktatási Igazgatóság részére Marx mellszobrát készítse el.

----:Köztéri munkák:
Művészet, 1977. május - 48.oldal.

Schaár Erzsébet

"Prométheusz parázzsal" a cime Vadas József cikkének, mely Varga Imre szobrászmüvész -Mücsarnokban rendezett- kiállitásáról szól. Az 1965-ben és az 1976-ban készült két Prométheuszát részletesen magyarázza, s kivüle még néhány alkotását emliti meg, -mint mondja "a mai magyar szobrászat e kiemelkedő mesterének."
A kritika során a hatvanas évek néhány jelentős müvéről és azok alkotóiról is megemlékezik:Somogyi József köztéri müveit, Kerényi Jenő kisplasztikáit, Borsos Miklós siremlékeit, Vigh Tamás alföldi figuráit, Vilt Tibor expressziv szobrocskáit emliti és beszél Schaár Erzsébet megujuló korszakáról. Élet és Irodalom, Bp. 1976. okt. 2. XX. évf. 4o. sz. 12. lap. Fenti cikket lásd: Varga Imre nevénél.

Schaár Erzsébet

"Levelek a győzelem fájáról" cimmel Vadas József számol be a Budapesti Nemzetközi Vá sár B pavilonjában rendezett kiállitásról, amelyen tiz szocialista ország müvészeinek alkotásai szerepelnek. A kiállitás első részlegében "Müvészet a fasizmus elleni harcban" c. tárlaton szerepel Háy Károly László és a /"csak Moszkvában szerepelt"/ magyar Mészáros László. "Müvészet és élet" c. Németh József és Vecsési Sándor nevét emliti és a "Müvészet és nemzet" c. részen Szőnyi, Domanovszky, Melocco Miklós, Schaár Erzsébet és Vigh Tamás neve szerepel. Élet és Irodalom, Bp. 1976. juli. 1 XX. évf. 28. sz. 12-13. lap.

részlegében

Fenti cikket lásd:Háy Károly László nevénél!

Schaár Erzsébet

A Magyar Nemzeti Galériában szereplő kiál[illegible] művészeken kivül csupán művészetük iránya szempontjából emlit meg Vadas József: "Zsákbagrafika" c. kritikájában, három nevet: Kokas Ignác, Schaár Erzsébet és Varga Imre/nem veszneknek részt a tárlaton. /művészeket, akik/ A "Textilgrafika" c. kiállitáson a művésznevek mellett a müveket is bemutatja a kritika, egyrészt méltatva, másrészt keményen birálva. Dobrányi Ildikó, Fógel Márta, Perczel Erzsébet, Péreli Zsuzsa, Polgár Csaba, Sajnovits Sándor, Széchenyi Lenke, Szenes Zsuzsa, Szilasi Anna, Szilvitzky Margit, Temessy Ildikó, Vető Márta. Fenti cimü Vadss-cikket lásd: Szilvitzky Margit nevénél. Élet és Irodalom, Bp. 1976. okt. 16. XX. évf. 42. sz. 13. lap.

Schaár Erzsébet

"Egy fiu a házból" cimmel Frank János az irodalom és a képzőmüvészet, az irók, költők és képzőmüvészek kapcsolatát fejtegeti cikkében. Ir barátságról, kölcsönös megértésről, azonos felfogásról s ezt megerősítve emlékezik Móricz és Medgyessy, Karinthy és Bokros Birman, vagy Juhász Ferenc és Hantai Simon közötti szellemi kapcsolatára. A fenti három képzőmüvészen kivül megemliti még az u.n. "irodalmi müvészeket": Ferenczy Béni, Kondor Béla, Schaár Erzsébet nevét. Fenti cikket lásd: Medgyessy Ferenc nevénél.

Élet és Irodalom, Bp. 1976. aug. 14.
XX. évf. 33. sz. 13. lap.

Schaár Erzsébet, szobrász

L.: Raitonyi József

Rózsa Gy.: Raitonyi . . . — 7.

Népszabadság, Bp. 1976. dec. 3.

Schaár Erzsébet

Ámos Imre, Ferenczy Károly, Rippl-Rónai József, Ferenczy Noémi, Kelety Gusztáv, Hollósy Simon, Glatz Oszkár, Vaszary János, Koszta József, Anna Margit, Korniss Dezső, Kernstok Károly, Spányi Béla, Csók István, Gulácsy Lajos, Munkácsy Mihály, Derkovits Gyula, Nemes-Lampérth József müvészek munkái kerültek bemutatásra az aukció-kiállitásokon.
A müvésznevek felsorolásának folytatása a 2.-es számu cédulán következik, s feltünteti a tárlatra vonatkozó beszámolót is.
Élet és Irodalom, Bp. 1975. szept. 2o.
XIX. évf. 38. sz. 13. lap.

Schaár Erzsébet, szobrász

— AZ ÁLLAMI BÁBSZÍNHÁZ huszonöt tagú együttese szombaton elutazott a franciaországi Avignonba, ahol az Arcok és álarcok című felnőttprodukciójával vendégszerepel. A műsort Sztravinszkij: A katona története, Ravel: La Valse, Szilágyi—Schaar: Székhistória és Prokofjev: Klasszikus szimfónia című bábpantomimok alkotják.

—: Ks

14.

Népszabadság, Bp. 1977. júl. 31.

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrasz

A Pécsi Modern Magyar Képtár gyüjtemények vétel, vagy ajándékozás révén gazdagodik, ill. ese enként vásárlások útjan gyarapszik. 1969-től 1973-ig kb. 1500 darabbal nőtt a gyüjtemény anyaga. Ezekből képek jegyzéke. Szobrok: 104. sz.- SCHAÁR ERZSÉBET: " ABLAK", c. müve.- bronz.- 30 cm. Ltsz: 69.230.- XIX. tábla.- 300. old.- rekete repr.

ROMVARY FERENC: A Modern Magyar Képtár története
Uj szerzemények III. 287. old

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975.

Harmadszor abban látom következetességét, hogy valójában ezeket az építményeket valóságos szobaméretűre tervezte, s ha ezt megvalósíthatja, a szobrászati plasztikát kifordítva és megújítva, belülről, építészeti plasztikaként nyújthatja át és teheti átélhetővé. Ebben az esetben bele kell kerülnünk ebbe a tompán fénylő, ódon térbe, s ez a közvetlen szembesítés minden makett látványánál intenzívebb és kifejezőbb lehet, és sokszorosan felerősítve juttathatja el hozzánk az eredeti gondolatot.

És negyedszer, következetesnek mondhatom Schaár Erzsébet problémamegoldását, ha a *Bronztükör* után készült műveire gondolok, amelyeken izgalmas és változatos térhatásokat teremtett a már-már életnagyságú emberalakok és külső – belső terek változatos megkomponálásával. Különösen az ugyancsak makettnek tekintendő *Utcá*-ra gondolok.

Az *Utcá*val Schaár Erzsébet az eleven térbe lépett, amelyet a hungarocell testű, gipszöntvény fejű és kezű nőalakok éppúgy népesítenek be, mint a bronz és ólom kisplasztikákat a sarokban vagy az ablakoknál álló kis női figurák. Ez a kissé görbe, szabálytalan utca rozzant körvonalú házacskáival, nyitva felejtett ajtóival és ablakaival, a műanyagba dermedt lányok panoptikumával az egyik – ma már ugyancsak az életnagyságnál épp egy kicsivel kisebbnek tűnő – budafoki utcára emlékeztet, amelynek a helyén ma házgyári elemekből épített házak állnak.

Uj irás 1975/11/99

MDK

Schadr Erzsébet szobrászművész

(férjével, Vilt Tibor szobrászmű-vésszel és fiával, Vilt Pállal — fényképp repr.)

Apa viszi a fiát..
(képsorozat)
Ország-Világ, Bp. 1960. június 22. 15. l.

Schaár Erzsébet MDK

Női akt 1948 fa

Női akt 1948 bronz

Szomorkodó 1948 gipsz

Mücsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

SCHAÁR ERZSÉBET
Szobrász

Nagytétény
Látnivalók
TKM 478

10. old.

Schaár Erzsébet MDK

Szomorkodó 1948 kő

Női akt 1948 gipsz

Női akt kalappal 1949 fa

Műcsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

Nörsz 1949 bronz

Zsámolyon ülő 1949 bronz

Dinnyés akt 1949 bronz I-II.

Mücsarnok Kamaraterem 196o Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

Kislány kakassal 1949 bronz

Ülő kislány kakassal 1949 bronz

Pihenő kislány 195o I-II fa

Mücsarnok Kamaraterem 196o Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

Imádkozó 1950 bronz

Szomorkodó akt, 1950 bronz

Álló fiatal lány 1952 fa

Műcsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

Portré 1956 terrakotta

Ülő nő keresztbetett lábakkal 1958 bronz

Keresztbetett lábu nő, bronz

Műcsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

Ülő nő 1958 bronz

Ülő nő 1958 ólom

Frontálisan ülő akt, 1958 bronz

Mücsarnok Kamaraterem 196o Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

Ülő akt, 1958 terrakotta

Ülő akt 1959 bronz

Dinnyés akt 1959 bronz

Mücsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

Anya gyermekkel 1959 gipsz

Térdelő aktok 1959 ólom

Női akt székkel 1949-1959, bronz

Műcsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

Kövér lány 1959 gipsz

Keresztbe vetett lábu ülő akt 1959 bronz

Keresztbe vetett lábu ülő akt 1959 bronz

Műcsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet · MDK

Szomorkodó 1959 fekete terrakotta

Éva, 1959 bronz

Alvó akt, 1959 gipsz

Mücsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

Tapsoló 1943 bronz

Pihenő 1948 ólom

G.P. 1947 bronz

Mücsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

Oszlopnak támaszkodó akt 1949 fa

Ajtó előtt álló akt 1948 fa

Kertben ülő akt 1948 fa

Műcsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet IDK

Tükör 1948 fa

Szamarakordé 1948 fa

Támaszkodó 1948 fa

Műcsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

Portré 1949 fa

Labdázó gyermekek 1949 fa

Macska a háztetőn 1949 fa I-II.

Mücsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

Székek 1949 fa.

Dombormü 1949 fa

Tehén /gyermekkori rajz után/ 1949 fa

Mücsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

Közel és távol 1949 fa

Kecske 1949 fa

Könyöklő akt 1949 fa

Mücsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet

MDK

Ablakon kinéző nő 195o fa

Ablakon kinéző nő 195o fa

Leány kutyával 195o vörösréz

Műcsarnok Katalógusa 196o Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

Fekvő nő 195o vörösréz

Ólom relief 1956 ólom

Bánat 1956 ólom

Mücsarnok Kamaratebem 196o Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

Falevél 1957 ezüzött vörösréz

Szobasarokban álló akt, 1957 vörösréz

Mücsarnok Kamaratebeh 1960 Schaár Erzsébet

MDK

Schaár Erzsébet

Éva, br.

Szegedi Ö. Képzőm. kiáll. Szeged 1964

T I E G Y E S Ü L E T

MDK

Schaár Erzsébet, Kolozsvár

A romániai magyar akadémián állítanak ki műveiből.

(t-t.): Chagall Budapesten... 2

ESTI HIRLAP Bp., 1967. szept. 12.

Schaár Erzsébet

„Déryné" szobr., 230 cm., 6, ónz.

Borsod-Abauj, Templár megye, Miskolc, Nemzeti Szinkai belső-kert.

Tájékoztató 64/65 képzőm. Iparmüvészeti Letelőcsatu 36 l.

Schaár Erzsébet

„Ülő nő" – szobor, 220 cm., bronz,

Borsod-Abaúj-Zemplén megye,

Tiszapalkonya, Nitrogén-Műtrágyagyár, Igazgatósági Épül.

Tájékoztató, 64/65, képző és Iparmüvészeti Lektorátus

36 l

Schaár Erzsébet

Vedres István mellszobor másfelé
é. n., bronz.

Csongrád megye, Szeged,
Bebiannisz tér.

Tájékoztató, 64/65, képző és
Iparművészeti Lektorátus 38 l.

MDK

V. Schaár Erzsébet

Leányka fej, gipsz
Bronzvázlat

Nemzeti Szalon. Aut. 1942. nov.

Fényképp

Béke és h. : 263

Hegedüsné

Schar Erzsébet : Dérynné

Szobor

1953.

Schaár Erzsébet

Nolnár

M.D.K.

Nem vett részt a fehérvári
tárlaton.

K. Kosalovszky Márta: Srobok
Művészet, 1964. május – 32 lap.

Schaár Erzsébet szobrász M.D.K.

Gyüjteményes kiállitására az Állami Vásárló Bizottság a Galéria részére vásárolt müveiből

Csergeryné Nagy Zsuzsa: A Magyar Nemzeti Galéria az 1960-1961-es évben 159.l.

A Magyar Nemzeti Galéria Közleményei IV. sz. Bp. 1963.

MDK

Schaar Erzsébet és Vilt Tibor

Az Est. 1935. jun. 23. 8.1.

MDK

Schaár Erzsébet

Dutka M.: Képzőművésznők kiállítása a Műcsarnokban.
Magyar Nemzet 1959. márc. 11. 7.l.

Schaár Erzsébet MDK

szobrokkal szerepel a tárlaton.

Heitler László: Modern magyar grafikai és kisplasztikai kiállitás Pápán.
NAPLO/Veszprém/ 1962. jun. 14.

MDK

Schaár Erzsébet

Déryné 1953 gipsz Művész tul.

Képzőművészetünk tíz éve. Műcsarnok.
Kiállított művek jegyzéke. 12.1.

Schaár Erzsébet MDK

Szerepelt a kiállitáson.

Dévényi Iván: IX. Magyar Képzőművészeti Kiállitás
VIGILIA 1962. jul. 432-~~44~~-434.lap.

MDK

Schaár Erzsébet

Virágot tartó nő

Pogány Ö.G.: A IX. Magyar Képzőm. Kiáll. szobrászati anyaga. Népszabadság 1962. máj. 29.

Schaár Erzsébet MDK

részt vett a pécsi Városi Nőtanács kulturbizottsága által a nőnapra rendezett kiállításon.

—: 24 képzőművésznő műveiből nyílik ma kiállítás.

Dunántúli Napló, 1963. márc. 6.

Schaár Erzsébet

M.D.K.

szobrász

„Ülő nő" c. munkáját mutatta
be a londoni kiállításon.

N. Pevzes Éva: A londoni kiállításról
Művészet, 1964. dec. – 46 kap

Schaár Erzsébet
szobász

M.D.K.

A kiállításon szép gyűjteménnyel
vesz részt.

D. Fehér Zsuzsa: A X. Magyar képzőművészeti kiállítás
művészet, 1965. november – 28 lap

MDK

Schadr Erzsébet szobrászművész

Dérynéről alkotott 240 cm magas szobrát a miskolci színház előtti parkban állítják fel.
(Fényképp repr.)

Körbe-körbe.

Ország-Világ, Bp. 1960. 44. sz. (17. l.)

Schaár Erzsébet nolván M.D.K.

Zrínyi Ilona és Déryné mellnolvai a művészsétányra készültek.

Redő F. IV. Magyar képzőművészeti kiállitás. Művtört. Ért. 1954 1 n. 167.

MDK

Schaar Erzsi, szobrász.

Nöi fej. Terracotta.

Bp.Mûcs.-OMKT Nemz.Képzômûv.kiáll./Rend.M.Kir.Kerekt Vall.- és Közokt.Min./1933 ápr.19.-máj.25. Kép.tm. 42 l.

M. D. K.

SCHAÁR Erzsébet szobrász

Kiállítása a Műcsarnok Kamaraterme-
ben 1960. (több mint 25 portré 30 kis-
plasztika nagyos domormű)

Ülő nő. Bronz (1959.) Repr.

Női portré, ólom (1959.)

Támaszkodó. Bronz (1956.) Gyermekfej, ólom (1954.)

Makrisz Agamemnon: Sondolatok Sch. S. Kiállításan
Magyar Építőművészet 1960. 2. sz. 53-54. l.

M. D. K.

SCHAÁR Erzsébet szobrász

„Férfi fej"

Lejvári Béla: A Tanácsköztársaság 40. évfordulóján rendezett VII. Képzőművészeti Kiállításon
Magyar Építőművészet 1959. 7/8. sz. 271. l.

MDK

Schaár Erzsébet

részt vett a kiállitson

Bencze László: A K.U.T. kiállitása a Nemzeti Szalo
Képzőmivészet 1935. 18.1. 80. sz. ban.

Schaár Erzsébet szobrász M.D.K.

a le gkiválóbb magyar szobrásznő,

Kiplaszitkák, portrék

Németh Lajos: Korunk szobrászati alkotásai és ma élő szobrászok fővárosunkban , Bp. 1967. 80.1.

Schaár Erzsébet, szobrász M.D.K.

(1909 –

Vilt Tibor felesége, a szürrealizmust az elmulás" melanholiájával kombinálja"... Különösen erős a szoborportrét terén. Kisebb figuráiban Giacomettivel mutat rokonságot.

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc,

Akadémiai Kiadó, Bp.1968. 959. old.

MDK

Schaár Erzsébet

Hir filmbemutatóról

Fejérmegyei Hirlap 1968 febr.28.

MDK

Schaár Erzsébet

Kiállitási hir

Magyar Nemzet 1968 márc.19.

MIK

Schaár Erzsébet

Móra portréjáról

Délmagyarország 1968 márc.19.

Budapest, 19

Schaár Erzsébet MDK

Ülő nő, repr.

Műcsarnok 1965. X. Magy. Képzőm. Kiáll.

Schaár Erzsébet, nobrán

MDK

Tudósok c. szobor kompozícióját szept.-1-én leplezték le Tihanyban, az MTA kutatóintézete előtt.

—: Hír

8.

Népszabadság, Bp. 1970. szept. 2.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

1966 NOV 30.

Volksstimme

Bemerkenswerte Skulpturen aus Ungarn

1021

VON OSKAR WIESFLECKER

Das Collegium hungaricum (II, Hollandstraße 4) stellt von Zeit zu Zeit jeweils drei ungarische bildende Künstler zur Diskussion. Wir haben dadurch bereits einige interessante Bekanntschaften gemacht. In der Regel war die – qualitative – Reihenfolge: Graphik, Malerei, Plastik. Exzellente Graphiken, interessante Ölbilder, aber nicht gerade aufregende Skulpturen. Es schien, als kämen die – bis dato in Wien präsen-

bracht. Da und dort klingen Giacometti-Zitate an, aber das ist eher episodenhaft. Auch an Manzu wird man stellenweise – insbesondere bei den Reliefs – erinnert, ohne auch nur einen Augenblick die Eigenart der Künstlerin übersehen zu können. Die eindrucksvollste Arbeit heißt „Tote Soldaten", eine kleine Bronzeskulptur, die ich mir als aufwühlendes Kriegermahnmal sehr gut vorstellen könnte. Hier wäre ein Auftrag fällig!

Mit Gabor Gacs (1930 in Pestujhely) wird uns ein Graphiker vorgestellt, der alle Register der zeitgenössischen Technik und Formensprache beherrscht. Elegant, kultiviert, nie um Überraschungen und brillante Formulierungen verlegen, gehört er zur Gruppe jener zeitgenössischen ungarischen Künstler, die das technische Rüstzeug und die geistige Beweglichkeit haben, um im internationalen Wettstreit erfolgreich bestehen zu können.

Der Maler Ferenc Szalay wurde 1931 in Mosonmagyarovar geboren und wirkt wesentlich abgeklärter, als sein Taufschein vermuten läßt. Szalay liebt die Bauern, lebt unter ihnen, begeistert sich an ihren simplen Erzählungen und Fabeln. Viele der Bilder, die oft tafelweise aufgegliedert sind, wirken wie kleine Bauernaltäre und weisen starke folkloristische Elemente auf. Die zwei einprägsamsten Arbeiten sind die alle-
ische Darstellung „Sommer" und die
ige „Kantate", ein altarähn-
ch einem ungarischen

So sieht „Aftonblade

Haltung der schwedischen Regierung nicht klug sei, wurden von Ministerpräsident Erlander zurückgewiesen, der sich auf die Seite Palmes stellte.

Während des Herbstes 1965 wuchs die Protestbewegung gegen die amerikanische Aggression in Vietnam noch mehr an. Am 10. September wurde ein „Teach-in" über Vietnam an der Universität von Lund organisiert. Alle linksstehenden Studentengruppen beteiligten sich. Sozialdemokraten, Kommunisten und Syndikalisten. Man erwartete 500 bis 600 Teilnehmer, doch es kamen 2000. Die Diskussion begann um 19 Uhr und dauerte bis 2.30 Uhr. Nach Mitternacht verließ der eingeladene Vertreter der amerikanischen Bo-schaft unter Protest die Aula Universität.

Matthis, Hallström und ih- begannen, sich „FNL-Gru- nen. Die „FNL-Gruppe" Organisation. Es ga- karten, es gab wählte Führu- aktiv. Man monstrat- Botsch- br-

Fragen an
Dichter Ax

Schaár Erzsébet

oly műveket mutatott be, melyek méltók arra, hogy bármely magyar művészeti gyűjteményben kiállításra kerüljenek.

Németh Lajos: „Hungarian Art 1945-1969". The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1970. 37. sz. 198.

Schaár Erzsébet

A tanulmány során közölt színes reprodukció, egész táblán:

„Átlátszó tér IV", színes üveg és bronz, 45 x 50 cm, 1969

Patkó Imre: Three Exhibitions. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1970

40 sz.

184-185.

Schaár Erzsébet

Műcsarnoki szobraiban az érzelmek terét igyekezett láthatóná tenni. Művészete a modern irodalom nagy filmművészet mondaninalóikor közell áll. A művész a téralakítást és az emlékmű-jelleget egyesíti szobraiban.

D.G.: A tér pszichológiája; Műgyűjtő, 1970. 3. sz. 24. l.

Schaár Erzsébet

Kis méretű bronz alkotásán két női alak áll szemben egymással, elválasztva egy fallal; a „mi" címe: A fal előtt és mögött."; egy másik alkotása, egy fahasáb, címe: Figyelmeztetés."

Passuth Imre: Three Exhibitions. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1970. 40 sz. 183 l.

Schaár Erzsébet

festőművész

Kiállítását Kovács Béla

rendezte.

Horváth Béla: Schaár Erzsébet kiállitása a Műcsarnokban.
MŰVÉSZET, 1970.szeptember - 27.lap

Schaár Erzsébet MDK

Kisbronz 1941 ólom

Kislány 1943 bronz

Söprögető 1947 ólom

Mücsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

Torzó, 1926 galvano

Női torzó 1931, gipsz

Pihenő 1948 ólom

Mücsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet

MDK

G.L-né 1956 terrakotta

N. Julia 1957

R.E. 1958-59, álom

Mücsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

MDK.

Schaár Erzsébet

Kiállitási kritika

Müvészet 1966 dec. p.47.

Schaár Erzsébet, szobrán MDK

Bartók Béla és Lint Ferenc
mármyportréja a Zeneművészeti
Szakiskola épületébe került.

— : Új szobrok Budapesten 1.

ESTI HIRLAP, bp. 1966. máj. 3.

MDK.

Schaár Erzsébet

Fal előtt, fal mögött

Művészet 1966 dec. p. 48.

Schaár Erzsébet

"Müterem" cimmel a lap bemutatja a müvészt, s ezenkivül hat felvételen mütermének egy-egy részletét, Radnóti, Liszt Ferenc, Bartók Béla szobraival.
Repr.-ók
A beszámoló megemliti még: Tolnay Klári, Károlyi Mihály, Psota Irén, Móra Ferenc, Gábor Andor és Petőfi Sándor szobrait.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1969. szept. 6.
XIII. évf. 36. sz. 16-17. lap

Schaár Erzsébet

*** Schaár Erzsébet nyerte meg a Brunswick Teréz szoborpályázatát.** A *Brunswick* Teréz szoborpályázat birálóbizottsága, amelyben többi között *Czeke* Marianne, *Hoffmann* Edit, *Magyary* Zoltán, *Magyary* Zoltánné, *Petrovics* Elek, *Spurné Bárdos-Féltoronyi* Magda, *Pátzay* Pál és *Schuler* Dezső foglalt helyet, a pályázatra beérkezett tizenegy mü közül *Schaár* Erzsébet *Szeretet* jeligével beküldött szobortervezetét fogadta el. A birálóbizotság azt találná a legjobbnak, ha a nőiességet és meleg anyagi ragaszkodást kifejező szobrot a *Brunswick* Teréz által alapitott Budavári Nőegylet házán állitaná fel.

Magyarság 1937 IX-18

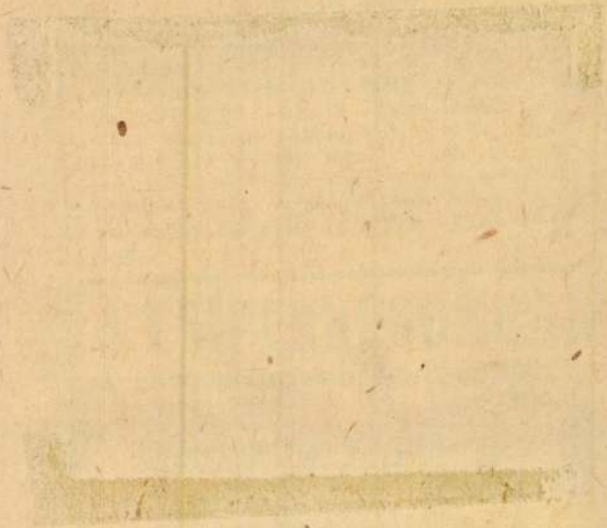

MDK

Schaár Erzsébet, szobrász

Elkészített Csók István domtornü-
portréját bronzból.

— : Új szobrok 3

ESTI HIRLAP, Bp. 1968. jún. 7

Schaár Erzsébet

Lányka/ej, terr. 25 cm.

Pécs (Janus Pannonius Museum) Modern magyar régiség. Forgács Hann Erzsébet emlékgyűjtemény. Ismertető, írta: Romváry Ferenc. Pécs 1964. (A múzeum füzetei 6.)

15

Schaár Erzsébet (1912-)

kiállitott müve:

Gyermekfej. Bronz, 26,5 cm. MNG.
Ltsz.: 56.556-N

Magyar szobrászat 1920-1945. Kiállitás, Székesfehérvár. Kat. bev.: Kovács Péter, K. Kovalovszky Márta. Székesfehérvár, 1966. 34 l., 7 t. / A huszadik század magyar müvészete./

18. l.

Schacár Erzsébet (1912-)

nőszám. Művészete 1945 után bontakozott ki.

Magyar szobrászat 1920-1945. Kiállítás, Székesfehérvár. Szt. bev.: Kovács Péter, K. Kovalovszky Márta. Székesfehérvár, 1966. 34 l., 7 t. / A huszadik század magyar művészete./

S. l.

MDK

Schaár Erzsébet, nobrán

Szerepel.

– : Szabadtéri nobor kiállítás
Budafokon 9

Népszabadság, Bp. 1968 aug. 23.

Szaár Erzsébet

Postrétkal

nekepel a X. nagy. kép. mův.

Liánítosson

Kösnek Éva: A X. nagy. kép. mův.

Liáll.

Tiszatáj 1965 XII. n. 925 old.

MDK

Schaár Erzsébet

Élet és irodalom 1968 ápr.2o.

Kiállitási kritika

MDK

Schaár Erzsébet

Kiállitási kritika

Magyar Nemzet 1968 ápr.21.

MDK

Schaár Erzsébet

Kiállitási kritika

Élet és irodalom 1968 ápr.2o.

MDK

Schaár Erzsébet

Bartók portré reprója

Magyar Hirek 1968 ápr.6

Schaár Erzsébet

Tolnai Klári portréját meg-
vette az állam.

Dulka Mária: Szobrok, Kisplasztikák az állami vásárlási Kiállításon.

Magyar Nemzet, 1967. VII. 20. 4. o.

Schaár Erzsébet, szobrászm. MDK

A szobrászi anyag feltünően érdektelen, de ki kell emelnünk Sch.E. vonzó tehetségét. Bár érzéssel tellitett, nagy formák felé kivánkozó romantikája bizonytalan szertelenség veszélyét rejti.

Rabinovszky Mária: "Tavaszi Szalon" a Nemz.Szal.-ban./II. Tav. Szal.-ja a Szinyei Társ. -nak./

Képzőművészeti Figyelő. 6ol.l.

V. Schaar Erzsébet

Nobrán

Budapest, Beniczky

sz. 18.

(Vilt Teborné)

MKSz 1947

MARS 1953

Schaar Erzsébet

szobrász
a Városligeti Mű-
vészsétányon Déry-
né szobra 1953.

Szabad Művészet
1953. 2. n. borítók

Bibliotheek Wageningen

M.D.Ly

Schaár Erzsébet
szobrán

Szikes dombormű (fa)
(reprod)

Élet és Irodalom, 1964. okt 17 - 2 kep.

Schaar Erzsébet szobrász M.D.K.

Radnóti Miklós mellszobra. repr.

[illegible] 1. 9.1.

Schaár Erzsébet

Szobrai a szegedi Orsz. Tárhatóu.

említve.

Népszava, 1964 aug 2. 7. lap.

Fénykép

Magyar Foto: BT 3409/7 Hegedűsné

Schaar Erzsébet: Dériné

Pályanni a „Művészsétány szoborpályázat"-ra

1953. IV. 9.

Neg. van

MDK

V.Schaár Erzsébet

Leányfej bronz 50 cm

VI.Magyar Képzőművészeti Kiállitás.Műcsarnok.
1955.Kat. 46.1.

Schaár Erzsébet, szobrász MDk

Nyilatkozata a kitüntetés alkalmából

–: Négy kitüntetett monológja

A szobrász 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1962. ápr. 3.

Schaár Erzsébet, festőművész MDk

A Munkácsy Mihály-díj I. fokozatát kapta.

– : Ma adják át a művészeti díjakat 2.

ESTI HIRLAP, 1962. okt. 3.

Schaár Erzsébet, szobrász 7Dh

Látogatás a művésznő budafoki műtermében. Mesefigurák, portrék, rengeteg kis és nagy szobor, köztük Gábor Andor szobra Kaposvár részére, a tavaszi tárlaton már bemutatott Tolnai Klári-szobor és a kertben Dézyné csodálatos szobra.

Hubay Miklós: Dézyné hold- és fáklyafényben 6-7. l.

NÉPSZABADSÁG, bp. 1963. aug. 8.

M.D.K.

Schaár Erzsébet
szobrai

Néhány műve a Nemzeti Galériában
van.

Bertalan Vilmos: A Magyar Nemzeti Galéria új szerzeményei

Művészet, 1962. augusztus – 44 lap

Schaár Erzsébet munkácsy díjas szobrát

megmintázta a szegedi egyetem megbízásából Radnóti Miklós bronzportréjál a szegedi egyetem aulajában állították fel.

Ország-Világ 1962, 14. sz. 21. l.

Schaár Erzsébet
szobrai

M.D.I.

Nő alakját a szabadtéren
állították ki.

D. Fehér Ilona: A Műcsarnok szabadtéri szobrai állítása
Művészet, 1962. július – 14 lap

Schaár Erzsébet

szobrász

M.D.K.

Részt vett a kiállításon.

– kisplasztikája (repro)

Földes: Jegyzetek a IX. ről

Vök Lapja, 1962. ~~június~~ május 12 – 8 lap

MDK

Schaár Erzsébet, szobrász.

Lányfej. Gipsz.
Lány-buste. "

Műcsarnok.-Tavaszi Tárlat. 1957. Kat. 19.1.

Schaar Evrsibet nolrén

l. Vilt Tibomé

Schaar Erzsébet

nebrán

lásd Vilt Tiborné

Sch. E.

Schaar Erzsébet, szobrász. MDk

Vilt Tibor szobrászművész felesége.

Dérynéről készített, életnagyságon felüli méretű szobra a miskolci színház parkjába kerül. A szegedi egyetem. részére Radnóti Miklós mellszobrát készíti. Elkezdte egy kútszobor elkészítését. Ez Kecskeméten a fő=térre kerül.

(b. e.): Gyermekkórus-dombormű, Radnóti szobor

2. l.

ESTI HIRLAP, Bp. 1960. Okt. 19.

Schaár Erzsébet

Földön (1964), Halott Matanák (1965)
Fotelben ülő (1965), Vedres István
(portré 1965), Szobasarok (1966), Bartók
Béla (portré 1966) s számos térplasztika.

Ki kicsoda? Életrajzi lexikon. /Fonó
Györgyné, Kis Tamás/ Bpest, 1969
1-617 l 484 l.

2

Schaár Erzsébet

Kisplasztikákat, portrékat, kisméretű dombormüveket és figurális szobrokat alkot. Munkácsy díjas (1962). Férje Vilt Tibor szobrászművész.

Ki kicsoda? Életrajzi lexikon. /Fonó Györgyné, Kis Tamás/ Bpest, 1969

1-6171.

4831

Schadr Erzsébet

Főbb művei: Bánki Donát (portré 1956) Radnóti Miklós (portré 1962), Illő nő (Tipapalkonya), Déryné (Miskolc), Turóczi-Trostler József síremléke (1964).

Ki kicsoda? Életrajzi lexikon / Fonó Györgyné, Kis Tamás / Budapest, 1969

1–617 l

484 p.

Schadr Erzsébet

(1908) - szobrászművésznő. A budapesti Képző- művészeti Főiskolán Kisfaludi Strobl Zsigmond növendéke. 1926 - kiállító művésznő. 1966 legutóbbi nyilvános kiállítása.

Ki kicsoda? Életrajzi lexikon / Fónagy Györgyné, Kis Tamás) Budapest, 1969 1-617 l. 483 p

Schaár Erzsébet

szobrász

„Tolnay Kiári" (repro)

D. Fehér Ilmesa: Jubileumi beszámoló helyett

Műrészet, 1970. április – 22 kap.

Schaár Erzsébet

nobrán

A bienniale első díjat kapta.
Bemutatta a tarlaton „Bolt-
ivek", „A tír csapdái" az „Ab-
lak" c. művét

Horács Gyula: Az országos kisplasztikai bienniale
Művészet, 1970. felszúr - 36 kap.

M.D.K.

Viltné Schaár Erzsébet.

Szobrászmüvész Dérinéről készit szobrot.

Napló.

Magyar Nemzet.1961. aug.13. 9.old.

Viltné | Schaar Erzsébet, szobrász, XX. k.

Nouvelle Revue de Hongrie

1935. XXVIII. année, LIII. tome,
539–544. l.

Nagy Zoltán: Fiatal magyar szobrászok.

Schaar Erzsébet, szobrász, XX. sz.

(Viltné)

Nouvelle Revue de Hongrie

1935. XXVIII. année, LIII. tome,
539 – 544. l.

Nagy Zoltán: Fiatal magyar szobrászok.

Vilt Tiborne

Schaar Erzsébet
Hobrász

Laid

Ki-Kicsoda?

896. l.

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

JANUÁR

31 nap — 3. hét

12 Vasárnap	
13 Hétfő	
14 Kedd	
15 Szerda	
16 Csütörtök	
17 Péntek	
18 Szombat	

január hó 15-én 1000 P

pra fizessen Ön ezen első

Géza úrnak, vagy rendelet é re

ezer pengőt

egye számolásba tudósitás

Vermes Gábor.

Schaár Erzsébet

* **Schaár Erzsébet nyerte meg a Brunswick Teréz szoborpályázatát.** A *Brunswick* Teréz szoborpályázat birálóbizottsága, amelyben többi között *Czeke* Marianne, *Hoffmann* Edit, *Magyary* Zoltán, *Magyary* Zoltánné, *Petrovics* Elek, *Spurné Bárdos-Féltoronyi* Magda, *Pátzay* Pál és *Schuler* Dezső foglalt helyet, a pályázatra beérkezett tizenegy mü közül *Schaár* Erzsébet *Szeretet* jeligével beküldött szobortervezetét fogadta el. A birálóbizotság azt találná a legjobbnak, ha a nőiességet és meleg anyagi ragaszkodást kifejező szobrot a *Brunswick* Teréz által alapitott Budavári Nőegylet házán állitaná fel.

Magyarság

1937. sept. 19.

Schaár Erzsébet

Szobrász

Új anyagok felhasználásával Schaár Erzsébet kisplasztikái az utolbi két évben monumentálissá nőttek.

Bajkay Éva: Schaár Erzsébet

MŰVÉSZET, 1970.szeptember - 26.lap

Schaár Erzsébet

neve említve

„Folytatható-e Derkovits útja?"

Magyar Nemzet 1970 április 15. old.

Schaár Erzsébet

Lenin - szobrával fotója

a 10. oldalon

Magyar Nemzet 1970 április 19

Schaár Erzsébet szobrászművész

kiállítása szombaton délben

nyílik meg a Műcsarnokban

– Napló –

Magyar Nemzet 1970 május 14

4. old.

Schaár Erzsébet

Ady emlékére készült emléktábláját a nízzai magyar napok alkalmával helyezik el a St. Georges Szálló falán.

Magyar Nemzet 1970 május 31
12. old.

– Napló –

Schaár Erzsébet 3

„Emlék"

„Kinn és benn"

„Tudósok" c. nyomai emlékoe

Magyar Hanyet 1970 május 22
4. old.

Schaár Erzsébet

2

„Lenin"

„Fal előtt és fal mögött"

„Szél nyitott ablak előtt" c.

szobrai emlitve

Magyar Nemzet 1970 május 22

4. old.

Schaár Erzsébet

1

cikk a 4. oldalon:

S.E. új vsobrai a Műcsarnokban

Magyar Nemzet 1970 szeptember 22
4. old.

Schaár Erzsébet

neve említve

„Vilt Tibor új vobrai a Műcsarnokban"

Magyar Manzet 1970 junius 27
4. old.

Schaár Erzsébet

művével szerepel a XI.

országos Képzőművészeti Kiállításon

a Műcsarnokban

Népszava 1968 április 14

7. old.

Schaár Erzsébet

A müvész kiállitása május 16.-án nyilik meg a Mücsarnokban,- jelenti a lap és bemutatja munka közben Petőfi szobrával együtt. Fényképfelvétel.

Film Szinház Muzsika, Bp. 197o. május 16. XIV. évf. 2o. sz. 2. lap

Schaár Erzsébet

Művek szerepel a Sculptura Hungarica" c. albumban

(Corvina): művészi kiadványok

Somogyi Könyvtár 1974 III. 7

Schaár Erzsébet

Kezepel a fehérvár. Csók István

Képtás tárlatán a Dunaujvárosi

Múzeum ban

N. N.: Képzőművészeti kiállítás a

múzeum ban

Dunaujvárosi Hirlap 1970 XI. 3

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

A Pécsi Modern Magyar Képtár, Forgács Hann Erzsébet Emlékgyűjteményének 1960-ban megnyílt, bővített kiállításán szereplő művek jegyzéke:
SCHAÁR ERZSÉBET: "Lánykafej". Terracotta szobor. Mag:25 cm. Ltsz:57.376. 187.old

SARKADINÉ, HÁRS ÉVA: A Modern Magyar Képtár, Forgács Hann Erzsébet Emlékgyűjtemény 181.old

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, 1961. Pécs, 1962

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

Egy Modern Magy. Képtár létrehozására a Múz. 200 magy. művésztől kért képeket.
Egy életnagyságú szobrot ajándékozott. 183. old

KOVACS PÉTER: Évi jelentés. Uj szerzemények. Képzőművészeti Gyüjtemény 183. old

ALBA REGIA. István Király Múzeum Évkönyve. VIII.-IX. 1967-68. Székesfehérvár

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

A Múzeum 1966-ban megvásárolta: "Fotelban ülő" c. bronzszobrát. 184.old

KOVÁCS PÉTER: Évi jelentés. Uj szerzemények. Képzőművészeti gyüjtemény 183.old

ALBA REGIA. István Király Múzeum Évkönyve. VIII.-IX. 1967-68. Székesfehérvár

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrasz

Az István Király Múzeumban, Székesfehérvárott kiállítása volt 1966-ban. Július 3-tól szeptember 4.ig. 189.old

KOVÁCS PÉTER: Évi jelentés. 1965-66. Időszaki kiállitások 188.old

ALBA REGIA. István Király Múzeum Évkönyve. VIII-IX. 1967-68. Székesfehérvár

---

Schaár Erzsébet

Az „újrealista" generáció tagja.

Ernyey Gyula: Magyar design; Ipari Művészet, 1969. III. 23. l.

Schaár Erzsébet

Egyik művének fotója (cím nélkül).

Műgyűjtő, 1970. 3. sz. 25. l.

Schadr Erzsébet

Született Budapesten 1908-ban. Tanulmányai: a Képző- és Iparművészeti Főiskolán. Tárlatai: Budapest 1960, 1966 stb. Munkássága olaj: 1962.

Sculptura Hungarica a mai magyar szobrászat, Budapest (e.n.) 1181.

Schaár Erzsébet, nobrák

- Ülő lány c. munkája a XI. Magyar Képzőművészeti Kiállításon

Ujvári Béla: A XI. Magyar Képzőműv. K.
Magyar Hírlap, 1968. V. 3. 15. l.

Schaár Erzsébet

/művészt

A neves magyar művészek között sorolja fel a/ Georges Boudaille a Les Lettres Francaises egyik januári számában közölt cikkében, mely a magyarországi és a romániai avantgarde festészetről és szobrászatról szól.
G. Boudaille öt évvel ezelőtt volt Budapesten és a közelmultban egy képzőművészeti szümpozionon vett részt nálunk.
ZS. M.: "Fiatal képzőművészeink francia szemmel" c. beszámolójában elmondja, hogy a francia kritikus régebbi művészbarátai mellett az ifjabb művésznemzedék tagjait is méltatja.

Élet és Irodalom, Bp. 1971. január 30.
XV. évf. 5. sz. 7. lap

Schaár Erzsébet

66. sz. „Fal előtt és fal mögött" (bronz, 30 cm) a művész tulajdona,

67. sz. „P. I. portréja" (alumínium, 50 cm,) a művész tulajdona.

Sculptura Hungarica a mai magyar szobrászat. Budapest 1191. És és lapszám nélkül

Schaár Erzsébet

Közölt reprodukció:

68. sz. „Három oblak" (bronz, 30 cm) a
műcsk tulajdona.

Sculptura Hungarica a mai magyar szob-
rászat, Budapest 1191., Év és lap-
szám nélkül

Schaár Erzsébet
Nobrás

Milyen hatott rá Marisol művészete.
A Műcsarnokban kiállított gipszmaszkjával a mindannyi unkvlelkében
fészkelő halálfélelmet rebbentette meg.

Kovács Gyula: Az uj müvésztelep lakói Szentendrén.
MÜVÉSZET, 1970.október - 23.lap

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor utca 17.
Telefon: 188—296, 188—307

1983 NOV 14.

MAGYAR NEMZET

állapodást ír alá.

— **A belgiumi magyar napok** első eseményeként Malinosban november 8-án került sor a helyi Nova áruház és a Hungexpo Vállalat közös rendezvényének ünnepélyes megnyitására, amelyet az áruház galériájában Domanovszki Endre, Kerényi Jenő, Schaár Erzsébet és Würtz Ádám műveiből álló kiállítás megnyitóval vezetett be. Van Mechelen, a flamand kulturális ügyek minisztere gratulált a szép kiállításhoz.

a szocialista kereskedelem hálózata nem kielégítő. Az új lakótelepek építésénél már előre figyelembe kell venni a magánkereskedelmet. A belterületen is segíthetné a magánkiskereskedelem a kisüzemi munkahelyek, kis mozik, büfék

Schaár Erzsébet

„Menyasszony" c. szobrát

A garden állítját fel

Magyar Nemzet 1970 február 21

– Napló –

4. old.

Schaár Erzsébet

Radnóti emléktábláját szombaton
avatják fel Budapesten a Radnóti Miklós
utca 45. szám ház homlokzatán

Magyar Nemzet 1969 november 30
3. old

Schaár Erzsébet

Szobrával szerepel a „Magyar Művészet 1945–1969" Ziallitáson

Magyar Nemzet 1969 október 12
12. old.

MDK

Schaár Erzsébet, szobrász

A megszűnt Múzeumi Magazin helyett megjelenő Múzsák c. új szemle ismertető cikket ír Schaár Erzsébet szobrairól.

Tüskés Tibor: Képzőművészeti Krónika 1115-1120.

JELENKOR, Pécs. 1970. december XIII/12.

Schaár Erzsébet, szobrász

MDK

Megemlítve.

Nagy Editkó: Kiss Nagy András mécvénete

1011 – 1014.

JELENKOR, Pécs. 1970. november

XIV/11.

Schaár Erzsébet

Nobrán

Az utolbi másfél ebben az
üveget és a plexit használta
fel művészetében. Ismeretlen
alkalmazza a tűzőrlapot is
alkotásainál

Bajkay Éva: Schaár Erzsébet

MÜVÉSZET, 1970.szeptember - 26.lap

Schaár Erzsébet

Tudósok c. sorozat a tihanyi biológiai Intató intézet parkjában állítják fel.

Magyar Nemzet 1970 február 21.

– Napló –

4. old.

Schaár Erzsébet

MDK

R.E. 1959 gipsz

H.I.férfiportré

Semmelweis 1959 gipsz

Műcsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

Schaar Erzsébet

szobrász

A „Lépcsőn álló", a „Köteledő" a „Parasztmenyasszony"-ra hényszerű magaviynak drámáját sűrítik.

Bajkay Éva: Schaár Erzsébet

MŰVÉSZET, 1970.szeptember - 26.lap

Schaar Ensebet

Hobrait

l.

Szabad Müvészet

1949. 8. l.

65. kép. *Vaszary János:*
Vaszary Kolozs hercegprímás.

:lezve lent jobbra: Szoldatits, Romae.
Beszédes Kálmán: Az esztergomi érseki képtár. Esztergom, II., 1875., 45. szám. — Maszlaghy: Az esztergomi érseki képtár. Új Magyar Sion, VII., 1876., 37. l. — Földváry István: Az esztergomi érseki képtár. Fővárosi Lapok, XIII., 1876., 760. l. — —ó: Az esztergomi hercegprímási képtár. Magyar Korona, III., 1879., 21. szám. — Z.: Az esztergomi érseki képtár leírása. Új Magyar Sion, XVI., 1885., 771. l. — Maszlaghy II., 206. szám. — Lepold—Homor 97. l. — Gerevich PA, 253. l. — Gerevich: L'arte antica ungherese. Roma, 1929., 24. l.

Szent Péter árulása
Vászon, olaj, 226×170 cm.
Jelezve lent balra: Szoldatits, inv. et pinx. Romae.
Az Ipolyi-gyűjteményből.
Lepold—Homor 97. l. — Gerevich: L'arte antica ungherese. Roma, 1929., 24. l. — Gerevich IPGY, 94. l. — Lepold—Lippay 56. l.

Szárnyasoltár
Ormában az Atyaisten, középkép: Madonna trónon, balszárny: Ker. Szt János, jobbszárny: Szt János ev., becsukva: Angyali üdvözlet.
Fa, olaj, középkép 62×50, szárnyak 12×22 cm.

H.D.K.

Schaár Erzsébet
szobrászművész

Munkácsy Mihály díjat nyert
1962-ben

—: Az 1962. évi irodalmi és művészeti díjak
Élet és Irodalom, 1962. április 7 – 2. l.

Schaár Erzsébet

Vilt Tiborné

szül

Varga Balázs:

Új magyar szobrászat.
Bp. 1948. 26.t.

Vázlatrajz

és fontos érdekét szem e
oly intézkedések megtéte
az igazolványos altiszte
leszerelés után a viszon
ben érvényesithessék.

E czélból a követ

1/.Mindazok az ál
vényczikk alapjan az iga
fentartva, a jelenlegi m
leszerelésig pályázat al
dók, ha az ily állások be
kekből halasztást nem sz

A

Müemlékek Országos

Schaar Erzsébet spoloradz

Pesti Hirlap. 1926. máj. 22. 9

Fröhlig Páros: Parasti Szalon

Szobor Hidat tartó munkás -

Schaár Erzsébet

Szabad Művészet, 1949. III. évf.

1. sz. 3-8. o. Rabinovszky Márius:

Közösségi művészet. (Bírálat - önbírálat)

Schaar Erzsébet arcképei

Pesti Hirlap. 1932. febr. 14. 13

Két képzőművésznő a Tamás Galériában

Schaár Erzsébet nővére.

Magyar Nemzet.
1946. VII. 7.; II. old. 748.
(: Jancsovics :)

Schaár Erzsi szobrász

Szabad Művészet, 1949. III. évf.
1. sz. 3-8. o. Rabinovszky Márton:
Közösségi művészet. (Bírálat - önbírálat)

Schar Erzsébet, szobrásznö.

Béke és Szabadság. 1953. 19. sz. máj. 6. 21. l.

Schaar Erzsébet szobrász

Közösségi művészet felé.

Szabad Nyp 1948 dec. 2i.-4.-

Schaár Erzsébet

Pierre Emmanuel véleményét Szabó György szubjektiv itéletnek tartja, mert mint megállapitja, a müvész nem a "nagyhatásu Giacometti "didergő" stilusának egyik követője! "Müveiben a társ nélküli létezés panaszaköré épül minden" A kritikus szerint a müvész munkáiból a magányosság fájdalmát, nyugtalanságát, szorongását érezni inkább, s figyelmeztetést, hogy„az ajtók ne nyiljanak a magányra, az ablakok meg a semmire." Világosan mutatnak erre "a kalodába zárt fejek és kezek" mögöttük.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. jan. 5.
XVIII. évf. 1. sz. 13. lap.

Schaár Erzsébet.
Ma este nyílik a Miskolci Galériában
Schaár Erzsébet szobrászművész kiállítása. Képünkön a kiállítás plakátja
Szakál Edit. munkája.

Észak-Magyarország 1974/14 4 old.

Schaár Erzsébet

szobrászművész kiállítása január 18.án nyílik meg a Miskolci Galériában. A művész legutóbbi alkotóidőszakának ~~a~~ termékeiből válogatott tárlat február 10. ig látogatható.

Észak-Magyarország 1974/11 7old.

Schaár Erzsébet. 1

A Miskolci Galériában január 18-án nyílik meg az 1974-es év első tárlata. Schaár Erzsébet szobrászművésznek mintegy harmúc munkája kerül majd a közönség elé. Schaár Erzsébet Miskolcon sem ismeretlen, és a képzőművészet iránt intenzivebben érdeklődőkön kívül is sokan ismerhetik a nevét. Ő készítette például az a Deryné szobrot, amely a színház kertjében áll.

(bm) Ilavonta egy kiállítás

Észak-Magyarország 1974/6 4 old.

Schaár Erzsébet. 2

Most azonban merőben más oldaláról ismerhetjük meg. Az a szabor Sizenségyére van Miskolcon, a művésznek egy jóval korábbi korszakából való. Most a különböző műanyagok, hungarocell és egyebek felhasználásával készült, gipsz, cement és legkülönbözőbb anyagokból alkotott plásztikái kerülnek majd a közönség elé, köztük több portré, egy Petőfi-fal, egyebek.

(bm) Ilavonta egy kiállítás

Észak-Magyarország 1974/6 4 old

Schaar Erzsébet.

A téli könyvvásáron jelent meg egy érdekes album Schaar Erzsébet munkásságáról, alighanem kapható lesz majd a kiállítás ideje alatt is. Érdemes lesz a művek megismerésével egyidejűleg ebbe az albumba is bele lapozni.

(bm) Havonta egy kiállítás.

Szabad Magyarország 1974/6 4 old.

Schaar Erzsébet. 9

Egyik bronzfal előtt mint ha Szindbád egyik nőalakja ósonna a kisvárosi utcán egy mázik kompozíció fémöntvény ablakán, a világot megismerni, befogadni akaró emberi szempár tekint ki. Lehet hogy a művész nem pontosan ezeket akarta műveivel kifejezni, bennem ezt a gondolatsort kültte a tárlat töprengő áttekintése.

Benedek Miklos: Schaar Erzsébet szobrai között.

Észak-Magyarország 1974/15 4 old.

Schaar Erzsébet. 10

Másban, alighanem más visszhangot kelt. Bizonyos, hogy a fogadtatás nem lesz egységes. Sőt, akad majd éles visszautasítás is. Közeledni e tárlathoz, azonban csak a megértem vagy részben értem és elfogadni akarás, a jó értelmű vitázás, szándékával célszerű.

Benedek Miklós: Schaar Erzsébet szobrai között

Eszak-Magyarország 1974/15 4 old.

Schaár Erzsébet. 6

A tárlaton huszonál több műve látható, köztük egy több alakos, nagy méretű kompozíció. Ez hungarocellből és gipszből készült, valójában modell, a kész mű köből fanagva az egy kori sachsenhausenni náci koncentrációs tábor emlékmüzeumának magyar termében található, s a téglahasábokká nyomorított testű, szinteleu pisztkos emberalakok, vagy inkább síremlékek, akiknek csak fejük és kezük emlékeztet emberre, egy szörnyű kor döbbenetes mementói.

Benedek Miklós: Schaár Erzsébet szobrai között

Észak-Magyarország 1974/15 4 old

Schaár Erzsébet 7

Ez az egyik leginkább szembetünő, nagyobb méretü alkotás a tárlatou. A mátik egy Szabó Lőrinc emlékmü terve! Az egyeb darabok nagyon változatosak. Néhány hungarocellbol készült munka mellett több réz, bronz, önlöttvas és egy plasztik anyagu mü látható

Benedek Miklós: Schaar Erzsébet szobrai között

Észak-Magyarország 1974/15 4 old.

Schaár Erzsébet

Sok fabrészlet ajtókkal, ablakokkal, szobabelső-tükrökkel, ajtókkal, néha szinte csak két dimenzióban, illetve domborműszerűen, csaknem egy síkba szorítva. Az ajtók, ablakok nyitottsága, vagy zártsága a mögöttük levő, vagy oda képzelendő emberalakoknak a közösséggel való kapcsolatát, vagy az attól történő elzárkozás gondolatát, az e gondolat tépelődő, körülta-pogatását sejteti, hiszen az ajtó és ablak kapcsolatot is teremthet, és el is zárhat valamitől és mindentől.

Benedek Miklós: Schaár Erzsébet szobrai között

Észak-Magyarország 1974/15 4 old.

Schaár Erzsébet. 5

Hagyományos, köznapi értelemben vett szobor alig akad, az is nagyobb kompozíció részeként (pl. Szabó Lőrinc portréja, vagy egy paripa alakja.) Mégsem egyszerűen térplasztikák ezek az alkotások, nem nonfigurativ művek. Gondolatokat, töprengést szugalmaznak akkor is, ha történetesen csak egy házfal sok ajtóval és ablakkal áttört lapját látattják.

Benedek Miklós: Schaár Erzsébet szobrai között

Észak-Magyarország 1974/15 4 old.

Schaár Erzsébet 4

Alighanem sok látogató hökken majd meg az első pillanatokban, a hungarocell, gipsz, másfajta műanyag és nem utolsósorban, a különböző szinű és anyagú, nemkülönben különféle technologiákkal megmunkált fém kisplasztikák, kompoziciók láttán.

Benedek Miklós: Schaár Erzsébet szobrai között.

Észak-Magyarország 1974/15 4 old.

Schaár Erzsébet. 3

Akik e nagyon régi szoborból következtetnek a tárlat anyagára, nagyot valódnak. A Déryné és a most látható, zömmel rövid évtizeddel ezelőtt született munkák között nemcsak években kifejezhető hosszú időbeli távolság van, hanem valami láthatatlan határkő, válaszlóvonal-is, amely a művész egy régi korszakát lezárta, és megnyitotta egy újabbat, egy másfajtát, a régebbitől nagyon messze esőt, elütőt.

Benedek Miklós: Schaár Erzsébet szobrai között.

Észak-Magyarország 1974/15 4 old.

Schaár Erzsébet 2

Minkácsy-díjas szobrászművész minkái olyanok, hogy meg-megállítanak a terembeu, visszahúznak magik elé. Schaár Erzsébet szobrászművészt sokan ismerik Miskolcon is egy korábbi portréfilmből, mások meg a miskolci Déryné-szobor alkotojaként emlékeznek rá.

Benedek-Miklós: Schaár Erzsébet szobrai között.

Észak-Magyarország 1974/15 4old.

Schaár Erzsébet 1.

A Miskolci Galéria 1974-es évének első kiállítása meglepetéssel szolgál. Olyan képzőművészeti érdekességet, sajátosan egyeni nyelvű alkotásokat kínál, amelyekkel lehet egyet nem érteni, amelyeket lehet vitatni, elutasítani, vagy elfogadni, csak egyet nem lehet; úgy távozni a tárlatról, hogy hosszú ideig ne feszítsen, ne foglalkoztasson, az ott kapott élmény ne késztessen továbbgondolkodásra, vitára, vagy éppen tagadásra.

Benedek Miklós: Schaár Erzsébet szobrai közötti.

Észak-Magyarország 1974/15 4 old.

Schaál Erzsébet

szobárszmüvész kiállitása I.9én nyilt meg Miskolcon.A tárlaton bronz és üvegkombinációs alkotásai láthatók.

Magyar Hirlap 1974/17/8

Schaár Erzsébet
szobrászművészt mutatja be a Corvin
Kiadó gondozásában megjelent kétnyelvű
képes album, amelyben a művész munkás-
ságát Beke László tanulmánya méltatja,
az előszót pedig Pierre Emmanuel, a Francia
Akadémia tagja vita. A kötet természetesen
gazdag fényképanyag teszi teljessé.

Északi-Magyarország 1973/284 Fold.

Schaar Erzsébet

alkotását helyezték el a Radnóti utca falán
/XIII.ker./

Magyar Hirlap 1969/322/9

Schaar Erzsébet
öt alkotásával részt vesz a Műcsarnok akt 16-iki kiállításán.

Gy.-ain. Képzőművészeti kiállításon.

Magyar Hírlap 1971/260 III. old.

Schaár Erzsébet
is képviseli hazánkat a Műcsarnok-
ban október-16-án megnyíló I nemzet-
közi kisplasztikai biennálén.

Nemzetközi kisplasztikai seregszemle.

Magyar Hirlap 1971/278 Gold.

Schaár Erzsébet

A mai müvészek között emliti meg a müvész nevét Vadas József: "Hány szobor van Budapesten?" c. beszámolójában, s megjegyzi, hogy "jobbára csak portré-megbizásokat kap" a müvész.
A cikk felsorolja a legjelesebb müvészeket, azokat, akik müveikkel szerepelnek közterein-ken és azokat is akiknek nincs egy alkotása sem fővárosunk területén. Ezzel kapcsolatban ir a Corvina kiadásában megjelent -"A százéves Budapest szobraiból" c.- jubileumi albumról.

Élet és Irodalom, Bp. 1973. juli. 14.
XVII. évf. 28. sz. 13. lap.

Schaár Erzsébet

SZOBRÁSZ

Két évvel ezelőtt gondoltam az üvegre, annak kapcsán, hogy a bronz – gondolkodni kisplasztikában lehet ugye, már az anyagi megkötöttsége miatt is – téri megoldásainál az a nehézségem állt elő, befelé mentem a térbe, fedték egymást a felületek. Arra gondoltam, hogy átlátszó felületekkel kellene dolgoznom, hogy

menni. Nem feltétlenül épületet, mert amiben állnak esetleg szobrok mozdulatlanul, de élők között, tehát ha kívülről nézem, és ezért szeretek üveget csinálni, a néző nem mindig tudja, hogy most a szobrot vagy az élőt látja.

II. Debreceni Országos
Nyári Tárlat

Hajdú Bihari Napló 1970
VII. 26

Schaár Erzsébet

A mult kiséptetszerü alakjai és a helyzetek, a mult sokszorosodó árnyai fizikai formát öltenek a müvésznő reliefszerüen alkotott álló alakok sorozatában.

Körner Éva: In search of a Synthesis.

The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1967. 25. n. 45 l.

Schaár Erzsébet

Az anyag és forma a fenomenok kettős értelmezésével mutatkozik meg. Oma müveknél, amelyeket a Székesfehérvárott rendezett tárlaton láthattunk.

Körner Éva: In search of a Synthesis. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1967. 25. sz. 451.

Schaár Erzsébet

A művésznő könnyed pillanatai azokon az alkotásokon észlelhetők, melyek líraian gyengédek, mint groteszk vidám metaphorák az emlek és a természet hasonlátosságával jutnak kifejezésre.

Körner Éva: In search of a Synthesis. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1907. 25. sz. 45 l.

Schaár Erzsébet

Belső vivódását fémfalak avagy fém-berendezési tárgyak között összegyült fém-alakokkal ábrázoltatja, melyek elvésznek a fém és tér exponáltságában.

Körner Éva: In search of a Synthesis. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1967. 25. sz. 45 l.

Schaár Erzsébet

Számára legfontosabb, megtalálni a viszonyok kielégítő plasztikai kifejezését, ami az ember matérialista környezete, mozgás és tér között fennáll.

Körner Éva: In search of a Synthesis.

The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1967. 25. p. 45 l.

Schaár Erzsébet

Azonban e tárlaton sem mutatja be teljes oeuvrét; megint csak a legutóbb alkotott műveit, a 2-3 év előttieket. Ezeknél is csak néhánynál nyilvánul meg a-ma probléma, amely őt foglalkoztatja.

Körner Éva: In search of a Synthesis. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1967. 25. sz. 45 l.

Schaár Erzsébet

A bemutatott művek azonban nem tették láthatóvá igyekezetét; 1966-ban, Székesfehérvárott rendezett riállitáson terjedelmesebb alkotásokkal szerepelt.

Körner Éva: In search of a Synthesis. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1967. 25. sz. 45 l.

Schaár Erzsébet

Először 1932-ben mutatkozott be műveivel a budapesti Tamás Galéria falain; 1960 pedig a Műcsarnokban. Ez alkalommal egyaránt korábbi, kisebb alkotásaival szerepelt.

Körner Éva: In search of a Synthesis.
The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1967. 25k. 45l

Schaár Erzsébet

Erajongás abból a tényből faradt, hogy a gótika természetes eszközökkel fejezi ki a művészet transcendentális igazságát. Nem véletlenül lett portréista.

Körner Éva: In search of a Synthesis. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1967. 25. sz. 45 l.

Schaár Erzsébet

Elkápráztatta őt a körülötte zajló események és tárgyak forgása; vonzotta őt amellett a naturalizmus. A gótika iránti rajongása is nyilvánvalóvá lett.

Körner Éva: In search of a Synthesis. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1967. 25. sz. 45 l.

Schaár Erzsébet

Már korán kezdődött meg küzdelme az anyaggal – az élet szubszteneciájának a formálása – a művészetnek a valósághoz való viszonyának meghatározása

Körner Éva: In search of a Synthesis.
The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1967. 25. n. 45 l.

Schaár Erzsébet

A Főiskolán azonban csupán egy évet hallgatott, Párizsban utazott, hol a görög, gótika és a modernek közölt Despiau szobrászat hatása alá került.

Körner Éva: In search of a Synthesis.
The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1967. 25. sz. 44 l.

Schacir Erzsébet
nográs

1972. októberében, Koppenhágában, egy képzőművészeti kiállításon részt vett a művész.

-.- Magyar művészek külföldön.

MŰVÉSZET, 1972.október-november - 75.oldal

Schaár Erzsébet

neve emlitve

Kritika 1971 november-december

45. old

Schaár Erzsébet

neve emlétve

Kritika 1972 február
6. old.

Schaar Erzsébet

szobrász

Goldmann György emlektáblája

(repro)

Tibely Gábor: Goldmann György emléke.

Művészet, 1972. augusztus – 15 oldal.

Schaár Erzsébet

szobrász

Schaár Erzsébet Goldmann György emléktábláján bemutatja Goldmann György rokonszenves emberi arcukatát, tudajdonságát.

Tibely Gábor: Goldmann György emléke, Művészet, 1972. augusztus - 15 oldal.

Schacht Erzsébet
szobrász

„Henszlmann Imre" Dombornyi. 1972.
(repro)

A belső címlapon.
Művészet, 1972. október - november.

Schacir Erzsébet

„Hugonnay Vilma" bürstje emlitve

Kritika 1971 november-december

45. old.

Schaár Erzsébet

„Hugonnay Vilma" c. rozbránek

fotója a lépmellékletben

Kritika 1971 november-december

Schaár Erzsébet

Máré vári nyobrátnak felállítását egyéves nyintematikus aktatologatás hátráltatja.

Kritika 1971 november-december

45. old.

Schaár Erzsébet

„Ablakson" a műve
szerepel az „Új művek" kiállításon
a Műcsarnokban

Kutila 1971 május
30 old.

Schadr Erzsébet

„Halott katonák" c. művének
fotója a képmellékletben szerepel

Kritika 1971 október

Schaár Erzsébet

„Fal előtt, fal mögött" c.
szoborcsoportja emlétve, szerepel az
„Új művek" kiállításon a Műcsarnok-
ban

Kritika 1971 május
30. old.

Schaar Erzsébet

művészete a pszichorealizmusnak

és a pop-art szcenikus törekvéseinek

a találkozása

Kritika 1971 október

21. old.

Schaár Erzsébet

fotós

Schaár Erzsébet fehérvári kiállítása szinte egyetlen kompozíció, s abban helyezhednek el, mindenegyaránt vízszeletként, a szobrok.

Tóth ás Áron: Schaár Erzsébet műhelyében.
Tükör, 1974. aug. 20 - 12 lap

Schaár Erzsébet
szobrász

Schaár Erzsébetnek Székesfehérvárott
a múzeumban volt kiállítása.

Obrás Áron: Schaár Erzsébet műhelyében.
[illegible]at, 1974. aug. 20 - 12. lap.

Schaár Erzsébet

szobán

„Erkélyen"
„Kerustok Károly" } repro
„Szabó Lőrinc"

Tobiás Lőrin: Schaár Erzsébet műhelyében.

Tükör, 1974. aug. 20. – 12 lap.

Schaár Erzsébet

szobrász

15 éves korában kezdett Schaár Erzsébet a szobrászattal foglalkozni. Majd a művészeti gimnáziumba, onnan a Főiskolára ment.

Tobiás Áron: Schaár Erzsébet műhelyében.
~~Művészet~~ Tűhőt, 1974. aug. 20 - 12 lap.

Schaár Erzsébet

Játék két székkel I. bronz 9cm
— 4 — — 4 — II. bronz 10cm
— 4 — — 1 — III. — 4 — 12cm

Schaár Erzsébet kiállítása
Bpest Művészek 1970

Schaár Erzsébet

Szobrán kívüli Bartók és Károlyi portréja

Németh Lajos: Gondolatok a X. Magy. Képzőm-i Kiállításról

Kritika 1965 11 sz. 48. l.

Sokrát Szerelmet

Sokrát a Szerelmet Budák és Károlyi
pontokra.

Nemzeti Lapok: Gyarmatokat a K. Magyar
Kapcsolni Kiállításról

Kritika 1965 14 sz. 48.l.

Schaár Erzsébet, szobrász MDG

Szerepel a táblaton.

–: A XX. sz. magyar képzőművészetének nagy kiállítása Londonban 7

Népszabadság: Bp., 1967 máj. 5.

Schaár Erzsébet szobrász M.D.K.

Portrék: Bartók, Benedek Marcel, Psota, Károlyi Mihály, Major Máté,

Major Máté: Schaár Erzsébet kiállitása Fehérvárott

Magyar Építőművészet 1966/5. 54-56.l.

Magyar Építőművészet 1966/5.

Schaár Erzsébet szobrász M.D.K.

Vilt Tibor szobrász felesége

1960-ig csak egy önálló kiállitása volt.

- Fiucsport ,/galvanoplsztika/ repr.
- Fotelban / gipsz/ repr.
- Fiu és lány / bronz/ repr.
- Halott katonák / bronz/ repr.
- Koré / bronz/ repr.

Magyar Építőművészet 1966/5. 54- 56.l. · /.

Schaár Erzsébet MDK

Férfiarc, bronz

Mücsarnok 1958 Magy. Képzőművésznők Kiáll.

MDK.

Shhaár Erzsébet

Bécsi kiállitásáról kritika

Magyar Nemz t 1967 febr.23.

Schaár Erzsébet, nobrász

A belgiumi Middelheimben kiállítanak műveiből.

–: Magyar nobrászok nemzetközi kiállításon 7

NÉPSZABADSÁG Bp. 1957 máj. 16.

Schaár Erzsébet, szobrász M.D.K.

(1808-)

kiváló kis plasztikáiról
lesz említést:

Antal Kampis: Kunst in Ungarn,
Bp. 1966. Corvina 371. old.

Schaár Erzsébet MDK

Lányfej, gipsz

Lány-buste, gipsz

Mücsarnok 1957. Tavaszi tárlat

M.D.K.

Schaár Erzsébet, orvosi

a X. Magyar Képzőművészeti kiállításon portré-rajzaival szerepelt, melyek absztrakt megmintázásukkal és lélektani tartalmukkal messze kiemelkedtek az átlagon felül.

Perneczky: Ein Jahr im Spiegel der Ausstellungen, Studien, Bd.I. 1966. Hrsg. Zoltán Halász 211. old.

Schaar

szobrász

Szinyei Társaság tavaszi tárlata - Nemzeti Szalónban - szoborral szerepel.

Magyar Hirlap
1933.III.19.

Schaár Erzsébet

Bartók modorával repr.

Kritika 1965. nov.

Schaár Erzsébet

Női fej, br.

Képzőművészetünk a felszabadulás után. MNG

1960. 40 l.

Schaár Erzsébet
grafikán

M.D.K

Tolnay Klárról mintázott
portréját mutatta be.

Bauer Sándor: Grafikák a IX. képzőművészeti kiállításon
Élet és Irodalom, 1962. június 9 – 11 lap

Schaár Erzsébet MDK

Fiatal leány, gipsz

Műcsarnok 1936. máj-jun. Jub. kiáll.

MDK

V.Schaar Erzsébet,

406. Portrait. Bronz.

407. Portrait. "

Föv. Kpt.-MKSzSz.-II.Szabad Nemz.Kiáll.1947.márc.16.-
ápr.6. Kat.2o.1.

KDK

V.Schaár Erzsébet.szobrász.

Zrinyi Ilona. Gipsz.

Dérynő. "

Műcs.-IV.M.Képzm.Kiáll.1954.jan.-febr.Kat.22.l.

Schaár Erzsébet, szobrász MDG

A Miskolci Dérynné Színházra kerül Schaár Erzsébet Dérynéről kérült szobra.

–: Harminc új szobor, emlékművek, freskók 2.l.

ESTI HIRLAP, Bp. 1960. aug. 4.

M.D.K.

Schaár Erzsébet,

Kunvári Lilla és Donner Gertrud közös alkotása az uj Déryné szobor, melyet a Városligetben a Művész-sétányon helyeznek el.

H i r e k c. rovat közleménye
Szinház és Mozi. Bp. 1953. febr. 6-12. VI. évf. 6. sz. 8. lap.

Schaár Erzsébet

~~[illegible]~~zobrán

M.D.K.

Méltatás, + repro

Földes: Jegyzetek a Kilencedikről.
Nők Rapja, 1962. május 12 – 8 lap

Schaár Erzsébet, szobrász M D4

Virágot tartó nő c. szobra vitát vált ki.

Pogány G. Gábor: A IX. Magyar Képzőművészeti Kiállítás szobrászati anyaga 8. l

NÉPSZABADSÁG

Bp. 1962. máj. 29.

Schaar Erzsébet, szobrász

MDk

4 Munkácsy M.-díj I. fokozatát kapta.

-: Kiosztották az idei művészeti díjakat 12. l.

NÉPSZABADSÁG Bp. 1962. ápr. 4.

mdk

Schaár Erzsébet szobrászm.

alkotása a IV. M. Képzőművészeti kiállitáson

Gogolák Lajos: Kél Képzőművészeti kiállitás

Népművelés, 1954, 1. évf. 1 sz 16-18 l.

MDK

Schaár Erzsébet

Petrovics Elek vásárol tőle a Szépműnészeti Múzeum számára. Utoljára 1945-ben vesznek tőle. Azóta egyetlen állami megbízást kapott: Déryné mellszobrát.

Ferencz Béni: Irás és kép. Bp. 1961. 81.o.

le-D. U.

SCHAAR Erzsébet szobrász

Munkácsy-díjjal kitüntetve T. tok.

Bérgyné szobra, repr.

Uj müvészeti dijasaink

Magyar Nemzet 1962. április 4. 9.1 .

-1- M-D.K

SCHAÁR Erzsébet szobrász

, vilt Tibor szobrász felesége

Körülményei sokáig a kisplasztika

területére szorították

105 darabból álló gyűjteményes

kiállítása a Műcsarnokban.

Mestere Ferenczy Béni volt

Dézyné mellszobra a Városlíget

művészsétányon

./.

Magyar Nemzet 1962. április 6. h.e.

 M. D. U.

SCHAÁR Erzsébet szobrász

Déryné egész alakos szobra miskolcon

Kecskemét főterén aiszkútja

Semmelweis képmása

Radnóti Miklós "

Gábor Andor "

Tolnay Kéri "

./.

Magyar Nemzet 1962. április 6. 4. e.

-3- M. D. K.

SCHAÁR Erzsébet szobrász

A tiszapalkonyai hegyi kombinát
kertjére tervez nobrot

Dutka Maria: Schaár Erzsébet
lij művészeti díjasok

Magyar Nemzet 1962. április 6. 4. e.

Schaár Erzsébet
szobrász

M.D.K.

A Munkácsy Mihály díj I. fokozatát
kapta felszabadulásunk 17. évfordu-
lóján.

—:—

Mivészet, 1962. május — 29 l.

MDK

Schaár Erzsébet

Résztvett a kiállitáson.

~~xxTalnax~~ Tolnai Kláriról készült bronzportréja.

I. I. : A IX. magyar képzőmüvészeti kiállitás.

KISALFÖLD 1962. máj. 6.

MDK

Schaár Erzsébet

Major Máté portréja 1955 bronz Művész tul.

Képzőművészetünk tiz éve.Műcsarnok.
Kiállított művek jegyzéke. 12.1.

M.D.K.

Schaár Erzsi szobrászművész

"Változandó változatlan"cimmel Hubay Miklós cikke beszámol a művész munkájáról.Megemliti Déryné szobrát, amely a művész budafoki lakásán van, majd Tolnay Klári bronzszobrát, amelyet a lap fényképrepr.-ón közöl a ripert mellett.

Fenti cimmel megjelent közl.
Film Színház Muzsika, Bp. 1962. okt. 26./VI. évf./43. sz.
34. és 36. lapokon.

. . . .

M. D. V.

VILTNÉ SCHAÁR Erzsébet szobrász

Bérgyné szobra (dessolc)

Magyar Nemzet 1961. aug. 13. 9. l.

Viltné | Schl Sáar Erzsébet, szobrász 7 Ok

Dérynné Szeppataki Rózáról Kénitett bronzszobrát Miskolcon a Nemzeti Szinház mellett állitják fel.

— : Hír 10.l

NÉPSZABADSÁG, bp. 1961. aug. 12.

Viltné Schaár Erzsébet MDK

A Pécs-i uránércbánya lakótelepének szobrászati diszitésére megbizást kapott.

Müterem 1958 I. évf. I. sz. 44. o.

MDK

Schaar Erzsébet, nobrász

Az egykori Károlyi-palotában kiállítás nyílt meg az „őszirózsás forradalomról." Itt van Schaar Erzsébet nobra (Károlyi Mihályról!).

– : A „házigazda" otthonában 4

ESTI HIRLAP, Bp. 1968 okt. 23

MDK

Schaar Erzsébet, nobrák

Kiállít a brüszeli Nova Galériában.

-: Magyar Kiállítások Külföldön.... 8

Népszabadság. Bp. 1968. nov. 3.

MDK

Schaár Erzsébet

Kiállitási hir

Magyar Hirlap 1968 nov.lo.

Schaár Erzsébet

szerepel a XI. nagy. képző-
mův. kiállításon

Németh Lajos: Szeflerik a XI. nagy.
Kép. mův. kiállításról

Kritika 1968 VI. 41 old.

MDK

Sch ár Erzsébet

Kritika

Művészet 1968 máj.p.17.

M.D.K.

Schaar Erzsébet
grafikái

Részt vett a tárlaton

Pogány Ö. Gábor: A Sárospataki Galéria
kiállításai, 1968. július – 22 lap

MDK

Schaár Erzsébet

Kiállitási hir

Művészet 1968 máj.p.18.

MDK

Schaár Erzsébet

Kiállitási hir

Müvészet 1968 máj.p.22.

M.D.K.

V. Schaár Erzsébet, szobrász

Dérynné Széppatari Rózáról készített mellszobra látható a városligeti hűvész-sétányon

Róna Tibor: Budapesti kirándulóhelyek

Bp. /1960./, Panoráma, /Magyarország irásban és képben 1.köt./

252. old.

Schaár Erzsébet

részvett a middelheimi szabadtéri biennálén.

d.m. Magyar szobrok a middelheimi biennálén.

Magyar Nemzet, 1967. VII. 6. 4. o.

V. Schaár Erzsébet (1912)

Déryné, mészkő, 90 cm.

A felszabadult Budapest művészete, Kiállítás-katalógus, Budapest, 1960. 23 l.

MDK

Schaár Erzsébet

Kiállitási kritika

Északmagyarors ág 1968 ápr.28.

M.D.A.

Schaár Erzsébet szobrász

Nöi fej c.

művét megvásárolta a Művelödési Minisztérium 1967.

Művelödési Minisztérium vásárlásai 1967. 11.l.

Schaár Erzsébet

kiállitott nobrai:

Lányfej, gipsz, 40 cm.
Lány-buste, gipsz, 40 cm.

Tavaszi tárlat. A Fiscarnok kiállitása 1957. Kat. szerk.: Kisdiginé Kirimi Irén. Bp. 1957. 19 l.

19. l.

MDK

Schaár Erzsi

neve az előszóban emlitve

A Gresham és köre kiáll. Szfvár Csók I.képtár

1967.

Schaár Erzsébet

Kiállítása volt Székesfehérvárott

1966 ban.

P. Gy.: A Székesfehérvári múzeum

1967. évi terve.

Magyar Hemzet, 1967. II. 3.

Schaár Erzsébet

Kiállítása a „Jelenkori magyar művészet" c. sorozatban a bécsi Hollandstrasse 4. alatti galériában.

Magyar Hírlap, 1967. II. 22. 6. o.

Haár Erzsébet, nobrán

MDK

Szerepel (Budapeszt.)

– : Szabadtéri noborkiá Clítás 2

ESTI HIRLAP, Bp. 1968 aug. 13.

Schaár Erzsébet

Kép: Brunszvik Teréz emlékmű terve,
Gyermekfej.

Az Est Hármaskönyve 1938.

Szobrászok – munkában

MDK.

Schaár Erzsébet

Csók István dombormüves emléktáblájáról

Népszabadság 1966 ápr.26.

Schaár Erzsébet, szobrász MDK

A székesfehérvári múzeumban nagy érdeklődés kíséri tárlatát. 1960-as műcsarnoki bemutatkozása óta sokat fejlődött, ért és mélyült művészete. Schaár Erzsébetnek. Pl: Fotelben ülő, a Kóré. Kiválóak portréi: Károlyi Mihály-, Benedek Marcell-, Bartók Béla-, Tolnay Klári-, Psota Irén-portré.

Tamás István: Jegyzetek Kiállításokról 7

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1966. aug. 31.

Schaár Erzsébet

nobrán

M.D.

Nobor.

Út és Lodalom, 1966. nept 3 - 1 kap

Schaar Erzsébet

Kisleányfej

Miccarnok 1940 Tavaszi tárlat

Schaar Draadbot

Kleedruyfel

Schaár Erzsébet

A müvész kiállitásáról a lap cimlapján hozza egyik müvének repr.-ját.
Perneczky Géza: "A szobrász lépcsői" cimmel ir a Mücsarnokban rendezett kiállitásról. Az egyik legszebb szobor a "tárlatot lezáró lépcsős figura" a közel három méter magas épitmény. Napsütötte üvegszobrait, ives záródásu architekturáit, alattuk álló emberalakja it felsorolva mondja a kritika: "van valami roppant erő, naivitás és egészség.. a müvész elképzelésében," -müvészetét igen magasra értékeli.

Élet és Irodalom, Bp. 1970. május 23.
XIV. évf. 21. sz. 13. lap

MDK

Schaar Erzsébet, szobrász

A Múzeumi Magazin közli
nyilatkozatát.

— :o Múzeumi Magazin

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. júl. 20.

Schadl Erzsébet

művek az expresszív pszeudorealizmus jellemzi.

Németh Lajos: The 1968 Exhibition.

The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1968. 31 p. 194-97 1951

Schaár Erzsébet, szobrász

MDK

A Műcsarnokban állította ki újabb műveit.

Változatos anyagból készültek alkotásai: kőből, bronzból, üvegből stb

Nyilatkozata szerint jelenleg a tér-problémák érdeklik elsősorban, de a portrészobrászatról sem mondott le. [Egépen egy Ady-portrét készít]

Harangozó Márta: Kőhasáb és kezek 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. jún. 3.

Schaár Erzsébet, nobrán

MDK

A „Vasarely, Tot .... Schaár Erzsébet – Kiállítás után [most] Vilt Tilor Kiállítása" nyílik meg a Műcsarnokban.

Fenczik Flóra: Zene-üveglőt és acéllót 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. jún. 13.

Schaár Erzsébet

Frank János: Schaár Erzsébetről. - Élet és Irodalom, 1967. jún. 15.

Az 1967. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája /Művtört. Ért. 1970. 1.sz. 68-107. l./

78. l.

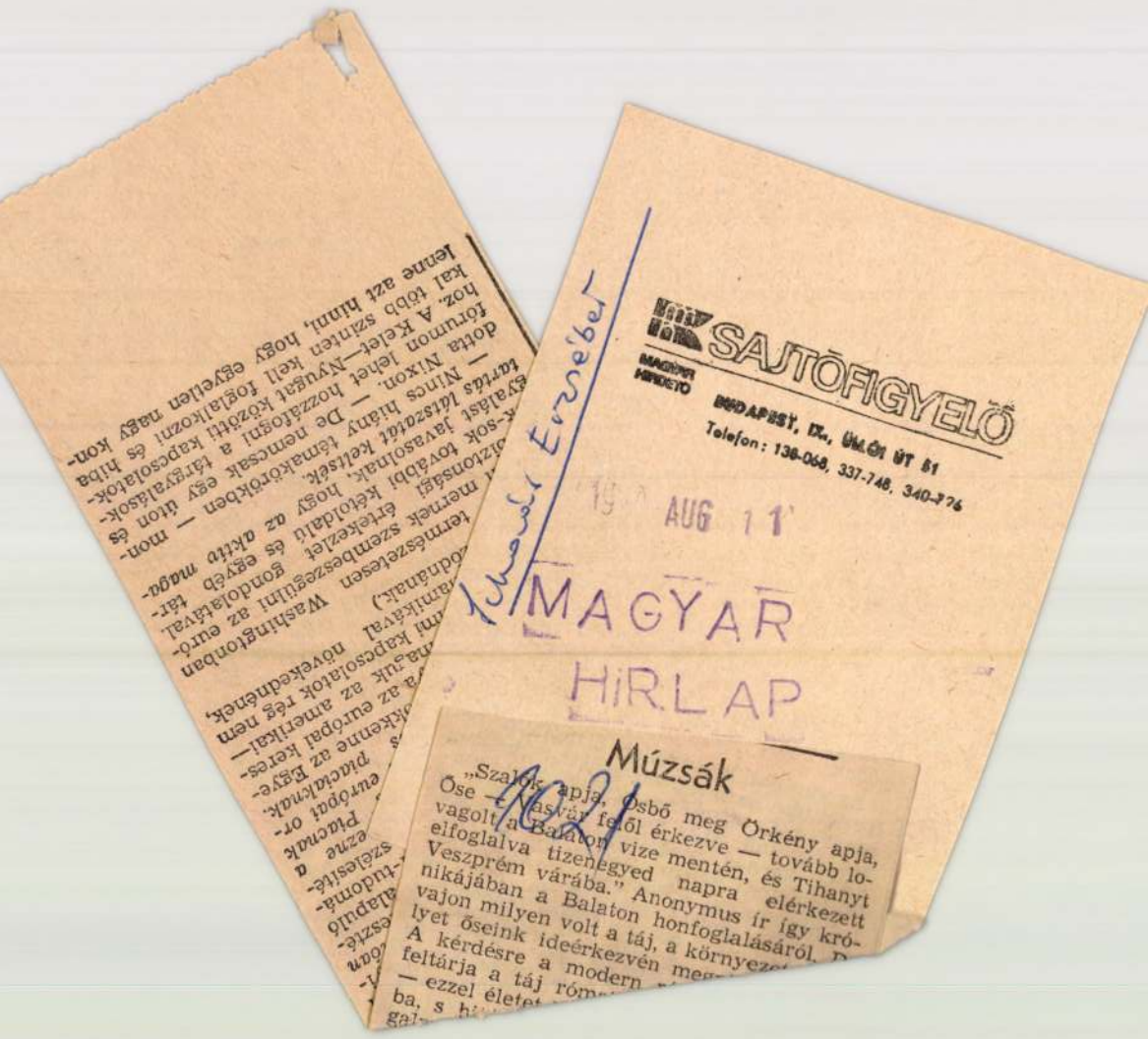

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., Üllői út 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-376
AUG 11
MAGYAR HÍRLAP
Múzsák

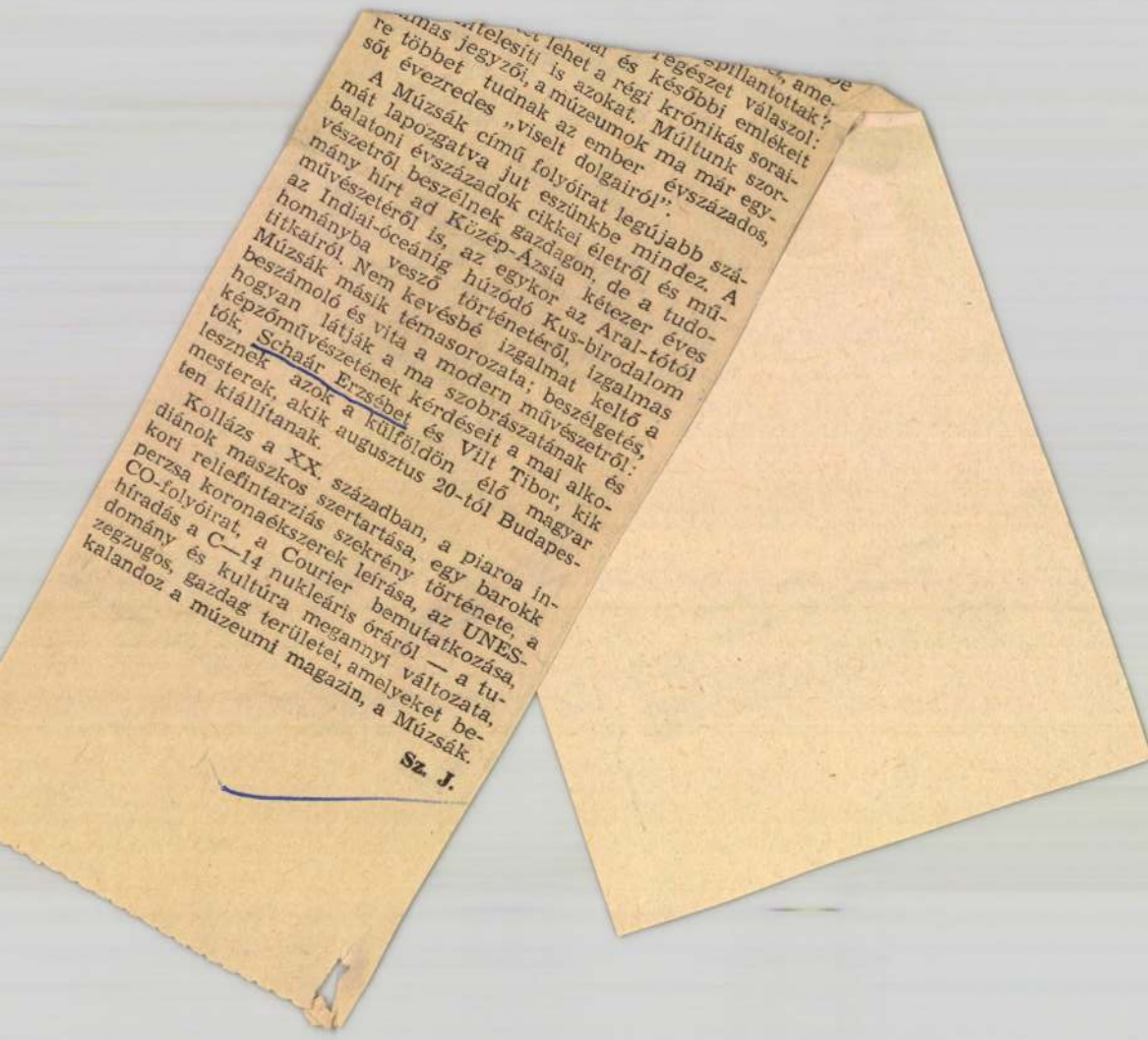

...ítelesíti is azokat. Múltunk szorre többet tudnak az ember évszázados, sőt évezredes „viselt dolgairól”.

A Múzsák című folyóirat legújabb számát lapozgatva jut eszünkbe mindez. A balatoni évszázadok cikkei életről és művészetről beszélnek gazdagon, de a tudomány hírt ad Közép-Ázsia kétezer éves művészetéről is, az egykor az Aral-tótól az Indiai-óceánig húzódó Kus-birodalom hományba vesző történetéről, izgalmas titkairól. Nem kevésbé izgalmat keltő a Múzsák másik témasorozata; beszélgetés, beszámoló és vita a modern művészetről: hogyan látják a ma szobrászatának és képzőművészetének kérdéseit a mai alkotók, Schaár Erzsébet és Vilt Tibor, kik lesznek azok a külföldön élő magyar mesterek, akik augusztus 20-tól Budapesten kiállítanak.

Kollázs a XX. században, a piaroa indiánok maszkos szertartása, egy barokk kori reliefintarziás szekrény története, a perzsa koronaékszerek leírása, az UNESCO-folyóirat, a Courier bemutatkozása, híradás a C—14 nukleáris óráról — a tudomány és kultúra megannyi változata, zegzugos, gazdag területei, amelyeket bekalandoz a múzeumi magazin, a Múzsák.

Sz. J.

Schaár Erzsébet

Kisplasztikákat készít

Lajos Németh: Moderne Kleinplastiken

Budapester Rundschau 1969 X · 24 70.

Schaár Erzsébet

Frauen im Pelz i. Zisszobra (Szepró)

Lajos Németh: Moderne Kleinplastiken

Budapester Rundschau 1969 X. 24 Fold.

M.D.K

Schaár Erzsébet
nobrán

„Két nő" (repro)

Élet és Irodalom, 1966. december 17 - 9 lap

M.D.Y.

Schaár Erzsebet
nolvás

„Emlékmütev"
(repro)

A borító hátlapján
Művészet, 1966. december.

Schaár Erzsébet festményei MDK

Kiállítása nyílt meg Bécsben, a Collegium Hungaricumban.

– : Kulturális hírek 7

NÉPSZABADSÁG bp. 1966. nov. 27

Schaár Erzsébet, szobrai

A bécsi Collegium Hungaricumban
kiállítása nyílik nov. 23-án

– : Hír

12.

NÉPSZABADSÁG 1966. nov. 13.

Schaár Erzsébet, szobrász

Rövidfilmen szerepel: portrét mintáz Prota Irénről.

(zsugán): Két arckép

2

ESTI HIRLAP

bp. 1965. dec. 14.

M.D .K.

Schaár Erzsébet szobrász

az ajkai Május 1. téri lakótelep számára életnagyságunál nagyobb ülő női figurát mintázott

Napló

Magyar Nemzet 1966. ápr. 13. 7.1.

Ihnen Herzlichst ergebenst

Ihr Mäjus J. Veri Jakobsen

Elternversammlung morgen Mittwoch Pflaumenmus-

kaufen.

Apfel

13. 7.J.

Schaár Erzsébet szobrász M.D.K.

Csók István emléktábláját tervezi

Napló

Magyar Nemzet 1965. május 12. 4.l.

12. 4.1.

Schaár Erzsébet szobrász

N.D.K.

Bartók Béla és Liszt Ferenc portréi a Bar tók Béla Z enemüvészeti Szakiskolában

Horváth György: Megje gyzés Budapest uj szobo reihez

Magyar Nemzet 1966. ápr. 21. 4.1.

Schadt Erzsébet szobrász

Bartók Béla és Liszt Ferenc portré a Bartók Béla Zeneművészeti Szakiskolában

Schaár Erzsébet szobrász

M.D.K.

Leujabb müveit bemutatják Székesfehérvárt

Napló

Magy r Nemzet 1966. ápr. 3. 7.1 .

Schadr Erkaeltet sxoDrsas

leujabb mUvelt bemutatjUk Szakcsfchdrvdrt

Napl6

3. 7.1 .

MDK

Schaár Erzsébet

Tolnai Klári portréja, br.

Női portré R.E., gipsz

IX. Magyar Képzőm. Kiáll. Műcs. 1962. 30.l.

MDK

Schaár Erzsébet

Kisplasztika I.,br.

Kisplasztika II.,br.

IX. Magyar Képzőm. Kiáll. Műcs. 1962. 30.l.

Schaar Erzsébet MDK

Női portré, bronz

Férfiportré, bronz

Kis plasztika, bronz

Kis plasztika, bronz

Mücsarnok 1959 VII. Magy. Képzőm. Kiáll.

V. Schaár Erzsébet MDK

Leányfej, bronz

Mücsarnok 1955 VI. Magy. Képzőm. Kiáll.

Schaar Erzsébet

Művével szerepel a Nemzeti halomban rendezett KUT kiállítása.

Kilmelik „gyermekfej" c. szobrát.

Est, 934, XII. 2. Ujság 934. XII. 1.

Saas

Schaár Erzsébet MDK

Déryné, 1953, gipsz

Mücsarnok 1955. Képzőművészetünk tiz éve

MDK.

Schaár Erzsébet

Kiállitási hir

Magyar Nemzet 1967 febr.3.

MDK.

Schaár Erzsébet

Kiállitási hir

Fejérmegyei Hirlap 1967 jan.29.

Schaár Erzsébet

Major Máté portréja, 1955. bronz

Műcsarnok 1955. Képzőművészetünk tíz éve

Saár Erzsébet

Női fej, gipsz

Leány malaccal, gipsz

Laborfalvi Róza, gipsz

Műcsarnok 1954.V. Magy. Képzőm. Kiáll.

Schaár Erzsébet

MDK

Zrinyi Ilona, gipsz

Déryné, gipsz

Műcsarnok 1953-54 IV. Magy. Képzőm. Kiáll.

Schaár Erzsébet

Művével nevepel a Tamás Galériában rendezett modern rajzkiállításra.

Ujság 934. XI. 11.

Schaár Erzsébet szobrász

„Éva" c. műve nagyobb a

KVT kiállításán a Nemzeti

Szalonban (emlitve)

Nemzeti Lipóg 1938 X. 30

Schaár Erzsébet
szobrász

H.D.K

Kiállításán bemutatta „Bartók" és Károlyi portréjat. Kóré élet-nagyságú, elvékonyult bronzfi-guráját.

Kovács Péter: Schaár Erzsébet
Műrészet, 1966. december - 47 lap.

M.D.K

Schaár Erzsébet
szobrász

Kiállitásán bemutatta a „Halott hatóniak" dombormű-ét is, valamint a „Bundás nők"-et és az „Emlékmű Sero"-et.

Kovács Péter: Schaár Erzsébet
Művészet, 1966. december - 47 kap.

Schaár Erzsébet

szobrász

M.D.K

Kiállításán bemutatta a „Szék"-et, a „Kórus" című műveben térplasztikát épít relief figurákból.

Kovács Péter: Schaár Erzsébet
Műveszet, 1966. december - 47 lap

M.D.V

Schaár Erzsébet

Mohács

Szekesfehérvárott rendezte kiállitását. — „Fal előtt, fal mögött" (repro)

Horváts Péter: Schaár Erzsébet
Művészet, 1966. december — 47 lap

MDK

Schaár Erzsébet

Nő virággal, alu.

IX. Magyar Képzőm. Kiáll. kat. pótlás. Mics. 1962.

MDK

Schaár Erzsébet

Kisplasztika III.

IX. Magyar Képzőm. Kiáll. kat. pótlás. Mics. 1962.

Schaár Erzsébet

Csoportkiállításon szerepel a bécsi Collegium Hungaricumban.

MN. 1966. nov. 23.

Schaár Erzsébet

Szerepel a K. V. T.
kiállításán a Nemzeti
helyben

B. H. 936 II/23

Schaár Erzsébet

Csoportkiállításon szerepelt a Tamás Galériában.

MO 1935. I. 20.

Schaár Erzsébet MDK

Gyermekfej, bronz

Mücsarnok 1944.Székesfőv. Képtár Jub. Kiáll.

Schaár Erzsébet MDK

Munkásnő portréja, bronz

Munkás, bronz

Mücsarnok 195o.I.Magy. Képzőm. Kiáll.

Schaár Erzsébet

Szerepel a K.U.T. Ziállításán a Nemzeti Szalonban

P.N. 936 II. 23

Schaar Erzsébet

nevével a K. V. T.
Kiállításon a Nemzeti
helyben.

Est. 936 II/23

Sáár Erzsébet szobrász

UME kiállításain neve szerepelt.

M.934.T.28.

Schaar Erzsébet szobrász

UME. kiállításán a Mária Valéria utcában férfifejjel szerepelt.

BH.934. I. 28.

Schaar Erzsébet

UME. ötödik csoportkiállításán plasztikája szerepelt.

NU.934.T.30

Schaar Erzsébet

UME kiállításán a Mária Valéria utcában szobor-portréval szerepel.

PH. 934. T. 28.

Schaar Erzsébet

Csoportkiállításon a Mária Valéria utcában portrészobraival szerepelt.

Est 934.T.28.

Schaár Erzsébet

MNK

Fiufej, gipsz

Műcsarnok 1952/53 III. Magy. Képzőm. Kiáll.

MDK.

Schaár Erzsébet

Kiállitási kritika

Kititika 1966 dec.p.42.

MDK.

Schaár Erzsébet

Kiállitási hir

Magyar Hirek 1966 dec. 15.

Schaár Erzsébet

Csoportkiállításon szerepel a téri Collegium Hungaricumban.

Nyíregyháza 1966. nov. 20.

Schaár Erzsébet.

— **A Nemzeti Szalon közgyülése.** A Nemzeti Szalon szombaton délután tartotta rendes évi közgyülését a műbarátlagok nagy érdeklődése mellett. Napirend előtt *Gellért Jenő* alelnök meleg hangon méltatta gróf Klebelsberg Kunónak a magyar művészet fölkarolása körül kifejtett évtizedes munkásságát. A közgyülés alaki részének elintézése, a mult évi jelentés meghallgatása és a fölmentvény megadása után a közgyülés elfogadta a jövő év művészeti programmját, amelynek kiemelkedő pontjai a KUT és az UME együttes bemutatkozása, a Balatoni Társaság IV. kiállitása, az Első Nemzetközi Dunakiállitás, a Liszt Ferenc centenárium alkalmából rendezendő emlékkiállitás, Katona Nándor művészeti hagyatéka, a Velenceiában szerepelt modern egyházművészeti kiállitás, az Amerikai Indiánképző és Iparművészeti Kiállitás, valamint a német modern művészek első budapesti bemutatkozása. A közgyülés napirendjének letárgyalása után lelepleztük Gellért Jenő alelnöknek *Schaár Erzsébet* szobrászművésznő által készitett mellszobrát, amely alkalommal a Nemzeti Szalon nevében *Déry Béla*, a művészek nevében pedig *Róna József* üdvözölte a jubilánst, aki 35 éve teljesit hivatást a Nemzeti Szalon vezetésében és aki egyike azon kéveseknek, akik ott voltak 35 év előtt a Nemzeti Szalon alapitói között.

52/x 25 PH.

PH. 932. X. 25.

Saár Erzsébet szobrász M.I.E.K.

Bartók Béla és Liszt Ferenc képmása a Bartók Béla Zeneművészeti Szakiskola kapuáljában

/ Semmelweis u. /

A. Czétényi Piroska: Budapesti hirek

Műemlékvédelem 1935/3. 176. l.

Schaár Erzsébet, nobrán MDK

Kiállít Esslingen-ben.

–: Magyar Képzőművészeti Kiállítás
az NSZK-ban 7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1966. okt. 12.

MDK

Schaár Erzsébet, szobrász

Az esztergomi kiállításon szerepel Lenin-portréja.

— : Hallottuk 2.

ESTI HIRLAP, Bp., 1967. dec. 13.

Schaár Erzsébet szobrász

Munkászy díjas,
Kiáhítása nyílt a nézestehérvári
/ István Király Múzeumban.
Szobor /szepkő/

Nagyvarsány 1966 IX. n. 43 dd.

Schaár Erzsébet

Kékesfehérvárott nemség kiállítása volt

Felenkor 1966 XV n. 115 old

Schaár Erzsébet

Kisplantikákkal

Szerepel a X. hagy. Kép. mű. kiállításon

Szobrán mikro körben; Bartók; Károlyi
Szobrán mikro körben (említve)

Népművelés 1965 11 sz. 31 old.

MDK

Schaár Erzsébet

Kiállitási hir

Esti Hirlap 1967 dec.18.

Schaár Erzsébet

Kárdy: Mihály (pszeudonim)
Lint Ferenc "

Szerepel a X. hagy. Kép ~~[illegible]~~

Mir. Liszt Ferenc (emlitve)

Kortárs 1965 XII. n. 2004 old.

Schaár Erzsébet

Szerepel az „Art hongrois contemporain"
c. Sárlatan Párisban

D. 1. : Képzőművészet

Vigilia 1970 III. sz. 1.890 ls.

Schaár Erzsébet

Kiáhítása volt a Műszaknéban ezévben

Ridey Gábor: Kiáhítási falanz

Népszava 1970 VII. 3

Schaar Erzsébet

Szerepel az alábbi tanulmányban

Lucien Curzi: L'art hongrois
contemporain au Musée Galliera

L'Humanité 1970 IV. 3

Schaár Erzsébet

Szerepel a II. debreceni nyári
Tárlatan

Magyar Nemzet 1970 VII. 16 4 old.

Schaár Erzsébet nabrás.

Kiállítása nyílt vasárnap a
székesfehérvári István kir.
Múzeumban

Nagymaros 1966 jul. 5 Hold.

Schaás Erzsébet szobrász

Kiállítása nyílik a nékesfehérvári.
István Király Múzeumban 3-án

Négyszava 1966 jul. 1. 4 old

Schaár Erzsébet MDK

Fejek

Édesanyám, 1925 gipsz

Önarckép, 1926 gipsz

Parasztlány 1929 gipsz

Mücsarnok Kamaraterem 196o Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

fejek

Fiufej 193o-1939 gipsz

Gyermek 1931 ólom

Női portré 1931 bronz

Mücsarnok Kamaraterem 196o Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

fejek

Parasztfiucska 1931 gipsz

Panni 1931-1948 márvány

Maszk, 1932 gipsz

Mücsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

fejek Kalapos kislány 1933 bronz

Granasztói Gyuri 1939 kő

Kislány, 1939 gipsz

Műcsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

fejek

Kalapos leányka 1939 bronz

B.Zs. 1941 bronz

Major Máté portréja 1942, bronz

Mücsarnok Kamaraterem 196o Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

fejek

Gyermekfej, 1943 bronz

~~Portré~~ Portré 1944, bronz

Dr. K.A. 1944 bronz

Mücsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

~~xxxxxxx~~I-G-né portréja, 1945 bronz

A. G. 1945 bronz

Farkas Pali 1945 bronz

Műcsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet

MDK

fejek

Kalapos fej, 1945 bronz

G.P. 1946 bronz

F.J. 1946 bronz

Műcsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

Női fej, bronz

E.D.-né 1948 bronz

Kalapos női fej, 1949 bronz

Mücsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet MDK

fejek

Női fej 1955, bronz

V.E. 1956, bronz

G.L-né 1956, gipsz

Mücsarnok Kamaraterem 1960 Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet

Koncepciója maga mögött hagyta a tradicionális határokat.

Beke László: Pöstyéni „fürdőlevél"; Valóság, 1970-12. sz. 29. p.

Schaar Erzsébet

Kiállítása

V32. T14-29-ig

a TG. megbízója

Schaar Erzsébet

Kiállít

Ek. 1932. II. 14.

Schaar Erzsébet

K: Mit

Mo. 1932. II. 14.

Schaar Erzsébet

Kilátás

BH. 1932. II. 14.

Schaar Erzsébet

Kiállít

N. Ujság 1932. II. 16.

Schaar Erzsébet

Kiállít.

PN. 1932. [redacted] II. 14.

Schaár Erzsébet szobrász M.D.A.

Művei a kiállitáson

Bronz mellképek / Bartók, Liszt, Károlyi Mihály

Pernaczky Géza: Szobrok a X, Nagy s r Képzőművészeti Kiállitáson

Magyar Nemzet 1965. szeptember 26. 11. l.

Schaár Erzsébet
szobrász

M.D.K.

A kiállításon portréit mutatta be, Kazóly Mihály, Bartók Béla és Liszt Ferenc arcmásait.

Tibély Gábor: A X. kiállítás szobrai.
Művészet, 1966 február – 18 lap.

Schaár Erzsébet.

"Gyermekfej" terracotta
"Éva" bronzban

Képzőművészek Uj Társasága/kiállitás, Nemzeti Szalón
1938 október 30-november 13./katalógusból.

MDK

Saár Erzsébet

Gyermekfej, ólom

Férfifej, "

Ülő nő, br.

VIII. M. Képzőmüv. Kiáll. Mücs. 196o. ápr.

Schaár Erzsébet

MDK

Fiatal leány, gipsz

Műcsarnok 1936 Jubileumi kiállítás

MDK.

Schaár Erzsébet

Kiállitási kritika

Magyar Nemzet 1965 szept.26.

MDK

Schaár Erzsébet

Dinnyét tartó nő, ólom

Székre térdeplő nő, bronz

Guggoló, ólom

M. Képzőművészek grafikai és kisplasttikai kiáll.
1960. jun. Csók Gal.

MDK

Schaár Erzsébet

Ülő nő, terr.

Fekvő nő, bronz

M. Képzőművészek grafikai és kisplasttikai kiáll. 1960. jun. Csók Gal.

MDK

Schaár Erzsébet

Női portré, br.

Gondolkodó, terr.

Pihenő, terr.

Képzőművésznők Nemzetk. Kiáll. 1960. Mics.

Schaár Erzsébet, szobrász MDK

Munkáját — ahogy Psota Irént mintázza meg agyagban — filmezi Kovács András rendező.

Hegedűs Tibor: Két arckép 9.

NÉPSZABADSÁG bp. 1965. dec. 23.

MDK.

Schaár Erzsébet

Kiállitási kritika

Müvészet 1965 nov. lap 32.

Schaár Erzsébet

Szerepek a IX. magyar képző-
művészeti kiállításon

Vigilia, 1962, 7 sz., 432 old.

MDK

Saár Erzsébet, szobrán

Elkészítette Gátor Andor szobrát.
A művet kaposzárott állítják
fel.

— : Ma hallottuk 4.

ESTI HIRLAP, Bp. 1962. nov. 21.

Schaár Erzsébet

Három művével nekrétel a VIII. Magyar Kerzőművészeti Kiállítása

Vigilia, 1960, 5 sz., 313 old

MDK

Schaar Erzsébet, festőm.

a Tamás galériában aratta sikereit.

Tamás Henrik képeskönyvének jubileuma. /1o év/.
Magyarság. 1938.okt.9. 2o.l.

Schaar Erzsébet

MDK

Spolarich L. képmása, gipsz

Műcsarnok 1926 őszi kiállitás

Schaár Erzsébet
nobrán

M.D.K.

„Bundás nő"
(repro)

Élet és Irodalom, 1965. márc 7 - 9 lap

Schaár Erzsébet szobrász M.D.A.

B artók Béla és Liszt Ferenc portréja

Na pló

Magyar N emzet 1965. február 26. 4.1.

Schaár Erzsébet szobrász M.[illegible]

Munkácsy-díjas

Károlyi Mihály születésének 90. évfordulójára portrét mintázott

Napló

magyar nemzet 1965. március 18. 4.l.

MDK

Schaár Erzsébet
szobrász

kiállit a mücsarnok kamaratermében.
/aktok, protrék, dombormüvek/

Esti Hirlap 21 sz. 1960 jan. 26. 2 old.
/Cs.M. cikke/

Schaár Erzsébet szobrász M.D.K.

Kecskemét diszkut / 2 m magas bronz női figura/

Magyar Nemzet 1961. október 10. 6.1.

M. D. U

SCHAÁR Erzsébet Szobroisz

szül. 1912.–

1386. „Férli tej" Lisz.: 56.556-N.

1387. „Gyermektej" Lisz.: 9411.

1388. Leányhatej Lisz.: 56.557-N.

1389. „Portrait" Lisz.: 7301.

A M. N. Gyűrűi állagjegyzéke T./B. rész

Bu-1959. 126-127. l.

Schaár Erzsébet MDK

Magyar képzőművésznők kiállitása a Műcsarnokban. Fenti grafik usnő is részt vesz. /"Férfifej"/

Esti Hirlap 58 sz. 1958. márc 9 2 old.

MDK

Schaár Erzsébet

Major Máté, br.

Képzőművészetünk a felszab. óta. Szfv. Képtára
30. kiáll. 5 l.

Schaar Erzsébet

kisplasztikával szerepelt a bratislavai magyar kiállításon.

Új Szó 1965. jún. 1.

M.D.K.

Schaar ERzsébet

Az Önálló Hivatásu Nők Világszövetségének londoni müvészeti szakosztálya által rendezett kiállitásán vett részt.

Magyar képzőművésznők sikere Londonban c. Szinházi Élet. Bp. 1938. ápr. 23. XXVIII. évf. 18. sz. 44-45. lap

Schaár Erzsébet

Victor Vasarely, Czóbel Béla, Kmetty János, Bálint Endre, Barcsay Jenő, Domanovszky Endre, Benedek Péter, Ilosvai Varga István, Mattioni Eszterm, Molnár C.Pál, Istokovits Kálmán, Boldizsár István, Bortnyik Sándor, Keserü Ilona, Kondor Béla, Deim Pál, Schaár Erzsébet, Mednyánszky László, Szőnyi István művészeket sorolja fel Vadas József: "Mecénás-e a mügyüjtő?" cimmel. A cikk az utóbbi aukció-kiállitásokról számol be, s ismerteti a müvészek alkotásainak értékelését.
A bemutatott müvekre vonatkozó részletes beszámolót lásd: Munkácsy Mihály nevénél.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. szept. 2o.
XIX. évf. 38. sz. 13. lap.

Schaár Erzsébet

KÜLFÖLDI BEMUTATÁSA UTÁN a székesfehérvári Csók István képtárban ismét kiállították a tavaly elhunyt Schaár Erzsébet szobrászművész Utca című szoborkompozícióját.

Magyar Hirlap 1976/79/6

Schaár Erzsébet

„Színes üveghár"

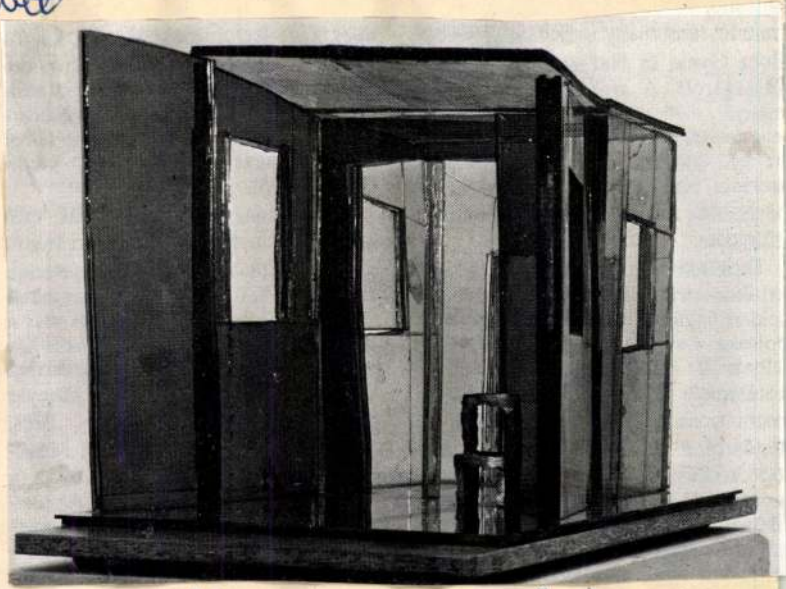

Szilágyi Péter: Szerzet műhely a magyar művészetben
Művészet, 1975. október - 40 oldal

Schäár Erzsébet

nobrási

M.D.V

A hiálletásán bemutatta Bartók Béla, Károlyi Mihály portréját, két alakot készít a Vár Ybl kupolájába.

Földes Anna: Portré

Wöh Sapja, 1966. aug. 13 - 12 kp

M.D.K.

Schaár Erzsébet
szobrász

A miskolci színház részére Déryné
szobrát készíti. Az ajkai Május 1
lakótelepre nagyméretű ülő nő-
szobra készül.

Földes Anna Portre
Nők Lapja, 1966. aug 13 - 12 lap

M.D.V.

Schaár Erzsébet

nobás

Koré
Ülő nő } repro.

Földes Anna: Portre

Nők Lapja, 1966. augusztus 13 - 10 lap.

Schacár Erzsébet
szobrász

M.D.4

Szelesfehérváron az István
király Múzeumban volt
tárlata. – 1960-ban volt
tárlata a Műcsarnokban.

Földes Anna: Portré

Nők Lapja, 1966. augusztus 13 – 12 lap.

Schadr levelet.

Gépes-munkái szerepelnek a Szinyei-Merse Pál-társaság kiállításán, a Nemzeti Szalonban.

Pesti Napló, 1924. márc. 25.

Schaár Erzsébet

Nobrás

M.D.K.

Psota Irénről készült portréját
Kovács András „Két arckép"
című filmjében mutatta be.

Földes Anna: Portré
Nők Lapja, 1966. aug 13-12 lap

Schaár Erzsébet.

Ady-képmása és bányfej-szobra szerepelnek a Szinyei-Merse Társaság kiállításán, a Nemzeti Szalonban. (anlétre)

Pesti Hirlap, 1927. márc. 25.

M.D.K.

Saár Erzsébet
szobrász

A Műcsarnokban van a kiállítása.

Kiállítások. 4 l.
Magyar Nemzet, 1960. jan. 31.

A. C. P.

Saár Erzsébet szobrász M.D.K.

Munkácsy-díjas

Psota Irény , a Madách színház tagjának portéja

napló

Magyar Nemzet 1964. április 16. 4.l.

Schaár Erzsébet szobrászművész

Gyásza van a magyar képzőművészetnek
Szept 1.-én temették Novotni Emil Róbert festő-
művészt. – Pataki Dénes művészettörténész tragi-
kus hirtelenséggel hunyt el. – Néhány napja
Schaár Erzsébet szobrászművész meghalt.

Láttuk, hallottuk.

1975. IX. 7. 20.59 Petőfi

Schaár Erzsébet, szobrai

L.: Egyszerű jelenet

Aradi N.: A kritikus . . . — 81–83.

JÁSZKUNSÁG, Szolnok, 1975. XXI/ö. 4.

Schaár Erzsébet, nobrán

L.: Kondor béla

— :o A kékesfehérvári ... — 8.

ESTI HIRLAP, Bp. 1976. febr. 7.

Schaár Erzsébet, szobrász

L.: Deim Pál

Rózsa Gy.: Jó nóta ... 7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1976. febr. 6.

Schaár Erzsébet, szobrász

A Magvető Schaár E. – Pilinszky J. kötete díjat kapott.

– : Szép magyar könyv, 1975 7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1976 febr. 28.

Schaár Erzsébet szobrászművész

Győrben a Xantus János Múzeumban Kalozsváry Ernő gyűri műgyűjtő képgyűjteményének kiállításán a művész szobrai a modern szobrászati anyagot képviseli.

Láttuk, hallottuk,

1974. VII. 28. [Petőfi] 12:28 Ka.

SCHAAR ERZSÉBET

MODERN MAGYAR GYŰJTEMÉNY

SCHAÁR ERZSÉBET

„UTCA"

CÍMŰ KOMPOZÍCIÓJA

SZÉKESFEHÉRVÁR, CSÓK ISTVÁN KÉPTÁR

MÁRCIUS–JÚLIUS

MEGTEKINTHETŐ: hétfő, szerda, péntek 11–19.30 óráig
kedd, csütörtök, szombat 13–19.30 óráig
vasárnap 10–18 óráig

F. k.: Dr. F. Petres Éva – 76.2019 FMNYV

Schadt Erzsébet, szobrászművésznő

A képző- és iparművészeti szakközépiskola jogutódjának 200 éves jubileumára készül az iskola. – A művésznő is ebben az iskolában járt tanulókként.

TV-Híradó,

1974. III. 31. Televízió 19.30.

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrász

A Városmajor u. 46/b. sz. házban lakott férjével, Vilt Tibor szobrászművésszel, itt volt a műterme is Schaár Erzsébetnek, itt alkotta műveit. — „Ablak" c. /repr./

Konrádyné dr. Gálos Magda: Városmajor utca. Budapest, 1978. 2.

Schaár Erzsébet

"Köztulajdon a képzőművészetben" című kiállításon szerepeltPátzay Pál:Kazinczy,Comenius,Borsos Miklós:Derkovits,Koszta,Schaár Erzsébet:Liszt,Bartok, Varga Imre:Radnóti,Nagy István.,Borbás Tibor:Petőfi, Vilt Tibor:Madách,Széchenyi.

Népmüvelés 1975/5 31.o.
Bartha Éva:Jegyzetek a képzőművészeti közt tulajdonról

Schaár Erzsébet

két Belső tér cimü kompozicióvalszerepelt a
IV kisplasztikai biennálén Pécsett.

Magyar Hirlap 1974 3ol/6
Láncz:Kisplasztikai biennálé Pécsett

Schaár Erzsébet

Boltivek cimü szobrát a komlói Béta akna vette meg a pécsi Modern Magyar Képtárnak.

Uj Irás 1974/4 114.o.

Rózsa Gy:Hogyan huzza a képzőmüvészet?

Schaár Erssébet

A Károlyi Mihály alapitvány eddigi meghivottjai közé tartozik Vilt Tibor, Schaár Ezsébet, Fagó János, Hencze Tamás, Keserü Ilona, Kőhegyi Gyula

Magyar Hirlap 1973-251-6
Láncz: Kiállitásról kiállitásra

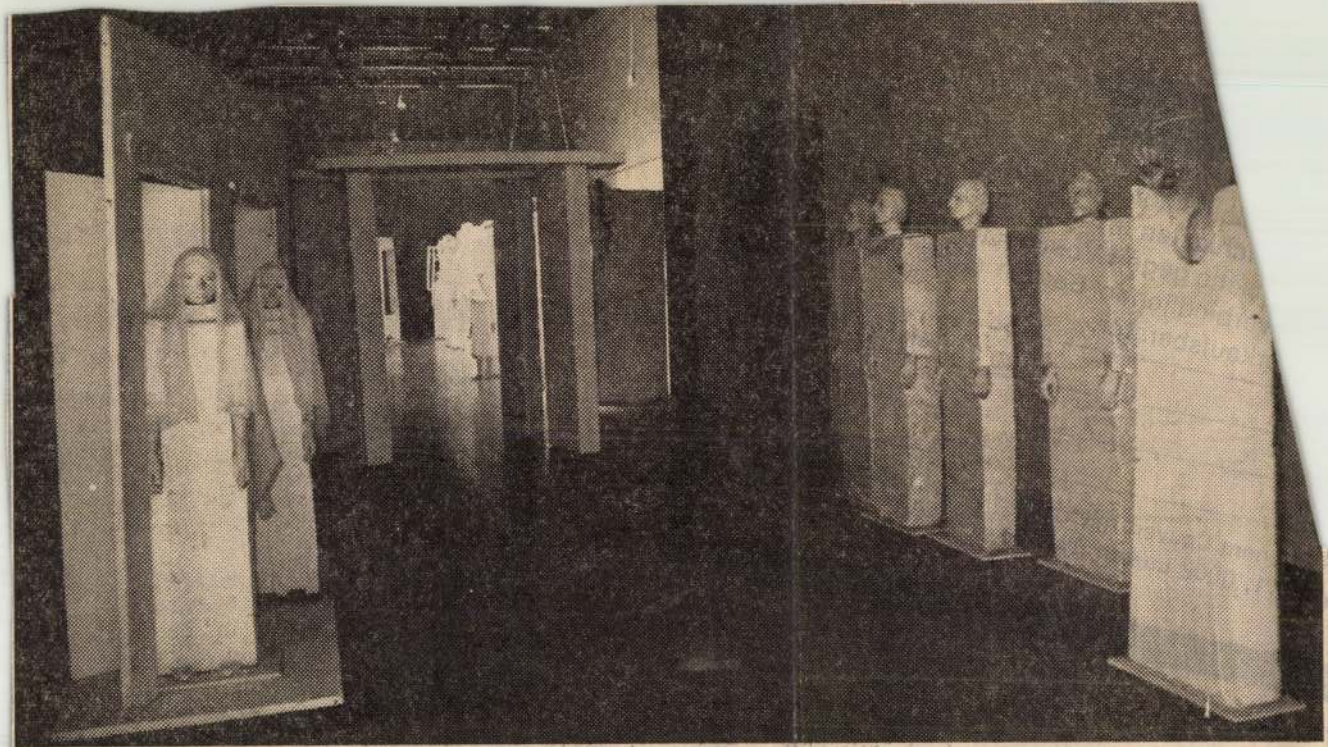

Ein Blick in Erzsebet Schaars «Strasse».

Erzsèbet Schaàr

Vaterland ausg.
Region Glarus
Luzern (CH)
19. Juli 1975,

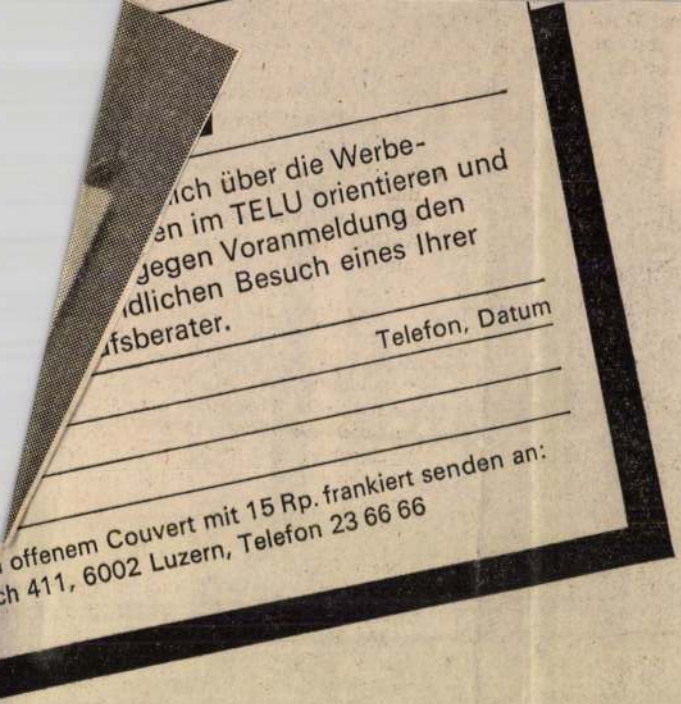

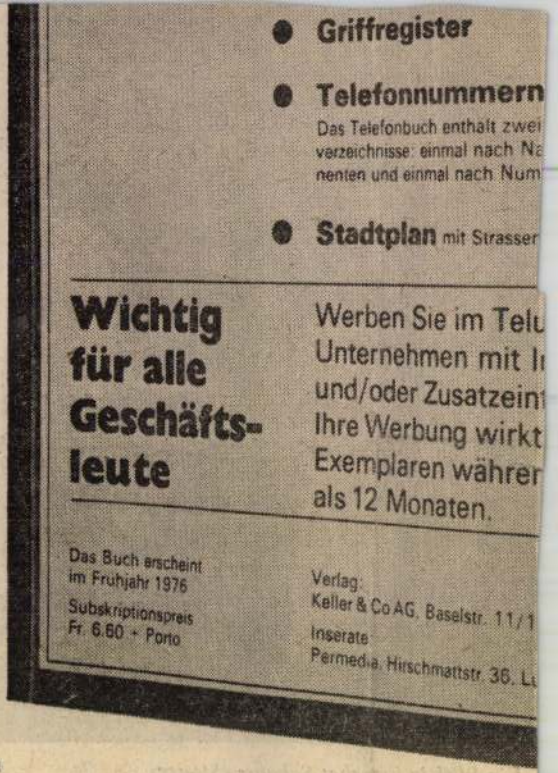

KELLER & CO AG Druckerei und Verlag 6002 Luzern

Schaár Erzsébet szobrászművész

Nagyatádon, a Gábor Andor Művelődési Központban a nagyatádi szobrász alkotótelep részvevőinek műveit mutatták be. A művész műve látható e kiállításon

Horányi Barna: Tárlat Nagyatádon.

Somogyi Néplap, 1975. aug. 24.

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet szobrászatában kis-
plasztika-méretben indult az a
formaalkotás és asszociációkeltés, amely
a Tudósokban és az Utasban teljesedett
ki.

Aradi Nóra: Művészetünk műfajtörténeti kérdéseiről.
Művészet, 1976. november - 16.oldal.

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

A Művészeti Alap vásárlásából esetenként, saját kiválasztással a múzeum birtokába kerültek festmények, szobrok és grafikák.-Igy az 1972-es évben Schaár Erzsébetnek is került kisplasztikája a Modern Magyar Képtár gyüjteményébe. 289.old

ROMVÁRY FERENC: A Modern Magyar képtár története
Uj szerzemények,-III. 287.old

A JANUS PANNONIUS Múzeum Évkönyve,-XVII-XVIII.
1972-73.-Pécs, 1975

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

A Művészeti Alap vásárlásából esetenként, saját kiválasztással a múzeum birtokába kerülnek festmények, szobrok és grafikák.-Igy az 1970-es évben Schaár Erzsébet kisplasztikája is került a Modern Magyar Képtár gyüjteményébe, 289.old

ROMVÁRY FERENC: A Modern Magyar Képtar története
Uj szerzemények,-III. 287.old

A JANUS PANNONIUS Múzeum Évkönyve,-XVII-XVIII.
197?-7?,-Pécs, 1973.

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

A pécsi múzeum szervezésében megrendezésre kerülő országos kisplasztikai biennálék anyagának jelentős része vétel, ill. ajándékozás útján a Modern Magyar Képtárba kerül. A kisplasztikai biennálék anyagából 1969-ben így került Schaár Erzsébetnek is müve a múzeumba. 289.old

KOMVÁRY FERENC: A Modern Magyar Képtár története
Uj szerzemények III. 287.old.

A JANUS PANNONIUS Múzeum Évkönyve. XVII-XVIII.
1972-73, Pécs, 1975.

Schaár Erzsébet szobrászmüvész

"Müvészeti Dijak - 1972" cimmel a lap felsorolja a Magyar Népköztársaság Érdemes Müvésze cimmel kitüntetett müvészeket.
A kitüntetett müvészek közül még Kocsis András és Kiss-Nagy András szobrászmüvészek kapták meg az Érdemes Müvész cimet.

Film Szinház Muzsika. Bp. 1972. ápr. 1.
XVI. évf. 14. sz. 2. lap.

Schaár Erzsébet szobrászművész a Kossuth Művelődési Házban lévő Köztulajdon 1945–1975 "c. kiállítás anyaga" a fővárosban az évfordulóra bemutatott művek egy részre. Szerepel a Tihanyban álló kompozíció képe. (említve)

(makai): Köztulajdon.

Déli Hírlap (Miskolc), 1975. jún. 28.

Schaár Erzsébet szobrászművész, Munkácsy-díjas érdemes művész augusztus 29-én elhunyt. Temetéséről később intézkednek.

*

A kő bezárult. Nem találnak többé tenyérnyi, világra intő rést a hatalmas hasábokon a kezek — nem néz ki az évmilliós kövületből mát-holnapot kutató szemekkel az arc.

Aligha találunk a magyar szobrászat jelesei között Schaár Erzsébethez hasonlóan burjánzó ötletű, újabb és újabb plasztikai kalandokra vállalkozó egyéniséget. Művészi életútja ilyen volt — az 1926-tól kiállító egykori Kisfaludi Strobl-növendéket sokáig inkább kisplasztikusnak tartották — számos műértő „fedezte fel" 1970-es, műcsarnokbeli tárlatán benne az emberméretű szobrok készítőjét.

Ez az „emberméret" nem pusztán térbeli — tartalmi meghatározója is lett munkásságának. Akár a kiállítástechnikailag is szenzációnak számító „schaári város" ablakaiban merengő portrékra, akár — sajnos kevés — köztéri kompozíciójára gondolunk, a szobortragédiákban mindig ott feszült — egy kőcsukló lágy vonalában akár — a vigasztaló simogatás, s éppúgy a csodálkozó kislányszemekben megbúvó borongás.

Nincs tovább. Schaár Erzsébet kövei végleg bezárultak.

VEP

SCHAÁR ERZSÉBET

Magyar Hirlap 1975/236/13

Schaár Erzsébet szobrász
a 30. éves jubileumi kiállítá-
sán szerepel műve.

Molnár-Zsolt: Jubileumi tárlat a
Műcsarnokban.

Magyar Ifjúság, 1975. máj. 16,

Schaár Erzsébet, szobrán

megemlíthe.

R. Gy.: Portrék, tájak, zsánerek 7.

Népszabadság, Bp. 1978. jún. 23.

Schaár Erzsébet, zobrász

L. Somogyi József

–: Hír 8.

Népszabadság Bp. 1978 aug. 1.

Schaár Erzsébet

Vadas József: "Változatok a változatlanságra" cimmel a "Szobrászat 77" c. Mücsarnokban rendezett Magyar szobrászati kiállitást ismerteti. A több fejezetre osztott kritika alcimei jelzik az egyes müvészeti irányt követő csoporthoz való tartozást.
"Naturalizmus cim alatt szerepelnek:
Beck O. Fülöp, Borbás Tibor, Ferenczy Béni, Marton László, Melocco Miklós, Pátzay Pál, Schaár Erzsébet, ifj. Szabó István, Varga Imre.
"Racionalizmus" cim alatt:
Bohus Zoltán, Farkas Ádám, Grantner Jenő, a nevek folytatása a I 2 1 -es cédulán következik. Élet és Irodalom, Bp. 1978. május 2o. XXII. évf. 2o. sz. 13. lap.

Schaár Erzsébet

Folytatás az I 1 I-es száma céduláról: /Kalló Viktor/, Paizs László, Segesdi György, /Tóth Valéria/, Veszprémi Imre.
"A többiek" cim alatt szerepelnek: Berczeller Rezső, Boda Gábor, Borsos Miklós, Csikszentmihályi Róbert, Fekete Tamás, Kéri Ádám, /Kiss K. István/, Kiss Nagy András, Kő Pál, Olcsai Kiss Zoltán, Samu Géza, /Somogyi József/, Szervátiusz Tibor, Vigh Tamás, Vilt Tibor.
"Lovak" cim alatt /Lovasszobrok/: Györffi Sándor, Martsa István.

Vadas József kritikáját lásd: Beck Ö. Fülöp nevénél.

Élet és Irodalom, Bp. 1978. május 2o. XXII. évf. 2o. sz. 13. lap.

Schaár Erzsébet, szobrai

L.: Martyn Ferenc.

Rózsa Gy.: A vállopatás .... 7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1976. jan. 17.

Schaár Erzsébet, szobrán

L. Somogyi József

–: Képzőművészek Óbudán 2.

Esti Hírlap, Bp. 1978 jún. 16.

Schaár Erzsébet, nobrán

L: Vajda Lajos

—: Díjkisztás a III. nolnoki képzőmű vénetí. — 6.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. nov. 21.

Schaár Erzsébet szobrász

a tihanyi Biológiai Kutatóintézetet díszíti szobra.

Műcsarnok kiállítás: „Köztulajdon 1945–1975." c.

Láttuk, hallottuk,

1975. febr. 9. Petőfi M.

Schaár Erzsébet 1

»Én pedig ott álltam középen, mint egy kis pont«

Schaár Erzsébet: Bronztükör (Belső tér) 1969

Schaár Erzsébet emlékére.

Schaár Erzsébet olyan plasztikai problémákat vetett fel az elmúlt nyolc év során, amelyek nemcsak a magyar művészetben jelentenek bátor kezdeményezést és új utak következetes keresését, hanem a szobrászat egészének számára tanulságosak. Ha rokonságot tart is az új plasztikai kifejezésmóddal kísérletező Segallal, Kienholz-cal, Marisollal és másokkal, úgy gondolom, Schaár Erzsébet egyedülálló csökönyösséggel követte az előtte álló probléma fonalát, és semmilyen labirintustól nem riadt vissza, hogy ezt a szálat felgombolyítsa. Problémája sajátosan plasztikai, s ma, a klasszikus műfaji határok lejártával – az eszközök, anyagok kiválasztásának szabadsága épp innen adódik – valódi megújulásra volt képes a plasztika legsajátosabb területén belül. Ha azt mondanánk, hogy a Schaár Erzsébet által végiggondolt plasztikai gon-

Ly irás 1975/11/24
Forgács Éva: "Én pedig ott álltam közepén..."

latlanul maradt vágási felületek mintegy sok generáció által „belakottá" teremtik ezt az elhagyott épületet.

A rendezett polgári létnek az a korszaka, amelynek a XVII. századi hollandok talán derűs és napfényes kezdetét élték át, itt leáldozott. Miközben a családi otthon, a magánéletnek ez a színtere Schaár Erzsébet kezében a hollandok büszkén felmutatott vívmányából fájdalmas emlékművé válik, egyúttal szuggesztív erővel jeleníti meg azt az *ősi matriarchátus-princípiumot* amit a nő és az otthon ábrázolása mindig is felidéz műveiben. Nem olyan artikulált rendfogalom ez, mint a hollandoké, de elemi erejű, s megjelenítéséhez az *idő* dimenzióját kell a plasztikába csempésznie. Innen is ered a múlt idő: a rozzant szék nemzedékek alatt roppant így össze, az épület váza, a falak sok-sok év alatt értek össze ilyen szabálytalan, már-már szerves formává, a lakókhoz körvonalaikban is egyre jobban idomulva. Ezt a bánatos múltba merülést (amely mindig eljut egy ősi elvhez, a nő otthonteremtő gesztusához) a színek is aláhúzzák: a pasztellsárga, lila és a barna bronzos és lilás árnyalatai a késő ősz színvilágát hozzák ebbe a műbe. Ez a tárva-nyitva álló, védtelen és elhagyott üvegépítmény, amelyen a fény is, mint a röntgen, bárhol áthatolhat, mintegy múlt időben áll: egy elmúlt kor és létforma becsületben megrozzant mementójaként, egy már széthullott rend még egyszeri, erőteljes megfogalmazásaként.

Uj irás 1975/11/99

Schaár Erzsébet

Szabó György: Ajtók és ablakok" cimmel beszámol Beke Lászlónak a művészről irt könyvéről, melyet a Corvina adott ki, s Pierre Emmanuel, a Francia Akadémia tagja irt hozzá előszót. Emmanuel "az ünnepélyes mozdulatlanságot" érzi szétsugározni a művész munkáiból; félig kitárt ajtószárnyait, a "sehol"-ra nyiló ablakait a közölhetetlenség jelképének látja, a figurák neki "az ember arra való képtelenségét" jelenitik meg, "hogy önmagába hatoljon, vagyis "a végzet könyörtelenségét" forditják le ezek a szobrok, mégpedig a "modern tudat nyelvére"-idézi az előszóból a kritika.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. jan. 5.
XVIII. évf. 1. sz. 13. lap.

Schaár Erzsébet

Sik Csaba: "Rend és kaland" c. könyvében irott kritikájában ismerteti a müvész kiállitását.
Vadas József: "Rendhagyó kaland" cimmel ir a könyvről, melyben csupán két itthonélő magyar müvészről tesz emlitést, javarészt külföldi magyar müvészeket sorol fel.
A könyv "a modern müvészet rendhagyó kisérleteiről és uj rendet teremtő törekvéseiről számol be"-mondja Vadas József, jelentős vállalkozésként emlitve a müvet.

Élet és Irodalom, Bp. 1973. juni. 9.
XVII. évf. 23. sz. 12. lap.

Schaár Erzsébet

Az Antwerpenben tavaly rendezett kiállitásán szereplő müveit most márciusban Gentben is bemutatták a Sint-Pietersabdy kulturcentrumban. A kiállitás sikerét a flamand és francia nyelvü sajtó méltatta. Az antwerpeni kiállitáson a Middelheimi Park-muzeum megvásárolta a müvész egyik harmadfél méteres szoborkompozicióját. Gentben a helybeli muzeum számára egy mügyüjtő a "Két nővér" c. szobrot vette meg, -közli a Tájékozódás c. rovat "A magyar kultura külföldön" cimmel.

Élet és Irodalom, Bp. 1973. ápr. 21.
XVII. évf. 16. sz. 6. lap.

Schaár Erzsébet

"Petőfi-emléktábla" c. müvét hozza a lap.
Repr.

Élet és Irodalom, Bp. 1973. ápr. 14.
XVII. évf. 15. sz. 12. lap.

Schaár Erzsi:

Plastikáján, mellyel a Műcsarnokban megrendezett Új művek c. kiállításon szerepelt a pop-art hatás érvényesül

Bojár Iván: Szerepcsere a Műcsarnokban

Magyar Műhely 1971/67 szám 6. old

Schaár Erzsébet vyobrázy

30 plastikai alkotását
mutatja be a Miskolci Galéria Kiállítása
január 18 –

Napjaink 1974 február

Schaár Erzsébet

rézkarcai, bronz és bronz-üveg
kombinációs alkotásainak kiállí-
tása január 18-án nyílt meg
a miskolci Galériában

Magyar Nemzet 1974 január 19
kedd.

Schaár Erzsébet

Szobrászból Ziállítás

nyílet ma a debreceni Kossuth L.

Tudományegyetem díszudvarán

Magyar Nemzet 1973 november 22

4. old.

Schaár Lorrélet, nobrán

Megemlítve.

Dévényi Iván: Képzőművészeti Könyvnemle
Képzőmův. Almanach 3.

283-286.

JELENKOR, Pécs, 1973. Márciny

XVI
3.

Schaár Erzsébet, Mohács

Petőfi-dombormű vét Mohácson leplezik le ápriliskan.

— : A Jelenkor krónikája 287-288.

JELENKOR, Pécs, 1973. március XVI/3

Schaár Erzsébet szobrász

Megemlítve.

Bodri Jenne: Képzőművészeti krónika

Sík Csaba: Rend és kaland

340-342.

JELENKOR, Pécs, 1973. április XVI/4.

Schaár Erzsébet

„Ablarsor", „Ajtók" és „Belső tér" c. alkotásainak elemzése: 21. oldal.
„Üveghár", „Kint és bent", „Szobában", „Tükör" c. művéről tesz említést a 22. oldalon.
„Két hár között", „Három fal", „Figurák és ablarok", „Három figura", „Ajtók között" „Oszlopok és szobrok", „Szobdban", „Ablak" „kapu" c. szobrai a 23. oldalon említve.
„Két nővé" és „Fal előtt és fal mögött" c. szobrának elemzése a 24. oldalon.

Bere zászló: Schaár Erzsébet
(Corvina)

Schaár Erzsébet

9

„Ablakon kinéző nő" „Szem és kezek" elemezve, „Kezek" „Emlékműtor", „Kinéző" „Fal előtt és fal mögött" és „Fidcsoport" megemlítve a 18. oldalon.
„Szobasarok", „Falnak támaszkodó" megemlítve, „Szék" c. alkotása elemezve a 19. oldalon.
„Női akt székkel", „Fotel és figura", „Házaspár", „Törött szék", „Ablak", „Zsdmoly" „Ólomfal", „Fal", „Pad" c. műveiről: 20. old.

Bere László: Schaár Erzsébet
(Corvina)

Schaár Erzsébet

„Falnak támaszkodó", „Szobasarok", „Fal előtt és fal mögött", „Kórus" c. művei megemlítve a 15. oldalon.

„Psota Irén portréja" keletkezéséről a 16. oldalon van szó, ugyanitt megemlítve Benedek Marcell-, Bartók, Károlyi- és Radnóti-portréja.

„Fúvószt", „Ablakban" c. műveinek elemzése a 17. oldalon.

Bene László: Schaár Erzsébet (Corvina)

Schaár Erzsébet

7

Déryné mellszobra, Radnóti-portré, Bartók, Károlyi portréja, a Rácfürdő és az Ojkai lakótelep nőalakjai megemlítve a 12. oldalon

„Öregség", „Fotelban ülő", „Álló fiúk" c. művei a 13. oldalon

„Fiú és lány", „Kóré", „Számolyon ülő", „Ojkai nőalak", „Ülő nő" és „Bundás nő" c. szobra a 14. oldalon.

Beke László: Schaár Erzsébet
(Corvina)

Schaár Erzsébet 6

„Férfifej" c. szobra megemlítve a 9. oldalon.
„Önarckép" és „Édesanyja képmása", 10. o.
„Granosztói Gyuri", „kalapos leányka",
„Major Máté", „Söprögető", „Ülő kislány
kakassal" és Dinnyés akt" c szobrai a
11. o-n, valamint „Labdáró gyerekek" c.
fadomborműve, nyomcsak megemlítve.

Beke László: Schaár Erzsébet
(Corvina)

Tibor, Szebényi Imre társaságában) alumínium plasztikák készítésére. 1968-ban a Tihanyi Halbiológiai Intézet számára készített kompozíciót. 1970-ben nagy egyéni kiállítása volt.

Bede László: Schaár Erzsébet
(Corvina, 21.o.X, 26.o.)

a székesfehérvári múzeum megrendezi újabb gyűjteményes kiállítását. Gyakran kap állami megbízatásokat, 1953: Déryné-mellszobor, 1962: Radnóti-portré, 1965: Bartók- és Kárdyi-szobrai, 1965-66-ban a Rácz-fürdő és az ajkai lakótelep nőalakjai. 1967-ben kiállítás a Bécsi Collegium Hungaricum-ban. 1967-ben a Székesfehérvári Könnyűtémmű meghívja (Laborcz Ferenc, Vilt

Beke László: Schaár Erzsébet
(Corvina, 12. o.)

pályamunkát.
A 30-as évek végén többször megfordul a graham-kör asztalánál. Hosszabb kényszerszünet után (háború, egzisztenciális problémák) egyéni tanulmányi kiállításon mutatkozik be a Műcsarnok Kamaratermében, 1960-ban. 1962-ben elnyeri a Munkácsy-díj első fokozatát. 1965-ben Kovács András „Két arckép" címmel tévéfilmet készít a Psota Irén-portré megszületéséről. 1966-ban

Bereczky László: Schaár Erzsébet
(Corvina, 14.o.)

szinte évente megfordul Jugoszláviában, és számos portrét készít. 1932-ben gyűjteményes kiállítást rendez a Tamás Galériában (Fáritz Józsával közösen). Ugyanebben az évben elnyeri a Szinyei Fiatalok Díját. 1935-ben férjhezmegy, Vilt Tibor szobrászművészhez. 1937-ben 1. díjjal jutalmazzák a Brunsvick Teréz-emlékszoborhoz készített

Beke László: Schaár Erzsébet
(Corvina, 10. o.)

Schaár Erzsébet szobrászművész

Az Iparistoldban, majd a képzőművészeti Főiskolán folytatott művészeti tanulmányokat. Erről kisfaludi Strobl Zsigmond volt a mestere. Még főiskolás korában, 1926-ban állított ki először, a Műcsarnokban. Ettől kezdve csaknem minden évben szerepelt nagyobb tárlatokon. 1926-ban járt először Párizsban. A 30-as évek elejéig

Bere László: Schaár Erzsébet (Corvina, 10.o.)

Schaár Erzsébet

„Fiatal leány", „Kozmetikusnál" megemlítve, „Emlékműtér" méltatva a 25. oldalon.

„Fal előtt és fal mögött", „Ajtóé", „Parant-menyasszony", „Két fal" c. alrotásai említve a 26. oldalon.

„Zépcsőn álló" és „kisarat előtt" c. szobrából a 28. oldalon van szó.

Bene László: Schaár Erzsébet (Corvina)

Schaár Erzsébet

Fővárosunkban rendezett nemzetközi szobrásztalálkozón üvegből készült térkompozíciói szerepeltek.

Bajár Iván: Nemzetközi szobrásztalálkozó Bpesten.

Kisalföld, 1971. nov. 14.

Schaár Erzsébet

A bpesti nemzetközi szobrásztalálkozón üvegből készült tér-kompozíciáival szerepelt.

Bajár Iván: Nemzetközi szobrásztalálkozó Bpesten.

Dalgozók Lapja, Komárom, 1971. nov. 14.

Schaár Erzsébet

1969-ben az kisplasztikai biennálén első díjas lett.
az ez évi biennálén szobraival szerepel.

Ronváry Ferenc: III. Országos Kisplasztikai Biennálé.

Déldunántúli Napló, 1971. szept. 19.

Schaár Erzsébet

Említve

Lámcz Sándor: Forgács Hanna
Erzsébet
Élet és Tudomány, Jp. 1970. nov. 20.
2229-l.

Schaár Erzsébet

grafikái

1960-ban volt legutoljára
a Műcsarnokban egyéni-
leges kiállítása amit a mostani
10 év utáni kiállítás követ.

Horváth Béla: Schár Erzsébet kiállítása a Műcsarnokban.
NÜVÍSZST, 1970.szeptember - 27.lap

MDK

Saár Erzsébet

Kiállitási hir

Esti hirlap 1968 aug.13.

Ügyiratszám:

Ügyintézőnk:

Budapest, 196

ORSZÁGOS TE
BUDAPEST,
TEL.

4031 66. FNYV. 9. t. (N)

Schaár Erzsébet, szobrász MAH

Csók István ábrázoló dombormű-
ve a festőművész Gorkij utcai
lakóházára kerül.

–: Új szobrok Budapesten 3.

ESTI HIRLAP, bp. 1966. máj. 3.

Schaár Erzsébet

szobrán

Kiállításán bemutatott fémből
üvegből, műanyagból, gipszből
fából darabokat.

Horváth Béla: Schár Erzsébet kiállítása a Műcsarnokban.
MŰVÉSZET, 1970.szeptember - 27.lap

Schaár Erzsébet

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1970 FEB 21

MAGYAR NEMZET
Budapest

#

A kitűnő szobrász házaspárnak, Schaár Erzsébetnek és Vilt Tibornak számos köztéri szobra kerül az idén felállításra. A tihanyi biológiai kutató intézet parkjában kap helyet Schaár Erzsébet kétfigurás nagyméretű szobra, a Tudósok; Agárdon, a Velencei-tó partján pedig egy nyitott ajtóban álló lírai leányfigura, a Menyasszony. Vilt Tibor üvegből és acélból, transzparensszerűen kivilágítható kompozíción dolgozik, ez a Vörösmarty téren épülő kultúrközpont halljába kerül. Egy Bach-fúga részletét kívánja megörökíteni a szobrász egy öt méter hosszú és két méter magas domborműben. A másik érdekes munkája Vilt Tibornak a szombathelyi kórház számára készülő tízméteres térfalkompozíció.

⊕

termelési-szervezési területeken dolgozott. Miképp „jegyezte el magát" mégis a kutatómunkával?

— Vonzott a kutatás, de az oktatómunka is. Az egyetemre az út az aspirantúrán keresztül vezetett. A Kertészeti és Szőlészeti Főiskola zöldségtermesztési tanszékén So-

A MARGITSZIGETI NAGYS

Schaár Erzsébet

Széki János közelben (eml.) a parkban áll miskolci Műszaki Egyetemen

dr. Terplán Zénó: Húszéves az egyetem

Északmagyarország 1969 IX. 17

Schaár Erzsébet
nobrán

„Ablak" (repro)

Horács Gyula: Az Országos Kisplasztikai Biennale
Művészet, 1970. február – 36 lap

Schaár Erzsébet

szobrászmüvész kiállitása. Székesfehérvár, István Király Múzeum. Kat. önmáll. K. Kovalovszky Márta. – Székesfehérvár, 1966. (István Király Múz. Közleményei, D. sor. 48.) – Ism. Fejér Megyei Hirlap. 1966. júl. 5. – Gravantói Pál, Tükör, 1966. nept. 13. – (Ravas), Népnava, 1966. júl. 31. – Kovács Péter, Müvészet 1966. 7. évf. 12. n. 47-48. l. – Major Máté, Magyar Építő müvészet, 1966. 15. évf. 5. n. 54-56. –

Az 1966. évi magyar müvészettörténati irodalom bibliográfiája /Müvtört. Ért. 1969. 3. sz. 243-284. l./

269. l.

Schaár Erzsébet

Legújabb korszakát vehéz hozzákapcsolni a modern magyar művészet eddig kialakult struktúrájához.

Nemeth Lajos: Modern magyar művészet
Corvina 1968
150. l.

Schaár Erzsébet

1964-es műve a Fehnő nő.

Németh Lajos: Problém megyp. műveré!
Corvina 1968

180.l.

Saár Erzsébet

Említve

O.J. A mai magyar képzőművészet
Párizsban

Eszakmagyarország, Miskolc 1970. ápr. 29.

MDK

Schaár Erzsébet szobrai

Kiállítása nyílik meg a

Műcsarnokban.

— : Kulturális hírek

7.

Népszabadság, Bp. 1970. május 14.

Schaár Erzsébet

a korábbi tárlatok alkalmával kiemelkedő műveket mutatott be.

Németh Lajos: The 1968 Exhibition.

The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1968. 31. p. 194-971. 1951.

Schaár Erzsébet

egy „ifjú" leányról készült művével szerepel a kiállításon.

Németh Lajos: The 1968 Exhibition.

The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1968. 31. sz. 194-97. 195 l.

Schadr Erzsébet

a jelenlegi kiállítás alkalmával jelentős alkotásait mutatta be.

Németh Lajos: The 1968 Exhibition.

The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1968. 31./p. 194-97/ 1951.

M.D.K.

Schaár Erzsébet

A„Pécsi Kisplasztika Biennálé"-n első dijat kapott a müvész, akinek szobrai, -mint Perneczky Géza: "Forma és meghatottság" c. beszámolójában irja:- megfejtésre váró kimerithetetlen titkokat hordozó antropomorf alakok. Saját törvényeik szerint élnek."

Élet és Irodalom, Bp. 1969. okt. 11.
XIII. évf. 41. sz. 8. lap

Schaár Erzsébet

Resztvesz a párizsi magyar kiállítása

Magyar kiállítás

Erzsébetmagyarország, Miskolc 1970. ún

20

Schaár Erzsébet

Horváth György: Művészházaspárok. Vilt Tibor és Schaár Erzsébet műtermében. - Magyar Nemzet, 1966. febr. 10.

Az 1966. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája /Művtört.Írt. 1969. 3.sz. 243-284.l./ 283. l.

Schaár Erzsébet

Földes Anna. Portré nőban és noborban. (Schaár Erzsébet). - Nők Lapja 1966. aug. 13.

Az 1966. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája. /Művtört.Ért. 1969. 3.sz. 243-284.l./ 253. l.

1) Schaár Erzsébet
szobrász

Résztvett a székesfehérvári könnyűfémmű szobrásztalálkozóján.

Művei: „Ajtók"; „Kor'ányi Mihály portréja"; „Benedek Marcell"; „Bartók Béla"; „Tolnay Klári"; „Psota Irén"; „Bundás nők"; „Kor'us"; „Fotelben ülő"; „Kóréh".

Takács Imre: Aluminium - Dorottya
hi írás, Bp. 1968. II. 76.

2) Schaár Erzsébet
szobrász

1966-ban Székesfehérváron kiállítása volt.

Takács Imre: Amminiam-Dorottya
Új Írás, Bp. 1968. II 81.

Schaar Erzsébet, szobrász MDH.

A ritkán szereplő, igényes szobrászművésznő több évtizedes munkásságát mutatja be a Műcsarnok kamaratermében
(Portrék, kisméretű bronzfigurák, faszobrok.)

P. J.: Jegyzetek kiállításokról

Népszabadság Bp. 1960. febr. 19. 9. l

Schaár Erzsébet

Fiu fej, gipsz

III.M.Képzőműv.kiállitás 1952. dec. 1953. márc.
katalogusa 19 lap

Schaar Erzsébet

Akt, bronz
Éva, bronz
Gyermekfej, bronz

Mai magyar kisplasztika kiállitás, 194o.
Tamás Galéria katalogusa lap

MDK

Schaar Erzsébet szobrász

Gönczi-Szabó: Az 1956-évi magyar művészettörténeti irodalom bibliografiája Művért 1957.VI.évf.4.sz.341.l.

Schaár Erzsébet szabrászművész

üveg alkotása
(ill) is

→ 2 Gyás györgyfm
Művészet 1985/3) 23. old
24. old

Schaár Erzsébet szobrászom

üvegszobrai

→ Bahus Zoltán ipm
(Művészet 1985/3/33. old.)

Saar Erzsébet

szobán

Petőfi portréját kerülette el
Saár Erzsébet.

Földes Anna: Stop műalkotás.
Nők Lapja, 1968. szept. – 38 szám

Schaár Erzsébet szobrászm.

→ Balint Endre fm

Müvészet 1985/4/14
15

Schaár Erzsébet szobrász M.D .K.

Kiállitása Székesfehérvárt

Napló

Magyar Nemzet 1966. julius 3. 10. 1.

Schaár Erzsébet szobrász

Kiállitása Székesfehérvárt

Napló

3. 10. 1.

Schaár Erzsébet szobrász M.D.K.

A grecham-asztaltársaságot látogatta.

Bernáth Aurél: A muzsa körül, Bp. 1967. 80.l.

Magyar ...
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

MAGYAR NEMZET

Schaár Erzsébet

A Székesfehérvári Könnyűfémmű egyik műhelyében munkálkodik néhány napja öt szobrászművész, Schaár Erzsébet, Vilt Tibor, Varga Imre, Laborcz Ferenc és Szebényi Imre. Az üzem termékéből, az alumíniumból formálják most kísérletképpen szobraikat a művészek, a fennállásának negyedszázados évfordulóját ünneplő Könnyűfémmű felkérése nyomán.

Budapest ... Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

NÉPSZABADSÁG

Schaár Erzsébet

1966 NOV 13

– A BECSI COLLEGIUM HUNGARICUM kiállítótermében november 23-án tárlat nyílik Szalay Ferenc festőművész, Schaár Erzsébet szobrászművész és Gacs Gábor grafikusművész mintegy 60 alkotásából.

MEGYARÁSZ
Budapest V., Fenyő Sándor u. 11.
Telefon: 188-588, 188-304

Megyar Hilda

az aszályos éveket, vagy a

M.D.K.

Schaár Erzsébet

Radnóti Miklósról készült szobrának repr.-ját bemutatja a lap.

Élet és Irodalom, Bp. 1969. nov. 29.
XIII. évf. 48. sz. 3. lap

Schaár Erzsébet
szobrai

„Leányfej" Repr.

Új Írás, Bp. 1969. 1. 96–97.

Schaár Erzsébet
szobrász

- ról megemlékezik Major Máté, „Az építészet új világa" c. könyvében

Bodri Ferenc: Képzőművészeti krónika
Lelenkor, Pécs 1970. III. 239.

Schaar Erzsébet
grafikái

Méltatás

Bauer Jenő: Mai Csehszlovák képzőművészet
Művészet, 1970. január – 36 lap.

Schaar Erzsébet

Kiállítása lesz ezév első felében a fővárosban

N. N.: A magyar képzőművészet éve

Északmagyarország 1970 III. 26

Schaár Erzsébet, szobrán MDK

Kiállítása nyílik meg

a Műcsarnokban.

— : □ „Schaár Erzsébet . . . " 2

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. május 15.

Schaár Erzsébet

Egész emlékmúzeumot alkotott a műrisznő. Külföldön is ismert „Utrája" az elmult ertizedből szaló.

Szabó Júlia: Emlékek a 70-es évektől
Műrisz, 1980. október – 19. lap.

Schadt Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművésznő (1908-1975).

Vilt Tibor 1935-ben vette feleségül Schadt Erzsébetet. Vilt Tibor elmondja, hogy Schadt valóságos csodagyerek volt. Tizenhét éves korában Belgrádban portrékat mintázott. Kisfaludy Stróbl Zsigmond magánnövendéke volt, matrózruhában járt, mikor odakerült, és egy év múlva úgy mintázott, mint Stróbl. Zseniális nő volt.

Vilt Tibornak emlékezünk.

1983. IX. 1. Pétöfi 20.35 (-Vné-).

Schaár Erzsébet

Portréi:
Károlyi Mihály portré, Bartók-fej, Psota szobrok, Benedek Marcell portréje
Kisplasztikái: Kórus, Kóré, Karosszékben
Felreliefek: Szerelmesek, Halott katonák

Perneczky Géza: Tanulmányút a Pávakertbe, Bp. 1969.

320-321 = 322.

M.D.K.

Schaár Erzsébet, szobrász (1909 –

Kisfaludi-Stróbl növendéke volt. Képző művészeti Főiskolán. 1932-óta rendszeresen részt vesz hazai és külföldi kiállításokon. 1960-ban önálló kiállítása volt Budapesten. 1962-ben munkácsy-díjat kapott. Kiváló portré-szobrász. Az 1966-ban Szekesfehérvárott kiállítot vábgatok művei a Bécsi Collegium Hungaricumban és Esslingben is bemutatásra kerültek. A londoni kiállításon 5 bronzszobra szerepelt, melyek körül a katalógus az 1965 ben készült „Szék" c.-nek képét közli.

Twentieth Century Hungarian Art, Paintings, sculpture and graphic works. Intr.: István Genthon

The Arts Council of Great Britain at the Royal Institute Galleries, Piccadilly, 1967.

4. és 25. o.

Schaár Erzsébet

... a munka további sorozatai egyrészt az élő képzőművészetek csoportos és egyéni bemutatása, ide az érnek dunántúli művészek ismétlődő kollektív tárlatai, a dél-dunántúliaké, a magyar naiv festők bemutatása, a szentendreiek kollektívje tartozik, az egyéni bemutatók között Kondor Béla, Duray Tibor, Frank Frigyes, Vilt Tibor, Korniss Dezső, Schaár Erzsébet, Ország Lili, Bencze László, Horváth Ferenc, Orosz János és mások kiállításai.

Bodri F.: Fehérvári mérleg.

Jelenkor XII. évf. 2. sz. 1969. febr., 143. l.

Schaár Erzsébet

A 20. századi kiállítás-sorozat vagy Nemes Lamperth, Kondor Béla, a szentendreiek kollektívja, Toulouse-Lautrec, Duray Tibor, Frank Frigyes, Ferenczy Noémi, Vilt Tibor, ... Korniss Dezső, Schaár Erzsébet, Nagy István, Ország Lili bemutatói... újra és újra utazó kedvünkbe kényszeritik Fehérvárt.

Szodri Ferenc: Képzőművészeti krónika. Fehérvári mérleg.

Jelenkor XII. évf. 2. sz. 1969. febr., 142. l.

Schaár Erzsébet

kisplasztikai réntvennek a Torinóban
április közepén nyíló magyar kiállításon.

Magyar Nemzet 1968. márc. 19. 4. o.

Schaár Erzsébet

szobrászművén Forradalom c. bronz kisplasztikáját az antwerpeni népművészeti múzem, Fal előtt, fal mögött c. művét pedig a middelheimi parkmúzeum vásárolta meg.

A két kompozíció a szobrón más változatával együtt szerepelt a middelheimi szabadtéri szobrászbiennálén.

Magyar Nemzet 1968. febr. 11. 11. o.

Schaal Erzsébet szobrász

szerepel a brüsszeli Nova Galéria magyar kiállításán

N.N.: magyar kiállítások külföldön, külföldiek Bp-en

Nagyabadság 1968 XI. 3

SCHAÁR Erzsébet (szobrász)

NAGY Ildikó: A magyar szobrászat jelene. 1. Tér és tömeg. = Életünk, 1985/9. 849-853. p.

SCHAÁR ERZSÉBET	Tanulmányfej (1930)	806, Nőalak az UTCA c.
	kompozícióból (1974)	851, Fiatal lány 828
	(Bertalan Vilmos fotói)	
	A mulandósága szobrai	c. kiállítás anyagából:

Schaár Erzsébet, szobrász

4

Benedek Marcell szoborportréja:

Repr

T. Riha Margit: Az arcképszobrászat műhelyében
118–124.

Élet és Tudomány, Bp. 1971. jan. 15. XXVI/3.

Schaár Erzsébet, szobrász

3

Csók István domborművű portréja:

Repr

T. Riha Margit: Az archépszobrászat műhelyében 118-124.

Élet s' Tudomány, Dp. 1971. jan. 15. XXVI/3.

Schaár Erzsébet, szobrász

2

Rátkai Márton portréja:

Repr.

T. Riha Margit: Az arckép szobrászat műhelyében
118–124.

Élet s Tudomány, Bp. 1971. jan. 15. XXVI/3.

Schaár Erzsébet, szobrász

1

Már több ház portrét mintázott meg.

A cikk ismerteti munka- ill. alkotó-módszerét, sajátos plasztikai szemléletét, gondolkodását. (Hivatkozik Ferencsy bérni értékelésére is.)

T. Riha Margit: Az arcképszobrászat műhalyében 118-124.

Élet és Tudomány, Bp. 1971. jan. 15. XXVI/3.

Schaar Erzsébet, szobrai

Megemlítve.
(Márványok.)

Rózsa Gyula: Jó nemzetközi kiállítás

M. Z.

Népszabadság, Bp. 1971. okt. 31.

Schaár Erzsébet, szobrász

Megemlítve:

gyűjtemények kiállítása alapján
évdemes megidézni

↓

Láncz Sándor: Forgács Hann Erzsébet

2229-2234.

Élet és Tudomány, Bp. 1970. nov. 20. XXV/47.

Schaár Erzsébet, szobrász

Szerepel a pécsi biennálén.
(„tragikusan-szép kisplasztikákkal..")

Rózsa Gyula: Munkamegosztás elő 4

M. 7.

Népszabadság, Bp. 1971. szept. 19.

Schaár Erzsébet szobrai

szerepel a Műcsarnokban.

—: Október 16-án nyílik a Kisplasztikai Biennale 9.

Népszabadság, Bp. 1971. okt. 6.

Schaár Erzsébet, szobrász

Nov. 20-án műtermemben látogatás

lesz nálam.

—: A hét végi kulturális programból 9.

Népszabadság, Bp. 1971. nov. 20.

Schaár Erzsébet

a Villányi Szobrász alkotótelep 1973. évi zárása és a Siklós Szobrász- és Kerámiatelep munkájának közös értékelése, valamint a kiállítás a mai napon megnyílik, – melyen szerepel műve.

Meglúvó

1973. okt. 30.

SCHAAR ERZSEBET, szobrasz

A címadás aktusával, mely a mű legelső, sommás értelmezése, jelen esetben metaforikus megnevezéssel/"Oszlopok és szobrok"/-a kapcsolatok módosulnak: a karó"architektonikus jellegű"oszloppá, míg az emberi sziluett"képzőművészeti jellegű"szoborrá válik/ a megnevezés minden hangulati következményével együtt. Kép=45.old.----46.old

BEKE LÁSZLÓ: Műleírás és műelemzés 40.old

VALÓSÁG, A TIT. folyóirata, XV.évf. 1972. 5.szám
Budapest

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

Egy bronzszobra, "karók" ill. "emberi sziluettek". A kétfé
le forma bizonyos mértékig egymást a maga ellentéte-
ként értelmezi.-A 2.forma=olyan lekerekített, mint egy
emberi sziluett.-sima, szerves, amorf, élo.-45képen
1.és a 2. forma. 45.old

BEKE LÁSZLÓ: Müleirás és müelemzés 40.old

VALÓSÁG, a TIT. folyóirata, XV.évf. 1972. 5.szám
Budapest

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

Egy kisbronza, "Karók" ill. "emberi sziulettek". A kétféle forma bizonyos mértékig egymást a maga ellentéteként értelmezi. -Az 1. forma=oly hegyes, mint egy karó, érdes, szervetlen, szabályos, élettelen. 45.old. képen 1. és 2. 45.old

BEKE LÁSZLÓ: Műleirás és műelemzés 40.old

VALÓSÁG, a TIT. folyóirata, XV. évf. 1972. 5. szám Budapest

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

Schaár Erzsébet: Szobor. Fekete repr. 45.old

VALÓSÁG, A TIT, folyóirata, XV.évf. 1972. 5.szám, Budapest

Schaár Erzsébet
szobrász

A művészető 1972-es „Szekrény előtt" című műve a győri kolozsvári gyűjteményben található.

Salamon Nándor: Bemutatjuk a ...
Művészet, 1975. március - 15. oldal.

Schaár Erzsébet
szobán

Miltatás

Nagy Ildikó: Gecser Lyra és hőstárs...
Művészet, 1975. március - 22 oldal.

Schaár Erzsébet
nohán

Schaár Erzsébet nélesfelicsvári kiállítása az 1974-es év egyik legnagyobb képzőművészeti eseménye volt.

Németh Lajos: Elmélkedés a térről.
Müvészet,1975.január - 20.oldal

Schaár Erzsébet, nobrán

Kombathelyen felazatták művét:

Koncz János noborportréját.

–: Zeneiskolai hegedűverseny Kombathelyen

9

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1974 nov. 26.

Schaár Erzsébet szobrai

TIT-előadás ismerteti
munkásságát.

— : Divatsorozat, lakberendezés

2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1974. nov. 18.

Schaár Erzsébet, Kobrán

A nárévy bpi Vegyiművek -
pályázaton vesz rént.

M. Szántó Judit: Család, Hárfás lány 3.

ESTI HIRLAP, Bp. 1975. jan. 21.

Schaár Erzsébet, szobrász

A Goldmann-emlék táblát kéréli.

F. G.: 1972-ben újképzőművészeti alkotásokat helyeznek el a fővárosban 9.

Népszabadság, Bn. 1971. nov. 18.

Schaár Erzsébet szobrász

Hazánkat képviseli (Műcsarnok.)

↓

– : A múzeumi hónap nemzetközi eseménye

2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1971. okt. 11.

Schaár Erzsébet, nobrász

„Szép alkotásokkal nevezel
a biennálén." (Műcsarnok.)

Harangozó Márta: A nobrászat átváltozásai

2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1971, okt. 16.

Schaár Erzsébet

művét „Déryné" (bronzszobor) a Miskolc-i Déryné park színháza előtt állítottak fel. (1965).

Bartha László és Flach Antal: Miskolc 1971. Miskolc, 1971.

631

Schaár Erzsébet szobrászművész

a Magyar Forradalmi Munkás- Paraszt Kormány a Magyar Népköztársaság érdemes művésze címmel tüntette ki a Munkácsy-díjas művészt.

Hajdú-Bihari Napló, Debrecen, 1972. április.

Schaár Erzsébet.

A hazánkban rendezett nemzetközi kisplasztikai biennálén üvegből készült térkompoziciói szerepelnek. „Mélyülés" – „Belső tér" c. kompoziciók (említve.)

Bojár Iván: Kisplasztikánk nemzetközi háttér előtt.

Magyar Hírlap, 1971. okt. 19.

Schaár Erzsébet

Az I. nemzetközi kisplasztikai biennálén szerepeltek művei.

Berkovits György: Az I. nemzetközi kisplasztikai biennálé a Műcsarnokban.

Pest Megyei Hírlap, 1971. okt. 22.

Schadt Erzsébet

Munkácsy-díjas szobrászművésznő a Magyar Népköztársaság érdemes művésze címet kapta.

Népszabadság, 1972. ápr. 1.

Schaár Erzsébet
szobrán

Miltalás

Földes Anna: Remekművek nyomában.
Nőtz Lapja, 1969. ott - 42 szám

Schaár Erzsébet

szobrász

A Velencei-tó partján gáidony egyik parkjában áll Schaár Erzsébet alkotása

(d.m.): A hűszőlőn

Nők Lapja, 1969. ~~május~~ jelenés -26 szám

Schaár Erzsébet
szobán

„A küszöbön"
(repro)

(d.m.): A küszöbön
Nők Lapja, 1969. junius - 26 szám

MDK

Schoár Erzsébet, szobrász

Az emléktáblát készítette.

témyhép.

– : Felavatták Radnóti Miklós emléktábláját 9.

Népszabadság, Bp. 1969, nov. 30.

157
+ 12
169

Schaar Erzsébet
arcképén

M.D.K.

Károlyi Mihály portréja
(repro)

A F. Magyar Képzőművészeti Kiállítások anyagából
készült 1965. december - 7 oldal

MDK.

V.Schaár Erzsébet szobrász

"Leányfej" /bronz/

VI.Magyar Képzőművészeti Kiállitás
Műcsarnok, [illegible]. 46.1.

Schaár Erzsébet

művével jelentkezett a Szalonra.

Németh Lajos: The 1971. „Salon." The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1971. 43. p.

1951

Schaár Erzsébet

művelt olykor üvegből alkotta.

Pernecky Géza: Sculptures in Glass.
The New Hungarian Quarterly, Budapest,
1971. 41. p.

2091

Schaár Erzsébet szobrászművész

A Károlyi palotában rendezett kis tárlatop mutatja be a Károlyi Mihály-alapítvány eddigi meghívottainak és közeli rendezeinek munkáját. A művész korábban már megismert plasztikai világát boncolja tovább.

Láncz Sándor: Kiállításról kiállításra.

Magyar Hírlap, 1973. szept. 12.

Schaár Erzsébet szobrászművész

Elsősorban a szobrászatban bontakozott ki egy ügyrealistának nevezhető irányvonal, melynek a művész is tagja.

Vadas József: Képző- és iparművészeti kultúránk.

Ifjú Kommunista Budapest 1973 szept. 69. old.

Schaár Erzsébet szobrász,

A Margitszigeti művérzsétányon áll műve: Deryné, Széppataki Rózáról készített szobra. (repr.)

Ifjúsági Magazin, Budapest, 1974. ápr.

M.D.K.

Schaár Erzsébet

festmény

Az első díjat a Biennálén

Schaár Erzsébet kapta.

— Pécsett

Dolgozók lapja, 1968. okt. 5.

Schaár Erzsebet

Nobrán

M.D.K.

A biennale első díjat nyerte.
„Ablak" cimü térkompozíciója
sikerült alkotás.

Ridig Gábor: Második országos kisplaszlikai
biennáli
Népszava 1969 Okt. 12

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI
DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

M.D.K

Schaár Erzsébet
szobrász

A biennale I. díját nyerte el.

— Szemmi hónap 1969
Dunántúli Napló 1969 ott 7

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Schaár Erzsébet, szobrász

MDK

10000 ft-os I. díjat nyert.
(Pécs)

-: A II. országos kisplasztikai biennálé
díjnyertes alkotásai 8.

Népszabadság, Bp. 1969. okt. 4. [Vidéki]

Schaár Erzsébet

Szerepel az alábbi táslaton Pécsett

N. N.: Száz Liáhitó a II. országos Lisplasztikai biennálén

Dunántúli Napló 1969. VII. 6.

Schaár István

Schaár Erzsébet, szobrászművész

a 25 éves szemyei művésztelepre állandóan visszatérő művészek egy része sajnos már csak műveinel tért vissza a jubileumi számadásra. – Kondor Béla, Schaár Erzsébet ~~egy~~ bizárt életművekkel fémjelzik meg a helyét és rangját e művésztelep 25 évének.

Ratkai Ida: 25 éves a szemyei művésztelep.
Vas Népe, 1976. jún. 20.

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

A Pécsi Modern Magyar képtár gyüjtemények vétele, vagy ajándékozas révén gazdagodik, ill. esetenként vásarlások útjan gyarapszik. 1969-től 1973-ig kb. 1500 darabbal nőtt a gyüjtemény anyaga. Ezekből képek jegyzéke. Szobrok: 103. sz. - SCHAAR ERZSÉBET: "Szobasarok", c. müve. - bronz. - 21. cm. - Ltsz: 72.115. - XIX. tábla. - 300. old. rekete repr.

ROMVÁRY FERENC: A Modern Magyar Képtár története
Uj szerzemények III. 287. old

A Janus Pannonius Múzeum Evkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975.

Schaár Erzsébet, szobrász

„Egy kapcsolat története" c. alkotása : Rem.

14. A szerelem sorsa a házasságban [27. sz.] 842–843. old.
15. A válás és következményei [29. sz.] 902–904. "
16. Az elváltak [31. sz.] 982–984. "
17. A klimax és lélektana [33. sz.] 1032–1034. "
18. Az öreg kor [35. sz.] 1110–1111. "
19. Mit tehet Társadalmunk [37. sz.] 1162–1164. "

Dr. Buda Béla: Szexualitás és párkapcsolat a felnőtt-korban

Élet és Tudomány, Bp. 1977. júl. 8 – szept. 16.

XXXII / 27-37

Schaár Erzsébet, szobrász

L: id Marsó Károly

-: Jubileumi kiállítás a Műcsarnokban 8.
Esti Hírlap,
Bp. 1978. márc. 10.

Schaár Erzsébet, szobrász

L: Kerényi Jenő

-: Kétszak éves iskola 7.

Nérszabadság Br. 1978. márc. 21.

Schaár Erzsébet, szobrász

L: Vilt Tibor

Ara di N.: Izobor és történelem 15

Nérszabadság, Bp. 1978. ápr. 3.

Schacár Erzsébet, szobrász

L: Lóránt János

Rózsa Gy: A z Aurora emlékе 7.

Népszabadság, Bp. 1977 nov. 25.

Schwár Erzsébet

Fából kivitelt alkotását
mutatták be az 1977-
es ceglédi kiállításon.

Bán András: Fa és kornyeret.
Művészet, 1978. március - 8 lap.

Schaár Erzsébet

Az alapitásának 200 évfordulóját ünneplő budapesti Képző és Iparmüvészeti Szakközépiskola multját bemutató kiállitás nyilt a Mücsarnokban, amelyen a müvész is részt vett alkotásaival.

Magyar Hirlap 1978-77-4

Schaár Erzsébet

Az 1966-os felséraári kiállítás anyaga az utolsó tíz év termékе, de az ötvenes évek második felétől talán 1961/62-ig készült művekből alig pár darab van, a többi mind az utolsó négy-öt esztendőből való.

Major Máté: Az épitészet uj világa, Magvető, 1969, 483. 1.

Schaár Erzsébet

Marián

MDK

A biennalé 10.000 forintos
első díjat nyerte el.

— : A II. országos kisplasztikai biennalé.
Magyar Nemzet, 1969. okt. 4.

V. Schaár Erzsébet, szobrász

MDK

A Sziget utcát (XIII. ker.) Radnóti Miklós utcának nevezték el. A 45. számú házon emléktáblát helyeztek el, V. Schaár Erzsébet művét.

— . Radnóti emlékezések 7.

Népszabadság, Bp. 1969. nov. 22.

Schaár Erzsébet

Vilt Tibor felesége, ugyancsak szobrászművész. A szerző nyitja meg 1966-os székesfehérvári kiállítását.

Major Máté: Az építészet uj világa, Magvető, 1969, 482. l.

Schaár Erzsébet

Réntgen a II. Kisplasztikai biennálén

Romváry Ferenc: A II. Kisplasztikai biennálé
Országház Könyvkiadó, Pécs 1969. old. 16.

Schaár Erzsébet

1960-ig csak egyetlen önálló kiállítása volt – kerchen három és fél esztendővel a mostani (1966) előtt – a Tornás Galériában.

1942-ben megnősült a szerző.

Major Máté: Az építészet uj világa, Magvető, 1969, 171.

Schadt Erzsébet (Vilt Tiborné)

További művei: „Egüstfej", „Dézsyné" / Miskolc-i Nemzeti Színház / fa dombormüvek stb.

Fehér Márton: Prominent Hungarians Home and Abroad, München, 1966. 334 l

253 l.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Schaár Erzsébet (Vilt Tiborné)

Született Budafokon 1909-ben. Szobrász.
1962: Munkácsy díjas. Számos alkotása a Lipesti Magyar Nemzeti Galériában.
/: Jólismert portrészobrász: Czóbel E. :/

Fehete Márton: Prominent Hungarians

Home and Abroad, München, 1966. 334 l

253 l.

Schaár Erzsébet
nobrán

M.D.K.

Díjat nyert a Biennalen

O.Á: Biennale Pécsett
Délmagyarország, 1969. okt 7.

Schiar Erzsébet
Mohrán

M.D.Y.

Resit vett a tarlatan.

Bertalan: Nagyedszárad hipokben Mohrában
Vasvége, 1969 szept. 28.

Schaár Erzsébet
nohán

M.D.Y

A Biennale 10.000 Ft-os I.
díjat nyerte el.

— Péntelen döntenek a díjakról
Dunantúli Napló, 1969 ápr. 4.

Schaár Erzsébet szobrászművész

„Terek és emberek" c. bemutatását érdeklődéssel vártuk. Ez év elején volt kiállítása Miskolcon s a Zsigmondi Boris rendezte kisfilmben látott művek jelentős részével már itt találkoztunk.

Benedek Miklós: Játékok és vallomások, a képcrujó előtt.

Északmagyarország, 1974. aug. 6.

MDK.

Schaár Erzsébet

Kiállitási kritika

Dunántuli Napló 1965 okt.17.

MDK.

Schaár Erzsébet

Kiállitási kritika

Népszabadság 1965 okt.17.1.9.

MDK.

Schaár Erzsébet

Kiállitási kritika

Magyar Ifjuság 1965 nov.6.

MDK.

Schaár Erzsébet

Kiállitási kritika

Tükör 1965 okt.5.

M.D.K

Schaár Erzsébet
szobrász

Károlyi Mihály portréja
(1970)

Élet és Irodalom, 1965. május 15 - 2 lap

Schaar Erzsi MDK

Női fej, terrakotta

Műcsarnok 1933 Nemzeti Képzőművészeti Kiáll.

Schaar Ernst

Mädl Terrakotte

Schaár Erzsébet, szobrász MDK

Bartók portréja, továbbá a Szobrász munka közben c. hiszplasztikája kiváló produktum. A Károlyi büszt eltúlzott.

A X. M. Képzőmüv. Kiállítás

Rózsa Gyula: Szobrászat, éremművészet 9

NÉPSZABADSÁG, Bp, 1965. okt. 17.

Saár Erzsébet szobrászmüvész.

Európai müvésznők kiállitása Párizsban: Pesti Napló 1937.febr.13.

Schaár Erzsébet szobrász M.D.K.

Az Imre-fürdő bejárata fölé kétfigurás dekoráció

G.J.: Milyen megbizásokon dolgoznak képzőmüvé-szeink

[illegible] 1964. julius 5. 13.1

MDK

V. Schaar Erzsébet

Tapsoló, bronz

I. Művészeti Kiáll. Kat. 1946. jul. 7.-jul. 28.-ig.
14. lap

Schwáz Erzsébet
szobrász

M.D.K.

Gábor Andor szobrát készíti, amit a Kaposvaron a Gábor Andor téren fognak felállítani.

Élet és Irodalom, 1963. december 28 – 6 lap

Schaár Erzsébet
szobrász

M.D.K

Kovács András kisfilmjében
mintegy kiegészíti és magyarázza a filmrendező munkáját
Schaár szobrásznő.

Gáll István: Két arckép
Élet és Irodalom, 1966. jan 8. - 2 lap

Schaár Erzsébet
szobrász

M.D.K

Széles dombormű (repro)

Élet és Irodalom, 1964. január 18 – 5 lap

Schaar Erzsébet, szobrász MDH

Új művét: Gábor Andor bronz-mellszobrát felállítják Kaposvárott az új lakótelepen.

—: Hír 10.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1963. nov. 21.

Schadt Erzsébet szobrászművésznő.

A művésznő Debrecen város részére készített Szabó Lőrincről – alkotása már elkészült, csupán öntésre vár. (emlékmű)

Hajdú-Bihari Napló, 1946. jan. 23.

MDK.

Schár Erzsébet

Nő virággal c. szobráról

Petőfi Népe 1965 ápr.3o.lap -

M.D.K

Schaár Erzsébet
szobrai

Nő dinnyével (repro)

Élet és Irodalom, 1963. aug. 10.

Schaár Erzsébet, szobrásznűvész

Az Iparművészeti Múzeumban szept. 28-tól három hétig a művész szobrai tekinthetők meg.

Keve Mária: Képzőművészeti Világhét. Ifjú Kommunista, Budapest, 1975. 9. 120. old.

Schaár Erzsébet szobrászművész

Szept. 20.-28.-ig rendezik meg hazánkban a képzőművészeti világhetet. Az Iparművészeti Múzeumban „üvegek, szobrok, terplasztikák" c. kiállításon a nemrég elhunyt művész műveiből rendezik.

H.B.: Gazdag program.

Somogyi Néplap, 1977. szept. 11.

Schaár Erzsébet

Köztéri szoborterve

/repro/

/A Budapesti Vegyimüvek felkérésére készitett szoborterve /

Fekete Judit: "Humáncentrikus" - "heterocentrikus"...

Müvészet,1977.julius, - 40.oldal.

Schadr Erzsébet, szobrászművésznő

a szekesfehérvári István király múzeumban jelenleg Beszerczki Béla festőművész műveinek kiállítása látható. — Itt volt kiállítása Csontvárynak, a Nyolcaknak is és Schadr Erzsébetnek legutóbb.

Hétvégi Panoráma.

1948. III. 16. Petőfi, 18.33 /D./

SCHAÁR Erzsébet

Weinek Lajos

Schaár Erzsébetről

Jelenkor, 1977. 7-8. sz. 683-686.

III

Kaposvár 1914. XII. 2.

Párisi

Egészen parisi hangulatok
szen Parisban érzem magamat,
én oly végtelenül szeretek.

Hisz a müvészetnek és kultú
ott vannak, megszámlálhatatlan

Mintha most is, a teljes na
mas felszabadulást, amit elősz
kezésem után végigrobogtam Par

SCHAAR Erzsébet

90 2. 36
91 1. 52
2. 5
3. 62,68
4. 64
6. 44-47
7. 6,69
8. 66

Új Művészet

1975. X. 25.
18.05 TV. – Kné – Schaár
felszabadult
művészet

Schaár Erzsébet
szabadmüvész

/Zene/

- ~~Sár~~ Erzsébet alkotása a Menyasszony, Agárdon egy ligetben áll.

- Fizikai munkás vagyok, de attól eltekintve ez tetszik, ami szép, az szép.

- Ezt miért mondta, hogy fizikai munkás vagyok?

- Hát fizikai munkás? Me rt a fizikai munkásokat nem minden esetben értékelik a müvészetnek minden tudásával. Hát nem úgy értékelik, hogy minden ember imádója a müvészetnek.

- Ön hogyan került kapcsolatba a müvészettel, tehát igy kiállitásokra jár.

- Kérem szépen szocialista brigádnak a tagja vagyok, és a szocialista brigádon keresztül különb ö ző múzeumokban, kiállitásra járunk és ez a brigá doknak a szerepe is. Hogy igy minél jobban összehozzák a szocialista brigádtagokat és megismerkedjenek szobrokkal, képekkel, különböző emléktárgyakkal.

- Ö nnek például ez a mü kétféle társitás, tehát ilyen ralisztiku s fej és egy aránylag apszhrahált test egybefoglalása. Ez hogy tetszik?

- Há t kéremszépen a müvészet az változik véleményem szerint, évről évre, és talán azt mondanám, nekem tetszik. Biztosan, hogy az én vélem ényemmel mindenkine k a véleménye nem egyezik meg.

- Köszönöm szépen.

Schwarz Ernstel

MEGHÍVÓ

A KIÁLLÍTÁSI INTÉZMÉNYEK

MEGHÍVJA ÖNT

SCHAÄR ERZSÉBET

SZOBRÁSZMŰVÉSZ

KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÁSÁRA

1970. MÁJUS 16-ÁN, SZOMBATON DÉLI 12 ÓRAKOR

MEGNYITÓ BESZÉDET MOND:

DR. NÉMETH LAJOS

MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ

BUDAPEST, HŐSÖK TERE

5605 fnyv 1

1021

Erzsébet Schaar

Internationaler Argus der Presse AG, 8030 Zürich, Postfach, Tel. 01 34 49 37. Argus International de la Presse SA, 1228 [illegible] les-Ouates-Genève, Case postale. Tel. 022 71 26 62. Weitere Angaben über untenstehendes [illegible] précisions sup[illegible]mentaires sur la publication [illegible] ci-dessous: Argus-Medieninformation [illegible] 01 34 49 37

Luzerner Neueste Nachrichten
Luzern (CH)
Auf[illegible] 60 762

[illegible] Sept. 1975

Erzsebet Schaar beim Aufbau ihrer «Strasse» in Luzern. Bild Emanuel Ammon

Erzsebet Schaar gestorben

m. In Budapest ist die bekannte ungarische Künstlerin Erzsebet Schaar im Alter von 67 Jahren gestorben. Noch vor wenigen Wochen hat sie für die zu Ende gegangene Sommerausstellung im Kunstmuseum Luzern «Kunst in Ungarn 1900 bis 1950» ihre «Strasse» aufgebaut. Erzsebet Schaar darf als «the grand old Lady» der ungarischen Skulptur bezeichnet werden. Die «Strasse» war in ihren Augen eine Art Lebensweg. Die Skulpturen und Porträts aus den letzten 30 Jahren zeigen Menschen, die ihr nahestanden, die in ihrem Leben eine Bedeutung hatten. Dass die «Strasse» in Luzern die letzte Etappe ihres Lebenswerkes sein sollte, wollte nie jemand von uns wahrhaben, wenn sie auch in der harten Zeit der Einrichtung manchmal darauf anspielte. Der Humor von Erzsebet Schaar, ihre Ausstrahlung, ihre innere Kraft und Persönlichkeit liessen den Hauch von Resignation, der sie umgab und ihr Werk kennzeichnet, nie überhand nehmen.

MTA MKCS

MDK.

Schaár Erzsébet

Kiállitási kritika

Dunaijváros 1965 okt.5.

Schaár Erzsébet
festőművész

A művésznő „Tél és asszonyok" c. kompozíciójában a figurákat plasztikusan megfogalmazott hangulatban helyezi el.

Sz.Kürti Katalin: Képzőművészeti Galéria Debrecenben. Művészet, 1974.október - 20.oldal.

Schrádr Erzsébet

Megnyílt jún. 4.-én a Debreceni Képzőművészeti Galéria, ahol a művésznő alkotásai láthatók.

Hajdúbihari Napló, 1974. jún. 5.

Schaár Erzsébet

a Magyar Képzőművészek Szövetsége
Észak-magyarországi területi szer-
vezete számba vette az 1974-ben
eddig végzett munkát: a műrész
tárlata Miskolcon volt látható.

(bm): Pályázatok, tárlatok.
Északmagyarország, 1974. ápr. 24.

Schaár Erzsébet

szobrászművész ~~emlé~~ dombormű-emléktáb-
lajat helyezik el Mohácsan azon az
épületen, amely Petőfi szállashelye volt.

Magyar Hirlap 1972/284 8 old

Schaár Erzsébet

Kodály Zoltán szobrát a békéscsabai Művészsétányon helyezik el.

(N.N.): Neue Denkmäler und Statuen in Ungarn. Neueste Nachrichten. Budapest 1974. aug. 7.

21

Schaár Erzsébet

„Déryné" kobra a margitszigeti műkedvelőnyon.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest lexikon, Budapest 1973 13350

8148

Schaár Erzsébet

Munkácsy-díjas szobrászművészt, a szobrászatban elért eredményeiért a Magyar Népköztársaság Érdemes Műverze címmel tüntették ki, hazánk felszabadulásának 27. évfordulója alkalmából.

Vas Népe, 1972. ápr. 1.

Schaár Erzsébet

Munkácsy-díjas szobrászművészt a Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze címmel tüntették ki, harcának felszabadulásának 27. évfordulója alkalmából.

Falai Hírlap, 1972. ápr. 1.

Schaár Erzsébet szobrász

Varsában az új Magyar Intézetben öt magyar képzőművész közös tárlata nyílik meg néhány hét múlva, ahol művei szerepelni fognak.

Népszabadság, 1942. márc. 7.

Schaár Erzsébet

Egri borpince bronz és réz 19
Kisvárosi házak között réz 30cm
Ablakok bronz és réz 42 cm

Schaár Erzsébet kiállítása
Bpest Műcsarnok 1970

M D.K.

Schaár Erzsébet
szobrász

A miskolci Nemzeti Szinház udvarában helyezik el Derynié-szobrát. — Czótter Ernő mellszobrát készíti el.

G.J.: Ujabb képzőművészeti alkotások díszítik vidéki.. Magyar Nemzet, 1960. febr. 16

4 l.

N.D.H.

M.D.K.

Schaár Erzsébet
szobrász

Hiltatás.

Dutka Mária: Képzőművészünk nemzetközi hiállítása
Magyar Nemzet, 1960. febr. 28

9 l

N.T.M

MDK

V. Schaár Erzsébet

Tapsoló, bronz

Magyar Képzőművészetért. 1. kiáll.
Ernst Muz. 1946. jul. 14 l.

KDK

MDK

Schaár Erzsébet

Déryné

Dutka [illegible]: 4. Magy. Képzőmüv. kiáll. szobrai.
Magy. Nemzet, 1954, jan. 10. 7 l.
1954

Schaár Erzsébet

Vidéki ház 19 cm brom

Keskeny ablak réz és —"— 36cm

Kinyílós terek —"— 28cm

Schaár Erzsébet Madlitása Bpest

Műcsarnok 1970

MDK

Schaár Erzsébet

Öt kis plasztika

Magy.Képzőmüv. ujabb irányai. N.Szal. 1948. jan.
10 l.

Schaár Erzsébet

"Filozófiai vetületü magatartásjelképei"-t kiemeli Vadas József: "Kisplasztika-e a kis plasztika?" c. kritikájában, a pécsi kisplasztikai biennáléról, melyet a Janus Pannonius Muzeum Déryné utcai helyiségében rendeztek meg. A müvész mellett, még két müvésztársát, -Deim Pált és Kiss Nagy Andrást emliti meg, müveik kiemelésével.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. nov. 2.
XVIII. évf. 44. sz. 13. lap.

Schaár Erzsébet szobrászművész

a békéscsabai szoborsétányon lesz felállítva alkotása: Kodály Zoltán portréja | emlékre |

bb. 2. Új emlékművek, köztéri szobrok készülnek

i ro | zr | hu | fé L a

1974. aug. 5.

Schaár Erzsébet

festő

M.D.K.

A Műcsarnokban 16-án nyílik meg kiállítása.

Napló 7 l

Magyar Nemzet, 1980 jan. 13.

M.D.V.

Schacár Erzsébet: Kislány.

(repro. Nobr.

Élet és Irodalom, 1960. ápr. 8. 12 l.

11.D.4,

MDK

Schaár Erzsébet

szobrász

A Műcsarnokban kiállításon vesz részt

Kiállítások. 10l

Magyar Nemzet, 1980. jan. 17.

Schaár Erzsébet M.D.K.

szobrász

A Műcsarnok kamaraterében tart tárlatot. Méltatás. Édesanyám, Halapos leányha cinnü szobra

d.m: Schaár Erzsébet kiállítása., 4 l.
Magyar Nemzet, 1968. jan. 23

M.D.K.

Schaár Erzsébet

szobrász

Szombaton nyílik a Műcsarnokban

kiállítása.

Napló-7l

Magyar Nemzet, 1960. jan. 17.

V. Schaár Erzsébet MK

szobrász

Szül. Bp. 1912.
A Képzőm. Főiskolán 3 évig K. Strébl Zsigmond növendéke. Utána Franciaországban járt.

"Déryné" Bp. Városliget. 1953.

51.o.

Gádor Endre: Budapest szobrai. Bp. 1955.

MDK

Schaar Erzsébet

Gyermekfej, gipsz

Tavaszi Szalon katalógusa, 1929. máj. 15 l.

Schaár Erzsébet
szobrász

M.D.K.

Szobrai a Kiállításon szerepelnek

Megnyílt a magyar képzőművészeknek II. országos kiállítása.
Magyar Nemzet, 1959. márc. 8. 8l.

Saár Erzsébet
szobrász

Soraái

M.D.K.

Művei részt vesznek a kiállításon.

Márc. 27-én nyílik a Fazekáskörtársaság emlékét ...
Magyar Nemzet, 1959. márc. 22.

9 l.

Schaar Erzsébet

Önarckép, rajz

Torzó, galvanó

Akt vázlat

Tavaszi Szalon katalógusa, 1929. máj. 15 l.

Schaár Erzsébet, szobrász OSDh

- Az újjászülető miskolci színház részére a nevadó Dézigné szobrát mintázza...

-: Nyolcvanneg képzőművész kézít új alkotásokat nagy ipari vállalatnak, vidéki iskoláknak

Népszabadság, Sz. 1959. júl. 3. 8. l

Schaár Erzsébet

Kiállítási plakátjait Kemény György tervezte.

Frank János: Kemény Gy. plakátjai; Művelődés, 1971. 2. sz. 30. l.

Schaár Erzsébet

Térformája Kolozsváry Ernő győri tanár tulajdonában.

Salamon Nándor: Meglátogattuk a Kolozsváry-gyűjteményt; Műgyűjtő, 1971. 2. sz. - 36. l.

Schaár Erzsébet

Szerepel a III. Orsz. Kiplasztikai Biennálén Pécsett

Vadas József: Szabó a kockában

Élet és Irodalom 1971 IX. 25

Schaár Erzsébet

Jelentősége a kor művészeti életében nem tagadható.

Beke L.: Perneczky G.: Tanulmányút a pánakestbe; Valóság, 1969. 8. sz. 109. l.

Schaár Erzsébet

Imre-fürdő bejárata fölé kétfigurás dekorációt készit.

G.J.: Milyen megbizásokon dolgoznak képzőművészeink?

Magyar Nemzet 1964. jul. 5.

Schaár Erzsébet

Viallitása nyílt a

Mécsarnokban

Képzőművészet

Vigília 1970 szeptember

630. old.

Schaár Erzsébet

Műve szerepel az „Art hongrois contemporain" c. kiállításon a párizsi Musée Galliera-ban

Képzőművészet

Vigília 1970 július
489. old.

Schaár Erzsébet

A kiállitás egyik legszebb darabja a müvész által készitett Bartók portré, -irja Vadas József: "Bartók a képzőművészetben" c. beszámolójában-a zeneszerző művészetének szenteltes a Fészek Klubban rendezett emlékkiállitásról, melyen huszonhat művész munkája szerepel.

Élet és Irodalom, Bp. 1971. ápr. 3.
XV. évf. 14. sz. 13. lap

Schaár Erzsébet

"Fal előtt, fal mögött" c. ismert művét említi meg a Műcsarnokban rendezett, "Uj művek" c. kiállitásról-Szabó György: "Fa és erdő" c. beszámolójában.

Élet és Irodalom, Bp. 1971. márc. 6.
XV. évf. lo. sz. 13. lap

Schaár Erzsébet

Fensterreihe, rep.

100 Jahre Kunst in Ungarn
Museum am Ostwall Dortmund 1971.

Schaar Erzsébet

Kiállítása nyílt a

Műcsarnokban

Nápszava 1970 május 31

9. old.

Schaár Erzsébet

Díjat nyert a pécsi Nemzetközi Grafikai Biennálén

Népszava 1969 október 12
7. old.

Schaár Erzsébet

műve szerepel az állami vásárlások 3. kiállításán a Műcsarnokban

Népszava 1968 július 24
2. old.

Schaár Erzsébet

és Vilt Tibor rokon és ellentétes vonásait említi, S.E. művészetére többször utal:

Major Máté kiállitási megnyitója: Vilt Tibor új szobrairól /Balla Demeter fényképeivel/:

Magyar Építőművészet, 1971. 1.sz. 61-62. 1.

Schaár Erzsébet

nevét említi Genthon István és a kortárs magyar művészet viszonyával kapcsolatban

Németh Lajos: Genthon István és a modern magyar képzőművészet. Művtört.ért. 1970.4.sz.263-264. l.

Schaár Erzsébet
festő

/1908/

† magyar festők műv. tört. I. köt.
Corvina 1971.

Schaár Erzsébet

„Ablaksor"

„Fal előtt, fal mögött" c. kompozíciói

szerepelnek az „Uj művek" kiállításán a

Műcsarnokban

Magyar Nemzet 1971 március 9

4. old.

Schaár Erzsébet

róla sóló cikk a

4. oldalon

Magyar Nemzet 1971 június 30

SCHAÁR ERZSÉBET

Művei szerepelnek a Műcsarnokban az 1. nemzetközi kisplasztikai biennálén.

Nemzetközi kisplasztikai szereplemk

Magyar Hírlap, 1971. okt. 6.

SCHAÁR ERZSÉBET

Kisplasztikái szerepelnek a pécsi kisplasztikai biennálén.

Rózsa Gyula: Munkamegosztás előtt.

Népszabadság, 1971. szept. 19.

Schárás Erzsébet

Ablaksor; fal előtt, fal mögött c. műve (eml). Szerepel az „Új művek" c. Tárlaton a Műcsarnokban

Horváth György: Elkötelezett alkotások az „Új művek" között

Magyar Nemzet 1971 III 9.

Schaár Erzsébet

Néhány szobra szerepel a párizsi kommun emlékkiállításán a Nemzeti Múzeum Ban

Kompozíció 71
TU

1971 II. 26

Schaál Erzsébet

Szerepek a nápolyi magyar

Lép. mint. táblaton

Komposíció 71

TU

1971 VII. 16

Schaár Erzsébet

szobrán

réntrett a XI. magyar képzőmű. ki-

áll.-on.

A XI. magyar képzőmű. kiáll.

Dunántúli Napló 1968 IV. 21. 7

Schaár Erzsébet

Ajtó (Mai magyar művészet, Oslo, Bergen)

(repró)

Műgyűjtő, 1969. 1. sz. 25. l.

Schaár Erzsébet

Napnítés réz és pleki 38 cm
Kettős ajtó II. alum. 200 cm
Állom lumugarral és gipsz 175

Schaár Erzsébet kiállítása.
Bpest Műcsarnok 1970

Schaár Erzsébet

Parasztmenyasszony I. bronz 30cm
— " — — " — II. gipsz 260cm

Buhás alumin. és bronz 59cm

Schaár Erzsébet kiállítása
Bpest Műcsarnok 1970

Schaár Erzsébet

Figurák nyitott ~~z~~saluk előtt
réz és bronz 27 cm
Budafoki ház bronz 42 cm
Menyasszony —"— 38 cm

Schaár Erzsébet kiállítása
Bpest Műcsarnok 1970

Schaár Erzsébet

Karosszék mögött bronz 17cm
Figurák és oszlopok réz 38cm
Figura két alakkal bronz 26cm

Schaár Erzsébet kiállítása Bpest
Művésznő 1970

Schaár Erzsébet

Hosszúhajú lány bronz 55 cm
Fodrásznál gipsz 39 cm
Henger és arcrészletek gipsz
plexi tükör 30 cm

Schaár Erzsébet kiállítása
Bpest Műcsarnok 1970

Schaár Erzsébet

Fal nyíló ablakkal lungarocel
260 cm

Lenin gipsz 36 cm

Mártíremlékmű-terv gipsz 70 cm

Schaár Erzsébet kiállítása
Bpest Műcsarnok 1970

Schaár Erzsébet, szobrász

Megemlítve: székesfehérvári kiállítása.

Miklós Pál: Képzőművészeti krónika

839-846.

JELENKOR, Pécs, 1974. szeptember XVII/9.

Schaár Erzsébet, szobrász

Szerepel. („Belső tér" c. két ü veg-bronz-rés kompozíciója.)

Rózsa Gyula: Pécsi jelentés 7.

NÉPSZABADSÁG Bp. 1974. okt. 15.

Schaár Erzsébet

Neve említve

Vadas József: Hány szobor van Budapesten?

Látóhatár 73/ szept 195. 8.

Schaár Erzsébet műve

Kirakat

Nagyvilág 72/1 49. o.

Schaár Erzsébet

Tehérvári kiállítása kapcsán
Rózsa Gyula elemző cikke.

Látóhatár 74. szept. 221. o.

Schaár Erzsébet

Részt vett az 1971-ben rendezett I. Nemzetközi Kisplasztikai Biennálin a Mucsarnokban.

Dutka Mária utcke
Nagyvilág 72/1 151.o.

Schaár Erzsébet

Müve szerepelt a Kolozsvári Ernő mügyüjtő tulajdonában lévő müvek kiállitásán a győri Xantus János Muzeumban.

Dévényi Iván ismertetése

Vigilia 74/1o. 71o. o.

Schaár Erzsébet
szobrász

Az 1970-es kiállításán a művész-
nő bemutatta új művét, ahol a
portrék-on megfogalmazott magá-
nyos cheidyültséget a térbe vetette át.

Kovács Péter: Schaár Erzsébet kiállítása.
Művészet, 1974.október - 26. oldal.

Schaár Erzsébet
nohász

1966-ig Schaár Erzsébet inkább
karakteres portrékat készített. Úgy
látszott, hogy Schaár Erzsébet a
pop művészek utjára ter.

Kovács Péter: Schaár Erzsébet kiállitása.
Müvészet, 1974.október - 26. oldal.

Schaár Erzsébet
szobrász

1966-ban Schaár Erzsébet szikes-
fehérvári, gyűjteményes kiállításán
már érezni lehetett, hogy pályájának
fordulópontjához érkezett.

Kovács Péter: Schaár Erzsébet kiállitása.
Müvészet, 1974.október - 26. oldal.

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet művészetében
a hatvanas évek közepén állt
be jelentős változás.

Kovács Péter: Schaár Erzsébet kiállitása.
Művészet, 1974.október - 26. oldal.

Schaár Erzsébet

Szobrász

„Hungaroell üveghomporició"

(repro)

Pap Gábor: Népi szobrászat, 1974.

Müvészet, 1974. október - 23.oldal.

Schaár Erzsébet

Nobrán

Schaár Erzsébet mihesfehérváza kiállításán a földszinti beremben ott láthatók a bronzba, alumíniumba öntött mahettek.

Kovács Péter: Schaár Erzsébet kiállitása.
Müvészet, 1974.október - 26. oldal.

Schaár Erzsébet

Nobán

Schaár Erzsébet mostani kiállítása a súhesfehérvári Csók István Képtárban van. Ez a kiállítás mintegy szintézise eddigi munkáimaz

Kovács Péter: Schaár Erzsébet kiállitása.

Müvészet, 1974.október - 26. oldal.

Schaár Erzsébet
szobrai

Schaár Erzsébet portréi és
a Sachsenhausenei emlékmű
méretes anyagából készítettek.

Kovács Péter: Schaár Erzsébet kiállítása.
Művészet, 1974.október - 26. oldal.

Schaár Erzsébet

Szobrász

Schaár Erzsébet szikesfekirváre
kiállításának anyaga gipsz
és hungarocell. Régi művei
is gipszmintájukkal szerepel-
nek.

Kovács Péter: Schaár Erzsébet kiállitása.

Müvészet, 1974.október - 26. oldal.

Schaár Erzsébet
nohán

Schaár Erzsébet nihilfehérsári
kiállításainak emelete két ter-
mé~~[illegible]~~ mér összetartó. egyetlen
kompozíció.

Kovács Péter: Schaár Erzsébet kiállitása.
Müvészet, 1974.október - 26. oldal.

Schaár Erzsébet

A tanulmány során közölt reprodukció:

„Falak", bronz, 22 cm, 1966.

fehéres-fehér egész táblán.

Németh Lajos: Hungarian Art 1945–1969." The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1970. 37 sz. 1961.

Schaár Erzsébet

1966 és 1976 között készült
munkáival szerepelt a mű-
vész a tárlaton.

Hajdú Istvan: Studio Nacional.
Művészet, 1979. április - 12. lap.

Schwarz Erzsébet

Méltatás

Lóska Lajos Szoborváltok – szobergondolatok
Művészet, 1979. április – 28. lap.

Schaár Erzsébet

1966-ban az István király Múzeumban volt Schaár Erzsébet nek kiállítása.

Kovács Péter: Szélesfehérvári kiállítások 1963-1978
Művészet, 1978 oktober - 8 lap.

Schaár Erzsébet

Méltatás

K. Kovalovszky Márta: Fehérvári ötvösjelvények
Művészet, 1978. október – 12. lap

Schaár Erzsébet

1966-ban volt Schaár Erzsébet kiállítása Székesfehérvárott.

Vadas József: Kulturális központ — . . .
Művészet, 1978. október — 18. lap.

Schaár Erzsébet

Méltatás.

Vadas József: Kulturális központ — . . .
Művészet, 1978. október - 18. lap.

Schaár Erzsébet

1974-ben mutatták be újra (1966-ban előzőleg) Schaár Erzsébet műveit a székesfehérvári múzeumban.

Vadas József: Kulturális hőzpont – . . .
Művészet, 1978. október – 18. lap.

Schaár Erzsébet

A fehérváriak bemutatják a budapesti Schaár Erzsébet művészét.

Vadas József: Kulturális központ – ...
Művészet, 1978. október – 18. lap.

Schaár Erzsébet, szobán

□ SCHAÁR ERZSÉBET művéből nyílik kiállítás az Óbudai Klubházban szeptember 16-án, a Képzőművészeti Világhét alkalmából. A kiállítás október 8-ig tekinthető meg. Az Óbudai Klubház ad otthont egy másik érdekes kiállításnak: az Utcák, terek kultúrája című bemutató ugyancsak 16-án nyílik.

– : Schaár Erzsébet.

2.

Esti Hírlap, Bp. 1978. szept. 11.

Schaár Erzsébet

Kiállítás nyílt okt. 21.-én Mai Magyar Kisplasztikai Kiállítás ünnel Debrecenben. Látjuk az I. biennálén szerepelt művész művét

Hajdu-Bihari Napló, 1976. okt. 22

Schaár Erzsébet

Egész táblán fekete-fehér reprodukció:

„Három alak a térben", réz és bronz, 30×40 cm, 1968.

„Az ablak mögött", alumínium és bronz, 50×70 cm, 1967.

Patkó Imre: Three Exhibitions. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1970. 40. sz. 184-85.

Schaár Erzsébet

„Kirakat", tükör, üveg és plasztik, 280x250cm, 1970: (fehete-fehér reprodukció)

„Átlátszó tér II.; színes üveg és bronz, 45x50cm, 1969. (fehete-fehér reprodukció)

Patkó Imre: Three Exhibitions. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1970.

40. sz.

184-185p

Schaár Erzsébet

G. Baudaine írt róla a
„Les lettres Françaises"
jan. számában

Zs. M.: Fiatal képzőművészeink
francia szemmel

Élet és Irodalom 1971 I. 30

Schadt Erzsébet

Részt vett a Pécsen rendezett
IV. Országos Kisplasztikai
Biennálén.

Gábor Eszter Kritikája.

Kritika 74/12 22.o.

Schaár Erzsébet

Munkácsy-díjas szobrászművészt a Magyar Népköztársaság érdemes művésze címmel tüntette ki, hazánk felszabadulásának 24. évfordulója alkalmából.

Magyar Nemzet, 1972. ápr. 1.

Schaár Erzsébet

Kiállítása volt a Békes-
fehérvári Csók István képtár-
ban.
Nagy Zoltán Kritikája

Kritika 74/11. 28.o.

Schaár Erzsébet, portréja

Portréfilm készül róla.

— : Televíziós műsorok — előkészületben

7.

Népszabadság, Bp. 1973. jún. 12.

Schaár Erzsébet, szobrász

Portréfilm készült róla a
TV részére.

—: Mesélő városok, fele-fele, Mákvirág
2.

ESTI HIRLAP, Bp 1973. jun. 11.

Schaár Erzsébet

A Kulturális Minisztérium
a székesfehérvári múzeum ré-
szére megvásárolta Schaár Er-
zsébet hagyatékát

K. Kovalovszky Marta Fehérvári gyűjtemények.
Művészet, 1978. október – 12. lap.

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet hagyatékából, mintegy 40 db szobor került a múzeumba, a tölbi között az „Ajlók"-at.

K. Kovalovszky Márta: Fehérvári gyűjtemények
Művészet, 1978. október - 12. lap.

Schaár Erzsébet

Az 1966-os székesfehérvári kiállításról vásárolta meg a múzeum az akkor készült körét, 1977-ben pedig az „Ajló-ban álló leányt.

K. Korálovszky Márta: Fehérvári gyűjtemények
Művészet, 1978. október - 12. lap.

Schaár Erzsébet

1974-ben a Csók István kiptár-
ban került bemutatásra, az „Utca"
cinnű monumentális kompo-
zíció-is.

Kovács Péter: Székesfehérvári kiállítások 1963-1978
Művészet, 1978. október - 8 lap.

Schaár Erzsébet, szobrászművész

A műcsarnokban és kertjében látható a magyar szobrászati kiállítás, e hó végéig. — A művész szobrai szerepelnek a kiállításon.

Láttuk, hallottuk.

1978. máj. 19. Kossuth 21.34 /Áné/.

Schaár Erzsébet

Méltatás.

Sík Csaba: A formázól, a szereplőt és a szereplőzőt...
Művészet, 1979. február – 18. lap.

Schaàn Erzsébet

Rózsa Gyula: Schaàn Erzsébet Budapesten és Budapesten Ünül. Budapest. 1974. 12 évf. 12.y. 24-27.

Müvészettörténeti Értesitő 1977/1.
A magyar müvészettört.irod.bibliográfiája 1974
75. old.

Schaár Erzsébet

1974-ben megbízták Schaár Erzsébetet, hogy a nagykanizsai Művelődési Ház részére Hevesi Sándor portréját készítse el.

—: Közlési munkák.
Művészet, 1978. október – 45. lap.

Schaár Erzsébet

- a „Kirakat" című műve 1974-ben" a IV. Országos Kisplasztikai Biennálé alkalmával kerül a pécsi képtárba (1974-ben kerül ide a Boltíver C. alkotása is)

- Romváry Ferenc: A Modern Magyar Képtár története

Jan. Pan. Múz. Évk. 1974. XIX

Schaár Erzsébet

„Kirakat" -1973-

- kotor

Jan. Pan. Múz. Ed. 1974 (XIX)

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész

24. „Kapu", bronz, 30 cm. 1967. /repr./

Művészet, Budapest, 1981. márc. 10. old.

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész

Mahácson, mint mindenki így tudja, hogy Petőfi vándorútjának Korában járt a városban és az egyik vendéglőjében szállt meg. Ezt az épületet azóta lebontották és a helyén álló középület falán látható Schaár Erzsébet Petőfi emlékműve. A költő szépen mintázott fejét mai diákok mosolyai veszik körül, mint a márciusi ifjak. /említve/.

Pannon Krónika.

1980. okt. 3. Tekintő 18.05 /Z. i./

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész

Velencei Biennale 1980. A sorrendben a 39-ik. Visszahallva, valamint beszélgetve a látogatókkal és a terem őrökkel a művész-részlvevői megállapíthatják, hogy sikere van a magyar pavilonnak.
Szerepelnek: Diener, Schaár, Tóth Menyhért művei, és még több-művész alkotása.

Molnár Zsolt: Sebzett oroszlánok.
Magyar Ifjúság, 1980. okt. 31.

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész

a kamaratesemben járva ~~mee~~ ismerősként üdvözöljük nagyvonalú fiatalkorú fa „Önarckép"-ét. (említve) Megdöbbent 1936-ban készült, műve, a „Gyermekfej háború után". (említve). Az arc szétesett, kemény formái átélt borzalmakról tanuskodnak, a szemek mély gödre vádol. Expresszív erővel torzítja a fájdalom a „Erfifej"-t és az egy évvel később készült „Ecsettel mintázott fej"-t. (említve). Itt látjuk felesége, Schaár Erzsébet" portréját és édesanyja képmását. (említve). dr. Doktor Sándor bürzjét megint izgatott, mozgalmas felület jellemzi. (említve).

aba: Vilt Tibor köszöntése.

Pesti Műsor, 1980. okt. 29. 62. old.-on.

Schaár Erzsébet

kapu

Aradi Nóra: A magyar müvészet története 1945 után.
Tanulmány.
Müvészet, 1981. március - 10.lap.

Schaár Erzsébet, szobrászművész

Szentendrén rendezték meg a 30 év magyar éremművészetének kiállítását, melyen szerepelnek a művész művei.

Horváth Teréz: Új magyar éremművészet.
Népszava, 1977. aug. 28.

Schaár Erzsébet

Megírták Schaár Erzsébetet, hogy a debreceni Nagyerdő Művészeta-nya részére szabadtéri mellszob-rát készítse el.

---Köztéri munkák.

Művészet, 1977. szeptember - 48. oldal.

Schadt Erzsébet szobrászművésznő
a Tihanyi Biológiai Kutató Intézet
megbízásából dolgozik a művésznő „Tudósok"
c. albumán.

Művészeti magazin
1977. VI. 27. TV · 21.30 (Kinő)

Schaár Erzsébet, szobrász

L: Hajnal Gabriella

P. Kücs J.: Két terem és egy harmadik J.

Nemzetiszabadság, Bp. 1978. jan. 25.

SCHAÁR ERZSÉBET

Schaár Erzsébet, akit tulajdonképpen ismerünk, akit rögtön országos hírűvé tett 1966-os szereplése — legújabb munkáival — a székesfehérvári múzeum kiállításán.

Az újnaturalizmus, a pop-art és a szürrealizmus hazai, valamint nemzetközi eredményeinek egyes eljárásait, részletelemeit használ-

MAGYAR HIRLAP L978-175-6

Wagner: Hetven éve született Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet

a Budapesti Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola rajzfilm diákja volt.

Magyar Hirlap 1978-68-6
Kötözés asszonnyá krónikája

Schaár Erzsébet 1

„Talán tíz éve sincs, hogy egyáltalán szobrásznak tartom magam...” — nyilatkozta 1967-ben *Schaár Erzsébet*, pedig akkor már harmincesztendős művészi pályafutás állt mögötte. Abban viszont mégis egyetérthetünk ezzel az önértékeléssel, hogy a magyar szobrászat élvonalába valóban csak ekkortól kezdve tört fel — váratlan, ám annál frappánsabb fordulattal.

Magyar Hirlap 1978-175-6

Wagner:Hetven éve született Schaár E.

Schaár Erzsébet

Három évtizeden át mintázta halk lírával, türelemmel finom vonalú aktjait, természethű portréit. A hazai és a külföldi kortárs plasztika klasszicizáló vonalát követte. Legfeljebb emberalakjainak tűnődő tekintete, melankóliára hajlamos alapállása utalhatott a későbbi fejlődésirányra. A Műcsarnok kamaratermében megrendezett 1960-as kiállításán már sejteni lehetett a művészt foglalkoztató formai és tartalmi problémák gyökereit, a tevékenységében beállott változás előszelét. Persze ez inkább csak utólag tudatosodhatott az alkotóban és a művészetelméletben egyaránt.

-6

Wagner: Hetven éve született Schaár R.

Schaár Erzsébet 4

világ, vagy majdnem az egész, antiplasztikusnak számított. Én pedig éppen az ilyen értelemben vett antiplasztikus motívumokon keresztül próbáltam új utakra jutni..." Így lett belőle türelmetlen kísérletező, avantgard szobrászművész egyszerben. Ez az a

Magyar Hirlap 1978-175-6

Wagner:Hetven éve született Schaár R.

Schaár Erzsébet 3

„Egyre inkább elhatalmasodott bennem az érzés — mondotta hangszalagra 1965-ben —, *hogy csak a természet az, amihez nyúlhatok, amiben megkapaszkodhatom, de a természettel való kapcsolatom csak akkor lehet hit forrása, ha kibővítem a róla való elképzelésemet, és túlteszem magam a plasztikában elfogadott korlátozásokon. Mindaz, ami a régi értelemben vett plasztika hatósugarán kívül esik, az egész emberen túli*

t Schaár R.

SCHAÁR ERZSÉBET

Emlékműterv (1969)

MAGYAR HIRLAP 1978-175

Wagner: Hetven éve szü et

SCHAÁR ERZSÉBET 8

— Amennyire tudatos építkezés eredményei, legalább annyirá lírai önvallomások is súlyos hasábokba zárt figurái. És nemcsak a *Kezek* az övéi, hanem az *Olomfal* vagy a *Fájdalom* is — hogy szobrai címeit idézzük — a szó szoros és átvitt értelmében egyaránt. Ő áll az *Ablak és ajtó között*, a vagy a *Fal előtt és fal mögött*. Önmagáról beszélvén is rólunk és értünk szól.

Ha élne, most volna hetvenéves...

Wagner István

75-6

Wagner: Hetven éve született Schaár Erzsébet

SCHAÁR ERZSÉBET 7

tek. Ugyanilyen valóságosak szé-
keinek motívumai, akárcsak azok
az arcok, álarcok, kezek, amelye-
ket saját magáról vagy modellről
mintázott, gipszöntéssel. Döbbe-
netes hatásuk a részletelemek ösz-
szeállításából ered. Ahogyan a
konkrét valóságdarabkákat ki-
egészíti, fémhuzallal, forgácspa-
rókával, ahogyan kifesti a gipsz-
fehér arcokon a szájakat, a sze-
meket, ahogyan megteremti a kül-
ső és a belső tereket. Önmaga is
tudatában volt ennek: „*Kételkedé-
semnek meg törekvéseimnek is
természetes módon határt szab az,
hogy egyáltalán nem tudok absztr-
akt szobrász lenni...*" — vallott-
ta 1965-ben.

MA -6

Wagner ... letett Schaár Erzsébet

SCHAÁR ERZSÉBET 6

ja fel arra, hogy új és egyéni stílusát kialakíthassa. A szobrászati tér és az emberi figura viszonya foglalkoztatja. De legmerészebb kísérletezései sem ragadhatják el annyira, hogy teljesen feladja kapcsolatát a környező valósággal. Ezek az ajtók, ezek a falak és ezek az ablakok — saját bevallása szerint — budafoki műtermének konkrét ihletésére szület-

MAGYAR HIRLAP L978-175-6

Wagner: Hetven éve született Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet

és Vilt Tibor kiállitása nyilt meg
1977.VII. 24-én Székesfehérvárott az István Király
muzeumban ,Schaár több kisplasztikával szerepel

Magyar Hilrpa 1977-174-lo

Schaár Erzsébet

Szabó Lőrinczet ábrázoló szobra Debrecenben a nagyerdői müvésztelepen került felavatásra.

Magyar Hirlap 1977/11o/6

Schaár Erzsébet

„Tudósok" 1970 Mérete 180 cm

Tihany 71. Lép

Kritikák és képek Corvina Bp.1976.

Schaár Erzsébet

életművéhez méltó szobrokkal szerepel

-emlitve

Németh Lajos:Reflexiók a XI.Magyar Képzőművészeti Kiállitásról Kritika 1968/6

Kritikák és képek Bp.Corvina 1976 3o3.old.

Schaár Erzsébet

„Szobasarok" 1966 Bronz

21 cm. Pécsi Janus Pannonius Múzeum Jul.

93. Zép.

Kritikák és képek Corvina Bp.1976.

Schaár Erzsébet

„Ablak" 1969 Bronz 30 cm

Pécsi Janus Pannonius Múzeum tul.

92. lép.

Kritikák és képek Corvina Bp.1976.

Schaár Erzsébet

Jovánovics György kiállítása
Fiatal Művészek Stúdiójában

Magyar Nemzet 1985. VII 17.

Schaár Erzsébet, szobrász

SCHAÁR ERZSÉBET, az 1975-ben elhunyt Munkácsy-díjas szobrászművész alkotásaiból nyílt meg kiállítás Székesfehérvárott, a Smohay házban. A hétvégeken nyitva tartó tárlaton hatvan kisebb-nagyobb plasztika — üvegből készült térkompozíciók, portrék, térplasztikák — láthatók.

–: Hl

21.

Népszabadság. Bp. 1980. március 23.

Schadr Erzsébet szobrászművész

1021

1978.IX.18. 4,25 N.

Jó reggelt!

- Saár Erzsébet szobrászművész kiállitását ma délután hat órakor nyitják meg az Óbudai Klubházban. A tárlatot már rendezés közben megnézte Bánki Ilona.

- 11 évvel ezelőtt bécsi kiállitása után mondta Saár Erzsébet: Hazaérkezve azzal kezdtem a napot, hogy takaritottam a lakásban, kinyitottam az ablakokat, kitártam az ajtót. A térben ezek oly határozottan álltak, mintha a levegő szilárd tömeg lett volna. Néztem a három szomszéd szobába nyiló ajtót. Mind a három különböző irányban áll, én pedig ott álltam a középen, mint egy kis pont és tőlem három különböző irányban, három különböző forma. 1975-ben, közvetlenül Saár Erzsébet halála után idézte ezt az Élet és Irodalom hasábjain Frank János hozzátéve, hogy alighanem ekkor kezdődött a szobrász utolsó nagy korszaka, amelynek témája a tér. Először babaszoba nagyságu bronz architekturába állitotta nőalakjait és ezeket a konstrukciókat nagyitotta föl aztán később. Ezekből a pici, 15-20 centi magasságu együttesekből láthatunk most tizegynéhányat az Óbudai Pincegalériában. Falakat, kitárt ajtókat és az ajtók között a késpengeszerü emberalakokat.

Schaár Erzsébet

A svájci Luzern városban rendezett „Művészet Magyarországon 1900-1950 – c. kiállításon szerepelt a művész „Az utca" c. huszonöt néteres kompozíciója, mely Székesfehérváron volt kiállítva. (említve.)

„Kirakat" (repr.)

Hallama Erzsébet: A Pécsi Modern Magyar Képtár nemzetközi hírneve.

Dunántúli Napló, 1975. szept. 14.

Schaár Erzsébet

A 60-as évek végétől friss lendületet hozott már a szelid magyar pop-art is, amely a szabvány-szimbólikumnal szakítva, hétköznapi valószerűségével akart és tudott is hatni. – Sajátos új szimbolikájával felette állott a művész, egyedülálló alkotóművészete. Ő az emberek egymáshoz és a világhoz való viszonyát a figura és a tér kapcsolatában közelítette meg.

Gábor Eszter: Kiss Nagy András szótlansága. Kritika, Budapest, 1976, nov. 8. old.

Schaár Erzsébet, szobrász

L.: Bodosi Miklós.

Kántor Lajos: Emberi képek, látlelettel 1013–1020 o.
Tekintő. Pécs 1976. nov. 11/XIX.

SCHAÁR ERZSÉBET, szobrász

Schaár Erzsébet: "Fiuk",című müve.-Kisplasztika, Bronz. 20.old .Fekete repr.

Múzeumi Magazin.1967. okt.

Schaár Erzsébet, szobrász

Új képzőművészeti gyűjteménnyel gazdagodott Székesfehérvár

Új képzőművészeti gyűjteménnyel gazdagodott *Székesfehérvár:* az István király Múzeum birtokába került az 1975-ben elhunyt *Schaár Erzsébet* művészi hagyatékának jelentős része. A mintegy hatvan plasztikából álló gyűjtemény hű keresztmetszetét adja a művész életművének.

A hagyatékot az ideiglenesen a múzeum tulajdonában levő XVIII. századi épületben, az úgynevezett Smohay-házban március 22-től kiállításon mutatják be az érdeklődőknek.

7.

– Új képzőművészeti gyűjteménnyel ---

Népszabadság, Bp. 1980. március 12.

Schaár Erzsébet, szobrán

L: Deim Pál

P. Mús 7: Faustus doktorrala Mücsarnokban 13.

Népszabadság Br. 1980 márc. 23.

Schacár Erzsébet, szobrán

L: Vitt Tibor

Csorna B: Szoborpark a Városligetben.

4.

Esti Hírlap, Bp. 1979 jún. 30.

Schaár Erzsébet, szobrászművész

Chikán Bálint veves képzőművészek eredeti önarcképét, később táblaképeit gyűjti. – A művészektől eleinte levélben kér autogramot és önarcképet. – A művésztől is van önarcképe. (emlitve).

Sebők János: Gratulálok az eszedhez...
Magyar Ifjúság, 1979. jan. 5.

Schaár Erzsébet

A hónapi tárgy művészeti témáv-
vá emelését jelentik Schaár Erzsé-
bet bronz szobrai:

Miklós Pál: Mit akar ez a múzeum?
Művészet, 1979. október – 10. lap.

Schaár Erzsébet 3

Schaár Erzsébet a szobrászi csoportformalas egyeni valtozatát hozta létre, azt, „ahol semmilyen cselekvés nem fűzi össze az alakokat, csupán a hasonló karakter, az ismétlődő testtartás". És – tehetjük hozzá – a tér, amely köztük és körülöttük keletkezik. Ennek minimális kellékeinél ugyanis jóval több van jelen ezekben a kompozíciókban: falak, ablakok, szobarészletek, amelyekhez ezek az alakok húzódnak, amelyek mellett tétlenül, hihetetlen messzeségbe (vagy önmagukba) bámulva állnak, s az is pontos megfogalmazás, hogy „cselekvés helyett a lélektani elemzés feszültségét hordják magukon", s hogy „megjelenésük ... erősen szcenikus, vagyis színpadi jellegű, mintha monológokat mondanának... mintha pantomimjátékot játszanának...:: Nemcsak az elégikus hangulatot s a mintázás puha, lemezes szerkezetét emelhetjük ki, mint kritikusa, hanem arra is figyelnünk kell, hogy e távolba néző nőalakok (mert mindegyik alak nő) az *otthon:* ablak, ajtó, fal, szoba díszletei között állnak. Olyan vonatkozás ez, amely tartalmi és technikai egyszerre, szétválaszthatatlanul, s éppen ezért kulcsfontosságú.

uj irás 1975/11/95

Éppen ebből a feszültségből születtek Schaár Erzsébetnek a „Váci utcai tanagrák"-at követő művei: az érzelmektől telített, önmagát újra meg újra fogalmazó embernek a kérlelhetetlen törvényszerűségek szerint épülő térben – a világban – való létezésének élményéből. E feszültség két pólusának kutatását szétválasztotta egymástól: külön anyagra és technikára tett szert az ember szobrászi megjelenítésében (hungarocell, gipszöntvények), és külön eljárást és anyagot fedezett fel a tér új plasztikai megfogalmazására: a ragasztott üveglapokból való építkezést. A szétválasztás természetesen elvi jellegű: a hungarocell testű, gipszöntvény fejű és kezű alakok éppúgy térviszonylatokba vannak helyezve, mint ahogy az üvegépítményekben is jelen van egy-egy emberi alak vagy szék. Azonkívül mindkét műfajban alkotott művei makettnek tekintendők: a nemesebb anyagból, illetve – az üvegkonstrukciók esetében – a valóságos emberi léptékben létrejöhető megvalósulásukra várnak. Mégsem tűnik számomra túlzott merészségnek az előbb említett szétválasztásról beszélni: hogy megtörtént, azt a szintézisre törekvő újabb művek – a tükörrel szembesített hungarocell figurák és az Utca is bizonyítják, amelyek nem jöhettek volna létre az előzetes, elkülönített tanulmányok során.

Azt pedig, hogy Schaár Erzsébet kiindulópontja a térbe kivetett eleven ember helyzetének megértése és feldolgozása volt, azt a műveken kívül saját szavai is bizonyítják. 1967-ben Bécsből való hazatéréséről – akkor még a számára olyan sokat jelentő budafoki házba – mondta el: „Kinyitottam az ablakot, kitártam az ajtót. A térben ezek olvan határozottan álltak, úgy hasítottak

Uj irás 1975/11/95

Schaár Erzsébet szobrászművész

ATV Galériának nagyszabású tervei vannak, portréfilmeket akar készíteni képzőművészekről, – így a művészről is a portréfilmen Zsigmondi Boris filmrendező dolgozik.

Torday Aliz: Képek – zenére, filmre, versre.
Film, Színház, Muzsika, Budapest, 1974. márc. 23.

Schaár Erzsébet szobrászművész

Kolozsváry Ernő gyűri tanár műgyűjtő gyűjteményében a művész néhány alkotása is szerepel. „Terek" c. (pulitve)

Hatler László: Beszélgetés egy műgyűjtővel.

Életünk, 1974. 1. 68. old.

Schaár Erzsébet szobrászművész

Múzeum és kiállításlátogatás: Az alanti vizsgálathoz tartozik a kérdés: milyen kiállításokat láttak a kérdezettek. A művész kiállítását többen megnevezték.

Vitányi Iván: Képzőművészeti ízlésvizsgálat munkások között.

Új Irás, Budapest, 1973. okt. 76. old.

Schaár Erzsébet: „Tudósok," 1968-70.

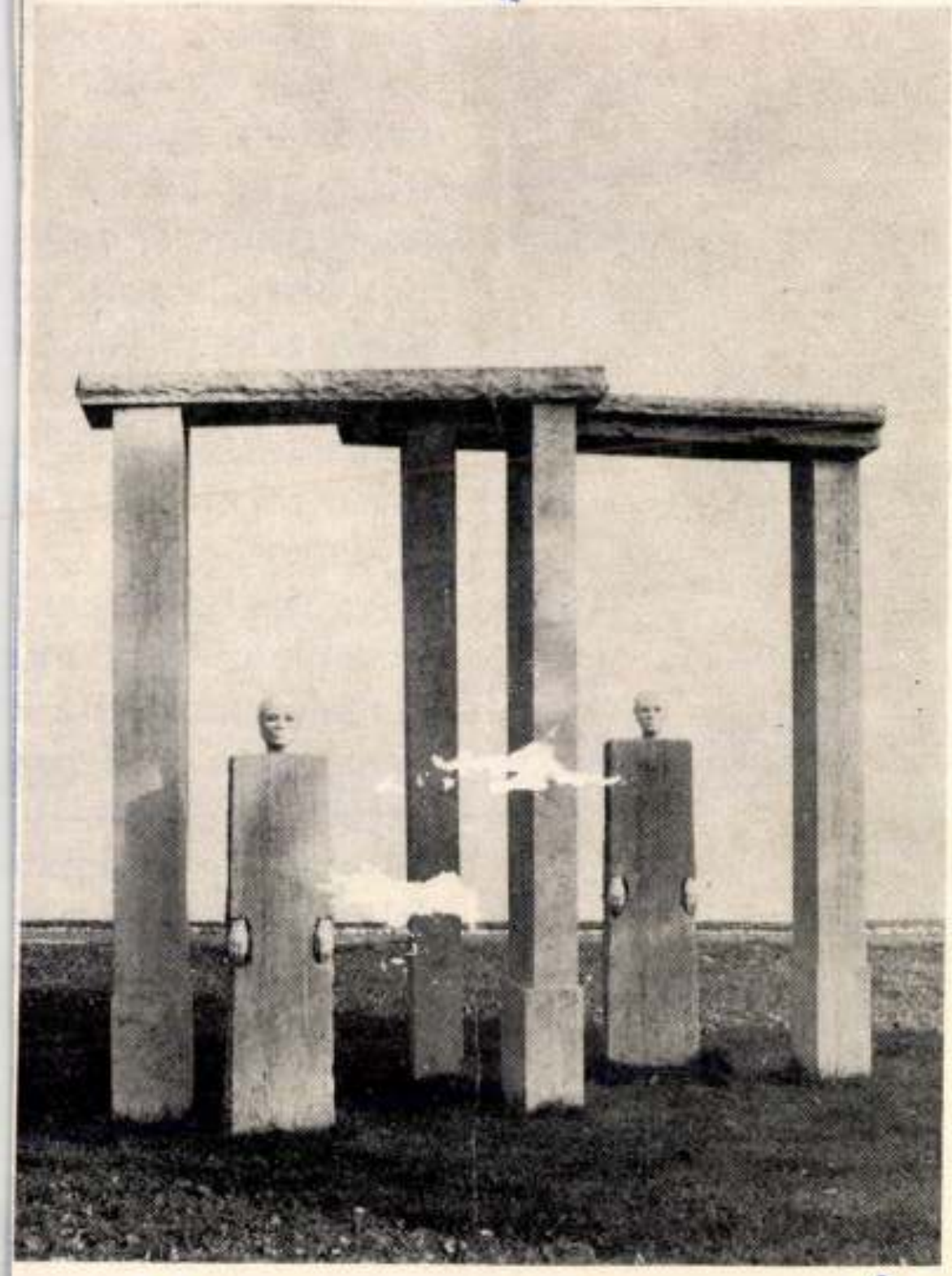

Művészet, Budapest, 1974. ápr.

túra-másolatok; a ko
leg, hanem társadalm
naturalizmus" a fotó
cióin vagy újabban *L*
eszköztár: eljárássá
utcába torkolló útk
megrendítette, de le
motívumválasztási k
szikus példája *Van G*
csa. Az eljárások, esz
ciómentesség is egyf
lását a természetes k
egyengetheti.

Az eszköztár tágul
lemásolt tárgyak alk
lamiféle naturalista v
tárnak sem „velejár
megbomlik eszköz és
másolt vagy felnagyít
delődik alá a *rendező*
csak a tárgyérteleme
hatvanas évek közep
kapaszkodás, a tárgy
való felfogása: ellens
informale, gesztus-fe
az egyik oldal. Egy

Schaár Erzsébet szobrászművész

Beke László a művészről írt tanulmányát a Corvina adta ki

S.: Szobrakról felnőtt közönségnek.

Kompvidág, 1974. jan.

Schaár Erzsébet

Alkotását – Goldmann György szobrászművész emléktábláját, jún. 3.-án avatják fel a művész utolsó lakhelye falán.

Népszava, 1972. jún. 1.

Schaár Erzsébet

Műve szerepelt az I. Nemzet-
közi Kisplasztikai biennálé magyar
kiállításán

Pestmegyei Hírlap 1971 oktober 22
4. old.

Schaár Erzsébet

A Műcsarnokban má megnyílt I. nemzetközi kisplasztikai biemálén alkotásai szerepelnek.

Harangozó Márta: A szobrászat átváltozásai.

Esti Hírlap, 1971. okt. 16.

Schaár Erzsébet

A Bpesti Művészeti Hetek keretében megrendezésre kerülő első nemzetközi kisplasztikai biennálén alkotásd szerepelni fog.

Kompozíció '71, 1971. VIII. 12. 18.25 D TV/11

Schaár Erzsébet

Sculptura Hungarica címmel több nyelvű albumot jelentetett meg a magyar szobrászatról a Helikon Kiadó, melyben térplasztikái szerepelnek.

(Artner): Művészi albumok.

Kisalföld, Győr, 1971. ápr. 25.

Schaár Erzsébet

Máré várára fog kerülni a helyi mondát ábrázoló szabor-műve.
(említve.)

(h. e.): Szobrok Baranyában.

Dunántúli Napló, 1972. jan. 19.

Schaár Erzsébet

Szerepelt a Nyugat-Berlin – Charlottenburgi Magyar Hét keretében 1968. V. 11-én nyílt grafikai és kisplasztikai kiállításon. A kritikák kiemelték munkáit.

Képzőművész Almanach 1, Corvina 1969, 72. l.

Schaár Erzsébet

Szerepelt a IX. Nemzetközi Szabadtéri Szobrászati Biennálén (Antwerpen, Middelheim Park, 1967. jún.-okt.). A Park-Múzeum vásárolt tőle.

Képzőmű. Almanach. 1, Corvina 1969, 70. l.

MAGYAR IPARMŰVÉSZETI FŐISKOLA
Budapest, XII. Zugligeti u.11-2

. . . . . .

Kérésére engedélyezem, hogy a M
Könyvtárát a könyvtár nyitvatar
és a könyvtárra vonatkozó szabá
vehesse.

Budapest, 1971. . . . . .hó. .

f

Schaár Erzsébet 2

„Figurák a térben" c. rézkompozíciója emlétve

Magyar Nemzet 1971 október 29

4.old.

Schedel Erzsébet

1

Művei szerepelnek az I. Nemzetközi
Kisplasztikai Biennálén a Műcsarnokban

Magyar Nemzet 1971 október 29
4.old.

Schaár Erzsébet

művei szerepelnek a III.országos
kisplasztikai biennálén Pécsett

Magyar Nemzet 1971 szeptember 18
4.old.

Schaár Erzsébet szobrászmüvész

A Magyar Népköztársaság érdemes müvésze cimet kapta, az 1972 év. müvészeti dijasai között.

A Varsói Magyar Intézet április 6.-án megnyiló kiállitásán több magyar müvésztársával együtt vesz részt,-mint a "Magyar tárlatok külföldön" c. beszámoló közli a "Tájékozódás" c. rovatban.

Élet és Irodalom, Bp. 1972. ápr. 1.
XVI. évf. 14. sz. 4. lap.
6. "

Schaár Erzsébet
szobrász

Kiállításán bemutatta „A nárom
száj ritmusát" Bronz-fala, az ajto-
nyílásban megjelenő magányos figa-
zával belső élmény szülötte.

Horváth György Formák és sinek
Nők Lapja, 1970. május – 20 szám

Schaár Erzsébet

szobrász

A hiárom szájzetmusa

(repro)

Horváth György: Formák és szinek.

Nők Lapja, 1970. május – 20 szám

Schaár Erzsébet

Orbán

2 "Bronz fal"
(repro)

Horváth György: Formák és színek.
Nők Lapja, 1970. augusztus - 20 oldal

Schaár Erzsébet

nosán

Üveghasábalból összeálltott
térkompozíciója (repro)

Horváth György: Formák és színek.
Nők Lapja, 1970. május – 20 szám

Schaár Erzsébet

szobrász

1966-ban Székesfehérvárott volt a művésznőnek tárlata. Itt bemutatta Benedek Marcell, Pszóta Irén, Bartók Béla, Károlyi Mihály arcmásat.

Horváth Mihály · Fonnák és szinek

Nők Lapja, 1970. május. – 20 szám

Schaár Erzsébet
szobrász

Kiállításán bemutatott rej szobrai
naturalista jellegűek. Üveghasá-
bokon összeállított dinamikus térhorzpo-
zíciója egy jégcsapsor pontos képe.

Horváth György: Formák és sínek
Vörös Lapja, 1970. május – 20 szám

Schaár Erzsébet
grafikái

Schaár Erzsébet grafikai mű-
vész kiállítását rendezték a Mű-
csarnokban május 16-án.

Horváth György: Formák és színek
Művészet, 1970. május – 20 oldal

Schaár Erzsébet

nohász

Az Országos Műemléki Felügyelő-
ség Tárcsics Mihály utcai szék-
háznak falán helyettel és
Henszlmann Imre emlékére ~~[illegible]~~ készült
domborművet.

------.....------

Müvészet, 1972.május - 30.oldal

Schaár Erzsébet

Bemutatott művei: „Halott katonák", bronz, 33 x 50; „Csók István emléktábla" bronz dombormű; „Benedek Marcell portréja", bronz; Üllő nő, gipsz, 148 cm.

Zala Tibor: XI. magyar képzőművészeti kiállítás, Budapest, 1968.

141

Schaár Erzsébet

A Nemzeti Galéria és a Modern Magyar Képtár számos müvét őrzi. Bemutatott müve: Boltivek 1969. bronz, 27 cm., A Tér csapdái 1969. bronz 24 cm. Ablak, 1969. bronz 30 cm.

Romváry Ferenc: II. Országos kisplasztikai bienálé, Pécs, 1969.

Schaár Erzsébet

Munkácsy dijas / 1962 /. 1909. julius 27-én született Budapesten. A Képzőművészeti Főisikolára járt. Önálló kiállitása 1932 és 1960-ban volt Budapesten. 1966-ban Székesfehérvárott.

Romváry Feremc: III. Országos kisplasztikai biennálé, Pécs , 1969.

Schaár Erzsébet, szobrász

Az emléktáblán lévő portrét
kénítette
↓ (fénykép)

— : felavatták Goldmann György emlék-
tábláját 8.

Népszabadság, Bp. 1972. jún. 4.

Schaár Erzsébet, szobrász

A domborművet kénitette.

— : Goldmann György-emléktábla

5.

Népszabadság, Bp. 1972. máj. 31.

Schaár Erzsébet, szobrai

„Nyitott ablak" c. alkotásával nyerte el a párizsi Rodin Múzeum kertjében évente megrendezett „Emberi formák" c. nemzetközi kiállításon.

—: Magyar kiállítások külföldön, külföldiek Magyarországon 7.

Népszabadság, Bp. 1972. máj. 6.

Schaár Erzsébet

„Érdemes művész" a kitüntetést

kapott

Mátyusa 1972 április 1

Zoli

Schaár Erzsébet.
A fehérvári találkozón a Könnyűfémmű öt szobrászt köztük Schaár Erzsébetet látja vendégül, hogy ismerkedjenek a gyárral, az alumíniummal és a technologiával munka közben. A találkozót a Képző és Iparmű-vészeti Lektorátus igazgatója „partizántevékenységnek" minősíti, az elkészült szobrok felállításához nem járul hozzá, a szobrok a gyárban maradnak sorsuk ismeretlen.
Rózsa Gyula. A Munkácsy-díj nemzedéke
Uj irás 1972/2 109 old.

Schaar Erzsébet.

A „Mélyülés" és a „Belső tér" (mindkettő üvegkompozíció) munkai vettek részt az oktoberi múzeumi hónap keretében megnyilt nemzetközi kisplasztikai kiállításán a Mücsamokban.

D. I. Képzőművészet.

Vigilia 1971/12 855 old.

Schaár Erzsébet

"Goldmann György szobrászmüvész emléktáblája" cimmel a lap bemutatja a müvész alkotását, melyen a szobrászmüvészt örökitette meg. Az emléktábla felirata: "E házban élt és alkotott Goldmann György szobrászmüvész."

Élet és Irodalom, Bp. 1972. juni. lo.
XVI. évf. 24. sz. 3. lap.

Schaár Erzsébet
szobrász

„Dénjue" (repro)

Cenner Mihály: Dénjue
Nők Lapja, 1968. dec - 51 szám

Schaár Erzsébet
szobrász

1950-ben alkotta Schaár Erzsébet
Derjné szobrát.

Cermer Mihály: Derjné
Nőkhapja, 1968. dec - 51 szám

Schaár Erzsébet

szobrász

Az Uj művek kiállítás on Schaár Erzsébet „Fal előtt és fal mögött" című műve zárt kompozíció, meg bonthatatlan szobrászi egység.

Kovács Péter: Négy szobrász
Művészet, 1972. julius - 22 oldal.

Schaár Erzsébet
szobrász

„Ülő nő" (repro)

Dutka Mária: Séta a X. Magyar Képzőművészeti.
Nők Lapja, 1968. május – 18. szám.

Schaár Erzsébet

szobrász

Az ajkai lakótelep számára
készítette az „Ülő nő" című
szobrat

Dudka Mária: Séta a X. Magyar Képzőművészeti...
Nők Lapja, 1968. május - 18 szám

V. Schaár Erzsébet

Bemutatott műve:

209. sz. „Tapsoló", bronz.

Balogh J.: A „Magyar Képzőművészetért I. művészeti kiállítás, Budapest, 1946. VII.

141

Schaár Erzsébet, nobrán

Megemlítve.

Vekerdi László: Sík Csaba: Rend és Kaland
86–89.

XXVII.
7.

TISZATÁJ. Szeged, 1973. július

Schaár Erzsébet, szobrász

Címképünk: Schaár Erzsébet portréja Hugonnai Vilmáról : Repr.

Kertész Erzsébet: Hugonnai Vilma, az első magyar orvosnő című cikkhez.

— : Címképünk: 818.

Élet és Tudomány, bp. 1972. máj. 5. XXVII/18.

Schaár Erzsébet, szobrász

szoborportré : Repr.

(Hugonnai Vilma, az első magyar orvosnő)

— : Címkép 817. old

Élet és Tudomány, br. 1972. máj. 5. XXVII/18.

Schaár Erzsébet, szobrász

2

A szöveg részben:

„A múzeumba került .... Schaár Erzsébet szobrászművész Ajtók c. ~~[illegible]~~ alumínium – szobrának fotója."

Kovács János: A székesfehérvári alumínium-múzeum 2215–2218.

Élet és Tudomány, Bp. 1972. XI. 24. XXVII/47.

Schaár Erzsébet, szobrász

1

„„Ajtók" c. aluminium szobra

a székesfehérvári gyárban."

— : Repr.

Kovács János: A székesfehérvári aluminium-múzeum

2215–2218.

Élet és Tudomány, Bp. 1971. XI. 24.

XXVII

47.

Schaár Erzsébet

"Magyar szobrászat 1957-1972" cimmel, február 15.-én nyilik meg a Puskin Muzeumban az a kiállitás, amelyen a magyar szobrászok között szerepel a müvész is.
A "Tájékozódás" c. rovat, "Magyar szobrok Moszkvában" cimmel felsorolja a résztvevő müvészeket.

Élet és Irodalom, Bp. 1973. febr. lo.
XVII. évf. 6. sz. 6. lap.

Schaár Erzsébet

"Térábrázolás, falak, nyitott ablakok, félig nyilt ajtók, szkematizált, jelzett női figurák öntött "élőfejjel",-mintegy átszürt, megemésztett pop-art-effektusok, illetve az alakok és az architektura szerves együttese"-ként szerepelnek a gyüjteményben,-közli a "Tájékozódás" c. rovat beszámolója.
A tárlatot tovább viszik és december 1.-én Kölnben, a Galerie Glaub No 4. helyiségében nyitják meg.
Élet és Irodalom, Bp. 1973. okt. 28.
XVI. évf. 44. sz. 6. lap .

Schaár Erzsébet

Antwerpenben a Koninklijke Academie-n november 8.-án nyitják meg a művész gyüjteményes kiállitását. A Mücsarnokban az I. nemzetközi kisplasztikai biennálén bemutatott művei alapján kapott ide meghivást. Ötven monumentális szobrot, kisplasztikát a budapesti nagy Schaár kiállitás anyagából, valamint ujabb művekből válogatták össze. a művek anyaga műkő, hungarocell, üveg és bronz.

Élet és Irodalom, Bp. 1972. okt. 28.
XVI. évf. 44. sz. 6. lap.

Schaár Erzsébet, szobrász

Sikere volt Kanadában.

Bokor Pál: Temperamentum s' intellektus 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1973. márc. 5.

Schaár Erzsébet
nobrás

Schaár Erzsébet uj művei Marisol
hatást mutatnak.

Lánoz Sándor: Van-e modern realista . . .
Művészet, 1971.december - 6.oldal

Schaár Erzsébet

A müvész kisbronzának reprodukciójával "egész oldalas magyarországi tudósitást közöl a dán Sondags-Aktuel. A cikk szerzője Inger Hanmann festőmüvésznő; e hónapban járt nálunk, hogy hazája képzőmüvészeinek kiállitását előkészitse."-irja az Élet és Irodalom "Tájékozódás" c. rovatában, melynek cime: "Dán ujság magyar képzőmüvészekről."

Élet és Irodalom, Bp. 1972. febr. 26.
XVI. évf. 9. sz. 6. lap

Schaár Erzsébet, nobrán

Schaár Erzsébetnek ajánlott vers. (Takács Imre, jestő, nobrán, író, költő.)

Takács Imre: Hasukra fordult neretők
395-397. old

JELENKOR, Pécs, 1971. május XIV/5.

Schaár Erzsébet, szobrász

Két alkotása szerepel a Musée des beaux Arts kiállításán.

—: Magyar két Bordeaux-ban 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1972. aug. 11. 5.

MDK

Schaár Erzsébet, nobrán

A Műcsarnokban megnyílt tárlat egészének elemzése és értékelése.

Székely András: Schaár Erzsébet kiállítása 7.

Népszabadság, Bp. 1970. jún. 4.

MDK

Schaár Erzsébet, szobrára

A Hotel Saint Georges falán elhelyezett Ady-emléktábla elkészítője.

—: Magyar kulturális napok Nizzában 7.

Népszabadság, Bp. 1970. jún. 3.

Schaár Erzsébet MDK

Leánykafej, terrakotta

Pécs, 1964. Modern magyar képtár

Saár Erzsébet
nobran

MDK

Kiállította a X. magyar képző-
művészeti kiállításon.

Haranszó Klára: A X. magyar képzőművészeti
kiállítás
Napló, 1965. okt. 17. 9. lap

Schaár Erzsébet

A Közösségi müvészet felé c. kiállitáson hidtartó figara makettje szerepelt.

Rabinovszky Máriusz: Két korszak határán Bp. 1965. 145

MDK

Schaár Erzsébet, nobrán

Rátkai Márton mellnobrát kéníti a Színészklub részére.

— : Itt a budapestiek beszélnek

4.

ESTI HIRLAP, Bp, 1967. okt. 17.

Schaár Erzsébet

Kezepel a IX. nemzetközi szabad-
téri nobor kiállításon

Middelheimben / Belgium /

Nagyvaro 1967 V. 7 16 old.

Schaár Erzsébet
szobrán

MDK

A Hazafias Népfront nagytermében megnyílt kiállításon mutatta be szobrait.

24 képzőművésznő műveiből nyílik ma kiállítás
Napló, 1963. márc. 6. 2. lap

M.D.K.

Schaár Erzsébet szobrászmüvész

Vilt Tibor szobrászmüvész felesége.
Gách Marianne: "Beszélgetések a müvészetről" cimmel ir a két müvész munkájáról.
Schaár Erzsébet Psota Irén portréját mintáza a "Két arckép" c. film számára. Fényképfelv. a müvészről és a készülő szoborról.
A cikk megemliti Bartók, Károlyi Mihály, Tolnay Klári, Benedek Marcell szoborportréját a müteremből.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1966. márc. 4.
X. évf. 9. sz. 14-15. lap

Schaár Erzsébet

szobrász

Szinyi Társaság Tavaszi Szalon kiállitása - a Nemzeti Szalonban - szoborral szerepel.

Nemzeti Ujság
1930.V.11.

Schaár Erzsébet
kabrán

A Nemzeti Szalonban a KUT Kiállítás
tásán szerepel.

U.M. 1942. XI. 3.

M.D.K.

Schaár Erzsébet szobrász

Károlyi Mihály portéja,

Bartók-fej,

Benedek Marcell portréja,

Kórus, Karosszékben

Magyar Nemzet 1966. julius 9. 4.1.

, ø .

Schaár Erzsébet

szobrász

dicsérő
A Szinyei Merse Pál Társaság xxxxxxxxxx elismerésben
részesitette:

Női akt c.
galvanoplasztikája-ért

Pesti Hirlap
1930.V.18.

Schaár Erzsébet
szobrász
xxxxxxxxxxx

A Szinyei Merse Pál Társaság dicsérő elismerésben részesitette:

Női akt c.
galvanoplasztikáj-ért

Nemzeti Ujság
1930.V.18.

Schaár Erzsébet
szobrász

A Szinyei Merse Pál Társaság dicsérő elismerésében részesítette. Női akt c.
galvanoplasztikájáért.

Pesti Napló
1930.V.18.

Schaár Erzsébet
festőmüvész

A Szinyei Társulat zsárije dicséretben részesitette

E s t
1930.V.18.

Sahaár Erzsébet

szobrász

A Szinyei Merse Pál Társaság kitüntető elismerésben részesítette:

Női akt c.galvanóplasztikájáért.-

Magyar Hirlap
1930.V.18.

Schaár Erzsébet

szobrász

Szinyei Társaság Tavaszi Szalon kiállitása - a Nemzeti Szalonban - szoborral szerepel.
Elmosodott formákkal jellemzett feje.

Budapesti Hirlap
1930.V.11.

Schaár Erzsébet

szobrász

A Szinyei Társaság Tavaszi Szalon kiállitása - a Nemzeti Szalonban - szoborral szerepel.

Est.
1930.V.11.

Schaár Erzsébet,szobrász

.....

A Pécsi Modern Magyar Képtárnak Dr.Gegesi Kiss Pál gyüjteményéből sok művet ajándékozott./Forgács Hann Erzsébet emlékgyüjt/.Schaár egy művel szerepel.222.old

ROMVÁRY FERNC: A Modern Magyar Képtár története
Uj szerzemények I. 219.old

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve,1967.Pécs,1968

Schaár Erzsébet

Szerepel a würzburgi magyar tárlatán

Klaus Lorenz: Ungarische Kulturtage in Würzburg

Abendzeitung (Nürnberg) 1940 VI. 12

Schaár Erzsébet

Fal előtt és fal mögött repr.

Magyar Művészet 1945-1969
Műcsarnok, 1969 sep-okt.

Schéer Erzsébet

4, Női fej, 1966. br. 36 cm
5, Holott katonál, 1966. br. 30×45 cm
6, Ajtó és ablak, 1968. br. 20 cm

Magyar Művészet 1945–1969
Műcsarnok, 1969. sept.-okt.

Schaár Erzsébet

Résztvesz a tárlaton

Rebraceni nyári tárlat
Réli Hírlap, Bp. 1970. júl. 16.

Schaár Erzsébet

1, Szabrász munka közben, 1963. br. 34 cm
2, Tyrolás II. 1964. br. 27 cm
3, Fal előtt és fal mögött, 1966. br. 22.

Magyar Művészet 1945–1969.
Műcsarnok, 1969. sept-okt.

Schaár Erzsébet

„Új utak vágtak Tihanyba
Látogatás Schaár Erzsébet műtermében"

Magyar Nemzet 1968 szept. 15

Schaar Erzsébet
szobrai

Részlet a XI. magyar képzőművészeti kiállításra.

A XI. magyar képzőművészeti kiállítás
Budapesten megnyílt 1968 április 28-án.

Schaár Erzsébet

Rátkai Márton szobrát hétfőn avatták fel a szimművészről elnevezett Nagymező utcai klubban.

Felavatták Rátkai Márton szobrát. (A nap hírei)

Magyar Hírlap, 1968 november 19. 8. l.

MDK

Schaár Erzsébet, szobrász

Tudósok c. szobrát a

Tihanyi Biológiai Kutató intézet ben

felavatták.

— :o szoborazatás. 12.

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. szept. 1.

Schaár Erzsébet

Budafoki ház br. 43 cm
Tér és asszonyok br. 25,8 cm
Ablaksor br. 33 cm

II. Debreceni Országos Nyári Tárlat
Déri Múzeum, 1970. ~~aug.~~ jún. 19 - aug. 9

Schaár Erzsébet,

Domanovszky Endre, Kerényi Jenő és Wiener Ádám mintegy 50 festményt, szobrot és grafikát mutat be a belgiumi magyar napok keretében a brüsszeli Nova galériában.

Kulturális cserekapcsolatainak eseményei

Magyar Hírlap, 1968 november 9. 9. l.

Schaár Erzsébet

Földanyát I. Ólomlemez 27 cm
Kettős ajtó I. bronz 31 cm
Ablaksor —"— 33 cm

Schaár Erzsébet kiállítása
Bpest Műcsarnok 1970

Schaár Erzsébet

Fekk nyitott ablak alatt ólomlemez
Pad ólomlemez 23cm
Földszint II. alumínium 37cm
Schaár Erzsébet kiállítása
Bpest Műcsarnok 1970

Schaár Erzsébet

Falnak támaszkodó bronz 20,5
Fal előtt és fal mögött —4— 22,5
Figyelemkeltés fa és bronz 32 cm

Schaár Erzsébet kiállítása
Bpest Művésznők 1970

Schaár Erzsébet

Tsámoly bronz 21 cm

Szék -"- 12 cm

Szobasarok -"- 22,5 cm

Schaár Erzsébet kiállítása

Bpest Műcsarnok 1970

Schaár Erzsébet

Barlangban üveg, bronz, tükör
22 cm

Kékszakállú herceg vára üveg és
tükrök 40cm

Schaár Erzsébet Bpest
Műcsarnok 1970

Schaár Erzsébet

Két ablak között bronz 22,5

Emlék bronz és márvány 61 cm

Sodrában bronz és réz 28 cm

Schaár Erzsébet kiállítása

Pest Műcsarnok - 1970

Schaár Erzsébet

Belső tér bronz 41 cm

Kinn és benn alum. 220 cm

Tudósok kő 280

Schaár Erzsébet kiállítása

Bpest Műcsarnok 1970

Schaár Erzsébet

Erzsébet kiállítása volt a műcsarnokban

Fedor Ágnes: Egy műcsarnoki félév tanulságai

Magyar Nemzet 1970 VII. 18 hold.

M-D-U

SÁÁR Erzsébet

Lása: Viltné

Magyar Nemzet 1961. aug. 13. 9. l.

Schacér Erzsébet

szobrász

M.D.K.

Részt vett a tárlatos

Miklós Pál: A XI. Magyar Képzőművészeti Kiállítás

Élet és Irodalom, 1968. ápr. 20 - 7 kap

Schaar Erzsébet

Reprod.

A cimlapon: A művész műterme (fotó)
Nők bundában I. 1965
Fekvő I. 1964,
Nők bundában II. 1966 Fa alatt I 1966,
Fin és lány, 1965 – Fal előtt és mögött 1966
Lobasarok, 1966 – Kerek, 1964, Fenület 1963,
Falnak támaszkodó, 1966, – Tincsoport 1965 –
Földön 1964 – Fej II. 1966 – Finbüszt 1965 –
Fotelben ülő 1965 – Kóré 1966. —

Schaár Erzsébet nőbrásunkvész liáll
Szekszfehérvár 1966. Kat. Kovalovszky
Kórta: Szekszfehérvár 1966.

12. l.

MDK

Schaár Erzsébet, szobrász

Csók István portréját kénilette el. Művét a Sorkij fasorban helyezik el.

— : Léj bronzszobrok a fővárosban 7

Népszabadság, Bp. 1968. márc. 16.

Schaár Erzsébet

M.D.K.

szobrász

Kiállításán bemutatta portréit: (Tolnay Klári, Benedek Marcell, Bartók, Károlyi Mihály, Psota Irén) Ezeket a szobrokat már a tárlat előtt is kiállították.

Frank János: Schaár Erzsébet kiállítása. Élet és Irodalom, 1966. aug. 13 - 8 kap.

M.D.K.

Schaár Erzsébet szobrász

Vilt Tibor szobrász felesége

Psota Irán szoborportréja.

Norváth György9 Házaspárok

Magyar Nemzet 1966. febr. 10. 4.1.

M.D.K.

Schaár Erzsébet

1. Beltinek, 1969 bronz, 27 cm
2. A tér csapstói 1969. bronz, 24 cm
3. Ablak, 1969. bronz, 30 cm

II. Országos Kisplasztikai Bienmálé
Pécs, 1969.

Schaár Erzsébet

62 éves.

„Blaubartig" és „Vor und hinter der Wand" c. müve (emb)

szerepel az alábbi Tarlatan

Heiner Reitberger: Ungarn zeigt in Würzburg moderne Kunst

Main Post 1970 VI. 13

Schaár Erzsébet

Fekvő I. 1964, terr., 30 x 22,5 cm
Fekvő II. " " 25 x 18,5 "
Nők bundában I. 1965 - szinezett gipsz, 51 cm
Szegényasszony, 1965, műanyag, 20,5 cm
Sérem lélvárlat, 1965, bronz, 21,5 cm.
Szék, 1965, ólom, 23 cm.
Álló fiu, I. 1965 - bronz, 26,5 cm.
Álló fiu II. " galvanopl., 14 cm
Álló fiu III. " " 18 "

Schaár Erzsébet nebrásunitás liállítása.
Sérosfehérvár 1966. Kat. Kovalovszky Márta.
Sérosfehérvár 1966.

Schaár Erzsébet

~~Siremlék vázlat, 1964,~~

Földön, 1964, bronz, 24,5 X 15,5 X 14 cm.

Turóczi-siremlékvázlat I. 1964. galvanoplastika, 20 cm.

Turóczi-siremlékv. II. 1964 - bronz, 22 X 11,5 cm.

Turóczi-s.-vázl. III. " - bronz, 27 X 15 cm

Turóczi-s.- " IV. " - galvanopl.

Kontraposzlót, 1964, galvanopl., 17 cm } 27,5 X 15,7 cm

Schaár Erzsébet nagyszerűtés kiállítása.
Szegedi Szemle 1966. Kat. Kovalovszky Márta. 8.
Szegedi Szemle 1966.

Schaar Erzsébet

Fiu és lány, 1965, bronz, (22 és 23 cm
Álló lány, " " 23, ~~5~~ cm.
Kocsán álló " 20,5 cm.
Fincsoport, " galvanopl. 28 és 28,5
Öt fiu, 1965, bronz, 26,5 cm.
Halott katonák I. 1965, lesz. 34 x 21,5
Halott katonák, II. " bronz, 51 x 33
Fincsoport, 1965, galvanopl., 48,5 x 35,5 x 28,5 cm.

Schaár Erzsébet nobábunitek liáll
Sárosfehérvár 1966. Kat. Kovalovszky
Márta. Sárosfehérvár 1966.

8-9

Schaar Erzsébet

Nőt bundában II. 1966, bronz, 19,5 cm, 19 cm, és 20,5 cm.
Falnak támaszkodó, 1966, bronz, 20,5 cm
Kobaszor, 1966, bronz, 21 cm
Fal előtt és fal mögött, bronz, 22,5 cm
Ülőnő, 1966, bronz, 17,5 cm
Fa alatt I. 1966, galvanopl. és bronz, 22,5
Fa alatt II. " , bronz, 25 cm.
Fa alatt III. " galvanopl. és bronz, 20 cm

Schaár Erzsébet, szobáknak kiáll.
Szekesfehérvár 1966. Kat. Kovalovszky
Márta. Szekesfehérvár 1966.

9.

Schaar Erzsébet

Fej I., 1966, üveg és bronz, 13,5 cm
Fej II " " " " 10,5 "
Fej III " " " " 5,2 "

Dombormüvek

Hullám, 1962, gipsz, 26,5 × 43 cm.
Bogyó, " bronz, 32 × 39 "
Szitatölő, 1963, galvanopl. 27 × 42,5 cm.
Öregség " "
Szemlélterv, 1964, bronz, 23 × 18 cm
Kezek, 1964, gipsz, 44 × 25 cm | VÉGE

Schaár Erzsébet nobrásmüvész liáll
Székesfehérvár 1966. Kat. Kovalovszky
Márta. Székesfehérvár 1966.

9

Schaár Erzsébet

Szerepel a brüsszeli Nova Galéria magyar kiállításán

N. N.: Grafikák Tokióban

Esti Hírlap 1968 XI. 11.

Schaar Erzsébet

Szerepel a Humexpo kiállítás katalógusában (Belgium)

Dunántúli Napló 1968 XI. 14

Schaár Erzsébet

Szobrok:

Fotelben ülő, 1965, gipsz, életnagyos,
Kóré, 1966, bronz, "

Portrék,

Tolnay Klári, 1959, bronz, 37 cm.
Benedek Marcell, 1963, " 54 "
Prota Irén, 1964 " 61,5 cm.
Bartók, 1965, " 53 "
Finbüszt, 1965, " 71 "
Károfi Mihály 1965, " 70 " Károfi Mihályné (Mul.

Schaár Erzsébet szobrászmuzeum Liall.
Lézesfehérvár 1966. Kat. Kovalovszky
Marta. Lézesfehérvár 1966

7.

Schadt Erzsébet

Kiállítása volt a székesfehérvári István Király Múzeumban

Bodri Ferenc: Fehérvári krónika

Fejérmegyei 1969 feb.

Schaár Erzsébet kisplantitát:

Huligán lány, 1958, bronz, 46 cm.
Fotelben ülő, 1963, " 23 "
Emlékmüterv, " " ésa, 31 "
Fenület, " erüstözött bronz, 21 cm
Kórus, 1963, galvanoplantitát, 108 x 37 x
Emlékmüterv, 1963, bronz ésa — 22 cm.
Bundás nő I, 1964, bronz, 48 cm.
Bundás nő II, " " 25 "
Siremlék vázlat, 1964, erüstözött bronz, 22 cm

Schaár Erzsébet szobrászmüvész liáll.
Sárosfehérvár 1966. kat. Kovalovszky
Márta. Sárosfehérvár 1966.

7

Schaár Erzsébet

Női portré, bronz, 55 cm
Gondolkodó, terracotta, 13 cm
Pihenő, " 14 "

Képzőművésznők nemzetközi
Ziillitaša. 1960. Bp.

Schaár Erzsébet

résztvett a XI. Magyar Képzőművészeti Kiállitáson

Horváth György: A XI.Magyar Képzőművésztei Kiállitás
Magyar Nemzet 1968.ápr.21.11.o.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Schadt Erzsébet

műveit mutatta be a legutóbbi évek-
ben a Székesfehérvári István Múzeum.

Németh Lajos: Current Exhibitions. The
New Hungarian Quarterly, Budapest,
1967. 27 sz. 175 l.

Schaár Erzsébet

kisplastikái szerepelnek a XI.
Vasas Képzőművészeti Kiállításon.

(2-a): kiváló művészet-érdemes oklevéllel
Pest megyei Hírlap 1965. évi 28. sz.

MDK

Schaár Erzsébet

Halott katonák, br.

Csók István emléktábla, br.d.

Benedek Marcell portréja, br.

Ülő lány, pat.gipsz

11. M. Képzőm. kiáll. Mücs. 1968.

MDK

Schaár Erzsébet, szobrász

Kiállít a brüsszeli Nova Galériában.

–: Grafikák Tokióban 2

ESTI HIRLAP. Bp. 1968 nov. 11.

MDK

Schaár Erzsébet

Kiállitási kritika

Kisalföld 1968 ápr.24.

Schaár Erzsébet

Lányfej, gipsz, 40 cm
Lány-buste, gipsz 40 cm

Budapest Műcsarnok Kiállítása,
1957. tcat. szerk. Kisdéjiné,
Kirimi Irén.

19-

Schaár Erzsébet

3 méteres figurális kőszobrot készített a tihanyi biológiai intézet parkjába.

Magyar Hírek, 1967. XI. 19. 12. o.
Napló

MDK

Schaár Erzsébet, nobrán

4 nobor alkotója.

—. Rátkai - nobor 2

ESTI HÍRLAP. Bp. 1968. nov. 2.

Schaár Erzsébet

Szoborportréja Leninről

Oelmacher Anna: „Lenin a magyar képzőművészetben." (Kiállítás az esztergomi Balassi Bálint Múzeumban.)

Magyar Nemzet, 1967. XI. 11. 4. o.

V. Schadr Erzsébet

A szobor 0,90 m magas, a talapzat mészkő, 1,85 m. A szobor ugyancsak mészkő. A művész a Fővárostól, szükkörű pályázat megnyerése utáni kapta a megbízást.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955 51 l.

MDK

Schaár Erzsébet, szobrán

Művét, a Rátkai-szobrot a
Nagymező utcai lelkében
helyezték el.

–: Rátkai-szobrot avattak 7

Népszabadság, Bp. 1968. nov. 19.

V. Schadr Erzsébet

Budapesten született 1912-ben. A Képzőművészeti Főiskolán tanult, ahol három évig L. Stróbl Zsigmond növendéke volt. 1922-óta állított ki a hazai tárlatokon.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 57 l.

V. Schaár Erzsébet

2

Utóbb Franciaországban fejlesztette művészi tudását.

„Déryné", XIV. ker. Városliget, Művészsétány, 1953-ban állitották fel.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 51 l.

Szkaás Erzsébet

Szerepel Malmesben a NOVA
áruházban a Hungexpo kiállításán

Dunántúli Napló 1968 XI. 10

Schadl Erzsébet

műve szerepelt a kiállításon.

Pernecky Géza: The Paris Exhibition of Hungarian Art. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1967. 25. sz. 188 l.

Schaár Erzsébet

Szabó Vilt Tibor felesége

Perneczky Géza: Tanulmányút a Pávakertbe,
Bp. 1969.

320.0.

Schaár Erzsébet

Szobrász

„Sachsenhausen"
„Sachsenhausen
részlet"
„Utca"

} repro

Tóbiás Ovion: Schaár Erzsébet műhelyében.
Tükör, 1974. aug. 20 - 12 lap.

bb. 56. rátkai-szobrot avattak

t pr/gg/zs/gy/la

1968. november 18.

1021

rátkai mártonnak, a magyar színpadművészet kiváló mesterének állitottak emléket hétfőn a művészről elnevezett nagymező utcai klubban. a 17 éve elhunyt kossuth-díjas kiváló művészről schaar erzsébet készitett szobrot. az ünnepélyes avatáson ungvári lászló kossuth-díjas érdemes művész, a szinházi dolgozók szakszervezetének elnöke mondott beszédet./mti/

.-.

2035 16

- 31 -

Schaar Erzsébet

nyilt hétfőn a lengyel kultura és a
vetségének rendezésében a lengyel kultura nagymező utcai k
állitóhelyiségeiben. a tárlat, amelyet szitvásy nándor grafi-
kusmüvész nyitott meg, a legismertebb lengyel grafikusmüvész
mintegy harmincöt alkotását mutatja be, zömmel a kulturális,
szinházi eseményeket ábrázolva./mti/

.-.

Ke 2021

Schaár Erzsébet 1o

A fordított szinperspektivát tulajdonképpen megérthetjük a holland festményekből, amelyeken miközben a szobák kőpadlózatának vonaljátéka követi a rövidülés akadémikus szabályait a kép előterét ugyancsak a háttérből jövő fényforrás világítja meg. Egyszerűen az interieur műfaji sajátságáról van szó, arról a sajátságról, amely ezeket az interieurőket annyira közelíti a csendélethez. A bentlét élménye – tehát maga a tematika – nem engedi a perspektíva következetes, a színekre is kiterjedő érvényesülését: a lakás a nappali fényben fürdő külvilágból elkerített, zárt, *belső táj*, belső tér, saját természetes fényforrás nélkül. Fényt tehát csak kívülről kaphat, ha pedig a lakás ábrázolása egy fiktív bentlevő számára nyújtja a főnézetet, akkor a látványnak a néző és a fényforrás között kell elterülnie, s a fény minél távolabbról jön, annál nagyobb teret tesz láthatóvá. Legtöbbet akkor tár fel a látványból, ha a lehető legtávolabbról, a lakáson kívülről jön. A kívülről jövő fény ugyanakkor hangulati értékkel bír: fokozatosan jut el a festőig, illetve, Schaár Erzsébet plasztikáján, a nézőig – végigpásztázza az útjába eső teret és tárgyakat. Ilyen módon *fénnyel telített tér* keletkezik, amely azzal, hog yaz ember elkerített világát feloldja az univerzális fényben, érett harmóniát teremt a *kint* és a *bent* között. Talán ez a harmónia-valóság volt a XVII. századi holland polgárság egészére nézve, hiszen a lakásában védett, de ott is a külvilág meleg fényében fürdő ember eszményi békében és nyugalomban egy *elfogadott rend*be simulva áll előttünk ezeken a festményeken. A kompozíciók mindenütt kiegyensúlyozottak, az architektúrát megjelenítő vonalak határozottak és egyenesek, a csendes napi tevékenységük végzésében megörökített polgárok derűsek és megelégedettek. Valóban a csendéletek időtlensége árad ezekből az interieurökből.

Uj irás 1975/11/98

Schaár Erzsébet 9

Alapterülete 34,5x44 cm, magassága 31,5cm.

üveg lappal megerősített sárga katedrálüveg, mindkettőbe egy-egy ablak van belevágva. Az ablakok követik a falak formáját: trapéz alakúak, hétrafelé rövidülnek. A két tér-részt elválasztó (összekötő) fal ugyancsak ablaküveg lappal erősített barnás-bronz katedrálüveg, közepébe a hátulsónál jóval nagyobb ajtónak vágtak helyet. Ez a nyílás azonban csak jelzés: az ajtó helye. Ajtószárnyak nincsenek, de a középső tartórúd (ragasztott ablaküveg és sárga katedrálüveg csíkok) rímel a hátsó lila függőlegesre. Az elülső tér-rész két oldalfala a válaszfalnál sötétebb barnás-bronz színű: ezek két katedrálüveg lap közé ragasztott ablaküveg lapokból állnak, így ezek a falak vastagabbak és sötétebbek is egyszerre, kevesebb fényt eresztenek át. Ebbe a két falba is ablakok vannak vágva, jóval nagyobbak, mint a hátsó falak ablakai, de ugyancsak igazodnak a falak trapéz formájához. Az elülső tér-rész baloldali falához még egy fal csatlakozik, amely még sötétebb, mint az, amelyhez kapcsolódik: lilásbarna katedrálüveg lapok közé ragasz-

Jacobus Vrel (1654–1662 között dolgozott) ugyancsak délfi festő egy képének *(Szoba-belső)* fő témája a fény, amely négy hatalmas ablakon át árad be egy szobába. A szoba maga sötét, csak egy olvasó nő fejét és ruháját éri az ablakon bejövő fény. Emmanuel de Witte egy festményén olyan lakásbelsőt ábrázol, amely egymás mögött négy szobát mutat, s a legelsőben,

Schaár Erzsébet 8

A következő konstrukció döntő felfedezése a katedrálüveg, amely lágyabb, kevésbé sik és rideg felületü, mint az ablaküveg, ezért lágyabb fényjátéka van. A Bronztükör Schaár ötödik üvegépitménye. 1969-ben készült és szerepelt az 1971/es I. Nemzetközi Kisplasztikai Biennálén a Mücsarnokban.

Uj irás 1975/11/96

Schaár Erzsébet 7

elöször rogyasztott üveggel kisérletezett, amelynek vastag tömbjei ugyan átte tszőek, de távolról sem teszik a teret teljesen átláthatóvá. Az első rogyasztott üveg ből épült kis házmakett jégkunyhóra emlékeztet, ameyben külön ösen hat a belehelyezett bronz szék.

Uj irás 1975/11/96

Schaár Erzsébet 6

Soha nem készitett elvont térkonstrukciókat: a tér mindig tematikusan, házként vagy szobaként jelenik meg müveiben. Eleinte bronzból, olomból öntött falrészeket, falakat. 1965-ben készült az Elhajló réz-tér c. kompozició

Uj irás 1975/11/96

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet: Bejáratok

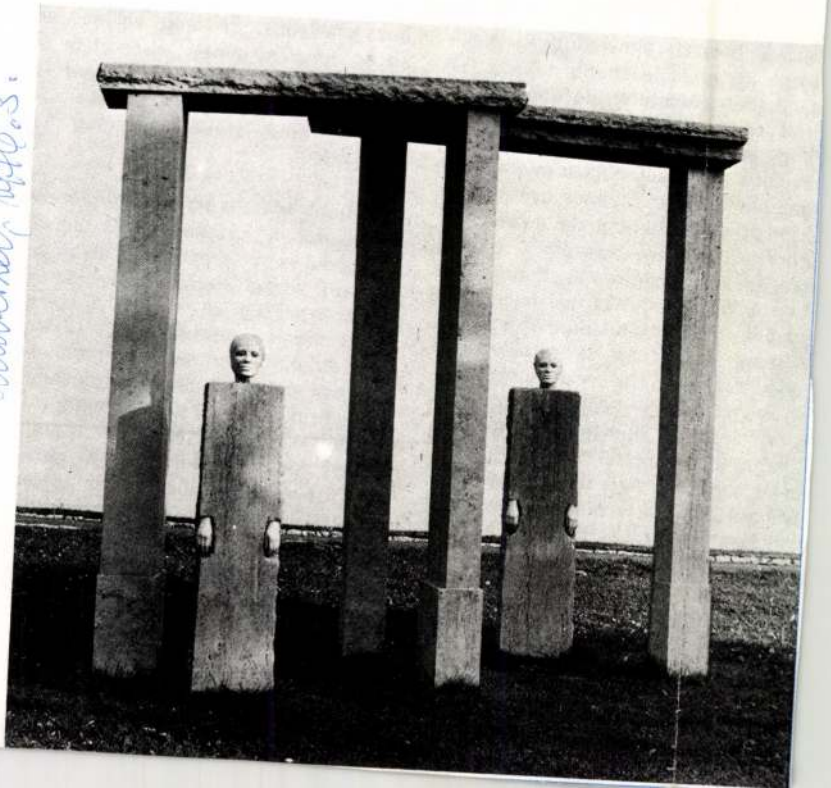

Művészet, 1976. 3.

sorozatról

alföldi paraszti elmaradottság alakította, így elkötelezettebb művész lett tanáránál. 1945 előtt üldöztetésben is volt része. Talán ez késztette arra, hogy ezt követőleg, a személyi kultusz éveiben művészetpolitikai munkát végezzen. Csak az ötvenes évek végén kezdett újból alkotni, de művészetét nem a festészet irányában, hanem grafikai készségének a textilművészetben való alkalmazása felé fejlesztette tovább. Először batikmunkákat készít, s csak azután tér rá a súlyosabb gobelinre, amelyben – csaknem ötvenéves volt ekkor – végre megtalálta és megvalósította önmagát. Azóta sorra alkotja monumentálisan ünnepélyes, sajátosan expresszív falikárpitjait, melyekből néha a játékosság, gyermeki báj sem hiányzik, s mindnek szerves eleme a dekorativitás.

Épp tíz évvel fiatalabb *Varga Imre* szobrász, ez azt jelenti, hogy ő már a második világháború után, a felszabadult országban lett művésszé. Előbb már utaltam arra, hogy az alkotói pálya az ő művésszé érésének idejében nem volt könnyű. Varga csak hoz közeledve. És még valami: az anyag lehetőségeinek, elsősorban a fémek forrasztásának módszereiben is sok újat hozott. Varga Imre művészetét Szabó Júlia szövege kommentálja – kitűnően.

Egy újabb kötet e sorozatban először foglalkozik a vásárhelyi iskolával, mégpedig egy prominens alkotója, *Németh József* életművén keresztül. Németh pályája és vásárhelyi volta, pontosabban vásárhelyivé válása azért érdekes, mert századunk művészetének pontosan az ellenpólusáról, Rippl-Rónai, Vaszary és Bernáth városából került Vásárhelyre, s lett Szőnyi tanítványából „alföldi mesterré". No persze, megtörtént ennek már az ellenkezője is, amikor a Rudnay-tanítvány Barcsayból lett szentendrei festő... Az ilyen váltás mindenképpen érdekes, és épp e tekintetben lesznek Németh művei – éppúgy mint nyilatkozatai – eligazítóinkká, ha a vásárhelyi jelleg mibenlétét keressük: „Én a parasztot fenséges emberként kívánom ábrázolni". S ehhez az önvallomáshoz kapcsolódik Csoóri Sán-

Schadt Erzsébet, szobrászművész

a „Torzalkotás, tárgyformálás" alcímű kiállítás-sorozat immár 3-ik éve tart az Iparművészeti Múzeumban. Jelenleg Tolgyesi Ildikó kiállítása látható. – Annak idején Schadt Erzsébet művei-vel nyitották meg a sorozatot, azóta többek közöttt Bálint Endre, Keserü Ilona alkotásait láthattuk.

Pesti Műsor, 1979. jún. 13.

Schaár Erzsébet, szobrászmüvész

1021

1980. III. 22. 19.30 Televizio
Tv-hiradó
- Székesfehérvár belvárosában, a Jókai utca egyik kétszáz
múltra visszatekintő házában, ma délelött nyilt meg az öt
ezelött elhunyt Saár Erzsébet szobrászmüvész hagyatékának
dó kiállitása. Az ünnepségen a családtagok mellett jelen
a kulturális életünk képviselői, pályatársak, barátok is.
szép, boltives helyiséget, amely a müvésznő budafoki müt
idézi, egy fehérvári polgár Mohai József ajándékozta Ist
király Múzeumnak. A Kulturális Minisztérium jóvoltából j
lált végleges otthonra mintegy ötven szobor ,kisplasztil
bronzperspektiva , a Két tükör között cimü kompozició
szi pálya egy-egy fontos állomását jelző alkotás. A Kál
herceg vára tanulsága szerint azüveget éppugy a kezéhe
idomitani, mint az aluminiumot, a gipszet, a hungaroce
a nemes veretü rezet. Saár Erzsébetet a 60-as évektől
szálak füztók Székesfehérvárhoz. Ezért került a városl
inak állandó kiállitása, amely az úgynevezett Smohai
sárnap délutánonként láthatók.

éves
évvel
állan-
voltak
. A
ermét
ván
tt ta-
ka. A
a müvé-
kszakállu
z tudta
llt vagy
szoros
ba a munká
Házban va-

Schaár Erzsébet, nobrón

megemlítve.

Sólyi István: Irodalomról és képzőművészetről

Jelenkor Pécs, 1980. máj. XXIII/3.

Schaár Erzsébet

Magyar Hirlap 1980.7.

ALMA MATER cimmel nyitottak kiállitást csütörtökön az Iparmüvészeti Múzeumban, a Téralkotás — tárgyformálás cimü kamarakiállitás-sorozat részeként. A sorozatot a múzeum öt évvel ezelőtt inditotta el Schaár Erzsébet tárlatával, s azóta nyolc kiállitáson 40-en mutatkoztak be, valamennyien ismert textil- és iparmüvészek.

Schaár Erzsébet

Magyar Hirlap

Schaár Erzsébet hagyatéka

Új képzőművészti gyűjteménynyel gazdagodott Székesfehérvár: az István Király Múzeum birtokába került az 1975-ben elhunyt *Schaár Erzsébet* művészi hagyatékának nagy része. A mintegy hatvan plasztikából álló gyűjtemény hű keresztmetszetét adja a művész életművének. A hagyatékot, ideiglenesen, a múzeum tulajdonában levő XVIII. századi épületben, az úgynevezett Smohayházban mutatják be március 22-től.

Schaár Erzsébet

SCHAÁR ERZSÉBET hagyatékának jelentős része a székesfehérvári István király Múzeum tulajdonába került az örökösök, valamint a Kulturális Minisztérium ajándékaként, és korábbi vásárlások eredményeképpen. Szombaton ebből nyílt kiállítás a gyűjteménynek jelenleg otthont adó, úgynevezett Smohay-házban.

Magyar Hirlap 1980/3/23/12

Schacár Erzsébet, nobrán

Művei túlmutatnak az „efemer kortársi törekvéseken."

Aradi Nóra: Művészet és történelem 694-705

Jelenkor, Pécs, 1980. júl.–aug. XXIII/7-8.

er elején viszont már Firenzé-
n látható az István király mu-
közönség is megismerkedhet a
ió külső és belső térdiszitő
ötletes kisplasztikáival, va-
itőelem vázlat. Modern épületek
ető Pajzs Gábor müanyag gömbjei,
kával mintázott. Közterekre ki-
ondolt szerkezetü acélkompoziciói.
ábjaira emlékeztetnek, Schéner
bos motivumokat posztó alapanya-
komponálta. A többi között ezek
társ müvészetünket a firenzei ma-
a utazna ez a meghökkentően öt-
ki megtekintheti a Fehérvári Csó

, Juhász Péter, Forró Tamás és Illés

1021

Schádár Erzsébet
szakrázsmüvész

1979.VI.14.Kossuth 5.2o
Jó reggelt!

- Ma még Székesfehérvárott, szeptembe
ben egy Arnoparti reneszansz villába
zeum kiállitása. Nemsokára az olasz
legujabb magyar képzőmüvész generáci
törekvéseivel. Például Sár Erzsébet
lamennyi gondosan kimunkált térdisz
belső terébe hangulatosan illeszthe
amelyeket sajátos forgácsoló techni
vánkoznak Wilt Tibor tiszta és átg
Gyerekkorunk vásári mézeskalács b
Mihály figurái. Az ismert mézesbá
gon zsinor rátéttel formajátékká
az alkotások képviselik majd kor
gyar héten. Mielőtt Olaszországb
let és formagazdag kiállitás, bár
István Galériában..

- Tudósitóink voltak Varga Pál,
György.

Schaár Erzsébet

domborműve disziti az a Kálmán utcai

műteremházat, melyben Goldmann György és az

illegális kommunisták összejövetelei voltak

Magyar Hirlap 1979/12/21/12

Wagner: Non omnis moriar

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet (1908–1975): szobrász, Vilt Tibor felesége. Kezdetben portrészobrász volt, majd a 60-as évek elején egyéni stílusú kisplasztikákat kezdett csinálni, melyek a figura és a környezet izgalmas kapcsolatát jelezték. Később pop-art elemekkel gazdagított hungarocell-plasztikája a modern magyar szobrászat egyik legeredetibb megnyilvánulásává vált.

Mihályfi Ernő: Művészek, barátaim Bp. Corvina 1977.

Schaár Erzsébet

A magányosság felismerése, a magány megszüntetését célozza, aminek kezdete a magány terének lokalizálása. A "Kirakat" a magányok tereiben emberi alakok helyezkednek el. A női alakokat jelző fémfigurák csoportositása mintha valamilyen scenikai funkciót töltene be.

Aknai Tamás: "Tükör által homályosan"
MŰVÉSZET, 1980. február - 18. lap.

Schaár Erzsébet

A falakkal bekeritett, de "kirakat"-ba állitotta egyedüllét elmondásaira, felismerésének nehézségeire utal az üvegnek és a tükörnek a használata. A keret a "kirakat" üvegfala optikailag összeköti, fizikailag elválasztja az alakok csoportját.

Aknai Tamás: "Tükör által homályosan"
MŰVÉSZET, 1980. február - 18. lap.

Schaár Erzsébet

A művésznő összefoglaló életművében sem csak egyéni felfedezések, a személyes állapot vetületeként közvetlenül levezethető megoldások kínálják magukat, hanem számtalan más is. Félig-meddig kimondott asszociáció is visszhangzik. A magyar szobrászat történetében korszakos jelentőségü alkotásokkal gazdagitotta Schaár Erzsébet a müfaji tartalmat.

Aknai Tamás: "Tükör által homályosan"
MŰVÉSZET, 1980. február - 38. lap.

Schaár Erzsébet

A "Kirakat" szobor megidézett terek-tárgyak, emberi alakok kapcsolatai közötti eligazodásra szólit fel. Egy helyzetet felismerni, egy helyzet meghaladására kisérletet tenni, effé-le serkentések rejtőznek benne.

Aknai Tamás: "Tükör által homályosan"
MŰVÉSZET, 1980. február - 18. lap.

Schaár Erzsébet

A "Kirakat" sarkaiban tükör, csavarok, az ideiglenesség érzetét keltő keretben vastag zöldes üveglap, ezek az anyagok, amelyből a szobor felépült.

Aknai Tamás: "Tükör által homályosan"
MŰVÉSZET, 1980. február - 18. lap.

Schaár Erzsébet

A tulajdonságokat, melyekkel müveket jellemezni, irányitani lehet a "Kirakat" szobrészati értelemben vett "hagyományostól" eltérően tartalmazza. A hevenyészettség, az önformából kiemelet, borzas, göbös felület dermesztő képzeteket kelt.

Aknai Tamás: "Tükör által homályosan"
MŰVÉSZET, 1980. február - 18. lap.

Schaár Erzsébet

A "Kirakat"-ban ott van a tárgylét, ellen, a tárgycsinálás varázslatával hadakozó pop-művész kéznyoma és a személyességnek, a költészetnek durva éleket ellágyító kisérlete.

Aknai Tamás: "Tükör által homályosan"
MŰVÉSZET, 1980. február - 18. lap.

Maurer Dóra: Utolsó út

Schadr Erzsébet
Freud János: Héra bírt mülemet
Bp. 1975 Magvető

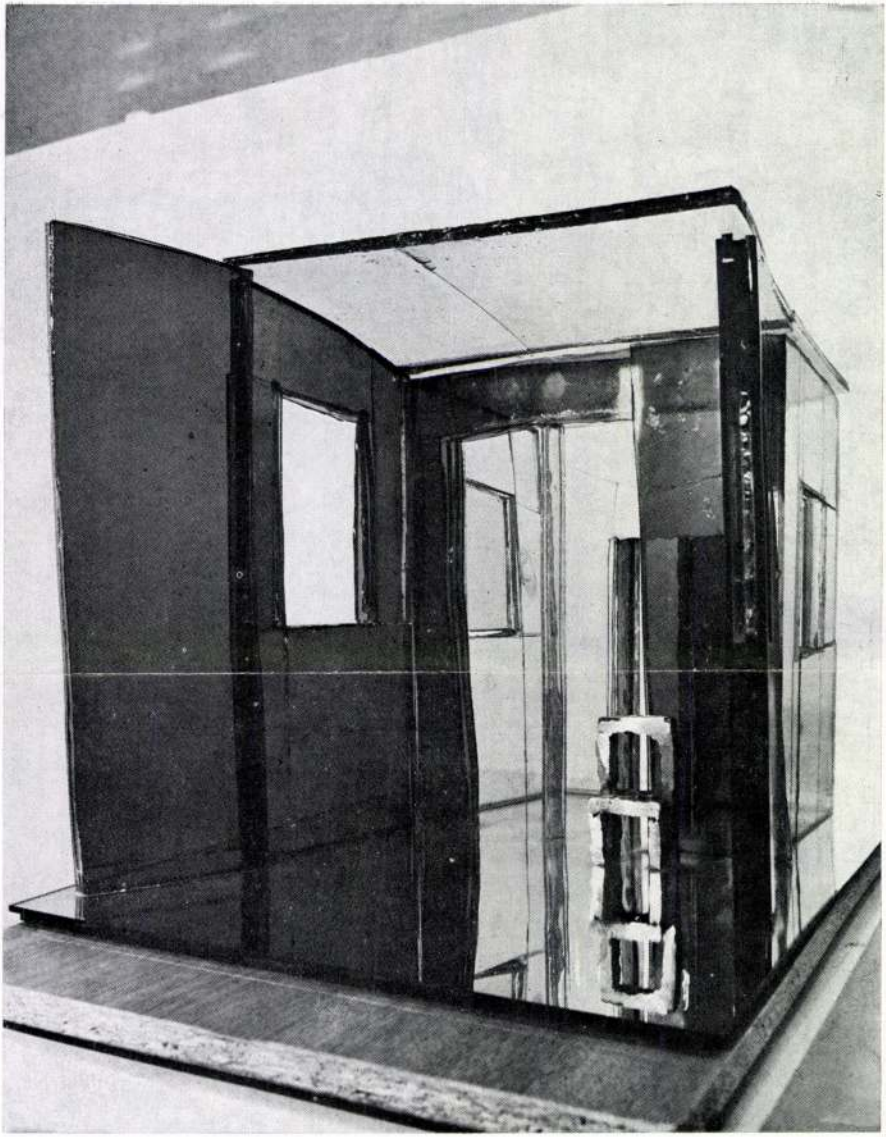

Schaár Erzsébet: Ablak mögött

Schaàt Erzsèbèt szobrász

Szovegben emlitve: Psota Irèn portréja
Bartók "
Kàrolyi Mihály "
Tolnay Klàri "
Benedek Marcell "

1966. màr. 4. Film Szi Màz Muzsika

Gàch Marianne: Beszèlgetèsek a müvèszettöl.

Schaár Erzsébet, szobrai

MDK

Kiállítása nyílik meg a
székesfehérvári múzeumban.

– : Kulturális hírek

9

NÉPSZABADSÁG, bp. 1966. júl. 1.

Schaár Erzsébet szobrász M.D K.

művész -
Szobra a sétányra kerül.

Dérynéészobor

Csákváry Margit: Művészek ligete a Margitszigeten

Magyar Nemzt 196 . dec. 28. 5.l.

Saár Erzsébet

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

SOMOGYMEGYEI NÉPLAP

1963 DEC 8

— Szobrot állítottak Gábor Andornak Kaposváron. A mellszobor, amelyet pénteken szállítottak városunkba, Saár Erzsébet szobrászművész alkotása.

SCHAÁR ERZSÉBET

ÚJ MŰVÉSZET
2000/szept.

P-9765

62.o.

erenc kőműves-mesterrel s e szerint a kőműves-és

empontjából rendkívül fontos volna az ifjú-
ennek kezdeteképpen az ifjúság részére
születési és halálozási statisztika
képét mutatja, s egyre közelebb hozza
r itt is lelkésztanítói állás fenntartása
. A zengővárkonyi ek. presbiteriális
)
itt közölt levélre írt válaszában (1125.sz.)
solt több éven át, FL a következő évben
csönképpen szerette volna a kívánt összeget
t segélyekből törlesztett volna. Ravasz
de kiderült, hogy ~~nem lehetséges~~ nincs mód kölcsönt
Ezután Victor János kezdeményezésére
házközséghez - a Belsőlipót- Terézvárosi,
községhez, -fordult- s az ő adományaikból és a
engőből 1936. végére összegyűltek

SCHAÀR ERZSÈBET

ÚJ MŰVÉSZET
2000/dec.

P - 9765

10.o.

6SW

SCHAÀR ERZSÈBET

Farkasnét

2003.

116.o.

Schaár Erzsébet

nobrás

Tudósok
Kirakat előtt } repro
Manhok

Horváth Béla: Schaár Erzsébet kiállítása a Műcsarnokban.
Művészet, 1970. szeptember – 27 lap.

Schaár Erzsébet

Kiállít

II. Debreceni Országos Nyári Tárlat

Hajdú-Bihari Napló, Debrecen, 1970 aug. 18.

SCHAÁR ERZSÉBET

A SZOMBATHELYI ZENEISKOLÁBAN, AZ AULÁBAN KAP HELYET „KONCZ JÁNOS" PORTRÉJA.

MAGYAR ÉPITŐMŰVÉSZET. 1969/4. 21. LAP.

Schaár Erzsébet, szobrász

Tamás Henriknek, a pécsi Tamás Galéria volt tulajdonosának 10x darabból álló gyüjteménye/36 művész/, 1959-ben került a Pécsi Modern Magyar Képtár tulajdonába. A szobrok, igy Schaáré is/egy mü/, csak 1960.ban 22?.old. 31.jegyz

ROMVÁRY FERENC: A Modern Magyar Képtár története
Uj szerzemények I. 219.old

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, 1967. Pécs, 1968

SCHAÁR ERZSÉBET

A SZÉKESFEHÉRVÁRI TIT-KLUBBAN ELŐ-
ADÁST TARTOTT MŰVÉSZETÉRŐL KOVA-
LOVSZKY MÁRTA MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ.

FEJÉRMEGYEI HÍRLAP, 1970. OKT. 22.

Schaár Erzsébet

Tudósok a szoborkompozicióját (emb.) tegnap avatták a Tihanyi Biológiai Kutatóintézet előtt

Magyar Nemzet 1970 IX. 2 hold.

SCHAÁR ERZSÉBET

Schaár Erzsébet hat müvel szerepelt a Milanoban rendezett magyar kiállitáson.

Katalogus:
Arte ungherese contemporanea.
Milano, Pala zzo Reale,
Dicembre 1979 - gennaio 1980.
Katalogus sz. 43-48.sz. 1 kép.
Firenze, é.n. sztle. old.

Schaár Erzsébet, kolbász

L: Székely László

— : Heveri Sándor – emlékmapok ..... 7.

Népszabadság,

Bp. 1978. okt. 13.

Schaár Erzsébet, nobrán

Megemlékve.

Melczer Tibor: Pilinszky János esztétikája 29–30.

Napjaink, Miskolc, 1978. aug. XVII/8.

Schaár Erzsébet, szobrászművész

a Műcsarnokban látható a „Magyar szobrászat-kiállítás". – Az utóbbi tíz évben elhunyt művészek munkáit külön teremben mutatják be, mint pld. Schaár Erzsébet alkotásait is.

Fleitler László: Mai magyar szobrászat.

Napló /Veszprém/, 1978. jún. 10.

Schaár Erzsébet

P. Kücs Julianna: Hol a tolerancia mostanában? Benzmások két kiállításról

Népszabadság, 1986. 1. 11

Sháár Erzsébet

- Vasilescu gyűjtemény hagyován nem megmelétve

Studió Dé. [III. 27.]

Schaár Erzsébet

Schaár

Művészetében a pop art és az absztrakció ihlözödik az egyiptomi és az archaikus görög művészettel.

Bajkay Éva: Schaár Erzsébet
MŰVÉSZET, 1970.szeptember - 26.lap

Schaár Erzsébet

Méltatás.

Kovács Péter: Új művészet 1970-ben.
Művészet, 1980. október – 14. lap.

Schaár Erzsébet

Áttetsző tér IV. Ásnás üveg
35 cm

Kirakat előtt rézés bronz 34 cm

Schaár Erzsébet Bpest
Műcsarnok 1970

Schaár Erzsébet

Áttetsző tér I. üreg, brovz tükör 25 cm

— " — II — " — 35 cm

— " — III — " — 30 cm

Schaár Erzsébet Bpest

Műcsarnok 1970

Schaár Erzsébet

Vöröskajú lány rézdrót, gipsz 250 cm

Fájdalom gipsz 185

Lépcsőn álló gipsz 260 cm

Schaár Erzsébet Bp-t

Műcsarnok 1970

Schaár Erzsébet

szobrász

A X. országos kiállítason mutatta be Károlyi büsztjét, 1966-ban pedig Székesfehérvárott egy teljes hollek ció 1 bronz szobraiból.

Bajkay Éva: Schaár Erzsébet

MŰVÉSZET, 1970.szeptember - 26.lap

Schaár Erzsébet

szobrász

Korábbi munkásságára jellemző-
művekből kettő szerepel a tárlaton,
az egyik a Lenin centenáriumnal
nyert aktualitást, a másik a „Vörös-
hajú lány".

Bajkay Éva: Schaár Erzsébet

MŰVÉSZET, 1970.szeptember - 26.lap

Schaár Erzsébet

nobrán

A kiállításon bemutatta a

Tihanyi Biológiai Kutató Intézet,

Agárd és Szekesfehérvárin elhelyezett

hőztéren elhelyezett nobrát.

Bajkay Éva: Schaár Erzsébet

MÜVÉSZET, 1970.szeptember - 26.lap

Schaár Erzsébet

Nobrán

1966-ban kezdtér foglalkoztatni a „Fal előtt, fal mögött," a kint és bent, a kielső világ és a műalkotás szerepén tér sy dimenziós viszonyatai.

Bajkay Éva: Schaár Erzsébet

MŰVÉSZET, 1970.szeptember - 26.lap

Schaár Erzsébet

szobrász

Tizenivel ezelőtt volt utolsó
pesti kiállítása, ugyanisak
a Műcsarnokban.

Bajhay Éva: Schaár Erzsébet
Műrészet, 1970. szeptember – 26 lap.

Schaár Erzsébet
szobrász

Ezelőtt leginkább mint portrék
és kisbronzok művészét ismerték.
Kisfaludi Strobl Zsigmond volt
a mestere.

Bajkay Éva: Schaár Erzsébet
MŰVÉSZET, 1970.szeptember - 26.lap

Schaár Erzsébet

Szem és kezek gipsz 70 cm

Közeledő gipsz 210 cm

Miniszokunya gipsz 220 cm

Schaár Erzsébet kiádlítása Bpest

Műcsarnok 1970

Schaár Erzsébet

grafikái

A kiállításon bemutatta modern építészeti „Tudósor" című grafikáját.

Bajkay Éva: Schaár Erzsébet

MŰVÉSZET, 1970.szeptember - 26.lap

Schaár Erzsébet

szobrász

Művészi ujjának új nyomai a
szélesfehérvári István király múzeumban
1966-ban rendezett
kiállításon láthatók.

Bajkay Éva: Schaár Erzsébet

MŰVÉSZET, 1970.szeptember - 26.lap

Schaár Erzsébet

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRMONDÓ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

NÉPSZABADSÁG

Budapest

1970 SEP 2

IDÉNY kedden a Pilisben. A vadászok és az erdészek már napok óta figyelték a több mint ezer nagyvad — szarvasbika, tehén, muflon, vaddisznó — útját.

— SCHAÁR ERZSÉBET TUDÓSOK című szoborkompozícióját kedden leplezték le Tihanyban, a Magyar Tudományos Akadémia biológiai kutatóintézete

Schaár Erzsébet

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HIRLAP

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

MAGYAR HIRLAP

1970 SEP 2

A mentők Ványinét [illegible] vitték kórházba. A rendőrség Ványit őrizetbe vette.

A TIHANYI BIOLÓGIAI KUTATÓ INTÉZET előtt leleplezték Schaár Erzsébet Tudósok című szoborkompozícióját.

NYUGAT-BERLINBEN SÚLYOS BALESET történt egy fegyveres autótolvaj üldözése közben. Két detektív és egy rendőr őrmester tévedésből tüzet nyitott egymásra. Az őrmestert súlyos sebesüléssel kórházba szállították.

Schaár Erzsébet

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

NAPLÓ
Veszprém

7021

Kedd, 1970 szeptember 8. NAP

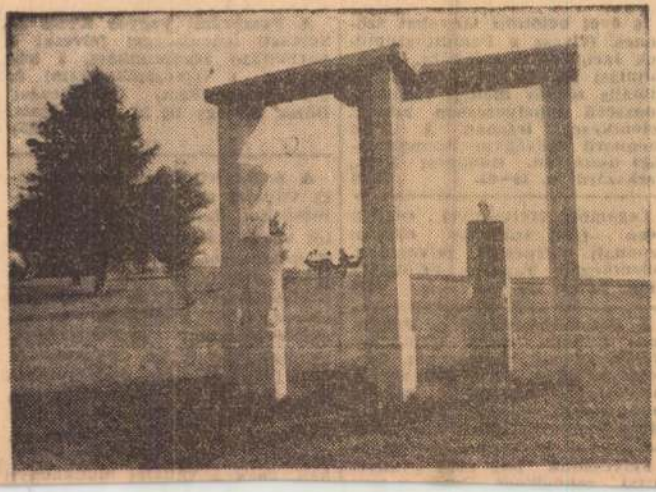

Tudósok

A MTA Tihanyi Biológiai Kutatóintézetének parkjában a minap avatták fel Schaár Erzsébet Tudósok című szoborkompozicióját. Az intézet megrendelésére készített alkotáshoz csaknem két évig gyűjtötte az élményeket a művésznő. Szoborkompozíciója — egyik legszebb modern műalkotás megyénkben — a tudósok magába-fordulását és végtelenbe-látását szimbolizálja.

(Foto: Péterfay)

Állást keres? Itt talál!

Megyei gondnoki munkakör betöltésére érettségizett, kálásszal rendelkező férfit keres a Veszprém megyei Mentőállomás. (129)

A Devecseri Építőipari KTSZ felvesz kőműveseket, építőipari segédmunkásokat. Egy villanyszerelőt. Érdeklődni lehet: a KTSZ irodában, Devecser, Hősök tere 2. szám alatt. Telefon: 78. (597)

Felhívás!

A második félévi adó

szeptember

16 évet betöltött lányokat szövőnek felvesz a Pamuttextilművek Jacquard Szövőgyára. A betanulási idő 12 hét. Lakást minimális térítés mellett leányotthonszerű elhelyezésben adunk. Jelentkezés írásban a PTM Jacquard Szövőgyár üzemgazdasági osztályán, Budapest XIII., Szekszárdi u. 19—25. (503)

Legalább érettségivel rendelkező férfi szállítási előadót azonnali belépéssel felveszünk. Jelentkezni: Tapolca, FUSZERT Fiók, Lenin tér 13. (595)

A Gabonafelvásárló és Feldolgozó Vállalat pápai munkahelyekre felvesz molnárokat, gépkocsivezetőket, férfi, női segédmunkásokat és szállító rakodó munkásokat. Jelentkezni lehet a pápai hatkerekű malomnál. (581)

Felveszünk 1—2 éves gyakorlattal rendelkező építőipari

A Veszprémi Vegyes KTSZ jó keresetű lehetőséggel felvesz: 2 parkettázó szakmunkást, 2 kőművest, 1 vízvezetékszerelőt és 2 segédmunkást. Jelentkezés: Dózsa György út 30. szám alatt. (115)

A Székesfehérvári Közúti Építő Vállalat az alábbi építésvezetőségekbe felvesz segédművezetői munkakörbe érettségizett férfi munkaerőt, aki tényleges katonai szolgálatát már letöltötte. Székesfehérvár 1. és 3. sz. építésvezetőség Veszprém, 2. sz. építésvezetőség, Balatonkenese, Balatonfűzfő 5. sz. építésvezetőség, Polgárdi 4. sz. építésvezetőség, Mór 6. sz. építésvezetőség, Tata 7. sz. építésvezetőség, Dunaújváros 8. sz. építésvezetőség. Jelentkezés az építésvezetőségeken, vagy a vállalat munkaügyi

Schaár Erzsébet

MAGYAR HIRDETŐ SAJTÓFIGYELŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

ESTI HÍRLAP

1970 SEP 17

1021

SZOBORAVATÁS. A Tihanyi Biológiai Kutatóintézetben ma délelőtt avatták fel Schaár Erzsébet Tudósok című szobrát.

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HIRDETŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Schaár Erzsébet

KISALFÖLD

1970 AUG 11

Kiállítás

Schaár Erzsébet szobrászművész augusztus 14-től 30-ig a soprom Festőterémben állítja ki munkáit. A kiállítást pénteken délután 17 órakor Szőke Ernő szobrászművész nyitja meg, Dávid Ferenc művészettörténész pedig 21-én délután 17 órakor tárlatvezetést tart az érdeklődőknek.

1021

MAVDAC kiengedett, és feljött a vendégcsapat. Két esetben is Tóthnak kellett hárí-

Schaár Erzsébet

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAP

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

MAGYAR NEMZET

Budapest

1990 SEP. 2

♧

Schaár Erzsébet Tudósok című szoborkompozícióját kedden avatják Tihanyban az Akadémia tihanyi biológiai kutató intézete előtt.

♡

Schaár Erzsébet
Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
1965 DEC 15.
FŐVÁROSI MOZI
MŰSOR

1021

RÖVIDFILMEK

KÉT ARCKÉP

A felvevő kamera meghúzódik a szoba sarkában. Alkalmas pillanatot vár a kéz. Egy mozdulat, a gép belefal a filmtekercsbe, s néhány száz filmkocka őrzi már a pillanatot, egy mozdulat szenvedélyét, kisimuló, vagy gondszántotta arcot — a magnetofonszalag pedig a kérdést, feleletet, vallomást.

A színésznő: Psota Irén életműve felöleli a táncdal énekléstől, modern műfajokon keresztül a tragédiáig, az előadóművészet sok ágát. Nyugtalan, igényes jellem. Az eltérő színészi követelmények, mindig új- és új szerepek tanulása, gyakorlása, emberfelettinek tűnő felkészülést jelentenek. Egyénisége rejti azt az erőt, mely ezt a zaklatott törekvést rákényszeríti?

A szobrászművésznő: Schaár Erzsébet. Barátságuk talán ellentétes vérmérsékletük miatt szövődött meghitté. Nyugalmas, megértő pillantása mélyén azonban látható a vállalkozás izgalma. Vajon kis művészi feladatot tűzött maga elé, mikor Psota szoborportréjának elkészítésére határozta el magát?

A művek többsége magányban, szemérmesen születik. De hol születik a színésznő művészete? Hétköznapjának melyik órájában alakul véglegessé a szerep, mely majd beteljesedik a színpadon? És hol születik a szobrászművésznő művészete, akinek egyenlő, változó ember legjellemzőbb pillanatát kell mozdulatlanságra ítélni?

Ritka és kissé ünnepélyes lehetőség betekintést nyerni a művészi hivatások hétköznapjaiba. Két arckép — két életmű.

Kovács András új dokumentumfilmjét dec. 9-től a „MI HOLLANDOK" című film mellett mutatják be.

VJET FILMFELUJITÁS EGY

(folytatás)

Az Astrolabe-öböl pápuái, akik között néhány évet élt Mikluho Maklaj, soha nem érintkeztek más népekkel, s abban az időben primitív életformájukat még teljes érintetlenségükben őrizték. A környező világ, melyet európai ember szeme még nem látott és először Maklaj vett tudományos vizsgálat alá, megismerést és számontartást igényelt. Ebben az új világban mindent meg kellett nézni, le kellett írni, meg kellett őrizni. Az antropológiában az orosz tudós az embertudománnyal kapcsolatban akkoriban felvetett központi kérdés iránt érdeklődött; ez a kérdés az emberfajok közös eredetének a kérdése volt. Maklaj azért választotta Új-Guineát kutatásai színteréül, mert ezt a szigetet primitív törzs népesítette be. Az új-guineai utazás nemcsak térben, de időben megtett utazás is volt, utazás a kőkorszakban. És Maklaj tudta, hogy sietnie kell: ha az európai gyarmatosítók megjelennek Új-Guineában, megváltozik a

Új-Guinea ismeretlen tájai, az őserdők világa, a pápuák különös élete elevenedik meg a híres orosz tudós és utazó, Mikluho-Maklaj életéről készült lebilincselően érdekes szovjet filmben. Az 1947-ben készült mű felújításban kerül e

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1969 NOV 3 D

Schaár Erzsébet

MAGYAR NEMZET
Budapest

... teljesen
életlen volt.

1021

Felavatták Radnóti Miklós emléktábláját

Radnóti-emléktáblát avattak fel szombaton a Radnóti Miklós utcában. A volt Sziget utca 45. számú ház homlokzatán elhelyezett bronzdombormű *Schaár Erzsébet* szobrászművész alkotása.

Az ünnepségen részt vett Radnóti Miklós özvegye, megjelent *Aczél György*, az MSZMP Központi Bizottságának titkára, ott voltak az egykori barátok, írók, költők, valamint a fővárosi tanács képviselői. *Simon* István a Magyar Írók Szövetsége nevében emlékezett a negyedszázada halott költőre. Az Irodalomtörténeti Társaság képviseletében *Czine* Mihály beszélt Radnóti Miklósról.

lométer sebességgel száguldó vihar az Északi-tenger egyik úszó olajfúró tornyának személyzetét. Az IDC nevű nemzetközi olajfúró társaság helikopteres mentőakcióba kezdett, amelynek eredményeképpen sikerült a 35 munkást a brit partokra szállítani.

— **Hét személyt elütött** szombaton a XIII. kerület Lehel utca és Dózsa György út kereszteződésénél Szabó János 45 éves esztergályos, budapesti lakos, aki személygépkocsijá-

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

Schaár Erzsébet

MAGYAR NEMZET

1966 APR 1

Schaár Erzsébet szobrászművész az ajkai Május 1. téri új lakótelep számára életnagyságúnál nagyobb ülő női figurát mintázott.

Schaár Erzsébet

SAJTÓFIGYELŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

NÉPÚJSÁG TOLNA MEGYE

1970 NOV 17

helyet.

— Mohácson a muzsika szülőtetéről és eleven Bartók-kultuszáról ismert Duna-parti városban, a nagy zeneszerző halálának 25. évfordulója alkalmából emlékünnepségsorozat részeként vasárnap, a város szívében lévő ifjúsági parkban — a Radnóti-szobor közelében — állították fel Bartók Béla bronz mellszobrát. Schaár Erzsébet szobrászművész alkotását.

— Régiből újat. Magyar-

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor utca 17.
Telefon: 188-296, 188-307

ESTI HIRLAP
1933 NOV 12

Schaar Erzsébet

Rátkai-szobor

A Rátkai Márton Színészklubban a névadó művész születésének 87. évfordulója alkalmából november 18-án megemlékezést tartanak s felavatják *Schaar Erzsébet* Rátkai-szobrát. Ebben a hónapban — november 12-én tartják Vujicsics Tihamér októberben elmaradt szerzői estjét és megismétlik, illetve folytatják Szendrő József önálló estjét, Zsír egy kis savanyúval II. címmel.

megvan Dél-Vietnam problémáinak megoldására. A DNFF szervezte meg Dél-Vietnam népének harcát az amerikai imperializmus ellen, és a dél-vietnami területnek már négyötödét felszabadította. A felszabadított területeken tízmillió-

Schaár Erzsébet

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

MAGYAR NEMZET

helyettesi tisztsége alól felmentette.

— **Bartók emlékünnepséget** rendeztek vasárnap a nagy zeneszerző halálának 25. évfordulója alkalmából Mohácson. Az ifjúsági parkban felállították Bartók bronz mellszobrát, Schaár Erzsébet szobrászművész alkotását.

Schaár Erzsébet
szobrász

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

FEJÉRMEGYEI HÍRLAP
1968 DEC 18

A fenyőfa alá

1021

Könyvek az ifjúságnak

A Móra Könyvkiadó az idén is széles választékot bocsát a szülők rendelkezésére, hogy azokból karácsonyi és egész évi olvasmányokat válogathassanak gyermekeiknek. A Móra Kiadónak a közelmúltban megjelent ifjúsági könyvei közül ismertetünk néhányat:

ÉLET MÁS BOLYGÓKON a címe annak a cikkgyűjteménynek, amely a technika és az űrkutatás eredményei iránt érdeklődő fiataljaink között bizonyára népszerű lesz. A könyv azt mondja el, hogy meddig jutottunk a más bolygók értelmes lényei után való kutatásban. Ismerteti az eddigi eredményeket, a kutatás módszereit és azokat a feltételezéseket, amelyek igazolása még a jövőre vár. E cikkgyűjtemény is bizonyíték, hogy a természet felülmúlja képzeletünk alkotásait, a tudomány eredményeit, gazdagabb fantáziáról tanúskodnak, mint az írók művei.

LÁNYOK ÉVKÖNYVE — 1969. Minden év végén kedvelt olvasmány a Lányok Évkönyve. Kis és nagy lányok egyformán találnak benne sok érdekes olvasni- és látnivalót. A sokrétű kötet az idén három magyar művészt mutat be: Schaár Erzsébet szobrászt, Darvas Iván színészt és Durkó Zsolt zeneszerzőt. Megismerteti a kötet az olvasóval a nagy impresszionista festő Ripp-Rónai József kaposvári otthonát, a Róma-villát. Érdekes írás szól egy elpusztult és újjászületett reneszánsz műremekről, a Villa Barbaráról, ahol Veronese freskókra bukkantak. Egy érdekes cikk a hajdani legyeződivat legszebb darabjaival ismerteti meg az olvasót. Sokszor feltett kérdésre kaphatnak választ a kötet olvasói a tudományos cikkek egyikében: lehet-e a nemek kialakulásába beavatkozni? Különös világ tárul fel Hans Yenny művészi fotóiról: a hang keltette furcsa figurákat örökítette meg lencséje. Gazdag válogatást tartalmaz a kötet hazai írók novella- és versterméséből.

CSUTAK ÉS GYÁVA DEZSŐ. Mándy Iván ifjúsági regényének hőse Csutak különös kiskamasz, nem olyan, amilyennek a felnőttek a gyerekeket szeretnék elképzelni. Csutak álldogál a játszótereken, ődöng az utcákon, bekukkant kapualjakba, mozik előcsarnokába és mindig történik vele valami. Ebben az új Csutak-könyvben Dezsőt keresi a városon át. Gyáva Dezsőt, a komisz kamasz-fiút, aki a háttérben lapulva megrontja a többiek örömét. Csutak vele akar találkozni és leszámolni. Az új Csutak-történet, akárcsak az eddig megjelentek, költői és humánus mondanivalót elevenít meg, ezúttal a bátorságról és a gyávaságról. A fordulatos cselekmények bonyolítása közben a gyermeklélek gazdag világa tárul az olvasó elé. A valóság és képzelet határán játszódó meseregény Szántó Piroska játékos, modern rajzai díszítik.

A KÉT KOLDUSDIÁK. Mikszáth Kálmánnak immár klasszikussá vált ifjúsági regényében Krucsay uram halálra botoztatja egyik jobbágyát. Két kisfiú marad a szerencsétlen után. Dobos néni, a jólelkű hentesasszony neveli a két árvát, míg csak maga is tönkre nem megy. Ekkor a két kisfiú elindul szerencsét próbálni. A nagyobbik fiú, aki egy falusi vetélkedő során díszes kard-kötőt nyer, beleszeret a szépséges leányzóba, akinek kezéből veszi át a jutalmat. Ebből nő nagyra a vágy: nemességet szerezni. Világgá indulnak és véletlenül szert tesznek egy fehér és egy fekete kutyára. Szerencsét hoz az egyik, szerencsétlenséget a másik. Útjaik különválnak, sorsuk is kétféleképpen alakul, a kisebb fiú sok pénzhez jut, elindul bátyját megkeresni, de nem ér oda, mert beleszeret egy lányba. Végül is Rákóczi táborában találkoznak össze a sorsok és a fejedelem színe előtt minden elrendeződik.

...ET

...unkra,

...könyvünket.

...ja ki és küldje be

...ZÁG

...s!

ITT LEVÁGANDÓ !

nek őket, vagy ami rosszabb, mintha a b ki pontok sorsát már re megbeszélték volna közönség joggal kia néhány mérkőzésen a da" szót. Az alsóbb tályú mérkőzéseken hány esetben be is nyosodott, hogy vesz tés vagy vesztegetési let történt. Az NB I-ben erre még nem került sor. De a gyenge iram és a küzdőszellem hiánya megrendítette a szurkolók bizalmát. Elsősorban ennek tulajdonítható, hogy az őszi idényben — annak ellenére, hogy fej-fej melletti küzdelemben dőlt csak el a bajnokság — félelmetesen csökkent a nézők száma. Itt az ideje, hogy a klubok vezetői észbekapjanak, hi-

kult eredmények, itt majdnem reálisnak mondhatók, csak annyi történt még, hogy a meglepő döntések a Csepelt segítették hozzá a bentmaradáshoz, az Orosháza és a D. Kohász viszont búcsúzni kényszerült a legmagasabb osztálytól.

Az utolsó forduló előtt a Szondi SE birkózói papíron még esélyesek voltak, az ezüst, vagy a bronzérem

Asztalitenisz-hír

Dunaújvárosban került megrendezésre az év utolsó rangos versenye, a megyei ifjúsági tízek bajnoksága. Óriási meglepetésre hatalmas küzdelem után Szabó Ferenc, a Fejér megyei FTC versenyzője több NB I-es, valamint NB II-es versenyző előtt szerezte meg az elsőséget. A lányok versenyében is fehérvári siker született, Vadász Klára veretlenül végzett az első helyen.

Férfiak: 1. Szabó Ferenc (Fejér megyei FTC, edzője: Vajthó Zoltán), 2. György (D. Kohász), 3. Ignácz (D. Ruhagyár), 4. Sebestyén (D. Ruhagyár), 5. Greksa (D. Ruhagyár), 6. Szigeti (Kohász), 7. Menczó (Kohász), 8. Szeri (Kohász), 9. Kabai (Fejér megyei FTC), 10. Wiedemann(D. Ruhagyár).

Lányok: 1. Vadász Klára (Videoton, edzője: Páhy János), 2. Wiedemann (D. Ruhagyár), 3. Reményi, 4. Zámbori, 5. Gáspár, 6. Kiss (Valamennyien a D. Ruhagyár versenyzői).

•

Ugyancsak Dunaújváros volt a színhelye az úttörő-olimpia megyei döntőjének.

Ülést tartott a megyei

Tegnap délelőtt a megyei amelynek során a szakszövetsé latos feladatokról, majd az 196 tak a megjelentek. Harmadik r elnökségi ülések tervezetét vita

– Ne tessék félni! – mondja. – Végig aludni fog!

A légikisasszony itt vonaglik előttem. Ki–becsatolja mentőövét, végzi a szokásos, az életmentő mozdulatokat. Indul a gép Ninivébe. Kint már sötét éjszaka van.

+

Még alig múlt el éjfél: a személyzet felébreszti az utasokat. Törődött rakomány, szuszog, nyög, mocorog. Kint már kel a nap.

Régen kilenc nap alatt értek a Óvilágba a gőzösök. Átállni ma sem tud gyorsabban az ember, hiába repítik át kilenc óra alatt. De ott a fedélzeten legalább jól érezte magát. Most pedig itt, ez a jet lag. Ez a zúgó kimerültség. Még jó, ha elmúlik kilenc nap alatt.

A mosdó előtt már sorbanállnak. Fogkefével, villanyborotvával felszerelt amerikaiak. Sápadt ügynökök, kopaszra borotvált fiatalok. Keresztülnéz rajtuk az ember, nehogy véletlenül megszólítsanak!

Visszaül mellém a szőke asszony. Belegyömöszöli táskájába a farmert, fehér blúz van rajta, pepita szoknyácska, kardigán. Gyöngyvirágillat leng a hajában, mosolyog.

– Anyu! – kérdezi a kisfiú. – Itt most hány óra van?

A minibusz – mondják mögöttem – felvisz a Várba. De van aki kiszáll a Novotelnél. Én, a Moszkva téren. Az emberpiacon.

Jó ilyenkor hajnalban gyalog. „Gazsi bácsi lótetű!" Vajon ott lesz még a híd alatt a felirat?

Tényleg, ki lehet az a Gazsi bácsi! Valami házbizalmi? Szerelmek múlnak el, popsztárok, politikusok. Őt tatarozzák. Gazsi bácsi elpusztíthatatlan. Absolutely delicious. Minden tavasszal felújításra kerül a felirat.

Keleten a figyelem még a pálya közepére irányul. Fanyar, furcsa világ. Gyöngyvirágillat, emberpiac. Itt, a zöld gyepen még játszanak.

Schaár Erzsébet: Ajtóban álló lány, 1969, műkő, 257 cm.

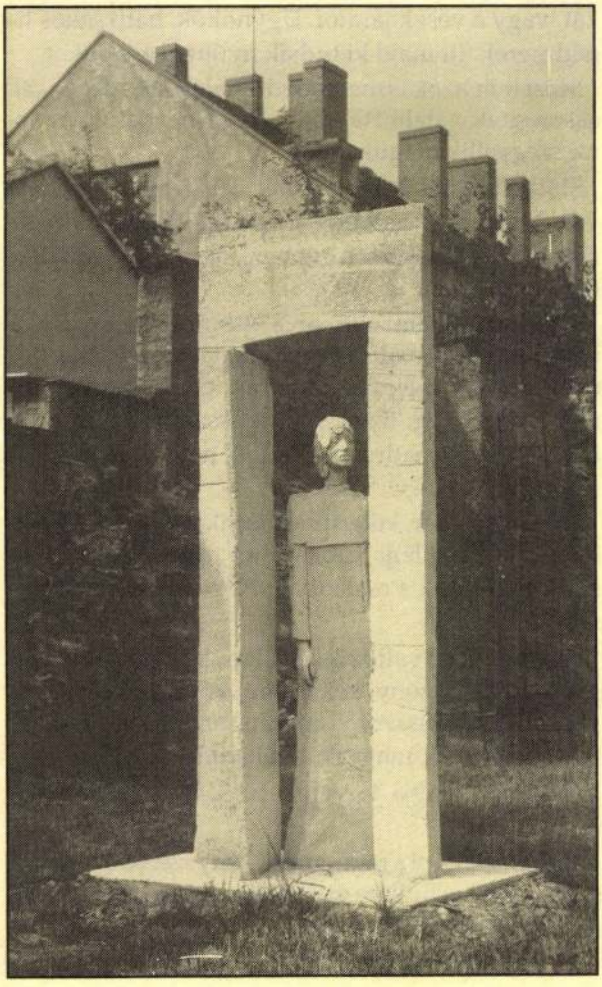

Schaár Erzsébet: Bronzperspektíva, 1967, bronz, 33 cm.

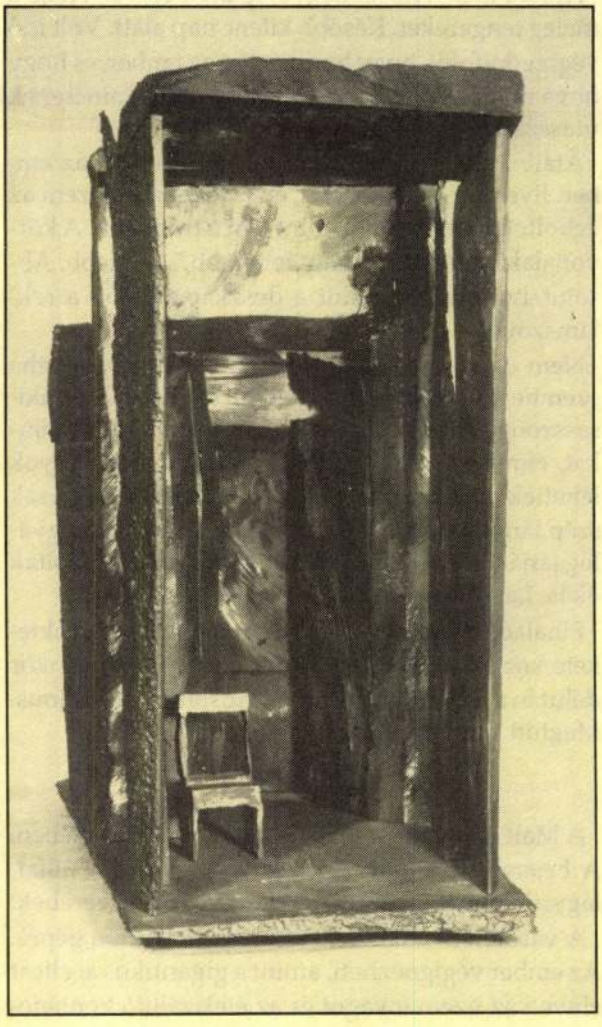

Ferdinandy György

JET LAG

A Kennedy repülőtéren körkörösen helyezkednek el a légitársaságok: mint régi stadionokban a grádicsok. De itt a figyelem nem a pályára irányul. A hangárokból körös-körül kifelé tartanak a gépek. Középen pedig csak fű van és beton.

A társaságokat betonszalag köti össze, itt közlekednek a Connection buszok. Ezek megállnak minden épület előtt, a vezető bemondja a csatlakozásokat. Van egy kocsikísérő is, ez emelgeti a bőröndöket. Nem kalauz, a Connection busz ingyenes.

Én mégis minden évben gyalog sétálom körül a Kennedy repülőteret. Lépegetek az úttest szegélyén, teleszívom a tüdőmet, a kerozin levegőnek tűnik a trópus után. Körös-körül bőgnek, sisteregnek a gépek, de itt a pályán fűillatot visz a szél, hancúroznak a verebek.

Annak idején huszonegy nap alatt érte el a hajó a meleg tengereket. Később kilenc nap alatt. Volt idő végiggondolni, hogy honnan jön az ember, és hogy hová megy. Ma már, idestova húsz éve, nincsenek utasszállító gőzösök.

Átállni azonban ma sem tud gyorsabban az ember. Ilyenkor, séta közben, én is fékezek. Nézem az égboltot: hatalmasabb, mint lent a trópuson. A körvonalak élesebbek, a fény fehérebb, szelídebb. Absolutely delicious, mint a deszkapalánkon a reklámszöveg.

Nem csak én sétálom körül a repülőteret. Néha szembe jön velem egy–két hirtelenszőke légikisasszony. Kétkerekű targoncán húzzák a táskájukat, elmosolyodnak, intenek. Valaha szép lányok lehettek, a légitársaságok nem alkalmaznak csak szép lányokat. Ilyenkor azonban, amikor már gyalog járják körül a repülőteret, elnyűttek, hajszoltak ők is. Lassítanának már, ha lehet.

Elhalad mellettem a Connection busz, a szurokfekete kocsikísérő nevet. Békés, barátságos ilyenkor délután a Kennedy repülőtér. Absolutely delicious. Meghitt, ismerős idegen.

+

A Malév itt van, nem messze, a Delta épületében. A bejárat előtt még egyszer visszanézek. Fűillat, lágy, délutáni napsütés. Reklámszövegek, verebek.

A váróterem ablakából általában rálátni a gépre. Az ember végignézheti, amint a gigantikus acéltest elnyeli az üzemanyagot és az ételszállító konténereket. Még nincs senki körülöttem, Európa felé csak napnyugta után indulnak a légijáratok.

Valamivel távolabb állok meg: észre ne vegyék, hogy idetartozom. Erre már mások is állnak. Burok veszi körül őket: idegenség. Szorosan maguk mellé helyezik a lelakatolt kézikofferokat.

Lehet, hogy én is rájuk hasonlítok. Ilyen csomósan nő az én hajam is. De nekem ollóval vágták le a hajamat lent a trópuson.

Hát igen. Elképzeli az ember, hogy egy másik életet él. Már–már belejönne, és akkor ezek itt. Úgy látszik, hiába minden. Valami mindig elárul. Egy mozdulat, egy cekker, egy kalap.

+

Napnyugta után gyülekezni kezdenek az utasok. Megérkeznek az amerikaiak is. Beállnak a counter elé, ők kapják majd a jobb ülőhelyeket. Az ablakokat, vagy a vészkijáratot. Ügynökök, hátizsákos tinédzserek. Itt majd ki tudják nyújtani a lábukat.

Most már azok is megmozdulnak, akik eddig csak ácsorogtak, valahol távolabb. Nem néznek egymásra: szégyellik magukat.

Előttem, csizmás öregember. Sűrű, fehér kefehaja van. Mellette az asszony. Ez pedig itt, ez a bőrnadrágos, a fia. Kikísérte a géphez, megy haza, a szülőfalujába, a papa.

Azután mégsem: a fiú arca eltorzul. Édesapám! – nyögi, és széles vállai megvonaglanak. Az öreg áll, néz maga elé, némán, komoran. Ő az amerikás. Ő már nem zokog. Ez a kendős asszony pedig a fiú felesége. A bőrnadrágosé, akiből nem lett idegenbe szakadt.

Megindul a sor, kikerülnek minket az amerikaiak. Ez a fiú most látja utoljára az apját. Mi is ilyen sírósak voltunk a családban. Nézem a honfitársaimat.

Bent a gépben változik a felállás. Mellém kerül egy szőke fiatalasszony, kékszemű, koromfekete kisfia van. A légikisasszony angolul szólítja meg őket, valamit kérnek, magyarra váltanak.

– Anyu! – kiáltja a gyerek. Ezek itt mind magyarok!

A mama kiköpi a rágógumit, kényszeredetten mosolyog. Meleg hullám gyűrűzik végig a kabinon. Az utasok levetik a kabátokat.

Az asszony beülteti mellém a gyereket:

Párizs, 1963. június 26.

„... Nagyon nehéz körülmények között éltem. Az amnesztiarendelet nagyon elgondolkoztatott. Egyszer választ elé kerül az ember. A kommunista rendszer nem fog egyhamar megváltozni. Az idegen környezet megöli bennem a lelket. A hosszas távollét undok, mocskos, falánk féregként magyar nyelvérzékemet is szétrágja. Egypár emléket szorítok magamhoz kétségbeesett hűséggel és ragaszkodással. Hogy éltek? Higgyétek el, megszállottként állandóan rátok gondolok. Nagyon szeretnék hazamenni! Habár az én felfogásommal otthon is egyedül lennék. Minden követ mozgassatok meg a kiutazás érdekében! Úgy szeretnélek megérinteni benneteket ujjaimmal. Néha már azt hiszem, hogy nem is éltek. Oly messze van számomra Magyarország, mint a túlvilág. Elérhetetlen! Szent Tamás legalább megtapinthatta ujjaival Krisztus behegedt sebeit. Ó, ha én is megtapinthatnám sebeiteket, örömeitek, drága mulandó életeteket!"

Párizs, 1963. augusztus 6.

„... a ti biztatásotok nélkül már régen abbahagytam volna az írást. Szűkösen élek, de kitartok. Ó, ha mellettem lehetnétek!... Szükségem van szeretetre és védelemre. A szeretet minden grammját busásan visszafizetném... Ölellek, csókollak, karollak, áldalak Mindkettőtöket..."

Párizs, 1963. december 27.

„... Messze vagytok tőlem, mint a túlvilág!..."

Párizs, 1964. március 9.

„... Apuka! Szívdobogva várom kritikádat. El sem tudjátok képzelni, milyen pusztába kiáltó szó minden versem. A legabszurdabb, a sorsot, a végzetet legkihívóbb magatartás: idegenben magyarul írni... megvallom őszintén, soha nem éreztem magam ilyen Isten árvájának és számkivetettnek. Életem kiheverhetetlen tragédiája, hogy elszakadtam Tőletek. Magamról nem tudok lényegeset írni. Talán verseimből megérzitek egy Istentől–magyarságtól elhagyott lélek vergődését..."

Párizs, 1967. szeptember 20.

„Drága Anyám! Mindkét verset Apukáról írtam. Furcsa! Nekem halála után is „Apuka" maad. A Halálhír–ben inkább az én megrendült lelkiállapotomat akartam dadogó szavakkal torkonragadni. Mennyire beigazolódnak Illyés Gyula szavai: „Aki a rettenetet elmondja, azzal már fel is oldja." Különösen ezekben a kritikus hónapokban van szükségem feloldódásra. Hiszen a fájdalom görcsbe szorítja ma is a torkom... Végezetül annyit, hogy ebben az 1967–es esztendőben valóban könyörtelenül aratott a halál Magyarországon. Nem csak Apuka halt meg. Tamási Áron, Áprily Lajos, Füst Milán, Kassák Lajos, Ferenczy Béni, Kodály Zoltán egyszerre dőltek ki az élők sorából. De csak a testük halt meg. Hisz művük bennünk él tovább. Apuka tiszta életét, gondolatait, ideáljait is mi visszük tovább, a fiai és lánya. Szelleme örökre él! És ez boldogítson, nyugtasson meg, drága jó Anyám!"

Schaár Erzsébet: Ablak, 1968, bronz, réz, 36 cm.

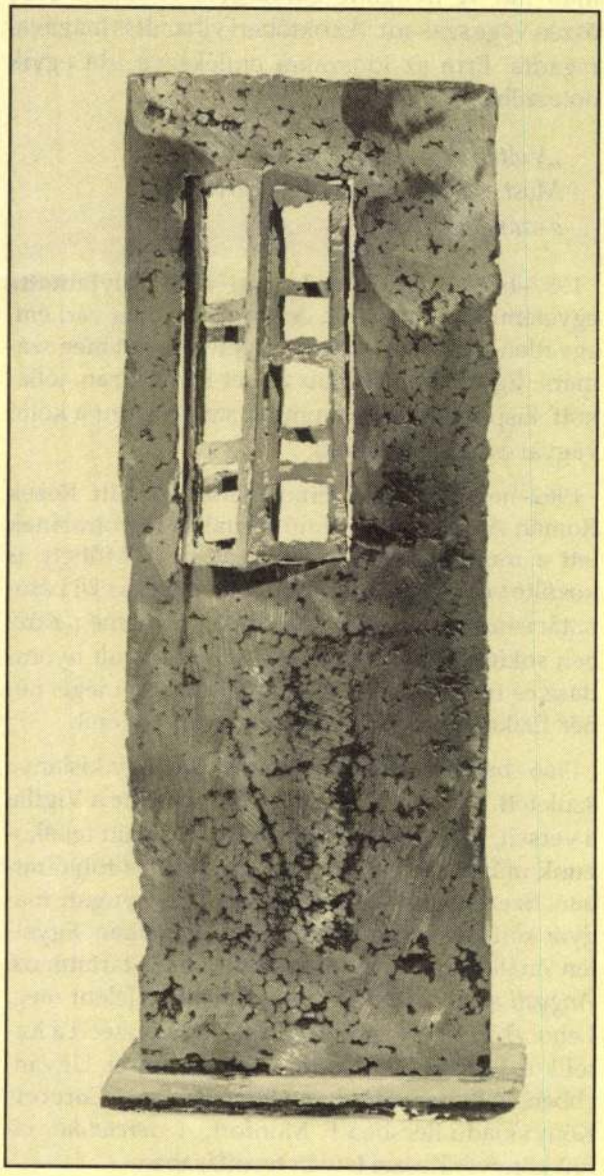

60 éves lenne, lehetne...

Keszei István 1935. július 5–én született Székesfehérváron. Itt járt iskolába, és itt érettségizett 1953–ban, a József Attila Gimnáziumban. Érettségi után két évig Székesfehérváron könyvtároskodott. Közben Budapesten elvégezte a Népművelési Minisztérium öthónapos könyvtárosképző iskoláját. A Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár az olvasmányok gazdag tárházát nyitotta meg előtte. A könyvtár szellemi atmoszférája segítette kibontakozni a belsejében már titkon régóta készülődő költőt.

Első verseit Sík Sándornak küldte el bírálatra.

1955 szeptemberétől a budapesti egyetemen magyar–latin szakos hallgatóként folytatta tanulmányait. A nyugodt tanulásnak azonban 1956 őszén vége szakadt. Az októberi vihar őt is magával ragadta. Erre az időszakra emlékezve írta egyik noteszébe:

„Voltak nagy kiállásaid.
Most egész életeddel fizeted értük
a számlát."

1957–ben Belgiumba került, ahol folytathatta egyetemi tanulmányait. A hazából – erős várként, egyetlen kincsként – az anyanyelv maradt meg számára. Egyre több és jobb verset írt. A józan, jóllakott, kispolgári Belgium mind szűkebb lett a költő vágyai és álmai számára.

1962–ben áttelepült Franciaországba. Itt Rezek Román Ahogy Lehet című irodalmi folyóiratának lett a munkatársa. Később a Magyar Műhely is közölte verseit, de azok többsége mégis az Új Látóhatár és a Katolikus Szemle lapjain jelent meg. Közben sokféle foglalkozást végigpróbált: volt nyomdász és tisztviselő is, de leggyakrabban mégis nehéz fizikai munkával kereste meg a kenyerét.

1966 –ban megnősült. Házasságából egy kislánya született. Itthon először 1971–ben közölte a Vigilia a verseit, majd a későbbi években is sűrűn találkozunk műveivel ugyanebben a katolikus folyóiratban. Szerepel a Vándorének című, a nyugati magyar költőket bemutató hazai antológiában. Egyetlen önálló kötete, a válogatott verseit tartalmazó *Angyali merénylet*, 1979–ben, Rómában jelent meg, Lehoczky Gergely szerkesztésében. Kötetéért a Katolikus Szemle Sík Sándor–díját nyerte el. Ugyanebben az évben adta ki az Opus Mystici Corporis Könyvkiadó Bécsben F. Monfort: *A szeretet hite* című könyvét Keszei István fordításában.

1977–ben jöhetett először haza, Magyarországra. Tele volt tervekkel, bizakodással. Úgy érezte, hogy még neki is lenne itthon sok tennivalója. Amikor 1980–ban másodszor hazalátogatott, végleg megérlelődött benne a hazatelepülés szándéka. Beadta kérelmét, de elutasították.

Utolsó éveiben már sokat betegeskedett. 1984. január 26–án tüdőgyulladás okozta korai halálát.

60 éves lenne, lehetne...

Sch. Gy.

Schaár Erzsébet: Ólomszék, 1967, ólom, 220 cm.

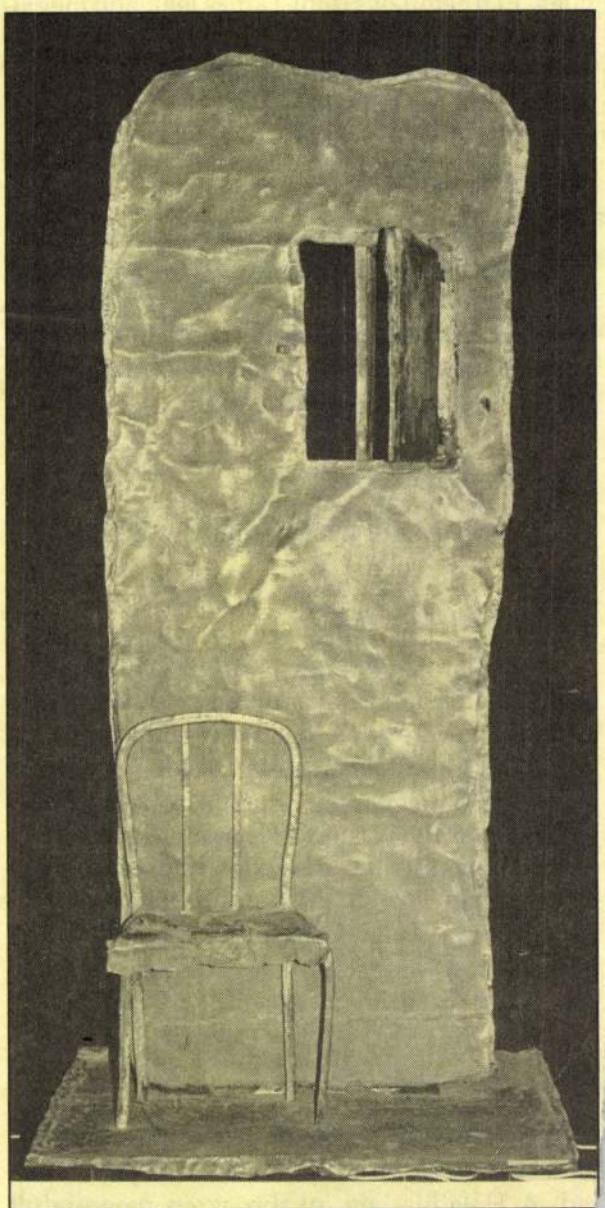

ségéről. Arról, hogy a „központi mintáktól" való függetlenedés, a sajátos helyi (lokális) szerep *teljeskörű* felvállalása milyen feladatokat ró a szerkesztőségekre, az ott folyó műhelymunkára. Milyen kényszerek hatnak a saját identitás megszerzése érdekében, milyen jelzések érkeznek a helyi értelmiség köréből, amelyeket provinciális beavatkozásnak minősíteni – bizonyos érdemi párbeszéd felvétele nélkül – szereptévesztés és nagyképűség. A csendes morgás, ami gyakran felhangzik a fővárosi szerzők „másodlagos" kéziratainak, „resztlijének" közlése miatt, alighanem jogosult. A „minőségeszmény" eltorzult, a hegemóniára törekvő stílusdivatok – diktátumok követése, elvtelen és kritikátlan befogadása nem szolgál a helyi kultúra épülésére. A provincializmustól való félelem egy másféle végletbe hajszolt bele: a hajbókolásba a szervetlen (legalábbis helyben nem szervesülő) irányzatok előtt, és az önállóság, a helyi autonómia feladásába és elveszítésébe.

Ez az előítéletes magatartás homályosította el tekintetünket a lokalitás megítélésével, mélységeivel és távlataival kapcsolatban, s tartott vissza a helyi tradíciók igényes, kutató szellemű feltárásától, bátrabb felvállalásától, az elsüllyedt (süllyesztett) alkotó életművek felszínre hozatalától. Alighanem aránytévesztés és értéktorzulás áldozataivá váltunk...

Mentségünkre egy dolog szólhat: a megfelelő helyi szerzőgárda hiánya. Jobbító, kiutat kereső szándékunk sokszor ezen bukott meg. (Persze, az sem lehetetlen: a koncepció/nk riasztotta el a potenciális szerzőket.) De a másik oldal is igaz; a tehetség és ambíció nem mindig találkozik össze. Nem egyszer figyelmeztettem a helyi szellemi élet új gazdáit: becsüljék meg az itt élő, ide kötődő alkotókat, írástudókat, mert egy vidéket (várost) minősít ezek aktív jelenléte vagy elvándorlása. Az ilyen irányú érdeklődés ébrentartása nélkül légüres térbe kerül a folyóirat, bázisa előbb-utóbb beszűkül, közegével elveszti eleven, természetes kapcsolatát. Az ilyen terméketlen befeléfordulás hívja életre a „szomszéd-utca-effektust"; azt a sajátos korlátoltságot, hogy a tehetség csak tőlünk távol kísért, közelünkben, környezetünkben (a szomszéd utcában, a szomszédban) nem bukkanhat fel. Ez az elfogultság egyike azon káros rögeszméinknek, amelytől feltétlenül meg kell szabadulnunk. A „lokális tagoltság" létezik, rajtunk múlik, milyen új jelentést, értelmet és tartalmat tudunk neki adni.

Az eddigi öt évben – képességeink és lehetőségeink függvényében – jobbára hasonlítani, hasonulni szerettünk volna, így nyerve el az irodalomértő közönség és szakmabeli „beavatottak" jóindulatát, bizalmát; a jövőben meghatározó törekvésünk lesz: különbözni. (Az aggodalmaskodókat megnyugtatandó mondom: a minőség-elv fenntartásával.) Tudomásul kell vennünk (erkölcsileg is így fair), hogy olvasóink – ha még lesznek, maradnak – ebből a helyi lokális körből, érdekeltségből kerülnek ki elsősorban. Nekik, róluk szólnak, készülnek – ha nem is kizárólag – folyóiratunk újabb számai. Ha van értelme működésünknek, valahol itt keresendő. „Helyibbé válni" – valószínű nincs más megoldás. Csak ezzel az eltökéltséggel, lelki munícióval feltöltődve vághatunk neki az újabb öt/év/eknek.

Péntek Imre

Schaár Erzsébet: A művész anyja, 1925, műkő, 49 cm.

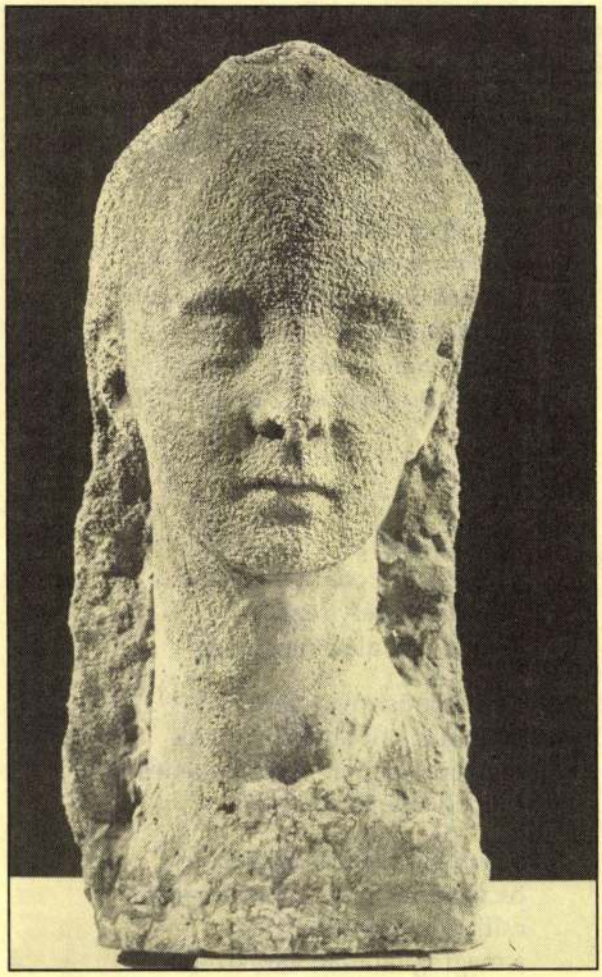

Gál Sándor

csend és havazás

1.

van ami egyszerű
mint az alkony
vagy mint a hóesés
nem látni túl az úton
s nem látni onnan ide se
a kicsipkézett jelen
simán átváltozik történelemmé
szinte észre se vesszük
a zuhanást
a történés kies fensége
csupán belül fehérlik
valami egybetömörül
valami darabokra hull
közben a diófák
átdidergik a nyolcvanadik telet

2.

a sötétség hogy fénylik
befelé nő a bilincses magány
lehetne föloldozás
idáig érő isten–szándék
egy lépés hiánya túl a felső
határon a cselekvés
elszánásán a *nem* és a *hiába*
minden mögött a halál
a lábnyomok pedig
önként hagyják el az utat

3.

olvadás lám az o l v a d á s
a felszántott csend megéled
tűnödik a mély rezdül
s hulldogál alá a magasság

a lejtő önös sóvárgásán túl
valami rejtett távolság nyílik
nem arc s nem is szemrebbenés
csupán egy átfutó felhő

s nem látni már a láthatót se
összezárult a táj szemérem–ajka
csillagokig sugárzik fel
a megfoghatatlan várakozás

4.

s téli kert igazolja
a cinkék hűségét
itthon vannak s biztonságban
lábuk nyoma
versfüzér a havon
beszélgetnek egymással
ahogy csak a madarak
zuzmara–csipkés ágak
tartják felettük az eget

5.

ezt az ürességet
ezt a megfoghatatlan
nincs–et
/de miért éget e n i n c s ?/
láthatóvá tenni
lélegzetkihagyás szédülete
belső enyészet–kohó
megsemmisítő pokol
önnön szerveink elégetése

hiába az elszánás
a lét kudarca
megélhetetlen

de mégis szembenézni
s nem föladni
/mit?!/
örök isten–csalás
jövőt vesztve élni
az ürességet

6.

februári tavasz ragyog
a diófák ágain aranyban
más időszámítás ez más erő
tavalyi levél–szőnyeg barnasága

s mintha a *túloldal* szele fújna
át– s átleng a halálfehér holnap

itt a végső ítélet az összefoglaló
megmásíthatatlan bizonyosság

nem emelkedés és nem is zuhanás
hanem a kettő közötti feszültség

fel– s odáig ahol a tavalyi lomb
saját szerelmét élte öntudatlanul

7.

kiáramlik önmagából a tó
jégkocka–koccanással riaszt
rezdül a fűz–ág alig hallható
a megszürkült táj kihalt
megvert csendje sötétbe fordul
havazik rá a kényszerűség átka
borzongató mintha ajtó csikordul
s nyílik éjszakából új éjszakába
fordulnál vissza keresni ami volt
amit összetörtek jégbordás telek
ami zuhantában is némán dalolt
akár az éjféli csontos szelek
felelni még ha nincs is kérdező
s ha isten sincs ki hallgatná szavad
fejed felett en–törvénytevő
fagytól–repedt faágak inganak

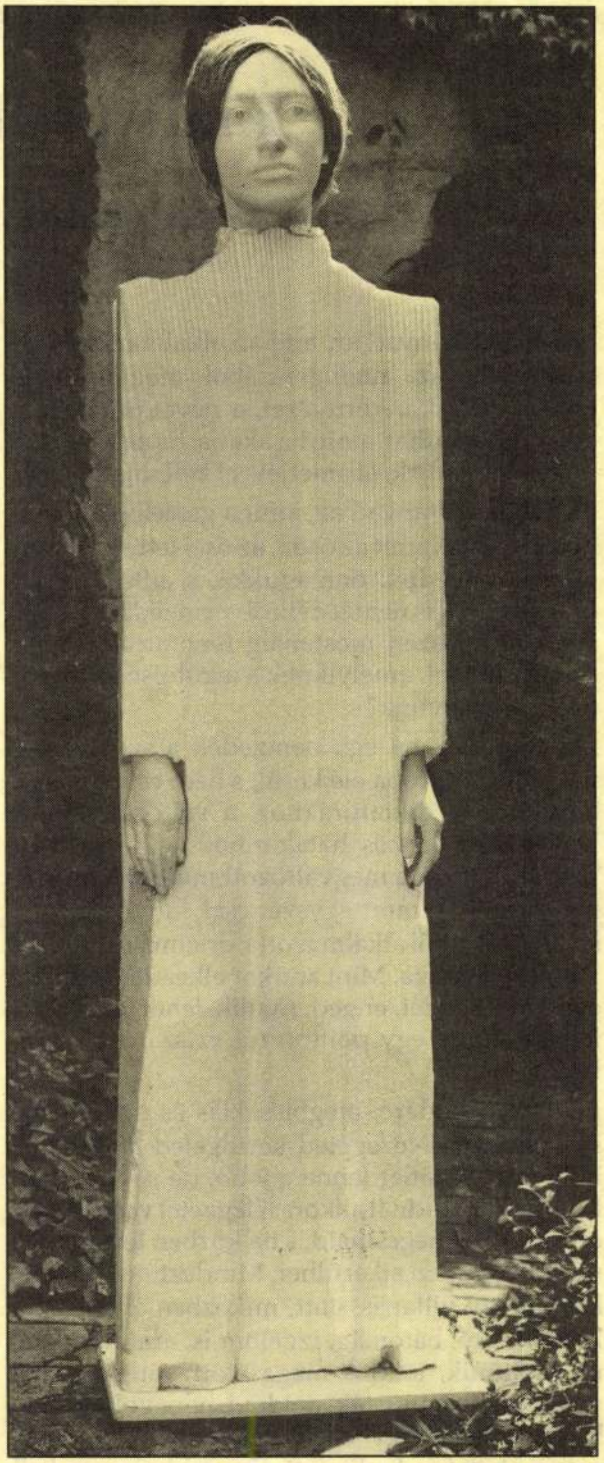

Schaár Erzsébet: Kóré, 1960-as évek, gipsz, hungarocell

Schaár Erzsébet: Kóré, 1966, bronz, 180 cm.

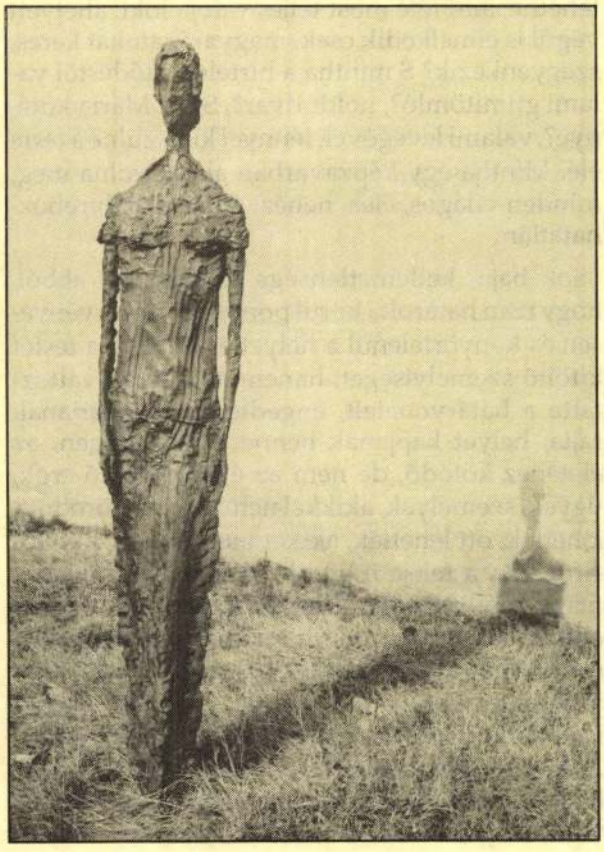

Bertók László

Kiáll a csillagos ég alá

–Jegyzetek, közelítések –

Mekkora hányad az, ami az alkalmazkodó képességből, az intelligenciából megtanulható, amit a család, a környezet, a nevelők révén az egyén elsajátíthat, amit, ha akarja, ha nem, ahhoz, hogy befogadják, elismerjék, el kell sajátítania?

S mekkora hányad az, amit a génjeiben hozott, hoz magával, amit az ősök, az ősei tettek a magukévá, szenvedtek önmagukká, s adtak tovább öntudatlanul is nemzedékről–nemzedékre, s ami végül is egészen mostanáig fenntartotta, megőrizte a láncot, amelyiknek a legutolsó szeme te, ő, én, mi vagyunk?

Mi történik, ha egy nemzedék a szokásosnál nagyobb erőpróba elé kerül, s nem csupán a háborúkhoz, a diktatúrákhoz, a változékony, de lényegében örökös hatalomhoz kell alkalmazkodnia, hanem a megváltozott mindennapi környezetéhez is, mert egyszer csak falusiból városivá, parasztból alkalmazottá, értelmiségivé akar válni, kell válnia. Mint amikor elkezdenek húzni egy gumikötelet, enged, nyúlik, lehet tartani valameddig, de egy ponton túl visszaránt, elszakad.

Egyetlen kudarc, megbicsaklás és máris félve szaladsz neki. Nézegeted, kerülgeted, latolgatod, hogy melyik ötlet lenne a jobb, de se az, se ez. Mintha nem tudnál akkora lélegzetet venni, hogy egy szuszra megcsináld, s ha közben levegőt veszel, akkor nem sikerülhet. Mindezt nem ésszel, hanem egy villanás alatt, miközben elleng az a kevéske erő, bátorság, izgalom is, ami újra meg újra feltűnik, lökdös maga előtt, rángat maga után. A kommunisták, például, nem voltak szívbajosak. Alighogy elkezdték csinálni a rendszerüket, máris bedöglött. Semmi baj, meg kell reformálni! – Javasolták közülük, akik nem szerették annyira a puskákat, s akikben valami keresztyéni? humanista? buzgalom munkált. A legnagyobb marhaság az, hogy reformkommunista. Az egész tan, az egész rendszer arra épül, hogy több mint reform, hogy „folyamatos forradalom". Hogy a kommunista az már a fogantatásától kezdve reformer, mi több, „forradalmár". A szerencsétlenek tömegeit, a lustákat, butákat, közömbösöket akarták és tudták rászedni ezzel. Reformkommunista?! Olyan, mint a reklámszöveg, hogy „Cipőt a cipőboltból! Húst a hentestől!" S hogy „A hazug csak akkor mond igazat, amikor azt mondja: hazudok."

Olyanok az emlékei, hogy ekkora indulatnak tettlegesség a vége. Tárgyak törnek, pofonok csattannak, megfojtanak, megölnek valakit. Honnan az emlék? Könyvből? Filmből? Az emlékezet elhanyagolt rétegeiből? A gének aljáról? Ahol nem a konkrét élet kódjai vannak, hanem a valamennyi ős által megélt, bevésett, kitörölhetetlen, az egyéntől függetlenül létező helyzeteké?, képeké?, a szörnyűségeké?, viselkedési sémáké? Honnan a parancs, hogy elhajolni, félreállni, hagyni elvonulni a vihart, s csak utólag fölmérni, rögzíteni, megítélni, ami a végkifejletig fajulhatna? Meddig ér ő maga, hol kezdődik, ami tőle független, de amit mégis végrehajt, megél? Miért, hogy ahelyett, amit végső lépésként megtehetne, ami felé most teljes valója löki, ahelyett végül is elmélkedik csak, magyarázatokat keres, szégyenkezik? S mintha a hirtelen ütődéstől valami gumitömlő?, holdudvar?, Szűz Mária köténye?, valami levegővel, fénnyel kifeszülne a teste elé. Mintha egy képzavarban akadt volna meg, minden világos, éles, nehéz, állati és helyrehozhatatlan.

Sok baja, kellemetlensége származott abból, hogy nem határolta körül pontosan, végérvényesen és könyörtelenül a helyet és az időt, a testét kitöltő személyiséget, hanem állandóan változtatta a határvonalait, engedte, hogy átjárjanak rajta, helyet kapjanak benne a tőle idegen, az életéhez kötődő, de nem az életét jelentő erők, ügyek, személyek, akikkel nem nagyon törődött, jöhettek, ott lehettek, akiket megszokott, akiktől elfogadta a feléje irányuló szeretetet, akikkel a maga módján néha a legmesszebbre elment, s elhitte, azt hitte róluk, hogy ők is, hogy ő is jó nekik úgy, ahogy van, hogy szereti őket, s ők viszontszeretik, s tudják róla, hogy az értékei legalább akkorák, mint a hibái, vétkei, balfogásai. Aztán egyszer csak kiderül, hogy vége, tévedett, hogy a világ nincs a helyén, azaz hogy nem ott van a helye, ahol ő érzi, hanem annyiféle helyen

A századvég hőse. Pacsírta. Csak úgy?"

Csak úgy. Az elbeszélő egy lendületes és meghökkentő gesztussal belebújik a századvég hősének a bőrébe, hogy megteremtse „magáneposzának" legfontosabb toposzát, az erős de–terminátort, aki megbírkózik a veszedelmekkel, s poétikai–hermeneutikai asszociációkkal, akarom mondani, akadályokkal teli odüsszeia végén hazatalál.

Dippold kölcsönveszi az izompacsirta nevét, testét, csontvázrendszerét, s jó szofista módjára erre építi a „szellemi izomzatot". Nem kell nagyon megerőtetnünk magunkat, hogy beazonosítsuk az önépítő hérosz legfontosabb segítőtársait (példaképeit), mert „beszélteti" őket, hisz természetes, evidencia számára, hogy a „mindenség elbirtoklása" csak a régiekkel és a maiakkal folytatott értő s véget nem érő beszélgetésben lehetséges. Sokak hangját halljuk: Szent Ágoston, Szent Ferenc, Pál apostol mellett Hajnóczy, Szíveri, Tolnai Ottó, Szőcs Géza, Nagy Gáspár, Heine, Tolsztoj, Sebeők, Varkoly és Melocco „szólózik" hol halkabban, hol erősebben. Hogy csak néhányukat említsem.

Végül kiemelném a szöveg–test–építő művész fontos, érvényes gyakorlatának jellemzőit, melyek a hagyomány és a művészi radikalizmus fogalompárjának erő–terében értelmeződnek.

Kezdjük a jól hangzó *intertextualitással*, mely a „demokratikus" (értsd: a többértelműséget erősítő, sokféle szöveg toleráns egymás mellettiségét támogató) műélvezet lehetőségét biztosítja, s fityiszt mutat a „mandarin interpretációnak" (Almási).

A műbe szerkesztett számtalan idézet, szöveg, vendégszöveg, a szerzőnek ajánlott vers, a mindennapok szövegforgácsai, a kádári szocializmus orwelli–nyelv dokumentumai, levelek, naplószerű feljegyzések, novella gyöngyök és a rock–költemények a közös tapasztalattér határain belül maradnak. A legkapósabb szociológiai, filozófiai–esztétikai, biológiai stb. elméletek és szerzőik ismerete egyáltalán nem elengedhetetlen előfeltétele a mű olvasásának, értésének. Ez persze nem azt jelenti, hogy ne lennének pengén szakszerűek például az orvosi leírások *(Dr. Szántó* szíves közlése alapján), vagy ne lehetne érvényes filozófiai olvasata a regénynek.

Dippold avantgarde–próza–költő. Nyelve sokszor durva, néha trágár, de ez nem lényeges. Mintahogy az anarchikus szövegszerkesztés, úgy az anarchikus hang, meghökkentő tipográfia (Hrabal tipográfusának munkája) sem leplezheti el, hogy ennek a „megkésett avant–gardistának" (Sebeők recenzortól véve a szót) *igazi otthona a rock.*

A rockokban jajgat, sír, fütyürészik, igazi rocker módjára énekel. A rockokban, melyek „avantgárd szilánkokként" robbanak ki az alaptörténetből, közelmúltunk és jelenünk szóképekbe sűrítve, ritmikusan tör fel. (Kádár–rock, Tiflisz–rock, Rabbi–rock, Kínai–rock stb.)

A rock az otthona Dippoldnak, árvaságának (Keselyű–rock), a megtérésének (Galamb–rock), a hazatalálásnak (Elektrorock). A rockokban *megtörténik* az, amire gyakran mindannyian vágyunk, az avantgárd író, ha csak rövid időre is, de *„kiszakítja magát a szövegkörnyezetből"*. Mi pedig irigykedve követjük, ahogy horizontja tágul, halászsasként néz már le ránk. De tudja és mi is tudjuk, hogy vissza kell térnie.

Kalligram Könyvkiadó Pozsony 1993

Cserép László

Schaár Erzsébet: Fotelben ülő (a művész apja), 1966, bronz, 140 cm.

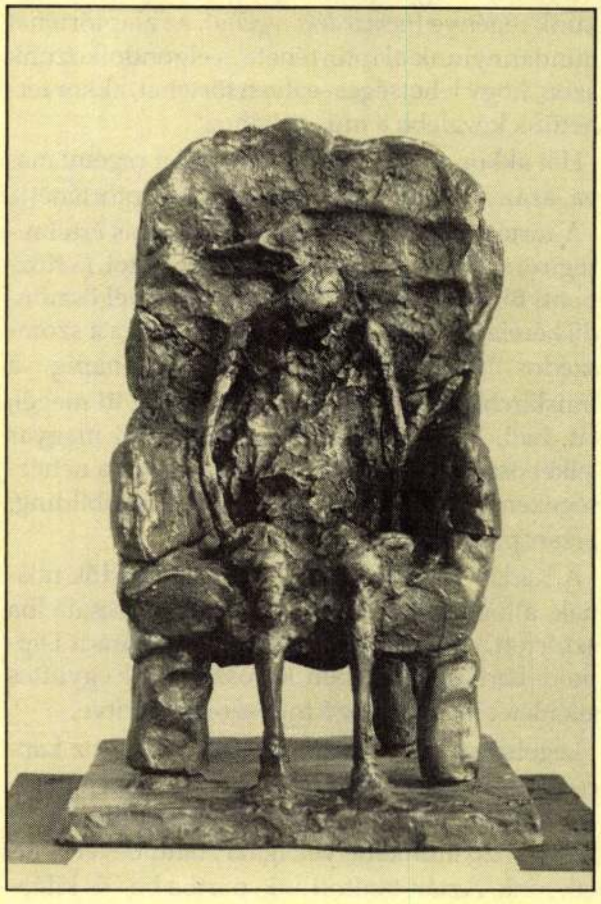

Schwarzenegger hermeneuta

S persze, ez egyáltalán nem könnyű dolog. „Ideges alak" idegesítő könyve ez. Nehéz rajta fogást találni. Az olvasó reflexszerűen igyekszik értelmet adni, még az értelmetlenségnek is, keresi a „kohéziós erőt", az általánost, amely alá vonhatja, hozhatja az egyest. De Dippold könyve ellenáll a fogalmi rögzítés ügyes kísérleteinek. Nem megyünk semmire a hagyományos „befogadói" magatartással sem, nem tudunk „belehelyezkedni" a mű által teremtett világba.

Hol itt, hol ott bukkan fel az elbeszélő (*Hol van az elbeszélő?*). Úgy látszik, mintha bújócskázna, mintha szándékosan nehezíteni akarná az eligazodást, az alakját változtatja, nyelvét öltögeti. Fogódzókat kínál, aztán összezavar. Teljesen kitárulkozik, kegyetlenül őszinte, s valamit mintha mégsem akarna kimondani. Vezetőül kínálkozik, nagy sebességet diktál, de néha lehagyja olvasóját. Ezzel azt kockáztatja, hogy – ha nem is csukjuk be azonnal a könyvet, amire provokatívan felszólít – valószínűleg kevesen maradunk, akik végig követjük a „zárt, ködös, foghatatlan" szöveghalmazon.

Csak ha már beteltünk azzal a primér olvasói élvezettel, hogy ráismerünk arra, ez nemzedékünk regénye (*nemzedéki regény*), az alaptörténet mindannyiunk alaptörténete, s elgondolkozunk azon, hogy lehetséges–e ilyen történet, akkor férhetünk közelebb a mű „titkához".

Hát akkor ne siessünk, lássuk mi a regény mava, azaz miről szól első szinten az alaptörténet!

A történet *Barsi Tamásról*, a harmincas értelmiségiről szól, – tudjuk meg Barsi Tamástól, (a Központi Bizottsághoz /1988/ küldött levél ösztöndíj kérelem) – aki „1986 nyarán öt napra a szomszédos Ausztriába emigrál. Öt napig a traiskircheni ENSZ–láger foglya, amit itt megél, lát, hall, lesz a regény magva... Barsi magyar lelkét összetörik, de a hős úrrá bír lenni a nehézségeken, újraépíti magát. Szellemi badibilding, bizarr pikareszk."

A Kádár–korszakkal együtt eszmélkedők útjának állomásait követhetjük az orvoscsaládba született, a 70–es évek elején árván maradt Dippold–Barsi történetében, korosztályunk együttes jelenlétét meghatározó toposzokba sűrítve.

Legelső emlék–kép–cserepeink 1956–hoz kapcsolódnak, iskoláséveink a „konszolidációhoz". Az érettségi után, a főiskola, az egyetem előtt különböző munkahelyek igazi „tanulóévei" vártak ránk. Aztán tanítottunk, pártba be– és kiléptünk, megnősültünk, gyermekeink születtek. S ott álltunk a szocialista realizmus talaján, *Zsdanov* tanácsaitól és *Berija* őrző–védő tekintetétől ígézetten, kísérten. Történetünket szilánkokra zúzták, helyébe adták a *mű–egészt*, az *Elbeszélőt* letagadták, helyette adták a *Kelet–európai Nagy Elbeszélést*.

Megállt az idő, jobban mondva, nem volt *Időnk*, s ha egy–egy pillanatra mégis, akkor „denevérként kapaszkodott a hajunkba". S ekkor Dippold próza–költő–művész egy „irgalmatlan lélekzajlás" után útnak indult, elment, hogy hazaérhessen: hazájához, családjához, feleségéhez és Jézushoz.

Nos ez (így) kétségkívül tanmeseízű, nem is beszélve arról, hogy jelenidőnk politikai–ideológiai konnotációktól terhes szövegkörnyezetében könnyen felerősödhet egy ilyen interpretációs igény. Ezt felismerve bizony illő lesz egy kicsit fékezni magunkat, mert az egyetlen Metafora szirénénekként csábít bennünket is. Ugyanakkor másokkal együtt úgy gondoljuk, hogy minden szöveg néma vagy üres marad (az előzetes egzisztencia–megértés irányultságától, horizontjától függetlenül), ha nem kérdez, illetve nem reflektál az emberi lét legfontosabb filozófiai kérdéseire.

Mégsem érezzük kényelmetlenül magunkat, mert a szerző egy pillanatig sem sugallja, hogy *nekünk* találta meg a „közös nevezőt". Távol áll tőle, hogy egyszerűen felmutasson az égre, s rávezesse tekintetünket arra, amit eddig nem vettünk észre. Másrészt, mert elkerüli a patetikus elbeszélés minden csapdáját, nem esik nehezére. Ezért aztán, ha bajba nem is, de könnyen tévútra kerül az az olvasó, aki –mondjuk – a nyelve és/vagy a ma már kevésbé sokkoló művészi radikalizmusa alapján szeretné Dippoldot és könyvét „azonosítani"!

Dippold könyve *beszél*, mégpedig arról, amiről állítása szerint (Mennyire egyetértünk vele!) „nem tudunk beszélni, nem is kell, ugyanis ha bármiféle szövegkörnyezetbe helyezzük, mássá válik, mint ami lényege..."

Szóval a *szeretet!*

A Schwarzenegger toposz

„Mi is ez a Schwarzenegger? A kultúrmocsok, a konzumperon génjeit hordozó mételyes spermium? Ide–oda cikázó ostoros motívumkísérlet, gyorsmozgású ideges összekötőtiszt terrorista alapsejtek között?

azokban: Woyzeck–ketreced
és csörömpölő vödröd
a téboly állatkert és
laktanyai idillje ahol
mindenki dícséretben/
részesül aki felmenté–
sét kéri az értelem– és
érzelemgyakorlatok alól

1986 február 13–án

(Visky Árpád tiltott szavakból font kötele)

A kilencvenes évek első felében aztán úgy alakult, hogy SzPL–t valahogy senki és semmi nem mentette meg az önálló verseskötettől. (1981–ben *Madárjóslat* címmel ugyan megjelent egy fél. Közös kiadásban – Botár Attilával.) A saját kiadvány szép testű könyv lett. Hegyeshalmi László páva–színeivel, no meg SzPL–s meglepetéssel. A borítóbelsőn SzPL arcának fotográfiái egy bűnöző/bűnös nyilvántartási dokumentumait mímelik (v.ö.: OST–ERN–WANTED, kartotékadat stb.). A kötetcím visszfényében azonban végképp megvilágosodik üzenetük:

„vers–köröztetés–vérdíjjal".

Az olvasó, ha végigtekint a költemények naplószerű datálásain, rögvest megállapíthatja, hogy SzPL nem válogatott verseinek gyűjteményét adta közre (ezt is megtehette volna bár!), hanem a közelmúlt terméséből egy valóságos Ich–Romant hozott létre. E versregény hősében, az Én–ben, 1992–re egymásba símul a Kassák–versben még oly élesen kettéváló *fönn* és *lenn* világa, mennyeké, pokloké. Hajdanvolt, mítosz–régi sorsba öltözik a napi való szereplőjeként, avagy tényleg „vedlett krétai alkirály", ha egyszer lánya életérzéséről csak úgy tud versben tudósítani, hogy azt 1989–ben történelmi/földtörténeti katasztrófa–képpel érzékelteti. A kötet tán legszebb darabja e vers, nem véletlenül, hogy olasz fordítása is van már (Barna Imre átültetésében):

Krétai ősz Veszprémben 1989–ben – tanévnyitó előtt

a teljesen kiürített lakásban
a szomszédasszony visszhangos
beszélgetése mint kútban vagy Krétán
az oszlopos királyi palotában a párka
ráolvad a délutáni égbolt kirakatára
szeptember harmadikán vasárnap
lányom tanévnyitója előtt amikor
az egész évet előre siratja
mintha rádőlnének a még meg nem
történt emlékek – Xantorini
Veszprémben – szökőár a bakfis lélekben
s én vedlett krétai alkirályként
kiszámolom be nem következett katasztrófáim

autunno cretese a Veszprém nel 1989 – prima dell' inaugurazione dell' anno scolastico

nella casa completamente svuotata
il colloquino sonoro della vicina
come in un pozzo o a Creta
tra le colonne del palazzo reale la parca
che si scioglie sulla vetrina del cielo
pomeridiano
il tre settembre di domenica
prima dell'inaugurazione dell'anno
scolastico quando
mia figlia compiange in anticipo tutto l'anno
come oppressa dal ricordo di cose non ancora
avvenute che le crollano addosso – Xantorini
a Veszprém – alta marea nell'anima
adolescente
ed io da meschino vicere di Creta
faccio il calcolo delle mie catastrofi mai
avvenute

Xantorini... ismerős íze van a szónak, hisz tanúhegyek vesznek körül, vulkáni talajon érnek be a gyümölcsök errefelé is. A tenger pedig újra elér – legalábbis versében – SzPL–ig Veszprémbe.

Tapolca, 1995. május 15.

Németh István Péter

Schaár Erzsébet: Két tükör között, 1972, bronz, üveg, 25 cm.

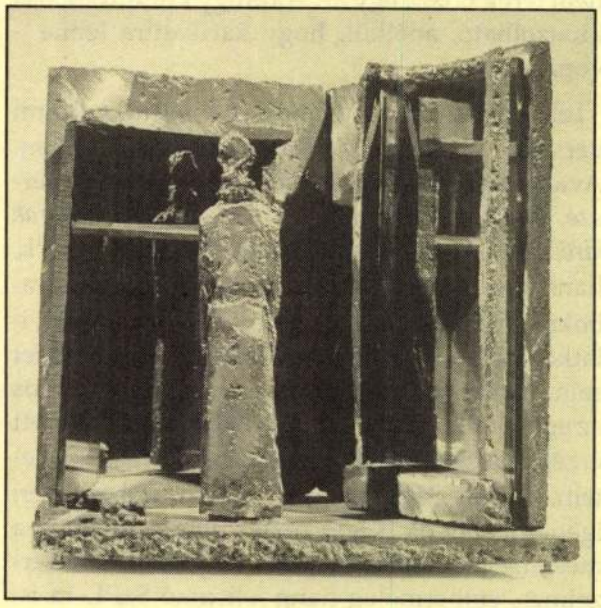

röppentette a golyót, aztán föl is ültette etc...

Nincs új a Nap alatt – mondta Fenyvesi Ottó, itt a redakcióban. Shakespeare–sztorik ürügyén.

Nincs semmi új a Föld alatt sem – siratta Utassy Nagy Lászlót.

Szóval nem új találmány ez az ENIGMA–klip. Azért teccik!

Tapolcai Újság, 1994. január 14. 9.p. – öncitát ende.

Legendás Mozgó Világ–számokban is jöttek a SzPL–darabok, egyiket idéztem is a *Veszprémi Vasárnap* augusztus 21–i számában:

„Gyurkovics Tibor sorai figyelmeztetnek, hogy tart még a Kossuth–év. („...minden olyan vendéglő megbukott, amelyik akár nevében is fölhasználta K. Lajos vagy Sz. István eszméit. Na meg a „magyar" szót.") Próbálom párba állítani egy–egy költő, K. Lajos és Sz. István–verseit. Széki Patka László *Csészényi Széchenyi* költeményéhez a *Kossuth atomjait* a 70–es évekből illesztem: „... közös kalapunk/egy ég alatt különbejáratú esőktől ázik." Hát ilyen költő–meteorológiai értelemben (v.ö. orvos–meteorológia) tovább tartanak még a Kossuth–évek!" – Bocs ezekért a szekunder–idézgetésekért, jönnek primér primőrök is!, de tényleg a vallásosabb hangot hiszem – – Ismét megtorpantam a billentyűk kopogtatása előtt. Nem azért, mert magam felé hajlott a kezem, minő pikantéria!, ha egyszer ott is van SzPL–ból, hanem mert újra annyi és olyan szó (világ meg világ meg világ) torlódott össze, hogy nem férek hozzá egy arc – amúgy kontúrokkal is kirajzolható, anélkül, hogy karikatúra lenne – vonásaihoz.

Tehát vissza a kályhához! Az indulás. Korai verseiben SzPL hangja Kassák Lajoséval rokon. Avantgárd – vághatná rá az ember ostobán, persze, hogy az, ám nem a *...ló meghal, a madarak kiröpülnek*–szerű képzuhatagokra mutat SzPL, hanem azokra az 1945 utáni rövid Kassák–darabokra, melyek nem szégyenlik az alanyi megnyilatkozásokat, szóval: a mezítlenebb őszinteséget sem. A kortársak közül talán csak Szilágyi Ákos az egyetlen, aki ezt az Ányos Páli értelemben vett érzékenységet nem hagyta átütni munkái szövetein. Várady Szabolcs, Baka István, Dobai Péter: igen. Jóllehet ők is igyekeztek elfedezni arcuk a mesterségadta lehetőségekkel, nyilván. Ez az érzelmes, embermeleg hang jellemző SzPL–ra is, hiába hajlanak prózába a sorai, hiába tűnnek bohóctréfának elsőre szójátékai.

Íme verse a hatvanas évek végéről.

Kassák Lajos

már kimérték rá a földet
már leeresztették a koporsót
már ostobán telepompázzák
mértani nyugtalanságát
gyökértelen virágaink

de nem mérhették ki egét
az mérhetetlen
s csak ő ismerte arányait

itthagyta temérdek hitű földjét
távozott végtelen gyökerű telhetetlen egével
s ránkmaradt elhagyatott földi aránya

Olvasom, s alig hiszek a filosz–tényeknek: ez a férfiasan fegyelmezett érzékenység jellemzi a mai napig, a *hang*ja maga nem változott jottánnyit sem a Kassák–vers óta, írd és mondd, negyed évszázad alatt. Természetesen mindig gazdagabb, évről–évre, ez a költészet új színeivel, ötleteivel, fricskáival, itt–ott kegyelmet kapott rímeivel, de egyfolytában ahhoz a megkezdett versbeszédhez ragaszkodó, aminek szabadságát épp oly nehéz őrizni, mint – mondjuk – a petrarcai szonettformát egy életen át. SzPL–nak, látnivaló, sikerül. Vajon hogyan csinálhatja? Talán a forma *romboltságának* köszönheti, annak, hogy a verstömbök nem nyerhetik el a végső pusztulás ajándékát, tovább fáj bennük a valahai egész, a fragmentum emlékezik az épségre, a dirib–darab a timpanon háromszögének tökélyére. A zárt forma és a laza megformálatlanság között egyforma távol megmaradni ettől s attól is: ez SzPL bravúrja. (Meg fáradsága, ha úgy tetszik: kiküzdött keskeny ösvénye, árva birodalom; az övé.) Ez az a sáv, amin átfutnak térségünk behegedhetetlen törésvonalai is. Néha nem is tudható, melyik mezsgye fut rá a másikra. A nyolcvanas években Kelet–Európában („fél–emberek, fél–nemzetecskék számára készült szégyen–kalodá"–ban mint formában) mondhatatlanul komor sorsok akartak elmondhatóvá válni, melyeknek sem az élőbeszédben (megnevezetlenek, csöndek, elhallgatások maradtak), sem csiszolt, nett műformákban (hisz ez éppenséggel gúnyszámba ment volna) nem lehetett helyük. Egy hangzás maradt számukra. A tragico–groteszk–sacra. A SzPL–é:

A nyitott tér és figurái

Schaár Erzsébet emlékezete

A hatvanas évek egy régen esedékes változást hoztak meg végre a magyar képzőművészetben. A változás eleinte csak egyfajta enyhületnek tűnt az ötvenes évek totális diktatúrája után, ma azonban – évtizedek múltán visszanézve – egyre tisztábban látszik, hogy ami akkor történt, az nemcsak a politika és a kultúrpolitika változása volt, hanem valóságosan is bekövetkezett a hazai művészet megújulása.

A két világháború közti évtizedek Magyarországának a „hivatalos" művészete olyan volt, amilyet a megfogyatkozott haza hatalmasai nagyra, és revansra vágyva elképzeltek és akartak. Ez rendben is lett volna. A furcsa csak az volt, hogy ugyanennek a kornak az úgynevezett elit művészei is megelégedtek egy szolid, senkit sem zavaró polgári szépség– és értékideállal, miközben öntudatosan határolták el magukat a „hivatalosok"–tól, finom tartózkodással és elnéző mosollyal figyeltek a formai újítókra. – De hát hol voltak az „újítók"? – Ők, ha voltak is, nem volt, aki igazán komolyan vette volna tevékenységüket! Az 1945–öt követő rövid néhány évben fölcsillant a remény, hogy ezen a téren is történik valami, aztán az ötvenes évek hidegzuhanya következett.

Révai Józsefék sehol sem hagytak réseket: a művészetet, mint *olyat* tiltották be: egy nép, egy vezér és egyetlen üdvözítő stílus! Akkor, amikor a művészet egyetlen lehetséges eltartója az állam lett – mert hogy a korábban tehetős polgári mecénás réteg alól kihúzták a szőnyeget – ezt a tökéletes tilalmat egyszerű volt betartani. Az elkövetkező enyhülés időszakában – 1958–60 után –lassan bővíteni kezdték az „eltartottak" táborát: előbb csak az egykori „polgári elitet" engedték be, majd (kicsit nehezebben) „haladó" hagyománnyá fogadták Derkovits Gyula festészetét is. – Ettől kezdve a kultúrpolitika dolga nehezebbé, és könyebbé is vált. Nehezebbé, mert a támadt réseken egyre többen igyekeztek befelé, másrészt könnyebbé, mert a kerítésen bejutottak most már maguk is igyekeztek segíteni a védelmet. A híres „három T" kultúrpolitikája tiltva és engedve, engedve és tiltva mégis egyre inkább csak a látszatát őrizte meg a korábbi diktatúrának; mivel mindig volt valami vagy valaki, amit vagy akit erősen tiltott, a kapu és a falak elől soha nem fogytak el az ostromlók, s így senkinek – a már bejutottaknak sem – jutott rá idejük, hogy megpihenjenek, elheverjenek, élvezzék „munkájuk" gyümölcseit. A kultúrpolitika – eredeti szándékával éppen ellentétben – akaratlanul is a művészvilág csöndes, belső küzdelmét támogatta meg. A hatvanas évek végére színesebbé vált a hazai művészet palettája, mint volt bármikor. Félévszázados tabuk és beidegződések váltak észrevétlenül semmivé. Ki emlékezik már olyan bölcsességekre például, hogy a „magyar józanság" őrzött meg bennünket azoktól a művészi „szélsőségek"–től, amelyek a szomszéd népeket /szerencséjükre!/ nem kerülték el? – A két háború között Kassák Lajos képein legfeljebb derülni illett – a hatvanas években Kassák egyszerre egyik jelképe lett az enyhülésért folyó küzdelemnek, s ebben az összefüggésben vált természetesebbé, szélesebb rétegek előtt /szélesebb művészi rétegek előtt is!/ elfogadottabbá az az „új" is, amit neve és művei jelentettek.

Ennek a kornak, a hatvanas éveknek egyik meghatározó művésze a szobrász Schaár Erzsébet volt. Igaz, addigra már vagy háromévtizedes múlt állt mögötte, voltak szakmai sikerei is, mégis inkább a háttérben húzódott meg. Elsősorban portrészobrászként ismerték, így figyelt föl rá az ötvenes években nagyszerű kortársa Ferenczy Béni is. 1960–ban a Műcsarnokban ugyancsak portré szobraival mutatkozott be, két évvel később is ezekre a műveire kapta meg a Munkácsy–díjat. Ekkor azonban – bár később is mintázott még arcképeket – őt már egészen más problémák érdekelték.

Új munkáival az 1966–os székesfehérvári kiállításán jelentkezett először. Nem óvatos keresgélés jelentette az újat, hanem radikális szakítás évtizedes babonákkal és rögzült dogmákkal, egyszerre fordult szembe a formai és a tartalmi hagyományokkal. Életének hatodik évtizedében a

sokat megértek mindentudásával és ugyanakkor a huszonévesek korlátokat nem ismerő természetességével lépett erre az útra. Akik ismerték, tudják, hogy hosszútávú tervei voltak, mégis a hirtelen váltás után hihetetlen energiával és fékezhetetlen sietséggel – mint aki nem ér rá – folytatta munkáját. Mintha sose hallott volna arról, hogy a szobrászat az „öröklét" műfaja, rossz anyagokból és hevenyészve olyan törékeny, leheletnyi érzékenységű kompozíciókat hozott létre, amelyek ráadásul édeskés hullabűzt árasztva, zaftos irodalmisággal /újabb vétek a szabályok ellen!/ meséltek a romlásról, pusztulásról, a biológiai és fizikai lét peremén vegetáló világról. Halott katonák, magányosan, kiéhezetten viaskodó szeretők, utcai kurvák vagy egyszerűen csak hullott falevelek, dirib–darab ágacskák puszta lenyomatai.

Párhuzamosan ezekkel a munkákkal, sőt részben ezekből és ezekre építkezve készítette Schaár Giacomettit idéző figuráit is. A rokonságot tudatosan is vállalta, hiszen a térben és időben egyaránt a semmi szélére szorult figurái ugyanazzal a kiszolgáltatott árvasággal álltak kijelölt helyükön, mint a svájci mester misztikusan törékeny alakjai. Ugyanígy kerültek ezek a szobrocskák – Perneczky Géza egykorú szellemes megfogalmazásában: *Váci utcai tanagrák* – szoros rokonságba az etruszk sírok csipkekönnyűségű, kultikus kerámia tárgyaival is.

Ráérezve a huzatos, rideg tér sajátos erejére, Schaár egyre inkább vágyott betöltésére, és egyre kevésbé tudta és akarta elfogadni az apró méretek kényszerét. Ez az akarat vitte el az ideiglenes anyagok – gipsz, lécek, műanyag /hungarocell/ – használatához. „Komolyabb" pályatársai egyfajta borzalommal nézték, hogy *ez a nő* nem restelte az így „összetákolt" kompozícióit a legrangosabb hazai és külföldi kiállítóterekbe is beállítani!

A nyitott térnek a tökéletes kietlensége azonban mégsem bizonyult elfogadhatónak Schaár Erzsébet számára. Alapvetően, és sokkal inkább érzelmi lény volt, mint akár Giacometti is. Így jutott el már a hatvanas évek közepét követően arra, hogy figurái fölé oda emelte az ember által épített tér – a *ház* – védőburkát.

1974–ben a székesfehérvári Csók István Képtárban rendezett kiállítást. Kihasználva a teljes teret, egy valóságos *utcát* épített fel, terekkel, nyíló kapukkal, ablakokkal, csendesen álldogáló nőalakokkal, s a belső terekben, az ablakok mögött fehér posztamenseken régi, évtizedek óta készülő portréinak sorával. A portrék közt ott volt az édesanyjáról még 1925–ben mintázott fej, és ott emelkedtek régi és kortárs írók, művészek, egy–egy színész, tudós, nemzeti hős fehér gipsz arcai. A néző – belépve a „házak" közé – maga is részévé vált a kompozíciónak. A látvány, s az élmény egyszerre és együtt volt meghökkentő és lenyűgöző. A könnyű hungarocellből kifűrészelt építészeti részletek, a figurák, a portrék, s a sétáló, bámészkodó nézők együtt és egyszerre nyújtották egy vásári panoptikum és egy valóságos nemzeti pantheon képét. – Olcsó esetlegesség és kimért ünnepélyesség!

Egy esztendővel később, a halála előtti hónapokban a svájci Luzernben megismételte az „Utcá"–t. Az új helyen azonban a fehérvárinak csak az elemeit használta, a kontextussal az ottani környezethez alkalmazkodott. Később, amikor Pécsett lehetőség született a rekonstrukcióra, ezt az utóbbit választották, s a fehérvári „Utca" így eltűnt, végleg elenyészett, mintha nem is létezett volna.

Schaár Erzsébet – és persze Vilt Tibor, aki férje és legkeményebb versenytársa is volt élete végéig – mellett a hatvanas években föltűnt egy új, fiatal művésznemzedék. Ezek a pályakezdők, akik a „hetvendolláros" korszakban bejárták Európát ismerkedve a kortárs művészet törekvéseivel, az ott nyert külső indíttatáson túl elsősorban Schaár Erzsébet felszabadító erejű példája nyomán merhették vállalni a totális szembekerülést nemcsak az aktuális kultúrpolitikával, hanem /és ez volt a keményebb!/ a hazai képzőművészeti hagyomány alapvetően konzervatív szemléletével is. – Pontosabban – és talán ez az, ami igazán fontos! – az ő számukra a szakítás már nem is maradt kérdés. Az a szabadság, amit Schaárnak kemény csatákban kellett magának megteremteni, az az ő számukra már természetes közeg volt. Nem véletlen, hogy ezek a fiatalok nem kívánkoztak be a kiváltságosaknak fenntartott táborba. Megkerülték és otthagyták az egészet a falakkal, kapukkal, ostromlókkal és ostromlottakkal együtt.

A hatvanas évek második felében új korszak kezdődött a magyar művészet és a magyar szobrászat történetében.

Kovács Péter

Schaár Erzsébet utcája

Nagyon személyes a kapcsolatom Schaár Erzsébet Utcájával. 1974. nyarán negyedéves művészettörténész hallgatóként Schaár Erzsébet szobrászatát választottam szakdolgozatom témájául. Akkor még úgy gondoltam, hogy az egyetem befejezése után filmrendező leszek. A két szándék egybeesett, a Balázs Béla Stúdió és az István Király Múzeum támogatásával dokumentumfilmet forgattam Gulyás Jánossal az Utca építéséről és költői performansz megnyitójáról, melyet Pilinszky János tartott, mint az utca első látogatója, a különböző házak előtt elmondott egy-egy versével.

Az Utca a hetvenes évek közepének talán legjelentősebb szoborműve Magyarországon. Első változata 1974 nyarán készült Székesfehérvárott, a Csók István Képtárban. Másodjára röviddel a művész halála előtt, 1975-ben Luzernben került bemutatásra, újraalkotásra, harmadszor a Magyar Nemzeti Galériában a nyolcvanas évek elején, majd újra Székesfehérváron, végül pedig Pécsen kapott végleges elhelyezést 1991-ben.

Műfaji meghatározása szerint szobor-environment, s mint ilyen, korábban teljesen ismeretlen műforma első hazai megjelenése. Az environment, mint olyan, önmagában létező, ismert kifejezési eszköz volt már a '70-es években is, de amit ehhez Schaár hozzátett, az az volt, hogy egyébként önálló – szuverén műként is létező –, szobrokat is a nagy mű részévé tett. Így az Utca egyszerre töltötte be az environment szerepet, és szolgált Schaár korábbi szobrainak rafinált installációjául is.

Az Utca mindegy egyes plasztikai formája, figurája, tere és építészeti eleme otthonos és idegen egyszerre. Sétálhatunk benne, mint egy utcában, benézhetünk a házak ablakain, és ugyanakkor egy pillanatra sem kétséges, hogy egy művészi térben vagyunk. Otthonos, mert a humánum, szépség a végső értelme, otthonos, mert benne vagyunk, rólunk szól mindenféle teatralitás nélkül. Idegen, abban az értelemben, hogy félelmetes, hideg, csendes és kristálytiszta világ – a semmiből a semmibe néző ablakokkal, az ürességbe nyíló ajtókkal, a köztük, mögöttük, bennük álló nem-emberekkel.

De ezek a nem-emberek, félelmek, ajtók is nagyon evilági, XX. századi dolgok.

Ez a világ egyszerre egyéni, személyes és ugyanakkor egyetemes, maradandó és mulandó, végleges és változó, egyszeri és számtalan. Talán ezek az ellentétek igazolják a Schaár Erzsébet által létrehozott szobrászati világ sokrétűségét, komplikált egyszerűségét.

Nagyon fontos a keletkezés időpontja. A 70-es évek első felének végére már nyilvánvaló lett, hogy Európa ezen a fertályán nem lesz felzárkózás, nem lesz szabadság, jólét belátható időn belül. Az elidegenedés, a társadalmi atomizálódás egészen különös magyarországi változata jött létre. Ez volt az az időszak, amikor a nagy lakótelep-kaptárak épültek, összezárva és ugyanakkor izolálva is a benne élőket. S mindez az építés jobbára a régi városrészek lerombolásával született, Óbudától Budafokig. Így aztán Schaár személyes történetéről, érintettségéről is szó van: a budafoki szülői ház, melyben egész életét töltötte, az enyészetté lett, lebontották s helyén lakótelep épült a Leányka utcában.

Az Utca azon kevés műalkotások egyike, amelynek megítélésében szinte teljes az egyetértés: ez a '70-es évek szinte legfontosabb szoborműve, mind Schaár egyéni pályafutása, mind pedig a magyar szobrászat szempontjából. Kifejezetten közvetlen hatása is könnyen felmérhető a '70-es, '80-as évek köztéri szobrászatára, igaz, hogy bizonyos formai elemek átvételéről van elsősorban szó – mint például Varga Imre Károlyi emlékműve esetében – és legkevésbé sem a mű szelleméről.

Különös módon ennek a művészi gondolkodásnak és formálásnak a korszakbeli párhuzamai elsősorban nem képzőművészetiek. Schaárnak sokkal inkább szellemi előképe Ingmar Bergmann téráblázolása a Suttogások és sikolyok című filmjében. Ez a film nem csak tartalmában, de formai megoldásaiban, a különféle szobák átlátásainak megszervezésében, lebegő, fehér tüllfüggönyeivel nagyon hatott Schaárra.

A tér és benne álló, benne elhelyezett figura szobrászi megoldása először a 40-es években merült fel, majd valamikor a 60-as években tudatosult.

„Ekkortájt jöttem rá, hogy amit csinálok, az nagyon hasonló módszerű, mint Giacomettié. Én a portréimat és kis szobraimat is számtalanszor csinálom meg, soha nem szedem le az előzőt, hanem különböző asztalokon újakat és újakat csinálok. Egyszer rájöttem, hogy ha egy asztalra, vagy valami közös területre teszem ezeket a figurákat, azonnal más lesz a hatásuk, független módon kerülnek kapcsolatba egymással, másfajta

életet kezdenek élni." – mondta Schaár 1967-ben a Beke László által készített interjúban.

A 60-as évek sorozata, a „Kórus", „Nők bundában" mind ennek a folyamatnak volt az eredménye, a figurák sziluetté egyszerűsödtek, s a kompozíció egyes tagjai között létrejött egy belső tér, egy lírai szobrászi tér. Az építészeti elem, a fal, mint forma is a hatvanas években jelent meg: az 1965-ös „Zsámoly" és a „Fal előtt és fal mögött" volt a fordulópont.

„...kinyitottam az ajtót, kitártam az ablakot. A térben ezek olyan határozottan álltak, úgy hasítottak a levegőbe, mintha a levegő szilárd tömeg lenne. Néztem a három szomszéd szobába nyíló ajtót. Mind a három különböző irányban állt. Én pedig ott álltam középen, mint egy kis pont és tőlem három különböző irányban három ajtóél, három határozott forma."

A 60-as évek végére egész sor olyan mű született, amely az építészeti elem (fal, ajtó, ablak), és a figura kombinációjára épült. A folyamat következő lépése az volt, hogy az emberalak mintázott fejét öntvényre cserélte. Ez annál is különösebb lépés volt, mivel Schaár korának az egyik legjobb portrészobrásza volt, de mégis lemondott a mintázásról, mert véleménye szerint az így formált fejek túlságosan személyesek voltak, nem illettek a stilizált hasábtestekhez. Az arcöntvények hatása furcsán kettős: maszk, amely egyedi volta ellenére általánosabb, mint akármilyen mintázott fej. Pillanatokhoz kötött és időtlen egyszerre, s ha ismételten alkalmazzák – ugyanaz az arc többször jelenik meg más-más testtel –, a személyes vonásokat rögzítő volta eltűnik, általánossá emelkedik.

Az 1974-es fehérvári kiállításon az Utca megépítésével Schaár összegezte életművét. A tér, az architekturális elemek, a figurák és az expresszív mintázású portrék, mintegy mesés randevún, összetalálkoztak.

Az Utca már természetéből fakadóan is, mindig igen nyitott mű volt: az építészeti elemek, a falak eredeti anyaga hungarocell (poliuretánhab), a portrészobrok pedig gipszből készültek. Az építészeti – fal, ajtó és ablak – elemeket szabadon lehetett variálni, ugyanúgy, mint a tereket és a bennük elhelyezett szereplőket – portrékat és álló figurákat.

Az ábrázolt személyek (Benedek Marcell [1963], Szabó Lőrinc [1973], Henszlmann Imre [1968], Károlyi Mihály [1965], Gyermekfej [1926 k.], Édesanyám [1925], Fiatal lány [1965], Kernstok Károly [1974], Kodály Zoltán [1972], Bartók Béla [1965], Radnóti Miklós [1962], Goldmann Károly [1972], Hugonnay Vilma [1972], két Petőfi [1964], Móra Ferenc [1967]) Schaár korábbi portrészobrai mintegy személyes és ugyanakkor nemzeti pantheon szereplői. Mindegyik gipszváltozatában szerepelt, így is illeszkedve az Utca ugyancsak mulandó anyagához. Hozzájuk társultak a jelzésszerűen megjelenített álló nőalakok, a „menyasszonyok". Arcuk maszkszerű, ami nem véletlen, hiszen élő modellekről készült öntvények. Testük jelzés csupán: esetlen hasábok. Nyakukban krómacél ékszerek, Csiky Tibor munkái. Ebből a tárgyszerű felsorolásból is kitűnik, milyen különféle szobrászati elemeket társított Schaár: mintázott portré, öntvény, stilizáltan geometrikus forma, architekturális szerkezet, valós ékszer.

Az utca elején egymás mögött elhelyezett diadalív-szerű kapukon át lehetett bejutni a belső térbe. Belépve feltárult a szűk, hófehér, enyhén jobbra kanyarodó, tizenkét méter hosszú utca, kitárt ablakaival, ajtóival. Nagy kövekből összerótt, ódon, kisvárosi házakra emlékeztető, festői rendezetlenségű falak övezték a sikátort. Baloldalt, az első fülkében, előrenyújtott kezű, vörös dróthajú nőalak állt. A következő ház lakója kitárt, kettős keretű ablak mögötti belső térben – szobában – Benedek Marcell volt. Ablakok, kitárt ajtók, tüllfüggönyök váltották egymást. A fal hirtelen megszakadt, s a rés mögött Kernstok Károly portréja rejlett. Az egyik falon pinceablakszerű nyílásból zöld növény bújt elő. Átellenben három, mélységben egymás mögött álló hasábkapu párhuzamosan nyitódó ajtószárnyakkal, a távolban mögöttük kitekintő nőalak, lábánál virágcsokor hevert. Az utca túloldalán az utolsó épületelem mélyén szigorú tekintetű, sötéthajú lány állt, egy falhoz támasztott szék mellett. Az enyhén ívelő utca egy kis térbe futott bele.

A mű lényege a nagyon összetett és gazdag térélmény: a műben nézője benne van, s ahogy jár kel benne, újabb és újabb térélmény részese lesz. A valóságos és művészi tér keveredik, a műnek vannak élő szereplői, a látogatók, valamint a szoborszereplők, az utca lakói. Kapcsolatuk és kapcsolattalanságuk a mű legfontosabb kérdése a falak nemcsak elválasztják, de össze is kötik a különféle játszó személyeket: embert és szobrot egyaránt. A egész szituáció rendkívül időtlen és mulandó egyszerre.

Utóélet

A mű Pécsre kerülése előtti két bemutatását még maga a művész formálta a kiállítótérhez (1974-es székesfehérvári és az 1975-ös luzerni). 1975-ben a külföldi kiállításon értelemszerűen az

internacionálisan jobban ismert szereplők portréi nagyobb hangsúlyt kaptak. Az Utca második fehérvári bemutatására már a művész halála után került sor, de az eredeti helyszínen, az eredetileg rögzített helyszínrajz nyomán, és az 1974-es munkát dokumentáló film is rendelkezésre áll így itt rekonstrukcióról volt szó. A kiállítás rendezője ugyanaz a Kovács Péter volt, aki 1974-ben is, neki csak a pusztulásnak indult egyes alkotórészek pótlásával és javításával voltak nehézségei. A Nemzeti Galéria-beli kiállítás már sokkal több problémát vetett fel. Ennek rendezője Csernicky Mária volt, aki az 1975-ös luzerni kiállításon dolgozott Schaár mellett. Viszont itt is egy teljesen új térben – kifejezetten rossz adottságúban (rendkívül alacsony belmagasság, szűk terem) – kellett felépítenie a kompozíciót. Már a művész nélkül kellett megkísérelnie a rekonstrukciót – vagy tán újraalkotást? –, ebben az esetben a luzerni változatét. Egy ilyen nyitott és variálható mű esetében, mint az Utca, ahol falelemek, illetve portré- és figuraszereplők szabadon mozgathatóak, mindig felmerül a kérdés, hogy meddig mehet el a rendező szabadsága, hol van az a pont, amikor még csak a helyszínhez való adaptálásról beszélünk, és mikor számít valami kompozicionális beavatkozásnak.

Még Schaár Erzsébet életében állandó kérdés volt az Utca anyaga. A poliuretánhab lényegi alkotóeleme volt a műnek, nemcsak technikai értelemben – súlyra könnyű, jól alakítható és hasonlók – hanem szellemileg is. Fizikailag ugyanis porlik, igencsak mulandó. És ez a beépített mulandóság-érzet igen szorosan hozzátartozott a műhöz, szinte ez volt a lényege. És nem csak a „mulandó tárgy" '70-es évekbeli konceptuális felfogásával csengett össze, de az Utca létrejöttének személyes oka is volt: a művész szülőházát, otthonát, utcáját Budafokon egy városrendezés következtében eldózerolták a 60-as évek végén, így bizonyos értelemben a mű a Leányka utca „pusztuló emlékműve" is. Másfelől nem volt kérdés, hogy ebben az anyagban maradva maga a mű el fog pusztulni. Különféle kísérletek történtek a műgyanta kivitelre, de valódi eredmény nélkül.

A nyolcvanas évek közepén az Utca már igen rossz állapotban Pécsre került. Gipszlenyomatok készültek az alkotásról, végül is kielégítő eredménnyel. A gipsz is a mulandóság érzetét kelti, ugyanakkor valójában sokkalta időtállóbb a poliuretánhabnál. Végleges elhelyezésére Janáky István 1986-os tervei szerint 1991-ben került sor egy önálló, kifejezetten az Utca számára konstruált épületben. A magyar szobrászat egy kiemelkedően fontos darabja megmenekült, az enyészettől, és talán ez döntő.

Fitz Péter

Részlet a Székesfehérvári kiállításból, 1974

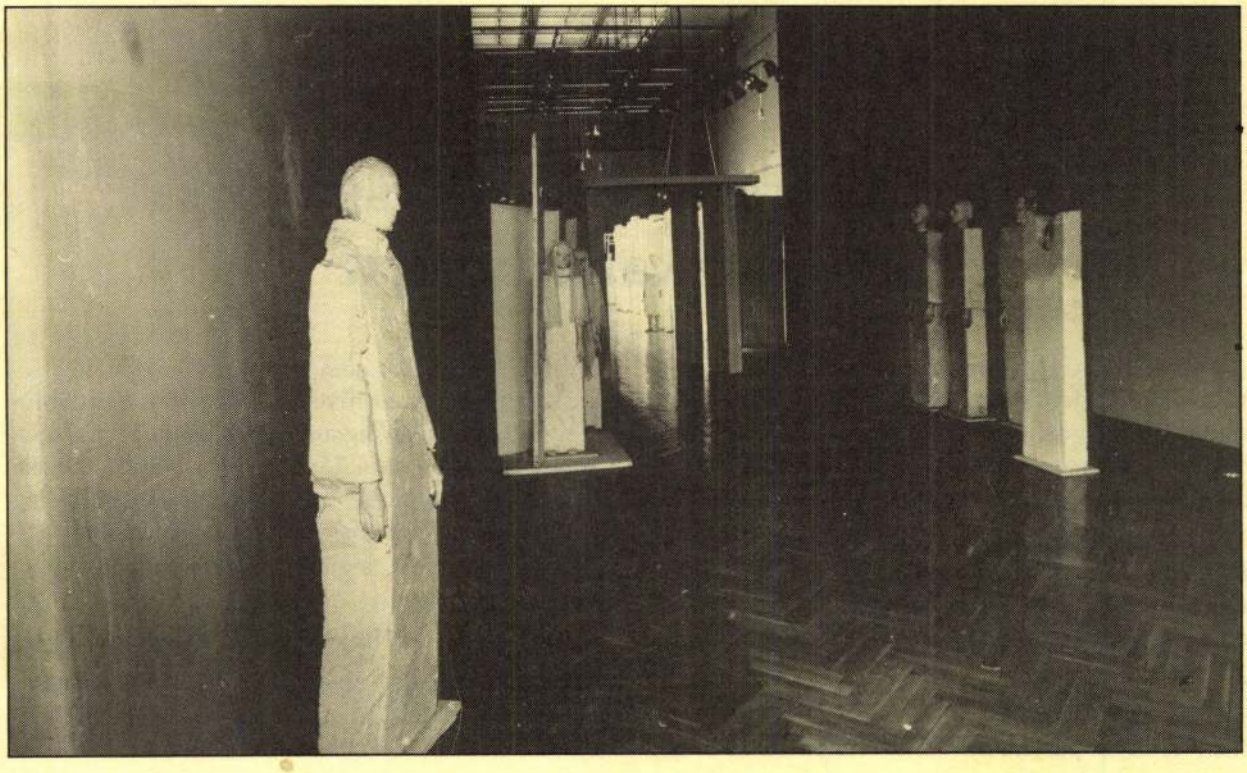

A szexualitás nyelve a magyar irodalomban

Hévizi Irodalmi Napok (1995. július 20-július 23.)

A hévizi Csokonai Vitéz Mihály Irodalmi és Művészeti Társaság az idén is megrendezi tanulmányi napjait, melynek témája: *A szexualitás nyelve a magyar irodalomban.* A program szerint július 21-én, pénteken előadást tart Major-Zala Lajos (Fribourg) költő, a társaság elnöke *A szexualitás nyelve: a test és szerelem nyelve*, András Sándor (Washington) költő *Mitől piszkos a fantázia?*, Kemenes Géfin László (Montreal) költő, műfordító *Miért nincs magyar Lady Chatterley's Lover?*, Jászberényi Emese (Marosvásárhelyi Rádió) szerkesztő és Nagy Olga (Kolozsvár) író, néprajzkutató *Szexualitás a népi irodalomban*, Láng Gusztáv (Szombathely) irodalomtörténész *Éden kígyó nélkül: az antik szerelmi líra hatása a magyar költészetben*, Szilágyi Ferenc (Budapest) irodalomtörténész *Csokonai rejtett szerelmei* címmel. Jankovics József (Budapest) irodalomtörténész egy kerekasztal beszélgetéshez tart bevezető előadást, a címe: *A nyugati magyar líra úttörő szerepe a tabuk rombolásában.*

Július 22-én, szombaton a következő alőadások hangzanak el: Bókay Antal (Pécs) irodalomtörténész, kritikus: *A test poétikája: az érzékiség és szexualitás szövegképző hatalma József Attila Szabad ötletek jegyzéke két ülésben című írásában;* Kabdebó Tamás (Maynooth, Írország) író, költő: *A szerelem nyelve József Attila egy versében;* Jastrzebska Jolanta (Groningen) egyetemi tanár: *A szexualitás allegóriája Móricz Zsigmond regényeiben;* Zalán Tibor (Budapest) költő: *Disznó, aki disznóságokra gondol /Tűnődések Kemenes Géfin László művei fölött/.*

Június 23-án, vasárnap Fekete Gyula (Budapest) író tart előadást *Népesedés és szexualitás* címmel, majd Virágh Zoltán (Kaposvár) orvos, szexológus *Szexedukáció a la szittya* előadása zárja a programot. Ezúttal a Látó (Marosvásárhely), a Helikon (Kolozsvár) és a Szivárvány (Chicago-Budapest) című folyóiratok mutatkoznak be, s szombaton átadják a Csokonai Társaság, valamint Keszthely városa és a Helikon Kastélymúzeum irodalmi díjait. (A részvételre jelentkezni lehet a következő címen: Csokonai Vitéz Mihály Irodalmi és Művészeti Társaság, 8380 Hévíz, Rákóczi u. 2. Tel.: 83/341-545)

❀ ❀ ❀

„Székesfehérvár öröksége" kisgrafikai pályázat

Székesfehérvár Megyei Jogú Város Önkormányzata – a Székesfehérvári Művészek Társasága, valamint a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár kezdeményezésére – országos, nyílt kisgrafikai pályázatot hírdet „Székesfehérvár öröksége" címen.

A pályázat célja, hogy olyan alkotások készüljenek, amelyek a város történelmi, építészeti, tudományos és művészeti életének értékeit, eseményeit felidézik és a város jelenkori szellemiségét megragadják.

A pályázat nyitott, bármely természetes jogi személy küldhet pályamunkát, amennyiben alkotása az alább felsorolt szempontoknak megfelel. (Célunk ezzel, hogy a Művészeti Alap és a Képzőművészek Szövetsége tagjain túl a Stúdiók tagjai, főiskolai hallgatók és amatőr alkotók is bemutatkozási lehetőséget kapjanak. Technikailag és grafikailag újszerű terveik segíthessék a műfaj fejlődését.)

Minden művész legfeljebb öt munkával vehet részt a pályázaton.

A műveket 3-3 példányban kérjük beküldeni.

Technika: minden olyan sokszorosító grafikai eljárás megengedett, amelynél a nyomólemezről legalább 15 levonat készíthető.

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész (1908-1975).
D. Sweerts Mária: Film, művészeti folyóirat magyar száma.

Schaár Erzsébet: Álló figura, poliuretánhab, gipsz, 257 cm
(fotók Makky György)

Művészet, 1988. márc., 41-old.

SCHAFAR Erzsébet, nehezen

kiállítás.

Schafar Erzsébet és Vilt Tibor kiállítása. [

]ism. KOVÁCS Péter: Schafar Erzsébet és Vilt

Tibor kiállítása. = Vigilia 54. 1989. 4. 318–319,

ill.

[a helyszín nem volt feltüntetve]

merés meg tudott szabadulni
rend hagyományos szemléle-
y a müvészetben is csak em-
son. Az expresszionizmus, még
kényszerképzetek hatása alatt,
természeti kép feloldásával
emancipáció nagy öncsalás.
knak Kandinskynál és epi-
e a tárgytalanságnak egy viz-
bizonyos geológiai, légköri
etét kerüli el. A kép érzéki
onálisan természeti folyamat
bözteti az egyes elemekhez

KOVÁCS PÉTER: ANTITOTT TÉR ÉS FIGURÁI (Sch. E. EMLÉKEZETE

ÁRGUS 1995, 3, 61-62

FITZ PÉTER: SCHAÁR ER-ZSÉBET UTCÁJA

UO.: 63-65

SCHÁNR ERZSÉBET

PETROVÁ-PLESKOTOVÁ, ANNA:
BRATISLAVSKÍ VÝTVARNÍ
UMELCI A UMELECKÍ REMESELNÍCI
18. STOROČIA

ARS 4, 1970, 1-2. sz.

Schaár Erzsébet

lata a lehetséges megrendelőnek. Nem akarom persze azt állítani, hogy a kisplasztika valami soha sem létezett műfaj lenne, de hazai felmagasztosulása egyértelműen összefüggött a mindenkori gazdasági, társadalmi és politikai viszonyokkal: nekünk csak ilyen „kicsi szobrászat"-ra futotta lehetőségeinkből. S ha a hatvanas évek változást hoztak, akkor talán ez volt a legnagyobb, amikor a szobrok egyszercsak nőni kezdtek a műtermekben.

A szobrok *növekedés*ének feltételét alapvetően az évtized második felétől induló és a művészek körében gyorsan népszerűvé váló alkotótelepek rendszere teremtette meg. Az üzemek, gyárak, egy-egy kőbánya műszaki-anyagi bázisára, adottságaira támaszkodó műhelyekben a szobrászok egyrészt páratlan lehetőséget nyertek arra, hogy elképzeléseiket ideális anyagban és ideális méretben valósítsák meg, másrészt — és ez is nagyon sokat jelentett — a telepeken többnyire külföldi, nyugati művészek is dolgoztak, ami állandó és friss eszmecserékre is lehetőséget adott. Ezeken a telepeken az alkotói szabadság is sokkal teljesebben valósult meg, mint egyébként. Sok olyan korszakos jelentőségű mű születhetett meg, s került mindjárt közönség elé, amelyek előtt a híres „három T" szellemében a közterek még sokáig elzárultak. Vilt Tibor és Schaár Erzsébet ugyanúgy, mint Bencsik István, Berczeller Rezső vagy a fiatalabbak közül a mobil-szobrászat úttörője, Haraszty István, a konceptuális „pszeudó"-szobrászat hazai atyja, Pauer Gyula egyaránt e telepeken jutottak először olyan lehetőséghez, hogy plasztikai gondolataikat, elképzeléseiket adekvát méretben valósítsák meg.

A hatvanas évek közepére-második felére a köztéri szobrászathoz hasonlóan, de mégis nagyobb arányokban és gazdagabban vált a korábbiaknál több-arcúvá a műtermi, s azt követve a kiállítási szobrászat is.

Vilt Tibor az évtized közepén állította ki először két évtizede a közönség elől elzártan készült kisplasztikáit és apró domborműveit. Ma már külön érdekessége van annak a meglepetésnek és izgalomnak, amit akkor ezek a munkák elsősorban változatos formai megjelenésükkel váltottak ki. Szokatlan volt, hogy ugyanaz a művész azonos könnyedséggel tud megszólalni a hazai néző számár ismerősebb expresszív formanyelven, egy Henry Laurens-t idéző figurális szürrealizmus vagy egy konstruktív irányba forduló, a nonfiguratívitás határáig jutó, korábban csak hírből ismert módon.

A másik „öreg" — Schaár Erzsébet talán nála is radikálisabban szakított a hazai hagyományokkal és elvárásokkal, amikor ugyanezekben az években egyszerre fordított hátat a hazai szobrászatban a századforduló óta megdönthetetlennek hitt Hildebrand-féle dogmáknak, az irodalmiasság sokat hirdetett szakmai tilalmának, s fordult egy érzelmileg túlfűtött, burjánzóan eleven formaadás irányába. — S mielőtt a szakma és a közönség hozzászokhatott volna ezekhez az újdonságokhoz, Schaár Erzsébet ismét váltott. 1967-től egyre inkább a zárt, épített tér és a benne élő ember viszonya izgatta. A kisplasztika ettől kezdve számára is elsősorban a vázlatot jelentette csak. Mind fontosabbá vált számára a megjelenítés közvetlensége és gyorsasága, s egyre kevésbé érezte fontosnak a „nemes" anyagok — a kő, a fa vagy a bronz — alkalmazását, s egyre bátrabban és egyre nyíltabban vállalta a szinte szentségtörés számba menő ideiglenességet, a gipszet, a hungarocellből kinagyolt formákat.

Az évszázados kánonok megrendüléséhez komoly mértékben járultak hozzá azok a textiles művészek, akik szintén a hatvanas évek végén indították el mozgalmukat. A falról vagy a padlóról a térbe lépő textil egyszercsak plasztikaként (is) kezdett viselkedni és így mondhatjuk, hogy „kívülről" folytatta azt a támadást, ami a szilárd, „örökéletű" anyagok kizárólagos uralma ellen megindult. A hatvanas évtizedben induló fiatalok egy része még tökéletes természetességgel járt tovább azon az úton, melyet az elődök — tanárai is — jelöltek ki számukra. Mások azonban már ugyanilyen természetességgel választották a mást, az újat. Mind többen jutottak ki közülük hosszabb-rövidebb időre külföldre, ismerkedtek meg nemcsak az avantgard klasszikusaival, hanem saját kortársaiknak fésületlen és zabolátlanul friss törekvéseivel és próbálkozásaival is.

A mind nyitottabb és mind ismertebb úgynevezett „második nyilvánosság" fórumain — egyetemi klubbokban, magánlakásokon és művelődési házak kevésbé előkelő termeiben — kiállításokon jelentkezett az új nemzedék. Hódított az op-art, a pop-art, a concept-art *Nyugat*hoz képest kis késéssel, néha már csaknem párhuzamosan. Ebben a világban már egyáltalán nem számított szokatlannak a múlandó anyagok, talált tárgyak használata. Nem véletlen, hogy a korszak egyik talán legmegrendítőbb alkotása, Szentjóby Tamás *Háromszemélyes hordozható lövészárka* (1969) csak fényképen maradhatott ránk. Ő vékony lécekből, nádból, gézből eszkábálta semmire sem jó, tökéletesen alkalmatlan és veszendő munkáját. Méhes László ennél is tovább ment 1970-es *Gyeptégla-oázis*ával: a budapesti Ferenciek terének forgatagában egy tenyérnyi gyeptéglára állva fényképeztette magát. Ahogy a fotót nézzük, a művész esetlen merevségét, amint ezen az apró zöldön egyensúlyoz, hogy oda ne essen a tér közömbös sivatagába, látjuk, hogy itt ugyanaz a szobrászi gondolat fogalmazódik meg, mint Schaár Erzsébetnek architektonikus keretbe állított világárva figurái esetében. Mindezekhez képest Haraszty István játékos (és sokszor politikus) mobiljai vagy Csutoros Sándor függesztett plasztikái már alig is okoztak meglepetést.

A változás radikalizmusát mutatja, hogy nem hagyta érintetlenül szobrászatunknak népi-nemzeti rétegét sem. A Medgyessy nyomán elterjedt és mind sematikusabb, jobbára a kucsmás-szőrös-gubás klasszicizálásba vagy naturalizmusba merevülő „népszobrászat" mellett teret hódított egy népmesei töltésű művészet is Ugyanúgy egyébként, ahogyan ebben az időben a festészetben vagy a grafikában is. Ennek a tartalmi ihletésű megújulásnak jó példáit láthatjuk Somogyi Józsefnél és többek közt Kiss Istvánnál is. Az igazi változás jele azonban az volt, amikor az évtized végén — elsősorban a Kaposvárott élő Bors István *(Dózsa-keresztek,* sorozat, 1968-69) és a pályáján éppen elinduló Samu Géza munkásságában — a szobrászati eszköztárban föltűntek a paraszti élet „talált" tárgyai is, és egy teljesen új összefüggésbe kerülve, szimbolikus erővel és hitelességgel idézték egy elmúlt világ, életforma és emberi magatartás nemes erényeit.

A hatvanas évek döntő változást hoztak a magyar művészet, ezen belül a szobrászat történetében. Magam egyre inkább úgy látom, hogy ennek egyik kiemelkedően fontos alakja Jovánovics György. Két és fél évtized távlatából visszanézve látszik igazán, hogy mennyire meghatározó művek kerültek ki ezekben az években az akkor fiatal pályakezdő műhelyéből. Akkori életnagyságú figurális gipsz-

háború idején következik be, ami kihat még a háborút követő évek szobrászatára is. Ezt az időt azonban a magyarok közül már nem mindenki éri meg. Csak Vilt és Schaár munkássága nyúlik át a következő korszakba is. Ők kapcsolódhattak volna az avantgarde második hullámához, ha a magyar művészet szerves folyamata nem tört volna meg a kényszerűségek betonfalain.

Vilt Tibor pályáját szimptomatikusnak tekinthetjük arra vonatkozóan, hogy egy szellemében és gondolkodásában az európai kortársakkal egyenrangú művész milyen lehetőségeket kapott és milyen választásokra kényszerült Magyarországon.

Fájdalmas fintorok az arcokon, diszharmonikus mozdulatok és tömegelosztás a testeken – ez jellemzi a 30–40-es évek fordulóján készített műveit. A háború idején, majd az azt követő években ezt az érzelmi töltést és deformáltságot a szürrealitás irányába viszi. Különböző megbízásokra azonban változatlanul archaizáló szellemben készít szobrokat és domborműveket. Ez a kettősség az ötvenes években válik szélsőségessé, amikor a legtipikusabb szocreál szobrokkal (Tiszalök) egyidőben készíti legmegrázóbb, és a magyar művészetben mindaddig páratlanul modern szobrait (*Szorongás*, 1950; *Emberpár*, 1952., *Harlequin* 1950., *Anatómia*, 1950., *A Kentaur halála*, 1956). Köztéri megbízásai egészen a hetvenes évek közepéig többé-kevésbé függetlenek valóságos életművétől, amely ekkor a kisplasztikákban, és az 1968-as Velencei Biennáléra készített nagy művekben teljesedik ki.

Vilt a hatvanas években sajátos tárgy-ember metamorfózisokat készít, amelyek – éppen a tárgyi világ szerkezetessége és egzakt formái révén – fegyelmezettebb és konstruktívabb irányba vezetik egész világát. Művein felismerhetők a szerszámok, állványok, kerekek, hengerek stb. formái mint az emberi figura és környezet alkotóelemei (*Ülő alak*, 1964; *Merengő* 1964; *Munkás* 1964; *Madonna* 1965. stb.) és ugyanúgy, a tárgyak is antropomorf jellegűek lesznek (*Satu és szobor* – variációk 1965; *Galambdúc* 1968.). Megszűnik az érzelmi túlfűtöttség, és ezzel együtt a barokkos térértelmezés is. „Új szobraim alapja tulajdonképpen egy koordinátarendszer. Csak két nagy kiterjedésre, a horizontálisra és a vertikálisra építek."[18] – mondta egy interjúban. A szobrok az architektúrához közelednek (*Katedrális,* 1966.). Nagy, egységes síkok határolják őket, vízszintes, réteges tagoltságuk az építettség érzetét kelti. Ezzel együtt megkezdődik egy olyan formaredukció, mely a 70-es évek közepére az elemi formákból kialakított elemi struktúrákhoz vezet. Ezáltal gyökeresen változik meg a szobrászi tér és tömeg viszonya is. A szobor olyan nyitott, minden irányban folytatható struktúra lesz, amely már nem egyetlen lehatárolt tárgy, hanem több tárgy modellje. Ehhez az átmenetet az 1970-től készített üvegszobrok adják meg. Az első kísérletek még antropomorf jellegűek (*Három forma*, 1970), de Vilt éppen az üvegszobrokkal szakad el – legalábbis egy időre – attól, hogy a szobrászat tárgyának és léptékének az emberi alakot tartsa.

A hatvanas években Vilt végsősoron megmaradt szenzualista művésznek. Nyilatkozatai szemléletesen vallanak arról, hogy számára milyen fontos volt az érzéki, a tapintható anyagi-formai élmény, vagy az intellektuálisan átélt látvány.[19] Egy-egy mű variációi pedig azt mutatják meg, hogyan formálta művé az adott élményt (*Villamos*, 1969, Pécs, JPM- és az ebből készült *Változatok*-sorozat, 1973). A hatvanas évtized Vilt pályáján éppen azt az átmenetet reprezentálja, amelyben az organikus formák helyébe a *tárgyi világ* formái, az érzelmi indíttatás helyébe a *gondolati*, a zárt kompozíció helyébe a nyitott *struktúra* lép (*Zene*, 1970; *Egy adag víz*, 1970 stb.).

Ez az évtized **Schaár Erzsébet** pályáján is fordulatot hoz. Indulása párhuzamos Viltével, és a két művészi út – mint egymás antitézise – szüntelen párbeszédben élt egymás mellett. Schaár szinte csodagyerek volt, már egészen korai munkái is rendkívüli pszichológiai érzékenységről tanúskodnak. 18 éves korától szerepelt a kiállításokon, hosszú ideig

mindig portrékkal, néha egy-egy akttal. Legszebbek a szomorú, koravén arcú gyermekfejek, és feltűnik néhány hunyt szemű, kifejezetten maszkszerű portré is, melyek „egyiptomias" jellegét emeli ki a kritika.[20] Schaár művészetének lényegi vonásai ekkor alakulnak ki és ezek az alapok minden későbbi változás során is változatlanok maradnak. Míg Vilt már ekkor is a szobor *tömegét* formálja, tolja, torzítja, Schaár portréin a fej formája, tömege változatlan. A *felület* hordozza azokat az érzékeny vonásokat, amelyek a lélek kifejezői. Ezt megtartja később is, a figura sohasem lesz teljesen áttört, legfeljebb pengevékony, majd a hatvanas évek szobrain. Vilt és Schaár tehát ellentétesen értelmezi a szobrászat alapkérdését, a tér és a tömeg viszonyát, mint ahogy egyéniségük is ellentétes egymással. Vilt tipikus próteuszi alkat, szüntelenül változó, meghökkentő fordulatokra képes, ezzel szemben Schaár az azonosság, a makacs kitartás példája. Ez a tulajdonság megóvta őt a szélsőségektől minden értelemben. Vannak gyenge, kevésbé sikerült szobrai, de olyan bombasztikus műveket sosem csinált, mint Vilt a szocreál idején.

1950–56 között szinte nem készült szobra. Az ötvenes évek egyértelműen az alkotói válság ideje, az elhallgatás egyben menekülés és tiltakozás is. „Talán tíz éve sincs, hogy egyáltalán szobrásznak tartom magam." – mondta 1967-ben.[21] A fiatalkori zseniális kezdet után tehát 1957–75-ig tart pályája, amelyet a szívós önmegvalósítás és kitartó keresés jellemez. Ez a nem egészen két évtized jól érzékelhetően oszlik két részre.

A hallgatás utáni újrakezdést az „Ülő nő"-variációk és a kis domborművek jelzik. Ez utóbbiak bogyók, levelek, csigák vagy emberi kezek lenyomatait őrzik (*Falevél*, 1957, *Bogyók*, 1962.). Schaár számára ekkor lesz természetes, hogy bármi lehet a szobrászat tárgya, és ezzel elszakad attól a klasszikus dogmától, amely szerint „Minden szobrászat fő célja, hogy az emberi méltóságot az emberi alakban megtestesítve ábrázolja." (Geothe)[22]

1963-tól kezdődnek a figurákból alkotott kis csoportkompozíciók, melyekben már a későbbi szcenikus térfelfogás érlelődik (*Kórus*, 1963). Bundás nők, Giacometti figuráira emlékeztető vékony, magányos alakok (*Álló fiú*, 1965; *Fiú és leány*, 1965 stb.), az életmagyságú *Koré* (1966), majd lassan belépnek a környezet tárgyai, akárcsak Viltnél. Figura és tárgy viszonya azonban merőben más. Míg Vilt a figurába olvasztja bele a tárgyakat, és ezzel az egész szobor a szerkezetes építettség jellegét nyeri el, Schaár éppen fordítva, a tárgyba olvasztja bele a figurát (*Fotelben ülő*, 1965) vagy a tárgyaknak ad emberi, lelki tulajdonságokat (*Székek*, 1967–72.).

1967-ben Bécsben rendezett kiállítása után hazatérve, budafoki otthonában talál rá arra, amit valójában mindig is keresett. „Teret akartam mutatni. Kinyitottam az ablakokat. Kitártam az ajtót. A térben ezek olyan határozottan álltak, úgy hasítottak a levegőbe, mintha a levegő szilárd tömeg lenne... Elkészítettem a makettet ... Mindig arra gondoltam, hogy ez csak ujjgyakorlat, meg hogy ebbe a térbe embert is állítsak... és az ember is hasítson ki egy darabot a térből, a levegőből."[23] A magányos, vékony figurák, amelyeket csaknem elnyelt a végtelen, ezzel megtalálták terüket. Schaár rájött arra, hogy a végtelenből kihasított kis tér az, amelyben az ő figurái létezhetnek, és hogy neki ezen a kis téren belül kell megteremtenie a véges és a végtelen, az ember és az univerzum kapcsolatát. Egymás mögötti (*Boltívek*, 1969), vagy egymást metsző síkokból (*Ablakok között*, 1968 k.; *Ajtó figurával*, 1970 előtt) formálódnak a terek, amelyekben maga a figura is csak egy síkot jelöl. Ezek a terek több irányban is nyitottak, de mindig az elölnézetük a lényeges. Schaár tehát egész pályáján megtartotta a legklasszikusabb, a hildebrandi szoborértelmezést, amelyben a tér egymás mögötti síkokból épül fel, és a szobor lényegét az első sík mutatja meg. Üvegszobraiban ez annyiban módosul, hogy az áttetsző üvegek és a tükrök beiktatásával a belső tér végtelenné tágul. Kicsiben teremti meg azokat a tereket, amelyeket a hatvanas évek szobrászata nagy, elvarázsolt kastély-szerű csodaszobákban valósított meg. Schaár szob-

rai mindig olyanok, mintha düledeznének, mintha szét akarnának esni, és ez nagyon is különbözik a korszak művészetének ipari pontosságra, káprázatos tökéletességre törekvő esztétikai elveitől. Ezzel a lírai, érzelmi mozzanatok mellett mindig belop valamilyen nosztalgikus vonást is a kisplasztikáiba. A nagy szobrok ettől lényegükben különböznek, még akkor is, ha alkotóelemeik azonosak.

Fiatalkori portréinak maszkszerűsége a 60–70-es évek fordulóján a valóságos maszkokban tér vissza. Életnagyságú alakjai hasábokból állnak, melyekre igazi öntvény fejeket és kezeket tesz. A legszemélyesebb vonásokat őrzik tehát a legszemélytelenebb figurák. A falak-ajtók-ablakok határolta terekben a szó szoros értelmében szembenézhetünk önmagunk tökéletesen idegen képével. Schaár művészetének érzelmi vonásai ezzel kapják meg azt a filozófiai tartalmat, amelyben magának az emberi létezésnek a kérdései testesülnek meg.

A hatvanas évek magyar szobrászatának nincs olyan teljesítménye, amely Vilt vagy Schaár műveihez hasonlítható volna. Ha azonban azt nézzük, hogy az életkorban hozzájuk közel állók közül kik azok, akik valami másban keresték a szobrászat lényegét, mint amit a hazai tradíció és művészeti gyakorlat megszabott, akkor feltétlenül mellettük kell megemlítenünk Jakovits Józsefet és Berczeller Rudolfot.

Jakovits József annyira szokatlan jelenség a magyar művészetben, hogy a mai napig sem kapta meg a méltó elismerést. Míg Vilt és Schaár sok nehéz küzdelmet vívott, és ha többkevesebb megalkuvás árán is, de mindvégig jelen volt a művészeti életben, Jakovitsot – az Európai Iskola rövid fennállásától eltekintve – mind a szakma, mind a hivatal egyszerűen nem létezőnek tekintette. Ebben a teljes elzártságban és belső emigrációban egy valóban szuverén egyéniség bontakozott ki, akinek szobrászi pályája kb. 20 év, 1944 és 1966 között. Ez az egyéniség már kezdettől különbözött a magyar szobrászat bevett gyakorlatától. Autodidakta volt, ami még nem lett volna különös, de nem is törekedett arra, hogy megszerezze azokat a szenzualista-materialista alapokon nyugvó ismereteket, amelyek nélkül a szobrászatot nálunk elképzelni sem tudták. „Az anyag sohasem volt döntő számomra, a jó szobrász bármilyen anyagban élhet. Tele voltam mondaniakarással, ami túlmutatott a hadonászó férfiak és anyaszobrok tömegén ... Hiszek a kifejezés mély vallásosságában, a belülről kifelé mozgó teremtésben." – írja egy levelében,[24] és ezek a nézetek az anyag és a látvány törvényeit axiómákként elfogadó magyar szobrászatban szentségtörésként hatottak.

„A tér és forma viszonyának eddig fel nem ismert lehetőségeit akarta összeegyeztetni a benne elevenen élő plasztikai kifejezés vágyával" – írta róla Bálint Endre 1947-ben[25], és ez a mondat ma is megállja a helyét azzal a kis módosítással, hogy „a magyar művészetben" eddig fel nem ismert lehetőségeit. Valóban, talán Jakovits az első nálunk, aki át meri törni a térbe helyezett tömeg zárt tömbjét, aki az Archipenko által kezdett módon egymásba játszatja a teret és a tömeget. (*Bagoly*, 1946; *Áttört akt*, 1946). Művészetének azonban messzemenően nem a térprobléma a lényege. Saját vallomása szerint festőktől tanult – Max Ernst, Miro, Picasso –, persze olyanoktól, akik szobrokat is csináltak. Jakovits a szürrealista szobrászat magyar képviselője, amennyiben formáinak a tudatalatti világ az életrehívója, szimbólumai arra utalnak vissza. Azonban sokkal többről van itt szó, mint szimbólumokról, – valóságos plasztikai történések zajlanak le, melyekben egymásba alakul növény-állat-ember és jel, és amelyből valóban öntörvényű és nem leképező forma keletkezik (*Csodafiúszarvas*, 1954–56; *Holdlovas*, 1959; *Életfa*, 1958–60; *Test és lélek* 1957–60).

Sok köze van ennek a szobrászatnak a népművészethez (*Király, Királynő*, 1962), de még inkább az ősi művészethez. Nem a motívumok szintjén, hanem a teremtés gesztusában rokon vele. Éppen ezért különül el még a 60-as évek törekvéseitől is, amelyekben az új lendületet nyert népművészeti hatások vagy folklór-motívumokként vagy jellé egyszerű-

sített szín-forma viszonylatokként épültek be. Jakovits nemcsak akkor szól ezen a nyelven, amikor formában és anyagban is utal rá (*Maszk maori kagylókkal*, 1951–53), hanem akkor is, amikor az európai kultúra nagy szimbólumait idézi meg (*Mária a szamáron* vagy *Menekülés Egyiptomba*, 1954–55; *Arnolfini asszony* vagy *Apáca*, 1959). Ez az elementárisan erotikus szobrászat különbözött nemhogy a hivatalos, de még a magyar avantgarde művészettől is, amely lényegesen szárazabb, racionálisabb és aszketikusabb volt. Egy-két szórványos jelentkezést leszámítva – mint pl. az 1957-es Tavaszi Tárlat –, Jakovits művészete nem kapott nyilvánosságot. Első gyűjteményes kiállítását 71 éves korára érte meg, akkor azonban már New Yorkban élt. Az a tény, hogy 1965-ben még mindig úgy látta, hogy itthon semmi jövője sincs, és elment Amerikába, nagyon jól jellemzi a hatvanas évek légkörét.

Szinte gyermeki naivitás kellett ahhoz, hogy valaki ezen felül tudjon emelkedni. Ez a naivitás volt meg **Berczeller Rudolf**ban. Rendszertelen tanulmányok után viszonylag későn kezdett el szobrokat csinálni. Figuratív szobrász, de más értelemben, mint ahogy a magyar művészetben ez szokásos. Az 50–60-as években csoportkompozíciókat készít. Ez a probléma több figuratív művészt is foglalkoztat abban az időben, így pl. a német Fritz Koeniget vagy a közelmúltban újra felfedezett – és túlértékelt – Alfred Lörchert.[26] Berczeller mindkettőjüknél szellemesebb plasztikai megoldást talált meg azzal, hogy a figurákat egy tér-rácsban és rácson helyezi el (*Papok bevonulása*, 1966; *Marseillaise*, 1966).[27] Másik témája, a *Gép-ember* (1968) szobrok sorozata mintha a 20–30-as évek gépkultuszát folytatná. A technika bűvölete a hatvanas években még eleven, az ipari civilizáció még nem olyan fenyegető, mint a következő évtizedekben, és a művészet a csillogó fémek és precíz konstrukciók, a tökéletes technológia eszményét hirdeti (Gruppe Zero). Berczeller ezzel teljesen szembenáll. Nem a precíz illesztésekre és a láthatatlanná váló hegesztésekre törekszik. Ezek a szobrok valóban az összerakós játékokra emlékeztetnek, ahogy ő maga is mondta egy interjúban[28], és bölcs „felülnézetből" egyszerre hirdetik a gép, a technika kultuszát, de annak bírálatát is. Valószínűleg ez a filozófikus „felülnézet" volt az oka annak, hogy Berczeller szobrászatát a mai napig is csak egy szűk kör fogadta be. A magyar közönség egyértelmű eszményeket vár a művészettől, és minden ambivalencia zavarja. Berczeller ma, az újra előretörő figuratív szobrászat idején komoly sikerre számíthatna egy nyugat-európai kiállítással.

Elveszett nemzedék

A magyar művészetnek több „elveszett nemzedéke" van, sőt, azt is mondhatnánk, hogy a maga módján mindegyik az. Forgács Éva az Európai Iskola generációját nevezi „Elveszett Nemzedék"-nek, elsősorban azért, mert „elveszett az a program, illetve azon programok összessége, amely komoly teljesítmények ígérete volt."[29] Minden bizonnyal igaza van. Az Európai Iskolából azonban maradtak fenn egyéni életművek – szép emlékkiállításokat rendezhetünk –, sőt maga az Iskola is létezett, bár csak rövid ideig. Hova lett viszont az utánuk jövő nemzedék, azok, akik 1920–25 között születtek, és az Európai Iskola „óvodájába" jártak vagy járhattak volna? Kiiktatódtak a magyar művészetből. Vagy azért, mert külföldre mentek, – Pán Márta (1923), Sjöholm Ádám (1923), hogy csak szobrászokat említsünk –, vagy azért, mert itthon maradva tökéletesen megnyomorodtak. Ha benne akartak maradni a szakmában, akkor oly sok megalkuvásra kényszerültek, hogy a művészetből szorultak ki, ha erre nem voltak hajlandók, akkor pályát kellett változtatniok. „Vasárnapi szobrászként" pedig szintén nem tudtak igazi művészetet létrehozni.

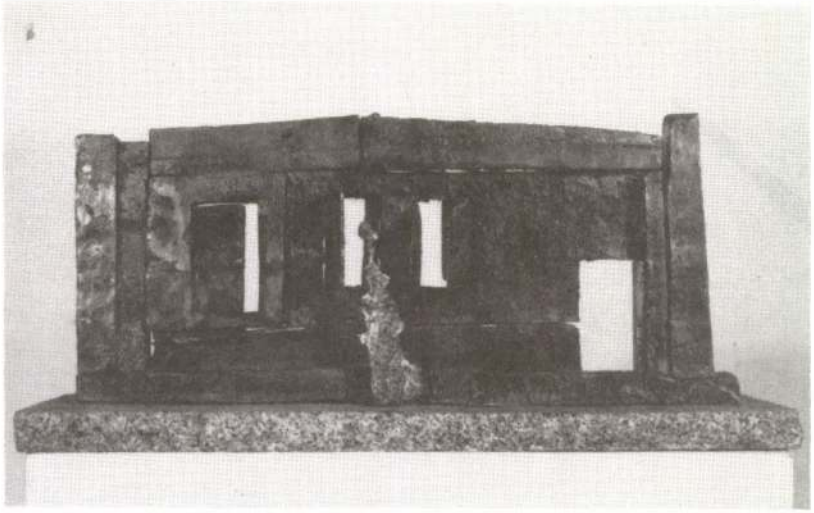

62. Schaár Erzsébet: Emlék,1967.

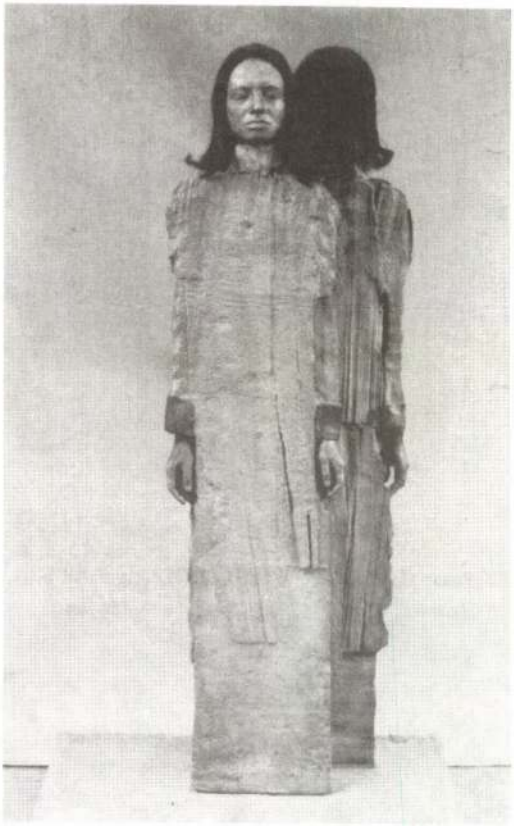

63. Schaár Erzsébet: Nővérek, 1968.

64. Schaár Erzsébet: A Kékszakállú herceg vára, 1970.

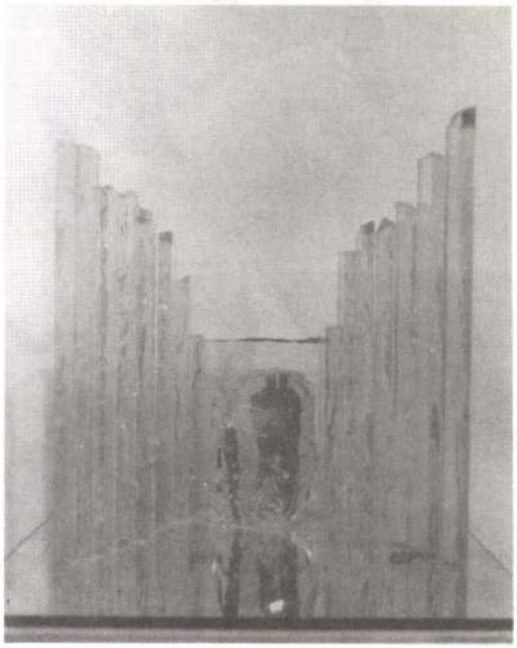

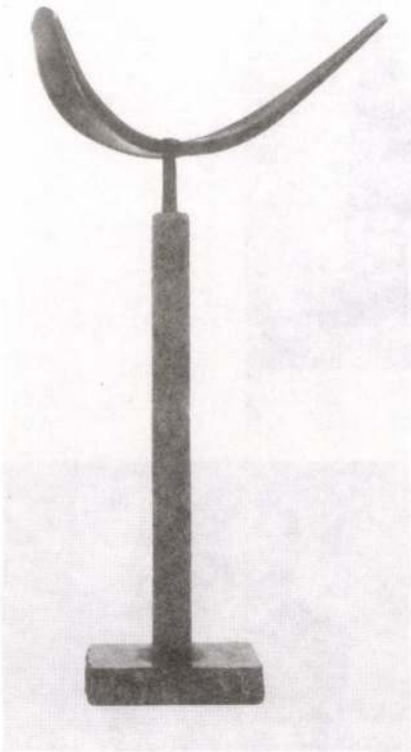

65. Haraszty István: Békegalamb, 1967.

66. Pauer Gyula: Bika, 1966.

67. Pauer Gyula: Pszeudo-relief, 1971. (elpusztult)

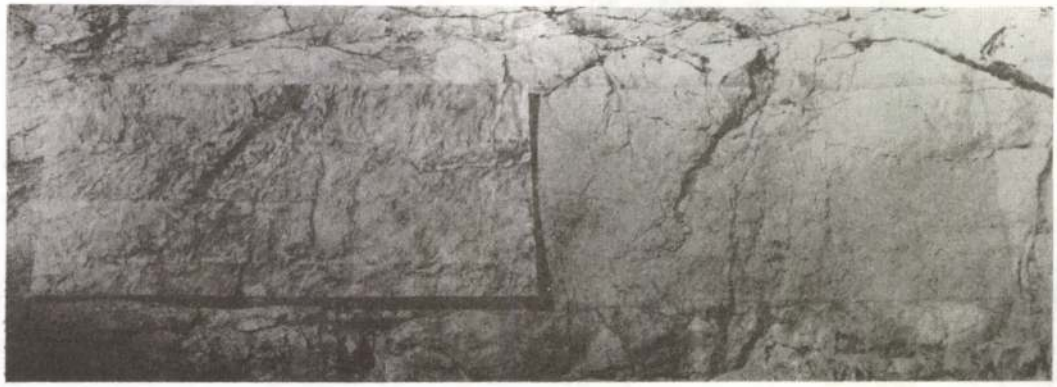

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1969 OKT 4

DÉLMAGYARORSZÁG
Szeged

1021

Szeged szobrai

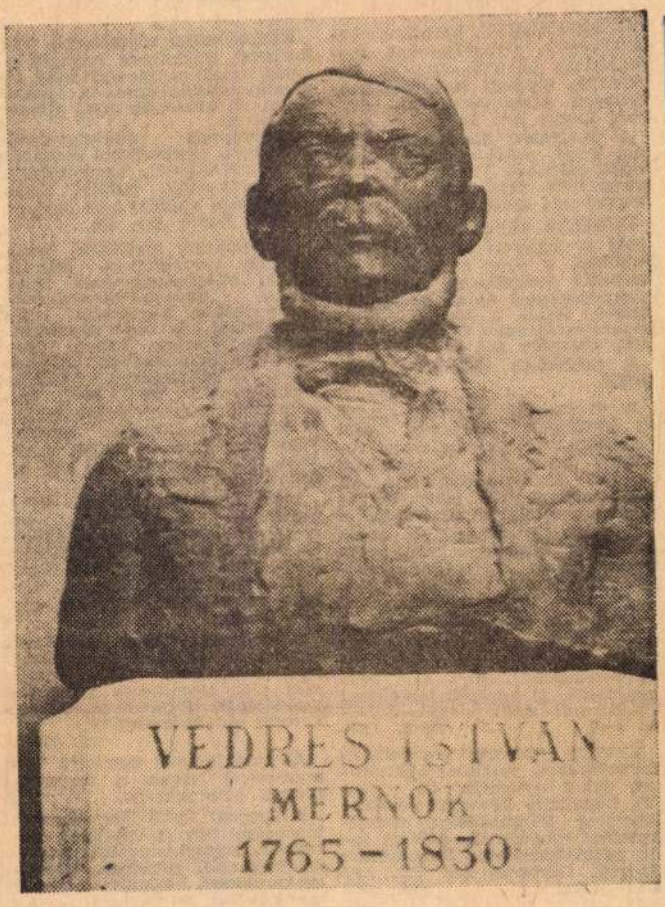

Schaár Erzsébet

Vedres István (1765—1830)

(66.) Szeged város főmérnöke volt Vedres István, aki nagy jelentőségű lecsapolási terveket készített, s aki elsők között tanulmányozta tudományos igénnyel a Tiszát. Vásárhelyi Pál előfutárát Schaár Erzsébet mintázta meg a szegedi panteon számára.

18. Érdek
Hunyadi J
7. Martin

GEPHI
dolgozón
sodállásr
veszünk.
vetkezet
ged, Len

A MAHART Hajójavító Üzeme, Tápé, segédmunkást, szerkezeti lakatost, lánghegesztőt és ívhegesztőt vesz fel. Fizetés megegyezés szerint. xDK. 24 711

Felsőfokú villamosipari, építőipari és gépipari technikummal, valamint 3 éves szakmai gyakorlattal rendelkező férfiakat szakpedagógusi munkakörbe felvételre keres a 600. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Szeged, Tolbuhin sgt. 84. x

A SZINHÁZ DÍSZÍTŐT FELVESZ. x

A domaszéki községi tanács vb érettségizett férfi munkaerőt alkalmaz 1734. kulcsszám a) fokozatú bérezéssel gazdálkodási előadói munkakörbe, azonnali belépéssel, állandó jelleggel. Jelentkezés a községi tanácsnál. x

A Minőségi Cipőgyár keres felvételre felsőrészkészítő szakmunkásokat és segédmunkásokat. Jelentkezés: Római krt. 21. x

A Szegedi Közlekedési Vállalat felvesz fűtőket, hegesztőket, lakatosokat, villanyszerelőket, segédmunkásokat. Heti 44 órás munkahét, jó kereseti lehetőség! Jelentkezni lehet Szeged, Zrínyi u. 4—8. xDK. 1157.

KEVIEP vizsgával rendelkező kazánfűtőket, valamint éjjeliőröket (lehet nyugdíjas is) vesz fel. Felvételre keresünk továbbá lehetőleg közgazdasági technikummal rendelkező, gépírni tudó adminisztrátort. Jelentkezés: Szeged, Odesszai krt. 33., volt UTC-pálya. xDK. 1155

A Szegedi Konzervgyár felvételre keres férfi munkaerőket vagyonőri beosztásba. Lehet nyugdíjas is. Jelentkezni lehet a gyár munkaügyi csoportjánál reggel fél 8 órától délután 16 óráig. Szeged, Rókusi ff. 6. xDK. 1156.

4 órás munkaidőre nyugdíjas gyors- és gépírót keres 2 hónapi időtartamra a Szegedi Konzervgyár. xDk. 1149

Iparvállalat képesített utókalkulátort keres. „Gyakorlott" jeligére Sajtóházba. xDK. 1151

Szakképzett étteremvezetőt, helyettesi, gyakorlattal szakácsot vagy szakácsnőt, konyhalányokat felveszünk. Alföldi Üzemi Vendéglátó Vállalat 5-ös egysége. Szeged, Lenin krt. 103. x

Automatikus olajtüzelő berendezések szereléséhez, változó, vidéki munkahelyeinkre felveszünk központifűtés-szerelőt, csőszerelőket, hegeszteni tudó lakatosokat, és férfi segédmunkásokat. Fizetés: időbér plusz prémium bérformában. Külszolgálati költségátalány. Utazási költségtérítés. Heti 44 órás munkaidő. Kéthetenként szabad szombat. Jelentkezés levélben vagy személyesen: ÁFOR Budapest, X., Gyömrői út 136. sz., munkaügyi csoport. x

MÁV SZEGED Állomás felvételre keres kocsirendező, vonatkísérő, váltóőr munkakörbe 18 évtől férfidolgozókat. Korábban a MÁV-nál dolgozók előnyben. Jelentkezni: Szeged állomás személyzeti ügyviteli csoportjánál. x

A Szegedi Állami Gazdaság kübekházi kerülete jogosítványnyal rendelkező traktorosokat vesz fel. Jelentkezés a kerület vezetőjénél: Kübekháza, Aranykereszt autóbuszmegálló. xS. 205 341

Állandó temetői munkára férfi munkaerőt felvesz a Dugonicstemető gondnoksága. x

A Szegedi Építő Ktsz azonnali belépéssel felvesz építőipari művezetőt, anyagkönyvelőt, vízvezeték-szerelő, raktáros, bádogos szakmunkást, kőműves segédmunkásokat. Jelentkezés: Szeged, Brüsszeli krt. 8. Munkaügyön. xS. 205 339

Fűtőt vizsga nélkül is azonnali felvételre keres VIDIA Kereskedelmi Vállalat, Bakay Nándor u. 52. x1154.

A Szegedi Kazánjavító Ksz felvesz szerkezeti lakatos, kazánszerelő, hegesztő, villanyszerelő szakmunkásokat, gépírni tudó adminisztrátort, valamint segédmunkásokat, rakodómunkásokat. Fizetés megegyezés szerint. Jelentkezés: Szeged, Dorozsmai u. 8. sz. alatt.

Schaár Erzsébet

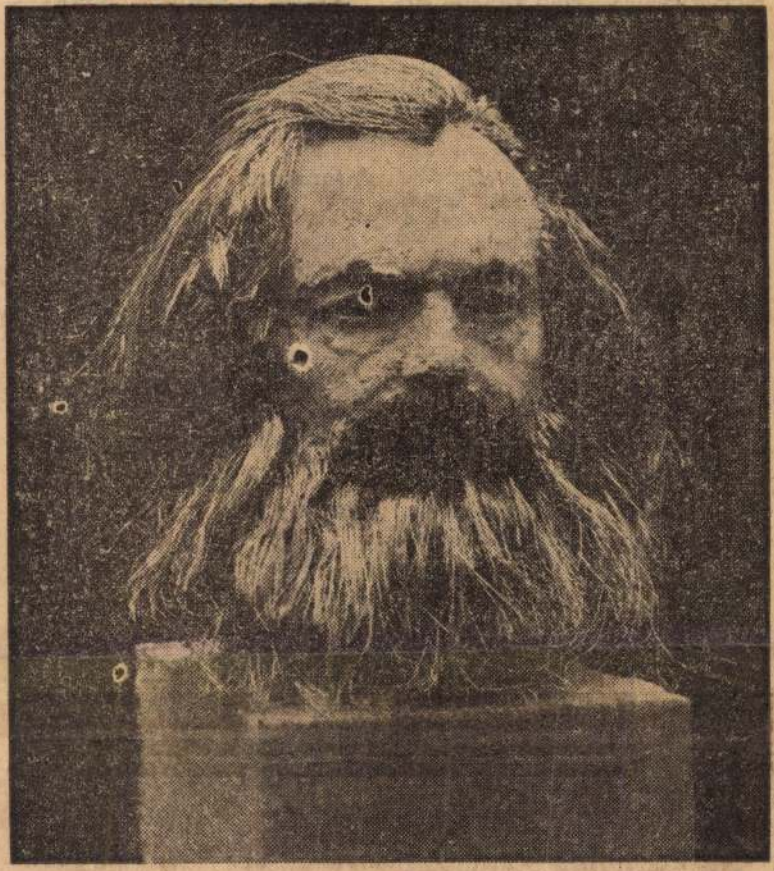

Schaár Erzsébet utolsó szobra: Marx

Élet és Irodalom, Bp. 1975. október 4.
ESCÓRE SÁNDOR - XIX. évf. 40. sz. címlap

HIRLAPIROKNAK

Az újságírás sok tekintetben azt műveli velünk, amit hajdani korok emberével a mágiák előénekese művelt: megadja mindennapi ritusaink tartalmát, keretét, ütemét. Mindennapi gyakorlatunkat valami fensőbb jelentőséggel, sorsszerűséggel telíti. A mai kor előénekese az újságíró. *Beilleszti* valami közös keretbe, s e keretben értelmezi az eseményeket: ösztökél, mi is *így* értelmezzük őket. A termékenységi ritus, a hálaadó ritus, a nemiség ritusa, az étkezés, a halál, a kegyetlenség ritusa és az örök karneváliritus ilyenformán telepszik át — többezer éves átalakulással — újságjaink híroldalára.

Január

Kedvező az időjárás a téli sportok kedvelőinek (hódolóinak, rajongóinak, szerelmeseinek).

A téli sportok kedvelői (hódolói, rajongói, szerelmesei) ismét hiába várják a havazást.

A belkereskedelem felkészült a sörigények zökkenőmentes kielégítésére.

Zajlik a Duna (fénykép piszkos jégtáblákkal).

Február

Évszázados megfigyelésen alapuló népi bölcsesség szerint a medve stb. (lehetőleg állatkerti fényképpel).

Befagyott a Balaton. Rövid magyarázat fényképpel, rianással. A tó jégpáncélját a fakutyázók és a jégvitorlázók vették birtokukba.

Március

...hogy a nők megbecsülése ne csak a nőnapon, hanem az év többi napján is érvényesüljön...

Akadozik a sörellátás. (Belső vezércikk: sokszor megírtuk, mégis újra el kell mondanunk stb.).

Helytállnak az autóbuszsofőrök (aszfaltozók, martinászok).

Szépségkirálynőt választottak a füredi Anna-bálon.

Augusztus

Az átlagosnál jobb termésre számíthatunk, de ehhez jobb szervezésre van szükség.

Színpompás víziparádé a Dunán. A tűzszerészek birtokukba vették a Citadellát: minden eddiginél színpompásabb tűzijátékra számíthatunk.

XY megkezdte rendes évi szabadságát.

Idejében szerezze be tanszerszükségletét.

Szeptember

Megkezdődött a tanév.

Kiürültek a strandok, megkezdődött a balatoni utószezon, a halállomány lehalászása, a vadászidény stb.

Fokozni kell a betakarítás lendületét.

A parlamenti folyosón az országgyűlés szünetében (beszélgető képviselők fényképével vagy karikatúrájával).

Október

Egyetemisták napoznak a Dunapart lépcsőjén. Ki kell használni a vénasszonyok nyarát. (Egyetemisták, illetve játszótéren sütkérező kismamák fényképével.)

A Mecsekben az idén másodszor is kivirágzott a kankalin (a ruta, a gólyahír stb.).

Ítéletidő tombol Európa északi

La sculpture dans les pays de l'Est

CHACUN sait que le Parc de Middelheim, près d'Anvers, contient un musée de sculptures en plein air qui est probablement le plus important et le mieux disposé du monde. Dans ce parc abondent les espèces rares et leurs frondaisons se prolongent au sol, comme dans toutes les forêts de Belgique, par des massifs énormes de rhododendrons de toutes couleurs. Mais la particularité est que, entre ces masses très touffues, des espaces de verdure sont extrêmement vastes et de très belles proportions, ce sont de vraies salles de plein air, dans lesquelles les œuvres les plus monumentales prennent toute leur valeur. Une partie est réservée à des expositions temporaires et on vient d'y ouvrir samedi, sur l'initiative de Jiri Kotalik, nouveau conservateur de la Galerie Moderne de Prague, une curieuse exposition de la sculpture dans les pays de l'Est, Tchécoslovaquie, Hongrie, Pologne, Roumanie, Yougoslavie.

Cette exposition marque l'évolution considérable qui s'est produite dans ces pays. Le Roumain Apostu, les Polonais Kulon et Jerzy Beres, le Croate Ruzic ont recours au bois qui se prête à des formes modernes et libres renouant avec des structures très anciennes. Les Polonais, les Yougoslaves utilisent certains ciments légers sur de grandes portées métalliques. Le Tchèque Nepras réalise de curieuses transformations d'objets. Le Hongrois Erzbet Schaar transforme en construction durable des échafaudages inspirés par la mise en scène. Nous avons noté aussi les grandes constructions métalliques du Roumain Lucaci et des Tchèques Novak et Komparek. Un jeune sculpteur de Brno, Libor David, enferme dans la pierre des formes ramassées d'oiseaux.

Un pavillon vitré permet d'exposer à proximité quelques pièces rares comme celles des Tchèques Emil Filla et Gutfreund qui méritent de prendre place parmi les maîtres de la sculpture futuriste et cubiste ou celle de Vilcenc Makovsky. Dans cette section, la Hongrie expose aussi les remarquables petits bronzes de Tibor Vilt récemment montrés à Paris.

L'ensemble est extrêmement varié et intéressant, montrant que dans ces pays la recherche est une tradition et que les innovations les plus audacieuses se relient directement à des traditions très anciennes.

Dans une autre partie du parc, est présenté un ensemble de douze sarcophages Bogomil. Ces monuments funéraires qui sont une des curiosités du Moyen Âge yougoslave, sont transportés pour la première fois hors de la Bosnie. Avec leurs formes élancées qui évoquent de petits sanctuaires byzantins, leurs motifs décoratifs floraux qui font penser à l'Asie Mineure, leurs entrelacs, leurs processions de cavaliers, les œuvres de cet art isolé offrent une mystérieuse et prodigieuse rencontre de formes essentielles.

Jacques Lassaigne

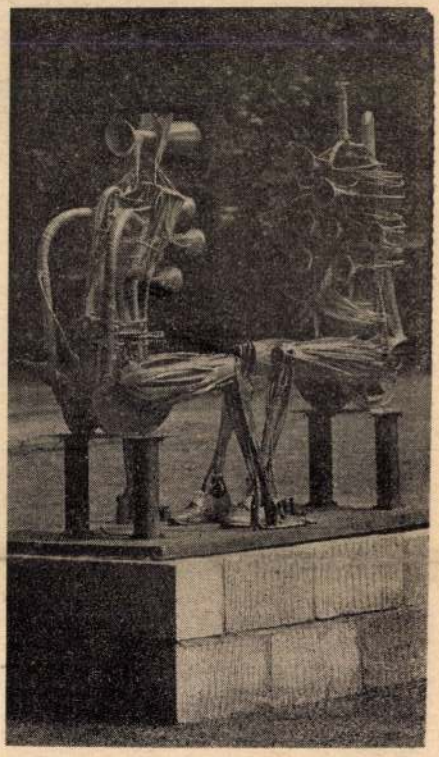

Karel Nepras. — Dialogue, 1966.

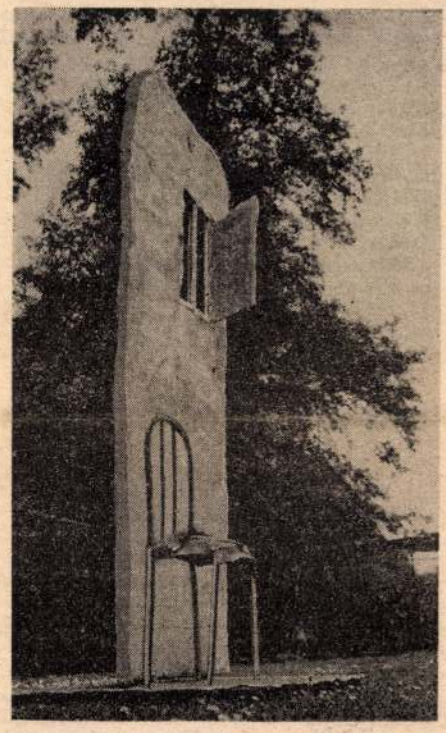

Erzebet Schaar. — Chaise, bronze (Hongrie)

15 juin 1967

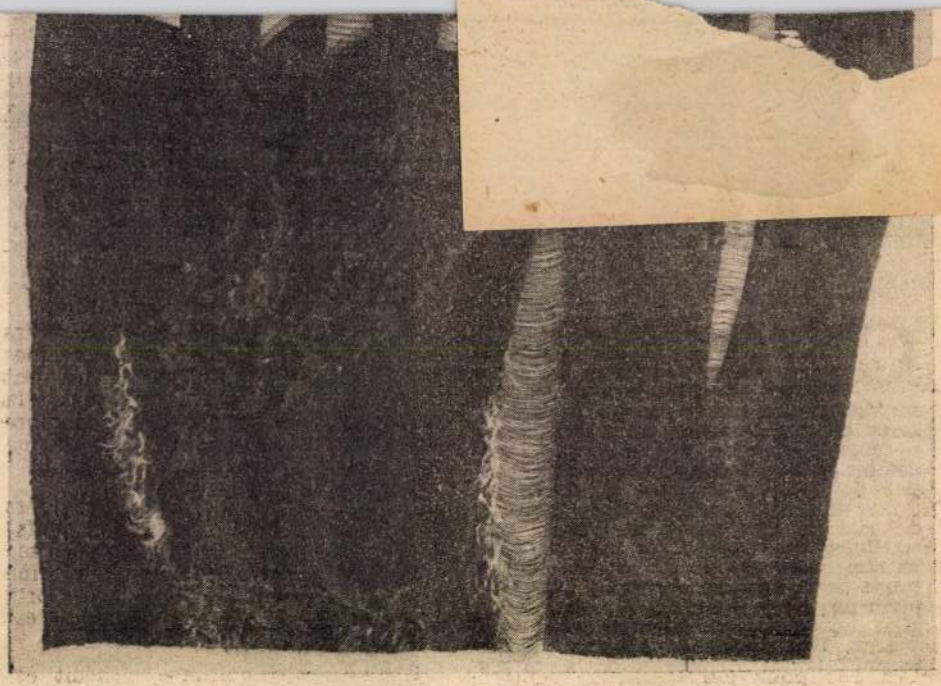

M. Abakanovic. — Assemblage Noir II, haute lisse et applications.

ORGANISEE par le Centre International de la Tapisserie Ancienne et Moderne, la IIIe Biennale de la Tapisserie a été inaugurée à Lausanne, samedi dernier. D'immenses tentures transforment le Palais de Rumine en une féerie chaude et colorée, parfois chaotique, mais toujours passionnante. Car la diversité même de l'exposition met en évidence les problèmes de la tapisserie contemporaine et les voies qui s'ouvrent à elle. Dans ce sens, la Biennale de la tapisserie est une exposition utile et vraiment internationale puisqu'elle groupe des œuvres d'artistes de vingt-quatre pays.

Plusieurs critiques avaient été formulées lors de la précédente manifestation en 1965. Il en a été tenu compte dans l'édition de cette année. Le soin de la sélection, lorsqu'il était confié à des personnalités ou des commissions nationales entraînait des écarts de niveau qualitatif entre les divers participants. Cette année, la responsabilité des invitations a été confiée à un jury international unique.

Cette mesure ne change pas grand-chose au problème, car, comme le jury a voulu que le maximum de pays soit représentés, on trouve la proportion habituelle de bonnes tapisseries et de médiocres tentures.

En 1965, la forte participation d'artistes polonais, yougoslaves et autres suédois qui utilisent des techniques bâtardes (ou mixtes, comme on voudra), c'est-à-dire tissage, broderies, incrustations, etc., avait provoqué une vive protestation des exposants français, dans leur ensemble, et notamment de Mario Prassinos. Celle-ci était parfaitement justifiée. En effet, jusqu'à présent seules avaient droit à l'appellation « tapisserie » (ou « gobelins » comme on dit dans de nombreuses langues) des tentures murales tissées sur métier de basse ou haute lisse selon une technique traditionnelle parfaitement codifiée. L'introduction dans une telle manifestation de tapis de grosse corde ornés de queues de cheval et de bouts de tissus, ou de broderies orientales accrochés à côté d'authentiques tapisseries d'Aubusson entraînait une certaine confusion dans l'esprit des visiteurs. Mais de quel droit repousser des recherches qui, sur le plan esthétique, apportent un véritable renouvellement, alors que dans l'esprit même de Jean Lurçat, fondateur du C.I.T.A.M. et de cette manifestation, l'esprit mural de l'œuvre prime sur la technique. N'est-il pas lui-même l'initiateur du « gros point » qui accélère sensiblement la fabrication en diminuant le prix de revient ?

Cette année les organisateurs ont paré à cette critique en créant plusieurs sections selon la technique employée et en réalisant un accro-

(*Suite page* 32)

1974. VIII. 2. 16.05 Kossuth. KGyé. 1021

Nézőpont.

Schádr Erzsébet

/Zene/

- Az utóbbi hetekben többek között két országos jellegü képzőmüvészeti kiállitást is láthattak az érdeklődők. Junius - juliusban a debrecenit, augusztusban pedig, még a hónap végéig a szegedi Nyári Tárlatot.
Lemérhető-e ezek anyagán képzőmüvészetünk jelenlegi szinvonala ? - a kritikus , Rózsa Gyula véleménye szerint ?

- Nem lehet jelenleg válaszolnunk, mert igaz, hogy nagyon sok müfaj, még több tendencia, törekvés, szándék, téma és egyéb mutatkozott meg ezeken az országos kiállitásokon, de én nagyon bizom abban, hogy a magyar képzőmüvészet általán összképe azért gazdagabb, érdekesebb, szinesebb és változatosabb, mint ezen a két országos kiállitáson látható volt.

- Tehát véleményed szerint ez a két országos tárlat nem tükrözi pontosan a valódi szinvonalát a magyar képzőmüvészetnek?

- Nem. Országos, nemzeti tárlatot, a szónak ilyen értelmében rendezni igen nehéz. Mert a müvészek száma igen nagy, a befogadó termek száma és befogadó képessége kicsi. A zsürik és válogató bizottságok áttekintő képessége, itélő képessége időnként labilis. Mindez együttvéve, azt eredményezi, hogy látszat országos, látszat-gyüjtemények keletkeznek,ami már csak azért is érthető, mert,ami demokratikusnak látszik az, hogy egy-egy müvésztől - aki jelen van - egy-kettő, vagy három müvet állitanak ki. Annyira nyilvánvaló, hogy vannak olyan müvészeink, akik nem három mü erejéig nyomnak a latban, a mai magyar képzőmüvészetben és vannak, akik nem nyomnak három mü erejéig egy ilyen kiállitásban, egy ilyen összeállitásban, egy ilyen arány-rendszerben.
Tehát valahol óvhatatlanul ezek az országos rendezvények mindig egyrészt egyenlősdibe fulladnak. Másrészt a rendezéssel, különböző elhelyezéssel meg nem érdemelt előnyökhöz juttathatnak olyanokat, akik ezeket ott nem szolgálták meg.
Na, most ezeknek az országos tárlatoknak elvileg egyszerre kellene a festészet, a grafika, a szobrászat - sőt ezen belül az érem-müvészet antológiáinak is lenni - no, a következtetés talán annyi, hogy én egy kicsit szkeptikus vagyok az ilyen mindenfelé tekintő, minden kaput kinyitó országos kiállitás iránt és sokkal rokonszenvesebbnek találom a szükitett megoldásokat.

- Igen, mert itt egy ellentmondásba kerülnek a kiállitások, önmaguk célkitüzéseivel, hiszen az a cél, hogy aki ma kiváncsi magyar képzőmüvészetre, annak jelenlegi szinvonalára, az utazzon el, nézzen meg ilyen nyári tárlatot. De én azt hiszem,hogy nagyon kevesen vannak az országban, akik akár Budapestről,akár bármelyik más városból Debrecenbe, vagy Szegedre utaznának

azért, hogy megnézzék a nyári tárlatot. Igy ez a tárlat-rendszer közel 200 bemutatott müvével - elnézést a szóért - ömlesztett anyagával, nem vonzza az embereket, legfeljebb betévednek. Ezt Debrecen láthattuk jól, ahol ráadásul az egyetem diszudvara ugye a Nagyerdőben, kiesik tulajdonképpen a városlakók minden napi utvonalából. Tehát csak az éppen ott felvételiző, vizsgázó egyetemisták és a külföldi panoráma autóbuszok utasai láthatták. Viszont azt nagyon gyakran tapasztalhattuk, hogy amikor egy-egy érdekes egyéni kiállitás van valahol vidéki, városi müzeumokban, akkor Pestről és az ország más tájairól is megindulnak a zarándoklatok, az érdeklődők csapatai, hogy megnézzenek, mondjuk egy Schár Erzsébet kiállitást.

- Igen.Hát sajnos, az az igazság, hogy mind a kiállitó müvészek, mind a kritikusok egy kicsit - ezt önkritikának is számom - ugy tekintik ezeket az országos tárlatokat, amelyek középszerü eseményei a képzőmüvészeti életnek.
Hogy aztán most főleg azért középszerü-e, mert mi annak tekintjük, vagy a sok-sok évi tapasztalat középszerüsége miatt tekintjük ennek, ezen lehetne vitatkozni. De az az igazság, hogy betévednek látogatók a kiállitásra és betévednek véletlenül müvek. Ezt láttuk Debrecenben és ezt láttuk Szegeden is, hogy egy-egy jó festmény véletlenül betévedt a nagyon sok középszerü, vagy középszerünél gyengébb festményhez képest.

- És, ami érdekes, hogy ezek a betévedt festmények, ha megnéztük a dijazottak listáját,- hiszen, mind a két tárlaton adnak ki dijakat,- akkor valahogy elkerülték a dijat osztó zsüri figyelmét. Mi több, a helyi vásárlószervek, azok a megyei, városi müvelődési osztályoknak a figyelmét is, amelyeknek pedig komoly összegek állanak a rendelkezésére, hogy ugynevezett mecénásai legyenek a festőmüvészetnek. Persze természetesen ugy érzik, hogy elsősorban feladatuk a helyi, a megyei képzőmüvészek támogatása. De mégis a debreceni tárlaton pld. szembetünt nekünk, hogy sem Bálint Endre, sem Schener képei, amelyek nagyon teszettek, nem szerepelnek sem a dijazottak, sem a müdijasok, sem az állami vásárlások listáján.

- Én megkockáztatnék annyi kritikusi önbizalmat és nagyképüséget, hogy nemcsak tetszettek nekünk Bálint és Schéner képei Debrecenben, illetve Szegeden, hanem valóban ezek voltak - érdekes módon - mind a két kiállitáson azok, amelyek a táblakép elég vigasztalan összképében érdekeset, ujat, eredetet meggyőződést, mélyet tudtak mondani.
Na, most ami a vásárlásokat illetve a dijakat illeti, azért kezdjük ott, hogy nagyon jó dolog, hogy egy-egy ilyen országos tárlatra van pénz. Van pénz a tárlat megrendezésére, a katalógus és a plakát kiadására, ami nem kicsi költség. És van pénz dijak kiosztására. Ez ma már természetesnek látszik számunkra, mint, ahogy természetes a legtöbb országban, De, aki végignézi a magyar müvészet nem is olyan régi történetét, az érzékelheti és értékelheti azt az óriási fejlődést, amig odáig jutottunk, hogy egy debreceni országos kiállitás alkalmával - ha jól összeszámoltam - akkor

1021

1975. IX. 2. 19.38 Petőfi - Vné -
Embléma

- Várkonyi Péter Endre müsora következik.

- Gondolom, lehet az év legjelentősebb képzőművészeti eseményének tekinteni a szeptember 2o-án kezdődő Képzőművészeti Világhetet. Mi ez tulajdonképpen? Mit takar ez az elnevezés és hogy jött létre? Ezt kérdezem Aba Novák Judittól, a Magyar Képzőművészek Szövetsége ügyvezető titkárától.

- A Képzőművészeti Világhét egy nagy nemzetközi mozgalom magyarországi rendezvénye. Az Magy ar Képzőművészek Szövetsége tagja az UNESCO keretén belül müködő Nemzetközi Képzőművészeti Szövetségének, amely szövetség körülbelül 1o esztendővel ezelőtt egy határozatot hozott, hogy minden esztendőben, mindegyik ország a maga helyi szokásai, éghajlati viszonyai, formális ritmusa szerint rendezze meg a Nemzetközi Képzőművészeti Hetet. A gondolat lényege az, hogy szerte a világon régi folyamatként tapasztalható, hogy a társadalom és a képzőművészet elszakadt egymástól. Szakadék mutatkozik a társadalom és a képzőművészet között. Ezt valamiképpen fel kell számolni, bármi legyen is az oka, mindenképpen áldatlan mindkét fél részére. Mi Magyarországon egyszer már megpróbáltuk a határozatot végrehajtani és a saját helyi adottságaink alapján megszervezni. Nem sikerült. Mi sem voltunk kellően fölkészülve, de a társadalom és a partnerek sem reagáltak kellőképpen a felkérésünkre. Közbejött azonban a közmüvelődési párthatározat, amelyik párthatározat a leglényegét tekintve pontosan ugyanezt a célt kivánja elérni. Ezek után újból nekirugaszkodtunk a munkának. Még a világhét előtt vagyunk, nem mondhatjuk azt, hogy jól végeztük el a munkát. A mostmár kezünkben lévő országos érvényü programtervezet azonban azt mutatja, hogy mindenesetre jó nyomon indultunk el.

- Szóba került a Képzőművészeti Világhét programja. Beszéljünk most erről néhány szót! Melyek a fontosabb rendezvények ezalatt az időszak alatt?

- Indulásul a III. Budapesti Nemzetközi Kisplasztikai Biennálét választottuk, mert ez az a kiállitás, amely egyedül nemzetközi jellegü kiállitás. Szeptember 28.-án a világhét zárásául a pécsi Országos Kerámia Biennálét választottuk, mintegy évek óta igen szép eredményeket hozó vidéki kezdeményezésü országos kiállitásunkat. A két időpont közé országszerte rendkivül gazdag kiállitási programmal jelentkezünk. Szegeden bemutatjuk a Jubileumi Karikatúra Kiállitás anyagának tekintélyes részét. Kecskeméten bemutatjuk a Jubileumi Plakátkiállitást. Kecskeméten mutatjuk be ugyancsak az UNESCO-tól ez alkalomra küldött Óceánia Müvészete cimü vándorkiállitást. Oroszlányban az Iparmüvészeti Kiállitást láthatják az érdeklődők. Számos üzemi tárlatot is tartunk ebben az időszakban és különös gondot forditunk a tárlatokon a vezetés feladatára, hogy az minél kitünőbb legyen. Ilyent tartunk többek között a Debreceni Járműjavitó kultúrtermében, ahol a keletmagyarországi területi szervezetünk kollektiv kiállitását mutat-

juk be. A Fiatal Képzőművészek Stúdiója külön programmal szerepel a Képzőművészeti Világhét rendezvényein belül. Nagybátonyban bemutatják a stúdió kollektiv kiállitását. Ugyancsak kollektiv anyaggal jelentkeznek Veszprémben. Csepelen a Józsefvárosi Galériában és az újpalotai Lila iskolában fiatal müvészek intim kamarakiállitását mutatjuk be. Az Iparmüvészeti Múzeum a Kina Múzeumban bemutatja a Kaligráfia cimü rendkivüli érdekesnek igérkező kiállitsát. Magában a múzeumban pedig Sár Erzsébet anyagából láthatunk szép válogatást.

- Sajnos itt meg kell állnunk egy pillanatra. Amikor Aba Novák Judittal beszélgettünk a Képzőművészeti Világhét programjáról egyikünk sem gondolta, hogy ilyen szomorú aktualitása lesz az Iparmüvészeti Múzeumban megrendezett kiállitásnak. Mint már hallgatóink is értesültek már róla, Sár Erzsébet Munkácsy-dijas érdemes müvész augusztus 29.-én elhunyt.

- Nagyon fontos, kiegészitő szerepet szánunk a képzőművészeti kiadványoknak. A Korvina kiadó ebben az időszakban tartja a Kossuth-klubban két új kiadványának könyvprömirjét. A Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata hosszú évek előkészületei után végre megjelenik a poszterjeivel, méghozzá hat Csontváry mü poszterformájú reprodukciójával. A Képzőművészeti Világhét egész tartalma alatt mind Csepelen, mind Budapest területén előre láthatólag valahol a Deák tér környékén utcai sátoros könyvnapot tart a képzőművészeti kiadványokkal. A vizuális kultúrában hihetetlen jelentősége van a filmnek is. Természetesen elsősorban a képzőművészeti kisfilmekre gondoltunk. A MOKÉP a kisérő müsorainak tekintélyes részét országszerte ezekből fogja ebben az időszakban összeállitani, de a Filmmúzeum felújitja ezen a héten Korda Sándor emlékezetes sikerü Rembrandt filmjét és ugyanezen a héten a délutáni müsorokban filmkörkép cimmel összeállitást ad az utóbbi esztendők legkitünőbb magyar képzőművészeti ksifilmjeiről.

- A programnak az a része, amit most hallottunk igen szépnek és látványosnak igérkezik és ez még nem is az egész természetesen. Azonban egy ilyen hatalmas rendezvénynek, mint a Képzőművészeti Világhét, akkor van igazán értelme, hogyha túllép a hétköznapok megszokott formáin és keresi, kutatja az új kapcsolatokat, ami a képzőművészet és a közönség között létrejöhet. Tehát nyilván nem az a megfelelő forma, hogy mi megcsináljuk a kiállitásokat, jöjjön a közönség és nézze meg, hanem ennél valamivel többet kell adni.

- Ezt pontosan tudjuk magunk is, hiszen az emlitett határozat magában foglalja azt a követelményt, hogy közelebb hozniz a nézőt és a látott müvet egymáshoz. A TIT évek óta rendszeresen óriási munkát végez a tárlatvezetésekkel. Most természetes, hogy külön erőkkel fölfrissülve nagy gonddal előkészitett tárlatvezetési programokkal készülnek föl a Képzőművészeti Világhétre. A TIT egyre több fiatal müvészettörténészt alkalmaz a tárlatvezetések-

re, amely egészen bizonyos, hogy záloga annak, hogy a felnövekvő ifjú generáció számára közvetlen, friss élményvilágból segitsenek megközeliteni a müvészeti alkotásokat. Ezen a héten bizonyos müvészek vállalkoznak arra, hogy a hét bármelyik napján, megszabott időponton belül bárki számára kinyitják mütermeiket és ott a készülő munkáikat, a kész müvek előtt, a müalkotás folyamatát ismertetik az érdeklődőkkel. Ilyen mozgalomra vállakozott Szolnok városa, Salgótarján....

- Kik azok a müvészek, akik erre a nemes feladatra vállalkoztak?

- Nagyon sok nevet tudok felsorolni. Ha most Salgótarjánt emlitem, akkor idősebb Szabó István szobrászmüvészt, meg kell emlitenem, Cinke Ferenc grafikusmüvész kollégánkat, de szolnoki müvésztelepen élő számos müvészünk, Berényi Ferenc, Baranyó Sándor, Szabó László. Azt hiszem, hogy izelitőül ennyi elég is. A Magyar Rádió és a Televizio és általában a sajtó tevékenyen részt vállalt a képzőmüvészeti világhét programjaiban. A Magyar Rádió számos müsorában fogunk találkozni a képzőmüvészeti világhét gondolatával, érdekességeivel. A Televizio, mint a vizuális kultúra egyik legnagyobb hatású, talán a legnagyobb hatású eszköze, mind a kiállitások bemutatásával, mind képzőmüvészeti müsorainak különleges összeállitásával él és reméljük, hogy mindenki számára világossá teszi azt a célkitüzést, amit mi el akarunk ezzel a mozgalommal érni.

1977. II. 19. TV. 21.25 / Kiné /
Művészeti Magazin

Egyidőben ezzel a társadalmi feladat teljesitésével a szinház belső mühely munkájában megpróbálta mostmár világosan maga elé állitani ennek a müvészeti ágnak az autonom normáit, vagyis meghőtt a képzőmüvészetnek alaposan a szerepe ebben a müvészeti ágban. Példa rá ennek a korszaknak egy pár nagyon nagysikerü bábjátéka a Janics és Juliska, a Fehér ló fia, majd később a Foltos és a fülenagy és nem utolsó sorban az az első nagy produkció, amelyik már a szinpadi teret is teljes egészében kihasználja az Aladdin csodalámpája.

- részlet -

- A stilizáció mint müvészi koncepció müvészi elv egyre inkább élményt nyert az egyes produkciókban. 1964-ben ismét játszott már felnőtteknek ujból a Bábszinház csak éppen másfajta müsorokat és ez az első a Szentivánéji álom frontáttörést eredményezett, elsősorban a szinház müvészi megitélésében és értékelésében.
A Szentivánéji álom után egy olyan különleges vállalkozásba kezdett a szinház, amelynek a jelentőségét csak később lehetett felmérni, 10 év mulva mondták - nem mi, mások, külső kritikusaink, külföldi kritikusaink, ekkor születhetett meg a zenei bábszinház mintegy sajátos modern müvészeti fogalom.

Az Állami Bábszinház 1965-ben mutatta be Bartók a Fából faragott királyfi-ját, báb pantomim formájában, ime a főhös és mutatta be Petruskát Sztravinszkij müve nyomán.

Ebben a korszakban a gyermek müsorokkal elsősorban a néphagyományokhoz való viszonyulás volt a jellemző. Erős János, Világ szépe, János vitéz, párhuzamosan ezzel a tendenciával, ezzel a nagyon nagy sikerü müsor tipussal, a szinház fiataljai kisérleti studiót alakitottak azzal a céllal, hogy a modern dráma és zeneirodalomnak különböző müveit a báb eszközeivel jelenitsék meg.
Jellegzetes példái voltak ennek a korszaknak, Dürenmatt Angyal szállt le Babilonba cimü drámája, Brecht:a Hét fő bün c. zenés pantomim játéka is. Zenei bábszinház ciklusunk kiegészült Benjamin Britten Pagodák hercegével, majd pedig a Csodálatos mandarinnal, Bartók másik szinpadi müvével.
Utoljára pedig a tánc szvittel, s ezzel együtt lett egy Bartók triptihonunk.
A felnőtt müsorokkal foglalkozó studiónk közben azt a célt tüzte maga elé, hogy hogyan tudja az animációt az átlelkesités, átlényegitésnek a módszerét a báburól tovább terjeszteni és átvinni az élettelen maszkokra tárgyakra egyaránt.
Igy született meg először a bábok mellett a tárgyaknak megmozgatása az Avantur cimü produkciónkban, amelyet Ligeti zenéjére komponáltunk.

Majd következő fázisban Sáer Erzsébet szobraira mü készült, szinpadi mü készült Székhistória cimen.

- részlet -

- Kérem Kedves Szilágyi Dezső egy kicsit a Bábszinház is, már ne haragudjon igy a szemébe mondom, hiszen a produkcióknak majdnem egyharmadát Ön alkalmazza szinpadra és olyan fajta világsikerek, nyugodtan mondhatom ezt, mint a Bartók müvek, Sztravisszkij müvek, vagy Prokofjev, vagy a Ligeti György zenés müvére alkalmazott játék mind az Ön szinpadi munkája.
Mit keres a darabokban, mi vonzotta ehhez a szinpadi alkalmazáshoz ?

- A bábjáték ifju korom óta vonzott. Sok mindent találtam benne. Először is ezt a szinpadi müvészetet nagyon hasznosnak tartottam mindig, most is annak.
Másodszor egy igen érdekes és nagyon sokrétü kifejezési formát jelent. Meg lehet benne találni a meséknek az örökérvényü igazságát, különböző magatartás formákkal kapcsolatos morális tartásra való felhivást, minden mese tartalmaz. Azonkivül meg lehet benne találni a bábnak a humorát, a groteszkségét, liráját, meg lehet ebben a müfajban találni a bábunak azt a nagyon szélsőséges stilizáltságát, amely elmehet az absztrakcióig és még mindig konkrét tud maradni.
A redukció ad minimum, igy határozta meg valaki egyszer ezt a bábmüvészetet, s egy kicsit ez hasonlit ahhoz az elvhez, amelyet a modern információ elmélet alkalmaz és a gyakorlatba átültet. Vagyis minél kisebb jelre, impulzusra minél több információt ráültetni és igy juttatni el a befogadóhoz.
Ezt csinálja a bábjáték is, nem utolsó sorban szeretem a bábjátékot azért, mert megadja a közös játéknak az örömét, az élő anyaggal való játéknak az örömét, a közös alkotásnak az örömét és kinját és ön és egymásnak a kontrollját is.
Egyszóval a bábjátékban egy olyan érzékletes absztrakciót tudok megtalálni, s gondolom munkatársaim is, amellyel ki tudjuk fejezni magunkat a mai embert.

- Nemcsak az épületnek, a szinház épitésének van története, hanem magának a Bábszinháznak is.
Ennek elmondására legilletékesebb az igazgató Szilágyi Dezső. De már jelez is a fényfal és nemsokára megszólal az előadásra invitáló harangjáték.

- Az ország első és állandó hivatásos bábszinházának a történetét 1947-től számitjuk, de akkor nem hivták még Állami Bábszinháznak. Mesebarlang cimen alakult meg hivatásos művészekből egy kiseggüttes, amelyik a bábjátékot tüzte ki elsőrendü művészeti céljának és a főváros közönségének elsősorban gyermek közönségnek a szórakoztatását szerette volna elérni ezzel a különös müfajjal, amelynek nem volt lényegében Magyarországon számottevő hagyománya.

1949-ben államositották e Mesebarlangot, az MNDSZ patronálásával müködő hivatásos bábszinházat, s akkor kapta meg uj épületként a Nemzeti Kamara Szinházát, amely mint tudjuk később átépitésre került.
Több korszak ivel át ezen a három évtizeden és mindegyik korszaknak meg van a maga különleges jelentősége részben müvészi, részben pedig e müfaj társadalmi elismertsége szempontjából.
Hogy röviden mikből állnak e korszakok ?
Első kezdeti években a Mesebarlang és az Állami Bábszinház első éveiben a müvészek és az alkotók müszakiak együtt maguk fedezték föl a müfajnak legkülönbözőbb törvényeit, maguk fedezték fel hogyan is kell a bábokat készitení, megmozgatni, velük a gyermekeket szórakoztatni.

1951-ben egy ujabb korszak indult a szinház életében, felfedezték külső példák nyomán, hogy kitünő a bábjáték és annak a szatirikus ereje arra, hogy a felnőttek is szórakozást kapjanak benne. Egy olyan időszak indult a szinház Sztár parádé elnevezésü kabaré müsorával, amelynek figurájátt láthatjuk itt, amely hat éven keresztül rányomta bélyegét a szinház egész müködésére.

- Részlet -

1958-ban ujabb korszak indult a Bábszinház életében, amikoris egy hosszu egész évtizedes késést kellett behozni, fel kellett zárkózni az európai élvonalhoz és ezért uj utakat keresett a Bábszinház. Mi lehetett ez ? Az ami lényegében a maga eredeti funkcióját jelentette, vagyis a gyermekeknek adni esztétikai álvezetet, segiteni őket a nevelésben, segiteni őket az etikai normák elsajátitásában.
Mivel az országegyetlen gyermekszinháza volt a Bábszinház, ezért külön csoportokat alakitott, Körszinház falai közül dindunlt az ország minden részébe. Elkezdte azt a tevékenységet, amelyet eredetileg ősei a vándor bábjátékosok müveltek.

SCHAAR ERZSÉBET

VADAS JÓZSEF:

Hősök nélkül

Ahogy hallom: *Schaár Erzsébet*ről, az ő művészetéről sok szó esett azon a tanácskozáson, amelyen a kisplasztika mai lehetőségeit vitatták meg a tudós résztvevők. Az alkalmat az idén ötödik alkalommal megrendezett és szeptember végéig a budapesti *Műcsarnok*ban látható *Nemzetközi Kisplasztikai Kiállítás* szolgáltatja, amelyre a világ legkülönbözőbb tájairól érkeztek kisplasztikák és kisplasztikával foglalkozó szakemberek. Az apropó pedig az, hogy a triennálé retrospektív tárlattal adózik Schaár Erzsébet emlékének, életműve minden fontos állomását művekkel mutatva be a közönségnek.

E kiállítással a rendezőség nem csupán egy korábbi gyakorlat folytatására vállalkozott. Nemcsak az idegenek számára alig-alig ismert magyar művészet egy jelentős fejezetének közreadására tett kísérletet. Minthogy az alig néhány éve elhunyt Schaár művészete szorosan kötődik a közelmúlt szobrászatához, emlékkiállítása akarva, nem akarva olyan gondokat vet fel, amelyek ma szinte minden élő pályatársát szintén foglalkoztatják, s amelyek nekünk is segítenek a látottak értékelésében.

Schaár anyaga az idei seregszemle szenzációja, kevésbé reklámízűen fogalmazva: a kisplasztikai triennálé legjelentősebb művészi teljesítménye. Erre a minősítésre talán a természetes és nyilvánvaló nemzeti elfogultság ragadtat, az életmű belső fejlődésmenete azonban tény; márpedig művészetének éltető logikája olyan tanulságot rejt, amin érdemes elgondolkodni. A résztvevőknek és a nézőknek is.

Csak nézzük meg tüzetesebben a szobrokat, az évszámokkal együtt, majd lépjünk kicsit hátrább, és tegyük fel magunknak a kérdést: ki is volt Schaár Erzsébet? Melyik az igazi, a mindenki mással összetéveszthetetlen? S akkor a következőkre kell felfigyelnünk: Schaár ritka tehetséges szobrásznak mutatkozott már a húszas-harmincas években, a klasszicisztikusan tiszta formák mögött is; vibrálóan érzékeny alkat volt a felszabadulás táján mintázott, zömmel női alakot ábrázoló kisplasztikáiban; Giacometti (a század szobrászatának egyik legnagyobbja) méltó társának tekinthető a hatvanas évek első felében mintázott göcsörtös szobraiban (hadd emeljem ki ezúttal csak a *Korét* és a *Károlyi Mihály*-portrét). De az igazi Schaár Erzsébet ezután született meg, ablakokból, ajtókból, boltívekből formált mesterséges architektúráival. Vannak, akik másképp vélekednek; úgy találják, s van is benne bizonyos igazság, hogy Schaár kiteljesedésében a venezuelai Marisol művészetének volt döntő hatása. Kétségtelen, tőle tanulta el, miként lehet a naturálisan mintázott részletekből és az elvont hasábokból egységes emberi alakot teremteni. De ennél sokkal fontosabb tette volt, amikor felfedezte maga körül a környezetét. Azt a régi házat, amelyben évtizedek óta lakott. Benne az ajtók, ablakok, terek játékát, amely ettől kezdve számára jelképes értelmet nyert. Odatéve az emberi figurát, bravúros leleménnyel tudta érzékeltetni a ma emberének dilemmáját. Azt, hogy választanunk kell (folytonosan ajtók nyílnak előttünk), hogy ez a választás keserves (mert az ajtók kívülről egyformák, és nem tudjuk, mi rejlik mögöttük), s hogy e választás előtt és után folytonosan szembe kell néznünk önmagunkkal (azok vagyunk-e, akiknek valljuk és tudjuk magunkat).

Nem mentségképpen mondom, hogy Schaár évtizedeken át élt azok között az ajtók között, amelyekben végül rátalált önmagára; nem akarok bezzeg-példát csinálni belőle. Ellenkezőleg: éppen Schaár esete példázza, milyen keserves a művészi hivatás ma, s hogy szinte törvényszerűek a sikerületlen, a felemás, a csak kecsegtető próbálkozások, amelyek a Műcsarnokot ezúttal is megtöltik.

★

Mit mutat ez a hetvenes évek végi, nyolcvanas évek eleji kisplasztika? Leginkább talán azt, hogy a stílusok kora után a stíluságyazatok kora is lejárt. A hatvanas években még beszélhettünk op art-ról és pop art-ról (az előbbi a recehártyánkat káprázta el vibráló felületeivel, az utóbbi a nyers valóságra döbbentett rá a dokumentum hitelességével és erejével), majd jöttek a még rövidebb életű, esetenként kétes kimenetelű vállalkozások: a koncept art, a video stb. Most mintha megszakadt volna a művészetnek ez az önnemző gesztusa, ezen a kiállításon legalábbis semmi nyoma a megújulásnak. Ahogy tartózkodik a handabandázás mögé rejtőző szakmai dilettantizmustól, távol tartja magát attól is, ami talán másutt sincs: a bátor kísérletezéstől. Nem akar friss csapást vágni a művészetnek.

Ezzel az óvatosságnak és higgadtságnak egyaránt mondható magatartással magyarázható, hogy sok olyan jelenség ismétlődik kiegyensúlyozott módon, ami korábban reveláció volt. Erejüket vesztve élnek tovább régebbi módszerek. A spanyol *Antonio Martinez Santonja* falécekből épít csigalépcsőre emlékeztető szerkezeteket, amelyek elmés összekombinálása megtáncoltatja szemünket; a belga *Jan Dries* a márvány természetes formáit fejti ki a kőből, úgy, ahogy a szél faragja a sziklákat. Ezekre az anyag gondos megmunkálásával tüntető művekre azok felelnek, amelyek harsányságukkal a mindennapi valóság brutalitásait hangsúlyozzák. A brazil *Elvo Bentio Damo* vaskos és öreg szögeket ver vaskos és öreg fadarabokba; láthatóan: dühében, mert a szögek nem arra szolgálnak, hogy összetartsák a széteső hasábokat. A mondanivaló itt maga a gesztus, s mögötte az indulat, amely a szubjektív cselekvőkészség és az objektív cselekvésképtelenség ellentétéből táplálkozik. Ez a feszültség sok ember őrlődésének oka napjainkban. A finn *Mauno Hartman, Dokk* címen egész sor szobrot készített és állított ki: de minden műve ugyanazt ábrázolja: a hajótestet, pontosabban, a hajótest egy jellemző részének jelképi értelmű absztrakcióját. Művészete nem a tenger vagy a hajózás szépségéről beszél, még kevésbé a romantikáról, inkább mítoszt rombol a kemény forma monoton ismétlésével: a tengeri munkássors küzdelmeit idézi.

Másságával talán csak két művész kollekciója tűnik ki a sok másodlagosság körül. A finn *Jan-Olof Mallander* nem szobrokat küldött Budapestre, hanem nyomatokat: e fekete-fehér fényképeken Helsinki városát látjuk s a városképbe montírozott hatalmas fehér betűket, vagy ahogy a művész mondja, papírszobrokat. Mit sugallnak? Egyértelmű választ adni nem tudok. Talán azt, hogy ebbe a patinás városképbe igazi szobrok nem illenek. Hasonlóan kritikus véleménye van a mai szobrászatról a francia *Daniel Pontoreau*-nak is, aki magakészítette tájon (jókora terrakotta kockák) helyezi el plasztikáit, amiket inkább tekinthetünk az építkezések szemétmaradékának, mint műalkotásnak. Piszkos és törött ablaküveg-darabokból formálja meg reprezentatív csendéleteit, s a környezetét beszennyező ember portréját.

★

A művészet nem lehet meg a múltja nélkül. Nemcsak az új irányzatok lépnek fel elődeik és előzményeik proklamálásával, mintegy igazuk és törekvéseik igazolására. Ha elfogy a jelenkor ihlete, akkor is segít a történelmi tapasztalat.

A görög *Gabrielle Simossi* az antikvitáshoz fordul; a klasszikus művészet motívumait használja fel műveiben. Tudja: a mítoszok világa a mai embert is megfogja. Persze, nem úgy, mint a régit. Ezért módosít rajta; torzóként faragja meg a domborművek alakjait is. Érzékeltetve: mindez csupán idézet. A szovjet *Vlagyimir Szoszkijev* a népi kultúrából merít, természetes bájjal mintázott alakjai a mesélő kedvű pásztorfaragók előadásmódját idézik. Az NDK-beli *Christa Sammler* szintén a klasszikus görög kultúra elemeit eleveníti fel, de más céllal, mint görög kollégája. Ő korunk hőseit keresi az iliászi történetekben.

Nemhiába divat a nosztalgia, még a szobrászatnak is témát kínál. A walesi *Peter Lord* miniatűr szekrényét, asztalkát állított ki. Nem is tudom, léteztek-e valaha is ilyen sejtelmes bútorok a valóságban. Mintha csak arra várnának, hogy a szellemidéző társaság letelepedjék s elővegye az okkultizmus kellékeit. Alighanem a mind gyorsabban terjeszkedő ipari civilizáció is közrejátszik abban, hogy — tőle való félelmünkben — az indokoltnál is jobban vonzódunk a múlt emlékeihez, a kacathoz és a csecsebecsékhez. E limlom tárgyakból rendezi be a skót *Bill Scott* miniatűr környezeteit, amelyek egy sajátos emberi magatartást fejeznek ki. Azt a típust állítják elénk, aki az idő gyorsulásának a görcsös gyűjtögetéssel próbál ellenállni.

★

Barkácsattitüdjével ez a szobrász a mi Schéner Mihályunkra emlékeztet. S még más analógiákat is találhatunk. Az NDK-beli *Peter Kern* (robosztus testjeivel) a Papachristos Andreast, a szovjet *Alekszej Papovjan* (állatszobraival) a keramikus Németh Jánost, az újzélandi *Derek Ball* (ereklyéivel), Polgár Ildikó porcelán-csendéleteinek világát idézi. Más szóval: ismerős világban járunk, bár ismerősökkel, nagy nevekkel ezúttal nem találkozunk.

Egy-két eseményszámba menő mű azonban így is akad. Ilyenek például a belga *Jan Calmeyn* kisplasztikái, amelyek korunk sebzett emberét jelenítik meg. Azt az embert, aki kiszolgáltatottsága folytán burkot alakít ki maga köré, s aki ezáltal még labilisabbá válik, mert elnehezedett felsőteste miatt vékony lábain szinte imbolyogva közlekedik. Hasonlóképp a szenvedő ember a központi alakja a lengyel *Jan Kucz* művészetének is, amely eltorzult arcokat és testeket vonultat fel. Mintha a sors pofoncsapásai hagyták volna rajtuk a kezenyomukat. Korunk hőséről — számomra — a kubai *Enrique Angulo Castro* sorozata mondja ki a legfontosabb dolgokat. Mivé lesznek a bálványaink, ha közhellyé laposítsuk a történeteiket és az igazságaikat? — erről szólnak ezek a miniatürizált, nippé formált emlékművek. Nevetséges karikatúrák — láthatjuk a választ. Hősök csupán voltak, ma tisztességes emberekre és ügyeskedőkre válik szét a világ. Nemcsak egyetlen szobor tanúsága szerint, hanem az egész triennálén is.

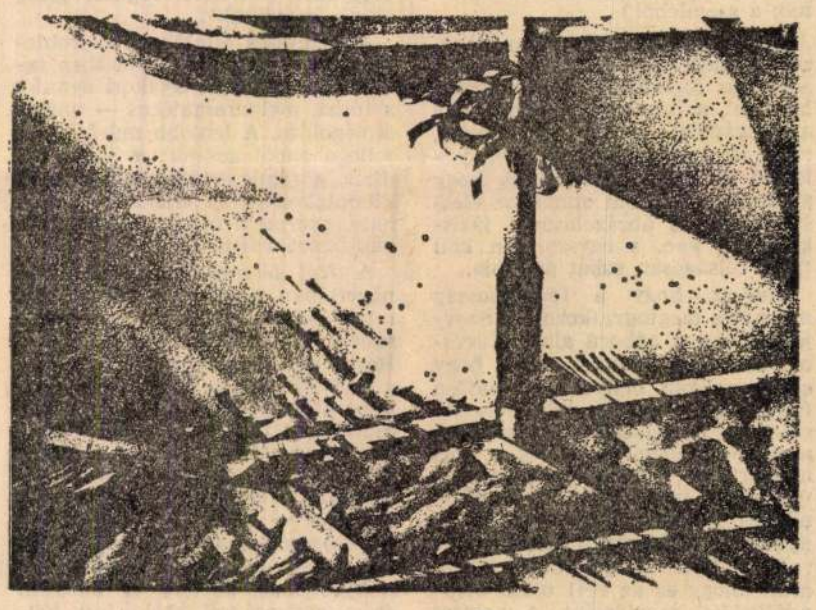

Csáky Lajos: Hétköznapi történet

VÁRADY SZABOLCS:

Egy költözködésre

Életem itt zajlott — igen, akkor még —,
szóltak is néha föl, hogy nagyon zajlik —
mondom, akkor, mondom, az életem —
Leülepedve most, ülök epedve,
s nézem, hogy kiürül megint, az életem
ahol zajlott, ez a szoba, ez a senkié most
a téblábóló kísérteteivel.

Addig is

Elégedjünk meg mára ennyivel
hiszen közel
hiszen közel az éjfél
napra nap
s egy beíratlan pirkadat
mikor majd rátérek a helyes útra
amely a csúcsra

most ennyivel de mennyivel
fölém miféle csillagaival
miféle menny ivel

RÓNAY LÁSZLÓ:

A vers

■ *Károlyi Amy: Vers és napló. (Szépirodalmi, 116. old.)*

„A bevégzett mű lezárult, mint egy bezárt ajtó, hiába kopogtatunk rajta. Milyen más a levél és a napló, szinte piheg bennünk a valóság. Létezik az így lehet, az úgy lehet, a másképp is lehet. Az öt emelet magasságából lemeredő öngyilkos kétségbeesést szemünk láttára váltja újjongássá egy semmiség."

Akár mottóul is választhatta volna e sorokat *Vers és napló* című új kötete élére *Károly Amy*. Mert a versírás bizonyára emlékeztet a halálugrásra, idézzük fel csak Radnóti Miklós figyelmeztetését: S egy vers milyen veszélyes, / ha tudnád, egy sor is milyen kényes és szeszélyes, / mert bátorság ez is..." De az önemésztő repülés előtt van egy pillanat, szinte kifejezhetetlen állapot, amikor a mű még csak készül, az öngyilkosjelölt letekint az ötödik emelet magasából, a költő kifigyel lávázó nyersanyagából, a együtt az éjszakát, de sejti, hogy Fjodornak — akárcsak régen — most sem lesz bátorsága élni a lehetőséggel. A férfi azonban nem egyszerűen gyáva, hanem olyasfajta erkölcsi fölháborodással fogadja az ajánlatot, mintha bankrablásra biztatták volna.

A szibériai írók kisregényei nemcsak továbbviszik a morális témát, de azt sugallják: minél keletebbre megyünk, annál hagyományosabb az erkölcsi felfogás, főképp családi és szexuális kérdésekben. *Bazsenov* kisregénye, az *Erisz almája* előbb bemutatja az apák nemzedékét, hogy amikor a fiúkról ír, felismerjük: ezekben a kérdésekben pontosan úgy gondolkodnak, mint az előttük járók. Az ifjabbik hős például csakis akkor bízik meg abban, hogy katonai szolgálata idején a felesége hűséges marad, ha nászéjszakájukon meghagyja a fiatalasszonyt érintetlennek. *Sugajev* — nem szerencsés ötlettel kötetcímadónak választott — *Elfelejtett álom* című művében a lányt, aki nős férfiba szerelmes, a nőbizottság segítségével eltanácsolják falujából. *Jemeljanov Csodálkozni akarok*ja se több lírai hevülettel írt mélabús szerelmi történetnél.

Kivétel *Aszkold Jakubovszkij Zöld mocsár* című kisregénye (*Árvay János* érzékletes fordításában), amely nem a házassággal, nem a magánélet kisebb-nagyobb válságaival foglalkozik. Az író bontott időrendű szerkezetben, a tragédiát már az első oldalakon jelezve írja meg — a kötet legnagyobb, de sajnos: elszalasztott lehetőségeként — egy vallási szekta történetét, amely elszakadt az emberi civilizációtól, s egyszeriben szembenézni kénytelen a tökéletesen másfajta külvilággal. Kár, hogy a túltengő írói elmélkedések oldják a feszes szerkezetet, s az elnagyolt befejezés megint gyöngíti az egész mű hatását.

●

Az antológiák olvasójában különös érzés támad, miután becsukta a két kötetet. Emlékezetében őrzi az idősebb írói generáció szinte egyedüli képviselőjének, *Pável Nyilin*nek érett elbeszélését, Iszkander iróniáját, Jakubovszkij kisregényéből a téma különleges egzotikumát. Összbenyomását mégis úgy foglalná össze, hogy a magánélet irányában végrehajtott gyökeres fordulatnak, amely a fiatalabb írói generációnál dominál, sok más tényező mellett, a közösségi élményszegénység is oka lehet.

A mai szovjet irodalom ifjabb nemzedéke sokat tud az írói mesterségről. Témáit és élményeit azonban még gyarapítania, mélyítenie kell. Föltehetően efelé tereli majd az alkotókat belső késztetésük, de nemcsak az. Felemelő tudat egy ekkora múltú irodalom élő tagjának lenni; ám legalább ennyire nyomasztó az ezzel járó felelősség súlya is.

Nádra Valéria

Fáziskésésben

■ *Hol lészen szállásunk. Elfelejtett álom. (Európa, 279 és 598 old.)*

Mintha kigyógyulófélben volna második világháború utáni nagy traumájából a szovjet irodalom. Évtizedeken át alig volt művész, aki szabadulni tudott (vagy akart) a háború élményétől, aki nem folytatott oknyomozást a történelemben, ne kereste volna megpróbáltatások évei alatt megfigyelt magatartástípusok kulcsát. Csakhogy harminchat éve béke van; a szovjet irodalom ma befelé figyel. Elérkezett az ideje, hogy a nagy sorsfordulók, világtörténelmi események után a szovjet ember a saját hétköznapjaira gondoljon. Ez a „befeléfordulás" azonban nem azt jelenti, hogy egy politikus irodalom hirtelen apolitikussá vált. Normális jelenség, hogy az az irodalom, amelynek legerőteljesebben hangzó szólama sokáig a „hogyan viselkedjünk, ha világtörténelmi, forradalmi szelek fújnak?" kérdéses volt (mely később így módosult' „hogyan mentsük át forradalmunkat a mi gyárunkba?"), most ezzel foglalkozik hogy: „milyen az életünk minősége otthon; milyenek vagyunk, mint magánemberek"?

●

Ezt a tendenciát két, egyidőben megjelent antológia jelzi a magyar olvasónak. A könyvheti *Hol lészen szállásunk* novellái válogatta *Nikodémusz Elli*) s az *Elfelejtett álom* szibériai íróktól származó hat kisregénye, minden különbözőségük mellett is éppen az írói témaválasztásban mutat szembeszökő hasonlóságot. (Mint válogatást, a novellagyűjteményt jobbnak, izgalmasabbnak érzem. A másik kötet vitathatóbb, egyenetlenebb, föltehetően azért, mert a leghíresebb „szibériaiak" hiányoznak a szemléből.)

A novellák és a kisregények közül is négy-négy (meghatározóan sok) írás foglalkozik a párkapcsolatokkal, a házasság, a szerelem s a magánélet egyéb kérdéseivel, mint fő problémával. Nagyon jellemző az arány. Érzékelteti, hogy a szovjet irodalom ennek az életszférának az ábrázolásával fáziskésésben van, s egyszeriben kell talán túlságosan sokat pótolnia.

Tudjuk, hogy a férfilakosság mennyire megfogyatkozott a Szovjetunióban a háború alatt. Kevésbé vetettünk számot azzal, hogy ennek milyen bonyolult a hatása (még ma is), az élet különféle területein. A családalapítás például, a férjhezmenetel, illetőleg a férj megtartása, kemény versengéshez vezetett a nők között. Természetellenes jelenség, hogy a fiatal és egészséges nők olyan tömege maradjon férfi és gyermek nélkül, mint ahogy ez az 1941 utáni nemzedékekkel megtörtént. A helyzet szinte szükségszerűen konzerválta a házastársi kapcsolatok morálját. A másik oldalról, a magányos nők oldaláról, minden korábbinál elszántabb lazítási szándék támadt a megcsontosodott erkölcsiséggel szemben.

Az irodalom e téren is csalhatatlan „lázmérője" az élet ellentmondásainak. A szovjet irodalom most szembe néz a magánéletben talált helyzettel s híven tükrözi azt. Ábrázolja a valóságot, amelyben egyszerre van jelen az űrhajók fellövésére alkalmas, modern technikai bázis, a világpolitikában felelős döntéseket hozó állam. Polgárai privát életében pedig a modernnek nem nevezhető, tradicionális szexuálerkölcsök megrögzött normái játszanak szabályozó szerepet.

Jellegzetes ebből a szempontból *Viktorija Tokarjeva* elbeszélése, *Az öreg kutya* (*Rab Zsuzsa* kitűnő fordításában). Ez a két antológiának együttvéve legsikerültebb írása. A már ismert, remek humorú *Fazil Iszkander* mellett Tokarjeva az egyetlen, aki hőseit kívülről, távolságtartással szemléli. Iróniája óvja a melodrámába fordulástól az egyébként banális történetet. A harminckét éves Inna szeretne úgy élni, mint a többi nő; családot, gyereket akar. Elmegy egy üdülőszanatóriumba, hogy férjet szerezzen magának. Kísérlete kudarcba fullad. Csak olyan férfira talál, amilyenből már neki is van otthon: nős ember, aki nem képes elhagyni régi, megszokott életét, nem válik. Tokarjeva pár mondattal valóságos miliőt varázsol Inna köré, az emberi kapcsolatokat egyetlen vonatkozásán át képes érzékeltetni a teljes egyéniséget, hőseinek döntései nem szorulnak írói magyarázatokra.

Sajnálatosabb, hogy a befejezés művészileg lényegében megoldatlan. Az írónő, amikor hősnőjét visszajuttatja a kudarcot jelentő nullpontra, egy régi igazságot biggyeszt története végére: „Míg élünk, remélünk".

A befejezés általában is problematikus pontja a két kötetben található írásoknak. Gyakori bennük a túlírt, melodramatikus — vagyis álmegoldás. A legtöbb mű felemás jellege ebből adódik; a borús indítás, a rendszerint még borúsabb kibontakozást az írások végén a naív, gyermeki bizakodás megható napsugara váltja fel.

A *Hol lészen szállásunk* című novellában például a faluról városba került fiatal lánynak, Natasának, férj nélkül születik kisfia. Hazamegy, de anyja sem érti meg a helyzetét. Sorsa inkább aggasztó, mint biztató. Végül mégis úgy búcsúzunk el tőle, hogy isteni kegyelem gyanánt kisüt felette a szeretet napja, s a főhősnő zavart arcocskáját simogatja sugaraival. *Ananyev — Fjodor Ivanovics* című — elbeszélésében két elhibázott értelmiségi házasság történetét ismerjük meg, körítve az önzésről és a gyávaságról szóló írói bölcselkedésekkel. Fjodor Ivanovics összetalálkozik régi szerelmével. Az asszony felajánlja, hogy töltsék

SCHAÁR ERZSÉBET

Tudattalan, és egyúttal tüntetően hangoztatott, valóságos, és áttételes kezdőpontja (orgiója) volt Budafok, apja budafoki háza. Nyolc éve, a bécsi kiállítás után mondta: „Hazaérkezve azzal kezdtem a napot, hogy takarítottam a lakásban. Kinyitottam az ablakokat, kitártam az ajtót. A térben ezek olyan határozottan álltak, mintha a levegő szilárd tömeg lett volna. Néztem a három szomszéd szobába nyíló ajtót. Mind a három különböző irányban állt. Én pedig ott álltam a középen, mint egy kis pont, és tőlem három különböző irányban, három különböző forma."

Alighanem ekkor kezdődött a szobrász — most már utolsó — nagy korszaka. Új témája tehát a tér volt. Először babaszoba nagyságú bronz architektúrába állította függőleges-aranyhal-testű nőalakjait, ezeket a konstrukció-együtteseket nagyította föl később, pontosabban a kitágult dimenziókkal emelte igazi értékükre a tavalyi, székesfehérvári kiállításán. A tárlat címe, tárgya: Utca. Valóságos épületkomplexum volt ez az óriási, több teremnyi, mégis egyetlen szobor, ha jobban tetszik, plasztikai gondolat. Schaár szakított a bronzzal, kővel, melyeknek alakítását olyan jól megtanulta Kisfaludi Stroblnál (érdekes, hogy ennek a két kibékíthetetlenül ellentétes művésznek a mester-növendék vonzódása mindvégig tartott), domináns anyaga a fehér, könnyű hungarocell (ilyenbe csomagolják a rádiót, porszívót), nemcsak azért, mert ez olcsóbb, (végül is ő a saját pénzén csinálta a műveit), hanem az új tartalomhoz csakis új anyag, a műanyag illett. Az utcába nagy kapu vezetett (menhir?), két oldalán ajtók, ablakok, az ajtókban, ajtók előtt, geometrikus-hasábtestű lányok álltak, fejük élő arcról öntött maszk, hajuk aranyos rézdrót, vagy barna rozsdás vas-huzal. És Schaár Erzsébet történelmi, irodalmi arcképcsarnokának portrészobrai ugyancsak szereplői is az Utcának.

Úgy volt ez Pop Art, úgy volt Environment, hogy közben fegyelmezett, klasszikus szobrászat maradt, Schaár a letagadhatatlant, nemhogy titkolta, hanem beleötvözte új formanyelvébe. Monumentális volt ez a kiállítás, látványosság, barlangvasút is. Olykor az Utca a régi budafoki utcákra emlékeztetett, csakhogy romantikának nyoma sem volt ezen a kiállításon, de Schaár Erzsébet mintha még az iróniát is lenézte volna.

★

Közvetlenül a halála előtt, megrendezte Svájcban is, Luzernben az Utcát, átfogalmazva. Az elutazása előtt kihívott a Városmajor utcába, adjak tanácsot, megmutatta a svájci múzeumi termek alaprajzát. Akkor már jól tudtam, hogy minden művének előkészítésekor, mindenkitől véleményt kér, hogy azután senkire se hallgasson, hanem a saját feje szerint dolgozzék. Ezek a „konzultációk" is alkotó módszeréhez tartoztak. Nagyon szerette a vendégeket, a legkülönbözőbb embereket hívta meg, művészeket, írókat, civileket, külföldieket, kortársait, de főleg fiatalokat. Mintegy feltámasztotta ezt a talán már ötven éve kipusztult kategóriát: az irodalmi szalont. Ez a szalon nem volt lila, művészetről ilyenkor szó sem esett, illetve csakis arról. Erzsi vállalta az örök készenlétet, és a fáradhatatlan házi-asszonyi munkát. Úgy hét éve nyílt meg az a szalon, amikor Budafokról a Városmajor utcába költözött; eleinte azt hittem, talán csak azért, mert a messzi Budafokra kevesebb jóbarát ment ki. Most jöttem rá, hogy azért is kellett neki a társaság, (melynek katalizátora, etetője, tanára, szórakoztatója volt), hogy figyelje vendégeit, mert kellett neki a kontaktus az élettel, a szélesebb körű valósággal. Ez is mind az alkotó folyamatához tartozott: mi, a vendégei, tulajdonképpen a Schaár-féle architektúra építőkövei is voltunk, a megszerzett hír-anyagot fordította le a szobrász a tér nyelvére. Mindig gyűjtött, azért utazott annyit külföldre, action gratuite-szerű vidéki kirándulásainak is ez lehetett az indítéka.

★

Egy évtizede legalább hetenként találkoztunk, nyilvánvaló, hogy képtelen vagyok áttekinteni (akárcsak magamban is), rendezni oeuvrejét; annyit tudok, hogy rangját már a húszas években megszerezte, hogy megoldhatatlan feladatra vállalkozott és megoldotta. Mindig jó sajtót kapott itthon is, külföldön is (az elismerése nagyobbrészt, csak erkölcsi volt), műveit többféleképpen értették, sokféle módon magyarázták. Szabad is, lehet is, mert amit alkotott, valóban többértelmű. Én egyre inkább (őszintén szólva, csak a halála után eltelt néhány nap óta), a földit látom szoboralkotásaiban, a transzcendes helyett, s egyre több józanságot találok bennük, olyan realizmust, amely (ezért olyan magasrendű) nem könnyen adja magát, nem olcsón. Ezért teszi a Schaár Erzsébet-szobor elválaszthatatlan társművésszé a nézőjét. Ezért érvényesek még mindig, Ferenczy Béninek egy régi, noha egy egészen más Schaár Erzsébetről írt mondatai. Figyeljék: „.... náld minden forma valóban a helyén van, pontosan ott, ahol lennie kell, egy gondolattal sem idébb, vagy odább. Ez nem anatómia, hanem elvi, »filozófiai« pontosság és rend".

★

Július 27-én, a születésnapi vacsoráján Erzsinek már magas láza volt, mégis vidám maradt — lehet, hogy éppen a láztól —, elmesélte a luzerni kiállítása történetét, rendezését, a megnyitást, a bankett ceremóniáit. Egy hét múlva kórházba vitte a mentőautó, állapota hol javult, hol romlott, aztán már nem evett és a cigarettáját is hazaküldte. Születésnapja után egy hónappal meghalt. A luzerni Kunstmuseumban szeptember elejére várják a művésznőt, hogy az Utca bontását, csomagolását ellenőrizze; Luganóban, a kisplasztikai tárlaton, még mint élő művész fog szerepelni, idejében, szabályosan kiküldött szobraival.

Képes volt rá, hogy egy-egy korszakával olyan hidegen számoljon le, mintha csak egy idegen művész egyik ciklusát szemlélte volna. Fordulatai nem voltak trükkök: az ő elementáris erejű, megújulásai, megfiatalodásai az egész magyar művészetnek is adtak egy-egy gyengédtelen lökést. Halála azért is oly megdöbbentő, kétszeresen fájdalmas, mert voltaképpen fiatal embert veszítettünk: Schaár Erzsébet magatartása, energiája, feszített ütemű munkája, élete (elsősorban szelleme) olyan volt, mint a huszonéveseké.

Halála órájában érkeztem haza külföldről, éppen a neki szánt, apró hülyeségeket pakoltam ki: konyhai gázgyújtót, fekete kenyeret. Vigyem ki a fekete kenyeret a sírjára, mint a pogányok? Tudom, ez pózolás lenne, de hát Schaár Erzsinél adekvát a misztika és a nyers valóság.

Frank Ferenc

Élet és Irodalom, Bp. 1975. szept. 6. XIX. évf. 36. sz. 12. lap.

KÖNYVEK

LENGYEL BALÁZS:

Verseskönyvről – verseskönyvre

Amiből „kenyér" lesz

Tóth Endre: Mindenért megfizettem (Szépirodalmi, 208 old.),
Bárdosi Németh János: A lélek lángjai (Magvető, 240 old.),
Solymos Ida: Esküminta (Magvető, 316 old.)

Aki rendszeresen sok verset olvas, talán túlságosan is sokat, elszomorodik. Éspedig nem azért, amiért az újabb költészettől idegenkedő olvasó netán feltételezi. Elszomorodik, mert a versek közül keveset tud megjegyezni. Még a legjobbak sorából is csak ritkásan egyet-egyet. Pedig a vers az írásos művek közül a leginkább megjegyezni való. Közlése akkor érik be, akkor válik a sajátunkká, amikor belőle egy-egy sort vagy sorpárt magunkban már el-elmormogunk. Amikor maga a vers az emlékezetünk szélén lebeg. Az én nemzedékem — talán az egykori fiatalság élesebb emlékező-készsége alapján — ilyesféleképpen „tudja" Ady, Babits, Kosztolányi, Tóth Árpád, József Attila és persze Dsida és a fiatal Illyés és Szabó Lőrinc művét. Köteteiket újraolvasva ismerős tájon jár, s inkább köti le az ismétlés gyönyörűsége, mint éri meglepetés.

Aki túl sok verset olvas, köteteket sűrűn egymás után, az a költészetnek ebben az igazi elsajátításában csökik meg. Az emlékezete nem tud lépést tartani az olvasói tempójával. Nem tudja, vagy csak részlegesen tudja vers-élményeit tartósítani. S ez baj. A maga baja, ha művelvező csupán, s közbaj, ha történetesen kritikus és az a dolga, hogy esztétikai élményeit kifejezze. Miért? Mert a nem eléggé kihordott, ismétlések útján nem eléggé megerősített élmény elnagyoláshoz vezethet. Azt eredményezi, hogy a klasszikusokat, a régről ismert költőket a csúcsaikon méri (hiszen a csúcsokhoz kötődnek a tartós esztétikai élményei), az újabb költőket viszont csupán az átlagukon. A gyakorlati kritikának mindenkori farkasvaksága ez, afféle szakmai ártalom, mely sok zavart okozhat, különösen akkor, ha a kritikus nem úttörő és nem egyenletes szintű költők életművét veszi számba. Egy példát csupán a kétféle mérlegelés különbségére: mindenki ismeri, iskolában is tanulja, Vajda Jánosnak azt az öt-hat (vagy nem bánom, bár valószínűtlenül sokat mondok: tíz) versét, amely terjedelmes és felettébb egyenetlen költői művét fémjelzi. Ami miatt Vajda János Vajda János. De vajon milyen méltatást kaphatna Vajda, milyen irodalomtörténeti helyet e tíz vers felfedezése és kiemelése *nélkül?*

Tóth Endre *Mindenért megfizettem* című kötete a hatvanéves debreceni költő válogatott verseit tartalmazza. Az életműve javát, feltehetően mindazt, amit a harmincas évek elejétől napjainkig a maradandóság igényével írt. Az összegezésből kirajzolódó emberi arckép, Tóth Endre portréja karakteres. Sok mindent megtudunk róla a versek ugyan tartózkodó, a vele járó mondanivalókhoz — a kötet tanúsága szerint — mindig is hű maradt. A harmincas években írt versei azt a szociális mondanivalót, azt az emberségvágyat szólaltatják meg, amelyet ebben a korban költészetünk legjava harcosan hangoztatott. S a háború idején azt a tiltakozó humanizmust — amely — parázs a hamu alatt — költészetünkben mindvégig rejtve izzott. Ez a tartalom Tóth Endre verseiben nem hatás, nem átvétel, hanem személyes élmény, egyszerű, hiteles. Legföljebb az élmény megszólaltatása, túldirekt, egyszerűsítő kidolgozása tart némi távolságot líránk megszokott szintjétől. Mintha a költő hátrább állna az időben, féllábbal még a Nyugat előtti költők között.

De aki joggal mondhatta el magáról, hogy *„a szabadság dalát zengem — poros-lapos Debrecenben"* és aki szegényen és megtagadva várt *ott* egy új virradatra, a felszabadulással mégsem költői kibontakozása irányába indult el. Az első évek után — a versdátumok rögzítik — nemhogy felfívelés, az adottságok szükséges kicsiszolása, hanem hallgatás következik. Majd verstelen évek múlva, ilyen keserű a megszólalás: *„Ahonnan indultam —, lent vagyok a porba'. — Megalkudva s hizelegve — többre vittem volna."* Elgondolkoztató költői pályaív.

Az ötvenes évek közepe után, ha nem is nagy bőségben, de újra sorjáznak a versek. Mintha a harmonikusabb, görcsöket feloldó külvilág apránként feloldotta volna a hallgatás görcseit. De a körülmények külső szorítását a hatvanas években belső szorítottság váltja fel: hosszú betegség, szívroham, az egzisztencia természeti kiszolgáltatottsága. Nagy és örök téma — a költői kifejezés kimunkált birtokában. De nehéz annak elkapni a nagy téma el-ellebbenő csücskét, akit a mostoha sors éppen a folyamatos költői gyakorlattól ütött el, s aki az elmulasztottakat nem egyszer sietős versvázlatokkal véli pótolni, ott hagyva abba gyakran a verset, ahol az ismerős érzés és gondolat egyedi kimunkálása kezdődnék. És mégis, Tóth Endre költészetében máris van néhány számbaveendő szolid csúcs (Ne nyugodj bele, Emlékezés a tengerre), meg számos elszórt költői találat. Megírta s meg fogja írni azt a néhány verset, amit

ban. Az indulás versei a húszas évekből szólalnak meg, a már pályájára talált költőé a harmincas évek elejéről. Bárdosi Németh János tehát egy időben indult Illyéssel és Jankovich Ferenccel. Nem ok nélkül tűnik fel a két nemzedéktárs neve a versekben, hangja a költő hangjában. Ahogy mondani divat: azonos táj *küldte* őket, a Dunántúl, s rokon a szociális szemléletük, a haza, magyarság, emberség látásuk is. *„Poros szilfák és sovány kazlak —, engem is váltig biztatgattak —, hogy a sorsukat kidaloljom"* — írja Bárdosi Németh indulása idején Adyhoz címzett versében.

S ahogy Jankovich mondja, hogy „elmaradt Párizs, s ittmaradt Somogy": a magyar valóság, annak minden gyötrő kérdésével, ugyanúgy vet számot Bárdosi Németh is, legföljebb azzal a különbséggel, hogy számára a tündökletes idegen világ látványát — ahogy azt egyik versében fel is panaszolja — nem adta meg a sors. De amit megadott, főként a dunántúli világot szépségével és kínjaival, aranyával és porával azt mind hiánytalanul magáévá tette. Nem hiába vall így a harmincas évek közepén egyik legnevezetesebb versében, a Szegény országban: *„Én itt mindenütt hazatérek —, ismerős minden pajta, fészek —, a csillagok is ugy fogadnak —, mint békés, meleg tanya-ablak."* Ha ez a hang (és távolabbról a versben megfogalmazódott társadalomváltoztató vágy) rokon is az Illyésével, a költő maga lágyabb, érzelmesebb nála; mintha Juhász Gyula mélabújával is beoltották volna. S így a harmincas évek ismerős és oly nemes témái inkább moll-hangszerelésben szólalnak meg benne. Különösen a természeti képek, a táj vonzásáról, szépségéről vallók, élednek meg meleg tónussal, otthonian fénylő színekkel. Érthető, hiszen a hazai földhöz fűződik egyik legerősebb érzelme, s körülbelül Radnótival egy időben maga is úgy vall, hogy számára se puszta égitest a föld, „s a táj se térkép".

De az említett nemzedéktársi nevek mellé két másik költő nevét is ki kell emelnem a kötetből, kiket Bárdosi Németh szintén versben köszönt, s akiknek az előbbiektől elütő világa a bizonyság arra, hogy az ő vers-eszménye tágasabb annál, ahogy itt körvonalaztam. E

vich-i intonálás a pálya nagyobb felén uralkodva egy sereg (bizony több megbecsülést érdemlő) szép verssel gazdagította a harmincas-negyvenes évek líráját (Plakát, Lucázás, Susog a nád, Paradicsom, Po Csü-Ji verseire), addig a hatvanas évek termése a maga szikárabb, dísztelenebb esztétikumával sem marad alatta az elért eredményeknek. Csak más.

A kétféle hang különbségét hadd érzékeltesse itt két önvallomás, egy korai és egy kötetzáró: *„Uram te mondd, hogy hű síp voltam, — a magam énekét daloltam, — azt mondtam el csak, amit láttam —, magamban és a nagyvilágban —, s talán egy kicsit azt is mondtam, — ami ragyog a csillagokban…"* (Síphang). S a kötetzáró: *„Az vagy, ami a munkád, — nem több és nem kevesebb, — az eltűnő időből — az őriz meg, — emberségednek ez ad alapot…"*

Bárdosi Németh János érdeme, hogy az olvasó mindkét megfogalmazással, a romantikusan behízelgővel és a prózaian tárgyilagossal egyet tud érteni; a költői pálya ismeretében mindkét vallomásra rá tud bólintani.

Solymos Ida harminc év termését gyűjti egybe. Kötete *(Esküminta)* testesebb, termése terjedelmesebb, mint Tóth Endréé vagy Bárdosi Némethé. S ez meglepő, mert abban a kifejezésmódban, amelyben ő ír, abban a belső világra összpontosító lírában aránylag szokatlan a bőség. De legyünk pontosabbak. Van költő — ez a gyakoribb típus —, aki a külvilágra, a külső látványra figyel, és ahhoz fűzi érzelmi, gondolati reflexióit. S van ezzel szemben, aki a látvány nyomán létrejött belső látomásra vagy kontemplációra. Ez utóbbinak a költői megismerése áttételesebb, s egyszersmind összetettebb: önfelismerésen és törvények kitapintásán át vezet világfelismerése. József Attilát szoktuk erre eklatáns példának felhozni.

Azt, hogy Solymos Ida József Attila utáni költő, már a kötet élére tett bemutakozó vers is elárulja. Jó néhány mozdulatával, de legfőképpen mintegy költői programot adó verszárásával: *„Ige akartam lenni valaha. — Mikor leszek kenyér?"* Az egymástól valójában független megállapításokat, melyek

lyen a költő végighaladt. Mert máskülönben Solymos Ida inkább azon az útelágazáson törekedett előre, amelyen nemzedéktársai jártak (Pilinszky, Nemes Nagy, Rákos, Rába stb.), kiknek létélménye (fiatalon átélt háború és fasizmus) jobban illeszkedett az övéhez, mint a Weöres Sándoré, pedig indulásakor Weöres példája bátorította. Vagy legalábbis egy darabig csak *feltehetően* jobban illeszkedett, mert a negyvenes, ötvenes évek versei nem is annyira a közös élményvilág tényeit domborítják ki, hanem a hozzájuk vonzódó, velük rokon stílusszándékot.

Solymos Ida azt a versbeli intenzitást igyekezett megcélozni, mint Pilinszky, azt a képekkel zsúfolt, szenvedélyes eszmélkedő hangot, mint Nemes Nagy. Felvillanások, találatok és kiragyogó strófák a nyomjelzői ennek a hang- és voltaképpeni önkeresésnek. Csak egyetlen példát, hogy a kifejezendő és a kifejezés magasrendű igényéről képünk legyen: *„Mert szól a szem, ha már a száj — nem emlékszik az anyanyelvre — s megadatik a némaság — testben fogalmazott kegyelme."* Milyen tömör, pompásan szerkesztett és nem utolsó sorban a lét mélységeibe bevilágító, törvényt felmutató strófa. Ilyen és hozzá hasonló elszórva számtalan van a versek tömkelegében. Mégis Solymos Ida gyanítja és ki is mondja éppen az idézett strófa melletti versben, hogy szűnhetetlen gondjának eredménye csak részletek sora. És ha ő túl szigorú is magához, mondjuk mi azt, hogy az eredmény néhány szép, erős, sikeres vers a nemzedéki stílusban a sok vers között.

De lassan és apránként történik valami, ami azt mutatja, hogy Solymos Ida stílusszándéka mégsem volt puszta stílusszándék. Hogy nem ok nélkül kereskedett ott, ahol kereskedett. A kifejezés igényessége mögött ott rejlett a közlendőké is. Nemzedéktársaival csakugyan rokon élményvilága, léttörvényeket kutató eszmélkedése ugyanis fokról fokra egyre személyesebb lett; s ahogyan magát pontosabban rajzolta, úgy vált a kifejezésmódja is személyesebbé, egyedibbé. Önálló, felfedezés jellegű képei megsokasodtak, tömörítései találóbbak lettek, ugrásai tartalmasak és követhetők, odavetései vagy pontatlanságai pedig ritkásabbak.

Összegező kötete második feléből bátran ki lehet emelni jó néhány hibátlan, erős Solymos Ida-verset, főleg a gnomatikus tömörítései közül, jó néhány „tövigrágott" egymondatosát. A harmadik harmadban már ennél is többről van szó: itt már a stílusszándék és a belső világ titokzatos összeérése révén kialakult a költői önkifejezésnek az a folyamatossága, amely versről versre rajzolni képes az elmélkedés útját, a belső kontempláció menetét. Benne vagyunk — a kellős közepén — egy lélek történés-

1021

Merész szobrászat

Schaár Erzsébet Munkácsy-díjas budapesti szobrászművész 1926 óta szerepel kiállításon portréival. Közülük a legismertebbek a *Radnóti*, *Bartókot* és *Dérynét* ábrázolók. A nyár elején a budapesti Műcsarnokban mutatta be szobrait, öntött formáit, maszkjait. Jelenleg pedig a *soproni Festőteremben* térplasztikáit láthatjuk.

A terembe lépőt azonnal magával ragadja a bronz-, üveg-, fakompozíciók *különös hangulata*. Hagyománytisztelet és a hosszú idők óta gyűjtött emlékanyag együttesen érződik az ókori emlékművekből, építészeti formákból merített és összeállított szerkezeteken. Boltíves falak között, a nyitott ablakú épületekben az árkádok alatt színpadias hatást keltve áll az ember, komoran, némán, csendre intőn. A soproni tárlat szinte valamennyi kiállított darabján megjelenik az ablakok, ajtók, házak kietlen világában a sudár aszszonyalak, az élet, az ember. (*Figura két ablakkal, Boltívek mellett, Két fal között, Látogatóban* stb.)

A kékszakállú herceg várának elképzelését negyven centiméteres nagyságban láthatjuk, üveglapokból és tükörből. Az egymásra rakott, durván faragott üvegtömeget, zöld színű lépcsőt vélünk benne látni, és a sarkosan felállított tükörben megsokszorozódik, naggyá nő az áttetsző, légies hercegi üvegvár.

Mostanában színes üvegből készíti műveit, a soproni tárlaton a napsütés hatását sárga, átlátszó plexiüveg-előtéttel és háttérrel éri el. Ragyog a közte levő réz házfal. Napsütötte budafoki otthonának falai, az öreg utcák bensőséges csendje és az élet különböző helyzetei a témaadók. Ezeket szerkeszti bronzba és rézbe.

Rács mögül kidülledt szemű, riadt tekintetű, alumíniumból és bronzból készült arc néz ránk. A művésznő a *Bukás* címet adta neki. Ez és a *Hosszú hajú lány* és a fél arasznyi székek játékos összeállítása egészen más, egy megszokottabb stílusban készültek. Lényegesen több érdeklődést érdemelne, még ha újszerűsége, témáinak megfogalmazása szokatlan is.

Az anyagokkal való kísérletezés ez érdekes példáját hétfőig láthatjuk Sopronban.

U. Gy.

az eredmény

s–Rába ETO 15:15 (11:9)

dőjátéka zavart lett, s így módot adott a vagongyáriaknak a kiegyenlítésre. Különös, hogy a mérkőzés első ötven percében huszonnyolc gól esett, az utolsó tízben pedig csak kettő! Ennyire elfáradtak volna a csapatok?

A mérkőzés légköre egyébként — összehasonlítva a pár hét előtti MNK találkozóval —, attól teljesen elütő volt. A játék egyetlen alkalommal nem lépte túl a sportszerűség megengedett határait, a sok kiállítás is csak a játék hevében elkövetett elkerülhetetlen szabálytalanságok következménye volt. — A két játékvezető működése is sok kívánnivalót hagyott maga után.

(—ll)

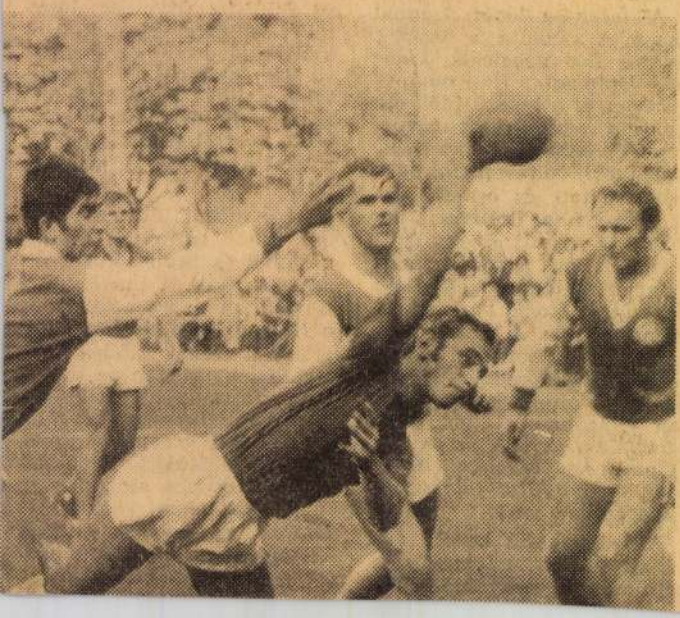

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

MAGYAR NEMZET

1967 NOV 19

Schaár Erzsébet

November 19

Schaár Erzsébet háromméteres figurális kőszobrot tervezett a tihanyi biológiai intézet parkjába. Kovács Ferenc kőszobrát az Országos Mérésügyi Hivatal bejárata mellett, Szomor László kompozícióját a pesterzsébeti Csarnok téri lakótelepen állítják föl.

1021

másfél évtizedes harcairól he
sél: »... Engem leválthatnak e
az elvtársak, én nem félek at- t
tól, hogy éhen halok, mert ha t
ötször annyi g

Schaár Erzsébet

1970 MÁJ 15

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAP

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

ESTI HIRLAP

□ SCHAÁR ERZSÉBET kiállítása nyílik holnap délben a Műcsarnokban. Megnyitó beszédet dr. Németh Lajos mond.

10.31

SZOBROK

1021

„. . . a házak többnyire üresek, ha fel is bukkan egy-egy figura bennük, ez a magány sajátos érzetét még csak fokozza."

„Viszonylag szűk, leginkább kamrához hasonlító terek ezek, de nem lezártak. A mediterrán égöv világossága és nyitottsága kapott otthont bennük."

„. . . művészetében nincs helye az örömnek, a játék, az anyagok felkeltette illúzió, csillogás mind csak arra való, hogy félelmet, szorongást tükrözzön."

„Az ember és a falak egymást átható egységes tere és tektonikus nyugalma olvasható ki a szobraiból, és valamiféle bensőséges csend, amelyben évtizedek emlékanyaga él tovább formává szilárdulva."

A fenti idézetek közül az első és a harmadik egy vélemény, s egy másik jeles kritikus szavait adja vissza a második és a negyedik idézet. Most hát milyen is Schaár Erzsébet művészete? Milyenek azok a szobrok — a legutóbbi öt év produktumai —, amelyeket a Műcsarnok termeiben láthattunk?

Nincs elegendő művészettörténeti ismeretem ahhoz, hogy bármelyikükkel is vitába szálljak. Mint eddigi krónikáimban, most is egy akarok maradni azok közül, akik nem azért lépnek a múzsák otthonába, hogy kész elképzeléseikre példákat találjanak.

Tulajdonképpen — azt hiszem — mindkét kritikusnak igaza van. Mint ahogyan *őszintén* rossznak tarthatja a látott műveket az a néhány levélíró, aki névtelenül küldte el kifogásait a művész címére, s igaza van annak a sok fiatalnak, akik közül nem egy elragadtatással álldogált a művek előtt, hosszú ideig.

Schaár Erzsébet művészete ilyen is, meg olyan is? *Szorongást* is tükröz és *bensőséges csendet?* Egyszerre bezár és kinyit?

A néző szempontjából, azt hiszem, igen.

Ez a művészet már nem olyan, amelyet az egyik kor teljes egészében elfogadhat, s egyik másik teljes egészében elvethet. Mert ez a művészet már nem tőmondatokban beszél, s nem *előadni* akar, hanem *kérdezni* és *gondolkodtatni.* Olyan szabadságot adnak ezek a szobrok a nézőnek, amilyenben ritkán van részünk. Nem azt sugallják, hogy „szabad erre és erre *is* gondolnod", hanem felmutatnak egy terekből összeálló szobát, egy elnagyolt figurát, egy sérült széket, bármit, s mikor megértünk-kiérzünk belőlük *valamit* — legyen az tragikus vagy megnyugtató —, önmagunkkal ismerkedünk.

És amikor véleményt mondunk róluk, önmagunkról beszélünk.

SZÁNTÓ GÁBOR

Schaár Erzsébet

Barta Lajos: Szerelem

EGY KISVÁROS AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ ELŐTT. Hogy milyen volt a vidéki város élete a két világháború között, azt Móricz Zsigmond regényei mellett talán a legjobban Németh László színműveiből ismerhetjük meg. A Papucshős például kesernyés szatírával, tragikomikus felhangok kíséretében mondja el, hogy a vegetálás és a vőlegényt hizlaló cifra nyomorúság hogyan fojtja el a feltörekvő értelmes vágyakat is. De ha ennek a Németh László-i kisvárosnak egy korábbi változatába, az első világháború előtti esztendők vidéki életébe akarunk a színpadnak felénk eső, negyedik falán át bekukucskálni, Barta Lajosnál érzőbb és értőbb kalauzunk aligha lehet. Legjobb színműve, a Szerelem, történetileg hiteles, irodalmilag pedig szinte csehovi árnyalatokat alkalmazó képet fest erről a melankólikusan szomorú, reményvesztett életről.

A képlet, amelyet színművében Barta Lajos felállít, nem ismeretlen ennek a kornak, a század tízes, húszas éveinek irodalmából. Adva van egy viszonylag jómódú, a közvetlen anyagi gondokat alig ismerő család, ahol — az író szavai szerint — „kiszámított jövedelemből, de különösebb baj nélkül élnek az emberek", nyugdíjba vonult mérnök-apával, otthon kézimunkázó, a tűzhely, a férj és a gyerekek szolgálatában elnyűtt valaha szépasszonnyal és három lánnyal. És ez a három lány, Csehov Három nővérének ugyancsak boldogtalan három húga másképpen ni. A közé akkor talál ször, amid költő éppe tőle, mert a főváros ta legidősebb nőtestvér pedig a színmű kezdetén elkeseredett férjfogási manőverbe kezd. A szomszédban lakó sárgás-sápadt adótisztet, Komoróczyt szeretné magához láncolni.

KAUCIÓ ÉS VÉNÜLÉS. A három lányra ebben a városkában csak az egyedülmaradás várhat. Ott van már a riasztó példa, Nellié, a legidősebb nővéré, aki huszonnyolc esztendős vénlányságát otromba gonoszsággal és irigy nyelvöltögetéssel teszi elviselhetővé. Neki már mindegy, hogy ki is jön érte, csak vigye el innen, ebből az áporodott levegőjű szülői házból

sa
Böskének sem. Az
szerelme a bálon megismert nyalka hadnagyocska, aki kurizálásra, széptevésre hajlandó volna persze, de vagyontalan lányt elvenni semmiképpen. Nem is teheti, mert ő is szegény, és a katonatiszti pálya — Thury Zoltánnak Ady által oly melegen üdvözölt drámája, a Katonák, remek életképet rajzolt erről — a ranghoz méltó nősülést, hozományt vagy kauciót kíván. De miféle óvadékot adhatna a nyugalmazott állami tisztviselő, aki életében alig vitte valamire? Így hát Böske egy reménytelen szerelem sebeitől

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

MAGYAR HÍRLAP
Budapest

1969 NOV 30

1021

1969. NOVEMBER 30, VASÁRNAP 13

Radnóti-emléktáblát avattak

A XIII. kerületi volt Sziget utcában, amely nemrég a költő nevét vette fel, szombaton felavatták és megkoszorúzták *Radnóti Miklós emléktábláját.* Az utca Duna felőli torkolatánál, a 45-ös számú ház homlokzatán bronz dombormű hirdeti most, hogy a közelben — a Pozsonyi úton — élt és dolgozott fiatal éveiben a mártírhalált halt költő. Az ünnepségen ott volt *Radnóti özvegye,* megjelent *Aczél György,* az MSZMP KB titkára, és részt vettek *dr. Ortutay Gyula* akadémikussal az élen az egykori barátok és írótársak is. A Magyar Írók Szövetsége nevében *Simon István,* a Kortárs főszerkesztője idézte meg a negyedszázada halott költő emlékét, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság képviseletében pedig *Czine Mihály* beszélt.

A fővárosi tanács által állított emléktáblára — *Schaár Erzsébet* szobrászművész alkotására — koszorút helyezett el *dr. Polinszky Károly* művelődésügyi miniszterhelyettes, *Darvas József,* a Magyar Írók Szövetségének elnöke, *Hantos János,* Budapest Főváros Tanácsa V. B. elnökhelyettese, továbbá *Tolnai Gábor* akadémikus, az Irodalomtörténeti Társaság, és *Lengyel Dénes* igazgatóhelyettes, a Petőfi Irodalmi Múzeum nevében.

Schaár Erzsébet

ÁLLÁS

Budapest központjában levő műszeripari gyár

KERES

azonnali belépésre munkásokat az alábbi munkakörökbe,

heti 44 órás munkaidő,

minden második szombat szabad.

ÁLTALÁNOS LAKATOS, MŰSZER-BADOGOS, TMK-GÉPLAKATOS, VILLANY-SZERELŐ, CSŐSZERELŐ, ESZTERGÁLYOS, MARÓS, ÁLTALÁNOS- és ELEKTRO-MŰSZERÉSZ, FÉMNYOMÓ, FÉNYEZŐ, MÁZOLÓ, KŐMŰVES, FÉRFI és NŐI

Felvételre keresünk

GYÓGYSZER-GYÁRTÓ MUNKÁRA VEGYÉSZ-TECHNIKUSOKAT,

GYÓGYSZER-GYÁRTÓ SZAK-MUNKÁSOKAT,

SEGÉD-MUNKÁSOKAT,

továbbá LAKATOSOKAT,

KŐMŰVESEKET,

HŰTŐGÉP- és KOMPRESSZOR-KEZELŐKET,

valamint TISZTA MUNKÁRA NŐKET.

Ötnapos munkahét.

Jelentkezés: KŐBÁNYAI GYÓGYSZER-ÁRUGYÁR

ORI
RÁDI
VILLAM
VALL
FEL
NŐ
15 éves
SZER
FORRÁ
GÉPMU
NŐ
FELVE
4—5
munkaid
LEM
LAKAT
MARÓS
ESZT
GÁLYOS
MECHA
MŰSZER
GÉ
LAKAT
OROSZ
GÉPI
BÉ
ELSZÁ

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor utca 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Schaár Erzsébet

1968 NOV 19

MAGYAR HÍRLAP

FELAVATTÁK RÁTKAI MÁRTON SZOBRÁT. Rátkai Mártonnak, a magyar színpadművészet kiváló mesterének állíttattak emléket hétfőn a művészről elnevezett Nagymező utcai klubban. A 17 éve elhunyt Kossuth-díjas kiváló művészről Schaár Erzsébet mintázott szobrot. Az ünnepélyes avatáson Ungvári László, Kossuth-díjas érdemes művész, a Színházi Dolgozók Szakszervezetének elnöke mondott beszédet.

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

FILM, SZÍNHÁZ, MUZSIKA
Budapest

1970. NOV 2 8.

1021 Schaár Erzsébet

TELEVÍZIÓ TELEVÍZIÓ

A műsor margójára

Mártír költők

S két szó között a hallgatás címmel mártír költők írásaiból hallunk és láttunk összeállítást december 19-én. Az est műsorán *Bálint György: Farkaskutyák, A háború 293. napján; Gelléri Andor Endre: Villám és esti tűz; Fenyő László: Könyörgés; Radnóti Miklós: Nem bírta hát, Erőltetett menet, Razglednica; Salamon Ernő: Az ember, ha szegény; Sárközi György: Higgy a csodában* című művei szerepelnek. Képünkön *Sipos András*, a műsor rendezője a költői est felvételein *Schaár Erzsébet* szobrászművésszel beszélget *Radnóti Miklós* szoborportréjáról. (Komáromy felv.)

TELEVÍZIÓ

Varsói

Minden

Átlag *csaknem minden másnap* premiert tartott a lengyel televízió televíziószínháza: 1968-ban 166, 1969-ben 153 darabot mutatott be. Lengyelországban 68 prózai színház működik; a televíziószínház bemutatóinak száma körülbelül a fele annak a színdarabmennyiségnek, amennyit a hatvannyolc színház összesen bemutat. Egy-egy tévépremiert *körülbelül kilencmillió néző lát*, míg valamennyi lengyel színháznak összesen hét és fél millió látogatója volt 1968-ban.

MDK.

Schaár Erzsébet

Kiállitási hir

Népszava 1967 máj.7.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor utca 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Schaar Erzsébet

MAGYAR NEMZET

1900 NOV 15.

1931

Rátkai Márton Kossuth-díjas színművész születésének 87. évfordulóján, november 18-án, kedden avatják fel Schaar Erzsébet szobrászművész által készített szobrot, a nagy színművészről elnevezett Rátkai Márton Klubban. Az ünnepi beszédet Ungvári László Kossuth-díjas érdemes művész tartja.

Mireille Balin francia színésznő,

megfosztott tőke

MEYER MODEBLATT 1975, Nr. 30,

KUNST ZWISCHEN OST UND WEST

1021

Erzsebet Schaaf

Kunstmuseum Luzern: «Kunst in Ungarn 1900–1950»

Die kulturelle Situation Ungarns bedeutet innerhalb Europas einen Sonderfall. Denn die Magyaren sind – obwohl bis 1918 zu Österreich gehörend – sprachlich isoliert, da sie weder dem romanischen noch dem germanischen noch dem slawischen Sprachstamm verwandt sind. Sie zählen vielmehr zur finnisch-ugrischen Gruppe, die linguistisch völlig eigene Wege beschreitet. Da Ungarn jedoch als europäischer Staat eine Brücke zwischen Ost und West bildet, tendiert seine Kunst in zwei heterogenen Richtungen. Das ist eine gewisse Tragik, weil es die Entwicklung von Eigenem stark behindert, wenn nicht sogar verunmöglicht. In der ungarischen Malerei und Plastik spürt man ein ausgeprägtes Streben nach nationalen Werten, die aber stets deutlich von fremden Einflüssen überlagert werden. Meist spielt dabei der germanische oder romanische Westen eine grössere Rolle. Doch kommt auch der slawischen Art mit ihrer merkwürdigen Synthese des Suchens nach dem Mystischen und gleichzeitig nach realistischer Aussage etwelches Gewicht zu.

Diese Zerrissenheit, die schon im Jahre 1944 eine Ausstellung mit ungarischer Kunst im Zürcher Kunsthaus offenbarte, charakterisiert auch die bis 7. September dauernde Schau im Kunstmuseum von Luzern. Die auch qualitativ feststellbare Ungleichheit beruht zudem auf der Spannung zwischen einer traditionellen und einer avantgardistischen Auffassung. Ist die erstere vor allem beeindruckt durch die maltechnischen Leistungen der Franzosen und der Deutschen, so blicken die Avantgardisten auf die Vorbilder in Russland, wobei auch hier wieder eine Spaltung festzustellen ist: dem Suprematismus etwa eines Kasimir Malewitsch steht ein Sozialistischer Realismus gegenüber, der weitab von jeder Abstraktion oder gar vom konkreten Gestalten liegt.

Auch in dieser unverkennbaren Zweiteilung verbirgt sich eine gewisse Tragik. Während nämlich die Avantgarde naturgemäss nach einer Zertrümmerung der bestehenden Formenwelt strebt und streben muss, widersetzt sich der Sozialistische Realismus russischer Prägung weitgehend jeder formalen Neuerung. Er ist themengebunden und in seiner anekdotischen Erzählerfreudigkeit ein Feind der Abstraktion.

Deutlich spiegelt sich diese Vielschichtigkeit in der Luzerner Ausstellung, die gerade wegen ihrer thematischen und formalen Mehrspurigkeit nie langweilig wirkt. Den Auftakt bilden einige «great old men»: Tivadar Csontvary Kosztka, der etwas unbeholfen religiöse Effekte pflegt, Jozsef Rippl-Ronai, dessen Kunst, obwohl eher epigonal, über die Landesgrenzen hinauswuchs, Karoly Ferenczy, der seine impressionistischen Bilder mit den dunklen Farben einer slawischen Melancholie erfüllt, ähnlich wie Janos Vaszary, Hugo Scheiber, der unverkennbar im Banne des Franzosen André Derain stand, Valeria Dénes, Bela Kadar, eher dekorativ gestaltend, und Oedön Marffy, der – wie so viele andere auch – nach einem Brückenschlag zwischen Paris und seinem Heimatland trachtete.

Auf diese Reihe alter, schon vor 1880 geborenen Meister folgen dann die Generationen der ungarischen Avantgarde, die sich – wie uns der umfangreiche Katalog belehrt – in vier Phasen entfaltet. Doch von unserer westlichen Sicht aus muss der Begriff «Avantgarde» mit Vorsicht eingesetzt werden, denn es handelt sich hier le-

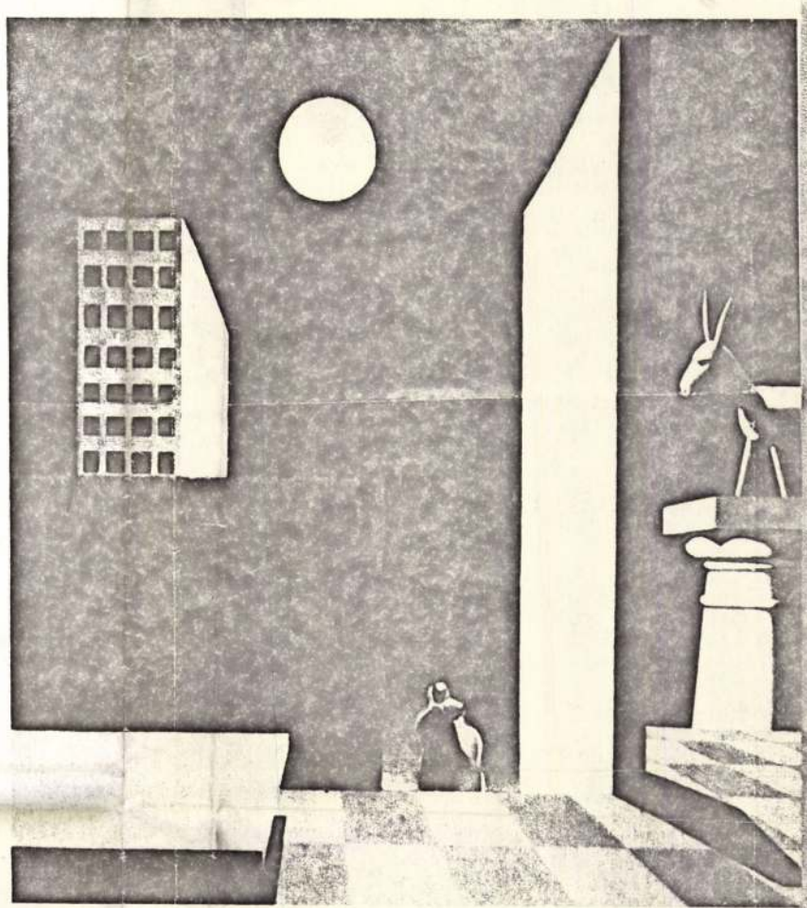

Sandor Bortnyik, geboren 1893: «Der grüne Esel» (1924).

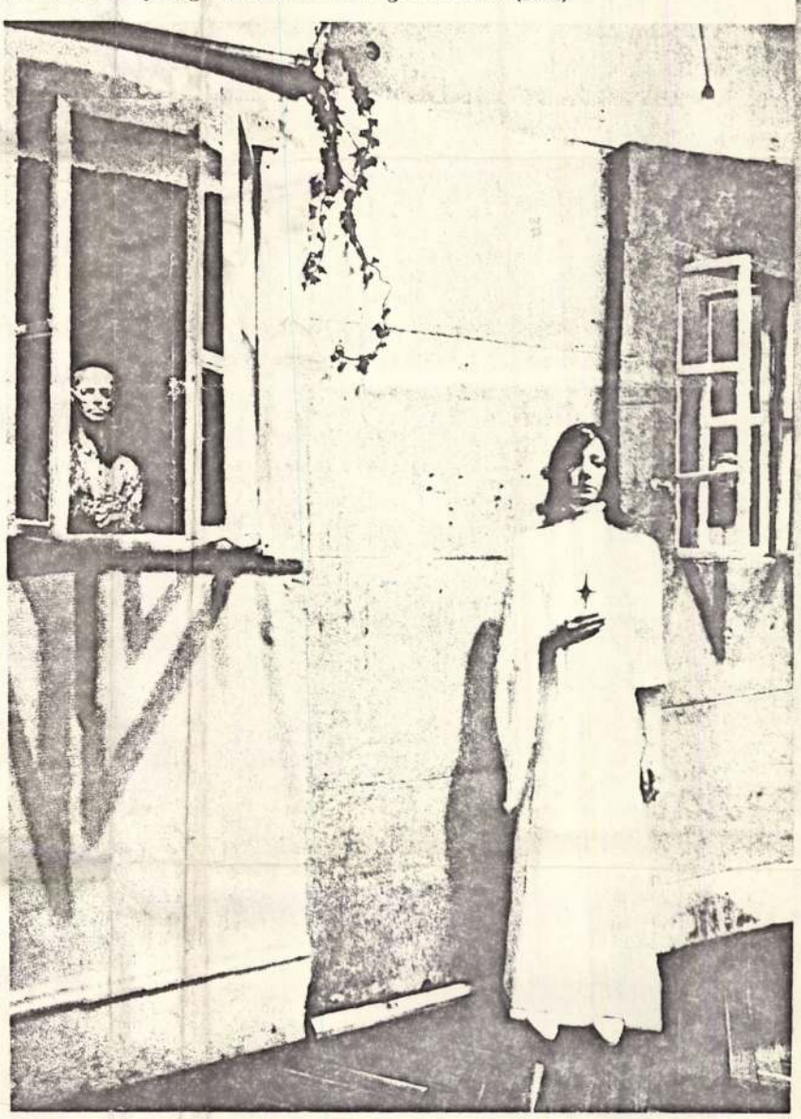

Erzsebet Schaar, geboren 1909: «Die Strasse» (Ausschnitt; 1973)
Fotos durch das Kunstmuseum Luzern.

diglich um ein internes, nicht aber um ein über die Grenzen hinausstrahlendes Pioniertum. Ungarn bleibt auch weiterhin im Strahlungsbereich anderer Länder. Die Münchner Schule der Historienmalerei, wie sie etwa Michael von Munkacsy, wohl der international bekannteste Maler Ungarns, pflegte, ist hier ebenso zu finden wie der von Frankreich importierte Fauvismus, dem – nach Rippl-Ronai – Jozsef Nemes-Lamperth und nicht zuletzt Karoly Kernstok (auch er bereits vor 1880 geboren) Gefolgschaft leistete. Kernstok ist vor allem wichtig als Theoretiker mit revolutionärem Einschlag. Er war u.a. der Gründer der «Achtergruppe» (Nyolcak), der Forderungen für die Kunst des Proletariats und für eine soziale Umwälzung in der Kunst aufstellte. Seine radikalen Theorien fanden allerdings einen formal recht harmlosen Niederschlag in der Art des Schweizers Cuno Amiet oder des Deutschen Emil Nolde. Da sich wesentliche Wandlungen in den Jahren von 1909 bis 1930 vollzogen, ist es beinahe selbstverständlich, dass die Ungarn «nahrhafte» Anleihen bei den deutschen Expressionisten und zum Teil, aber seltener, auch bei den französischen Kubisten machten. Auch die Dada-Bewegung blieb nicht ohne Resonanz. Beispiele für eine neue Vergeistigung und für ein Betonen der Ausdruckskunst liefern: Sandor Bortnyik (der an Lyonel Feininger erinnert), Lajos Kassak (Dada), der dekorativ gestaltende Janos Mattis-Teutsch, Imre Szobotka, Lajos Tihanyi, der in seiner «Arbeiterfamilie» von 1910 auch mit sozialem Realismus paradiert, oder endlich der begabte Bela Uitz, der effektvoll zu malen verstand. Nicht uninteressant ist ferner die Bekanntschaft mit den Malern und Graphikern Jenö Barcsay, Istvan Desi Huber, dessen Holzschnitte formal und inhaltlich an Frans Masereel erinnern, Jozsef Egry mit seinen mystisch angehauchten Bildern, Istvan Farkas, Jenö Gabor, Janos Kmetty, dem «Konkreten» Dezsö Korniss, Istvan Szöni und Lajos Vajda. Zu ihnen gesellt sich noch eine kühne konkrete Plastik von Ferenc Martyn. Der einzige Künstler, der wirklich international berühmt wurde, Laszlo Moholy-Nagy, ist hier noch nicht erwähnt worden. Ihn, der in Luzern vor allem mit frühen Zeichnungen aus der Dienstzeit im Ersten Weltkrieg vertreten ist, stellte Meyers Modeblatt in Nr. 15 dieses Jahres mit einem eigenen Artikel vor, in dem Rudolf Schnetzer auch die Universalität seiner Gestaltungsmittel hervorhob.

Einen Sonderfall, dem auch ein Sonderraum im Luzerner Kunstmuseum zur Verfügung gestellt wurde, bedeutet die «Strasse» der 1909 geborenen Bildhauerin Erzsebet Schaar. Hier wurde mit verblüffender Eindrücklichkeit ein vielteiliges Environment geschaffen. Aus den Häusern an beiden Seiten einer völlig weiss gehaltenen Strasse blicken Menschen verschiedenster Art. Ein ausgesprochen raumschöpferisches Element zieht suggestiv in die Tiefe, wogegen die teilweise auch aus früheren Schaffensperioden stammenden Einzelplastiken taktierende Akzente setzen und immer wieder zum Verweilen auffordern. Diese faszinierende Strasse setzt als interessanteste und attraktivste Arbeit einen erregend starken Schlusspunkt hinter eine Ausstellung, in der sich eine für uns fremdartige Kunst spiegelt. **Herbert Gröger**

Andrássy út (Népköztársaság útja) 95., itt működött a Francia Kör

Nádor (Münnich Ferenc) utca 20., Liszt egyik budapesti lakhelye
Bajomi András felvételei

zonyos *Voisard* nevű szerzetes): lö sato. Hogy milyen méreteket öltött a franciáskodás, mi sem jellemzi jobban, mint a Marseillaise-t zseniálisan fordító *Verseghy A' szerelem gyermeke* című színműve (1792), amelyben egy gróf így beszél: „*Pardonnez, mon Colonel! Én fel keltem magamat, mingyárt hat óra ütött utána; de az én homme de Chambre egy betiset tsinált, melly engem' kétségbe ejt; egy kár, mellyet pour le moment kipótolni semmiképp' lehetséges.*"

A francia szellem jelenléte nagymértékben kötődik a színházakhoz is, amelyek sok — igaz, nem mindig becses — párizsi csemegét tartottak műsorukon. S voltak itt művészek is — igaz, csak vendégszereplőként. Például a nagy *Rachel*, akit *Tóth Lőrinc*, *Jámbor Pál*, *Egressy Gábor* versei és cikkei dicsőítettek, s akiről *Benedek Marcell* értekezett, és 1851-ben az Adrienne Lecouvreurben lépett fel nálunk. A másik nagy tragika, *Sarah Bernhardt*, akit 1923-ban a Nyugatban *Jászai* parentált el, ötször vendégszerepelt Pesten. *Yvette Guilbert*, a legendás montmartre-i énekesnő, akinek itteni sikereiről *Ady* is beszámolt („minden száma egyetlenül pompás"), 1923-ban járt itt negyedszer és utoljára (erről *Bálint Lajos* írt a Művészbejáróban). Hosszú lenne felsorolni a még napjainkban is idelátogató művészeket és művésznőket (például *Marie Bell*), de azt még hadd tegyem hozzá, hogy a Comédie-Française 1940 tavaszán, a háború ellenére, látogatott el hozzánk először.

Ami a mozit illeti, a harmincas évek elején *Fejős Pál* több francia—magyar filmet forgatott nálunk, például az 1932-es *Tavaszi záport Annabellával*. Ez a koprodukció megint divatba jött: az utóbbi években olyan nagy rendező dolgozott itt hónapokig, mint *Jean Delannoy*, mégpedig olyan kiváló színésszel, mint *Georges Wilson*.

A muzsika terén sokáig a magyar—francia zseni, *Liszt* jelentette az összekötő hidat. A múlt század hetvenes éveiben a Nádor utca 20. számú házban lakott, s a szomszéd Continentálba járt étkezni, ahol egy orosz származású hölgy-tanítványa féltékenységből fegyvert fogott rá, de — amint *Hatvany* meséli a *Beszélő házak*ban — „*a pisztolyt időben kicsavarták remegő kezéből*". Nagy francia zenész, tudtommal, nem élt itt huzamosabban, de az olyan, már-már díszmagyarnak számítók, mint *Jeanne-Marie Darré*, szorgalmasan járnak hozzánk vendégszerepelni. Persze francia származású művészünk nem egy akadt, s most is van *Leblanc Győző* személyében.

Bár nem vagyok közgazdász, hadd zárjam a gondolatsort az iparral és a tőkével! Azzal a megjegyzéssel, hogy *Sőtér Magyar—francia kapcsolatok* című alapvető művét (1946) egy gazdaságtörténeti fejezet egészíti ki (*Ségner Andrea* írta). 1848-ban a honvédegyenruhákkal egy *Malvieux* nevű francia nagykereskedő foglalkozott. Mindenki tudja, hogy *Gustave Eiffel* építette a Nyugati pályaudvart (1875), azt azonban már kevesebben, hogy a Margit-híd a párizsi Gouin cég terve szerint épült. A századfordulón jelentős volt a francia tőke behatolása, főleg a hitelintézetekbe meg a biztosító társaságokba (Foncière!), de a francia jelenlét nem hanyagolható el a textilgyártás terén sem (*Paul Giraud*, aki később a De Gaulle-bizottság elnöke lett; *Dewawrin*), valamint az élelmiszeriparban (a libamájas *Ernest Giraud* és *Gerbaud*, a cukrász). Nagy szerepet játszott a hazai papírgyártásban *Moiret Gusztáv* (1890—1956), akinek a dédapja Napóleon vitézeként került kalandos körülmények közt hazánkba. Az apja kezdte szerényen a gyártást a Bakáts-udvarban (a Közraktár utca és a Lónyai utca sarkán), fia pedig már ötven munkással dolgozott. Ödön nevű bátyja egyébként (1883—1966) jónevű szobrász volt, leánya, Margit, jeles iparművész. Olyan franciák is akadtak, akik házat vásároltak: *Cartier*, a híres ékszerész — (a cég ma is fennáll) —, egy Almásy grófnő férje, vette meg azt a Verbőczy utca 13. számú egyemeletes házat a Várban, ahol *Tóth Árpád* lakott.

Nos, itt abbahagyom: ki-ki megtoldhatja, kiegészítheti vázlatos krónikámat, hiszen nem beszéltem a budapesti francia sajtóról, nem említettem a múlt század végi Francia Kört, s akár az egészségügyről is lehetne külön cikket írni (*dr. Chatel!*). Elég a telefonkönyvben sorakozó *Dubois*-kra, *Champier*-kra, *Chaponok*ra, *Bertine*kre gondolni, hogy meggyőződjünk: habár Párizs varázsához és magyarsűrűs Bakonyához képest Budapest „franciasága" nem jelentős, így is megírhatná valaki „A francia Budapest" című könyvet.

SCHAÁR ERZSÉBET

TENDENCIÁK
1970—1980

A történelem vagy a művészettörténet nagy fordulópontjai nem esnek egybe az évtizedfordulókkal, ennek ellenére azt mondjuk: húszas évek, harmincas évek, ötvenes évek stb. Egyelőre még nagyon is kétséges, hogy egységet alkot-e — és ha igen, milyet, a hetvenes évek művészete. 1980-ban mégis kényszerítő erővel támadt föl az igény a visszatekintésre. Milyen volt az elmúlt évtized képzőművészete, irodalma, filmtermése — kérdezik önmagukat a különféle művészeti ágak. Ennek jegyében rendezték meg az idei Velencei Biennálét is. Az Óbuda Galéria kiállítássorozata, ha szerény körülmények között is, ugyanerre a kérdésre keresi a választ, amikor sorra veszi a hetvenes évek magyar művészetének fő tendenciáit. A tárlatok fölépítése áttekintő jellegükből adódóan általában didaktikus, és — a zárókiállítástól eltekintve, mely egyetlen év új műveit mutatja be — történelmi elemzésen alapul.

Az első kiállítás keresztmetszet volt, helyzetkép arról, mit jelentett az „Új művészet 1970-ben". (Az illusztrációk közül: *Haraszty*, *Jovanovics*, *Nádler*, *Schaár*, a belső borítón: *Méhes*, a hátsó borítón: *Keserű*.) Egyben azt is megmutatta, hogy a hetvenes évek művészete a hatvanas évek második felében kezdődött. Akkor lépett színre az a művészgeneráció, amelyik felvállalta a magyar avantgarde hagyományait, és tájékozódott a kortárs egyetemes művészet aktuális törekvéseiről. Mialatt nálunk még mindig az absztrakt művészet létjogosultságáról folytak hírlapi viták, a világ képzőművészetét már az új tár-

Schaár Erzsébet: Kirakat, 1970.

Gulyás János felvétele

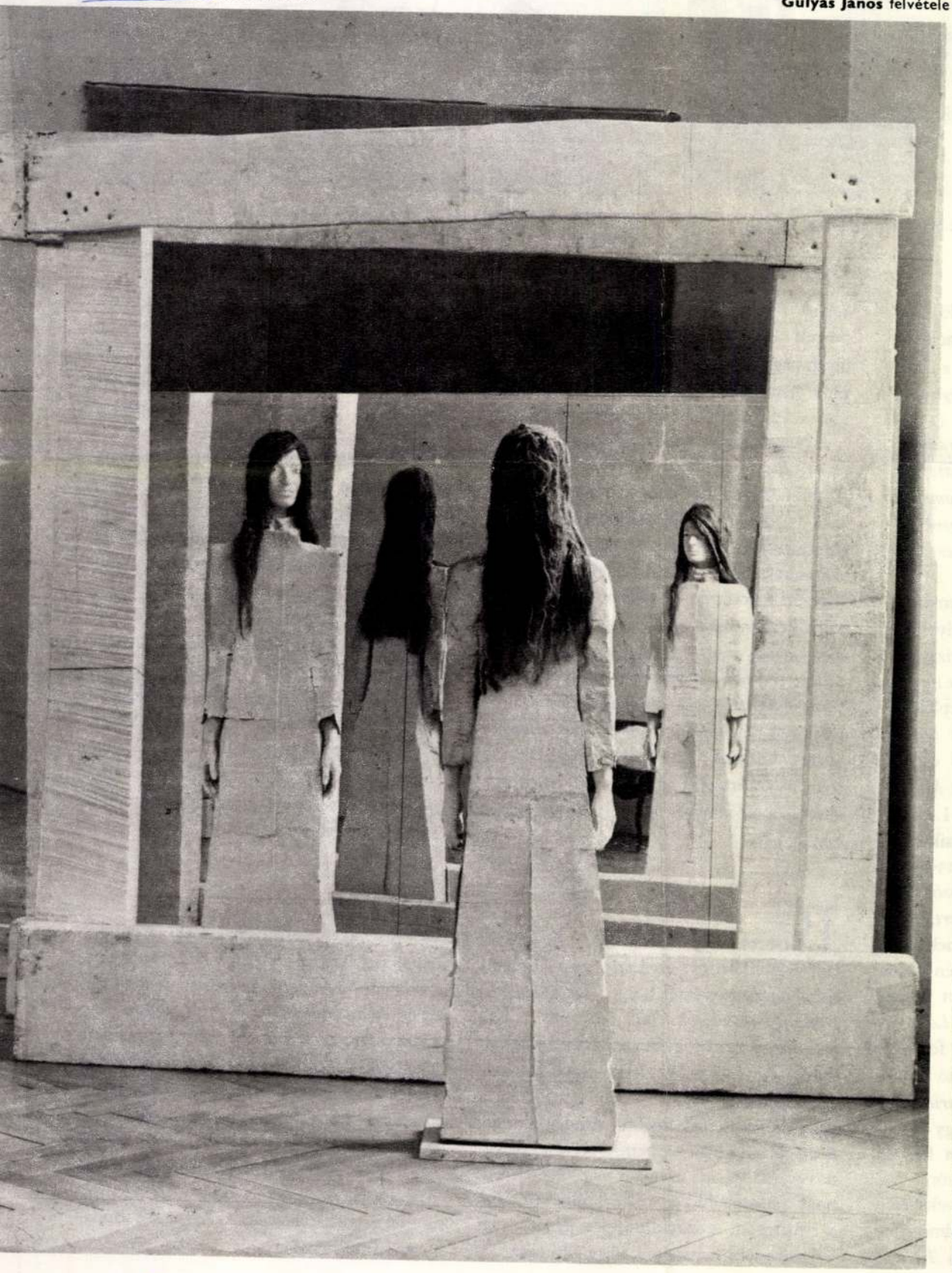

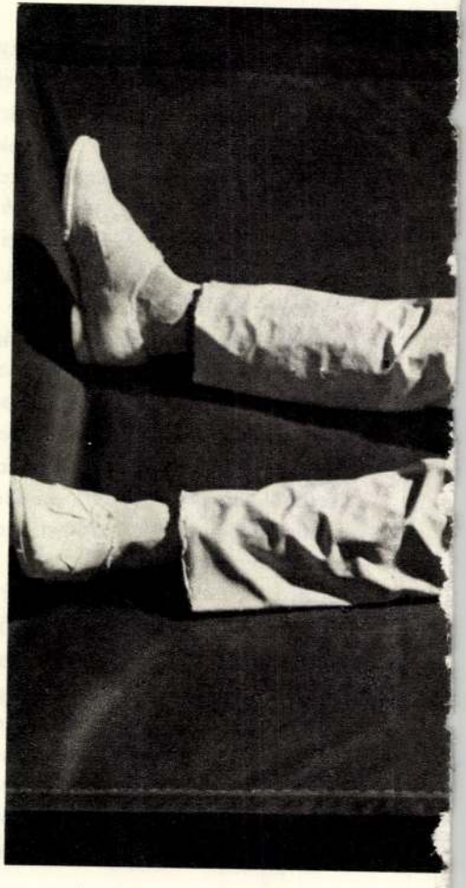

Budapest 1980/11

gyiasság, a pop-art uralta. Az a sokk, amelyet a pop-art tárgyszemlélete okozott, csak ahhoz a megrázkódtatáshoz hasonlítható, amelyet az absztrakt művészet megszületése jelentett fél évszázaddal korábban. Bármilyen rövid volt is a pop-art korszak a magyar művészetben a hatvanas évek végén — gyökeres fordulatot eredményezett. Megváltoztatott bizonyos művészi alapfogalmakat, a műfaj, a kompozíció, a „nemes anyag" fogalmát, sőt, magát a műtárgyét is. Új technikákat honosított meg a képzőművészetben (szerigráfia, újfajta fotóhasználat stb.). A pop-art különféle megnyilvánulási formái — az environment-ok, az akciók, a happeningek — azt a komplex művészetfogalmat előlegezték, amely a hetvenes években fő jellemzővé vált.

1970 semmiképpen sem kiemelkedő év a magyar művészettörténetben, mégis igen alkalmas arra, hogy egy kiállítás időtartamára állóképpé merevítsük. Sűrítve megtaláljuk benne az előzményeket és az előrejelzéseket, annak az izgalmas fordulatnak a nyomait, amely az új magyar művészet létrejöttéhez vezetett. Ez az az idő, amikor a képzőművészet leszáll az ezoterikus szférából, és már nem csak a fennkölt vagy csendesen lírai érzésekre apellál. A művészetbe betört az élet harsánysága, a maga lenézett, hétköznapi témáival és durva anyagaival. Megváltozott a színhasználat: a komor és tompa földszíneket az élénkebbek váltották föl az egész magyar festészetben. Addig alig használt színek (mint például az ún. parasztrózsaszín) jelentek meg a vásznakon. Hatalmas, élénkpiros felületek vidították föl a „drámai" színellentétekhez szokott szemeket. Megváltozott a képek szerkezete is. Olyan művek jöttek létre, amelyek elvben folytathatók, kiterjedhetnek a térben, minden irányban (formázott vászon), vagy csak modellül szolgáltak az egyes képelemek szerveződéséhez. Ekkorra érik meg a magyar művészetben az a nagy, alapvető változás, amely a hosszasan továbbélő posztnagybányai hagyomány eredendően szenzuális művészete helyett a fogalmi indítású művészetben jelöli ki a fejlődés útját. Meglepően hamar, a pop-arttal csaknem egy időben jelennek meg a konceptuális művészet csírái. Megindul az a folyamat, amelyben a műalkotás már nem tárgyiasul feltétlenül, hanem azonosul magával a gondolat- vagy cselekménysorral, amelynek a tárgyak már csak rekvizítumai vagy dokumentumai.

A sorozat második tárlata a nagyon találó *Másodlagos realizmus* címet viselte. Az irányzat a hetvenes évek figuratív művészetének egyik jellegzetes tendenciája. A művész arra vállalkozik, hogy megtévesztésig hű másolatát adja egy-egy tárgynak. *(Lakner, Baranyay.)* Ez a tárgy lehet faldarab, égetett papír vagy madzagokból csomózott háló, de lehet varrónőket ábrázoló fénykép vagy közismert műalkotás részlete is. Tehát a mű tárgya többé nem a Jas de Bouffan-i fák, mint Cézanne-nál, hanem az a Cézanne-kép, amelyik a Jas de Bouffan-i fákat ábrázolja. Élményeink többnyire másodlagosak — hangsúlyozzák a festők. Rendszerint nem közvetlenül

Nádler István: Feszítés, 1970.
Makky György felvétele

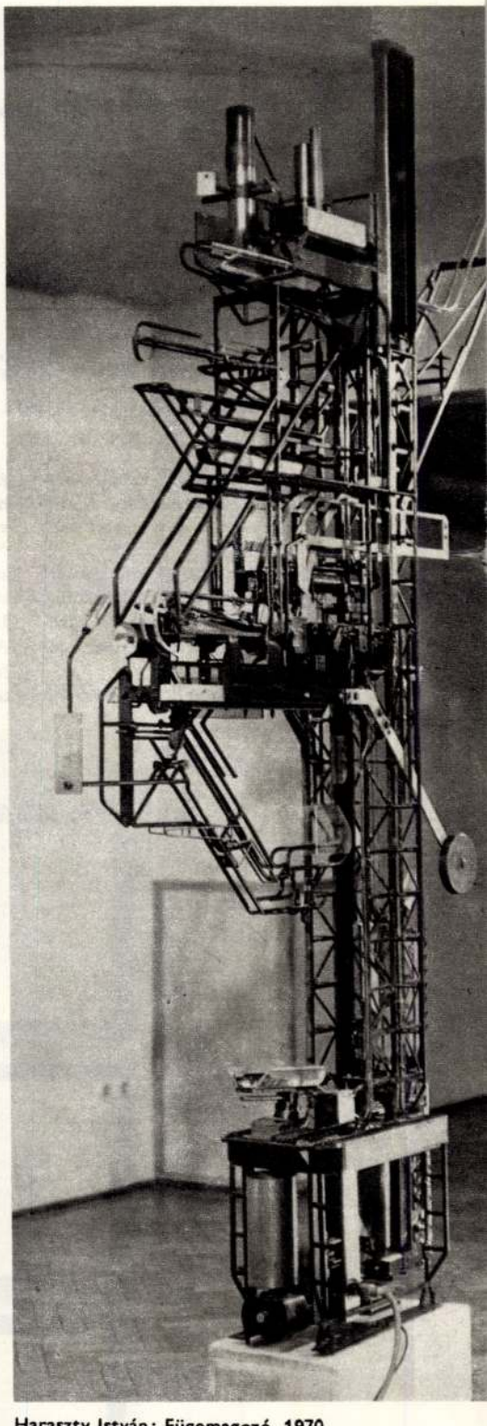

Haraszty István: Fügemagozó, 1970.
Gulyás János felvétele

Jovánovics György: Fekvő figura, 1969.
Makky György felvétele

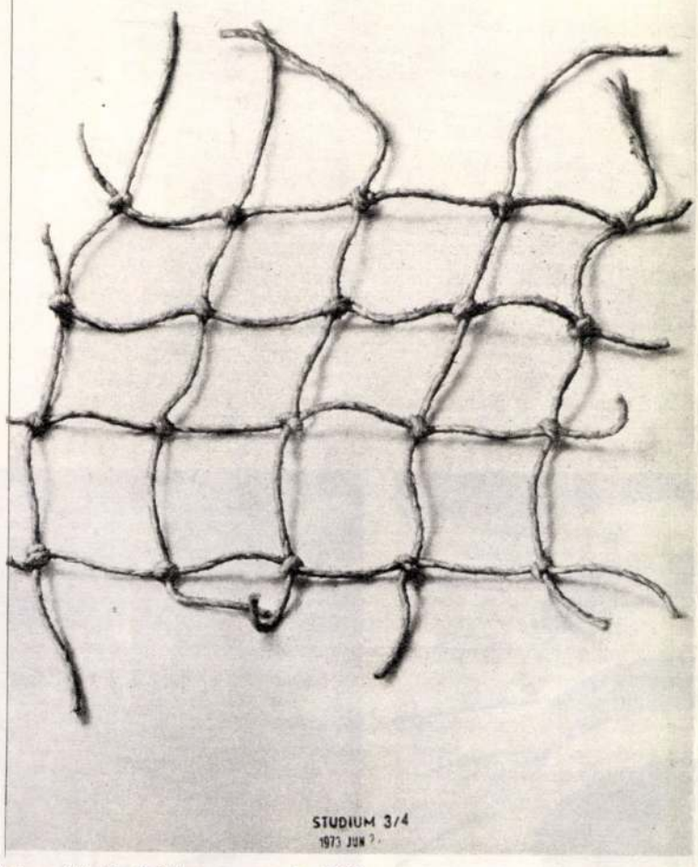

Lakner László: Stúdium, ceruzarajz, 1973.

Baranyay András: Önarckép, 1977. X. 5.

éljük át az eseményeket, hanem valami vagy valaki közvetítésével. A művészet tárgya maga a művészet lesz; például a klasszikus avantgarde élménye helyett az avantgarde története válik élménnyé. Man Ray híres fotója Duchamp-ról fotót utánzó, jellegzetes technikájú „radírfestményen" jelenik meg.

A harmadik tárlat a *„Geometrikus és strukturális törekvések"-et*, a geometrikus absztrakt irányzatok mai változatait mutatja be. Az irányzat őse a konstruktivizmus, amely a húszas években új korstílus megteremtésének lehetőségeit rejtette magában. Utódai már nem ilyen lendületesek. Az általuk választott elemi geometriai formák módszeres megismerésére törekednek, csoportosítják, bontják vagy elmozdítják az elemeket; azt a fajta racionalitást alkalmazzák a művészetben, amelyet a technikából és a természettudományokból ismerünk. A műalkotás elemi egységekből épül fel, melyeknek ismétlése, variálása, szervezése új struktúrákat hoz létre *(Maurer)*. Azáltal válnak ezek a látszatra nagyon elvont, spekulatív művek mindennapi életünk nélkülözhetetlen tartozékaivá, hogy egész technicizált századunk hasonló elvek szerint épül fel.

A félidejéhez érkezett kiállítássorozat a rendezésre vállalkozó tíz művészettörténész koncepcióját tükrözi. Ennek — mint minden első kísérletnek — megvannak az erényei és tévedései. Idővel mérlegeli majd a művészettörténetírás.

Nagy Ildikó

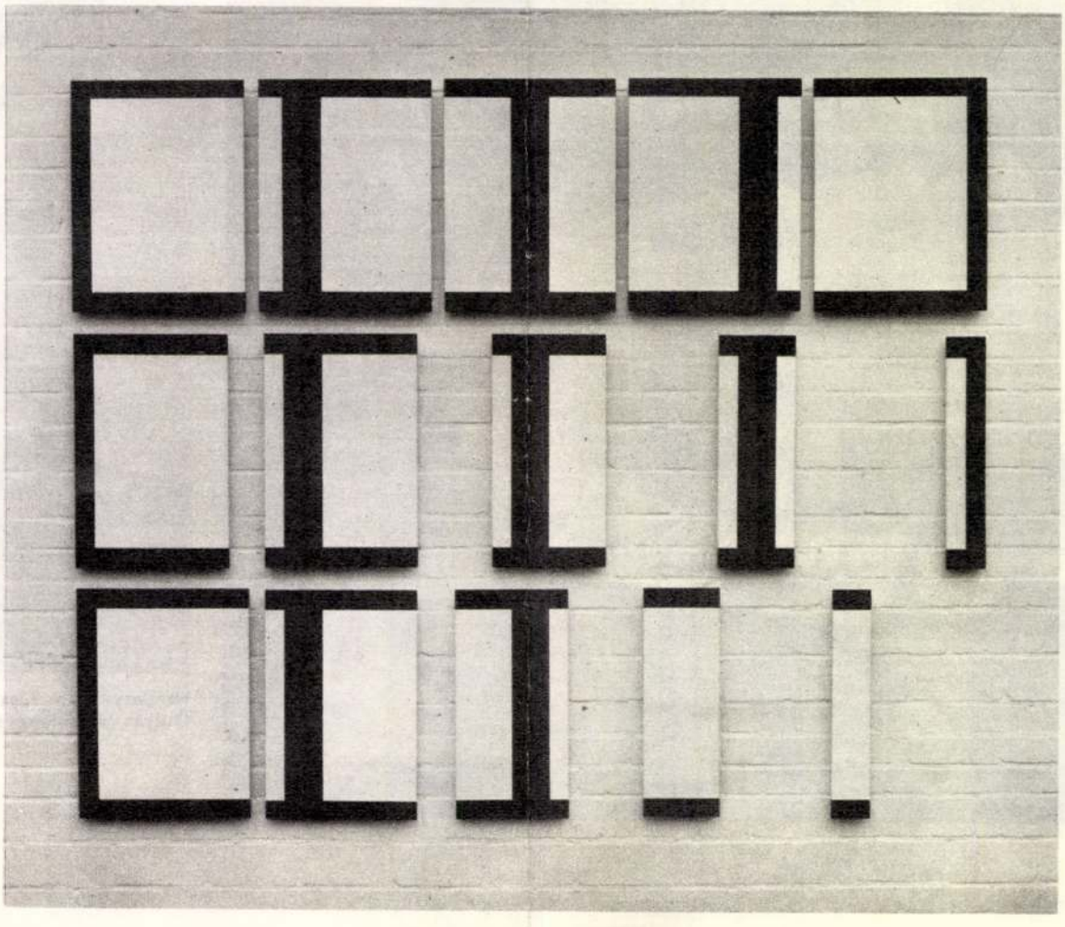

Maurer Dóra: „4—5", variációk, 1980.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726
1975 OKT 8
HAJDU-BIHARI NAPLÓ

Schaár Erzsébet szobrászmúvész

usága ... kk írója feltárja a hibákat, orvo- ... den jegy elkelt. Sajnos az ...

1021

Zord végzet ellen alkotott

Schaár Erzsébet úgy ment el közülünk, mint hűséges barátunk; akinek eltelt éveit csak a halál suhintása hasítja emlékezetünkbe. A mű, amit hátrahagyott, fájdalmas, fiatal, nem a hívságos földi élet tavasz-tél játékát követi. Inkább része a múlhatatlan örökkévalóságnak — a művészetnek. Már csak múlt időben beszélhetünk Róla, de a zárt falak közt, kitárt ablakokban álló asszonylényekre tekintve mindig visszatér majd hozzánk. Hiszen itt repült ki valamelyik ajtón, ablakon, s kitárt szárnyaival új, végleges átváltozások rendjében vergődik. A semmi rabja már, a jóvátehetetlen „ez is megtörtént" ténye tiltja ki a földi lét gyötrődő kérdezői, teremtő válaszadói közül.

Fiatal volt. A mi korosztályunk tanítója. Simogatása egyetemes érvényű erkölcsi kihívássá szelídítette a bizonytalan tér anyagait. Szenvedélyesen adott tudtunkra valamit, amiről a krónikák tanúsága szerint mindent tudunk, mégis félünk megfogalmazni: az emberrel minden megtörtént és megtörténhet. A *vétség* és az *áldozat* egyazon térben, embersűrű közegben születik.

Sachsenhausen százezer legyilkolt foglya, a rémtettek gyerekkortól kísértő dokumentumfelvételei, a buldózerrel egyengetett hullahegy s a meztelen nők futása a röhögő géppisztolyosok között — előbb-utóbb immunissá teszik az embert, eltompulnak a reflexei. Különösen akkor, ha fiatal, s nincsenek konkrét élményei a brutalitásról. Az elszabadult ösztön fasizmusát is már csak áttételesen érzi, s kényelmetlenül viseli az emberi faj közös bélyegét: a felelősséget a megtörténtért, a megtörténhetőért.

Schaár Erzsébet szobrászata azért nagy élmény nekünk fiataloknak, mert a művészet pusztíthatatlan eszközeivel emel bennünket a kimondhatatlan, sokszor tökéletesen értettnek vélt rejtelmek — az emberi lélek — legzordabb titkait rejtő magaslataira. Oda, ahonnan a sachsenhauseni emlékmű kiált minden nyelven, ahonnan a tömbbe zárt emberek élő arca és kérő, vádló, fenyegető keze figyelmeztet. S innen indulnak a különös ...gyak útjára a kitárt ablakok, aj... útvesztőiből a nyilazó asszony... tekintetek. Értőn emésztődnek sugarukban a halálon is diadalmaskodó nagy erkölcsi példák, elődök portréi.

Dankó István

tegséggel együtt jár a fokozott érzékenység is. A szakképzett ápolónők, a tiszteletdíjat kapó társadalmi aktivisták, meg az önzetlenül segítő szomszédok, ismerősök ma Debrecenben mintegy háromszáz idős ember sorsát kísérik figyelemmel.

2

A dupla ágy egyik fele már régen csak a párnáknak ad helyet. A másiknak állandó vendége van: *Zeller Ferencné* hat éve nem ment ki a lakásból, de az ágyból is ritkán kel fel. Kilencven éves lesz nemsokára. *Szabó Róza* a szomszédban lakik, ő néz a beteg asszonyra nap mint nap.

— Amire szüksége van, mindent megadok neki. Nincs más hozzátartozója, csak én segítek, amikor szükség van rá. Három éve, amióta megszervezték a társadalmi aktivisták rendszerét, azóta én is az vagyok, de már korábban is be-benéztem.

Társadalmi aktivisták. Sokan vannak, évek óta segítenek a környezetükben levő elesett embereken. Meghálálják a munkájukat. A betegek jószerével csak szeretetükkel tudnak fizetni, az állam azonban nem kívánja ingyen: havonta ötventől ötszáz forintig terjedhet a tiszteletdíj. Így nevezik ezt, jogosan. Az emberséget nem lehet pénzzel megfizetni.

A szervezet fenntartása, továbbfejlesztése nélkülözhetetlen.

— Azért fontos, hogy saját otthonukban tartsuk, itt gondozzuk az öregeket, mert nem kaphat mindenki helyet a szociális otthonban — mondja *Borza Béláné*, aki a területi gondozás szervezője, jó ismerője Debrecenben. — Ráadásul így a beteg a megszokott bútorok, tárgyak között maradhat, aktivistáinktól pedig minden segítséget, gondozást megkapnak. Ebben a korban az új környezetbe kerülés nagy terhet okozhat. Most folyik — a Vöröskereszt bevonásával — a gondozásra szorulók felkutatása. Ha ez elkészül, még tovább kell fejleszteni ezt a jól működő szer-

szolgál találkozóhely lelnek az öregek.

4

— Fél kilenctől dél nyitva a napközi — *renczi Gyuláné*, a Csa hon vezetője.

— Reggelizünk, ren a környezetünket, fürdü délelőtt kézimunkázáss sel töltjük el az időt. Néha elmegyünk moziba, sétálni, vetélkedőt szervezünk, meglátogatunk egy másik otthont.

— Hányan vannak most a napközben?

— Huszonhárom tagunk van jelenleg.

— Hogyan kerülnek ide az öregek?

— A Tanács III. kerületi Hivatala utalja be őket a kérvényük elbírálása után.

— Mi történik a sok kézimunkával, ami itt készül?

— Van egy bizottságunk, időnként megállapítja az elkészített vállkendő, táska stb. értékét, azokat aztán értékesítjük.

— Hová kerül a pénz?

— Hatvan százalékát újabb anya

A fejlő

Egy-egy közgazdász vag kus kivételével igazán rit dolunk arra — hisz nem a kánk — hogy számba ország vagyonát, lass gyorsabb gyarapodásá zony ritkán is fedezzü matos változások e hatásának összesség egyenlegét, vagyis mennyi következm ra és életünkre. A múltban nyilvá munkaprogramja tos tényező me zottan felhívja figyelmét az e amikor a ma utal arra, h

5

Nyugdíjas klub, házi gondozás, napközi otthon — ma már közismert fogalmak. A cél: az idős ember minél tovább éljen saját környezetében, csak az utolsó pillanatban kerüljön a szociális otthonba, amely magas színvonalú szolgáltatásai ellenére is idegen, ebben a korban már nehezen megszokható környezetet jelent. Erre a kollektív életre készít fel a napközi otthon, a klub. Megismerik egymást az emberek, a társaság, az ismerősök újból életük főszereplői lesznek.

(Folytatjuk)

Görömbölyi László

/1021

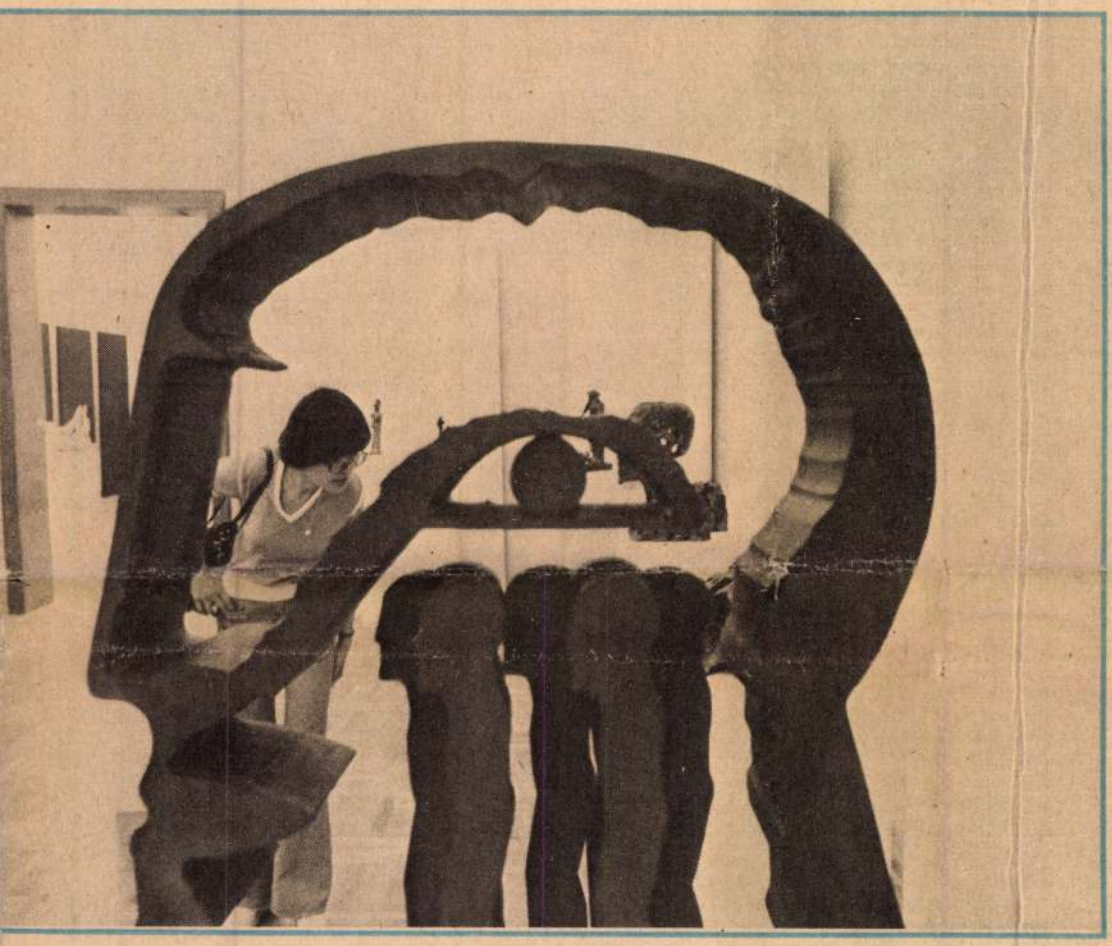

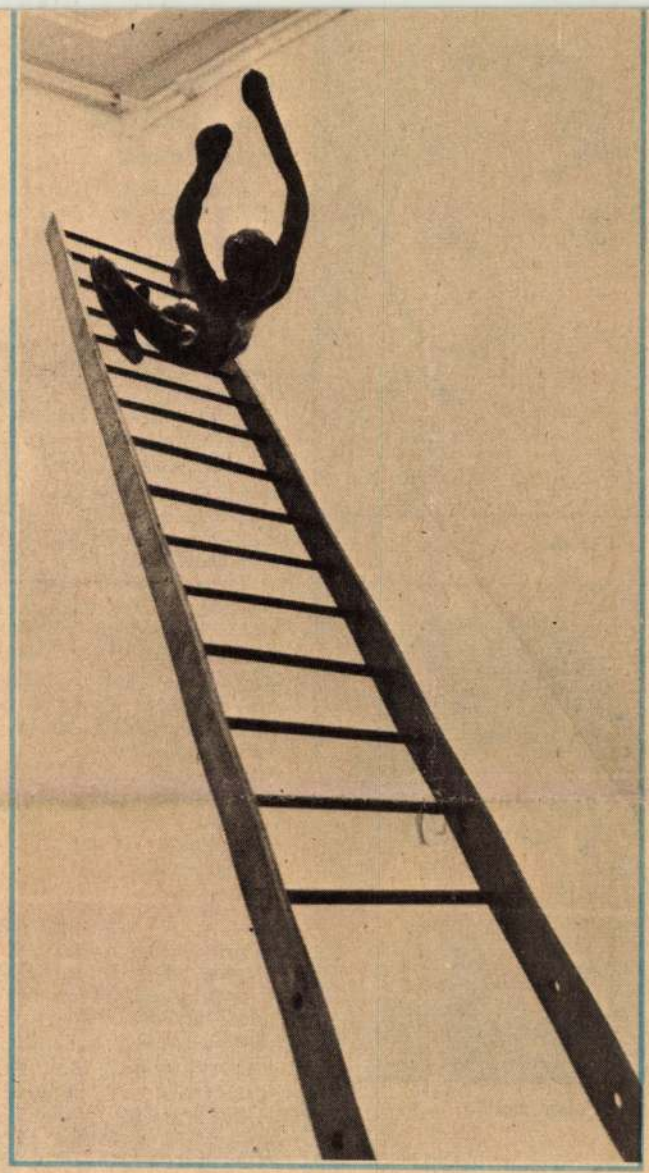

Kisplasztikák a Műcsarnokban

Ha egy idegen bolygóról élőlények érkeznének Budapestre és szemügyre vennék a Műcsarnok kisplasztikai kiállítását, bizonyára rendkívül elszórakoznának a látnivalókon. Először is játékszerekként kezelnék a bemutatott alkotásokat, s csak körültekintő ismerkedés után tudatosulna bennük, hogy ezek a nyolcvan centiméternél kisebb magasságú, fél négyzetméternyi alapterületet meg nem haladó plasztikák képesek a földi élet bemutatására. A tárgyakból következtetnének a mindenkori ember lelki- és gondolatvilágára, nemkülönben egy adott kor anyagi kultúráját is feltérképeznék. Töprengés közben a vendégek bizonyára megkérdeznék: egyes dolgokat miért csak így lehet megoldani, láttatni, szemléltetni. Megjegyeznék például, hogy a hollandok drótkompozíciói saját óvodáikban a mi építőkockáinkat helyettesítik, de elmondanák azt is, hogy büszkék lennének a magyar *Schaár Erzsébet* szobraira. Az ő munkáiból ugyanis megéreznének valamit ennek a bolygónak a múltjából és jelenéből. A szobrok, portrék, tárgyak egymásmellettiségéből következtetni tudnának a két lábon járó, embernek nevezett élőlények körülményeiről, kapcsolatrendszeréről, földi berendezkedéséről. Felfigyelnének az itt élők értelmére is, ami számukra teljesen új dolog, mivel ők mindent mechanikus úton végeznek. Az alkotó ösztön, nemkülönben a tudatos cselekvés rendkívüli felfedezés lenne az ő beprogramozott világuk számára.

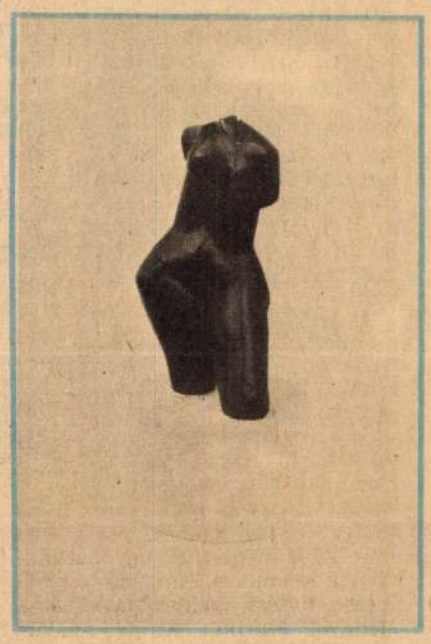

Mindezt a budapesti nemzetközi kisplasztikai kiállításon tapasztalhatnák vendégeink, ahol országonként szemléznék, holografikus térlátásuk révén pedig egyszeriben felfognák a legkülönbözőbb plasztikák lényegét. Bicegő járásukkal keresztülhaladva a tíz ter-

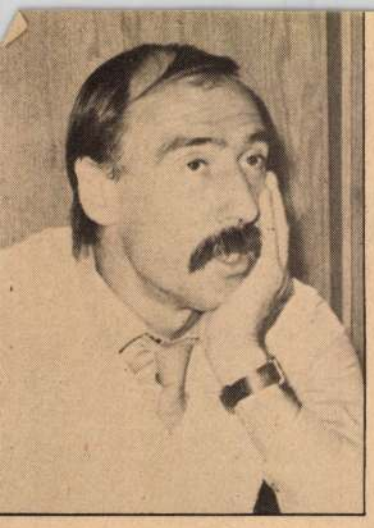

Cintula

B. Tóth László

helyszínen kapnak. E hat hazai és nyugati kislemezből kell összeállítani egy kb. 10—15 perces műsort. A lényeg most — kivételesen — nem a zene, hanem a műsorvezető személye. A zsüri tagjai között ott találjuk *Csanádi Lajost*, az ORI osztályvezetőjét, *Hölzer Tamást*, az OSZK közművelődési csoportvezetőjét, *Galán Bertalant*, aki a vizsga lebonyolításának egyik fő szervezője (ő tölti be a zsürielnöki tisztet, felváltva *Balassa P. Tamással*, az OSZK Stúdió igazgatójával). A két neves disc-jockey: *B. Tóth László* és *Keresztes Tibor* (Cintula) is a zsüriben próbálja felfedezni az új tehetségeket.

A jelöltek egymás után mutatják be műsorukat. Az izgalom mindannyiukon látszik. De nem csak az idegesség okozza, hogy néha még az együttes nevét sem sikerül helyesen kiejteni. Van, aki rosszul keveri a számokat, s van, aki ugyan sikeresen áthidalja a technikai nehézségeket, de érthetetlenül beszél vagy téves adatokkal borzolja a zsüri idegeit. A bizottságban a részrehajlás elképzelhetetlen. Már csak azért is, mert a legjobb és a legrosszabb pontszám nem számít bele az értékelésbe.

Sorra kerül két ismerősünk is. Pintér Gábor pontszáma csak kevéssel marad el a C kategóriához szükségestől. „Sok beszéd, kevés tartalom, rossz angol kiejtés" — bírál tömören a zsüri. Morris Pedrónak sem sikerül feljebb jutnia a létrán. Előadása unalmas, túl sok adatot közöl, hiányoznak beszédéből a szórakoztatás fő elemei.

B. Tóth és Cintula tanácsai

A bemutatók közötti rövid szünetben a két profi lemezlovast faggatom.

— Mit kell tudnia egy diszkósnak?

B. Tóth László:

— A legfontosabb az érthető beszéd. Általános irányzat, hogy a magyar nyelvet sokan helytelenül angol akcentussal beszélik. A hallgatónak éreznie kell, hogy a diszkós érti a zenét és el tudja hitetni, hogy az valóban jó. A műsorvezető feladata, hogy amit a zenéről mond, az tartalmas, de egyben tömör is legyen. Eközben próbálja feldobni a társaságot. Nem sok A kategóriát tudunk odaítélni. Szigorúak vagyunk, de a célunk az, hogy sok jó diszkós legyen. Akik viszont megkapták az A-t, valóban igazán tehetséges fiatalok. Így például Szlosziár Tibor, Nagyszénásról.

Cintula:

— A disc-jockeynak mindenekelőtt saját személyiségét kell adnia. Mivel a zene mindig tökéletes és adott (a kész felvétel a lemezen vagy a kazettán), a műsorvezetőnek kell megteremtenie a hangulatot egyéniségével, eredetiségével. Ezért is fontos az intelligenciateszt, amit többen támadtak. S hiába látszunk szigorúnak, a közönség még nálunk is kritikusabb. Sok értelmes ember jött el vizsgázni, kiválóan oldották meg a szellemi tesztet, mégsem tudják, mit kell csinálnia egy műsorvezetőnek. TIT-előadás szintjén mondják el a Tardos-lexikont vagy az Ungvári-könyvet. A diszkós feladata az, hogy az „oldott házigazda" szerepét magára vállalva igényesen szórakoztassa hallgatóságát.

Ami nem ösztönzőerő

Galán Bertalan nemcsak a vizsgarendszer kialakítója, hanem tanfolyamok szervezője is, s a lemezlovasok elvi irányításának kidolgozója.

— Mi tette szükségessé a vizsgáztatást?

— 1978 júniusában jelent meg az a rendelet, amely a szabadúszó műsorvezetőket az OSZK-hoz csatolta. Ettől kezdve csak közvetítésünkkel lehetett dolgozni, amelyhez működési engedély kellett. A kb. 1300 jelentkező 100 forint ellenében ideiglenes működési engedélyhez jutott. Az első kategóriaszerző vizsgára 1978 őszén került sor, a mostanihoz hasonló formában. Ekkor vizsgázott a diszkósok krémje.

Közben az ország négy nagy városában tanfolyamokat szerveztünk.

— Kik jelentkeznek ma nálunk disc-jockeynak?

— Széles a skála: villanyszerelőtől, gépkocsivezetőtől egyetemi hallgatóig, üzemmérnökig sokan jelentkeznek. Így érthető, hogy a színvonal is változó.

— Hányan voltak alkalmatlanok az idei vizsgán?

— A 114 jelentkező több mint egyharmada nem felelt meg a követelményeknek. Körülbelül fele-fele arányban oszlik meg az elméleti és a gyakorlati vizsgán meg nem feleltek száma.

— Mire jogosít fel a három kategória?

— Mindegyikkel lehet diszkózni, de akik nem feleltek meg, azok is dolgozhatnak ideiglenes működési engedéllyel. Sajnos, a mai gazdasági helyzet miatt sokszor nem előny a magasabb kategória. Egyes művelődési házak néha inkább az alacsonyabb kategóriájú diszkósokat szerződtetik, mert kevesebbet kell nekik fizetni. A magasabb kategóriába kerülés azért sem ösztönöz, mert nagyon kicsik a kategóriák közötti bérkülönbségek.

— Mennyi kategóriánként a gázsi?

— Kétfajta bérkategória van: az alkalmi és az állandó. Az alkalmi bér maximuma a C kategóriában 240 forint, B = 300 forint, A = 360 forint lehet. Ehhez 80 forint lemezhasználási díj jár. Az állandó bér ennél alacsonyabb.

— De hiszen köztudott, hogy a fiúk ezen összegek többszörösét kapják egy-egy fellépésért!

— Az OSZK a vállalatoknak, intézményeknek szabályosan kiközvetíti a diszkóst, de az már a foglalkoztató szerveken függ, mennyit számítanak fel szállítási és egyéb költségek címén.

— Mi lehet a megoldás? Mert az is tény, hogy a hivatalosan megállapított összegek felett eljárt az idő!

— Az előbb említett bérrendelet ez év januárjában jelent meg. Viszont kidolgozás alatt áll — a Művelődési Minisztérium irányításával — a kategória alsó határainak módosítása, mely ösztönző lehet a magasabb kategóriák megszerzésében. Tervezzük a szállítási és eszközhasználati díjak szerződésbe vételét is, a kibúvók elkerülése érdekében.

* * *

Habár a diszkózene túljutott a zeniten, a lemezlovas még mindig népszerű házigazdája az egyik legelterjedtebb szórakozási formának. Nem mindegy azonban, hogy ki szórakoztat. A disc-jockeynak fontos közművelődési szerepet is magára kell vállalnia, hiszen sokakhoz szól, formálja, esetleg befolyásolja a közönség véleményét. Nem lehet közömbös az, *mit* és *hogyan* mond nekünk az est hangulatembere. Ezért jó, hogy e vizsgarendszerrel az OSZK megkísérli elérni: csak az arra legalkalmasabbak szórakoztathassák a fiatalok ezreit.

Falus Tamás
Fotó: Zádor Péter

Kedves Barátunk!

„Rózsaszirmok" — Ha nem tizenhat éve volna, azt írnám, semmi értelme. Így arra kérem, próbálja további sorsát végiggondolni. Azért, mert környezeténél jóval érzékenyebb, ez nem feltétlenül annak a jele, hogy költő. Bírja ki félláb on állva is a maradék évet, legyen meg a szakmája, és olvasson, olvasson, még keményebben, mint eddig. Jó szívvel mondom: jövőre, de inkább két év múlva várom. Kérem, akkor is jelentkezzék, ha közben abbahagyta a verselgetést.

„20 éves vagyok" — Sorait nem idézve és nem elemezve, kérem elégedjék meg egy magánszöveggel. Ha a most 14 éves nagyfiam 20 éves korában elém tesz egy, az Önéhez hasonló verset, akkor „hivatalból irodalommal is foglalkozó munkavállalóból" azonnal átváltozom családapává. És könnyem is hullik (miért szégyelljem? azért, mert most az a divat, hogy csak hahotázás, röhögés közben potyoghat az ember könnye?), hogy lám, ez az utód, ez a folytatás, most íme, valamit visszaad azzal, hogy a kemény kritikáján is átsüt a gyermeki szeretet. Hogy óvatosan, de őszintén fogalmazza meg a szeretetteli kritikáját, hiszen huszonévesen már nemcsak a saját családja, nagycsaládja köznapi dolgait látja, hanem a mind *nagyobb számú* megismert család és nagycsalád szolidabb vagy sötétebb ügyeit-dolgait is. — Vállalt, de orvosilag még nem kimutatható tudathasadásomból visszatérve: versét a *gyermekükként* mutassa meg a szüleinek. Hozzátéve, hogy sorait nem láthatják nyomtatásban, mert egy fafejű, fakezű szerkesztő visszautasította őket. (Ha viszont szülei kívánták, hogy a *magánversét* Ön *közverssé* próbálja előléptetni — akkor jaj a tudathasadásomnak!)

„Petőfi-nemzedéke" — Ezt először is két szóba írnám: „Petőfi nemzedéke". Legfeljebb akkor írnám kötőjelesen, ha jeligédnek csak *része* lenne az, hogy „Petőfi nemzedéke". Például olyan hosszabb szóösszetételben, hogy „A Mai Forradalmiság Petőfi-nemzedéke". Másodszor: mert te tegeztél, bevallom, nekem is könnyebb tegeződve felelnem. Kezdeti és természetes tegeződőmániámat egyébként e rovaton belül nagyon gyorsan föladtam. Ugyanis ez a fórum *hiába* a Magyar Ifjúság, a magyar ifjúság lapja, ha én a 44 évemmel 13 és 78 év közötti szerzők és szerzőjelöltek szemében a pancser vagy misztikus Akárkinek, A Szerkesztőnek tűnhetek. Aki egyébként így, szerkesztőként is, csak része az egésznek: van csecsemőmirigye, mája, sípcsontja, éppen perforálódó vakbele, kilyukadó gyomra, vagy adott esetben, magától kinövő karja egy folyton élő-megfáradó-továbblépő szervezetnek, a szerkesztőség egészének. — Vagyis: újabban vagy megszólításra tegeznek visza, vagy akkor, ha valakinek az *érdemi* szövegeiből, prózájából, verséből ordít az a bizonyos valami, ami legtöbbször Hiánycikk. — Isten adja meg tévedésemnek azt a jogát, hogy több XX. század végi és még több XXI. század eleji költő az ostoba magázódásomért és önözésemért kiátkozzon engem az élők sorából. Harmadszor: a nagy lelki teregetésem után engedd meg, hogy visszamagázzalak. Mert egy nagyon jól kitalált levélben ugratsz (jogod), közben a mellékelt, jóval kevesebb szövegterjedelmű és jóval kisebb szövegértékű versben (jogod), kontrafals- és kontrapunkt-hatást feltételezve (jogod) igyekszel miszlikké aprítani. — Kedves Barátunk! Ön választja meg a fegyvert! Azt a *több* verset, amit akár az Alpok keleti, földrajzilag már Magyarországhoz tartozó nyúlványainál, akár a dunaföldvári hídnál is átveszek.

„Messzi hobo", „Ennyire jutottunk?", „Sandokan", „Szeretnélek!", „Próbálkozás", „Köszöntő", „Delelőn", „Micsoda nyár", „A névtelen ember", „Az öngyilkos", „VLK, TSZTM", „Olimpia", „Két barátnő", „Ha nem jók semmire, sem baj" — Önök nem az „azonnal visszautasíthatók" vagy tört töredékükben „azonnal közölhetők", hanem a „határesetek" viszonylag népes kategóriája. Határesetben pedig, kényszerűségből, többször mérlegel az ember. Kérem: a „VLK, TSZTM", a „Két barátnő" halk, viszont a „Sandokan", a „Ha nem jók semmire, sem baj" és a „Micsoda nyár" hangosabb biztatást érezzen ki a soraimból.

Murányi József

SCHAÁR ERZSÉBET

Született: 1908. július 27. Budapest.
Born on July 27,1908 in Budapest.

Tanulmányok: Magyar Iparművészeti Főiskola, Kisfaludi Stróbl Zsigmond tanítványa. 1924-26. A XX. századi magyar szobrászművészet egyik legkiemelkedőbb tagja. 1968-73 között készültek üvegszobrai.
Állandó kiállítása: Székesfehérvár, Pécs.

Studied at the Faculty of Sculpture of the College of Fine Arts as a student of Zsigmond Kisfaludi Stróbl from 1924-1926.
One of the most outstanding representative of 20th century Hungarian sculpture.
Worked in glass from 1968 to 1973.
Permanent exhibitions in Székesfehérvár and Pécs

Elhunyt 1975-ben, Budapesten.
Died in 1975 in Budapest.

Stúdióüveg, Sevilla, 199x

Bronztükör, 1969.; üveg, bronz; 33,8x42x32,2 cm; a Magyar Nemzeti Galéria tulajdona; Fotó: Halper János
Bronze Mirror, 1969; glass, bronze; 33,8x42x32,2 cm; from the collection of the Hungarian National Gallery; Photo by János Halper

Kék fejes váza, 1964.; fúvott üveg; M: 31 cm, Ø: 20 cm; magántulajdon; Fotó: Halper János
Vase with Blue Head, 1964; blown glass; H: 31 cm, D: 20 cm; from a private collection; Photo by János Halper

Schaár Erzsébet szobrászművész

üveg-tér
(ill.)

->Z. Gács György festő
Művészet 1985/3/21.

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész 2.) Folytatás

Naptár

26 SZERDA

17.30

BARÁTI KÖRI RENDEZVÉNY

Az Utca

Schaár Erzsébetre emlékezünk, Csernitzky Mária előadásával, Kurtág György zenéjével, Pilinszky János versével

(C ép. fsz. kiállítóterem)

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. október.

Schaár Erzsébet

Lugossy Mária szobrai

Magyar Nemzet, 1986. IX. 9

Schaar Erzsébet

Kiállítás Torontóban

Magyar Nemzet 1986. VII. 21.

Sági Ilona, építész

L: Ellér István

– : korelségi kérek

Magyar Építőművészet Bp. 1983

10–12

83/4

Schaár Erzsébet; rajzai

L. Makovecz Imre

Németh Lajos: Makovecz Imre építészete 42-43

Magyar
Építőművészet Bp. 1983 83/6

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet emléke előtt
hódol Hajnal Gabriella egy
gobelinképpel.

(földes) Kék - vörös szimfónia.
Nők Lapja, 1978. február 11 - 16. lap.

Schaár Erzsébet

Varga Balázs: "Gondolati Hidak" cimmel
Tüskés Tibor: "Testvér muzsák" c. munkájáról ir.
A könyv egyes fejezeteiben a különböző korokból származó alkotások illusztrációi között szerepel Nagy László képvers-önarcképe, valamint Schaár Erzsébet néhány szobormüve.

Varga Balázs cikkét lásd: Szabó G. István: "Illusztráció" c. rajzának hátlapján.

Élet és Irodalom, Bp. 1979. szept. 8.
XXIII. évf. 36. sz. 12. lap.

Schaár Erzsébet, szobrászművész

Székesfehérváron 25 évvel ezelőtt nyílt meg a Csók István képtár. – Schaár Erzsébetnek az egész Csók képtárat megtöltő „Utca" c. kompozíciója – annak idején – módott adott arra, hogy speciálisan arra a helyre készülő kiállítási művészetet hozzon létre. |említve|.

Láttuk, hallottuk...

1980. III. 7. Kossuth 17.35 |ML.|

Schaár Erzsébet

Méltatás.

Néray Katalin: A pluralizmus útjain.
Művészet, 1980. október – 25. lap.

Schaár Erzsébet

Utca, részlet

Ráth Zsolt: Kényes egyensuly /Kettős értékrend
Varga Kmre müvészetében/
MÜVÉSZET, 1979. julius - 14. lap.

7

Schaár Erzsébet és Vilt Tibor Emlékkiállítás

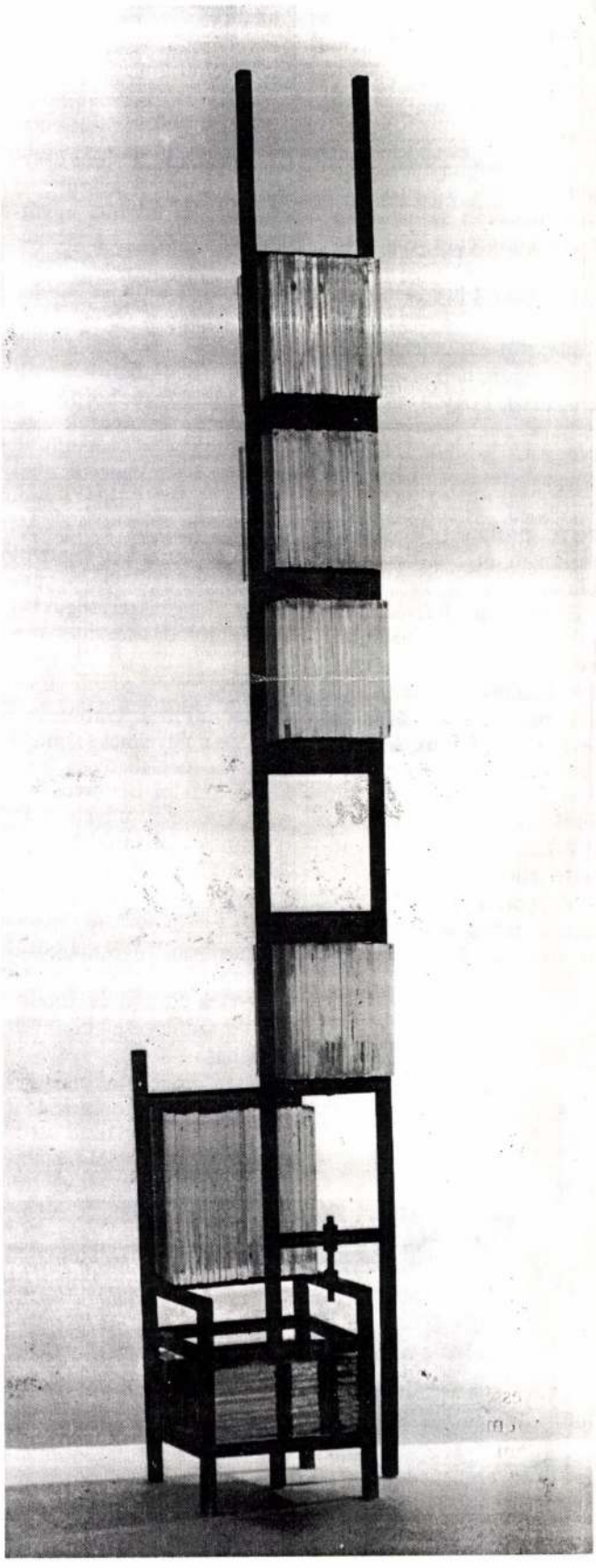

A budafoki egykori Leányka utca 18. számú épület *Schaár Erzsébet* szülőháza, majd évtizedeken át férjével, *Vilt Tibor*ral közös otthona, művészi pályájuk kibontakozásának biztos háttere volt. Életük, alkotói tevékenységük olyan szerves része volt a budafoki hétköznapoknak, hogy életformájuk, hivatásuk, látás- és gondolkodásmódjuk különös értékei hosszú ideig nem tudatosultak környezetükben. Noha művészetük erősen kötődik a budafoki élményekhez, motívumokhoz, családi hagyományokhoz, alkotásaik jórészt itt készültek, sem életükben, sem haláluk után nem mutatták be munkáikat kiállításon Budafokon. Ezért nagy jelentőségű a XXII. ker. Művelődési Központ kezdeményezése, mely a két művész pályájának keresztmetszetét bemutató tárlatot hozott létre két helyszínen – a Budatétényi Galériában és a Nagytétényi Kastélymúzeumban. E tiszteletadás időszerűségét jelzi az is, hogy országos rangú művészeti intézmények, neves szakemberek kapcsolódtak e kezdeményezéshez, és nyújtottak segítséget ahhoz, hogy Schaár Erzsébet és Vilt

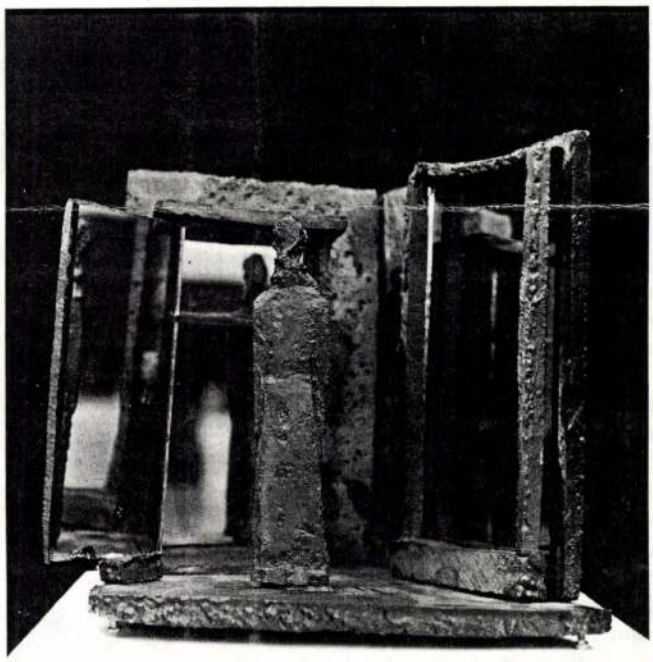

Schaár Erzsébet: Szekrény előtt, bronz, üveg, 22 × 27 × 16 cm, 1972 (fotó Somfai István)

Tibor alkotói nagyságához méltó, szobrászatukat a maga teljességében reprezentáló bemutató jöhessen létre. A művek többségét az alkotók fia, Vilt Pál kölcsönözte a kiállításhoz. De láthatók itt szobraik a Magyar Nemzeti Galéria, a pécsi Janus Pannonius Múzeum gyűjteményéből is.

Az életművek reprezentálására válogatott anyagot *Csernitzky Mária*, a Magyar Nemzeti Galéria művészettörténésze rendezte.

A Nagytétényi Galériában Schaár Erzsébet és Vilt Tibor néhány monumentális hatású műve látható.

Vilttől a *Változatok I–V* című sorozat, mely a budapesti II. Nemzetközi Kisplasztikai Biennálé egyik díjnyertes alko-

Vilt Tibor: Létra és szék, acél, üveg, 112 cm, 1973 (fotó Nádor Katalin)

tása volt. Ezt a sorozatot egészíti ki a vele felfogásban és megfogalmazásban rokon *Létra és szék*. Vilt munkáival szemben állnak Schaár Erzsébet plasztikái a budafoki ház ajtó- és ablakmotívumaival egyetemes emberi kérdésekről szóló alkotások és a *Nővérek* embernagyságú, sík lapokká stilizált figurái.

Az egymás mellett álló, egymással hangulati, gondolati kapcsolatot teremtő szoborcsoportok meghatározzák azt az alapélményt, amelyre a két alkotó öntörvényű művészi világa épült. Ennek az alapélménynek kisplasztikai megfogalmazásával találkozunk a Nagytétényi Kastélymúzeum boltíves termeiben. Munkáik az emberi lét élményének téri viszonyokban, figurák és építészeti, technikai elemek arányaiban érzékeltetett súlyos megfogalmazásai. A világképi igényű plasztikák nemcsak a budafokiaknak, de valamennyiünknek katartikus élményt nyújtanak. (Budatétényi Galéria és Nagytétényi Kastélymúzeum, 1988. IX. 27–XI. 20.)

Bakonyvári M. Ágnes

Keresztvariációk

Matyó(falvi) Gábor kiállítása

Matyó(falvi) Gábor szobrászi pályája a hetvenes évek elején indult. Alapító tagja a szentendrei Vajda Lajos Stúdiónak (1972), de már 1969-ben kiállított a korábban hírhedtnek, ma inkább már híresnek minősített szentendrei templomdombi Szabadtéri Tárlatokon.

Pályaképe hasonlatos azokéhoz a nemzedéktársakéhoz, akik autodidaktából mára a nemzetközi porondon is ismert hivatásos (?), professzionista művészekké váltak, méghozzá szélárnyékban; a látványos, (méltán) nagy publicitást kapó *fe Lugossy László–ef Zámbó István–Wahorn András* vonallal párhuzamosan ugyanis szépen lassan a keményebb vagy puhább geometrikus, absztrakt stílust képviselő művészek (*Aknay János, Bereznai Péter,* Matyó(falvi) Gábor) is megépítették önálló oeuvre-jüket.

A Stúdió-, majd az Alaptagság megszerzése után a 80-as évek elején a művész a hazai jelentősebb kiállítások mellett bemutatkozik Török- és Görögországban, az NSZK-ban, Ausztriában, Lengyelországban, az NDK-ban, Hollandiában is.

A Szentendrei Művésztelepi Galériában rendezett tárlat tíz év termését vonultatja fel, kicsit a számvetés, kicsit a megmérettetés szándékával.

A bemutatott műegyüttes legfontosabb (s ma is bővülő) csoportja a *Crux* sorozat. E szétfeszülő vagy összenyomódó korpusz nélküli keresztek megfejtésében segít, ha ismerjük a szobrász egy korai munkáját, egy 1970-ben faragott csonka, feketére égetett (s kereszt nélküli) korpuszt, mely archetípusa s egyben mégis ellenpontja a Crux sorozat darabjainak. Előkép, amennyiben a művészi közlést, a „témát" vizsgáljuk, s ellenpont, amennyiben az előadás-(fogalmazás-)módot nézzük.

Matyó(falvi) keresztjeinek kiinduló formája a crux imissa (a latin kereszt), hiszen ez nem jelvényszerű (mint a pápai, a jeruzsálemi s különösképp az orosz kereszt), konkrétan utal a kitárt karú meggyötört emberi testre, melyet hordozott.

Épp ez az oka (s az, hogy a kereszt pusztán jelszerűségében, figura nélkül is jelenti Krisztust), hogy a szobrász magával az antropomorf tárggyal, annak formai „meggyötrésével" képes kifejezni időtlen, örök, egyszerre profán (sőt inkább profán, mint), vallásos tartalmat.

E műcsoporttal kapcsolatban a kritika párhuzamot talál az ősi totemisztikus formákkal, némiképp a kopjafákkal, s *Brâncuşi* neve is fel-felbukkan. Az összevetést minden bizonnyal a jelszerűségre való törekvés s a művésznek az anyaghoz való viszonya tehette lehetővé.

Matyó(falvi) ugyanis semmiképpen sem spekulatív szobrász. Elsősorban az anyag, annak megmunkálása érdekli, attitűdje a mesterember szobrászéhoz s nem a művész(ieskedő) szobrászéhoz áll közel. Igaz ez akkor is, ha a nyolc-tíz évvel ezelőtt készült munkáit figyeljük (melyeknek érettebb s friss párjai is szerepelnek e tárlaton), s akkor is, ha a csak fotóidézetként látható, 1988 nyarán Klajpedában (Litvánia) faragott nagyméretű gránitplasztikáját elemezzük. E vörös és fekete gránitból készült, a kapcsolódás-taszítás együttes jelenlevőségét s a szexualitást alluzív módon felvillantó opusz több szempontból is figyelmet érdemel.

Kontinuitása az eddigi életmű fődarabjaival nyilvánvaló. A korai korpuszon megjelenő ácskapcsok kettős funkciója ismétlődik meg (ott a fémkapcsok a kiálló bordákat jelzik, s egyben összetartják a hasadékony fát, itt a két fogazott formát tartják össze, ugyanakkor idegenszerűségükkel a kapcsolódás-taszítás oppozíció tartalmát hangsúlyozzák).

Matyó(falvi) Gábor pályaképe a figyelmes szemlélő számára meglehetősen logikusan épül fel. Bizonyos formai kísérletei ugyan nem látszanak folytatódni (például a kő- és a filckontaminációk), de az utóbbi évek áttört márvány- vagy mészkő szobrai, a „klajpedai plasztika" és a korpuszszerű keresztek formai és gondolati összefüggése könnyen belátható.

E szellemi és szakmai egység teszi harmonikussá a több mint egy évtized eredményeit összefoglaló kiállítást. (Szentendre, Művésztelepi Galéria, 1988. X–XI.)

Hann Ferenc

Részlet a kiállításról (fotó Gajzágó Jolán)

SCHAÁR Erzsébet M 1989/2

Lírai finomság, tökéletes forma

Schaár Erzsébet művészete

A tehetségekben bővelkedő magyar szobrászat élvonalába tartozott *Schaár Erzsébet*, aki most lenne 75 éves, ha a kiteljesedés évtizedeit megérte volna.

1908. július 27-én született. A Képzőművészeti Főiskolán *Kisfaludy Strobl Zsigmond* tanítványa volt, majd Párizsban folytatta tanulmányait, ahol *Despiau* hatása alá került. A felszabadulás előtt és röviddel utána is különösen a portré és kisplasztika műfajában jeleskedett. Érzékeny mintázású szobrai, fejei melankólikusak, elmélyültek.

Az ötvenes évek végétől az absztrakciós törekvések hatottak rá, elsősorban *Giacometti* műveivel állnak rokonságban, különféle anyagból készült kisméretű figurái, amelyek teljesen személytelenek, piszkafaszerűen vékonyak; lelkiállapotukat csupán mozdulataikkal jellemezte a művész. A hatvanas években a szürrealizmus és a pop-art művészeti áramlata termékenyítette meg művészetét. A hatvanas évek elején egy újonnan felfedezett „antiplasztikus világot" teremtett magának, apró természetrészletek galvanoplasztikus levonataival. Virágok, levelek, csigák, szitakötők japános könnyedségű negatív vagy a felületbe alig bemélyülő vonalrajzai teszik sejtelmesen líraivá kisméretű műveit. 1964-ben kezdte meg késői, monumentális műveinek formába öntését, melyek egyedülállók a kortárs magyar szobrászatban. Anyaguk a könnyen sérülő hungarocell, amelyet gipszöntvénnyel párosított, mint 1967-es Ablakban című szobrán.

A pop-artból kölcsönzött eszköztár – a kócból és csövekből képzett, színezett, parókaszerű hajfürtökkel, a gipszöntvény fejekkel, kezekkel, kifestett szemekkel, szájakkal – elriasztó pantomimjelenethez hasonló műveket eredményez, amelyekkel a művész a tér és az ember új kapcsolatát tárta fel. Az életnagyságú, vagy azon felüli méretű fal előtt álló, a fal mögül kitekintő, az ablakból kinéző, az ajtóból kilépő figurák teljesen elszemélytelenedettek, befelé fordultak. Kísérteties magányuk a modern nagyvárosi ember életidegenségének, kapcsolatteremtési hiányának, érzelemnélküliségének ad hangot. A szorongás döbbenete hatja át legnagyobb alkotását, a székesfehérvári 1974-es Utca című művét, amely monumentális törekvéseinek összefoglalása. Néhány szobra, mint a tihanyi Tudósok, a szabad természetben is kifejti egyedülálló hatását.

Üvegplasztikáin is a terek és az ember új kapcsolatait kutatta. A lírai finomság és a tökéletes formai megoldás ezeket a kis műveket is a modern magyar szobrászat maradandó értékeivé avatja.

Alkotásainak időálló anyagba való megformálását alig engedte meg számára a sors. Munkái 1975-ben bekövetkezett halála után váltak világhírűvé.

Számos hazai és külföldi gyűjtemény őrzi szobrait, Pécsett és Székesfehérváron állandó kiállítással adóznak a jeles művésznek.

Brestyánszky Ilona

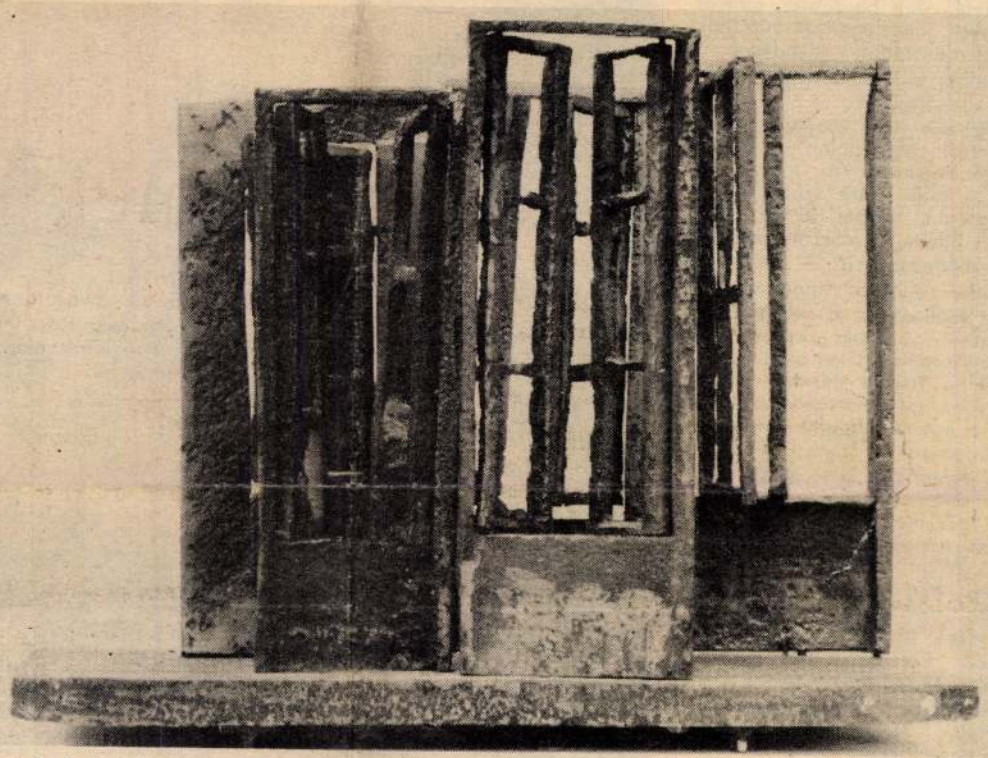

Ablakok és falak

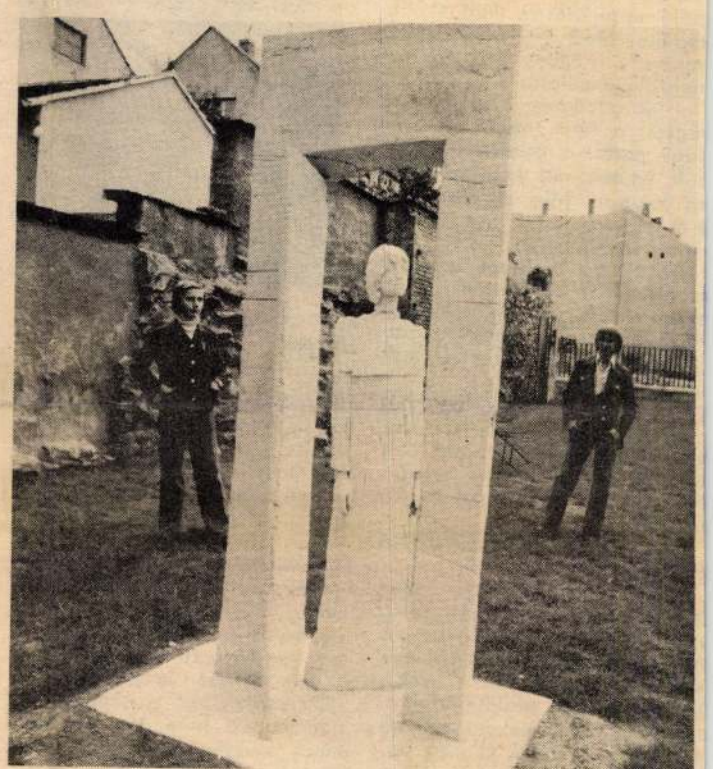

Ajtóban álló lány (a székesfehérvári szoborkertben)

Liszt portréja

SZEN

1983 JUL 23
NAPLÓ (VESZPRÉM)
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 334-748, 340-226
SAJTÓFIGYELŐ

Júliusi kánikulában ájult a határ. A virágzó naprafordótáblák aranyözönnel ölelik körül Szentimrefalvát. Fűzfás, nyáras ligetek integetnek bágyadtan az út felé. Mint hajdanán, amikor hetyke lovaslegények zúdultak elpusztíthatatlan jókedvvel a végekre, védelmezendő töröktől, némettől...

Egy-egy liget közepén öreg mocsári tölgy bólint rá a susogó ezüstnyárakra. Joga van rá: a tölgy több száz évet is megérhet, többet láthat. Látta a büszke – félig nemesi, félig módosparaszti – világot, amikor falun a rangot, az emberi méltóságot a föld, a kataszteri holdak száma és aranykorona-értéke adta.

Néha viszont minden szürke hamuvá vált. Veszendőbe ment néha egy egész élet munkája, fáradozása:

– Amire pendeles gyerekként emlékszem – idézi a rég múltat idős *Horváth Gyula* – az az 1905. esztendei nagy tűzvész volt. Akkor a falu harmada leégett. Má honne égett volna, mikor zömében zsúposok voltak a házak. Most nézzen végig az utcán! Lát akár egy zsúpos, vagy nádas házat?! Na...

A júliusi hőség árnyékba kerget. Nem nehéz találni Szentimrefalván, hiszen a főutca (Petőfi út, melyből csak két néhányhá:as sikátor ágazik el) mindkét oldalát gyümölcsfák díszítik. Ve·es és kékszilvák, bódogató meggyek, itt-ott egy búzaérő körte, másik oldalon pedig az ősz ígéretét hordozó dió·ák. Némelyik rútul megcsonkolva. Az ÉDÁSZ-nak is most jutott eszébe, hogy közel vannak az ágak a vezetékhez...

Szabó Jenőné egy kis ebéd utáni nézelődésre állt ki a kapuba. Most már csak a porta gondja – néhány tyúk, kacsa, meg a gyümölcsös – marad rá.

– Közgazdasági egyetemet végzett: a fiam. Minek neki a nagy porta, a gazdaság. Tanult ember, mit keresne ilyen kis faluban. Míg az uram élt, 8–9 szarvasmarha járt ki innen a legelőre.

Az olvadó aszfaltot bontják, szedik fel a csabrendeki tsz. erőgépeinek kerekei. Unatkozó kisfiú hasal az utcai lócára. Szinte felnőttes közönnyel mutatkozik be:

– *Vass István* vagyok. Itt nyaralok Nagyiéknál. Apu Ajkán a Gyár és Gépszerelő Vállalatnál dolgozik. Jó itt a nyár. Harmadikos leszek most az általánosban.

Élénk tekintetű néni kukkant ki a szomszéd udvarból:

– Én messziről jöttem ide! Jakabszállásról. Hosszú ideig nem tudtam megszokni ezt a helyet. De régen is volt 1943! És milyen messze vannak azok a legények, akik serdülő lánykoromban tették nekem a szépet?! Ki a Donnál, ki meg Voronyezsnél maradt. Mért kellett odaküldeni őket? Na, szóval eljöttem ide asszonynak. Az unokám meg – nézze, ott kapaszkodik a búzaérő körtéért – már csak Dunakeszire látogat meg. Ő az – mutat a csinos „tinire" – *Hostyánszki Emőkének* hívják.

– A férjem tsz-tag – magyarázza az időközben előkerült fiatalasszony, *Szabó Zoltánné*. – Én itthon szarvasmarhával bajlódok. Már csak addig, míg megéri. Mert ez a gyerek is úgyis elmegy – mutat egy jó tartású legénykére.

– A téeszben is kell a gépészeti szakember – szól közbe önérzetesen Imre. Ha meg ott nincs szükség szakközépiskolát végzettre, találok helyet Devecserben, vagy Ajkán.

Meglepően sokan vannak otthon napközben Szentimrefalván. Aztán kiderül a titok, ezen a napon szállítják a háztáji gazdaságok részére az alomszalmát. Így például *Gaál Gyuláékhoz* is, akik tavaly 15 bikaborjat vállaltak a tsz-től bérhizlalásra, az idén pedig tízet. Mindezt a két anyadisznó mellett. Igaz, ebben az évben már az anyakocákról is le kellett mondani, mivel a fiatalasszonynak lejárt a gyermekgondozási szabadsága és munkát vállalt a tsz bérfeldolgozó üzemében. Ez az üzem itt Imrefalván negyven asszonynak, lánynak ad jól fizető munkát.

Gaál Gyula, a téesz egészségőre kitartóan gyúrja a kazalba a szalmát. Arra sem figyel fel, hogy *Helter Zoltán* gépcsoportvezető állítja le motorkerékpárját a kapu előtt.

– Na, most csak jó a szalma – emeli le a bukósisakot. – Szorgalmas emberek laknak ebben a faluban. Portánként átlagban nyugodtan lehet számítani legalább két legelőre járó számosjószágot. No, de azért annyit egyikük sem tart, mint én Zalaszegváron. Ötven bikaborjút vállaltam bérhizlalásra.

Hiába a csoportvezető dicsekvése, *Soós Lajosék* 8 saját tehenet tartanak, meg a szaporulatat.

– Rendesen keres az ember a közösben, szó se róla – szerénykedik az asszony – de azért a kocsi fenntartása sem

„Én messziről, Jakabszállásról jöttem"

Horváth Gyula

Varga Imre

SCHAÁR ERZSÉBER

BÁN András: Az avantgárd előretürtése : Beszélgetés Beke Lászlóval. = Magyar Nemzet, LIV.évf. 3o.sz.1991 febr. 4. 7.p.

Az MNG 6O-as évek kiállitásáról

Grinbergovi a bol
j zaťom.

v Bytči, doložený
07 a v jeho listoch
nia zemepanských
amojšieho zámku.

v Trenčíne, dolo-
v rokoch 1582—
l" mestské múry

ar v Prešove, pôvo-
u 1741, keď sa stal

SCHAÁR ERZSÉBET

Feszület

Vigília 1985/4.

Az idén lesz tíz esztendeje, hogy Schaár Erzsébet, a század magyar szobrászatának ez a minden vitán felül állóan *korszakalkotó* mestere meghalt. *Feszületét* még 1963-ban mintázta. Az egyszerű deszkalapra szerelt, 21 cm nagyságú ezüstözött bronz kompozíció kiállításon egyetlen alkalommal szerepelt, 1966-ban, Székesfehérvárott. A művész e tárgyat mintha csak magáénak készítette volna, egyedül a saját használatára és örömére. A mű reprodukciója sem jelent meg máshol, csak a fehérvári kiállítás katalógusában, s így valószínűleg csak kevesekez juthatott el.

Schaár plasztikája tulajdonképpen relief, s helye – mint annyi más „ipari" társának – a falon van. A fal elvont, közömbös síkja adja az „alap"-ot és a környezetet. Az apró tárgynak egyedül kell megküzdenie érvényesüléséért. A Megfeszített előtt – a kereszt aljában – egy nőalak térdel. Fejét puha megadással Jézus lábára hajtja, kinyúló kezeivel a keresztfába kapaszkodik. A jelenet láthatólag nem kötődik az Olajfák hegyéhez, s a pillanat sem a kereszthalálé. Ez a jelenet inkább egy magáramaradt lélek, esetleg egy bűnbánó gesztusát idézi, rátalálását a keresztre, menekülését hozzá. A *mikor* és a *hol* kérdése csaknem érdektelen. Lehet egy templomban is, vagy valahol az útszélen.

A keresztfa mintázása lágy és elnagyolt. A bronz a művész ujjainak lenyomatát őrzi, s ugyanakkor hiányzik belőle az az „anyagszerűség", ami a feszület anyagára, a fára utalna. Hasonló a figurák a *corpus* és a térdelő alak – mintázása is. A fejek kis plasztilincsomók, a testek, karok, lábak pedig olyan „nudlik", amilyeneket a puha anyagból kisgyerekek szoktak játék közben gyúrni. A részleteknek egyszerű, szinte könnyed vázlatossága ellenére valami roppant, szinte feszült érzékenység van benne, amitől az egész teljesen késznek és befejezettnek hat. Egyszerre intim és ünnepélyes, közvetlen és áhítatos. Megállítja a nézőt és gondolkodásra, elmélkedésre készteti.

A hatvanas évtized a magyar művészet egészében, s így a szobrászatban is megújulást hozott. Schaár Erzsébet ennek a „megújulás"-nak lett egyik meghatározó mestere. Tehetségére egy jó évtizeddel korábban Ferenczy Béni figyelt föl először, aki klasszikus formálású portréiban a francia Despieau szellemének visszatérését érezte. A *Feszület* a hatvanas évek elején kibontakozó változás egyik első jele volt a művész oeuvre-jében. Ezzel csaknem egyszerre, ugyancsak 1963-ban mintázta megrendítő kifejezésű, intenzív erejű portréját a beteg és vak Benedek Marcellről. A klasszikusan kimért formákat, a nyugodt, sima felületeket érzelmektől fűtött, a szobrász indulatait kendőzetlen közvetlenséggel feltáró elevenen áramló, lüktető mozgás borzolta fel. Egy évvel később, 1964-ben már sorozatban készültek a Perneczky Géza által annak idején szellemes pontossággal „Váci utcai tanagrák"-nak nevezett *Bundás nők*, a földön fekvő, magányra ítéltek, az árva szerelmesek apró, törékeny terrakottái vagy finom galvanoplasztikái, majd 1965-ben – a sorozat lezárásaként a *Halott katonák* pusztítóan kietlen kompozíciói. A sor élén, a feszület alatt térdelő alak mintha értük is, mindnyájukért imádkozna, képletesen és valóságosan is az *öntudatlanul élőkért*, a mindenféle *szenvedőkért* és a *halottakért*.

Kovács Péter

Irodalom

Takáts Gyula: A rejtett egész

Mi lehet a lirikusnak szebb és merészebb célja, mint hogy az „egész"-re függessze szemét? Takáts Gyula pontosan tudja, hogy a teljességet megragadni nem, csak sejteni és sejtetni lehet, s vállalkozását annál heroikusabbnak érezzük. A műből következtet az alkotóra, a jelekből következtet arra a fényforrásra, melyet gondolati úton közelít meg. Újabb lírája egyre karakterisztikusabban mutatja e gondolati jelleget: mintha az élet esendőségén és kisszerűségén túlemelkedve mind eltökéltebben függesztené tekintetét azokra a hagyományokra, melyekből, mint mozaikokból, legalábbis benyomásokat szerezhet a végérvényesről, a befejezettről, az élmény különféle rétegeiből építkezve idézi föl az idő sokszor egymástól távol eső rétegeit, megkülönböztetve az objektív, a könyörtelenül múló, és a szubjektív – bármikor felidézhető és átélhető időt, s a kettőből teremti meg a maga lírai birodalmát. Üzenet és erőforrás az ő világa. Elmúlt és elfeledett korszakok szellemi kincseit, nemes hagyományait tárja föl. De nem azért, hogy fájdalmas nosztalgiával csodálkozzunk rá e valahai kincsekre, hanem hogy megtermékenyüljünk általuk. A múlttal kialakítható termékeny és ösztönző kapcsolat „regénye" új verses könyve, melynek alapérzése a felelősségé, az elhivatottságé, melyet így foglal össze az *Ott tanultam mind*-ben: „nem sejtve csak, de mint a tárgyak, – álljak s szólhassak a világnak . . .".

Majdnem mindegyik elmélkedésének kiindulópontja a természet, mellyel majdnem olyan bensőséges viszonyt teremt, mint a görög lirikusok. Pontosan tudja, hogy a természet maga is kifürkészhetetlen: „a mély derengés négyszögében – szép ismeretlenek suhannak", de nem elégszik meg a tények rögzítésével, hanem makacs következetességgel igyekszik szóra bírni a valóságnak azt a rétegét is, melyről csak homályos tudomása van. Folytonos és véget nem érő felfedező úton jár, olykor „egy iszonyatos oszlop tövében", melynek titokzatos, ködbe vesző koronáját nem látta még emberi szem, máskor a „sejteken túli lényeg" felé haladva, élesen és tudatosan megkülönböztetve a „nézés" és a „látás" adományát. Mert Takáts Gyula „látni" akar, s amit nem appercipiálhat ma még, azt sejtelmesen homályba vonja, meghagyva a megismerés majdani lehetőségét (ezt jelképezik a verseiben gyakran szereplő . . . jelek, melyeknek nem ortográfiai szerepük van, hanem kiegészítői, meghosszabbítói a szavaknak, mintegy azt bizonyítva, hogy a „szövegén" túl is van valóság, melyet azonban nem mondhatunk ki, legfeljebb elképzelhetünk). Megigézi a „tárka lét" „nagy pátosza", de az igazi megismerés gesztusával igyekszik e felfokozott, tündéri szépségű valóságanyag mögé hatolni, még akkor is, ha sejti, hogy törekvését nem feltétlenül koronázza siker. Ahogy a modern költészet művelői, ő is pontosan tudja, hogy amit kimondunk, rabja is szavainknak. Az általa keresett, kutatott, jeleiben megismerhető lényeget ezért próbálja kiszabadítani ebből a rabságból; ugyanakkor azonban érzékelteti azt is, hogy az összefüggéseket, a rejtett kapcsolatokat, az egyetemesbe nyúló távlatokat csak esendő emberi eszközeinkkel írhatjuk le. Ilyen vonatkozásban új kötetének kulcsverse a *Tágabb valóba nőve:*

vigilia

Ára: 26,– Ft

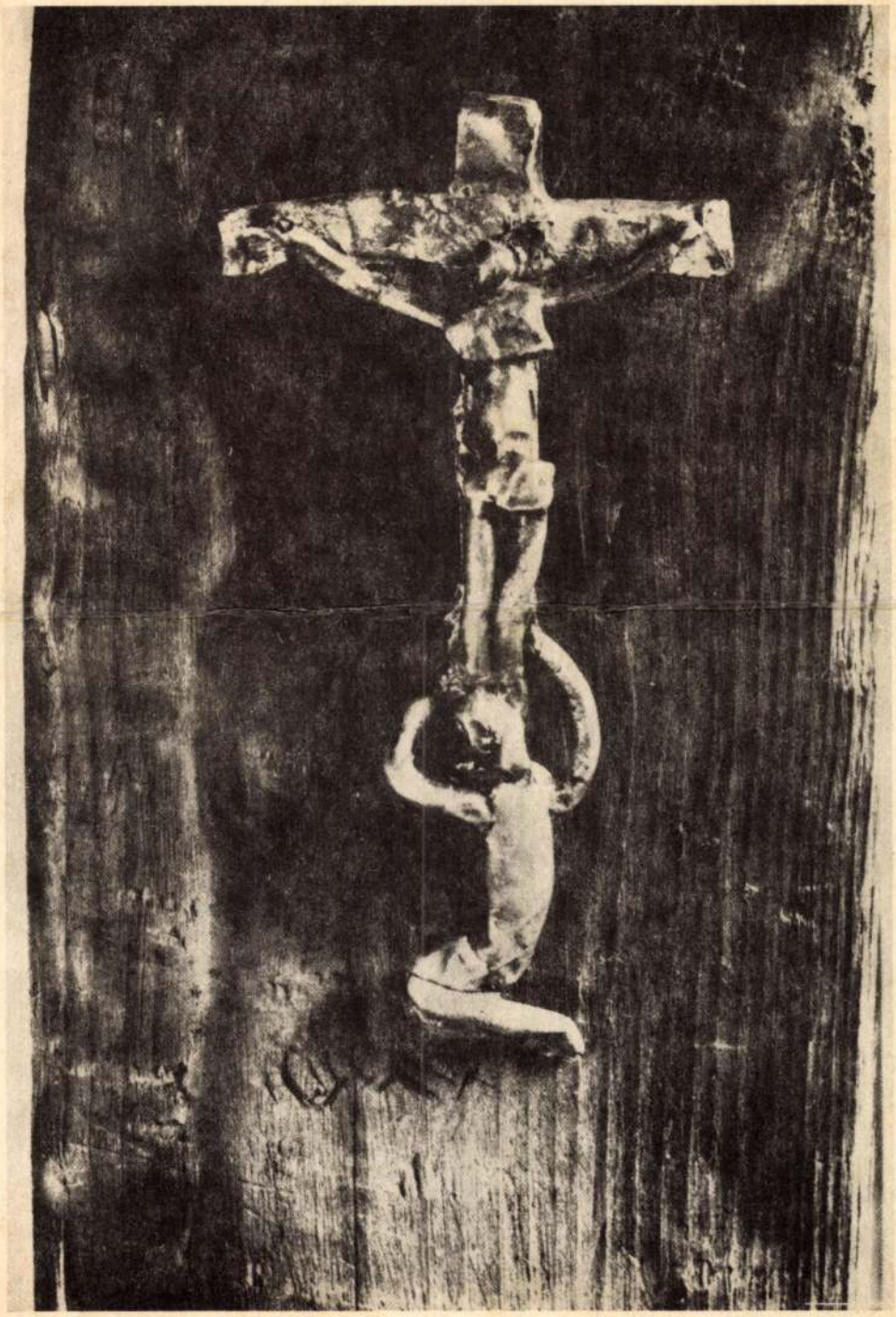

1985
ANNÉE L.

vigilia

AVRIL
APRIL–SUMMARY

Revue mensuelle – Monatsschrift – Rédacteur en chef – Chefredakteur: LÁSZLÓ LUKÁCS
1053 Budapest, Kossuth Lajos u. 1. – Abbonnements pour un an – Abbonnement für das Jahr 23 US dollar

RÉSUMÉ

Dans le numéro d'avril András SZENNAY analyse le rôle que l'Eglise catholique hongroise a pris en 1944. A ce thème se rattachent: le souvenir des persécutions de Béla GUNDA, intitulé ***Memento de Kolozsvár,*** ainsi que le journal de guerre de Theodor Haecker, philosophe allemand. Alexandre GÁNÓCZY publie une étude intitulée Jésus-Christ, le Révélation de l'Agapé de Dieu; László DOBSZAY analyse le hymne pascal „Exsultet", Miklós CSÜRÖS analyse la poésie lyrique de György RÁBA. La rubrique littéraire est complétée par les poèmes de György RÁBA et un récit de Leontin SZILI. László LUKIN salue Lajos Bárdos, compositeur, qui vient d'avoir 85 ans; c'est Gellért BELON qui s'entretient avec le musicien. Péter KOVÁCS lance une nouvelle série de Beaux-Arts: ***Le Christ sur la croix.*** Le Journal contient une revue poétique, théatrale et de Beaux-Arts.

INHALT

In unserem Aprilheft schreibt András SZENNAY über die Rolle, die die ungarische Kirche im Jahr 1944 auf sich nahm. Diesem Themenkreis schliesst sich der Beitrag ***Memento von Kolozsvár*** von Béla GUNDA an, in dem der Autor sich an die Verfolgungen erinnert; sowie das Kriegs-Tagebuch des namhaften deutschen Philosophen Theodor HAECKER. Ein Essay von Alexandre GÁNÓCZY trägt den Titel ***Jesus Christus als Offenbarung der Agape Gottes,*** László DOBSZAY betrachtet in seinem Beitrag die Ostern-Hymne „Exultet". Miklós CSÜRÖS analysiert die Poesie von György Rába. Gedichte von György RÁBA sowie eine Erzählung von Leontin SZILI ergänzen den belletristischen Teil. László LUKIN ehrt den fünfundachzigjährigen Lajos Bárdos. Gellért BELON führt ein Gespräch mit dem Komponisten. Péter KOVÁCS leitet eine neue Serie über Kruzifixe unter dem Titel ***Christus am Kreuz*** ein. Besprechungen über Literatur, Theater, Kunst schliessen das Heft.

SUMMARY

In this April issue András SZENNAY describes the role of the Roman Catholic Church in Hungary in 1944. The same war-time period is treated uin other articles as well: Béla GUNDA recalls the memory of persecution in his piece ***Memento od Kolozsvár;*** it is followed by excepts from the war-time diary of the famous German philosopher Theodor HAECKER. Alexandre GÁNÓCZY publishes a study on ***Jesus Christ, the revelation of God's Agape,*** László DOBSZAY analyses the unique Eastern hymn „Exsultet". Miklós CSÜRÖS introduces the poetry of George RÁBA, some of which are published here and there is a short story by Leontin SZILI on Franz Liszt. László LUKIN celebrates the 85 year-old famous Hungarian musician and composer Lajos BÁRDOS. His conversation with Gellért BELON follows Lukin's study. Peter KOVÁCS begins a new artistic series entitled Christ on the Cross, presenting different crucifixes. The Diary contains reviews on poetry, theatre and arts.

ÉLET ÉS TUDOMÁNY

3
1971. I. 15.
Ára: 2 Ft.
XXVI. évf.

1021

AZ ARCKÉP-SZOBRÁSZAT MŰHELYÉBEN

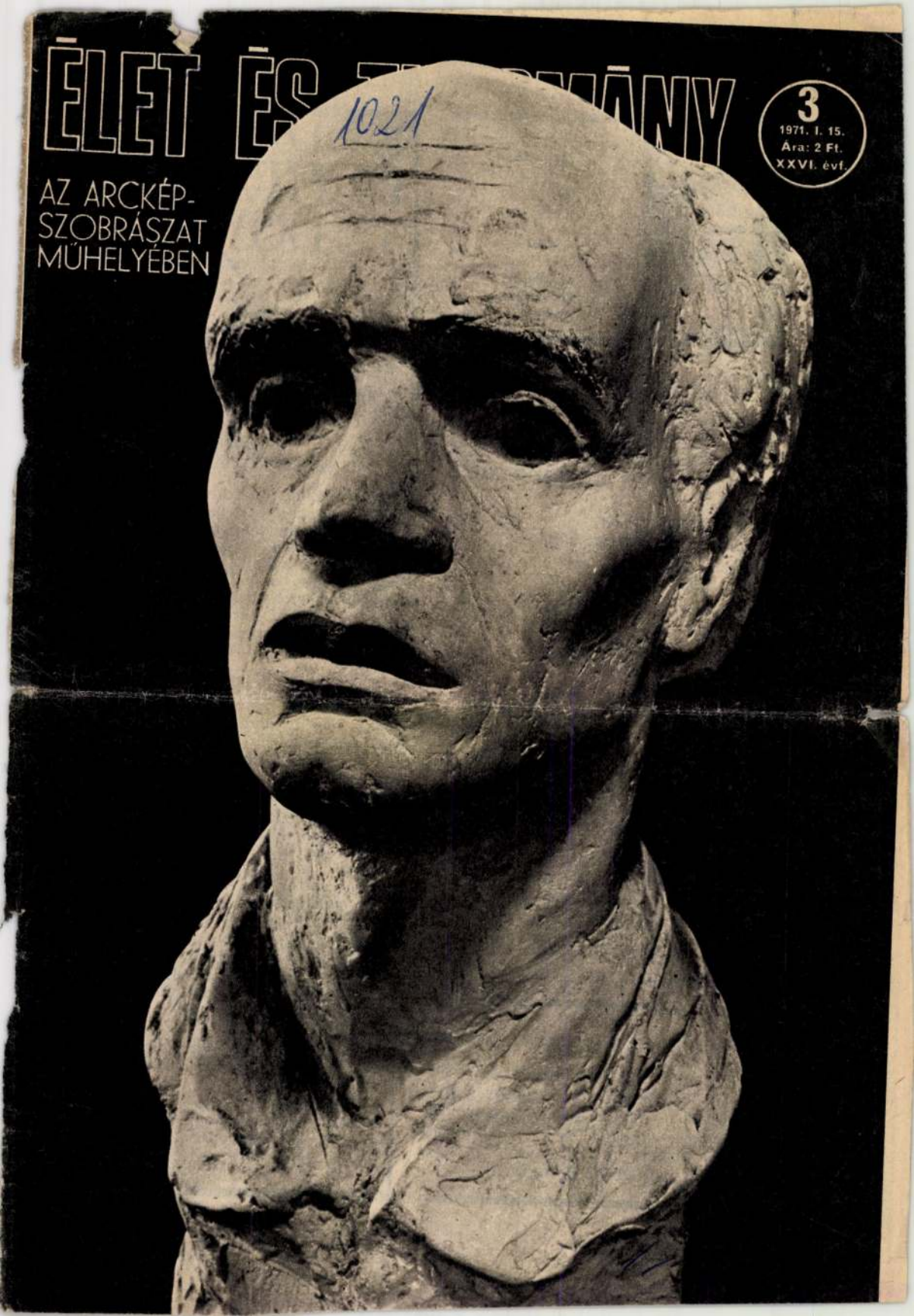

CÍMKÉPÜNK:

Borsos Miklós: Derkovits Gyula (Az arcképszobrászat műhelyében című cikkünkhöz) Petrás István felvétele

SZÁMUNK TARTALMA:

99 A HÖRGI ASZTMA
Dr. Hajós Mária

103 BESZÉLŐ KÉPEK: AZ ELSŐ MAGYAR PILÓTANŐ
Rév Pál

106 VÁLTOZÓ VILÁG
TERRA Térképszolgálata

108 TRITICALE
Dr. Kiss Árpád

112 A VILÁGÍTÓTORNYOK
Szimán Oszkár

118 AZ ARCKÉPSZOBRÁSZAT MŰHELYÉBEN
T. Riha Margit

124 ROVAROK FILMSZEREPBEN
Szalkay József

127 A GONDOLKODÁS ISKOLÁJA

128 NYELV ÉS ÉLET: MELYIK A KÖRÖS ÉS MELYIK A KÖRÖS?
Dr. Kálmán Béla

129 A HIMALÁJA ORSZÁGÁBAN II. KÁTHMANDUI VÁROSNÉZÉS
Dr. Woynárovich Elekné

136 A TUDOMÁNY VILÁGA

143 TV- ÉS RÁDIÓMŰSOR

144 KISLEXIKON — REJTVÉNY

KÖVETKEZŐ SZÁMUNK TARTALMÁBÓL

A boldogító SI ● Újkőkori rajzok, szobrok Sukorón ● Malacvérszegénység ● A négyezeréves reklám ● Macskadolgok ● Munkában a plazma ● A gondolkodás iskolája ● A Himalája országában III. ● A tudomány világa ● Rejtvény

KEDVES ÉLET ÉS TUDOMÁNY!

Lapjuk 1970. évi 42. számában Ábrahám Ferenc tollából nagyon aktuális és értékes cikk jelent meg

„VÉDJÜK HASZNOS MADARAINKAT!"

címmel. Ehhez szeretnék néhány időszerű gondolatot fűzni. Itt a tél, s ilyenkor a védelem fontos feladata a *téli madáretetés*. Ezzel foglalkozunk most mi is, a *Fejér megyei Madárbarátok Köre*, amely 1964-ben alakult meg Székesfehérváron 120 taggal, de ma már közel háromezren vagyunk. Mi mindent teszünk a madarak téli táplálékának biztosítására?

Évente beszerezzük a gazdaságoktól a napraforgómagot és azt szétküldözgetjük folyamatosan az arra rászorulóknak — leginkább a vékonypénzű tanulóknak és nyugdíjasoknak. Ma már nemcsak Fejér megyébe, hanem az országnak sok más helyére küldünk belőle.

Néhány székesfehérvári középiskola (különösen a *Vasvári Pál* szakközépiskola és a *József Attila* gimnázium) politechnikai műhelyeiben ugyancsak évente mintegy 70—80 darab *madáretetőt készítenek, és azokat szintén szétküldjük az igénylőknek.*

A székesfehérvári *Vágóhíd* ugyancsak évek óta biztosítja a szükséges *faggyúmennyiséget*, amelyet — csakúgy, mint a *napraforgómagot* és az etetőket — a fiatalokból, tanulókból álló kis „vezérkar" oszt szét. Ugyanők szerzik be a postázáshoz szükséges *dobozokat, göngyölegeket* a helyi boltoktól, büféktől.

Tagjaink szép, színes, pecsétes *igazolványt* kapnak, hogy ezzel egyúvé tartozásuk kifejeződjék, hogy szerve-

(Folytatás a 117. oldalon)

AZ ARCKÉP-SZOBRÁSZAT MŰHELYÉBEN

Nincs még egy olyan képzőművészeti ág, amely annyira egyetlen szólamra volna „hangszerelve", mint a *szobrászat*: szinte egyedüli témája az *emberi test*, a legizgalmasabb természeti forma. Még inkább áll ez a *portrészobrászat*ra, mert az az emberi test legfőbb és legkifejezőbb részét, a *fejet* ábrázolja.

Különböző korokban mást és mást vártak a portrészobrászattól. Az eszményítő istenábrázolást, a realista formálást, a természet pontos, hű másolását és a karikatúráig menő eltorzítást is megtaláljuk e műfajban az egymást követő korszakokban, de sokszor ugyanabban a korszakban is.

Bizonyos korokban a *szellemiség* hangsúlyozása volt a fontos. Például a római előkelők, patríciusok portréin öreg arcokat mintáztak meg, a társadalom gazdasági és politikai életében jártas, az élet gondjainak barázdáit magán viselő, tapasztalt férfit állítva eszményképnek a kortársak elé. Ellenben a XV. század itáliai művészetében a *szépségnek*, az *erőnek* és a *hősnek* az ábrázolása került előtérbe. A reneszánsz utolsó századaiban ismét az ember *szellemi* tulajdonságait igyekeztek tükrözni számtalan alkotáson.

A *XX. század* képzőművészetében *különböző stílusok* élnek egymás mellett, ennek megfelelően a portréművészet is vegyes képet mutat. Hasonlóan a *sokféleség* jellemzi napjaink *magyarországi* portréművészetét is.

A portrékban kifejezett művészi irányzat megítélésekor figyelembe kell vennünk a portré *megszületésének körülményeit* is. Ma hazánkban a portrék java része valamely tudományos intézet számára a szakterület kiváló elhunyt tudósáról, egy-egy iskola vagy művelődési ház névadójáról készül, és gyakran egy-egy kiemelkedő személyiség szülővárosa állíttat portrészobrot nagy fiának.

A megrendelő, a közönség azt várja az alkotó művésztől, hogy a szobor jelezze, érzékeltesse ama *kort*,

Schaár Erzsébet: Rátkai Márton

amelyben az ábrázolt személy élt és alkotott, híven adja vissza fizikai és szellemi *tulajdonságait*, jelezze *életművét* is. Egyszóval a szobor *hiteles*, az ábrázolttal *azonosítható* legyen.

Schaár Erzsébet: Csók István

Ezekhez a követelményekhez járul az, ami a szobrot *műalkotássá*, megszemlélését *élménnyé* teszi: az, hogy a művész a *saját* egyéniségének, stílusának és esztétikai felfogásának megfelelő műalkotást hoz létre. S hála portréművészeink sokszínű egyéniségének, éppen ez az a tényező, amely e művészetünket oly változatossá és gazdaggá teszi.

Mi portréművészeink alkotómódszere? *Néhány típust* mutatunk be, azzal a megjegyzéssel, hogy noha valamennyi idézett művészünk a legkiválóbbak közül való, kiválasztásuk mégsem valamiféle rangsorolás alapján történt, hanem annak a feladatunknak alárendelve, hogy a művészi munka különböző módszereit mutathassuk be.

*

Schaár Erzsébet több száz portrét mintázott már, mégis minden alkalommal úgy kezd hozzá, mintha életében *először* csinálná. Csak az *élő* személyről készült portrét tartja hitelesnek. Mint mondja: a lelke mélyéig meg kell ismernie azt, akit bronzban meg akar örökíteni. Valóban ihletett portré csak az élő emberrel való kapcsolat közben születhet — vallja. Schaár megnézi a modellt állva, járatja fel s alá, beszélget vele, mert — szerinte — jellemző tartás csak az *álló* alakon érvényesül. Ülve többnyire beroskad a mellkas, a fej a vállak közé süllyed. A mozgás, a beszéd, az arcjáték mind, mind vallomás a személyiségről. A mimika villanásszerűen jelenik meg az arcon, és nyomban el is tűnik. S ezt mégis meg kell ragadni.

Vajon hogyan?

Schaár Erzsébet *egyszerre több példányban* rakja fel az agyagmodellt, és mindegyik fejen dolgozik.

Ilyen előzmények után kezdett foglalkozni a világítótornyok optikai berendezéseivel *Augustin Fresnel* (1788—1827), az elméleti optika egyik legnagyobb alakja. A fiatal, törékeny egészségű mérnök 1814-ben kezdett érdeklődni az optika iránt. Fresnel azonnal az akkor még nagyon vitatott *hullámelmélet* mellé állt, és kísérletei nyomán kimutatta, hogy a fény keresztirányú (transzverzális) rezgés. Eredményeit rendkívül átfogó matematikai formába öntötte, és ezek az úgynevezett Fresnel-féle képletek leírják a fény hullámtermészetének minden jelenségét. Fresnelt a *Francia Akadémia* 1819-ben a világítótornyok lámpáinak fejlesztésével foglalkozó bizottság vezetőjévé ajánlotta.

„Lépcsős lencsék"

Fresnel rájött, hogy a fénysugarak párhuzamosításához nincs okvetlenül szükség *teljes lencsék* használatára. Ha nem kívánunk nagy pontosságú leképezést, elegendő, ha a lencse elemeit részben prizmákkal helyettesítjük. Az ilyen prizmák sokkal vékonyabbak lehetnek, mint a megfelelő lencsezónák, és így fényelnyelésük következtében sokkal kevesebb fény megy veszendőbe. A nagyméretű Fresnel-féle zónalencse ezért csak a közepe táján valódi lencse, a külső zónákban gyűrű alakú prizmák sora veszi körül. Mivel az egyes prizmazónák a lencse felületéből lépcsőzetesen állnak ki, szokás a Fresnel-lencséket lépcsős lencséknek is nevezni. Ma is általános használatban vannak, nemcsak világítótornyokban, hanem mindenütt, ahol fényforrások fényének *párhuzamosítására* van szükség, például autó- és hajólámpákban is.

Fresnel ugyancsak érdemeket szerzett az Argand-égő tökéletesítésében is; ezek a lámpák a lépcsős lencsékkel kombinálva *megötvenszerezték* a világítótornyok addigi fényét. Az ilyen lámpákkal felszerelt első világítótornyot 1823-ban helyezték üzembe a Gironde torkolatában. Ettől kezdve a Fresnel-féle rendszert az egész világon utánozni kezdték.

A múlt század közepén a világítótornyok fejlődésük legmagasabb fokát érték el. A jelen század elejétől kezdve a *rádiós helymeghatározás*, majd a *radar* bevezetése nyomán a tengerészet lassacskán a történelmi emlékek közé sorolta őket.

Szimán Oszkár

(Folytatás a 98. oldalról)

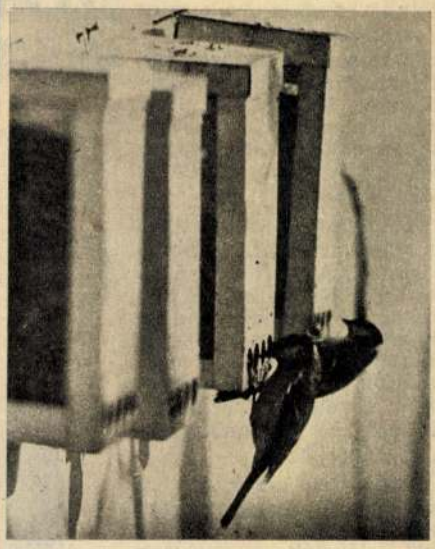

zett keretben tudják magukat. Ez buzdítást ad spontán végzett tevékenységük folytatásához.

A téli hónapokban szinte naponként mennek a csomagok szét az országba. Helyben pedig külön *„fogadónapot"* tartunk szombat délutánonként. Ekkor kapják meg a helybeliek a kért eleséget vagy etetőket. A csomagok és a nagyarányú irányító, tanácsadó levelezés postai díját a *Hazafias Népfront* és a *TIT* helyi szervezete fizeti, az igazolványok nyomdai előállításának költségeit a Megyei Tanács Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Osztálya fedezi. A *sajtó* is segítségünkre van. Gyakran közöl madárvédelmi írásokat a *Fejér megyei Hírlap*, s az *Élet és Tudomány*, a *Búvár*, a *Természet Világa*, a *Pajtás* meg az *Őrsvezető* hasábjain is jelentkezünk.

Itt jegyzem meg, hogy az Élet és Tudomány egy korábbi számában írt madárvédelmi cikkünk nyomán még Kaliforniából is kaptunk érdeklődő levelet. Nemrégiben pedig a csehszlovákiai Galántáról kértek információt: hogyan működtethető egy ilyen madárbarát egyesülés.

Radetzky Jenő
a Fejér megyei Madárbarátok Körének vezetője

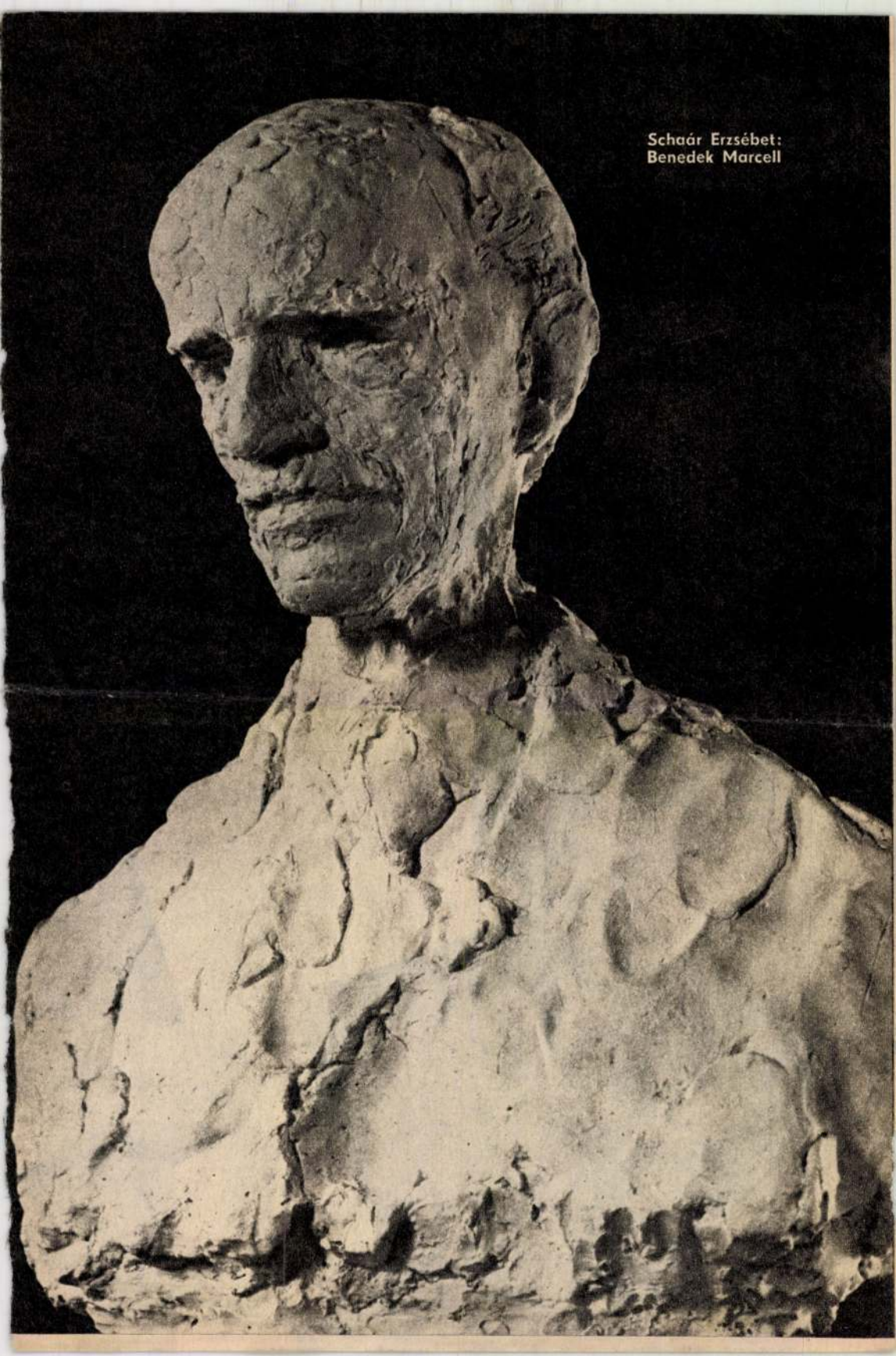

Schaár Erzsébet:
Benedek Marcell

Nem rajzol. Rögtön plasztikus formákban gondolkodik. Addig dolgozik az agyagfejeken, amíg meg nem tanulja kívülről a fejformát, az arcvonásokat, s ha már emlékezetből tudja, egy lélegzetre, fél óra alatt megmintázza. Ez a végső fej a portré. A profil, az arcél az arc legjellegzetesebb része. Schaár Erzsébet tehát ott kezdi az arc kibontását, onnan *hátrafelé* folytatja a mintázást, majd állandóan körben forgatva az állványt, az előre elkészített vázra felrakja az anyagdarabkákból a fejet.

Rátkai Márton színésznek, *Benedek* Marcell írónak, *Csók* István festőművésznek a portré*domborműve* ugyanilyen elv alapján és gyakorlati módszer szerint született. A szobrászművész jól ismerte mindhármukat. Csók István domborművét a festő lakóházának hom-

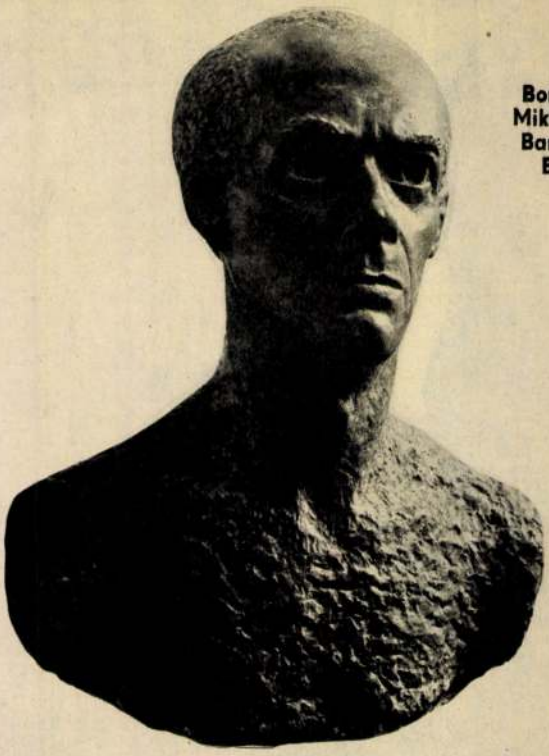

Borsos Miklós: Bartók Béla

Borsos Miklós: I. István

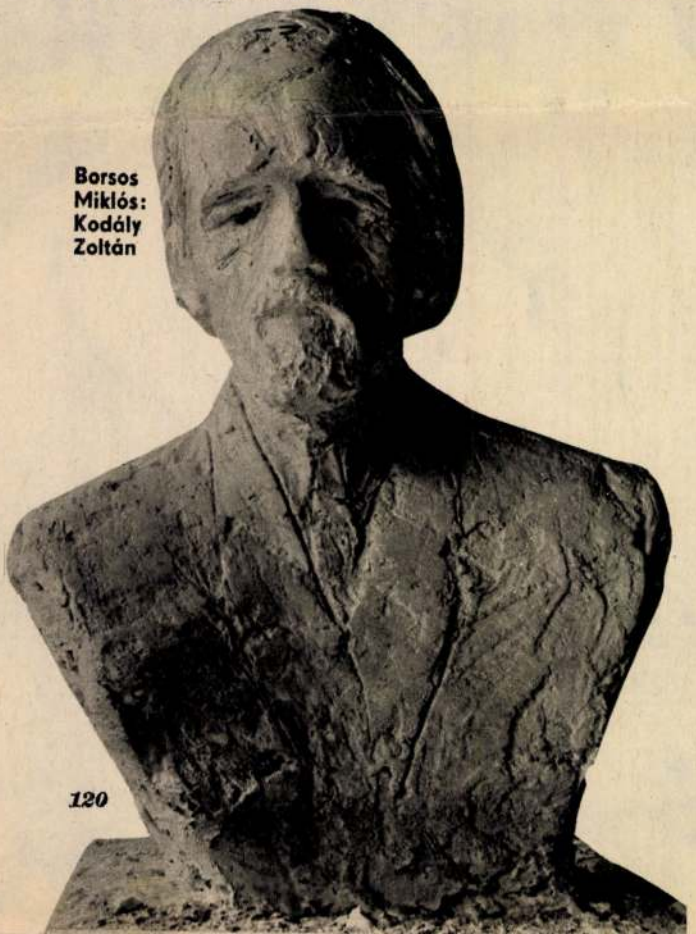

Borsos Miklós: Kodály Zoltán

lokzati falára tervezte. Ez a szokásos domborműtől annyiban tér el, hogy erősen kiemelkedik a háttérből, szinte *körplasztikának*, vagyis a fal *elé* helyezett, nem pedig hátsó oldalával a falba beépített műnek hat. A festő legfőbb vonásait emeli ki: az erős akaratú állat és alsó ajkat, a messzire tekintő, nemcsak néző, de látni is tudó szemet. Erre a portréra is vonatkozik *Ferenczy* Béninek Schaár Erzsébet művészetéről írt értékelése. Az ő rendja valóban nemcsak anatómiai pontosság, hanem *belső* rend. A vázlatosnak, göröngyösnek látszó felület ellenére valójában semmi sincs a véletlenre bízva. Minden apró horpadás, enyhe mélyedés, gyűrődő forma a kifejezést szolgálja, élővé téve az arcot.

*

Borsos Miklós szobrászművész számos portrét készített kortársairól, de kitűnő érzékkel jelenít meg olyan történelmi személyt is, akiről nincs hiteles képünk.

Talán az a legnehezebb feladat, ha olyan személyről kell portrét készíteni, akiről az idők folyamán kialakult valamiféle kép. Ilyenkor ugyanis nagyon nehéz a művész *egyéni* elképzelését elhihetővé tenni.

Ilyen feladattal birkózott Borsos Miklós akkor, amikor a pécsváradi iskola számára *I. István* portréját készítette. Ez *eszmei* portré. Mintázásakor a művész a nép által kialakított elképzelésből indult el, de a népi „István-kép"-et a saját érzelmeivel és gondolataival egészítette ki. Kemény tekintetű, de atyai királyt akart megmintázni, és ehhez a legklasszikusabb kompozíciós rendet választotta: zárt háromszög alakú palástból bontakoztatta ki a királyi fejet. Legérzékenyebben a szemet, a szájat és az orrot mintázta. A többi forma visszatartottabb, összefogottabb, hogy csak a szellemiség érvényesüljön.

Rendkívül érdekes két kortársáról, *Bartók*ról és *Kodály*ról mintázott portréja is. Ezek nemcsak azt mutatják meg, hogy külsejükben mi volt köztük a különbség, hanem egyúttal alkotó művészi, *muzsikus egyéniségük elütő* jellegét is. Bartók feje tiszta, simára csiszolt plasztikai megjelenítés, hasonlóan Bartók tiszta, csengő kristályos keménységű muzsikájával. Kodály feje festői, majdhogynem ecsettel mintázta a szobrász; *lírai* portré.

Borsos *Derkovits*-feje híven tükrözi a festő egyéniségét, külső személy jegyeit, egyszersmind művészi felfogásának és látásmódjának lényegét. Gondoljunk csak Derkovits *Végzés* című festményére. A festő a maga és felesége fejét egymás mellé festette, az egyik fejet szem-

Borsos Miklós: Derkovits Gyula

Derkovits Gyula: Végzés című festményének részlete

benézetben, a másikat profilban. E két arc összeötvöződését láthatjuk Borsos portréján. A szobron a Derkovits-képpel azonos formák, fény- és árnyékhatások jelennek meg. Az aszimmetrikus és jellegzetes vonásokat merészen *eltúlozta:* mintázása nagyvonalú. Derkovits portréjában a minden látvány *belső igazságát* kutató művészt formázta meg.

Borsos Miklós *csak emlékezetből* tud mintázni; hetekig alakítja gondolatban az arcot, amíg az teljesen kész nincs, aztán lázasan kezd dolgozni. Csak gipszben mintáz. Az elkészített vázra s a köréje csavart textíliára rakja fel a gipszet. Nem túlságosan sokat, hogy ne kelljen utólag elvennie belőle. Hevesen kell mintáznia, mert a gipsz hamar köt. Villámgyorsan épül forma formára, s kibontakozik a szobor.

Széchenyi István portréját *Vilt* Tibor az Országos Vízügyi Főigazgatóság felkérésére készítette. A portré elmélyült, kifinomult szellemiséget tükröz, egyúttal roppantul „építményszerű": szerkezetes és erőt sugároz. Ezáltal érzékeny, szinte ideges felületű mintázással képes volt nyugodt, magabiztos embert ábrázolni. Az ő Széchenyije tekintélyes, mégsem merev.

Borsos Derkovits-portréjához hasonló felfogásban készítette Vilt Tibor *Szőnyi* István festőművész portréját. A festő egészalakos kettős önportréját vette alapul. Úgy tekint ránk a fej, mint ahogy a festő önmagát megfestette, a tájat figyelve. Emberi tartása, művészi stílusa, testi alkata mind együtt van a mellszobron.

Schaár Erzsébet, Borsos Miklós és Vilt Tibor mintázásának módjában van valami *közös* vonás; az érzékeny, egy kicsit *vibráló felületkezelés*, a kisugárzó szellemiség megragadása és ezzel bizonyos fokú *expresszív* hatás keltése.

*

Pátzay Pál azt tartja a legfontosabbnak, hogy a közönség ismerje meg az ábrázolt személyt, annak jellemét, szellemi és fizikai tulajdonságait. Finom eszközökkel jelzi a *kort* is, amelyben az illető élt. De mindezt másképp kívánja elérni, mint a fentebb idézett szobrászok.

Kazinczy portréjának mintázásakor majd minden föllelhető rézkarcot, rajzot és képet megnézett, s közben bizonyos válogatást végzett. Nem mindegy ugyanis, hogy a művész mit tart fontosnak. Kazinczyról a legtöbb portrét *bécsi* festők készítették. Nyilvánvaló, hogy nekik *más* volt fontos *ak-*

Szőnyi István: Hegytetőn című festményének részlete

Vilt Tibor: Szőnyi István portré

Vilt Tibor: Széchenyi István

Bércsökkenést hoz az új év

Az Oktatási Minisztérium segítséget nyújt azoknak a fővárosi közalkalmazottaknak, akik Demszky Gábor főpolgármester jövő évre tervezett megszorító intézkedései miatt nem kapnák meg a garantált béremelésüket.

Demszky Gábor szerint nyolcmilliárd forint hiányzik a főváros jövő évi költségvetéséből ahhoz, hogy Budapest legalább az idei színvonalon működni tudjon. A főpolgármester megszorító intézkedéseket helyezett kilátásba, többek közt azt, hogy a fővárosi közalkalmazottak nem kapják meg a 8,25 százalékos mértékű béremelést.

Az OM közleményben figyelmeztet: a béremelés mértékét törvény szabályozza, attól eltérni nem lehet. *Környei László* helyettes államtitkár pedig elmondta: az állam a közoktatási feladatok 80 százalékát finanszírozza jövőre (idén ez az arány csak 62-65 százalék volt), ezzel is jelentősen csökkennek az önkormányzatok terhei. Az oktatási tárca ezért reméli, hogy – akár a tartalékai bevonásával is – a főváros hatékonyan gazdálkodik majd jövőre. Az OM mindenesetre segítséget ígér azoknak a közalkalmazottaknak, akiket a főváros intézkedései kedvezőtlenül érintenek.

A PDSZ pedig arra hívja fel a figyelmet: a közvélemény téves információkkal rendelkezik a pedagógusok béremelésével kapcsolatban. A 16, illetve szeptembertől újabb háromszázalékos emelés csak az alapbérre vonatkozott, ami a kereseteknek átlagosan a 80 százalékát jelenti, a pótlékok összege változatlan maradt. A jövőre tervezett 8,25 százalékos bérnövekedés ugyan ezekre a bérelemekre is vonatkozik, azonban az adósávok változatlansága, valamint az adókedvezmények csökkenése miatt a tanárok gyakorlatilag semmilyen béremelést nem kapnak. De nem jár jobban a többi közalkalmazott sem. Törvényi garancia az ő béremelésükre idén nem volt ugyan, a helyi alkuk következtében mégis – a kormány ajánlása alapján – országos átlagban 12,6 százalékos emelést kaptak. Többségük bére ezért már most magasabb, mint amennyi a jövő évre garantált béremeléssel lenne, ezért sokak számára jelentős mértékű reálbércsökkenést hozhat az új esztendő.

Rudas Péter

Gyógyulnak a gyerekek

Mérgezés gyanújával szállítottak vasárnap tizenkét gyereket és fiatalkorút a Szent László Kórházba. A Diószeghy Sámuel utcai, középsúlyos értelmi fogyatékos diákokat nevelő bentlakásos általános iskolába reggel nyolckor hívták ki a háziorvost, aki azonban csak fél ötkor érkezett meg – tudtuk meg *Lengyel Zoltántól,* az otthon vezetőjétől. Hozzátette: hasonló tüneteket – láz, hasmenés – egy-egy nevelőnél korábban is tapasztaltak, így vírusfertőzésre gyanakodtak. A háziorvos széntablettát javasolt, majd azt tanácsolta, ha hányás is előfordulna, hívják ki a mentőket. Egy kislány hányt, így a délutáni órákban több mentőautó fékezett az otthon előtt. Mind a huszonhat gyereket megvizsgálták, és tizenkettőt közülük a Szent László Kórházba szállítottak. A diákotthonnak nincs saját konyhája, az ételeket egy kollégium konyháról hozatják. A László kórház ügyeletes orvosának tájékoztatása szerint a gyerekek már vasárnap este jól voltak, enni kértek, így aggodalomra semmi ok. A biztonság kedvéért azonban még egy napig megfigyelik őket.

A Fővárosi ÁNTSZ járványügyi főosztályának vezetője, *Ütő István* elmondta: mivel a kórokozó kitenyésztése időbe kerül, a vizsgálati eredmény kéthárom nap múlva várható. A tünetek lehetnek ételeredetűek, de egy légúti fertőzés következményei is.

Ty. K.

Minden templom vesz

A perselytől a padlásig elvisznek minden

Péntekről szombatra virradó éjszaka ismeretlen tettesek betörtek a VI. kerületi Vasvári Pál utcai zsinagógába. A vandál fosztogatók nemcsak az ott található értékeket vitték magukkal, de feldúlták az egész imaházat. A bűncselekményt vélhetően nem vallásellenes jelleggel követték el, hiszen mint kiderült, a betörők nemcsak a zsinagógákat látogatják előszeretettel.

A betörőket, akik a biztonsági rács és a zár felfeszítése után a bejáraton jutottak be a templomba, csak az értékek érdekelték, de kárt tettek az épület berendezésében is. *Zoltai Gusztáv,* a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének ügyvezető igazgatója elmondta, hogy a tettesek Tóra-tekercseket szórtak szét, leszaggatták a bársonyfüggönyöket, és felborogatták a berendezési tárgyakat. Ennek ellenére az ügyvezető igazgató szerint a cselekménynek nem volt vallásellenes jellege, hiszen a zsinagógából a mű- és kegytárgyakkal együtt mindent elvittek. Így például az ott tartózkodó diákok mobiltelefonjait, magnóit és kameráit is magukkal vitték az elkövetők.

Az eltulajdonított tárgyak értéke az előzetes becslések szerint meghaladja a hatvanmillió forintot, de mivel az ott fellelhető értékekről pontos leltár nem állt a nyomozók rendelkezésére, a kárérték meghatározásába szakértőket is bevontak. Mivel az eltűnt, jórészt ezüstből készült tárgyak között volt tizennégy gyertyatartó, darabja kétezer dollár értékű imaszíj, valamint több tóradísz, nem kizárt, hogy az eszmei értéken túl az anyagi kár is meghaladja majd az előzetes becsléseket.

Somodi József alezredes, a BRFK vagyonvédelmi osztályának vezetője elmondta, hogy a nyár elején a XIII. kerületben, a Hegedüs Gyula utcai zsidó templomba törtek be. A legemlékezetesebb bűncselekményt azonban éppen hat éve 1993. december 11-ről 12-ére virradóra követték el a Dohány utcai zsidó múzeum ellen. Onnan milliárdos, amúgy felbecsülhetetlen eszmei értékű, világhírű tárgyakat raboltak el, amelyek később visszakerültek a templomba. Nem sokkal korábban, 1989 nyarán ugyancsak a Dohány utcai zsinagógában jártak betörők.

Azóta néhány zsidó templomot állandóan őriznek. A BRFK közrendvédelmi főosztályának Síp utcai rendőrőrse vigyázza a Dohány utcai, a Vasvári Pál utcai, valamint a Kazinczy utcai zsinagógát. De nemcsak a zsidó hitközség imahelyei válnak bűnözők célpontjaivá, hiszen szinte valamennyi felekezet templomába és imaházába betörtek már.

A Budapest–Esztergom Főegyházmegyéhez tartozó valamennyi fővárosi

Thomas Mann megmenekült

Alábbhagyott szoborlopási kedv Budapesten

Thomas Mann megmenekült. Pedig a Kossuth Zsuzsa Egészségügyi Szakközépiskola előtt álló mellszobrot már leráncigálták a tolvajok a talapzatról, úgy tűnik azonban, elcipelni nem bírták. Az iskola diákjai vitték be az épületbe a súlyos alkotást, a Budapest Galéria szakembereinek jóvoltából nemsokára felújítva ismét a helyére kerülhet. Nem így az a húsz szobor, amely az elmúlt öt évben tűnt el Budapest köztereiről.

A szobortolvajok ma sem tétlenkednek, ám úgy látszik: alábbhagyott a lendület; Budapest ezer köztéri szobra közül ma már csupán évi egy-két alkotás tűnik el. Két-két és fél évvel ezelőtt tetőzött a szoborlopási hullám, akkor a vandálok és a fémgyűjtők letarolták a Margit-sziget szoborállományának jelentős részét, és a főváros egyéb helyein sem voltak kíméletesek a köztereken álló művekhez.

– A fővárosban található köztéri szobrok jelentős része nem mai alkotás, ennek megfelelően a rögzítés mindössze arra elegendő, hogy a saját súlyát és a meteorológiai terheket kibírja – mondja *Szilágyi András,* a Budapest Galéria köztéri képzőművészeti osztályának vezetője. – Mostanában az alkotók arra is gondot fordítanak, hogy műveiket megvédjék a tolvajoktól, ám maradéktalanul biztonságos megoldás nincs.

Néhány éve, a Margit-szigeti szoborlopás sorozat országos felháborodást váltott ki. 1997 októberében és novemberében egyebek mellett lába kélt a Ferency Károlyt, a Balassi Bálintot, a Lyka Károlyt, a Petőfi Sándort, a Radnóti Mikóst és az Ambrus Zoltánt ábrázoló műveknek. A közvéleményt talán legjobban mégis az döbbentette meg, amikor Kerényi Jenő furulyázó lányt ábrázoló, egész alakos, több mázsa súlyú bronzszobrát lopták el a Margit-szigeti kolostorromtól. József Attilát – a nyomok alapján géppel – a nyakánál fűrészelték le, Madáchot szeletekben vitték el. A szobrok pótlása milliókba kerül, de még a szerencsésen megmenekültek felújítása is több százezer forint.

Szerencsére mostanában több olyan alkotást is megtaláltak, amelyet ledöntöttek ugyan, ám elszállításukhoz nem volt elég erő, vagy amikor megzavarták a tolvajokat, nem volt elég idő. Ezeket a Budapest Galéria szakemberei a Lajos

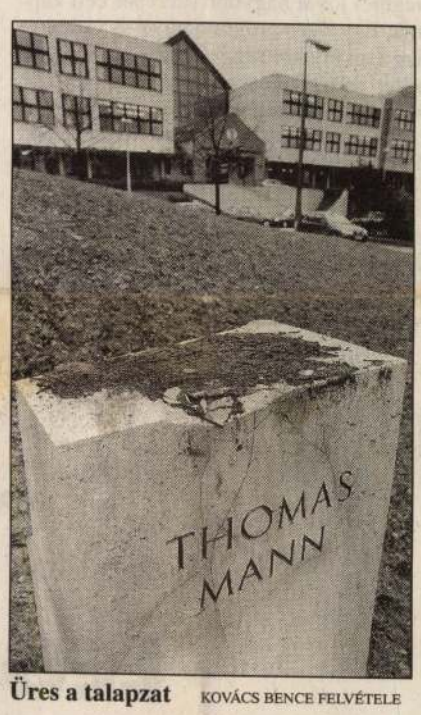

Üres a talapzat KOVÁCS BENCE FELVÉTELE

utcai kiállítóház kertjében őrzik, jelenleg kettőt újítanak fel, és további négy vár erre.

A szakember nem tesz különbséget értékes, és kevésbé értékes köztéri szobor között, azt mondja: bármelyik eltűnése, a mi erkölcsi vereségünk. A művészettörténészek különösen sajnálják azonban, hogy Schaár Erzsébetnek, aki a hetvenes évek képzőművészetének meghatározó alakja volt, ma már egyetlen köztéri alkotása sem látható Budapesten. Kitűnő Kernstock-portréja a nyolcvanas évek végén tűnt el, a Budapest Galéria munkatársai abban reménykednek, hogy az még előkerülhet.

Közhely, de igaz: nem állítható minden köztéri szobor mellé rendőr, talán csak a környékén élők figyelme óvhatja meg azokat a tolvajoktól. Szilágyi András mindössze egyetlen esetről tud, amikor a budafoki elkövetőt elfogták, ám hiába: a szobrot később újra ellopták.

Thomas Mann tehát megmenekült, ám a veszély nem múlt el, hiszen a fővárosban akad még köztéri szobor bőségesen. A kérdés csak az: óvjuk-e ezeket figyelmünkkel annyira, hogy unokáink is láthassák őket?

T. Z.

SONY

A Sony gödöllői gyára az alábbi munkakörök megpályázására nyújt lehetőséget: VILLAMOSMÉRNÖK és GÉPÉSZMÉRNÖK

A munkakör betöltéséhez szükséges:

- szakirányú végzettség
- az angol nyelv társalgási szintű ismerete
- PC-ismeretek
- elkötelezett, feladatorientált munkavégzés
- nagyfokú teherbíró képesség.

Pályakezdők jelentkezését is szívesen fogadjuk!

Önéletrajzát kérjük, az alábbi címre küldje a megjelenést követő egy héten belül:

Sony Hungária Kft., 2100 Gödöllő, Dózsa Gy. út 73.

BAUMAG

TÜZÉP KÖTVÉNY

most 19% kamat

1 éves futamidejű, folyamatosan megvásárolható

Forgalmazza a Királybróker Rt. 1075 Bp., Madách Imre tér 4. Információ a Teletext 536. oldalán, valamint a 327-8420, 327-8485, 327-8469-es telefonszámokon

ztendő közterületek

etekben pusztul az értékes építészeti örökség

ás GÁRDI BALÁZS FELVÉTELE

lesztési programok megindítása, mint a 4-es metró felszíni rendezése, a Kiskörút és környékének általános rekonstrukciója, valamint a vízivárosi fejlesztési program megkezdése.

Szintén rövid távú feladat a zöldfelületek fejlesztése. Ebbe a nagyobb feladatok – például a Népliget, az Orczy-kert vagy a Városliget rekonstrukciója – éppúgy beletartoznak, mint a kisebb parkbővítések, fasorok rendbetétele és lakóépületek belső udvarának parkosítása.

A közterületek megújításának, fejlesztésének a koncepció szerint a jelenleginél jóval nagyobb szerepet kell kapnia. Egy ilyen program ugyanis viszonylag csekély költséggel képes egy-egy terület felértékelésére, és fontos szerepe van a városi életminőség javításában.

A főváros a közterület-fejlesztési programokban saját elképzeléseinek megvalósításával vagy az adott kerület támogatásával vehet részt. Az előbbihez tartozik például a 4-es metró vonalának felszíni rendezése, elsősorban Budán. A Kiskörút fejlesztésének célja a gyalogosterületek minőségi bővítése. A rakpartokon szintén a minőségi közterület-fejlesztés élvez előnyt. A pesti rakpart belvárosi szakaszán elsősorban idegenforgalmi szempontok érvényesítésére, ezzel együtt a járműforgalom korlátozására van szükség, a budai oldalon pedig bizonyos helyeken elkerülhetetlennek tűnik az út lefedése a város és a Duna kapcsolatának biztosítása érdekében. Szintén a főváros saját programja lesz a Moszkva tér és környékének rendezése. A kaotikus állapotok igazából csak átfogó közlekedési fejlesztéssel javíthatók, de kisebb beavatkozásokkal – például a gyalogosterületek fejlesztése – javítható a helyzet.

A koncepció az épületállomány megújítása érdekében bontással is számol. Az így felszabadult területek parkosításával szellősebbé tehetők a zsúfolt belső kerületek. Egyes épületek bontására az ad lehetőséget, hogy a belső városrészek lakósűrűsége a következő évtizedekben csökkenni fog. Így a legroszszabb adottságú, komfort nélküli, rentábilisan felújíthatatlan lakások felszámolására is lehetőség nyílik. Becslések szerint egyébként a belső kerületekben minden ötödik lakás, azaz legalább húszezer tartozik ebbe a kategóriába.

Az úgynevezett átmeneti zóna jellemzője, hogy egyes területek kedvező adottságaik révén külső beavatkozás nélkül is képesek a megújulásra – ilyen például a Váci út vagy Aquincum környéke –, míg mások elvesztik vonzerejüket, és a fejlesztés elkerüli a térséget, mint az megfigyelhető a ferencvárosi és a kőbányai iparterületen. Iparterületekre – a korábbinál sokkal kisebb területen – azért továbbra is szükség van, szerkezetük átalakulása azonban a telephelyekkel szemben támasztott igényekkel együtt változik. Ez az egykori nagy gyártelepek felaprózódásával jár, ami kaotikus tulajdonviszonyokhoz, így a terület rendezésének ellehetetlenüléséhez vezet. Az átmeneti zónában a cél a terület városiasítása az ipar megtartása mellett.

De van

Hogy kerül egy kék szárnyakat viselő maci az üzlet plafonjára? Nem tudni, mindenesetre meghökkentő, meglepő és mulatságos. Ahogy átlépjük a bolt küszöbét, hasonló érdekes dolgokba ütközünk. Felénk bólint egyet a múlt a tárgyakon keresztül, és mindenkinek mosolyt csalnak az arcára a régiségek.

Szóval megnyílt egy új bolt, ami talán nem is olyan nagy hír. Ez az üzlet mégis más, mint a többi. A Krúdy utcai De van boltot először zselélábú csirkének, jerseykörtének, padlizsánnak akarták elnevezni. Végül lett a De Van, mert ez jobban utal a hely hangulatára. Itt olyan darabok találhatók, amelyeket esetleg egy-egy színésznő hordott annak idején. Tehát a ruhák voltak, de vannak is. Egy turkáló, ahol mindenki kedve szerint válogathat a régi portékából. Tépett macik, régi szalmakalapok, szakadt csehszlovák melltartó, agyongyötört sálak, törött szemüvegek és egyéb kellékek veszik körbe a látogatót. A ruhák elég extravagánsak, egyediek, olcsók, és azt a célt szolgálják, hogy viselőjük feltétlenül ki tudja magát fejezni általuk. Ne csak egy ruhadarabot vegyen fel a vásárló, hanem legyen saját maga. Az ingek, nadrágok, szoknyák, blúzok már-már megszólalnak, annyira egyediek.

A tulajdonosnőről is érdekes hírek keringenek. Egy barátnőmtől hallottam, hogy kicsit ki volt borulva, mert ki kellett nyitnia. Késett is pár napot, mert szívén viselte ruhái sorsát. Állítólag valamenynyi eladásra szánt darabot egyenként válogat ki, és nem szívesen ad túl rajtuk. Ezért késett a nyitással, pedig még szendvicseket és sütit is készített a vendégeknek. A szendvicsek megszáradtak, mert a megnyitó elmaradt. Persze most már nyitva vannak, és a tulaj is túlélte az első tragikus hetet, bár időnként majdnem sírva fakadt. Most már egy eladólányt is alkalmaz, így nem kell mindig végignéznie, hogyan hordják szét, vásárolják fel a holmit. A kiszolgálás kedves, és olyan a hangulat, mintha otthon lenne az ember, mondjuk a hatvanas-hetvenes években. Csak itt nem kell port törölni. A turkálók mindig jó kis helyek, ráadásul itt nem zargatják a vevőt vizsla tekintetekkel. Teával, kávéval is megkínálnak, ha úgy alakul, és bárkivel elcsevegnek, aki ráér.

Azt mondják, hogy nincs egy jó hely a városban. De van.

Buliczka Tünde

FIAT FINANSZÍROZÁS
FIAT TOP GARANCIA

Fortissimo 2000

AZ ORSZÁG
LEGNAGYOBB PUNTO
KÉSZLETE...

...A '98-AS ÉVJÁRATÚ, HASZNÁLT
55S TÍPUSBÓL
HIHETETLENÜL KEDVEZŐ ÁRON!

December végéig
szombaton és vasárnap is
nyitva vagyunk.

Kedvező lízing, hitel és tartós bérlet konstrukciók.

Látogasson meg minket:

S.P.Q.R AUTÓ
1138 Budapest, **Váci út 175.** Tel.: 237-7300 Fax: 237-7303

FIAT

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ

Jelenkor

1977 8

Schádr Erzsébet,
szobrászművész

1021

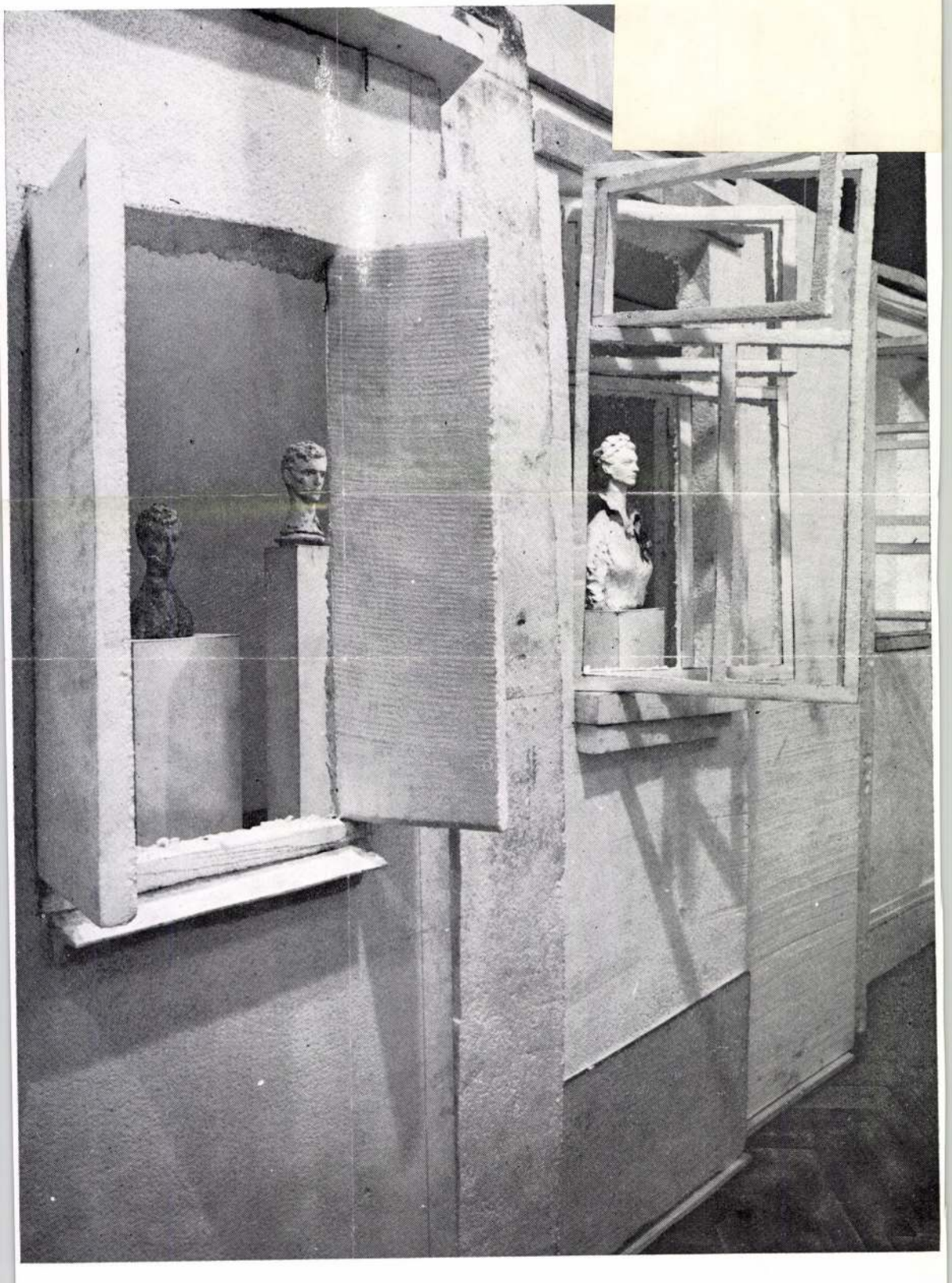

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ

Jelenkor

1977 8

Schadó Erzsébet,
1021 szobodszmüvész

Áttetsző tér

Schaár Erzsébet

A budapesti Nemzetközi Kisplasztikai Kiállítások eddigi tíz éve alatt *Schaár Erzsébet* művei kétszer szerepeltek az internacionális anyagban, 1971-ben öt kisplasztikája a magyar szekció részeként, idén harmincnál több szobra a munkásságának szentelt emlékkiállításon, önálló teremben. Ha tudjuk azt is, hogy plasztikáit sokszor mutatták be a külföldön – Ausztriában, az NSZK-ban, Belgiumban stb. – rendezett reprezentatív magyar kiállításokon, úgy tűnik, Schaár művészete nem egy alkalommal szembesülhetett a kortárs plasztikai törekvésekkel, nemegyszer kerülhetett olyan közegbe, olyan új területre, ahol szellemi rokonsága vagy éppen különbözősége szinte magától nyilvánvalóvá lett és megmérettett. Hogy ez a szembesülés végül is nem történt meg, vagy – néhány utalástól eltekintve – a művészettörténeti elemzésekben nem kapott hangot, annak legfőbb oka persze magában Schaár szobrászatában, művészetének természetében rejlik. Ez a művészet a zártság és nyitottság különös egysége; nyitott abban az értelemben, hogy sok és sokféle benyomás, hatás (és nemcsak képzőművészeti hatás) iránt volt fogékony; és zárt, hiszen végül mindezeket csupán távoli indítékként, ma már kinyomozhatatlan ürügyként használta a maga nagyon is tudatos, pontosan meghatározott művészi-plasztikai céljai érdekében. Így aztán ha az ember csupán a kész műveket nézi, a hatások, ürügyek, benyomások és indítékok nyomát sem találja: valami erős, önálló és boszorkányosan intenzív sugárzású világgal áll szemközt, amelynek külső forrásait és párhuzamait eszébe sem jut keresni.

És mégis. Ha kissé elgondolkozunk azon a némileg nagyképű kérdésen, hol a helye, mi a jelentősége Schaár szobrászatának a kortárs művészetben, lassanként kirajzolódnak azok a szálak, amelyek őt és törekvéseit az egyetemes művészet egy-egy áramlatához kapcsolták. Bizonyos, hogy a mostani kiállítás nemzetközi mezőnye nem alkalmas e szálak kibontására: Schaár életműve hat éve lezárult, és egyébként is jellegzetesen a hatvanas évek meg a hetvenes évtized elejének szülötte; ahhoz a furcsa, a minden és a semmi között tétovázó átmeneti periódushoz, amelyet a kiállított művek legtöbbje dokumentál, nincs, nem is lehet köze. Az összehasonlításnak semmi értelme, a mostani viszonylatokat, arányokat két Pilinszky-sor jellemzi legpontosabban: „A gyémántüres múzeum / közepében egy melltű lángol." Így Schaár művészetének szellemi környezetéül egy másik múzeumot kell keresnünk. E másik, „képzeletbeli" múzeum anyagából elsőként talán Giacometti nevét említenénk. Az ő munkásságát Schaár aránylag későn, a hatvanas évek közepén ismerte meg, olyan pillanatban, amikor egy évek óta érlelt, alakított plasztikai gondolatsor lezáró, az eredményt rögzítő formuláját kereste. Giacometti figuráiban, mint tükörben, saját problémáit látta viszont; bátorítást és igazolást az emberalakok és a környező tér viszonyát kutató kisplasztikáihoz, melyeknek sajátos belső problematikája a magyar szobrászatban ismeretlen volt. Némelyik szobrán (pl. a *Kóré* életnagyságú figuráján) a mintázásban is felismerhető a svájci mester „szellemujja", de az csupán külső jegye volt a kapott bátorításnak és megerősítésnek, s így hamarosan nyom nélkül eltűnt. Annál is inkább, mivel Schaár a maga mondanivalóját már évekkel korábban, sőt első formájában a negyvenes évek kis fa domborművein meghatározta, a hatvanas évek kezdetétől pedig folyamatosan és határozottan bontotta ki. Művészetének alapgondolata, hogy az ember környezetének megszabott terében él, s míg részben maga is tárgyként vesz részt abban, másrészről alanya, átélője, életrekeltője is. A tér – fizikai kiterjedés, de amennyiben emberi létezés tere, telve van megannyi emberi tartalommal, érzelemmel, emlékkel és elsősorban ezek által lesz eleven, szinte kézzelfogható, sugárzó közeg. Ha jól meggondoljuk, végül is Schaár Erzsébet éppen ellenkező irányba haladt, mint Giacometti, aki egy Pierre Matisse-hoz írott levelében még 1947-ben megfogalmazta, hogy számára egy fej vagy egy alak tökéletesen ismeretlen, kiterjedés nélküli valami. Figurái vaskos vagy szélesen kiterjedt talpazatokba szúrt tűként meredtek a levegőbe: a valóságos felől a semmi irányába redukált plasztikai tömegük már-már az eltűnés, a megsemmisülés határát érinti. Schaárnál az *Álló fiú* (1965), *Fiú és lány* (1965) vagy a szélfútta *Kórus* (1963) alakjai pengeszerűen keskenyek és törékenyek, reliefszerűek, de a belső érzelmek intenzitása megnöveli és erőssé teszi őket. Giacometti hatását – úgy gondolom – minden olykori szó szerinti részletidézés ellenére is nyugodtan idézőjelbe tehetjük: a „hatás" menetrendnél pontosabban akkor érkezett, amikor a döntő fordulat már egyébként is feltartóztathatatlan volt.

A „képzeletbeli múzeum" következő termeiben a pop art emlékeire találhatunk. Ne gondoljunk azonban most a nagy New York-i vagy kaliforniai nemzedékre, talán nem is elsősorban ők voltak fontosak Schaár számára, hanem a pop kultúra egésze. Barátai még emlékezhetnek izgatott beszámolóira, amikor Angliából hazatérve, úgy 1967–68 táján, a londoni utca színes zűrzavaráról, a leányok fehérre festett arcáról, kékes-ezüst szemhéjáról, a folyondárként mindent elöntő Beatles-slágerek bájáról, a „virággyerekek" szelíd bolyongásáról, gesztusaik bágyadt arabeszkjeiről beszélt. Törékeny kis alakját rajongás fűtötte, de ez az öregedő kislány nem volt mégsem megmosolyogtató vagy nevetséges: amiről beszélt, amiért lelkesedett, az valahol a mélyben létfontosságú

Művészet 1981/9

13

plasztiká"-nak nevezhetünk, amit nem pusztán méretei tesznek azzá. Kétségkívül ezek közé tartoztak a kambodzsai bronzok, a vietnami *Le Cong Thanh* kerámia szobrocskái, az indiai *Narayan H. Kulkarni*, a lengyel *Mariusz Kulpa* és a *Jan Celmeyn kisbronzai* .Az utóbbiakkal mindjárt a kiállítás elején találkozhatott a látogató, s végigjárva a hosszú teremsort, jó volt egy pillanatra ismét visszatérni hozzá. Önnön burkaikba vesző magányos fugurái nem remekművek, de megbízható, gondos kezek által készített és beszédes emlékei maradnak korunk egy jellemző életérzésének.

Nemigen fér bele a kisplasztika fogalmába az sem, amit a magyar művészek állítottak ki. *Bányai József* nem titkolt, erős érzelmekkel hoz létre sosem volt népművészeti tárgyakat. *Lóránt Zsuzsa* bájos festett fafigurái népszerűségüket a miniatürizált formának köszönik. Ez volt az az ok is, amiért most a Műcsarnokba kerültek. *Szentirmai Zoltán* műves, ritka finomságú, egyedi emléktárgyak alkotója. Ezek mérete sem haladja meg a 80 cm-t. A magyar anyagból igazán csak *Farkas Ádám* és *Paizs László* munkái voltak meggyőzőek, anélkül azonban, hogy közük lenne a kisplasztika műfajához. Farkas bronzainak világa ismerős, ez azonban nem változtat azon, hogy a művész hibátlanul és érzékenyen tud megszólalni, beszélni a maga választotta elvont plasztikai nyelven. Paizs Bartók emlékére készített sorozata valóban a zene ünnepélyességével szólal meg, tiszta szépséget és harmóniát sugározva.

A kiállítást ebben az évben *Schaár Erzsébet* retrospektív anyaga vezette be. Nem tartom magamat elfogultnak, ha leírom, hogy a teremsor belsejében nemigen akadt az övéhez mérhető teljesítmény. Nem azért, mintha Schaár igazi „kisplasztiká"-kat hozott volna létre. Mindig is az *igazi* méret izgatta, az *életnagyságú*

14

tér. De az adja kisplasztikái varázsát is: álló, sétáló figurái, üvegházai sosem *modellek*, mindig a valóságos téri viszonyokat és feszültségeket képesek megidézni. És ez az, ami alapvetően hiányzik ezen a kiállításon például a francia *Patrice Alexandre* utcai jelenteiből, a szovjet *Vlagyimir Szoszkijev* kőbe faragott kompozícióiból és a jugoszláv *Ivanoski-Karadere* miniatűrjeiből.

Kovács Péter

15

2

volt számára. Nem a színes trikók, a szemfestékek, a gombafejek, a tárgyak vagy a fiúk és lányok szelíd fáradtsága meg harsányra fokozott koncertkábulata, hanem ami az elemeket összefogta, az életérzés, a képzelet- és gondolkodásmód, ami az elemekből a pop art művekbe közvetlenül áthelyeződött. Az óriás méretű vásznak vagy a plasztikák nyers és kifejező ereje, a tárgyak, amelyeket olyan őszinte mozdulattal neveztek ki műtárgyaknak – a bátorság és a közvetlenség lefegyverezte: ugyanezt a közvetlen erőt igyekezett maga is átemelni a mindennapok világából szobraiba. A hatvanas évek elején készült *Kezek* című gipsz dombormű vagy az 1963-as *Emlékmű* fából kinyúló bronzkeze mutatja, hogy már évek óta foglalkoztatta a tárgyak direkt erejének érvényesítése. A pop art erősítette meg abban is, hogy a nálunk olyan klasszicizálóan zárt, „örökérvényűnek" tekintett szoborkompozíciót megnyissa az egyszeri, divatos, mulandó és pillanatnyi előtt. Gipszportréi, amelyeket eleve nem akart bronzba önteni, gipszből formált és akvarellel színezett *Bundás női*, a hetvenes évek elejétől fehér hungarocellből „faragott", kóchajat, művirágot, fátyolt viselő leányalakjai, a dróthajú-szakállú *Marx*-portré nem egyszerűen nálunk szokatlan szobrászi anyagokat alkalmaztak: Schaár általuk az idő és az időtlenség mellé harmadiknak az ideiglenesség problémáját is felfedezte a magyar szobrászat számára. S egymaga volt, aki – élete utolsó, rövid korszakában – következetesen kutatta e területet. A problémák némi rokonsága miatt két nevet említhetünk itt, George Segalét és Marisolét; az első tevékenységét elismerőleg tudomásul vette, a másodikért – különösen a kölni Ludwig-gyűjteményben látott, *Estély* című kompozíciójáért rajongva lelkesedett. Ha élete utolsó éveiben hosszú szipkája mögül kijelentette „Dél-Amerika, igen! – onnan még jön valami!" – kétségtelenül a venezuelai, Párizsban élő szobrásznőre gondolt.

Sajátos és egész munkásságára mélyen jellemző Segalhoz és Marisolhoz való művészi viszonya. Segal az ötvenes évek végén kezdte el élő alakról öntött gipszszobrainak sorozatát, Schaár néhány évvel később kis reliefjeiben és előbb csak részletidézetként kezdte alkalmazni a valóságelemeket. És míg az amerikai szobrász fiiguráit a pillanat emlékműveként helyezte valamilyen hétköznapi enteriőrbe, úgy, hogy az eleven emberi testnek, személyiségnek ezek a gipszbe öntött hű másai önértékkel bírjanak, addig Schaár soha, még utolsó, összefoglaló nagy művében, az 1974-es *Utcá*ban sem bízott többet az élet után öntött elemekre a részletek – és csak részletek – szerepének eljátszásánál. Csodálta Marisol színes és nyers, nőiesen elbűvölő és romlandó alakjait, ünnepélyes komolyságát és az iróniát, amellyel a világot panoptikummá merte lefokozni, csodálta anyaghasználatának bátorságát, a szabályoknak fittyet hányó tiszteletlenségét, de miközben kifestette saját nőalakjainak szemét a szemceruzával, száját a rúzzsal, feltűzte keblükre a művirágot – az irónia idegen maradt tőle. Schaár rengeteget köszönhet a pop artnak, de nem lett popszobrász: a barátai arcáról-kezéről öntött arcokat és kezeket, a direkt elemeket csak részletként alkalmazta, és mindig hozzákapcsolta, visszacsatolta azokat egy *plasztikai* egészhez.

Míg korábban inkább az embernek a puszta térben megjelölhető helye, helyzete foglalkoztatta, 1967-től csaknem kizárólagosan a figura és az architektúra kapcsolata határozta meg világát. A ház vagy szoba falai között ott áll egy-egy törékeny, pengevékonyságú nőalak, előttük és mellettük ablakok, ajtószárnyak nyílnak meg a térben, ezeken át az alakok mozdulatlanul is behatolnak a következő, távolabbi térbe. A nyílásokkal áttört falak között ki-be áramlik valami mágneses közeg, amelynek gyújtópontjában, tartalmi középpontjában jelenik meg a figura. Az évek folyamán ez a figura egyre tárgyszerűbb, materiális hasonlósága a falakhoz – azonosulása a falakkal, a terekkel – mind hangsúlyosabb. Az ajtók szabálytalan rajza, a falak érzékeny felülete, a szobák imbolygó geometriája különös architektúrákat teremtett: álomszerű és ugyanakkor minden zugában ismerős, emlékekkel átitatott házbelsőket, enteriőröket.

Az emberi figura és az architektúra kapcsolatának plasztikai kérdései persze Schaáron kívül jó néhány szobrász témájául szolgáltak az utóbbi harminc-negyven évben. A látszólag rokon szellemű megoldások példáit megtalálhatjuk Amerigo Tot 1946-os, *Látogatás a városban* – és 1947-es, *Falusi üdvözlégy* című kisplasztikáiban, a pályakezdő Asszonyi Tamásnak és Szöllősy Enikőnek a hatvanas év-

3

4

5

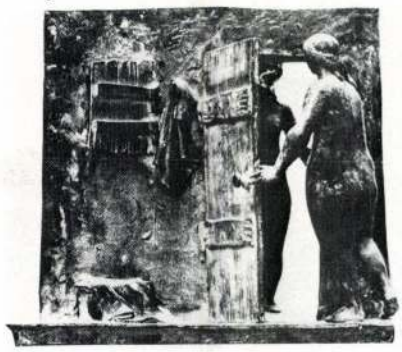

1 Schaár Erzsébet: Kóré, bronz, 180 cm, 1966
2 Schaár Erzsébet: Kórus, galvanoplasztika, 108x37x22 cm, 1963 (fotók Somfai)
3 Alberto Giacometti: Mutató férfi, bronz, 178 cm, 1947
4 George Segal: Nő az ajtóban, műanyag, fa, 1965
5 Amerigo Tot: Falusi üdvözlégy, bronz, 40×39×30 cm, 1946

6

7

6 Schaár Erzsébet: Bronztükör, üveg, bronz, 34,5x44x31,5 cm, 1969
7 Schaár Erzsébet: Szekrény előtt, bronz, üveg, 22x27x16 cm, 1972
8 Schaár Erzsébet: Utca (részlet), 1974 (fotó Roboz)
9 Schaár Erzsébet: A kékszakállú herceg vára, üveg, bronz, 57x53x48,5 cm (fotók Somfai)

tized vége felé készült nem egy munkájában, de a mostani Nemzetközi Kisplasztikai Kiállítás anyagában is (Alexandre, Szoszkijev, Ivanoski-Karadere). Amerigo Totnál válik legvilágosabbá, hogy többnyire puszta szobrászi koreográfiáról van szó, egy adott alaprajzba belehelyezett plasztikai formákról. Schaár viszont új minőségű teret hoz létre mindannyiszor, olyan teret, amelyben ember, tárgy és architektúra feloldódik. Schaár autonóm tere ez, személyiséggel átitatott és a személyiség által mélységesen átélt lírai közeg. Míg másoknál a teret plasztikai eszközök, tömeg, forma, kompozíció alakítja, ő tünékeny és semmivé foszló anyagokból – emlékek lenyomataiból, érzelmek és álmok foszlányaiból teremti meg azt.

A *lírai tér* (Beke László találó kifejezése) megformálásával Schaár új minőséget hozott létre: ez talán legszemélyesebb, legsajátabb hozzájárulása a hatvanas-hetvenes évtized téralakító environment-törekvéseihez. Utolsó éveiben a kisplasztikákban kimunkált lehetőségeket új területre transzponálta: a valóságos, a mindennapi lét dimenzióiba. 1969–70-ben készítette a *Kirakat* több változatát, majd számos életnagyságú hungarocell alakot, melyeknek hasábtestét helyenként fűrésszel, késsel, tüzes kanállal „mintázta", fejüket, kezeiket, lábaikat élő alakok testrészeiről öntötte. Élete utolsó nagy kompozíciójában, a székesfehérvári Csók István Képtár adott terére komponált *Utcá*ban (1974) ezeket a nőalakokat ugyancsak „életnagyságú" architektúrába, falak, ajtónyílások elé és mögé helyezte. Az Utca két oldalán a fehér falak végighúzódtak a terem hosszán, a térbe sokféle irányba belehasító ajtó- és ablakszárnyak új meg új tereket, térrészleteket nyitottak és zártak a szemlélő előtt, s e térrészekben mindannyiszor ott álltak részvevően, szinte a falakba simulva, várakozón, emlékezőn e divatosan romlékony és álomszerűen örökkévaló, vonzó nőalakok. E különös mű azonban nem a szemlélet számára készült, hanem azért, hogy belépjenek terébe, hogy végigjárják útját, hogy tetszés szerint változtatva a mozgás sebességét, valamilyen párbeszédet folytassanak vele. E ponton Schaár ismét a pop art bizonyos törekvéseihez, így elsősorban Segal és Kienholz naturális terének természetéhez közeledett: nála azonban a mindennapok, illetve a mű terének összekeverése, egybemosása csak bizonyos határokig történt meg. Az Utca tartalma, az ember és a tér, a jelenlét és az elmúlás, a valóság és az álom érzelmekkel, emlékekkel és nosztalgiával telített közege csakis a néző mozgásában tárul fel igazán, de eközben a tér asszimilálja is a nézőt, s nem hagyja magára, mint az Segalnál vagy Kienholznál történik. Ilyen értelemben Schaár végső soron más műfajok egy-egy alkotásával is talált közös pillanatokat, így Magdalena Abakanowicz körbe ültetett bábuival vagy Tadeusz Kantor Reminiszcenciák-előadásának némely színpadi mozzanatával.

E rövid cikknek természetesen nem lehetett feladata, hogy feltárja Schaár művészetének minden fontos, meghatározó kapcsolatát a kortárs művészettel, az itt nyújtott szerény ötletek további kutatásra várnak. Így a „képzeletbeli múzeumot" most be is csukhatjuk. Szerencsére, magának Schaár Erzsébetnek nem tették fel életében az okos kérdést, hogy mi művészetének helye, szerepe a kor egyetemes szobrászatában. Ő azonban mintha mégis válaszolt volna rá 1965-ben egy beszélgetésben: „Kételkedésemnek meg törekvéseimnek is természetes módon határt szab az, hogy egyáltalán nem tudok absztrakt szobrász lenni."

Kovalovszky Márta

Kiállítás

8

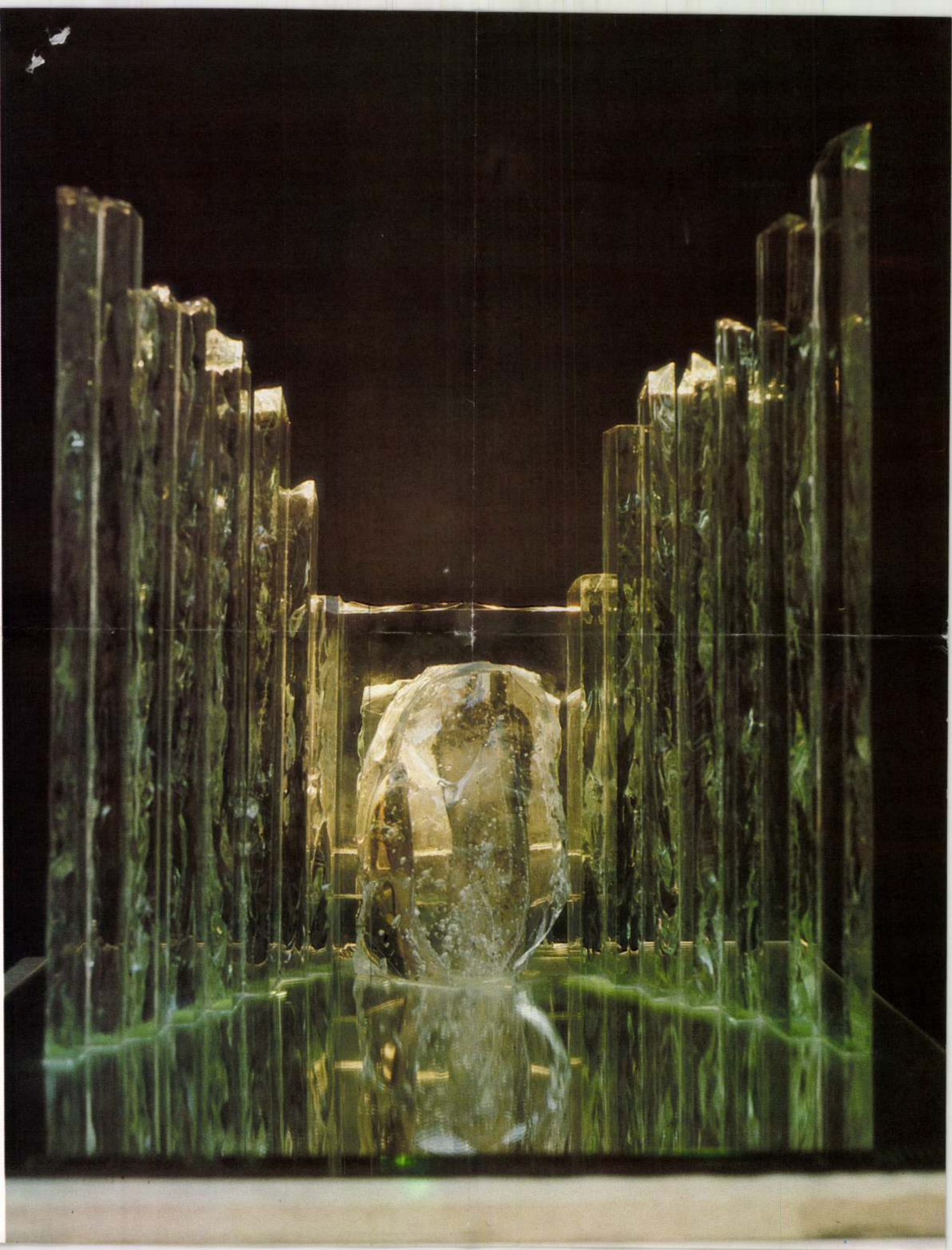

Ramón Muriedas

Megnyitó beszéd a spanyol szobrászművész budapesti kiállításán

Ramón Muriedas: Álló férfi és nő, bronz, 82x20x18 cm, 1970

Tisztelt Közönség!

Budapesti kiállításának megnyitása alkalmából, őszinte örömmel köszöntöm *Ramón Muriedas* szobrászművészt és üdvözlöm műveinek a Dorottya utcai kamarateremben bemutatott, számszerűen talán csekély, ámde plasztikai mondanivalóját tekintve annál gazdagabb, sugárzóbb együttesét. Ezzel a tárlattal a mai spanyol szobrászat – amellyel közönségünk már többször találkozhatott Magyarországon – új, számunkra eleddig kevéssé ismert és fölöttébb rokonszenves arcát mutatja meg.

Igaz, hogy Muriedas művészete sem teljesen ismeretlen a magyar közönség előtt. Hat évvel ezelőtt, a III. Budapesti Nemzetközi Kisplasztikai kiállításon már láthattuk néhány szobrát, amelyek a nemzetközi zsüri elismerését és díját is megszerezték számára. Ennek köszönhető, hogy most, az V. Kisplasztikai Kiállítás alkalmából s annak meghívott művészeként szobrászatával jobban megismerkedhetünk.

Nem tudom, megvan-e a spanyol képzőművészeti életben az a szokás, ami a miénkben: hogy a nemzedéki hovatartozás kérdésében néha szeretünk egy grádussal kevesebbet számítani, mint amennyit az évek száma vagy éppen a művészi teljesítmény igazolna. Ha nincs is meg ott ez a szokás, az 1938-as születésű Muriedast, aki hazájában és a világban már számos nemzetközi kiállításnak elismert résztvevője volt, akinek műveit közgyűjtemények őrzik, aki tucatnyi rangos díjat s mindenekelőtt egy teljes, kiforrott művészetet mondhat magáénak, én mégis szívesebben nevezném fiatal művésznek, mint középnemzedékbelinek. Erre pedig – úgy érzem – éppen műveinek érzelmileg gazdagon árnyalt kifejezése, hajlékony frissesége és elementáris asszociációs rendszere jogosítana fel, amely tulajdonságok valamiképpen egy fiatalabb kultúra némelykor romantikus attitűdjére emlékeztetnek. Hadd jegyezzem meg itt, hogy ő maga sem tagadja meg az élményeknek ezt a forrásvidékét, és a közvetlen irodalmi hatások között szívesen hivatkozik egyebek között a francia preromantika alakjára, Bernardin de Saint Pierre-re vagy Chateaubriand-ra, vagy a maga nemében és egy másik kontinens szellemi relációjában ugyancsak romantikusnak mondható Walt Whitmanre, a *Fűszálak* költőjére. S ha már irodalmi összefüggéseket emlegetünk, megkockáztatnám kimondani Marcel Proust nevét, akinek hatalmas műve nem maradhatott hatástalan az emlékezés és meditáció képességével oly bőségen rendelkező Muriedasra.

Úgy tűnik, hogy plasztikai világának szemléleti, stiláris gyökereit, hovatartozóságát, képzőművészeti és irodalmi analógiáit még hazai kritikusai sem tekintik lezárt vagy megoldott kérdésnek.

Egyik spanyol méltatója, 1980-as madridi kiállítása katalógusának írója, Calvo Serraller „mágikus realistának" vagy „az Antonio López García és Julio López Hernández képviselte, sajátos spanyol hiperrealizmus egyik leszármazottjának"

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ

Jelenkor

1977 8

Schaár Erzsébet
szobrászművész
1021 r/.

JELENKOR

IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT — 1977

A TARTALOMBÓL:

BIHARI SÁNDOR
BISZTRAY ÁDÁM
FODOR ANDRÁS
PÁL JÓZSEF
TAKÁTS GYULA
TANDORI DEZSŐ
VERSEI

*

HUBAY MIKLÓS
KENDE SÁNDOR
KOLOZSVÁRI GRANDPIERRE EMIL
LÁZÁR ERVIN
MÉSZÖLY MIKLÓS
PÁKOLITZ ISTVÁN
SZÉPPRÓZÁI

*

BERTHA BULCSU:
INTERJÚ
HUBAY MIKLÓSSAL

KERESZTURY DEZSŐ:
A KAPCSOS KÖNYVRŐL

NÉMETH LAJOS:
SCHAÁR ERZSÉBET

VEKERDI LÁSZLÓ:
VÁRKONYI NÁNDOR
KÖNYVE

*

MARTYN FERENC:
ADY-PORTRÉK

7-8

SAJTOFIGYELO
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1977 8
JELENKOR

Schádr Erzsébet

1021 szobrászművész

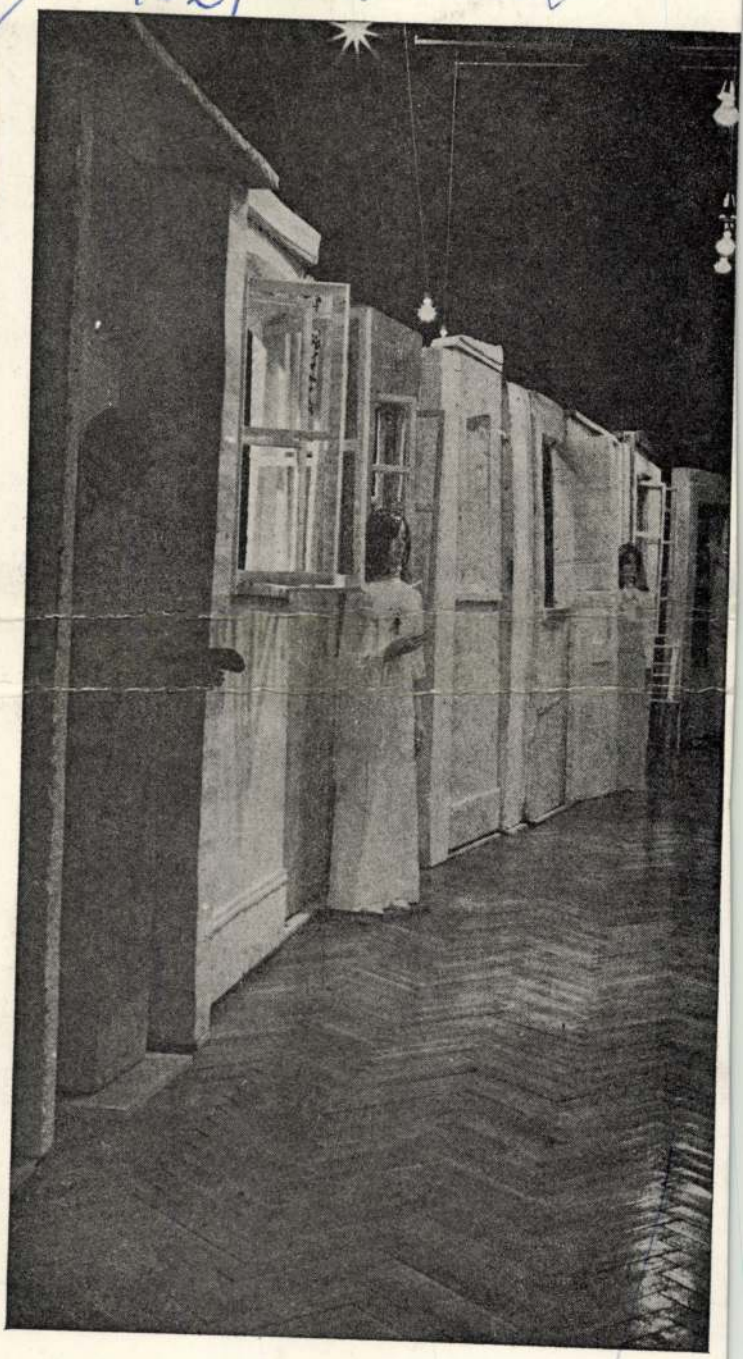

Budafok

LEÁNYKA UTCA

18.

Tisztelettel meghívjuk Önt és kedves családját

március 12-én pénteken 18 órára

a Budafok-Tétény Művelődési Ház
Budatétényi Galériájába
(Budapest XXII., Nagytétényi út 35.)

„IN MEMORIAM LEÁNYKA UTCA 18."

című

SCHAÁR ERZSÉBET ÉS VILT TIBOR

szobrászművészek emlékkiállításának
megnyitójára.

A kiállítás egyben a
TÉTÉNY-PROMONTOR KULTURÁLIS NAPOK
NYITÓ RENDEZVÉNYE

Ünnepi beszédet mond:

SZABOLCS ATTILA
polgármester

A kiállítást megnyitja:

LÓSKA LAJOS
művészettörténész

Közreműködnek:

a Nádasdy Kálmán Művészeti és Általános Iskola
növendékei

A Galéria megközelíthető:

a 3-as és a gyors 3-as autóbusszal a Móricz Zsigmond
körtérről, a 14-es és a 114-es autóbusszal a Kosztolányi
Dezső térről a Jókai úti megállóig.

A kiállítás megtekinthető:

április 8-ig, hétköznap 14-19 óráig,
szombat-vasárnap 10-19 óráig.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Schaár Erzsébet

TÁRSADALMI SZEMLE

Munkácsy-díjas szobrászművész

1961 JAN

/1078

Schaár Erzsébet: Bartók

TÁRSADALMI SZEMLE

VILÁG PROLETÁRJAI, EGYESÜLJETEK!

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
ELMÉLETI ÉS POLITIKAI FOLYÓIRATA

1

XXXVI. ÉVFOLYAM, 1981. JANUÁR

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307
Schaár Erzsébet
ÉSZAK-MAGYARORSZÁG
1965 SZEP 8.

Miskolc 600 éves

Ünnepi program szeptember 18-án és 19-én

Miskolc várossá nyilvánításának 600. esztendejét számos kulturális megnyilvánulás köszöntötte. A hatszáz esztendő jegyében ide s tova egy esztendeje rendez városunk különböző rendű és rangú ünnepséget.

A jeles évforduló ünnepségsorozatainak csúcsa szeptember 18-án és 19-én lesz. 18-án ünnepi *tanácsülésen* örökítik meg az elmúlt hat évszázadot. Városunk új címerének efogadására ezen az ünnepélyes tanácsülésen kerül sor. A Nagy Lajos korabeli címer felhasználásával a város új jelvényét *Katona László* grafikus művész készítette. Az ünnepi tanácsülésen adják át azokat a kitüntetéseket, amelyeket városunk társadalmi munkásai az utóbbi években és évtizedekben kifejtett munkásságuk révén kiérdemeltek.

18-án délután vetítik le a *Gyöngyössy Imre* rendező és *Herczenik Miklós* operatőr által készített, Miskolcról szóló lírai filmvallomást. Este az avasi kilátónál színvonalas műsorra kerül sor; a Miskolci Szimfonikus Zenekar és a város egyesített kórusa Kodály és Liszt műveket mutat be. Közreműködik *Szabady József* és *Horváth Margit*, a Miskolci Nemzeti Színház két szólistája. Ugyanezen az estén a városi tanács fogadást rendez az ünnepi évforduló alkalmából.

Tizenkilencedikén kerül sor az ifjúság színpompás *tornaünnepélyére*. Délután 5 órakor leplezik le Déryné szobrát, amelyet a Miskolci Nemzeti Színház parkjában helyeznek el. A szobor alkotója: *Schaár Erzsébet* szobrászművész. Este tűzijáték lesz az új, impozáns kis parkban, a villanyrendőrnél.

A hatszáz éves Miskolcot *kiállítások* köszöntik még. Meghosszabbították a város 600 éves múltjáról szóló várostörténeti kiállítást, megtekinthetők az értékes kincsek a görögkeleti templomban. A vasipar múltját az ómassai múzeum mutatja be, a miskolci tudósok önálló kiállítással szerepelnek ezen a napon az MSZT székházban. Ugyancsak az ünnepségsorozat alkalmával mutatják be a nagyközönségnek az avasi templom műkincseit.

60627	01—50	
60681	01—50	
60762	01—50	
60800	01—50	
60809	01—50	
60864	01—50	
60882	01—50	
60889	01—50	
60992	01—50	
61088	01—50	
61133	01—50	
61201	01—50	100
61206	01—50	100
61238	01—50	100
61336	01—50	500
61384	01—50	100
61415	01—50	100
61474	01—50	100
61660	01—50	100
61715	01—50	200
61780	01—50	500
61853	01—50	200
61868	01—50	100
61896	01—50	100
61897	01—50	100
61956	01—50	100
61960	01—50	100
61967	01—50	500
62003	01—50	100
62013	01—50	100
62043	01—50	100
62046	01—50	100
62060	01—50	100
62061	01—50	200
62076	01—50	200
62100	50	50000
62100	01—50	200
62135	10	25000
62135	01—50	200
62155	01—50	100
62234	01—50	100
62258	01—50	200
62261	01—50	200
62273	01—50	100
62301	01—50	200
62327	01—50	200
62362	01—50	200
62365	01—50	100
63396	01—50	100
63408	01—50	100
63433	01—50	100
63465	01—50	100
63475	01—50	100
63518	01—50	100
63557	01—50	100
63592	01—50	200
63667	01—50	200
63680	01—50	100
64704	01—50	100
63773	01—50	100
63806	01—50	100
63914	01—50	200
63996	01—50	200
64032	01—50	100
64059	01—50	500
64062	01—50	200
64063	01—50	200
64116	01—50	100
64118	01—50	100
64226	01—50	100
64246	18	5000
64246	01—50	200
64254	01—50	100
64275	01—50	100
64348	01—50	200
64351	01—50	200
64379	01—50	200
64405	01—50	200
64413	01—50	200
64473	01—50	100
64515	01—50	200
64552	01—50	200
64674	01—50	100
64713	01—50	100
64722	01—50	200
65730	01—	
65811	01—	
65936	01—	
65978	01—	
66077	01—	
66105	01—	
66149	01—	
66190	34	
66190	01—	
66226	01—	
66260	01—	
66326	01—	
66348	01—	
66431	01—	
66437	01—	
66476	01—	
66491	01—	
66516	01—	
66539	01—	
66567	01—	
66573	01—	
66715	01—	
66737	01—	
66753	01—	
66799	01—	
66851	01—	
66933	01—	
66944	01—	
66957	01—	
67033	01—	
67042	01—	
67047	01—	
67069	01—	
67132	45	
67132	01—	
67171	01—	
67173	01—	

Schaár Erzsébet 11

Schaár Erzsébet lírája más forrásból fakad, interieurjei nem egy adott rend boldog jelenidejében fogantak. Építményei nélkülözik a hollandok architektonikus biztonságát és egyértelműségét. A nyitva felejtett ajtó, az üres ablakok – a „realisztikus" fényforrások – esettek, elhagyottak, mint az egész építmény, amelynek vonalai kissé szabálytalanok, majdnem rogyadozók. A falakat az összeillesztések és vágásvonalak finom hálói szövik át bizonytalanul, szemcsék és az üveg egyenetlen színezése teszik rozzanttá. Mindez nem az építmény stabilitását veszélyezteti, inkább az esendő emberi jelleget hangsúlyozza az architektúra rovására. A falak és az ablakok, ajtók kontúrjai távolról sem olyan büszkék és határozottak, mint a hollandokéi, a csiszo-

Uj irás 1975/11/98

Schaár Erzsébet
1021

Schaár Erzsébet: Petőfi (Balla Demeter felvétele)

budapest

A FŐVÁROS FOLYÓIRATA
XIII. ÉVFOLYAM • 3. SZÁM
1975 MÁRCIUS • ÁRA 10 FT

SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
BUDAPEST
1975 MÁR. 2

lágra című cikk. (Lapzárta után jelent meg a L'Oeil 75 augusztusi számában hasonló, három magyar szobrászt bemutató tanulmány – Schaár Erzsébet, Bocz Gyula és Haraszty István munkásságáról). A szakfolyóiratok tanulmányai mellett önálló újságcikkek is jelentek meg a magyar művészekről, és itt az újságírók sokszor pártállásuk szerint politikai propagandacélokra használták fel jelentős magyar alkotók munkáit.

Természetesen nemcsak a napi sajtó kritikusai írtak olyan cikkeket, amelyek sokkal inkább tükrözik a pillanatnyi politikai helyzetet, mint az ürügyként felhasznált művész, vagy művészek alkotásainak megértését. Ezekkel foglalkozni értelmetlenség lenne, sokkal jelentősebbek a kiállításokhoz kapcsolódó kritikák, mert ezek már többnyire mentesek a politikai utalásoktól, a kritikusok előkészített, feldolgozott anyagot láthattak, amely bizonyos áttekintést adott a magyar avantgard törekmonográfiák örökségével –, amely az avantgard művészet megjelenését kizárólag a nyugati féltekén tanulmányozza. A legfontosabbak ezek közül: az 1967-ben Nyugat-Berlinben rendezett „Avantgard 1910–1930 Kelet-Európa", 1969-ben a nürnbergi Konstruktivista Biennálé, majd a Galleria del Levante „Magyar Avantgard" kiállítása 1970-ből.

A mai magyar avantgarddal való foglalkozás a 60-as évek végén indult és a kiállítások sorát természetesen azoknak a művészeknek a bemutatói nyitották, akiket a legkönnyebb volt a 20-as évek magyar konstruktivista hagyományaihoz kapcsolni. Így alkalmi társulásként jött létre az „Új magyar konstruktivisták" csoportja. Bécs, Oldenburg, Essen, Frechen (l. Művészet 74/6. sz.) és Rottweil voltak a vándorkiállítás fő állomásai. A rottweili Kunstforum „Hat magyar konstruktivista" című kiállítása katalógusához Dieter Honisch, az Esseni Folk-

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776
1975 MÁR 29
ÉLET ÉS IRODALOM
Budapest

Schaár Erzsébet

1021

Schaár Erzsébet: Kirakat
(A Pécsi Modern Magyar Képtár új szerzeménye)

S

Sok kri

— Az írószövetség újjáalakult Kritikai Szakosztályának Ön az elnöke. Hogyan egyezteti össze a kritikus tevékenységet másik két hivatásával a szépirodalommal és az irodalomtudománnyal?

— Az irodalom is kritika, az élet kritikája, az irodalomtörténetírás pedig akkor eredményes, ha a múltra alkalmazott irodalomkritikává válik. Ami pedig az élő irodalomkritikát illeti, annak csak használ, ha a művet, melyet foglalkozik, nem elszigetelten látja, hanem korszakba, történeti folyamatba illeszkedőn, tehát úgy, ahogyan az irodalomtudománynak kell szemlélnie műveket és alkotókat. Egyébként bizonyos, hogy a regényírás vagy az irodalomtörténeti monográfia egymástól elégé távol állnak. Mégis, a kritika más-más módon, de mindkettőhöz közel áll, afféle „közbenső terület", mely össze is kapcsolja őket. Talán nem véletlen, hogy irodalomkritikát akkor írtam legkönnyebben és legszívesebben, amikor regényt vagy novellát írtam.

— Mi a véleménye mai kritikusainkról

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

RTV ÚJSÁG

Schaár Erzsébet, szobrászművész

1975 SEP 21

1021

Schaár Erzsébet: Az utca

Szombat tv1, 18.15: Terek és emberek címmel portréfilm látható most elhunyt neves szobrászművészünkről

Tévériport készül az ifjú-gárdisták életéről. Balról: Szász Péter lakatos, Mérai Tibor hegesztő, Hárs György, a műsor szerkesztője, dr. László Ágnes riporter, Füredi Vilmos operatőr és Mata János rendező
(Székely Tamás felv.)

Darnay Kálmán Kisfaludy-anekdotáiból készül a műsor az Antikvárium c. tévéadás számára. Bogáti Péter szerkesztő, Erdődy Kálmán, Agárdi Gábor, a Kisfaludyt alakító Bánffy György, Tordy Géza és Győrffy György
(Diner Tamás felv.)

Jubileum a Kassák Klubban

A Szürenon tíz éve

1

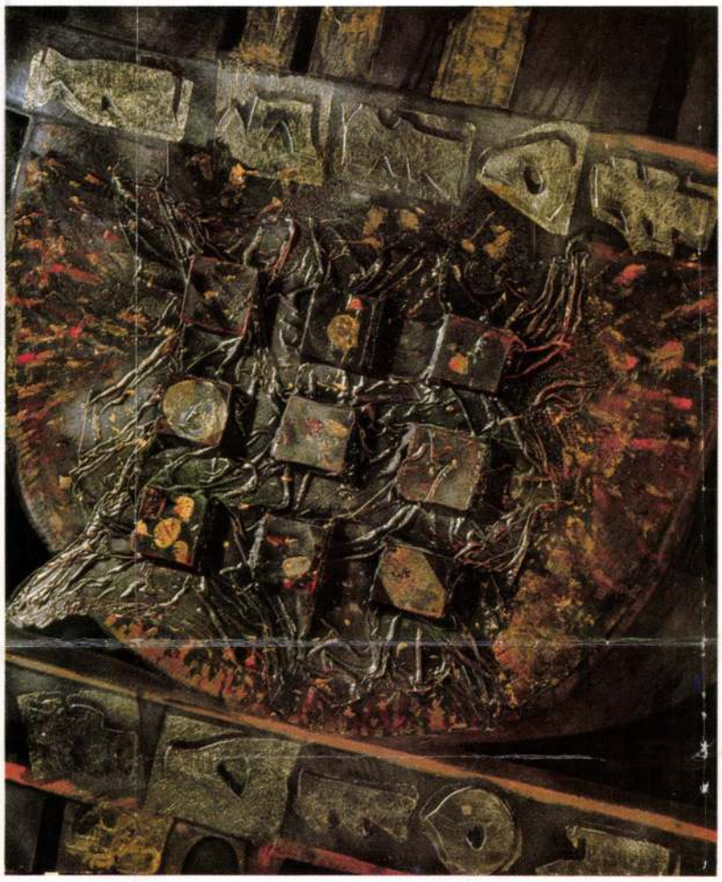

2

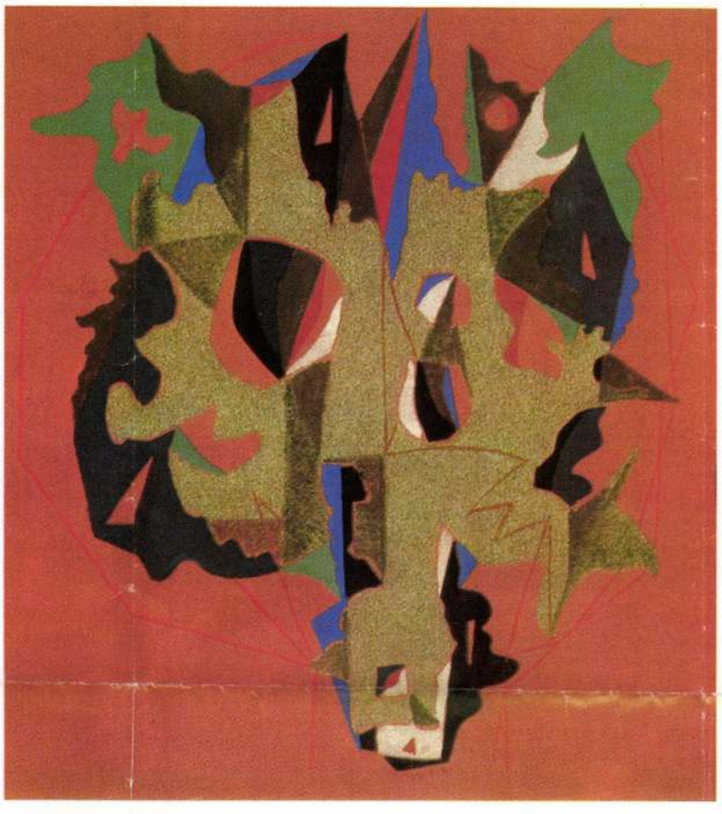

1969 áprilisában rendezték meg első kiállításukat a Progresszív Törekvésű Művészek a József Attila Művelődési Központban, amelyet változatlan összeállításban májusban Rákosligeten mutattak be. A kiállító művészek Baranyay András, Csáji Attila, Csutoros Sándor, Gyémánt László, Méhes László, Papp Oszkár, Pauer Gyula, Rádóczy Gyarmathy Gábor, Siskov Ludmil, Zeisel Magda és Visky Balás Csanád voltak.

A kiállítás szervezői programot nem adtak, inkább a progresszív fogalom sajátos értelmezését kísérelte meg a pályája elején álló Beke László, aki szimbolikus, asszociatív fogalmakkal próbálta a meglehetősen szerteágazó törekvéseket körülírni. A kiállítás pillanatnyi egységét a hivatalos művészettel való szembenállás jelentette, mély szemléleti vagy stílusbeli rokonságról nem beszélhetünk. Így a csoportalkotás legfőbb motívumának az érdekeltség közössége látszik, ami egykoron a klasszikus avantgarde-művészek csoportalakító törekvéseit is közös nevezőre hozta. De míg a klasszikusoknál a szemléletbeli közösség szinte meghatározó volt, itt csupán valamiféle felfogásbeli hasonlóság tételezhető fel. A kiállított művek egy része a nonfiguráció különféle fajtáit képviselte, amelyek a 60-as évek második felében a műcsarnoki kiállításokról kiszorultak. Nonfiguratív művekkel szerepelt az első tárlaton *Csáji Attila*, a társaság szervezője. Ebben az időben tért vissza vidéki elvonultságából, ekkor készült meditatív képei, a természeti metamorfózisok állapotrajzai a lelkes megtalálás és felfedezés örömében születtek. Természetelvű absztrakciója ezekben az években szembenállást, a kívülálló pozíciójának vállalását jelentette, művészetszemlélete ekkor valójában progressziónak számított. A helyzet megítélésén még az sem változtathat, hogy jól tudjuk, a mozgalom szellemi motivációjának elődje, az Abstraction – Création csoport 1931-ben alakult Párizsban, és így a felfogásának meghonosítására vállalkozó törekvések is nagy késéssel érkeztek el hozzánk. Az időben és szellemiségében hozzájuk közelebb álló Európai Iskola ekkor nem élt a szellemi köztudatban, az ötvenes évek hiátusa minden kontinuitást megszüntetett. Tehát a progresszió mezében fellépő természetelvű absztrakció széles táborra számíthatott – a csoport tagjai magukénak is érezték ezt a szemléletet –, ezért is vették fel nevükbe a következő kiállításukon a nonfigurációra utaló rövidítést, és közösséget vállaltak vele még azok is, akik törekvéseikben már túlhaladták azt, sokkal közelebb álltak az aktuális művészeti irányzatokhoz. Ebben az időben Csáji valódi társa *Papp Oszkár* lehetett, aki képeiben organikus formák, finom átmenetek lírai hangvételű esztétikus megjelenítésével kísérletezett. Csáji ekkor már szabadabban kezelte a faktúrát, festményein ekkor kezdenek montírozott reliefelemek szerepelni. Progresszívnak számított ekkor még a szürrealizmus sajátos helyi változata, amelyre Perneczky Géza a szürnaturalizmus nevet használta és honosította meg. A kritikus a magyar plein-air hagyományok továbbélését látta ebben a szürrealista indíttatású művészetben, új festői eljárások kibontakoztatását a magyar posztimpresszionizmus talaján. A szürnaturalistákból akár önálló csoport is alakulhatott volna, ha az ideológiát az egyes művészek magukénak vallják. De nem tették, így csak a tanulmány lapjain alkottak együttest. A Progresszív Törekvésű Művészek tárlatán *Gyémánt László* képviselte legkonzekvensebb módon a szürnaturalizmust, társa *Rádóczy Gyarmathy Gábor* volt, aki a szürrealizmusból indult és a kiállításon bemutatott képein a pop art szimultán ábrázolásmódjával kísérletezett. Mindketten kimaradtak a következő kiállításból, csak a csoport nevében maradt utalás tevékenységükre.

Ezekből az elemekből állt össze a szürrealista és nonfiguratív kép, amely 1969 októberében a Szürenon csoport alakulásakor a névben foglalt heterogén szemléletet jellemezte. Az új névsor lényegesen eltért a korábbitól: Bocz Gyula, Csáji Attila, Csutoros Sándor, Haraszty István, Haris László, Illés István, Karátson Gábor, Lantos

Schaár Erzsébet, szobrászművész Művészet, 1980. febr.

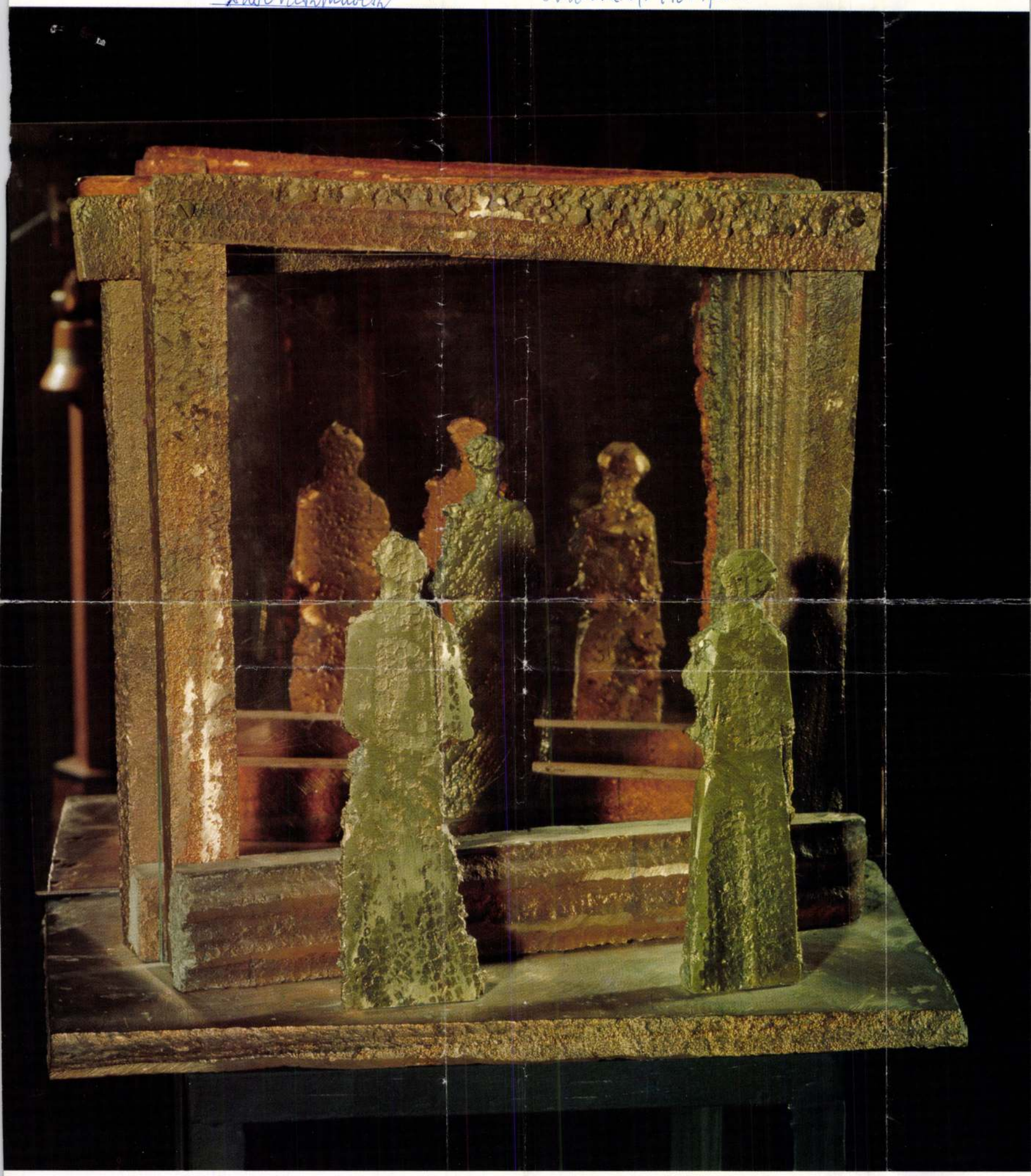

Schaár Erzsébet: Kirakat,
sárga- és vörösréz, üveglap, tükör, 20×35×34 cm, 1974,
Janus Pannonius Múzeum, Pécs
(Corvina Fotóarchívum)

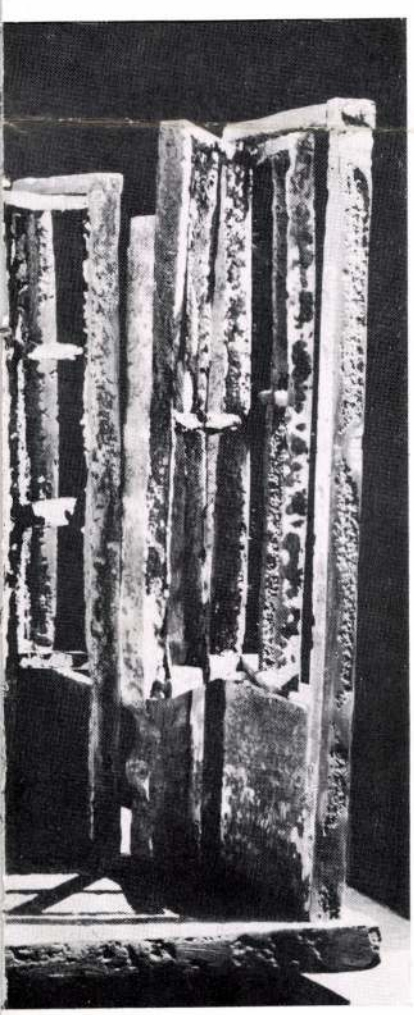

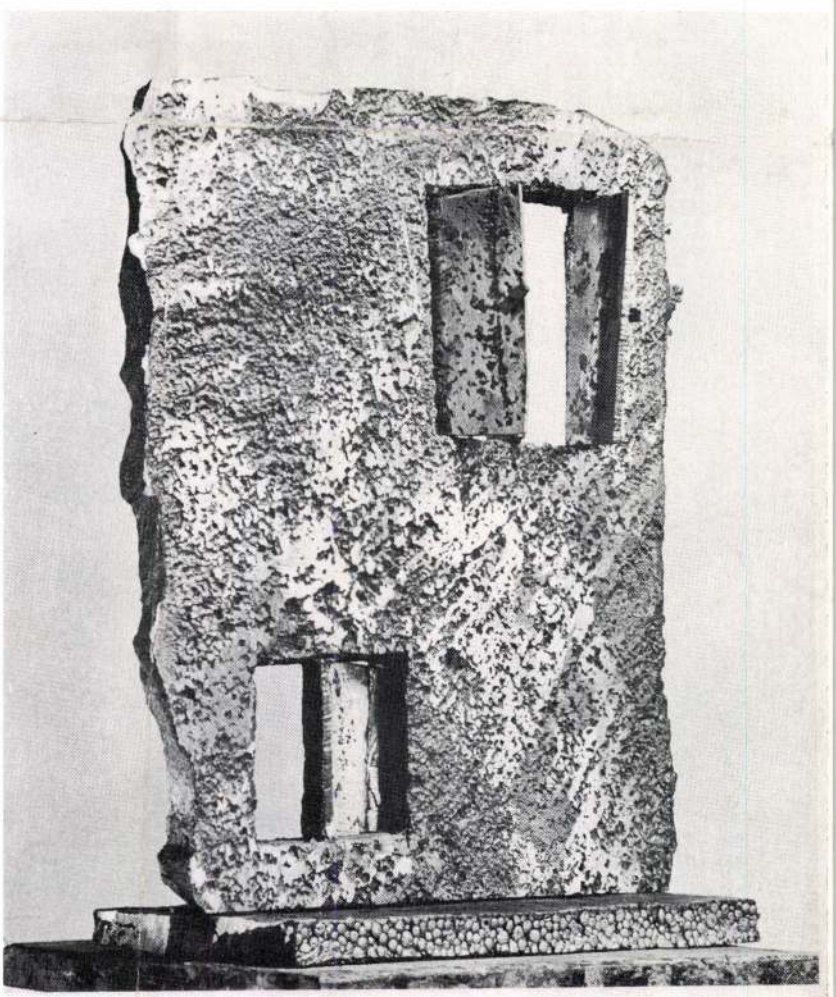

SCHAÁR ER

Bundás nők

Erzsébet Schaár: Petőfi Memorial at Mohács (bronze)

PHOTO DEMETER BALLA

PHOTO FERENC KOVÁCS

Miklós Borsos: Tombstone for Frigyes Karinthy, the writer, in the Kerepesi cemetery, Budapest (marble).

Kovalovszky Márta

Tér és kapcsolat

Schaár Erzsébet *Utca* című kompozíciójáról

Schaár Erzsébet utolsó nagy, egész életművét összefoglaló és lezáró kompozíciója, az Utca 1974-ben, a székesfehérvári Csók Képtárban készült. Későbbi változatát 1975-ben Luzernben mutatta be. E nagyszabású műben négy gondolati szál fonódik össze — szobor, síremlék, emlékmű, pantheon —, jelen dolgozatban ezeket kívánjuk végigkísérni és segítségükkel a mű értelmezésére teszünk kísérletet. A munka során mindvégig a székesfehérvári változatról beszélünk.

1.

Schaár egészen a hatvanas évekig elsősorban portrészobrásznak számított, arcmásait *Ferenczy Béni* egyenesen *Despiau* munkái mellé helyezte; munkásságának centrumában mégsem a portré áll, hanem az a különös, mágneses és puszta tér, amelyet előtte soha senki nem fogalmazott meg szobrászi eszközökkel. E tér-felfogás első vázlatai a negyvenes évek végének tenyérnyi farelief jein születtek meg: témájuk ablakban könyöklő, tükör előtt álló, szobabelsőben tovalépő nőalak, olykor egy-egy szék — valójában azonban csak motívumok, majdnem semleges segédeszközök ezek, támpontok, amelyek révén a téri viszonylatok megjelölhetők. Kint és bent, külső és belső tér, előtér és háttér kapcsolata, fokozatos és megfoghatatlan átmenetei, a perspektíva megbillenő, átlós vonal-jelzése a függőleges és vízszintes látvány rendjében: mindez már csírájában megmutatja *Schaár* mélységes és csaknem kizárólagos vonzalmát, meghatározó szenvedélyét a fizikai és pszichikai tér, az emberi alakot, a tárgyat, azaz valamennyi létezőt körülölelő, azt egyszerre befogadó és kivető TÉR iránt. E korai művektől indul ki és rajzolható meg világosan az az út, amely negyedszázad múltán az „Utca" életnagyságú environmentjéig vezet. A fareliefek néhány milliméternyi mélységben mozgó, inkább csak utalásokkal jelzett, a megrövidülő ajtó- és ablakszárnyak rajzával ábrázolt tér még alig jelent többet a sík félénk, óvatos megmozdulásánál, felnyílásánál. Az 1963-as „Kórus" figurái önmagukban még mindig félig rajzos, félig plasztikus reliefek, kiválnak azonban a háttér síkjából, elszakadnak tőle: így összetöredezik a korábban egységes felület; a sorokba rendezett, lágy szinkópás ritmusokba csoportosított alakok között, mint egy ágakra bomló folyó, hullámzik, folyik át a tér és e sodrást helyenként a figurák megelevenedő, „szélfútta" mozgása kiséri. Az „Öt fiú" redukált formában megismételte még ezt a párhuzamos áramlatokra bontott tér-alakítást, de már ugyanabban az évben (1965) megszületett a „Fiú és leány", a „Bundás nők" (több változatban), a következő esztendőben a nagyméretű „Koré", illetve 1966—67-től készülnek egymás után a különböző, falakat, falsarkokat, ablakkal áttört falmezőket ábrázoló kisplasztikák („Fal előtt és fal mögött", 1966; „Falnak támaszkodó", 1966; „Három fal", 1968; „Ablakok között", 1968). Figurák és falak: velük egyenesen *Schaár* művészetének legközepére jutunk, oda, ahol szobrászata egyszerre felizzik és megteremti sajátos, senkiéhez nem hasonlító (vagy éppen csak hasonlító) kompozícióit. A figurák pálcika-testű, tépett formacsomókból alkotott, árnyékszerű lények; a falak — melyeket olykor egy-egy nyíló ablak tör át, szárnyaival kitárt vagy összezáródó karokként ölelve a levegőt — remegő felületű, izgatottan mintázott, „kézmeleg" felületek. A figurák egyedül, vagy párosan, de mindenképpen magányos lényekként jelennek meg a szobor meghatározott pontján, mintegy kinőve a földből (vagy belegyökerezve?), kihelyezve, kivetve a szabadon elnyúló ürességbe, vagy egy ágacska alatti pusztaságba („Fa alatt", 1966), azaz mindenhogyan száműzve a térbe; míg a falak engedelmesen kísérik az alakokat, egyenetlen és homályos síkjaikból motoszkáló emlékeket és rejtélyes érzelmeket sugároznak a száműzöttek

Sub Mánervae nationis praesidio.
Bp., 1989
SCHAÁR Erzsébet

gasságban, idegen lettem újra, pedig arra vágytam, hogy valahol otthon érezzem magam. Úgy éreztem, föl kell építenem újra a házakat, és a templomokat, hogy megérinthessem a falaikat, letapogathassam rajtuk azokat a jeleket, amiket a falakra írtak, elolvashassam őket, megfejthessem a titkot, amelyet hordoznak. Olyasmit akartam csinálni, amelynek az egész levegője, atmoszférája azt sugallja: én itt már jártam, nem vagyok idegen. Visszamentem még jobban a múltba, elképzeltem a korokat, ahogy egymásra íródnak, írásjelekből, írásjelekként szereplő kövekből falakat építettem, ahol sokkal otthonosabban éreztem magamat, mint egyáltalán bárhol, ahol valaha jártam..."

A 60-as évek második felében sokat foglalkoztatja a *betű* témája, ez stílusának ún. kalligrafikus korszaka. Eldöntő utasai közül is a legfontosabb: pompeji látogatásai. Így a 60-as évek végétől már közvetlenül a fő műhöz vezet művészi útja. „A valaha volt városok s valaha volt művészet megidézése egy idő után ismét hiányérzetet szült. Fel akartam hát építeni a saját városomat, olyat, amilyen sohasem létezett, de ami véglegesen az én otthonom lehet. — Mindig vonzott a labirintus regéje, ez az emberiség egyik legősibb meséje. A ma és a múlt egyformán benne van a labirintusban, úgy érzem, hogy az életem, mindenki élete hasonlít a labirintus folyosóihoz, amit végig kell járnunk, mindig falakba, kapukba ütközve, irányt változtatva, eltévedve, továbbhaladva a mélyben lévő titkok felé."

A nagy téma megmunkálásában közvetlen segítségére volt Paolo Santarcangeli „A labirintusok könyve" című (magyarul 1970-ben megjelent) műve, amelyből érdemes elolvasni itt a következő sorokat: „Behatolni a labirintusba annyi, mint szándékos magányba helyezkedni; annyi, mint elfogadni a sors tekervényeit és ismeretlen szigorát, s úgy megkísérelni a megoldást, hogy visszautasítunk minden segítséget, hacsak nem saját értelmünktől ered: valóban, ha abban a szerencsés helyzetben találjuk is magunkat, hogy kezünkben vezérfonalat tartunk, végső soron ezt is csak önmagunknak köszönhetjük. A mesebeli Ariadné, aki kellőképpen megsajnál, vagy megszeret minket, eljön, hogy megjutalmazza bátorságunkat. — Ez a magány azonban ‚Einsamkeit' lesz és nem ‚Alleinsein' Hölderlin megkülönböztetése szerint — egyedül leszünk, de nem elhagyatottak. Keresett, akart, magunk választotta út lesz ez ahhoz, hogy megmagyarázzuk önmagunknak önmagunk misztériumát, az akadályozott zarándokút folyamán, melyet éber állapotban, sőt a legmegfeszítettebb figyelem állapotában teszünk meg, hogy elérkezzünk a megmenekülés helyzetéhez. Aggódunk, beleszédülünk, hogy nincs senki sem előttünk, sem utánunk, sem mellettünk, csak a bizonytalan és bonyodalmas út, amely habozó lépteink elé tárul, és körös-körül a barlang falai, — s mindez átalakul mintegy teljesen öntudatra ébredéssé, abban a bizonyosságban, hogy állhatatossággal, bizalommal, a szívünkben lakozó fénylő koronájú Ariadnétól kapott fonallal sikerül majd megérkeznünk a misztérium terméig. Vajon kincset találunk-e ott? Ha igen, elvesszük. Szörnyetegre bukkanunk-e? Ha igen, megöljük."

Ország Lili pedig így vallott nagy küzdelméről: „Az a labirintussorozat, amit festek most, az én labirintusom. Ezen végig kell mennem, és én úgy megyek rajta végig, hogy megfestem. Borzalmas kín, de itt nem lehet megalkudni. Ezt be kell járni. Az én labirintusom kövekből épül föl, és városokból. A falakon sok minden más mellett megtaláltam a labirintus XX. századi jelképét, a nyomtatott áramkör rajzát. Ez századunk emblémája is lehetne. Ezek között a falak között élek most, és nem tudom már, hogy aki ide belép, az halad-e vagy egyhelyben áll. Ezt csinálni, festeni fogom, amíg élek, ennek a kapuját csak akkor zárják be, ha én már nem leszek."

S élete utolsó és legrövidebb szakaszában (műteremhez is jutva végre) bámulatos gyorsasággal úgyszólván befejezte a nagy művet. A remekmű — s az életmű — tanulmányozását és értelmezését még csak mostanában kezdjük. Németh Lajos így fogalmazott 1979-ben (a posztumusz műcsarnoki kiállítás katalógusában): „Az életmű mélyén... ott rejlett a műveit pszichikai szinten összefoglaló kulcsélmény. Ez pedig annak felismerése volt, hogy az emberiség történelmében semmi sem múlik el nyomtalanul, kultúrák születnek, elhalnak, egymásra rakódnak, az emberi kultúra történeti rétegek egymásutánja, ám egyúttal egymás fölöttisége is, mert a múlt tovább él a mában, nemcsak mint előkép, hanem a jelen szüntelen részeként. A történelem és az emberi lélek rétegei megőrzik a múltat, hiszen a rétegek egymásra rakódása nem más, mint az emberiség emlékezete, amely benne él minden egyedében, csak alkalmasnak kell lenni az átélésre."

Hozzátehetjük: mint a mítosz mélyen európai tartalmából következnie is kell, Ország Lili diadalmasan kijutott a labirintusból. Így lett az ő *Labirintus*a a kortársi festészet egyik legnagyobb teljesítménye, az új magyar művészet maradandó értéke.

felé. Ettől kezdve *Schaár* kisplasztikáinak és néhány nagyméretű szobrának („Ajtók", 1967; „Tudósok", 1968; „Fal előtt és fal mögött", 1968; „Ajtóban álló leány", 1969; „Figura lépcsővel", 1969—70; „Kirakat I.", 1970) legfontosabb felismerése és leggyötrelmesebb, legszebb gondolata, kézzelfogható, tapintható, mélységesen plasztikus mondanivalója az, hogy az ember helye az őt körülvevő térben az a végletesen árva pont, amelyet üresség és zártság, kint és bent, magány és feloldódás, érzelmek és emlékek találkozásának fókuszában jelölhetünk meg; és hogy a tér maga nem puszta kiterjedés, hanem mindezekkel telített, gazdagon sugárzó, vibráló, mágneses közeg. Ha e tér- és létfelfogásnak szobrászi rokonait a magyar plasztikában nem is tudjuk megnevezni, szellemi rokonságát Pilinszky János költészetével nagyon is kézenfekvő említenünk. Az olyan verssorok, mint „Izzó szegek a jéghideg homokban", vagy „Fáradt vagyok, kimeredek a földből", vagy „Izzó mezőbe tűzdelt árva lécek", vagy „Fésülködöl a mágneses viharban" — világosan felfedik szemléletük azonosságát. Pilinszky művészetének is alapélménye a világból való kivetettség, a pálcika-szerűen törékeny lények szálkára, tűre, hosszú szögre emlékeztető dermedt formája, ahogyan a csupasz környezet merően zuhogó, éles fényében felmagasodnak és támasz nélkül állnak, mereven az utolsó pillanatig. *Schaár* és *Pilinszky* számára a tér ugyanaz, vagy nagyon hasonló anyag: a számkivetett, a világba szögekként beleszúrt alakokat körülvevő, szárazan szikrázó érzelmektől és emlék-töredékektől átitatott, mágneses vonzású üresség, kopár ragyogású helyszín, amelyben a mozdulatlanság mögötti, soha el nem múló történések, emlékek nyoma jelen van, sőt, kitölti az űrt. Különösen az 1968—69-es évektől erős ez a rokonság, amikor *Schaár* a falakból kis házakat, szobabelsőket kezd felépíteni („ Belső tér I.", „Belső tér II.", 1969; „Két tükör között", 1972), vagy egymás mögé állított boltívekkel, architrávokkal, ajtónyílásokkal vonja szorosabbra és teszi zártabbá a teret alakjai körül („Bronz-perspektíva", 1967; „Egymásba nyíló terek", 1969; „Boltívek", 1969; „Ápolónők", 1972). E szobák, falsarkok, árkádok egy-egy pontján emberi figura áll, vagy magányos szék, egyre megy: ember és tárgy egyként eleven és halott egyidejűleg, egyaránt maga dolog és annak árnyéka-emléke, egyaránt valóság és jelenés. De mindenképpen a kompozíciónak az a gondolati és formai tengelye, amely körül a szobor tere „forog", a mágneses közeg sűrűsödik; e lények és objektumok árnya, szelleme — bronzban testetöltött árny és szellem — jelenti azt a vonatkoztatási pontot, amelytől minden részlet — fal, ablak, ajtó, de irány és viszonylat is — értelmet kap és csak miatta, általa értelmezhető az egész. Valamiképpen e házikók a maguk módján a „világvégi üres kutyaólak" *(Pilinszky)* tákolmányainak adnak plasztikai formát, a falak a kéznyomokat és az érzések, emlékek nyomát őrzik *(Pilinszky:* „Már a falát is megszerette, a kőművesek símogatását"; „Sírásom mázolom a falra"); közöttük titkos vonzalmak és gondolatfoszlányok kavarognak *(Pilinszky* „mágneses vihara"). A hetvenes évek elejétől *Schaár* gyakran használta a tükröt, az üveget; ez újabb lépés volt, mely tereinek belső tulajdonságait, karakterét megfogalmazni segített: felbontotta a házakba, szobákba zárt, megszabott és véglegesen kimért teret. A tükröző vagy áttetsző felületek most megnyitják a látványt és utat engednek új, tükröződő, az üvegen át látható vagy csak felsejlő részleteknek; utat nyitnak a képzelet előtt is. A valóság és a tükörkép találkozása a kompozíció egységén belül megnöveli, megsokszorozza a dimenziókat és a kettő metsződéseiből meghatározhatatlan körvonalú, imbolygó, előrefutó és visszahúzódó terek születnek, amelyek — mint a kagylóban a tenger moraja — ideoda hullámzanak *(Pilinszky:* „Felelet nélkül átkelek a tükrök mélyén heverő szobákon.")

Az „Utca" *Schaár* téri elképzeléseinek, tér-fogalmának letisztult formájú enciklopédiája, összefoglalása valamennyi tapasztalatnak és eredménynek, amelyet a negyvenes évek végétől munkája során megszerzett. A falak az előttük álló figurákkal, perspektívikusan szűkülő architrávok mélyén feltűnő leány, a szobácskában — tornácon — merengő lény, a fáradtan támaszkodó szék — valamennyi motívum újra megjelenik abban az életnagyságúra nőtt térben, amelynek tengelye egy csaknem húsz méter hosszan húzódó, a vége felé enyhén kanyarodó, homlokzatokkal határolt utca. Ehhez az utcához csatlakoznak azok a terek, amelyek a megnyíló hármas ajtó mögött — akár a „Bronzperspektíva" kisbronzán — vagy a lebegő ajtószárnyak és a kitárt, ferdén lengő ablakok mögött — akár a „Fal", a „Három fal", a „Fal előtt és fal mögött" meg a többi hasonló szobrocskán — a mélységesen átélt és átérzett „életterekkel" bővítik a kompozíciót. És végül, tükrök és üvegtáblák nélkül, csupán a bonyolult, egymást átható, keresztező falak, ajtók, ablakok perspektívikus hálójából a közöttük szemlélődő, meg-megálló, kinéző, áthaladó és „viselkedő" látogatók eleven mozgás-koreográfiájának esetlegességéből megszületik az az irraconális, felfoghatatlan és felmérhetetlen tér is, amelyet a hetvenes évek elején kisméretű művei formáltak meg először.

2.

Schaár pályája folyamán csak ritkán készített síremléket, tehetségének karakterétől, belső természetétől minden ilyesfajta „alkalmazott" szobrászi feladat tulajdonképpen távol állott. Plasztikáiban azonban szinte mindig felfedezhetjük a síremlékek egyik fontos, jellemző tulajdonságát: az állapotszerű, örökös szomorúságot. Még ott is jelen van ez a tompa, szórt érzés (vagy inkább csak törtfényű hangulat), ahol a bundát és a kucsmát viselő, elegánsan és karcsún billegő, a hatvanas évek divatját és életérzését hordozó nők a pillanathoz kötött elevenséget idézik fel („Bundás nők", 1964); és ott is, ahol a szobor — mint a „Szerelmesek" (1965) vagy a „Halott katonák" (1965) — a köznapi lét-helyzeteknek Pilinszky értelmezéséhez közelálló, kimerevetített „élőképeit" fogalmazza meg. A szomorúság mindent elborít és nem lehet másképp: ez egyenesen következik abból a felismerésből, hogy kiűzettünk a térbe és még a legkedvesebb falak között is magányosan és számkivetve kell léteznünk. Bizonyos, hogy ez a feltartóztathatatlanul szivárgó, gyógyíthatatlan bánat, egy halkan és szerényen tűnődő szobrász gondolatmenetének szobrászi következménye magát *Schaárt* is meglepte: az „Utca" felállítása után izgatottan, és fejcsóválva próbálta „vidámabbá" tenni a kompozíciót. Művirágcsokrot adott a figurák kezébe, futónövényeket helyezett el a falakon, egy cserép viruló muskátlit rakott az ablakba, amely mögött Móra Ferenc „lakott" — mintha sírokra tett volna virágot. Temető, vagy inkább egyetlen hatalmas síremlék töltötte be a Csók Képtár emeleti terét, egy temető szobrai között bolyonghatott a látogató, mely, akár az igazi, fehér alakokkal vette őt körül. A klasszikus görög művészet alakította ki azt a szomorkodó nőtípust, amelyet a Hégészó-síremlék óta oly sokszor ismételt meg az európai plasztika, különösen a XIX. századi klasszicizmus alkotásain, hogy azután tovább éljen a századvég akadémikus-eklektikus sírszobraiban. Ennek leszármazottjai azok a nőalakok is, amelyek az „Utca" két oldalán álltak egy-egy fal előtt, ajtónyílásban; gesztusok nélkül várakoztak, testük maga is sztélére emlékeztetett, egyszerű, geometrikus formára fűrészelt hungarocell-lap. Az arcok és a kezek váratlan elevenséggel váltak el a testtől: ezeket *Schaár* élő emberi arcokról és kezekről öntötte gipszbe. Lehunyt szemek, archaikus mosoly: a síremlékek bánatos figurái, a lebegő géniuszok, a jelen és múlt, élet és elmúlás között közvetítők. A síremlékek e jellegzetes kísérő-motívumai, mellékalakjai tűntek fel a kompozíció minden fontos pontján, és az utca végét is egy mozdulatlanul álldogáló leány (lény) zárta le. Őhozzá vezetett az út, felé látszottak kísérni a fátylas, menyasszonyi-koszorús nőalakok, az „Utca" mégsem az ő síremléke volt. *Schaár* főszereplővé léptette elő a műfaj szokásos mellékfiguráit; magát az eredeti főszereplőt, azt, akinek az emléket állítják, nem idézte meg. A látogatónak, ha e hiányt felfedezte, döbbenten kellett észrevennie, hogy a síremlék neki szól, ővele teljes. A tér, amelyet a falak és a szobrok megszabnak, csak az ő mozgásában válik realitássá. Igy tehát Schaár nem egyetlen, meghatározott személynek kívánta szentelni, hanem mindenkinek, aki belép falai közé. Az a plasztikai súly, a hungarocellből fűrészelt falsíkoknak az a „lírai" kezelése, az ajtó- és ablakszárnyaknak az az elragadó, levegőt hasító perspektívája, amelyet Schaár a kisplasztikákéhoz hasonló intenzitással valósított meg itt is, kétségtelenné tette, hogy nemcsak emberi lények, hanem emberek által lakott, emberi érzelmekkel és emlékekkel teli, emberi gondolatokban mélyen megértett terek, házak, otthonok, városok, egy egész világ síremlékében szembesülünk önmagunkkal. Az „Utcának" a mosolygó nőalakokon, a nyakukban függő fényes ékszereken, a színes virágokon, a pop artos kender- és drót-frizurákon diadalmaskodó végtelen szomorúsága annak megértéséből fakad, hogy az út egy nyugodtan és mereven figyelő, mosolytalan és semleges lényhez vezeti a látogatót, pillantásában közöny és ítélet: feloldozás nincs, SEMMI VAN.

3.

A hatvanas évek második felében Vilt Tibor, Melocco Miklós, Vigh Tamás, Varga Imre munkáiban a magyar emlékműszobrászat érdekes, új szellemű példái születtek meg a tradició, a beérkező pop art hullámok és a hétköznapi történelem találkozásában. *Schaár* Erzsébet a mauthauseni lágerét kivéve, nem kapott emlékművekre megbízást; még mindig „csak" kitűnő portrészobrásznak tartották; szobrászatának sajátos minősége és természete is csak 1966-os székesfehérvári kiállítása után lett ismert. Az életnagyságú méret, a nagy-forma azonban őt is foglakoztatta. Bár a „Fotelben ülő" már 1963-ban elkészült, az a figura-típus, amely később valamennyi nagyméretű művének szereplője lesz, először csak 1966-ban, a „Koré" című bronz-

szoborban fogalmazódott meg, itt még a vele egykorú kisplasztikák nyelvén. Ugyanez áll a tárgyi világ antropomorf részleteinek, egy falnak, ajtónak, ablaknak, széknek monumentalizált formájára is („Ajtók", 1967; „Ólomszék", 1967). Közvetlen folytatásai ezek a kisbronzoknak: ugyanaz a tér, ugyanazok a figurák és tárgyak, ugyanaz az architektúra jelentése, a mintázás gyorsaságát, kézmelegét, a szobrász ujjlenyomatát őrző felületek. Megváltozott azonban a méret: a falak magassága két méter körül jár és ez azt jelenti, hogy nemcsak a külső dimenziók, hanem a belsők is megnőttek. Ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy a mágneses tér ereje, sugárzása veszített volna intenzitásából. Sőt, e szobrok különös szépsége éppen abban áll, hogy „életnagyságban" tudják átadni azt a koncentrált fizikai-pszichikai-szellemi közeget, azt a tárgyakba felszívódó, egyszerre valóságos és árnyékszerű létformát, amelyet a kisplasztikáknál — egyszerűen a méret miatt, fizikailag — mintegy kívülről kell szemlélnünk. Egy korábbi kompozíció 220 cm-es bronz-alumínium-változatával („Fal előtt és fal mögött", 1968) jut el *Schaár* ahhoz a ponthoz, ahol a szobrászilag megmunkált-megmintázott részletek és az eleven testről készített öntvények együttes alkalmazásával meg tudja ragadni az „Utcában" kiteljesedő lehetőséget. És itt ismeri fel, érti meg először a szemlélő is teljes mélységében a tényt, hogy *Schaár* műveinek e csoportja monumentum: túllépve a kisplasztikák méretén és a mintázás „testközeli", szinte a lélegzetvételt rögzítő, remegő érzékenységén (de nem tagadva meg azt), kilépve a pillanatnyiság varázsából (de megőrizve annak ihlető és kifejező-erejét), *Schaár* objektívebb, hidegebb tűzzel ragyogó, de a régi művek belső líráját, izzását folytató világba jutott. Falai, a közöttük álló asszonyok, az ajtónyílásokban megjelenő ápolónők („Ápolónők" 1970), az ablakok mögött felemelt karral megjelenő alak („Emlékmű", 1970 vagy a „Mauthauseni emlékmű" (1969—70) hasábtestű férfialakjai önmaguk emlékművei; nem eszmék, nem események, nem történeti személyiségek emlékét őrzik, hanem egy létformának és világlátásnak adnak monumentális kifejezési lehetőséget. Bennük a lét falai között élő, a megszabott térben feloldódó ember, az ő érzelmeivel és gondolataival telített és ezért megszentelt színhely emelkedik monumentummá. Az „Utca" ebben az értelemben folytatja a sort és zárja le törékeny és hatalmas, elsüllyedt és modern Pompejiként.

4.

Ha a látogató végigsétált az „Utca" falai között, az ablakok mögött többnyire ismert arcok néztek vissza rá: baloldalt sorrendben Szabó Lőrinc, Benedek Marcell, Károlyi Mihály, Henszlmann Imre, Kernstok Károly, jobbra Goldmann György, Radnóti Miklós, Bartók Béla, Kodály Zoltán, Petőfi (két változatban), Hugonnay Vilma és Móra Ferenc. *Schaár* a hatvanas-hetvenes években készített portrészobrainak gipszöntvényét helyezte el a homlokzatok mögött nyíló „belső" terekben, velük népesítve be a valóság és képzelet közt megdermedt félálom-várost, hangsúlyozva, hogy „lakói", örökös birtokosai annak. A fehér tér hűvösen és mozdulatlanul fogta körbe a fehér posztamenseken (sztélén?) álló büsztök fehér plasztikai tömegét: távolság és különös emelkedettség lengett át az architekturán és az egész — borzongatóan szelíd, mosolygó archaikus lányalakjaival, festettszemű és divatos géniuszaival, az alakok gyengéd gesztusaival és mindenttudó szomorúságával — a nagy klasszicista-romantikus szoborcsarnokok, épület-szobor-együttesek késői rokonának látszott (Walhalla, Befreiungshalle). Az összecsengés azonban csak az első pillanatban tűnt formainak: a kompozíciót uraló fehér tömeg (mely a klasszicista szobrászat ideálja volt) és a nemes tartózkodás, ahogyan e tömeg megjelent, csak eszközök voltak, amelyek segítettek megélni és megérteni e rokonság lényegét: az „Utca" szobor, síremlék, emlékmű — és pantheon. A portrékban ábrázolt személyek — többségük irodalmár, a többiek között képzőművész, zeneszerző, tudós, politikus egyaránt akad — természetesen nem a nemzeti pantheonok programját követve kerültek ide; szereplésük esetlegesnek tűnik, és bizonyos szempontból az is, hiszen létüket nem egy előre megtervezett pantheon koncepciójának köszönhették, egyszerűen megrendelések, konkrét szobrászi feladatok voltak a maguk idején. Másfelől azonban lefegyverzően hiteles és egységes portrésorozattá állt össze a sok „véletlen" arcmás: Schaár elmélyült lírát és szenvedélyes gondolatiságot egyesítő személyes pantheonjává. Olyan szellemi hajlék képe bontakozott ki itt, amelyet a szobrász mindig is sajátjaként vágyott, élt át, amelyhez tartozni kívánt és amelyhez — egész életműve bizonyítja — tartozott is, méltó társként. Az a kisplasztikákról ismerős, forrón érzékeny és expresszív mintázás, amellyel modelljeinek karakterét, külső és belső jellemképét megragadta — és amely ellenpontozza a lányalakok testének egyszerű tömbjét, arcuk pórusosan lélegző na-

túráját — elemi erővel dokumentálja, hogy itt többről, másról van szó, mint egy társadalmilag objektivált (elfogadott és ezzel közömbösített) idea plasztikai képéről: itt egy családi fényképalbum intimitását, elragadó személyességét érzékeljük a háttérben. A portrék között három, azonos ablaknyílásban feltűnő arc nem ismert szellemi nagyságokat ábrázol; *Schaár* édesanyja (1925), egy kisfiú (1926) és egy fiatal lány (1965) arcképének, mint önálló egységnek beillesztése az emelkedett kompozícióba, a művész legbensőbb, legszemélyesebb világának sugárzásával hitelesíti azt.

Lehetett mosolyogni, amikor ez a bájosan divatos és elegáns hölgy, ez a nyelveket beszélő, szabadon gondolkodó, kiérlelt egyetemes kultúrán nevelkedett és az európai tradíciót türelmetlenül képviselő, de az Európán kívüli áramlatokra is érzékeny, apró dáma, ez az oly tipikusan nem „magyar szobrász"-ként ható boszorkány méltatlankodva jegyezte meg agyoncigarettázott hangján: „Dehát én hazafi vagyok!" Az „Utca" bizonyítja, hogy valóban: kapcsolatai a magyar szellemi élet alakjaival, s rajtuk keresztül a nemzeti kultúrával *Schaár* számára szenvedélyesen és teljes szívével megértett, szoros kötelékeket, szellemi gyökereket jelentettek; ő úgy volt házának lakója és úrnője, úgy lehetett hazafi, honleány, hogy budafoki otthonának ajtói és falai között, a kitárt ablakszárnyak meredek perspektívájában nemcsak saját tereit, hanem a magyar kultúra közegét is személyesen, szinte a bőrén keresztül élte át.

Az „Utca" nézője, a falak között sétálgató látogató a kompozíció valamennyi itt elemzett rétegét — szobor, síremlék, emlékmű, pantheon — természetesen egyidejűleg élhette meg. Ahogyan Pilinszky János mondta az 1974-es székesfehérvári bemutató megnyitásán: „Most minden egy. Együtt van. Egybeolvad. A mindenség modellje, áll a templom."

Schaár Erzsébet, nobrán

1

KRITIKA

Tér és kapcsolat

SCHAÁR ERZSÉBET ÉS PILINSZKY JÁNOS KÖNYVE

A különös, meghökkentő, szokatlan könyvek korát éljük. Könyvben jelenik meg egyetlen mese, Lázár Erviné, *A nagyravágyó feketerigó*. A könyv mindössze tizenhat lapból áll. A mesét Réber László tizenhat, a szöveg terjedelmét messze meghaladó nagyságú rajza kíséri. A könyv mérete 25×33 cm. Nincs könyvespolc, amelyre állva ráhelyezhető... Kassák Lajos könyveinek nyomdatechnikai kiállítását, tipográfiáját maga tervezte. *A tölgyfa levelei* című kötetében például a versek mellé néhány fekete-fehér képarchitektúráját illesztette. Ugyanennek a kötetnek mellékleteként hanglemezt is talál az olvasó, melyen Kassák néhány versét mondja el... Petőfi válogatott verseit adja ki a Móra Kiadó *(A mi Petőfink)*, s a versek mellett mai nyolc-tíz-tizenkét éves gyerekek rajzait szemlélhetjük. A könyv illusztrációit ugyanis a Petőfi Irodalmi Múzeum gyermekrajzpályázatára érkezett anyagból válogatták.

Hasonlóképpen különös műfajú, rendhagyó könyv a *Tér és kapcsolat*. A kötet Schaár Erzsébet szobrairól készült fotókat és Pilinszky János-verseket tartalmaz. A szobrok (a fotók) nem a költemények illusztrációi, s a versek nem a plasztikai alkotások ihletére születtek. A kötet igazi alkotója, teremtője, művésze a könyvet tervező Erdélyi János. A kötet mindenekelőtt *szép* könyv. De hogy szépségének, hatásának forrását megértsük, a létrehozott új esztétikai minőséget komponenseire kell bontanunk.

(Schaár Erzsébet szobrai.) Schaár Erzsébet saját stílust teremtett. Rá lehet ismerni műveire. Pályája töretlen. Szigorú következetességgel alkotja szobrait. De a folytonos megújulásra is képes. Nyitottság, minden irányú érzékenység, figyelem jellemzi művészetét. Sokáig a kisplasztikával kapcsolták össze nevét. Ezek a szobrai bensőségesek, otthonosak, meghittek voltak. (Láttam a tárlatvezető műtörténészt, aki a kisplasztikai kiállításon egy Schaár Erzsébet-szoborra támaszkodva, összekulcsolt kézzel, a beavatott fölényével magyarázott: — Tudják, mennyit ér egy ilyen kis szobor? Hatvanezer...) A kisplasztika után most a nagy méretek felé fordult Schaár érdeklődése. A tihanyi tájban mutatta be emberméretet meghaladó figuráit. A fehérvári múzeumban egész utcasort épített föl szobrainak. A kötetben ezekről az alkotásokról látunk fölvételeket. Szobrai kiléptek a műterem és a múzeum zárt világából: kerti lombok között állnak, ablakon tekintenek ki, házfalak, ajtók adnak nekik természetes környezetet, hátteret. Anyaguk is megváltozott. Bronz helyett gipszből, mészkőből, műanyagból, habszivacsból készültek. „Műfajukat" tekintve: térbe, természeti környezetbe vagy városi, utcai miliőbe állított egészalakos szobrok és portrék. Néhány arcban ismerősünkre, Petőfi, Bartók, Kodály, Szabó Lőrinc, Radnóti vonásaira bukkanunk. Portréi jellemet adnak, sorsot mintáznak meg; nem pillanatképek; a teljes embert ragadják meg. Ezzel szemben az egészalakos szobrok (többnyire fityulás, hosszú ruhás nőalakok, „nővérek") és a portrék egy része: személytelen. Naturalista kidolgozottságuk, gipszöntvényre, halotti maszkra emlékeztető részletező pontosságuk, a naturalista módon fölhasznált kellékek (például a

[A 79-o.-n Csikós tudósítás szerint]

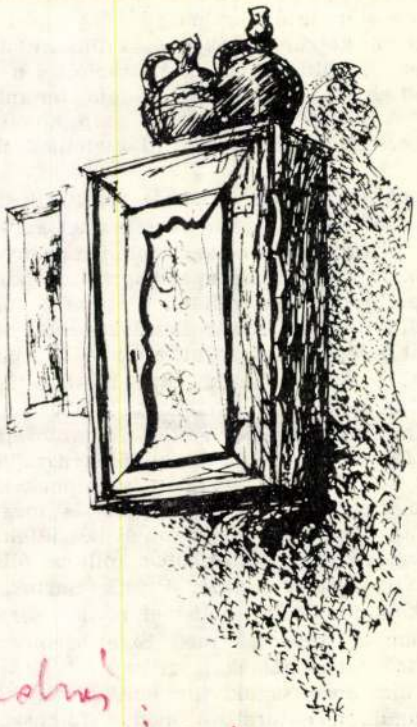

Usikós András: rajza

l.: Sehaár Erna

Schaár Erzsébet

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1970 JUN 3

MAGYAR NEMZET
Budapest

Magyar napok Nizzában

A nizzai városi tanács, a France—Hongrie Társaság és a Kulturális Kapcsolatok Intézete rendezésében hétfőn magyar napok kezdődtek Nizzában, amely szoros testvérvárosi kapcsolatot tart fenn Szegeddel.

A magyar napok keretében hétfőn délután Ady-emléktáblát avattak fel a Hotel St. Georges épületének, a költő egykori nizzai lakóhelyének a falán. Az avatáson ott volt *Bouvier* ezredes, Nizza polgármesterének első helyettese, *Mód* Péter, hazánk párizsi nagykövete, valamint *Schaár* Erzsébet szobrászművésznő, az emléktábla alkotója.

Hétfő este Jacques *Médecin*, Nizza polgármestere városházán fogadást adott a magyar napok alkalmából.

Kedden a nizzai egyetemen két magyar előadás hangzott el. Az egyiket *Nagy* Péter egyetemi tanár tartotta a századforduló magyar irodalmáról, a másik előadója *Kun* Miklós sebészprofesszor volt.

Kedden este a nizzai színházban a Rajkó-zenekar adott hangversenyt.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRLAPÍTÓ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
MAGYAR NEMZET
Budapest

s-teremben

lány költői tisztasággal megformált alakjában.

Áttekinthető, világos szerkezet, nagy foltokba foglalt, síkszerű ábrázolás jellemzi Németh József festészetét. A nagy tömegek dekoratív elrendezése harmóniát, egyensúlyt teremt. Legsikerültebb képein ugyanakkor lehetőséget ad az ellentétes erők, visszafogott indulatok felszikráztatására. (*Olvadás*, 1966.)

Legfrissebb munkáin, s különösen talán indiai útjának eredményeként hangsúlyozottabbá válik a dekorativitás. Figurális kompozícióit, *Barkás lány*, *Hindu lány* korábbi képeihez képest ezért is érezni erőtlenebbeknek. Mindez egy újfajta festői útkeresés állo-

Schaár Erzsébet

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

MAGYAR NEMZET

1965 MÁR 18.

Schaár Erzsébet Munkácsy-díjas szobrászművész Károlyi Mihály születésének 90. évfordulójára portrét mintázott.

1021 7.

MAGYAR HIRDETŐ SAJTÓFIGYELŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-066, 387-748, 340-726

1976 [illegible] 9

FEJÉR MEGYEI HÍRLAP

Schaár Erzsébet szobrász-művész

megfelelő közlekedési helyze
Így tovább élhetnek...

1021

□ **Schaár Erzsébet** Utca című művészi kompozíciója várja a kicsomagolást. Februárban ismét felállítják a fehérvári Csók István Képtárban. Az István király Múzeum munkatársai a jövő héten látnak a „kicsomagoláshoz" és az Utca „felépítéséhez."

□ **EGYSÉGES MENETJEGYET** vezetnek be feb-

megtett azért, hogy a nem hadköteleseket, sőt a nőket is megakadályozzák kivándorlási szándékukban. Az

MTI SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-743, 340-726

BUDAPESTER RUNDSCHAU

1983 AUG 8

Schaár Erzsébet

FÜR WOCHE 1021 BUDAPESTER RUNDSCHAU 8

Die Künstlerin Erzsébet Schaár würde in diesem Jahr ihren 75. Geburtstag begehen. Aus diesem Anlaß wurde in der Nationalgalerie ihre Komposition „Die Straße" aufgebaut

Gold- und Silberstrand

DAS SÜDUFER DES BALATON

Das Südufer des Balaton lockt vor allem mit seinen vorzüglichen Bademöglichkeiten. Der fast 70 km lange Uferstreifen ist sozusagen ein einziges riesiges, lauwarmes und seichtes Strandbad.

Die Struktur der Siedlungen ist fast überall dieselbe. Zwischen Seeufer und Eisenbahnlinie befindet sich die Badeanlage, zwischen Eisenbahn und Landstraße stehen die Häuser der alten Gemeinde.

Unmittelbar am Strand stehen die Hotels, Betriebserholungsheime, Pensionen und Privatvillen. Dahinter liegt das Dientleistungs- und Geschäftsviertel.

Baden und Schlemmen

Die Hauptstadt des Südufers ist *Siófok*, eine Stadt, die sich nahezu 16 km am Balatonufer erstreckt. Der Strand faßt Zehntausende von Badegästen. Die Badesiedlung besteht aus drei

Balatonföldvár: Zeitgenössischen Aufzeichnungen zufolge stand 1892 an der Stelle des heutigen Ortes nur eine Csárda. Heute ist Balatonföldvár ein moderner Erholungsort mit Freilichtbühne, Kino, Klubhaus, Konditorei, Hotel, Express-Jugendlager, Campingplatz und Strand.

Von Balatonföldvár führt ein 4 km langer Fußweg (auch Autobuslinie) zur katholischen Kirche von Kőröshegy, die in der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts im spätgotischen Stil erbaut worden ist. In der restaurierten Kirche werden in der Sommersaison Orgel- und Kammermusikkonzerte veranstaltet.

Balatonszárszó: Ein kleiner Badeort, etwa 5 km von Földvár entfernt. Die am

det sich ein Postmuseum, das nicht nur die Geschichte der Post und der Briefmarke vorstellt, sondern auch Postamt mit Sonderstempel ist. Im Hof können alte Postkutschen besichtigt werden. Die Pfarrkirche (Fő u. 23) wurde im 15. Jh. im gotischen Stil erbaut und Mitte des 18. Jahrhunderts im Barockstil umgestaltet.

Schnitzerwettbewerb

Boglárlelle: Lelle ist ein mehrere Kilometer langer Badeort, der sich Ende des 19. Jahrhunderts zu entwikkeln begann.

In der Kossuth Lajos u. 2 steht auf einem kleinen Hügel ein 1838 im klassizistischen Stil erbautes Herrenhaus mit Laube, heute Kulturhaus (mit Freilichtbühne).

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész (1908–1975)

A Budapesti Galériában megnyílt a magángyűjtemények nyilvános bemutatása. A Vasilescu-gyűjteménnyel kezdték a bemutatást, – nem véletlenül, mert az utóbbi évtizedekben kevés gyűjtemény állt ös sze ennyi szakértelemmel és műpártoló szándékkal. – Láthatunk itt Schaár Erzsébet szobrot, ajtókkal és terekkel, amely külön kis világot teremt maga körül. (említve).

Sz. a.: A Vasilescu-gyűjtemény.
Új Tükör, 1984. ápr. 15. 26. old.

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész (1905-1975)

Kisfaludi Strobl Zsigmond száz éve született. Tanári pályáján növendéke volt Schaár Erzsébet szobrászművész

Tóth Sándor: „Művészete örök érvényű".
Kelet-Magyarország, 1984. jún. 30.

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész

A Magyar Nemzeti Galéria múzeumbaráti kör rendezvényét főleg a korosabbak látogatják. Október egyik kiemelkedő programja a Schaár Erzsébet-emlékest volt: az „Utca" c. kiállítással emlékeztek a művészre. A hirdetett programra kb. 200 résztvevő jelentkezett. Az 1974-es székesfehérvári kiállításról készült amatörfilm idézte föl a művész személyiségét.

Fellegi Beatrix: Múzeumi pedagógia.
Népművelés, 1983. dec. 14-15-16. old.-on

Schaár Erzsébet emlékkiállítás
(C ép. fszt.)

Schaár Erzsébet 1908. július 27-én született Budafokon. Meghalt 1975. augusztus 29-én.

Sokakban még elevenen él 1974-ben rendezett székesfehérvári tárlata, különösen hungarocell-gipsz szobraiból és korábbi gipsz portréiból az adott térre komponált nagyszabású műegyüttese, „Utcá"-ja. Utolsó műve egy másik „Utca", amelyet 1975 júniusában, halála előtt a luzerni Kunst-múzeum két termére adaptálva épített fel. Ennek, a hazai közönség előtt még ismeretlen változatnak a felállításával tiszteleg a Magyar Nemzeti Galéria a szobrász emléke előtt.

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész
Időszaki kiállítások

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. december

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész

Időszaki kiállítás

27 vasárnap. 15.00 TIT Tárlatvezetés Schaár Erzsébet

Vezető: Csernitzky Mária.

Schaár Erzsébet kiállítása

(C ép. fszt.)

Schaár Erzsébet 1908. július 27-én született Budafokon. Meghalt 1975. augusztus 29-én.

Sokakban még elevenen él 1974-ben rendezett székesfehérvári tárlata, különösen hungarocell-gipsz szobraiból és korábbi gipsz portréiból az adott térre komponált nagyszabású műegyüttese, „Utcá"-ja. Utolsó műve egy másik „Utca", amelyet 1975 júniusában, halála előtt a luzerni Kunst-múzeum két termére adaptálva épített fel. Ennek, a hazai közönség előtt még ismeretlen változatnak a felállításával tiszteleg a Magyar Nemzeti Galéria a szobrász emléke előtt.

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. november.

Schaár Erzsébet, Munkácsy-díjas szobrászművész

Hagyománya, már a Budapesti Nemzetközi Kisplasztikai kiállításnak, hogy minden alkalommal egy neves, elhúnyt magyar művész életművét is bemutatja retrospektív tárlat keretében. Most Schaár Erzsébet gazdag életművével folytatódik a sor: 45 kisplasztikája régigvezeti a nézőt a művész pályáján a realista törekvésektől a portréábrázolásokon keresztül a konstruktivizmus jegyében fogant alkotásokig.

(n-s): Vr Nemzetközi Kisplasztikai kiállítás.
Magyar Papíripar, 1981. júl. 4.

Erzsébet Schaár

My Mother by Erzsébet Schaár. The bust, dating from 1925, was Schaár's first major work

Daily News, 1981. júl. 2.

Schaár Erzsébet

Mai képzőművészetünk állapotáról Vadas József: "Uj müvek – régi keretben cimmel számol be. Először az év elején rendezett két nagy kiállitással kezdi, s az elmult évtizedek jelentősebb eseményeivel folytatja. A hatvanas évek "nagy egyéniségei" között sorolja fel Ferenczy Béni, Somogyi József, Varga Imre alkotásait, majd Bálint Endre "nagy müvésszé éréséről", Kokas Ignácnak az 1968-as velencei biennálén bemutatott képeiről, Gross Arnold és Kondor Béla grafikai munkásságáról beszél. Az elmult évtizedből csupán Schaár Erzsébet utolsó munkáit és Melocco Miklós Ady-szobor variációit emliti meg. Ezután képzőművészetünk különféle problémáit és a lehető megoldásokat fejtegeti.

Fenti Vadas-cikket lásd: Ferenczy Béni nevénél.

Élet és Irodalom, Bp. 1978. aug. 19. XXII. évf. 33. sz. 12. lap.

Schaár Erzsébet, (1908-1975) Munkácsy-díjas szobrászművész

A tradícióknak megfelelően a rendezőség most is sort kerített egy elhúnyt, jelentős magyar szobrász életművének bemutatására, – a budapesti nemzetközi kisplasztikai kiállítás alkalmával, a Műcsarnokban. – Ezúttal időt, teret és emberi létkérdéseket egyesítő, sajátos szoborszcenikáit láthatja az érdeklődő. Rendkívül összetett, izgalmas, ötletgazdag, de pesszimisztikus vonásokkal terhelt művészet a Schaár Erzsebeté.

Tasnádi Attila: Küzdelem a bizonyosságért.

Népszava, 1981. júl. 19.

SCHAÁR Erzsébet

Udvary Ildikó: Schaár Erzsébet utcája. = A Magyar Képző- és Iparművészek Szövetségének Tájékoztatója 1984. 3/4. 47 - 56.p.

SCHAÁR ERZSÉBET

Járy Péter: Képrőművesek ~~ujdonságok~~ Ziállításak, ujdonságok – zsidó vonatkozásak. = Uj Élet, XXXIX. évf. 18. sz. 1984. szept. 15. 5. p.

Bp. MNG. – Schaár Erzsébet Ziáll
– Balogh Péter szobrász Ziáll.
– Kerényi Jenő: Kopernikusz (a konap mutatója)

Szépmüv. – Örökségvegéi c. ~~Ziáll~~ Saul Field Ziállítása

[illegible] – Roger Somville

[illegible]armat, Réti Zoltán festő Ziáll

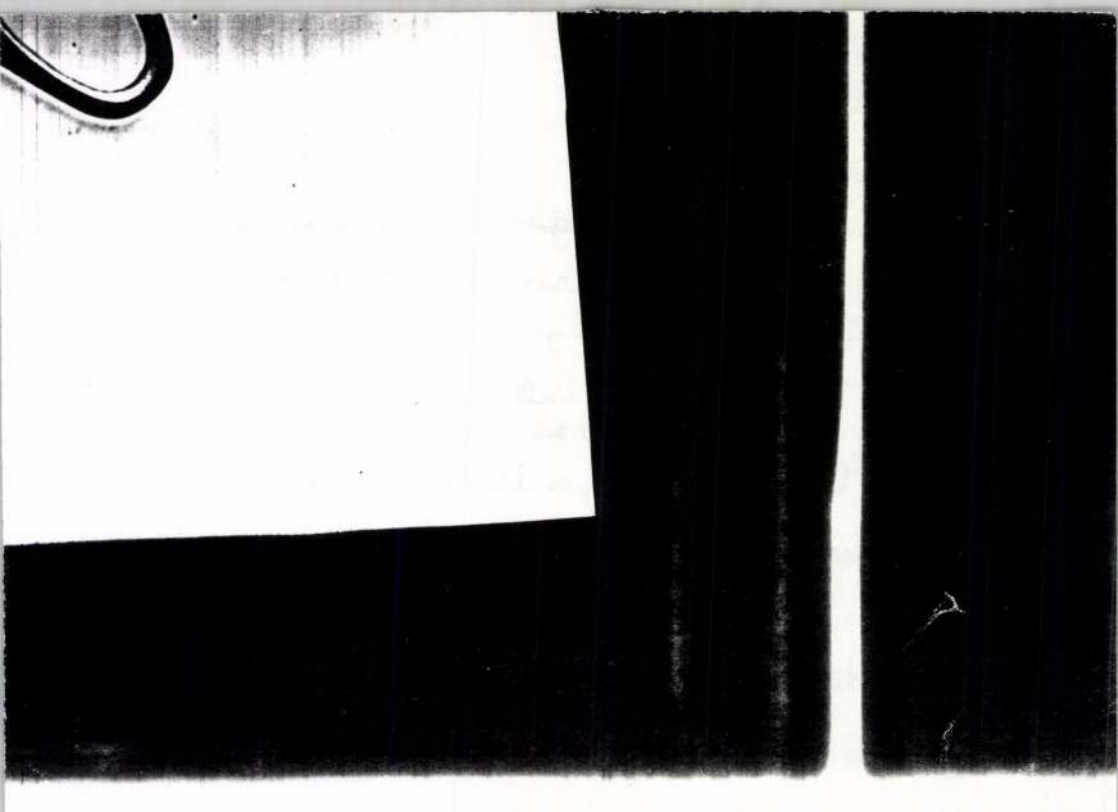

Schaár Erzsébet szobrászm. Ziáll.

Székesfehérvár

→ Pinczehelyi Sándor

MŰVÉSZET 1985/10/48

Schaár Erzsébet szobr.

"Bronztükör"
üveg.

→ Bálint Endre f

MŰVÉSZET 1985/10./31

Schaár Erzsébet szám

Velencei Biennálén
való szereplése

→ Varga Imre sz.

MŰVÉSZET 1985/1/35

Schaár Erzsébet szobrászművén [1908-1975]

- Neve angmelétve az „Ungarische Plastik vom 18. bis 20. Jahrhundert" c. cikkben.

Szerz.: Vilt Tibornál

Budapester Rundschau, 1953, dec. 12.

Schaár Erzsébet emlékkiállítás
(C ép. fszt.)

Schaár Erzsébet 1908. július 27-én született Budafokon. Meghalt 1975. augusztus 29-én.

Sokakban még elevenen él 1974-ben rendezett székesfehérvári tárlata, különösen hungarocell-gipsz szobraiból és korábbi gipsz portréiból az adott térre komponált nagyszabású műegyüttese, „Utcá"-ja. Utolsó műve egy másik „Utca", amelyet 1975 júniusában, halála előtt a luzerni Kunst-múzeum két termére adaptálva épített fel. Ennek, a hazai közönség előtt még ismeretlen változatnak a felállításával tiszteleg a Magyar Nemzeti Galéria a szobrász emléke előtt.

Schaár Erzsébet

P. Kucs Julianna: Kép-kockázat-sikerrel
A Vasilescu gyűjtemény a
Budapest Kiállítóterében

Népszabadság, 1984. IV. 28

Saár Erzsébet

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V. Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

ESTI HIRLAP

1962 NOV. 21

1024

GÁBOR ANDOR SZOBRÁT Kaposváron állítják fel. Az író szobrát Saár Erzsébet szobrásznő készítette. Az ünnepélyes szoborfelavatásra 1963-ban kerül sor.

fax tel.

Schaár Erzsébet

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HIRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1970 MÁJ 31

MAGYAR NEMZET

Budapest

1021

Schaár Erzsébet Ady emlékére készült, újszerűen megoldott emléktábláját a nizzai magyar napok alkalmával helyezik el a St. Georges Szálló falán. Tudjuk, hogy a Riviéra milyen szerepet játszott a költő életében. Mint Vezér Erzsébet írja: „Adyt az azúr tenger, a napfényes déli táj derűja mellett a gazdagság látványa, a pénz démoni hatalma is lenyűgözi, még erősebbé válik benne az élet teljességének vágya, még gyötrőbbé saját betegségének tudata." A nizzai Ady-emlék alkotója — akinek műcsarnoki kiállítását eddig tízezernél többen keresték fel — részt vesz az emléktábla leleplezésén.

professzor immár teljesen
nyugodt hangon — széles kör-

MTI SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAP BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1970 MÁJ 14

MAGYAR NEMZET

Budapest

Schaár Erzsébet

Schaár Erzsébet szobrászművész kiállítását szombaton délben nyitja meg a Műcsarnokban dr. Németh Lajos művészettörténész.

1021

körúttól a Hotel Plazáig

ár Ferenc, a Pál utcai fiúk című regény és megannyi színdarab írója

lodája, a Central Parkkal szemközt, az eti 853-as szobájában, hetvennégy éves olnár Ferenc magyar író, akinek többek ságí regényét, a Pál utcai fiúkat köszön-

körút és a Nap utca sarkán álló, József körút 68-as számú házban laktak. Ferenc is itt született 1878. január 12-én. Ezt a házat nem jelöli emléktábla, viszont a körút szemben lévő oldalán álló, 83-as számú ház falán elhelyezett tábláról megtudhatjuk, hogy gyermek- és ifjúkorában itt lakott Molnár Ferenc. A pontos dátum azonban hiányzik, pedig igen egyszerű lett volna feltüntetni. A Molnár család ugyanis 1895-ben költözött oda, akkor, amikor Ferenc már tizenhét éves volt. Gyermekkorát tehát nem itt töltötte. Itt élt egészen 1905-ig, noha akkor már igen ismert hírlapíró, novelláskötetek és regények szerzője és befutott színpadi szerző is volt. 1897-től dolgozott a Budapesti Naplónál, amelynek főszerkesztője *Vészi József* volt. (Első felesége a főszerkesztő lánya, *Vészi Margit* volt.)

Érdekes játéka a sorsnak, hogy Molnár Ferenccel egy évben született *Krúdy Gyula* (aki egyébként 1890-ben Pestre jőve, szintén a VIII. kerületben, a Gyöngytyúk – ma Gyulai Pál – utcában lakott). *Ady Endre* egy évvel idősebb (1877), *Móricz Zsigmond* pedig egy évvel fiatalabb (1879) volt.

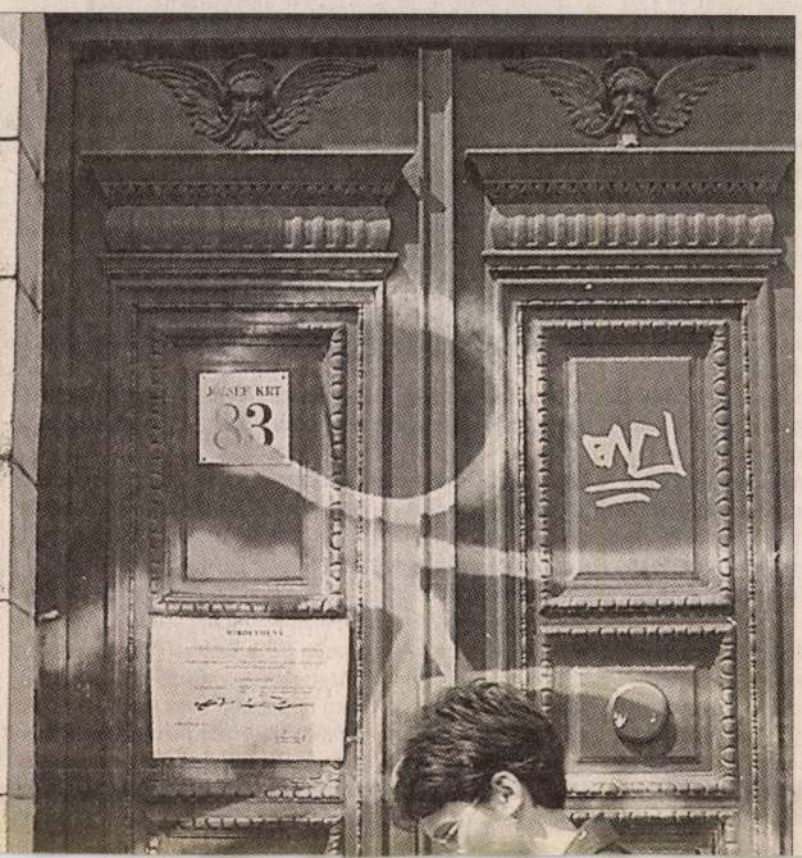

Molnár Ferenc, a századelő ünnepelt írója

A XIX. és XX. század fordulójának évei az akkor mai szemmel nézve is elképesztően fejlődő Budapesten óriási élményanyagot kínáltak a fiatal íróknak. Molnár „terepe" az egyik legérdekesebb környék, a Józsefváros volt. Korai novellái, regényei e kerületben játszódnak. A VIII. kerület alakjai, kisemberei, iparosok, kocsmárosok, életművészek, ügyeskedők és lecsúszott sorskivetettek népesítik be ezeket az írásokat. Kávéházi lumpok, széntolvajok, Pest életének megannyi színes figurája lépnek elénk a korai novellák és regények lapjairól. Miként legmaradandóbb regénye, a Pál utcai fiúk hősei is: Ács Feri, Boka s Nemecsek, a tragikus sorsú kisfiú. Ez a könyv 1907-ben született. Molnár ekkor már túl volt a Vígszínházban két hatalmas sikeren: az 1902-es Doktor úr és az 1907-es Az ördög premierjén. Befutott, darabjait Európa-szer-

SCHAÁR ERZSÉBET

A műemlékvédelem atyja

EMLÉKTÁBLÁK PESTEN ÉS BUDÁN

SZATMÁRI GIZELLA

A Hilton szálloda szomszédságában, az egykori Vörös Sün fogadó oldalhomlokzatával átellenben, egy saroképületen, szemmagasságban keretes bronz férfiportré látható.

A budai bíró egykori házának Ibolya utcai frontján elhelyezett képmás – *Schaár Erzsébet* szobrászművész munkája – a tudós régész, művészettörténész, építészettörténész *Henszlmann Imrét* ábrázolja.

Henszlmann tulajdonképpen orvosdoktor volt, Pesten és Bécsben, valamint Itáliában tanult, Padovában szerzett diplomát, mégis a hazai műemlékvédelem megalapítóját tisztelhetjük benne.

A régészet iránti érdeklődését *Fejérváry Gábor* eperjesi ügyvéd antik gyűjteménye keltette fel.

Néhány évvel diplomája megszerzése után a Párhuzam az ó- és újkori művészeti nézetek és nevelések között, különös tekintettel a művészeti fejlődésre Magyarországon című munkája szerezte meg számára igen fiatalon – 1841-ben, 18 éves korában – az akadémiai levelező tagságot. Legalább ilyen jelentőségű volt az 1846-ban kiadott Kassa városának ó német stylü templomaival foglalkozó tanulmánya, amelyben voltaképp „felfedezte" a „csucsives stylt", azaz a gótikát. Munkásságának döntő részét alkotta fontos hazai műemlékek (Kassa, Zsámbék, Pannonhalma, budaszentlőrinci pálos kolostor stb.) felmérése és összehasonlító elemzése, és ezekből bizonyos, főleg az építészeti arányokra vonatkozó következtetések levonása. Önéletrajzában ezt írta: „…a modern építkezések fő hibája azon arányok eltévesztése, melyeket a régi épületekben csodálunk."

1848-ban *Eszterházy Pál* miniszter és *Pulszky Ferenc* államtitkár mellett *Szontágh Pállal* fogalmazói, sajtótirkári feladatokat látott el Bécsben – ezért később nyolc hónapi börtönbüntetést kapott. Londoni és párizsi emigrációs évek után 1860-ban tér vissza Magyarországra. Külföldi útjai során szép kép- és grafikai gyűjteményre tett szert (ezt később a kassai múzeumnak adományozta). „…a művészethez való nagy hajlamomért kezeskedik saját gyűjteményem, melynek számát nem éppen fényes vagyonom daczára nevezetes kiterjedésben bírtam létrehozni" – írta. Szerencsés kézzel vásárolt Dürer-rajzokat, s – egyes források szerint – a kiváló reneszánsz mester magyarországi származására tekintettel tiszteletére Pesten utca elnevezését indítványozta.

1862-ben *Kubinyi Ferenc* és *Ipolyi Arnold* társaságában eredményes konstantinápolyi utazást tett: a szultán udvarában felfedezték a Magyarországról elhurcolt corvinák maradványait. Eredményes ásatásokat vezetett Székesfehérváron, Kalocsán, a visegrádi fellegvárnál. Mindez mégsem volt elegendő arra, hogy 1865-ben elnyerje a nemzeti múzeumi igazgatói és képtárőri (muzeológusi) állást, hiába ajánlotta fel pályázatában a gyűjtemények szakszerű

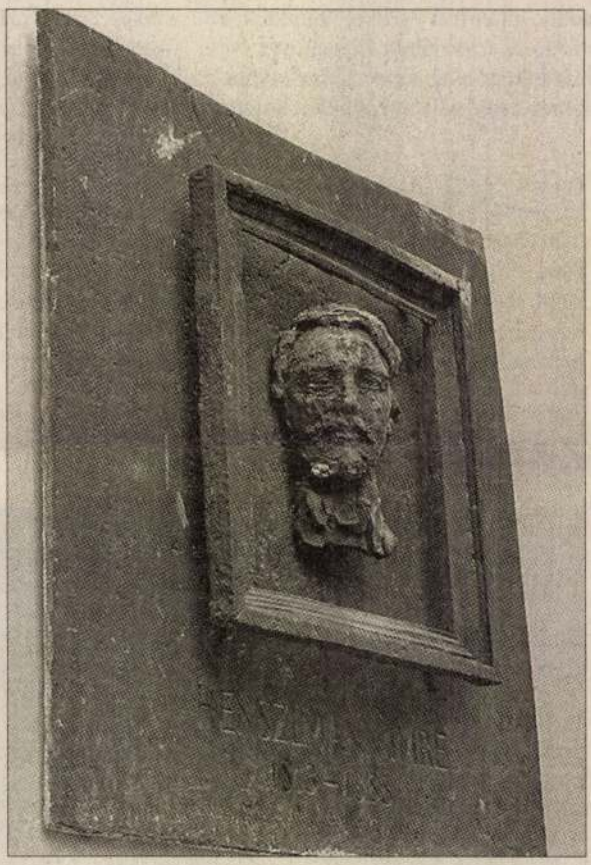

1972-ben az Országos Műemlékvédelmi Hivatal ezzel a portréval tisztelgett Henszlmann Imre emléke előtt FOTÓ: BUGNYÁR ZOLTÁN

leltározását, lajstromozását, rendezését… 1872-ben, mikor a hazai műemlékvédelem önálló intézményi keretek között kezdhetett tevékenykedni, ennek, majd 1882-ben a Műemlékek Országos Bizottságának első előadója lett.

Alapvető jelentőségűek összefoglaló építészettörténeti munkái: Magyarország ókeresztény, román és átmenetkorú építészeti emlékei (1876), valamint Magyarország csucsives stylü müemlékei (1880). Nevéhez fűződik a magyarországi műemlékkataszter felállítása (az adatokat széles körű társadalmi munkára támaszkodva gyűjtötte össze); valamint a műemléki törvény javaslatának parlamenti előterjesztése is. Ezt mohácsi képviselőként tehette meg 1879-ben, a Magyarországi Műemlékek Ideiglenes Bizottsága megalakulásának centenáriumán.

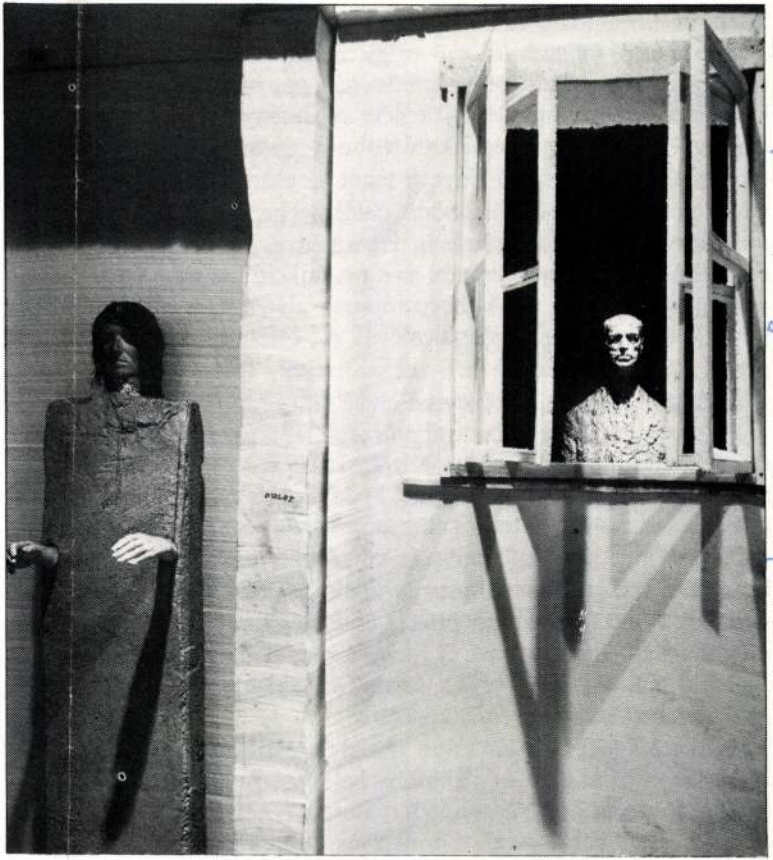

Schaár Erzsébet, szobrászművész.
„Utca", részlet, István király Múzeum, Székesfehérvár, 1975

7

Művészet, 1979. júl. 16. old.

zására alkalmassá teszi ezeket a műveket. Az egyes jelentésrétegek közti ellentmondás, feszültség tartalmilag megterheli a műveket, de a jó alkotás képes hordozni az így megnövekedett súlyt is. A tudatosan megszerkesztett többértelműség, a pátosz és az irónia, a tragikum és a groteszk együttes jelenléte eredményezi azt a jelentésgazdagságot, ami Varga emlékműszobrait újszerűségükkel kortársai fölé emeli. A produkció lényege tehát az előre kiszámított, megtervezett többértelműségből adódó hatásmechanizmus. De ez egyben a további sikernek a feltétele is. Ha a kényes egyensúly megbomlik, a kötéltáncos a mélybe zuhan, és a produkció halott.

Hogyan válhat a mű koncepciójának alapelve, a többértelműség a mű kompozíciójának alapelemévé? Az ötlet önmagában nem elegendő; egy műalkotást kell megszervezni, fölépíteni a központi kategóriává megtett, fő szervező elvvé növelt ambivalencia köré.

Varga nyelvezeti eszköztárában megtalálható szinte minden szobrászati műfaj, anyag és stílus. Kisplasztika és monumentális szobrászat, bronz, krómacél, ólom, vas, kő, fa, gipsz és beton. Akademizmus, klasszicizmus, naturalizmus, impresszionizmus, pop art-elemek, expresszivitás, posztkubizmus és konstruktivitás. A választék tehát bő, a XX. század stílusplurálizmusának megfelelően. Varga azonban nemcsak koncepcionálisan ötletes és újszerű művész, hanem a formakultúráját illetően is az. S mivel tudja, hogy a stílusplurálizmus egyidejű alkalmazása végső soron az eklektikához vezet, ezért mértékkel válogat a rendelkezésére álló, technikailag birtokában lévő lehetőségekből. Nemhiába végezte a főiskolát az ötvenes években Magyarországon, és nemhiába haladta azt meg egyéni erőből – és főleg az európai mezőnyből választva példákat – a hatvanas években. Ez a két korszak – noha csak áttételesen – ma is meghatározza művészi tájékozódását, egyéni stílusát. Művészetének alapközegét a lényegében naturális tömegfelfogás és a líraian érzékeny felületkezelés alakítja ki. (Ettől eltérő művei – például nonfiguratív alkotások – is akadnak, most azonban csak a legáltalánosabban